MILE000 780
MILE000 808

DISQVISITIONVM MAGICARVM

Tomus Tertius,

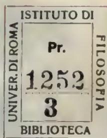
SEV METHODVS IVDICVM, ET CONFESSARIORVM DIRECTIONI COMMODA.

Hac vltima cura emendatior, auctiorque.

AVCTORE
MARTINO DELRIO SOCIETATIS
IESV PRESBYTERO,
SACRAE THEOLOGIAE DOCTORE,
& in Academia GRAETIENSI S.S. Professore.

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS, M. DCVI.
Apud Io. Antonium & Iacobum de Franciscis.

SERENISSIMO PRINCIPI ERNESTO

Archiep. Coloniensi,

S. R. I. ELECTORI, EPISCOPO LEODIENSI, &c.

MARTINVS DELRIO Societatis IESV Presbyter S.

HIPPOCRATIDARVM more; quibus prima cura morbi originem, secunda noxæ vim, & modum, tertia remedium, scrutandi; primo quoque Tomo fascinariæ luis scaturiginem; secundo cladis magnitudinem acerbitatemque, tertio medicamenta mali proposui: quem laborem non diffido bonis omnibus placiturum; imprimis C. T. quæ tanta cura hactenus à ditione sua funestam pestilitatem adnititur profligare. Quàm optandum foret cæteros Principes, qui-

bus similis dignitas est, in pari munere non disparem solli-
citudinem præstare? Macte animi PRINCEPS ERNESTE, insiste victoriæ. Lernæam excetram ne siueris rediuiuis capitibus repullulare. Nemini magis decet filij perditionis anteambulonibus, in quibus mysterium iniquitatis iam operatur, bellum indicere, quàm legitimis successoribus Apostolorum. Petrus Simone, Paulus Elima, Iacobus Hermogene, Ioannes Cynope victo de Magia triumpharunt. Monet Apostolus non temerè illis à Deo gladium datum, sed vt Dei ministri sint, vindices in iram eis qui malè agunt. T. quidem Cels. ambo gladij crediti, & vt iusque fori tribunal commissum. Magis nefarios, aut noxios Ecclesiæ, aut Reipubl. fascinarijs, nullos arbitror existere, cædes, & parricidia illis conuiuia sunt, elementa turbant, soli pernicies, Cœli iniuria, Dei odium; quorum, indulgentia, & remissio numerum auget, perfidiam acuit, malitiam indurat. Quem non hæc irritent? me quidem percussere, & Zelus honoris diuini impulit hoc quicquid est operis aggredi, &, Deo benè iuuante, non segniter, studij in Catholicam Rempubl. & erga C. T. obseruantiæ meæ monumentum exigere, & ALEXICACO ALCIDAE me Iolaum adiungere, animo quàm viribus maiore; ab illius propensione, non ab horum merito, munusculum velim æstimari.

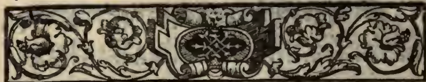
1. Thes. 2. v. 7.

Narrant. B. Lucas. D. Clemens, Abdias, & Prochorus.

Rom. 13. v. 4.

Louanij 5. Kalend. Mart. Anno Sæculari sextodecimo.

CATHO-

CATHOLICO LECTORI, S.

VAE tibi videbuntur deesse, si monueris, curis secundis supplebuntur; quæ credes errata, si suggesseris, corrigentur; quæ superflua meritò censebis, tollentur, cùm caussam docueris. Nihil enim mihi optatiùs, quam moneri, doceri, iuuari: nihil æquè displicet, atque pertinacia, & ingratitudo. illud à te, quisquis ad hæc legenda animo puro, mente candida, accedes, cupio impetrare beneficium non occulam, neque obliuiscar, condet memoria, sed stilus profundet: ó Vale.

MARTINO DELRIO MAGIAE AVERRVNCO

ODE PINDARICA.

Stropha I.

Blectat quidem mortalium mentes Dierum lucisque Pater (*Sol*) vbi luce cassas noctis opacæ tenebras dispulit: At verò Sapientiæ inclyta lampas (*tum lætat animos*) quàm caliginosam errorum nubem detergit. Diu porrò exlegem terram, cæcitatem offundens, mortalibus, noxiali mendaciorum nocte oblimauit. dolis consutam cum præstigijs Magiam adhalans. Enimverò reducem Sol alter lucem.

Antistropha.

DElrius libro tertio pandit, omnem mente perscrutatus deceptorem dolum, ac Stygis monstrum, noxamque perniciabilem (*vt ea omnia potis esset*) exterminare per veritatem.

tatem. Quapropter adderet, Musæ cantibus gaudentes, viro huic gratias plectere trijuges, & hymnum mellifluum pangere, quæ sint elucubrationum præmia decentia. Date igitur corollas auro-vibrantes, & discriminatas (*quæ hunc*) magis (*decebunt*) quam Herculem. Plura siquidem portenta edomuit Martinus.

Epodus.

DEi namque hic adultrice manu haud ex Cocyto tricipitem duntaxat in lucem attraxit canem (*Cerberum.*) Etenim multum etiam reformidans tres Soles tuos, Delri, (*tres inquam Disquisitionum Tomos*) infernalibus desidens in vmbris triformes Hecate oculi insidias. Quin & Erinnyum tertia iecur, ac semet mordicibus exest, tibique (*imposturas eius*) triumphanti post inuidet. Sed enim quis derepentè tumultus citur? num aliquod (*Diespiter*) fulmen (*vibrat?*) Nimirum, haud me fugit, tuæ deuitat Sapientiæ fulgetium.

Stropha II.

VNiuersa Stygis horridæ mortalibus-exitium-molita turba, secum detrimentum omne, cumque impietate insaniam, præstigias, ac impostorum cateruam malis-exultatam agens. Cedit vna omnisque fraus, pernicies omnis veritati (*quam luces.*) Edomitus vires deperdidit Tartarus fortitudine harum paginarum latè-coruscante. Ac etiam si post amorum illicia parare Circe aggredietur, vel hominibus varias inducere formas; reformidabit te, qui demonstraris moly malorum depulsorium.

Antiſtropha.

QVòd ſi autem Medea miſcere venenum : vel ſi impudens venefica nonnulla incantare laborabit philtrum, aut toxicum quodpiam, Phœbenque pulcro aſpectu præſignem deducere in terram : vel ſi è Tripode vaticinium ſcitari deproperabit Mercurius aliquis flammæ falſidicæ: aut etiam ſi Calchas qu ſpiam de inſequentis æui futuris hariolari volet ; horum omnium voti compos reddetur nullus, quando ſollerte animo impoſturarum declinare malitiam auſpicaris edocere.

Epodus.

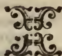
ARguens vanitatem veritate, circumque mentes hominum dependentes ſtultitias dia ſapiens reſecas. Qualis Theſeus ſecutus filum viæ ducem, dotem iugalem Ariadnæ, obtruncauit Labyrinthi luctificum portentum. Athenaſque vrbem ſeruans, & Pubis ſeptem flores. At verò, tu plures animas ſeruas Barathro eximens, quæ illæſæ præquàm illuſtribus, causâ ſoſpitatis *(à te receptæ)* æternum pergent doctarum te Muſarum extollere primis.

PETRVS BOVLLIVS.

SVMMA.

SVMMARIA LIBRI QVINTI, SIVE DE OFFICIO IVDICVM.

Ratio scriptionis.

SECTIO I.

An in hoc crimine seruandus ordo, & processus ordinarius?

De natura criminis, & eius grauitate. Iudex arbitrium suum, quomodo debeat moderari circa iudicandam grauitatem huius criminis. Septem circumstantiæ hoc crimen aggrauantes. Quando iudici liceat pœnam legis excedere, vel minuere. Post sententiam in crimine maleficij licet pœnam minuere, exemplo hæresis. Quid semper iudex ante oculos debeat habere. Non arctatur iudex ad antiquum ordinem iuris; sed ad receptum suæ regionis.

SECTIO II.

Quomodo in hoc crimine inquisitio restituenda?

Quid ista & quotuplex. conditiones requisitę vt sit valida. Quomodo debeat constare de corpore delicti. quo pacto necesse vt præcedat accusatio. Quod debeat esse certa, specifica, & clara, quando necesse tempus ascribi? Quæ indicia debeant eam præcedere. Quando sit necessarium famam præcedere. Quando absolutus semel de eodem crimine quis fuit, vel gratiam obtinuit, vel pœna non condigna punitus; quid iudici faciendum. Quando transactio impediat inquisitionem. Qui Principes possint gratiam delicti concedere. Quibus casibus hoc Principi liceat facere.

re. An maleficis Princeps possit gratiam concedere. Exempla Caroli Quinti Imperatoris, & Caroli Noni Franc. Regis. An inualida gratia concessa inhibeat omne iudicium an primum dumtaxat? praxis quædam DD. explicata. Qui competentes in hoc crimine iudices. Inquisitorum fidei, quanta in hoc crimine sit potestas: Quanto temporis spacio n hoc crimine inquisitio excludatur: siue quæ hic præscriptio possit opponi. An contrà absentem possit institui inquisitio.

SECTIO III.

De optimis indicijs, ex quibus tuto iudex potest procedere.

Ad quos actus iudiciarios requirantur, clariora indicia. Quid singulæ indiciorum species operentur. Iudex quomodo possit arbitrari, quæ leuia, quæ grauia, quæ grauissima sint. An generalis aliquando sine indicijs formari possit inquisitio. Quando sufficiant leuia indicia. quæ requisita ad torturam. De indicio per testes. de nominatione facta per socium criminis. hæc exigenda à iudice nec potest eam omittere. Iniungenda indici per confessarium restitutio damnorum. An denominationi socij credendum indici. quantam & quando fidem adhibere teneatur. Zimancæ sententia reiecta, communis defensa. Quando subijciendus iterum torturæ nominans vt ratificet dictum suum. De minorennium & fœminarum testimonijs. Non licere de socijs in indiuiduo rogare. Quomodo interrogandus nominans de circumstantijs. & de diffamatione. Denominans debet esse constans & perseuerans. De iureiurando quod nominans tenetur præstare. Quæ indicia requisita ad torturam: plenè traditum, quæ sufficiant. præsertim de fama. conciliata pugna DD. De fuga, de amicitia, de collocutione, de superstitione, & repertis instrumentis. & similibus vrgentissimis. & horum exempla quædam de confessione extraiudiciali. Conditiones requisitæ vt vnum ex talibus indicijs cum nominatione complicis sufficiat ad torturam. Explicatæ quædam communes opiniones & praxes discussę. Qualis debeat esse fama vt valeat pro indicio. Quæ sit vis bonæ famæ. Quæ sit vis malæ famæ. Quam difficile sit famam exactè probare. quæ ad hoc sint requisita. primum de fama in specie, deinde de fama in genere. Quale debeat esse indicium fugæ vt valeat ad torturam, vel ad pœnæ condemnationem, traduntur aliquæ regulę. Quale debeat esse indicium minarum, vt sit sufficiens. Discrimen inter minas & iactantiam, Quid considerandum in æquiuocis, & ambiguis minis. Ex indicijs remotis nunquam licet procedere ad condemnationem.

SECTIO IV.

De alijs indicijs minus vrgentibus & minùs certis.

De non impediente maleficium. Concilian-

eilantur dissidia DD. & quæ hinc obligatio restituendi nascatur. De patrocinante maleficis. exemplum Vvieri, Edelini, & N. cuiusdam Belgæ. de defensoribus, occultatoribus. Quando deferendi sint, an seruandus ordo fraternæ charitatis. quando incurratur obligatio restituendi. Indicium ex mendacio rei. ex variatione, ex vacillatione, titubatione, & vultus mutatione. Si visus cum instrumento malefici in loco, &c. Explicatur sententia communis, & reijcitur sententia volentium hoc indicium sufficere ad condennationem. Indicium conuersationis. Indicium postulatæ inquisitionis, & nimiæ sollicitudinis. item spontè denuncians cum non tentatur. de indicio inuenti in domo cadaueris. Item inuenti in via prope domum. Item de indicio viciniæ, vel inuentionis in loco. item de transeunte per viam illam. Item de eo cui bono; *siue qui causam habebat cur illud factum vellet. Item de eo qui ad clamorem inhabitantium vel vicinorum visus ex domo fugere. Indicium malæ physiognomiæ, despectus in terram, mali nominis. Locus directorij inquisitorum. Indicium ex mala patria, vel parentibus prauis. Indicium taciturnitatis. Indicium iurandi, blasphemandi, exsecrandi, scurrilia loquendi, vel aliter peccandi, consuetudo. Indicium, non posse lacrymari. Indicium ex mutatione creba domicilij. Indicium, ex singularitate in pietatis. vel religiositatis ostentatione. De indicio eradicati chrismatis, & de stigmate. multa de hoc stigmate imprimi solito.*

SECTIO V.

De denunciatione, & testibus.

Eadem testificationes, & probationes recipiuntur, quæ in hæresi. Receptio testium de quibus facienda? item quando facienda. ratificatio item, & publicatio. testes non sunt nominandi. Cogi possunt quilibet ad testimonium. de testibus auritis, locus Chrysostomi, Quæ exceptio hic valeat contra testes. Quibus modis testes cogi possint? Ex multiplicatione testium, & depositionum quas fecere complices, vel personæ aliter infames, nunquam licet venire ad condemnationem. Ex debilium, & dubiorum indiciorum multiplicatione non potest nasci vnum indicium indubitatum. Quid quando post sententiam latam complices testimonium suum retractant iudici faciendum? Nunquam post latam sententiam iudex patiatur partes, siue denominatos ad denominantem accedere. Quid faciendum iudici quando testes variant. Huius criminis, & hæreseos praxis, & ratio eadem. In hæresi, cui standum primæ, an secundæ depositioni. Simancæ quædam sententia discussa.

SECTIO VI.

De Accusatione.

Accusatio quid. hodie in eius locum successit querela. quæ personæ hic admittan-

mittantur ad accusandum. Soli repelluntur inimici capitales. an & ex communicatione maiore? Quomodo proponenda accusatio. de pœna calumniatorum.

SECTIO VII.

De Apprehensione, & carcere.

Quando cuilibet licitum capere maleficos. explic. l. vltim. Cod. de malefic. & mathe. Quouis loco, & tempore capi possunt. In quemuis compingi possunt carcerem, etiam in quo breui moriturę quando hoc sit verum. Quales probationes seu informationes debeant pręcedere, priusquam capi possint. Si manca sententia quędam nimis laxa reiecta. Sententiarum varietas, & explicatio Gomezianę. De nominatione testis infirmi. An liceat capere ad solam extraiudicialem informationem. An relaxandi sub cautione fideiussoria vel iuratoria. An malefici capi in ecclesia & ab ea possint extrahi. & an irrequisito Episcopo. Bulla Gregor. 14. hac de re. Quis iudicare debeat de immunitate. Quid consequatur ad iniustam carcerationem. An peccet fugiens ex carcere iusto? Postquam reus captus quę sint iudici obseruanda. Notantur superstitiosa quędam. 1. vt sublimes tollantur, ne terram contingant 2. detractis vestibus induere certi generis interula. 3. ne iudex patiatur se tangi super nudam manus & brachij iuncturam, 4. producendas coram iudice, obuerso tergo. Refelluntur rationes quędam Danęi & Godelmi. cur nequeant iudici nocere post captiuitatem. discutitur an sit verum maleficas iudicibus post captiuitatem nocere non valere. Historia Stabulensis de ore accepta Petri Orani. Cautelæ quędam legitimæ seruandæ cum incarceratis. Cur ex carcere non eripiat captas diabolus. Grillandi opinio. Exempl. magi Pompeiopolitani permissione iudicis se inungentis, & abuecti. Curiositas iudicum in talibus experimentis vitanda.

SECTIO VIII.

De Accusatione.

SECTIO IX.

De Quæstione, seu Tortura.

Quę interrogationes licitę fiant, quo ordine? Non nisi necessariò veniendum ad tormenta. Modus torturę quis adhibendus. quando deferendum appellationi. de grauitate tormentorum adhibendorum. Bulla Paulli. 3. abstinendum inusitatis tormentis. Quoties reus torqueri possit, an plus quam ter. & quando liceat iterare. conciliatę sententię de semper post torturam negante quod in ea confessus. Exemplum facinorosi Mediolanens. Reijcitur seua quędam praxis Sprengeri, de sententia ferenda ad continuandam torturam. An conuictus reus subijciendus questioni, an questione sic se purget, vt nequeat condemnari, an liceat torquere plenè à te-

stibus

ſtibus conuictum? Nauarri dictum explicatum. Perſonarum torquendarum in hoc crimine an ſit aliquod diſcrimen faciendum. de maleficio Taciturnitatis. modus, cauſæ variæ dæmonis ad hoc technæ. Exemplum de Lycanthropo VVeſtphalico. Exemplū maleficæ Oenipontanæ. Quæ remedia contra hoc maleficium iudices adhibere ſoleant. quæ ex his licita, quæ verò non. de infuſione aquæ profanæ frigidę de infuſione benedictæ. Examinantur multæ praxes Sprengeri. an deceptoriis verbis inducendæ. de expoliatione de expilatione ſeu abraſione. & quiddam circa eam obſeruandum. de experimento lacrymarum & modo eas coniurandi. de præbita ter aqua benedicta & infuſa ei guttula ceræ benedictæ. An liceat per alias maleficas tollere maleficium.

De facto quodam Epiſcopi Ratisbonenſ. Deuotæ preces cum ieiunijs & operibus miſericordiæ. de periaptis appendendis collo ſagarum. de menſura longitudinis Chriſti Domini. de obſeruatione ſextæ feriæ ad torquendum, an in Paſchalibus liceat torquere? de ſubmiſsè dicendis nominibus teſtium. An liceat interrogare num velit ſubire probationem ferri candentis? an relaxandi ad meliorem cuſtodiam ſub cautione? Godelmanni ſuperſtitioſus modus.

SECTIO X.

De alijs medijs veritatem perſcrutandi.

Contra Bodinum, non licet iudici dolo, falſis promiſſis, mendacioque veritatem à reo expiſcari. Licere mentiri, eſt hæreſis. Maruli error. Iudici licet vti æquiuocatione & ambigua promiſſione liberationis. Multa Sprengeri dicta diſcuſſa. Quæ vis confeſſionis ſic extortæ. Quando iudex ex ea condemnans mortaliter peccet. Quædam aliæ cautelæ excuſſæ. Hiſtoria rei quæ accidit prope Argentinam. De experimentis ſumendis reprehenditur factum quorundam: De confrontatione.

SECTIO XI.

De confeſſionibus.

Ex quali confeſſione reus poſſit damnari. Ex quali non poſſit. Confeſſo & conuicto ſemper adhuc dandus terminus ad ſe defendendum. De confeſſione per ſigna ſurdi & muti. De eo qui maleficium confeſſus, negat ſe mala intentione feciſſe.

SECTIO XII.

De abiuratione criminis.

De ſuſpicionum diuiſione & generibus. quomodo differant ſuſpicio, opinio, & præſumptio. Iudicis arbitrium in his, quale. Exempla ſuſpicionum huiuſmodi. quando quis propter abiurationem factam dicatur eſſe relapſus. Quomodo facienda abiuratio. Quando cogatur iudex admittere ad pœnitentiam præmiſſa abiuratione. Quando & quomodo reus poſſit adigi ad abiurandum. Quando ab Eccleſia ad pœni

tentiam receptum, laicus iudex adhuc possit capere punire. capit. ad abolendam, §. in præsenti verò. de hæret. An iudex ecclesiasticus teneatur tunc eum eripere. Variæ formulæ abiurationum.

SECTIO XIII.

De purgatione Canonica.

Quid sit. Quando deferenda. Simancæ sententia perpensa, & cribrata. Iudicium, siue arbitrium iudicis hoc totum habet sibi commissum. Qui cogendi, qui non admittendi ad eam. Quid operetur negatio eius, quid defectus. Solemnia, & ritus.

SECTIO XIV.

De Absolutione.

Quando reus possit absolui. Absolutio diffinitiua, quid. Absolutio ab obseruatione, seu instantia iudicij, quid. Quando hæc habeat vim illius. Quomodo cognoscatur, an sit ab obseruatione iudicij, an verò sit definitiua sententia, de praxi quotidiana non absoluendi, nisi ab obseruatione iudicij, ostenditur vnde orta, & quæritur quando ea vtens iudex excusetur, quando non. Non satis punitus in vna curia potest in altera iterum puniri, & quo pacto? Distinctio Marantæ superflua. Formula absolutionis.

SECTIO XV.

De sortilegiorum qualificatione, siue quæ sint hæreticalia, quæ non.

Quæ sint sortilegia hæretica, distinctio inter hæretica, & hæreticalia. Clari, Farinacij, & Iuristarum quorumdam hac in re lapsus, aliud est hæresis, aliud factum hæreticum, aliud factum sapiens hæresim, declarata singula suis exemplis. Qualitas criminis eius, qui inuocat dęmonem ad sciendum, vel faciendum id quod est in dęmonis potestate. Discutitur controuersia inter Barbatiam, & alios Iurisconsultos. Quando ad inquisitores fidei pertineat de huiuscemodi iudicare. Quę sint sortilegia hæresim sapientia. De Sacramenta, sacramentalia, reliquias, vel alias res benedictas miscentibus. De baptizantibus. De miscentibus res non sacras super quibus dicta est missa, & hic de Sacerdote hoc faciente. De inuocantibus dæmonem per modum sacrificij, vel adorationis, de aliquid à Dęmone petentibus.

SECTIO XVI.

De Pœna, & supplicio maleficorum.

Lamię, venefici, malefici, sagæ nomina in hoc tractatu pro ijsdem sumenda. VVierus, Godelm. & alij Nominales reprehensi. De pœna

na sortilegiorum, quæ hæresim sapiunt. Quid in foro conscientiæ. Quid in foro fori secundum canones, quid de laicis, quid de clericis, Peccata Sacerdotum hac in re. 1. si aras spolient, lumina exstinguant, &c. vt noceant, 2. missas defunctorum pro viuentibus celebrant. Grillandi error. 3. Imagines Sanctorum conculcantes, aut deijcientes. 4. celebrantes super rebus profanis, 5. abutentes vasis, & vestibus sacris, 6. Missæ admiscentes orationes non præscriptas in Missali officio. Pœnæ communes omnibus, clericis laicisque. De docentibus, discentibus, consulentibus. De amatoria præbentibus. De Serpentum incantatoribus, de astrologis, chiromanticis, & reliquis diuinatoribus. De præbentibus poculum abortionis. Episcopi an possint conuictos, morte dignos, etiam pœnitentes, tradere brachio sæculari. Qui sortilegi tradendi brachio sæculari. Formulæ condemnationis. Pœna sortilegorum morte minor, & quorum. Qui aliquem occiderint morte multandi. An etiam Lamiæ, siue striges, quæ nullum occiderint comburendæ sint? Fundamenta negantium disiecta ordine. In atrocioribus etiam conatus puniendus. Senectus quando idonea causa pœnæ minuendæ. Delicta sagarum non sunt insomnia. Credendum earum confessionibus. Auctores Theologi, iuristæ, medici, & philosophi agnoscentes pactum dæmonis, & Lamiarum.

Auctores qui affirmant Lamias dæmonibus commisceri. Auctores qui affirmant ab ijs excitari tempestates. Auctores affirmantes translationem corporalem de loco ad locum. Nauarrus explicatus fusissimè docetur iudices teneri stare Lamiarum confessioni. Quo pacto possit iudex colligere an Lamia delusa, necne. Quid intersit inter abnegationem B. Petri, & omnium peccatorum, & abnegationem Lamiarum. Lamias eo quod Lamiæ sunt occidendas probatur. Ex iure diuino. explicatur locus Exo. 22. v. 19. Ex lege Ecclesiastica. Lege sæculi scripta & non scripta. Per rationes. breuiter ostenditur immanitas, & atrocitas ipsius sceleris, comparatione grauissimorum aliorum. Locus Exo. 22. v. 18. probatur etiam à causis propter quas solet quis morte damnari. Explicata Carolina constitutio. Defensa ignis pœna. Vtrum iudici liceat pœnam pro lubito suo minuere. quando peccetur remissione. commentar. in cap. Episcopi. 26. quæstio. 5. vnde desumptus canon & cuius auctoritatis. Explicatus ostensus nihil pertinere ad striges nostras.

SECTIO XVII.

De libris Magicis.

Quomodo & quibus prohibiti, & ad quos deferendi. Non absoluendi, qui retinent. Quæ pœnæ retinentium. Episcopis an quia tales, liceat legere. Cui competat dare veniam legendi. Quid de auctoribus seu scriptoribus eorum.

SE-

SECTIO XVIII.

De Eucharistia morituris præbenda.

Consuetudo multorum locorum, non dari; quando tolerabilis. Nauarri sententia explicata. Iuri communi receptum vt præbeatur. Cautelæ quædam circa hoc. Confessio nunquam deneganda. Vnctio extrema non danda damnatis.

SECTIO VLT.

An corpus sepeliendum?

Quid de ijs qui in carcere se occiderunt? quomodo intelligendum quod crimina & criminum pœna morte exstinguantur, contra communem. Quomodo peccent qui arma vel instrumenta necis reo suppeditant, quibus se interimat. De ijs qui moriuntur sine culpa sua ante sententiam. Ius contra mortuum agendi quot annorum spacio præscribatur.

MARTINI DEL RIO SOCIETATIS IESV PRESBYTERI, DISQVITIONVM MAGICARVM LIBER V.

DE OFFICIO IVDICVM CONTRA maleficos, siue de processu iudiciario in crimine magiæ.

ERE Comicus, *Nunquam ita quisquam benè subducta ratione ad vitã fuit, Quin res. ætas. usus, semper aliquid apportet noui; Aliquid semper moneat, ut quod* nũquam te facturum putabas, id post facias tamen. quis credidisset me, post annorũ viginti felix a Tribunalibus ad Religiosæ vitæ transfugiũ, ad hac Masuri rubricam rediturum? redeo tamen, non vt coram me reus palleat, non vt Quæsitor sedeam, vel vt Quadruplatori aures præbeam; sed, vt iudicibus consulam, quibus ex librorũ confusa congerie, aut vsu vario nimis arbitrariorum hodie iudiciorum, ista minus libuit, vel licuit, ad crimen de quo nunc agimus accommodare. Nã quibus nec ocium deest, nec volũtas, fateor de fontibus ista hausuros non difficulter; haut scio tamen an ea methodo, & ad conscientiæ securitatem directione. Certè confessarijs, quorum plerique nudi Theologi sunt, in re, ne iuris quidem peritis plane peruia, nõ inutilis opera mea fuerit; quo rum potissimum gratia, me diebus aliquot antiquo iterum ludo passus sum includi. Sequar ipsum iudicij ordinem, qui ordinarius; & rem in sectiones partiar; & legam vestigia eorum, quos æquiùs, meliùs, & prudentiùs de latrunculatorijs hisce locutos arbitrabor, Clarum, Bossium, Simancam, & alios, præcipuè Prosperũ Farinacium insignem, non lectione tantum, sed & vsu, Iurisconsultum.

Tomus quintus.

SECTIO I.

An in hoc crimine seruandus ordo & processus ordinarius.

CONstat inter delictum, crimẽ, maleficium a iuris interpp. differentiam aliquam statui *a* quæ tamen nostro instituto parùm idonea est, ideo, vt solent etiã alij DD. *b* ista pro ijsdem nunc sumo, & præsuppono sortilegij siue maleficij crimen esse publicum, mixti fori & commune; de quo, si a laico committatur, vterq; iudex potest cognoscere, Ecclesiasticus & laicus; item esse crimen nominatum, siue ordinarium; eo sensu vt habeat nomen certum, & etiam pęnam certam iure præfinitam: esse tamen crimen extraordinarium, & exceptũ; eo sensu, ꝙ in eo quædam obtinent peculiaria, & quòd sub generali legis dis-

a *Vide Bartol. Tageum pract. crim. p. 1. nu. 2. et Tib. Decia. tract. crimi. p. 1. l. 1. c. 1. & l. 2. c. 3.*

b *vide DD. in l. 1. C. si adu. delic. & Blanc. in pract. crimi. §. nisis and*

spositione non continetur, vt nec crimen læsæ Maiestatis, aut hæresis; ad quod constat maleficium pertinere, quæ est sententia DD. cōmunis, *a* & verissima; esse quoque crimen enormissimū, grauissimum, atrocissimum, quia in eo concurrunt circumstantiæ criminum enormissimorum, apostasiæ, hæresis, sacrilegij, blasphemiæ, homicidij; imò & parricidij sæpè, & concubitus contra naturam cum creatura spirituali. & odij in Deum; quibus nihil potest esse atrocius. Pendet quidem à iudicis arbitrio pensare grauitatem delicti; vtrum sit atrox, vel atrocissimum: *b* sed tamen debet iudex hoc arbitrium suum moderari ex circumstātijs delicti, quas optimè explicat Prosper Farinacius; *c* hic verò concurrunt non paucæ, primò quòd delictum est mali exempli, & cuius noxa, vt cancer serpit, attestāte experientia. Secūdò solet nocturno committi tempore, quando minùs sibi homines cauere possunt. Tertiò cōmittitur clam, & proditoriè, siue per industriam insidiosam; cuiusmodi homicidia sunt grauiora. Quartò solent lædere eos, quibus sunt coniunctissimi; dominos, fratres, patres, liberos, cōiuges, sodales, collegas, familiarissimos quosque. Quintò peccant ex consuetudine quadam delinquendi, immò quasi assiduè: nam semper malum aliquod machinantur, Diabolo incessanter eas stimulante, & quotidianum pensum exigente, adeo vt vel poculum vnum, vel vas aliud, si plus nequeunt, frangere cogantur, vt testantur Remigius, & alij. Sextò quia delicto huic infligitur pœna atrocissima, nempè incendij. Septimò quia delictum hoc committunt animo plane deliberato, dolo manifesto, & (vt loquuntur practici) *appensate*: quod indicat perseuerantiam, & complacentiam in crimine.

Secundò sciendum est, quod licet in pœnis irrogandis ampla sit arbitrandi potestas iudicibus concessa; tamen, sine grauissima causa non licet iudici pœnam à lege statutam excedere. (ratio quia iudicem magis commendat misericordia, quam seueritas, vt varij Canones, & leges docent) *d* nec etiam illi licet eam minuere; sed debet iuris rigorem hac in re sequi. *e* hanc esse D. Thom. sententiam, & communem Iurisconsultorum indubitatam benè probat Farinacius *pract. crim. q.* 17. *nu.* 5. qui *n.* 7. etiam docet ex sufficienti causa posse iudices pœnas à legibus indictas nō solum minuere, sed etiam pro suo arbitrio augere, & hoc sensu omnes pœnas delictorum hodie, iuxta facti, & personarum qualitatem, ab arbitrio iudicis dependere, idque etiam obtinere, quoad pœnas consuetudine, vel statuto introductas; & quando iudices iurarunt statuta obseruare; & quoad pœnas omnes tam principales, quàm accessorias; & in quouis crimine, etiam hæresis. Quod intelligendum ante sententiam: post sententiam enim non potest iudex pœnam augere, vel minuere, nisi consulto principe: (excipitur crimen hæresis in quo solo, reo ad fidem reuerso, potest sentētia mitigari: *f* & puto hoc obtinere etiam in maleficio, & praxis docet. Sæpè enim iudices, quas damnarunt viuas exuri, iubēt strangulari, uel decollari (vt factum annis superioribus Stabuleti, in causa Ioā. de Vaulx.) Intelligendum secundo, de iudicib. ordinarijs; & maioribus, & non prohibitis hoc facere, & quando id non vergit in partis præiudicium. dico *ordinarijs*, quia delegatis hoc non licet; nisi ex causa, delegatis principum, vel maioris magistratus, qui delegato suum tribuit arbitrium. dico *maioribus*; quia minoribus magistratibus id non permittitur, nisi consulto principe, vel nisi causa, quæ mouet, sit intrinseca, & cohærens delicto. Dico *non prohibitis*; quia si statutum expressè id prohiberet, vel verba statuti pœnalis imperatiuè ad iudicem dirigerentur, vel statuto alio caueretur verba statutorum, vt iacent, seu ad litteram accipienda: non liceret pœnā mutare. Dico, *quando id non vergit in præiudicium partis*; quia quando pœna est applicanda parti læsæ, vel denuncianti, et cæt. non potest de hac pœna iudex detrahere. Denique iure communi hæc potestas pœnæ arbitrariæ, sic limitatur vt licet ex causa iudex possit pœnam mortis ordinariam commutare in

a *V. de DD. in l. vlt. C. de accusat. Prosperum Farina. praxi crimin. q.* 18. *nu.* 60.
b *Ex cōmuni sententia iux. Clarum practic. crimin.* §. 1. *Villal. et Soar. in Thes. com. opin.*
c *Pract. cri. d. q.* 18. *à n.* 63.
d *C. disciplinæ ...* *C. nam quæ ca. vera iustitia. c. licet* 45. *d. c. rex. c. regum* 22. *q.* 5. *l. respiciendum. l. hodie. D. de pæn.*
e §. *oportet. Auth. de iudic. c. de causis. de offic. deleg. c. licet de pæn.*
f *C. vt commissi.* §. *nec non. de hæret. in* 6.

in aliam minorem, tamen non possit mutare in aliam mortis vel corporis pœnam (vt puta pœnam ignis, in pœnam laquei, vel flagellationis vel mutilationis membri, vel triremium, aut similes corporis afflictiuas pœnas) sed debet commutare in pœnam carceris, exilij, pecuniariam aut similes, de facto tamen, & consuetudine plerisque in locis contrarium constat obtinere, ut etiam in alias corporis afflictiuas, & quascumque mitiores pœnas, ex causa, commutare soleant. Secuti in his sumus communiores DD. sententias, vt patet ex Farinacio *d. q.* 17.

In his autẽ semper iudici velim ante oculos esse illud extremum iudicium supremi tribunalis, de quo sunt sequentes rythmi ueteres.

Iudicabit iudices index generalis,
Neque quidquam poterit dignitas Papalis;
Siue sit Episcopus, siue Cardinalis,
Reus condemnabitur, nec dicetur, Qualis?
Ibi nihil poterit quicquam allegare,
Neque quid excipere, neque replicare,
Neque ad Apostolicam sedem appellare,
Neque codicillos Cæsaris citare.
Reus condemnabitur, nec dicetur, Quare?
Cogitate miseri, quid vel quales estis,
Quid in hoc iudicio dicere potestis.
Hic non erit Codici locus, nec Digestis,
Idem erit Dominus, index, vltor, testis.

His suppositis ad quæstionem respõdetur, non arctari in hoc crimine iudicem ad priscas sollemnitates, neque ad ordinem illum publicorum iudiciorũ antiquũ, quem exoleuisse scribit Paulus I. C. *a* sed tamen teneri sequi tum ordinem iuris, qui æquitati naturæ consentaneus est: eum præterea, quem in criminibus priuilegiatis siue exceptis, iura communia & particularia locorum præscribunt: quem qui turbet aut negligat, eius iudicialia acta nulla forent: *b* licebit tamen iudici recedere a communi aliorum criminum praxi, in hoc delicto vindicando, quatenus peculiaria quædam hoc crimen exigit, de quibus postea, atque ita censeo conciliandas contrarias quorundam Iuristarum *c* sententias, non satis distinctè loquentium.

a lib. 8. D. de publ. iud.
b lib. 16. C. de pœn.
c Bodini in Dæmonom. lib. 4. & Godelmann. de lamijs lib. 3

SECTIO II.

Quomodo inquisitio in hoc crimine instituenda?

INquisitionem voco (vt solent I. C.) delicti informationem iudicis officio & auctoritate factam: *d* ea vel est generalis, quando iudex in genere quærit quis sit delicti commissi auctor vel specialis, quando inquirit in personam certã, de cuius delicto certior factus fuit per accusationem, vel per denunciationem, vel alium modum. Vt autem valida sit inquisitio docet Farinacius *e* (qui optime hãc materiã prosequitur) requiri sequẽtia: primò, vt in genere saltem constet delictum esse commissum, quod intellige quoad ea peccata, quæ in actum & perniciem externam eruperũt, debet enim constare segetes corruptas, infantem occisum, &c. quoad peccata verò intellectus, vt hæresim, vel voluntatis, vt pactum cum Diabolo, comessationes, concubitus cum diabolo & huiusmodi difficillimæ indagationis, nõ solum potest inquiri contra eas, licet non constet de corpore delicti; sed etiam sunt condemnandæ, si dumtaxat dicant se ad conuentum delatas, *vt benè Arnald. Albert. de agnosc. assertio. Cathol. & hæret. q. 25. & Farinac. q. 2. numero 26.*

Secundò vt præcedat aliqua saltem accusatio, quod etiam iure Canonico obtinere verius est; *f* sed huic hodie conditioni, generali consuetudine derogatum est: reputatur enim inquisitio remedium ordinarium, & in omnibus delictis potest ex mero iudicis officio citra accusationem ullam institui; *g* semper tamen necesse est, vt adsint alia aliqua loco accusationis, vt puta denunciatio, fama, vel indicia, de quibus statim.

Tertiò requiritur quo ad formam,

d Iul. Clar. pract. crim. q. 3. Damhaud. tit. de inquisit. c. 8
e pract. crimi. q. 1. cum seqq.
f cap. forus. §. indicium de verbo signif. Clarus d. q. 3. Menoch. consil. 160.
g Geme. variar. resol. to. 3. de delict. c. 1. nu. 49.

vt inquisitio sit certa, specifica & clara, ita continens delicti qualitates & circumstantias, vt per eius incertitudinem, generalitatem, vel obscuritatem nō tollatur reo defensio *a* ideo debet in ea explicari locus & tempus; scilicet non dies, (nisi citra calumniā, ex iusta causa, id reus petat, & iudex diem sciat) sed annus ac mensis, commissi delicti, ex sententia veriore & communiore *b* quoad inquisitionem specialem: nam quo ad generalem verius est, hanc expressionem loci & tēporis non requiri: in speciali quoque hoc locum tantum habet de criminibus quæ temporis momento committuntur; non verò ijs, quæ successiuo tractu, in quibus locus & tempus nō potest ita designari, vt sunt crimen læsæ Maiest. hæresis & similia *c*; & ideò idem de crimine magiæ dicēdū, hanc additionem in eius inquisitione non esse necessariam. Quod si aliquæ qualitates expressę in inquisitione nō probarentur; tunc si additæ fuerint clausulæ, *de omnibus & singulis*, vel; *se non adstringens*, vel; *meliori omni modo*, vel crimen sit non iterabile, (vt homicidiū in eandem personam) vel constet ex confessione rei de crimine, vel quādo qualitas illa verè delictum non aggrauabat, nec alterabat; his casibus reus adhuc esset condemnādus; alias foret absoluendus.

Clar. d. q. 3. §. sed certè Dec. cōs. 18. & alij.

a l. libellorū. D. de accusa. Vulpellus resp. crimi. 1. Boss. de inquisit. nu. 75.

b Menoch. cōs. 100. Osase. cōs. 64. & 65. Dec. consil. 18.

c Menoch. cōs. 100. Decia. d. consi. 18.

Quartò requiritur præcedere indicia ipsam inquisitionem; quæ sententia communior & æqua est; contraria verò quorundam, *d* est periculosa & iniqua prorsus *e*; etiam si iudex habeat liberum arbitrium, & licet inquisitio ex mandato Principis fieret; nisi tamen Princeps, non ad partis postulationem, sed motu proprio, mandasset contra aliquem inquiri, & assereret eum deliquisse, idq; ad suam notitiam peruenisse. Qua tamen in re cauendum valdè Principibus, ne facilè talia mandata dent: facillimè enim circumuenitur a delatoribus Principū bonitas atque credulitas, eosque sæpè ex nimis credulis facit crudeles. quæ verò sint legitima indicia mox videbo.

d Tib. Deci. cons. 18. nu. 55. in 1. vol.

e Vt post Ange. Plot. Aymo. Rus. Clar. Ceph. Rol. a Val. Mascard. et alios docet Prosp. Fari. q. 1. n. 89.

Quintò requiritur diffamatio seu fama; non ab accusatoribus rei, sed ab alijs quoque hominibus fide dignis, nata. Sed magna hic difficultas oritur circa illud quintū requisitum, an semper necessarium sit famam præcedere, etiam quando alia suppetunt indicia. Nam DD. videntur nimis generaliter loqui, & consuetudo eorum dictis parum consentanea videtur. Putarim posse illos conciliari, vt dicamus; si sint alia indicia sufficientia, & legitima, non opus esse diffamatione, ne in speciali quidem inquisitione: si desint illa, omnino requiri diffamationē, quādo incipiat ab inquisitione speciali *f* Sed si incipiat ab inquisitione generali formata ex mero iudicis officio, tūc non videtur necessarium vt præcedat diffamatio; sicut solet practicari, (teste Claro *g*) quia cōmisso aliquo delicto, hodie iudices non procedunt a speciali contra aliquem inquisitione incipientes, sed a generali informatione & inquisitione, quis illud delictū commiserit? & tunc sic in genere primùm interrogantur testes, an sciant quis commiserit? si negent, an sciant aliquem diffamatum de delicto illo commisso? & si aliquem huiusmodi testes nominent, tunc contra hunc specialem instituunt inquisitionem, si aliqua adsint nominationi legitima indicia ad inquirendum, (quæ indicia sunt loco diffamationis.) si sufficiant indicia ad capturam, capitur nominatus; si capi non potest, monetur & citatur ad comparendum, & se expurgandum; si non comparet, in contumaciam bannitur: quæ omnia esse praxi recepta & iuri rationique cōsentanea docet optimè Prosper Farinac. *h* Et sic posset iudex etiam in crimine magiæ ꝓcedere per inquisitionem, non attenta diffamatione, in casu quidem proposito. Requiritur autem præterea diffamatio quando iudex procedit ad partis querelam atque accusationem: quæ est communis sententia. Non tamen improbabiliter quis defenderet, tum accusationem supplere defectum diffamationis, vt videtur velle Clarus *i* Debet

f Sic intelligēdi DD. cōiter loquētes, quos refert Prosper Farin. q. 1. num. v. 50. maximè Rolan. a Vall. cōs. 57. vol. 4. Clar. reprehendēs.

g Pract. crimi. q 6 ver. præterea scias.

h d. opere. q. 9. circa fi.

i d. quæ. 6. ver. sed certè ex quo talis postulatio.

Autem hæc fama primò esse orta à fide dignis, & non maleuolis personis, vel futilibus; debet esse vehemēs, & quasi procedens ex ore partis populi maioris; debet de ea constare per testes, saltē duos omni exceptione maiores particulariter sup fama receptos & examinatos. Hæc certa sunt ordinarie in criminibus ceteris. Nam in hæresi & læsæ maiestatis crimine, quidam limitant; & famam dicunt non requiri: *a* sed reuera existimo, etiam in his criminibus idem obtinere, vt fama requiratur, nisi ei⁹ loco adsint indicia & præsumptiones: quod satis apertè indicat Simancas, *b* à Prospero in aliam citatus sententiam. idem ergo censuerim de crimine Magiæ. Super infamia autem inquiri potest ad solam denunciationem viri probi; & cùm reperta fuerit infamia, tunc potest procedi ad inquisitionem de crimine. *c*

a *Vide Prosperū Farin. sup. nu. 14.*
b *in prax. hæres. titu. 22. de inquis. ordin. nu. 6. & 7.*
c *Duennas reg. 298. et Clar. supra.*

Sextò requiritur, vt is, contra quem institutiur inquisitio, non fuerit alias de crimine hoc eodem, per iudicē fori externi absolutus, vel à Principe gratiam delicti obtinuerit; vel etiam de illo non fuerit condēnatus pęna condigna delicto, & non leuiore. idemq; dicendum etiam si absolutus esset à iudice propter defectum accusatoris crimen non probantis; si sit tamen diffinitiuè absolutus, & non dumtaxat (vt faciendum hoc casu prudenti iudici) ab obseruatione iudicij. Limita hæc primò; nisi qualitas, quæ in secunda accusatione vel inquisitione de nouo additur diuersificet delictum *d* (v.g. ex homicidio in parricidium.) item nisi sit crimen mixti fori (vt est crimē Magiæ) nam in hoc, si fuit punitus à iudice sæculari, non poterit iterum puniri à iudice Ecclesiastico; nisi iudex sæcularis minorem imposuisset pœnam, q̃ par erat, & quàm iudex Ecclesiasticus potuisset imponere. Si verò ante fuit damnatus à iudice Ecclesiastico, tunc quia in tam grauibus criminibus Iudex Ecclesiasticus non potuit punire pœna condigna delicto, vt potest sæcularis iudex; ideò semper in his poterit iterum cōueniri, & damnari abs sæculari iudice; *e* quæ verissima, etiā quando loquimur de pœna ordinaria & principaliter ad puniendum delictū irrogata. 3. nisi collusio & præuaricatio accusatoris, vel primi iudicis interuenerit: tunc enim iteratò poterit inquiri. 4. si fuerit absolutus vel cōdemnatus probabiliter & verisimiliter ignorante eo, qui suam vel suorū prosequitur iniuriam; quod procedit dumtaxat si sit graue crimē & magna causa. 5. nisi sit absolutus, non diffinitiuè, sed ab obseruatione tantum iudicij; vel relaxatus sub fideiussione de repræsentādo; vel si purgauit indicia per torturam: his enim casibus poterit, superuenientibus nouis probationib. aut indicijs, iterum in ius duci, *f* id tamen intra tempus à iure ad hoc vel cōsuetudine præstitutum, & iure quidem ciuili non distinguitur inter eundem & alium accusatorem; ius verò Canonicum id alteri permittit, veteri verò siue eidem accusatori hoc non permittit. *g*

d *Gomes. to. 3. de delict. c. 1. nu. 27. Foller. praxi crim. Canon. cap. 35. nu. 8.*
e *ca. felicis §. per hoc. de pæn. in 6. optime hoc docet Gomes. d. c. 1. nu. 40. & post. plurimos Farin. q. 4. à nu. 7*
f *Vide Prosp. d. q. 4. nu. 26.*
g *vide Prosperum sup. nu. 30.*

Quæri solet etiam de transactione, quā illa impediat nouam inquisitionē vel processum? breuiter ex eodē Prospero respondetur. *h* Si remissio delicti publici sit habita per transactionem (suppono licitam) cum parte; poterit non ab illa, sed ab alio actore iterum impeti iudicio (quia sententia facit ius quoad omnes, non autem transactio) multoquè magis à fisco, & eo requirēte, poterit iudex adhuc eundem processum prosequi, vel iterum de nouo procedere (aliud enim est ius partis læsæ, aliud ius reip. læsæ) & in criminibus atrocibus hæc transactio nihil debet diminuere de pœnæ ordinariæ grauitate. Ceterum si transactio vel compositio facta fuisset cum ipso fisco vel iudice, tunc; quia pecunia soluta successit in locum pœnæ; non posset iterum retrahi in iudicium, vel cōueniri reus iste, etiamsi noua superuenirent indicia. hæc regula procedit, 1. nisi alias constaret omnimode de delicto commisso per reum, vel ex facti notorio, vel confessione rei, vel ex probatione iudiciaria; tunc .n. nō valeret ista per iudicē laicum facta compositio, & esset omnino illicita iudici,

h *sup. à nu. 31. & q. 5. per totam.*

si sit facta post sententiam. dico, *constat*, quia nullæ præsumptiones ad hoc sufficerent. dixi *per iudicem laicum*, quia Ecclesiastico iudici permittitur pœnam sanguinis in pecuniariam commutare. licebit etiam hoc iudici sæculari, quando reus exciperet de nullitate processus, vel quando iudex aliquam iustam haberet causam recedendi a pœna ordinaria, & illam commutandi. Dixi *si sit facta post sententiã*. quia si ante sententiam, tunc iudex id faciens ex causa non iusta, peccat, sed valida est compositio: si ex causa iusta faciat, transactio valida est, & iudex nō peccat. 2. limitatio est, si reus primum hoc delictum cōmiserit, poterit iudex sic componere; non verò si sit homo facinorosus, solitus hoc delictum vel alia patrare. tamen si de facto ante sententiam iudex cum tali facinoroso componeret; verisimiliùs est valituram compositionem; licet ipse tum peccaret. 3. limitatio, dummodò prius cum parte inierit reus cōcordiam, alioqui hanc præcedens cōcordia cum fisco iniqua est, & non valet. immo consensus ille partis debet esse expressus & euidens, non tacitus tantùm vel dissimulatus. Non valet inquam respectu partis, sed benè respectu fisci transigentis. 4. limitatio, si hæc transactio foret inita in criminibus, super quibus, vt valeat transactio, consulendus primò est ipse Princeps: & his criminibus annumero sortilegiũ hæreticale. 5. limita fore inualidam cōpositionem reo, si iudicis fraus, dolus, collusio aut corruptela interuenisset: vel si metu eam a reo extorsisset.

Quoad gratiam delicti factã a Principe, Prosper fusè admodum, sed in hanc sententiam; *a* differre abolitionem ab indulgentia Principis. abolitionem non exstinguere crimen, sed tantum iudicij instantiam, ideo transacta lætitia publica, propter quam Princeps eam concedit, infra 30. dies potest accusator de nouo accusare: & ideò hanc non trahi ad crimina enormissima, nec ad omnes personas. Indulgentiam verò Principis & crimen causa, & crimen exstinguere, quare si princeps alicui gratiã faciat de omnibus delictis, vel generaliter omnib. delinquentibus, de omnibus delictis, indulgentiam concedat; talis indulgẽtia comprehẽderet etiam grauissima crimina, & notoria & liquida, & extẽderetur ad carceratos quoque & condemnatos.

a q. 6. per to. & Oddo Perusinus optimè l. 2. de restit. in integ. q. 91. & seqq.

Sit regula. *semel à principe gratiam criminis consecutus, non potest amplius ab ullo iudice molestari.* hæc facultas gratiã criminis faciendi competit Principibus superiorem non recognoscentibus, aut saltem habentibus regalia iura; item Baronibus & feudatarijs, si fuerit illis in inuestitura expresse concessa; quoad Duces, & Marchiones, & Comites, quicquid dicant alij; *b* non puto hanc potestatem accipere, nisi cetera regalia iura ijs concedantur, & sic practicatur in Frãcia & Hispania, vbi hoc ius soli Regi est reseruatum. Non tñ licet supremo Principi pro lubito has gratias concedere. Non potest enim nisi prius parti læsæ sit satisfactum. *c* Non potest in homicidio deliberato, hoc enim diuino repugnat iuri; *d* ideò licet in foro externo non sit qui absolutam hãc Principis potestatẽ impedire possit, in conscientiæ tamen foro hoc faciens peccat: nisi id faceret pro bono pacis publicæ, vel ob aliã vtilitatem reip. maximam; quod cùm de assassinis etiam DD. *e* concedant, existimem ad veneficos quoq; pertinere, vt in ijs idẽ ius sit Principi. Rarius tamẽ pōt contingere, vt iusta causa huic gratiæ superat: rarissimè quoq; legimus bonos Pricipes hac vsos potestate. Carolus V. Imp. Agrippæ pœnam mortis non indulsit, sed, cùm is effugisset, exilium irrogauit, & in Francia ille obijt. In eadẽ Christianissimus Rex Carolus IX. eius nominis qui vltimus fuit, Triscalino, vt socios proderet, vitam & libertatẽ permisit; non sine bonorũ offensione. Fateor si Princeps aliquam huiusmodi inualidam gratiã concessisset, licet illa foret nulla; tamen deberet reus illa vsus a iudice absolui & relaxari, ne sub fidei publicæ prætextu

deci-

b *apud Prosperum, & ipsemet sup. num. 8.*

c *Prosper lata à nu. 18. maxime n. 25. post D. Thom. 2. 2. q. 67. a. 4. & Ilo. mox citãd. n. 55*

d *opt. hoc docet Bapt. Plot. vol. 2. consi. crimi. nar. cõs. 73. a num. 46. Plaza in E pit. delict. c. 10.*

e *Plot. sup. Ioseph Ludon. Decis. Lucens. 15. Lud. peg. cr. decis. crim. num. 21.*

decipiatur, & sic practicari in Italia & Hispania docent grauissimi scriptores, apud Prosperum Farinac. qui illos sequitur. *a* quod puto intelligendum, quoad primam apprehensionē. nam sic semel apprehensus & tūc relaxatus, deberet commoneri de nullitate gratiæ, itaq; vt sibi caueret in posterum vel impetraret gratiam aliam, manere enim punibilem & pœnæ obnoxium: quod si negligeret, posset a iudice capi & puniri. Tunc. n. vnica illa ratio praxis huius planè cessaret, neque iam dici posset sub fide publica deceptus. Equidem cum lex nulla (quod sciam) huic dicto repugnet, & DD. illi non satis clarè proponant, an quo ad primam tantùm apprehensionem, an quoad seqq. quoque loquantur, & publicè intersit delicta puniri; omnino arbitror conscientijs iudicū, quod dico tutissimum fore. Hæc de sexto requisito.

a *Bos. Clar. Vulpell. Ludo. Peguer. Farinac. n. 27. q. 6.*

Septimò requiritur in hac inquisitione; quod in omnibus actibus iudiciarijs, vt fiat a iudice cōpetente: quē constat in hac materia esse tam Ecclesiasticum, quàm sæcularem iudicē, itē fidei inquisitores; quibusdam tamen casibus: quos benè Simancas. *b* Inprimis quia solent venefici, & Striges fidem Catholicam abnegare, vel saltē ea dicere, & perpetrare quæ sapiunt hæresim, *c* ideò ab Innocēt. 8. Iul. 2. Leone 10. Hadr. 6. Pontificib. hoc negotium inquisitoribus fuit demandatum. *d* De sortilegijs propriè dictis (hoc est diuinationibus illicitis) non debent inquisitores fidei cognoscere, nisi sortilegia hæresim saperent manifestè: videlicet si quid impium & hæresim præse ferens admisceretur, vel si crederet sortilegus aliquid diuini inesse sorti. *e* Idē dicendū de coniectoribus suspectis reliquis, q facilè in infidelitatem incidunt, & vel dæmonem adorant, vel cum eo fœdus habent, vel credunt eum futura contingentia certò scire, vel abutūtur sacramētalibus *f* In cæteros superstitiosos inquisitores fidei, siue facta sint atrocia, siue sint leuia, non inquirunt; nisi q̄ñ sapiunt apertè hæresim; vt baptizare scienter iam baptizatum, vel baptizare imaginē: quoad superstitiosos verò magos *g* quia, (vt ait Cipr. *libr. de duplici martyrio*) *qui magicis artibus utuntur, tacitè Christum abnegant, dum cum dæmonibus habent fœdus*; vixq; fiat vt non vel hæreticum quid credant, vel hæresim sapiens faciant; ideò vix vnquam incidet vllus talis, quin cōtra eos Inquisitores possint procedere; & poterunt quoscunque iudices cōpellere, vt ad se mittāt acta contra hæreticos huiusmodi magos facta. *h* In omni verò iudice illud cōe hic quoq; est; vt reus debeat esse subditus iurisdictioni inquirentis ratione delicti, domicilij, vel originis *i*, vel etiam rōne conuersationis per decē annos in aliquo loco, *k* & non minoris spacij, idq; de delictis tantū commissis alibi durante hoc decē annorum spacio; quia tam longa cōuersatio domicilij electi rōnē habet: operari tamen hoc nō pōt quoad delicta prius cōmissa. Sunt & aliæ multæ causæ tribuentes iurisdictionem, quæ in nostra materia minus considerandæ sunt, quia vix vnquā, vt dixi Sortiariæ nostræ carent hæresi; hæretici verò coram pluribus iudicibus ac diuersis iudicijs possunt conueniri, *l* & vbicūque locorum reperiantur possunt a loci iudice puniri ex cōi sententia praxi recepta: *m* habet enim hæresis crimen causam in se continuā, & successiuam, & ideò vbicunque hæreticus versāt ibi delinquere cēsetur, *n* quæ ratio in sortiarijs efficacissima est, quę vix pedem, sine loci damno & nouo crimine, vspiam figunt.

b *in praxi Inquisit. ca. 11. & c. 8.*

c *Sil. lib. 3. de Strigim. & dæm. ad mir. c. 1. Io. Picus lib. 3. Dialogi, Strix.*

d *Bullas hoc rum edidit simul Binsfel. T 3. edit. lib. de conf. male. Bulla Iulij II. meminit Picus supra.*

e *c. accusatus. §. sanè de hær in 6. c. 1. 26. q. § c. illud. 26. q. 2.*

f *d. §. sanè Halen. p. 2. q. 184.*

Octauò requiritur in sortilegijs & maleficijs non hæreticalibus nec enormibus, vt intra 20. annum a crimine desito, inquisitio instituatur. nam spacio 20. annorum reus præscribit ex communiore, & veriore sententia: *o* sed quando maleficium vel sortilegiū coniunctum est cum hæresi, nulla tēporis præscriptio reum potest iuuare, immò & post mortem, ratione hæresis, poterit inquisitio institui. *p* immò etiam quandocunque tam graue est maleficiū vel sortilega supstitio, vt exceptum vel enorme crimen cen-

g *gloss. & DD. in c. ac cusatus. §. sanè de hær. in 6. Oldra. cons. 210.*

h *c. præsidentes. c. ut officium. §. deniq; c. ut commissi, de hær. in 6. c. cū Bertold. de re iudi.*

i *l. 1. C. ubi de crim. agi opor. c. si dir ligē. de foro cōp. ut de Couar. practi. qq. cap. 11. nu. 3.*

k *Bossi. de for. cōpet. n. 72. Fari. q. 7. nu. 9. & seqq.*

l *e per hoc 1. § de hær. in 6. Gabr. li. 2. titu de iud. concl. 1 nu. 19.*

m *Dur. regu. 378. Nouel. reg. 220*

n *Arna. in tra. de agn. assert. Cath. & hær. q. 25 Penna. in directi inquis. Schol. 45. post multos, Farin. q. 7. num. 9.*

o *Vide Farin. q. 10. in prin. & q. 1 lim. 8.*

p *vid. Far. d q. 10. nu. 29. & 37.*

-feri debeat, poterit quādiu viuit reus inquisitione pulsari: *a* & quādo fuerunt apostatæ vel hæretici tunc etiam pœna pecuniaria, quam defunctus debebat, ab hæredibus est luenda; *b* vt puto, vsque ad annum quadragesimū, nec minori tempore præscriberent hęredes; *c* quantumuis in crimine læsæ Maiestatis humanæ quinquennio prę scriberent. *d* Ex his sequitur, diuturnitatem temporis octo, vel decem, vel amplius annorum, siue a delicti commissi, siue à reatus die sumas, in his criminibus nihil prodesse ad pęnæ diminutionem, de ipso delinquente sumendam. ratio est, quia in his criminibus, nulla præscriptio potest reo suffragari, vt benè Farinac. d. q. 10. nu. 90.

a Marsil. in l. qui falsam §. 1. n. 1. D. ad l. Cor. de fals. Carr. tract. de homi. §. 28. num. 7.
b post Peregrinum de iu. fisc. lib. 4. Farinacius d. q. 10. n. 76.
c ca. 2. de praescr. in 6
d l. 2. C. de apost. Vide Gem. 3. p. de delic. c. 1. n. 81. Farinacius q. 25. num. 159.

Nonò requiritur, secundum ius cōmune, vt contra absentem non fiat inquisitio: sed regula illa fallit in criminibus exceptis; immò de consuetudine, etiam in alijs criminibus potest formari inquisitio contra præsentes, & contra absentes, siue sint contumaces siue non, *e*

e post Clarum Farinacius q. 1. nume. 69. & quaest. 41.

SECTIO III.

De indicijs optimis ex quibus iudex in hoc crimine tutò potest procedere.

Constat eò clariora & verisimiliora, & propinquiora requiri indicia, quò actus iudicialis maioris præiudicij fuerit reo; vt ad condemnationem, quàm ad torturam; ad torturā, quàm ad capturam; ad capturam, q̄ ad inquisitionem: hoc suadet naturalis æquitas, & receptum est communi consuetudine, & probatum Bruno *tract. de indic. 2. p. q. 6. nu. 4.* & Bossio *tit. de inquisit. nu. 61.* quod etsi improbetur alijs, *f* tamen reuera est consentaneū planè rationi; nec video cur corruptela vocari debeat, docet hoc benè Farinac. d. q. 1. nu. 47.

f Claro q. 20. num. 3. Rol. a Valle & alijs.

Constat secundo quod indicia quædam sunt leuia, quædam grauia, quædam grauissima; & leuia, suspiciomē gignunt tantum, vel ad summum simplicem præsumptionem; grauia verò, gignunt aliquid vltra simplicem præsumptionem, minus tamen semiplena probatione; grauissima verò gignunt semiplenam probationem, vel minimum. *g*

g Clarus sup. n. 1.

Constat tertiò quæ sint leuia, quæ grauia, quæ grauissima, hoc ordinariè pendere a iudicis arbitrio; eumq; iudicare debere, personarum & rerū circumstantijs trutinatis, quæ indicia ad quid sufficiant; *h* quod arbitrium debet ille dirigere ad normam iuris scripti, vel consuetudinarij, & receptas interpp. opiniones, & praxim patriæ. *i*

h Conrad. Lancellot. in pract. tit. de inquisit n. 33. Farina. 8. nu. 46.
i Farinac. sup. Bonifel. in l. ult. C. de malef.

Inquisitio generalis potest aliquando formari non præcedentibus vllis indicijs, sed puta duntaxat ex notificationibus seu informationibus extraiudicialibus; in quia si vocati & examinati testes aliquem particularem nominant, tunc contra nominatū posset formari specialis inquisitio; *k* sine indicijs verò vllis, non liceret incipere à speciali contra aliquem inquisitione: si tamen iudex procederet, posset reus opponere de nullitate inquisitionis, ob defectum indiciorū; si reus nō opponeret, tunc adhuc valeret processus. nam hic defectus non inualidat, nisi reus opponat. *l*

K Clar. q. 5. vers. sciar etiam.

Ad assumendas ex officio informationes super delicto sufficiunt indicia leuia; sed ad transmittēdam reo inquisitionem, siue ad eū citandum pro delicto, necessaria sunt indicia grauia. *m* Quoad capturam, si fiat tantum ne reus fugiat, interea dum fit inquisitio; sufficiunt leuia indicia: si verò fiat, vt specialiter contra eum procedatur, necessaria sunt grauia. Ad torturam mea sententia sufficiunt indicia plus quàm grauia: & arbitror à Claro grauia vocari, quę cōmuniter grauissima; sanè vt docet Farinacius *n* ea deberent esse indicia tam vrgentia, & luce meridiana clariora; vt iudex sit quasi certus de delinquente; & vt nihil aliud ipsi desit, quàm rei confessio: quod intelligendum, non in genere probationis, sed in genere indicij: hoc est quæ sint apta ad plenè persuadendum animum iudicis, non tamen ad plenè probandum: ideo enim

l Fran. Bertius cōs. 70. n. 26. lib. 2. Ioan. Mar. Monticel. pract. crimin. reg. 1. Farina sup. n. 49.
m Clarus n. 2. & 3. Farinac. n. 48. Cosc. cōs. 64. n. 5.
n q. 36. n. 3.

enim iudicem esse persuasum de culpa rei, & reum esse noxium, etiamsi hoc non sit plenè probatum, quia deest confessio rei; vel aliqua alia probatio, quando ergo iudex sic putat se habere plena indicia; potest procedere ad torturam: sed si haberet plenas probationes, tunc deberet procedere ad condemnationem. a.

a l. fi. l. ad itos. C. de p. l. a. l. q. sent. C. de pan. l. fi. C. de custo. reor.

Hæc indicia volunt DD. debere ad torturam esse proxima delicto, & nō remota (v. g. quod testes deponant de ipso delicto, vel de visu) sed intelligendi sunt, quando vnicus testis deponit, & indicium non est confirmatum alijs indicijs. ordinariè enim debent indicia remota grauia probata esse per duos testes, etiā in crimine hęresis, b nec sufficeret vnus testis omni exceptione maior, sed debent esse duo omni exceptione maiores: ad inquirendum verò sufficerent non omni exceptione maiores. præterea ad probandum indicia hæc remota (de quibus tantùm agimus) testes debēt illi esse non singulares, sed contestes, siquidem indicia sint planè remota; si verò sint nō multū remota, sed quasi adminicula quædam delicti, plurium singularia testimonia virorum bonorum sufficient. c maximè quādo hęc testimonia omnia sub eodem crimine quasi subordinantur, vt si dicat vnus se vidisse aliquid ponentem sub ianuæ limine, & equos postea mortuos; alius quod vidit tangentem puerum, & hunc mortuum; tertius qui vidit proijcientem puluerem, & subsecutam tempestatem. hæc enim omnia in vnum tendunt finem, & ideò hæc singularitas adminiculatur potiùs, quam obsit. *Alexan. cons. 13. lib. 7. Gomes. tom. 3. c. 12. num. 12. Mynsing. obseruat. 100. centur. 2. And. Gail. lib. 2. obs. 66. optimè loquitur hac de re Simancas in praxi tit. 35. num. 34.*

b Clar. q. 21. in prin. Fari q. 37. num. 13. & seqq. Gome. lib. 3. de delict. c. 13. n. 13. & 19.

c Vide Fa ri n. 38.

Proxima indicia etiam requirunt duos testes quādo non sunt immediatè de ipso delicto, sed de adminiculis proximis: sed si sint de ipso delicto, ad torturam sufficit vnus exceptione maior. *Farinac. optimè nu. 41. qui etiam seqq. numeris multa ponit dignissima obseruatu.*

Sed nunc veniamus ad singula indicia. *Primum* ergo est INDICIVM PER TESTES. Sufficit autē in hoc crimine vnus testis ad inquisitionem particularem instituendam, etiā si sit alias inhabilis; sed si sit testis legitimus & exceptione maior, est sufficiens ad torturam, iuxta Clarum *q. 21 num. 2.* cuius dictum nimis indistinctè vsurpat Godelm. *lib. 3. c. 3. nu. 13.* tu explica, iuxta iam a nobis dicta ex Far.

2. *Indicium* est NOMINATIO SOCII CRIMINIS: hoc etiam indistinctè ponit I.C. ille Francofurt. more suo; sed accuratè pūctū illud tractauit Dominus Binsfeldius, quem qui plura volet poterit legere; vt & Prosperum Farinacium insignē I.C. d Sciendum communē esse DD. sententiam, maleficos & mathematicos de consocijs interrogari & torqueri posse; quod & iure ciuili cautum, e & omnium praxi receptum est: f immo & iudicem teneri interrogare, & reum in conscientia teneri denunciare socios; quos nescit immo præsumit non se correxisse, nec destitisse à crimine; est sententia Theologorum. g Iudex hoc facere omittēs peccat grauiter: contra iustitiam, quia nō occurrit & impedit mala reip. & priuatis inde imminētia, quę tenetur impedire: & idcirco tam priuatis, quàm reip. eum teneri ad restitutionem omnium damnorum inde redundantiū, vult communem esse sententiā Theologorū (vt est) Binsfeldius; h qui addit ex Soto & Nauarro, teneri etiā confessarium huiusmodi reos admonere, vt socios non correctos denuncient, quod si nolint facere, nō debere eos absoluere, si absoluat peccare. Quod si reus sciret aliquē ex socijs esse conuersum, neq; periculum esse, ne ad vomitum redierit vel sit rediturus; tunc non posset illum nominare, nec confessarius, volentem talem nominare, posset absoluere.

d Binsfeld. de confess. malef. memb. 2 Far de ind. & tortu. q. 43.

e l. fi. C. de malef.

f Vide Fari. d. q. 43. nu. 67.

g D. Tho. 2. 2. q. 70. art. 1. ad 2. Caiet. to. 1. trac. 31. respons. 5. ad Cherubi. & ad d. a. 1. Castro, Sot. Angl. Nau. citati a Binsfel.

h sup. fol. 284. cum seqq.

Sed quædam circa hanc rem sunt explicatiùs tradēda. fusè docet Binsfeldius, iudicem debere credere reo socios casus excepti denuncianti: frustra enim adstringeretur ad interrogan-

rogandum, si nõ deberet ei fidem habere. Certum est aliquam habere debere, sed quantã & ad quid, nunc videamus. Gignit denunciatio idoneã præsumptionem contra socios, *a* si sequentia cõcurrant. nẽpe si non sit defectus in personã, qui eleuet fidem. huiusmodi autẽ defectus rarò cõtingit. Admittuntur.n. infames: tales sunt omnes cõplices; ideò minùs fidei merctur eorũ testimoniũ, quàm virorũ bonorũ; admittuntur tamẽ ad denunciationẽ & testimoniũ, quia vix possunt alij haberi, & malefici nõ solent hoc crimen nisi corã complicibus cõmittere, & solis illis detegunt: & infamiæ hoc impedimentum, est iuris positiui; ideò lex potest in eo dispensare ex iustà causà, vt fecit. debet tñ iuxta nonnullos *b* hæc complicis denunciatio esse facta in torturà, eò quòd cùm sint infames, parùm illis extra torturam credendum: reprehendit hãc sententiã, quæ tñ cõmunior videtur, Simancas, *c* & ait ei⁹ auctores sine lege & ratione loqui. rationẽ iã dixi, & fauet *c. illi qui. 5. q. 5.* & hoc expressè requirit Carolina constitutio, quæ in imperio seruanda est. Nec Simancæ opinio alibi locũ habere põt, nisi forte, vt ex dicto socij extra torturã procedatur ad inquisitionẽ: nunquã, vt ad torturam: immò non sufficeret, si reus statim ac à torturã deposit⁹ erit, hoc diceret: sed debet tortura specialiter adhiberi pro cõfirmatione suæ depositionis: nec sufficeret prima tortura, in qua reus suũ delictum cõfessus est, *sic Clarus §. vlt. q. 45.* Antequã vero specialiter torqueatur pro confirmatione depositionis illi⁹ in torturã, in qua suũ crimen fassus, factæ, debet eandem depositionem sponte ratificare, non secus ac ipsam principalẽ delicti confessionem, *Marsil. §. diligenter, n. 153. Carrer. de indic. & tort. §. octauum indicium. n. 17. & 22.* postea potetit corã nominato, ad cõfirmationẽ suæ cõfessionis; & vt socios magis afficiat, & vt defectũ infamiæ expurget, & ad omnẽ aliũ bonum effectum, iterùm subdit torturæ, sed admodum leui. *Sic post Boss. Valpel. Clarum, Farinacius q. 43. n. 139. qui testatur sic Romæ practicari.* Item requiritur vt nominator nihil iræ vel rancoris habeat vel odij cum nominato; quod iudex debet diligenter attendere, & quærere: nam inimici nominatio, nullã fidem faceret: *d* ita sanè si sit grauis inimicitia, tum enim hoc impedimentum est iuris naturalis, nec lege vel statuto posset tolli. *e* Minorẽnium testimonium ad inquirendum potest vsurpari, non ad torquendum, nisi meliora & plura accedant indicia: *f* feminarum, propter sexus infirmitatem & leuitatem, plures denunciationes sunt necessariæ, quàm virorum, puta trium vel quatuor pro vno viro. Et hęc omnia locũ habent in hoc crimine, etiam quoad coniuges, parentes & liberos. *g Secundo* requiritẽ ex parte iudicis, vt nõ interrogarit veneficum *de socio* aliquo in indiuiduo, sed in genere, *de socijs*, nõ de hoc vel illo: quia hoc foret suggerere, non inquirere, *h* & hoc cauet Carolina constitutio; sed alij Dd. volunt hoc procedere quando non concurrunt alia indicia vel præsumptiones contra singularem personam: nã si aliqua indicia, vel indiciũ aut præsumptio contra personã in specie siue in singulari concurrerent; tunc volunt licere iudici interrogando descẽdere ad speciem; vt, fuitnẽ tecum P. in conuentu malef. quando hæc vel illa fecistis, *i* quod tamẽ explicandum ex Farinacio. scilicet duobus casibus tantum, etiã in exceptis criminibus, posse in specie interrogari deponentem de consocijs. Nempe quando re⁹ dicit se cum socijs deliquisse, sed eos non nominat: tunc enim monendus est, & cogi potest, vt eos in specie nominet. Itẽ quando cõtra certã personã adest præsumptio legitima & valdè clara, siue indicia tã manifesta, vt verè per illa dicatur constare ipsum esse delinquentem. *Sic* (ait Farinac.) *Vidi vsuari à iustis & bona conscientia iudicibus. d. q. 43. nume. 133. Tertiò* requiritur, vt nominans diligenter sit interrogatus de omnibus circumstantijs; *quis, quid, quando, vbi, cum quibus, quomodo?* neç enim aliter pos-

a est communis Dd in l. fin. C. de accus. & c. 1. de confess.

b Camillus Campegius ad Zãchin. de haret. c. 9. Menoch. de arb. cas. 474. num. 50. Masca. de prob. vol. 3. conc. 1311. n. 38.

c Annot. in Zanchi. c. 2.

d *Gigas de crimin. læs. maiest. c. 7. n. 6. Grammat. consi. 38. n 3.*

e Anchara. in c. pastoralis de re iudi. Barbat. de testib. n. 42. Phil. Francus & alij.

f vide Cl. § fin. q. 24.

g est communis. vid. Binsf. d. 2. membi. in princ.

h *sic post. Gomes. & VVesembe. Godelman.*

i plurimos. citat & sequitur Binsf. sub. in concl. 1.

a Farinac. sup. n. 18. & seq.
b Marsil. in pract. d. §. diligenter, a nu. 62.
c Marsil. supra Ant. Gomez. to. 3. c. 12 n. 18. Blan. & alij
d Vide Farinac. sup. n. 144. & Ludo. Pegler. deci. crimi. 5. n. 28. & 34.
e Bal. l. quoniam liberi. n. 2. C. de test. Gram. consi. 21. & consi. 35. Natta. consi. 298. vol. 2.

posset procedere ad inquisitionem. & torturam ex tali nominatione. est omnium & d. Carolina. Quartò requiritur vt inquirat a vicinis an nominata persona fuerit de tali crimine a fide dignis vnquam diffamata vel suspecta habita, sic Constitutio Carolina; & sanè est ex adminiculis necessarijs, vt post docebo. Quintò, vt reus in sua nominatione non vacillet aut variet, sed constanter perseueret, etiā in speciali tortura, vt docui, & statuit cōstitutio Carolina. nam deponens varius nō modò ad torturam, sed nec ad inquisitionem sufficiens indicium præbet, vt ex communiore sententia receptum, a & meritò. quia deponens varius periuro non absimilis est. Sextò requiritur vt nominans iusiurandum præstiterit se vera fateri, & verè nominare, b qua in re tuta & receptior praxis est, sufficere principio factum iuramētum generale de veritate dicenda, & postea iterum oblato in ratificatione, aut in cōfrontatione cum nominato: nec opus est alio speciali, vt sentiunt nonnulli, c quos meritò refellūt Menochius, Clarus, & Farinac. d

Ad torturam sufficient hæ conditiones, si aliæ confessiones plurium reorum concurrant, vel etiam adminiculentur alia indicia: quod ita intellige. Quia versamur in casu excepto, & Dd. hoc negantes e loquuntur de criminibus non exceptis, ideò si plures testentur de eodem suo consocio, faciunt indicium sufficiens ad torturā, vt in praxi obseruatur f idemq; obtinet quoad alia indicia, & præsumptiones adminiculantes. Putant quidam Dd. etiam sine vllis adminiculis alijs ad torturam sufficere nominationem vnius socij, ita Gomez, & Blanchus, ex malè intellecto Salyceto, sed eos optimè refellunt Menoch. d. casu 474. nu. 46. Bertaz. in consi. 341. nu. 8. & 25. vol. 2. Farinacius sup. nu. 39. iunctis. nu. 147. & 155. & ideo timoratus iudex semper requirat indicia, non leuia, sed magna & vrgētia, vt benè monuit Mascardus lib. 3. de probatio. concl. 1391. nu. 14. iunctis num. 53. quæ non audeam facilè alia viurpare; quamuis ad iu-

f Post Bo er. Papon. Bossi & alios. Clar. § fi. q. 21. & Farin. sup. n. 41. Menoch. de arbi. iud. cas. 474. benè Birsfeld. supra cōcl. 6.

re fuggesta, & bene commemorata per Farinacium. g 1. si accedat vnus testis oculatus maior exceptione, poterit iudex procedere ad torturam validè grauem, quia tūc habet plusquam semiplenam probationem, non tamē facit iste testis plenam tunc probationem, vt malè putarunt multi recentiores secuti Calcaneum, hoc temerè affirmantem. h nam non potest dici plenè probatum, vel reus conuictus, nisi per duos saltem exceptione maiores, talis autem nunquam est socius criminis. 2. si accedat non vnus testis auritus, sed vt minimū duo: i hi enim faciunt præsumptionem aliquam. k 3. si accedat inimicitia grauis nominati cum occiso, vel damnificato. l 4. si accedat fama contra nominatū. m Sed hoc indiget explicatione. Nā fama vehemens, si fuerit orta a personis honestis & fide dignis; sola sine aliis adminiculis facit indiciū ad torturam; vehemens autem censetur, nō ex numero testium (qui impertinens est ad hoc) sed ex causis suis. nā si causæ seu cōiecturæ, vnde orta, sunt verisimiles, graues, & vrgentes; cēsebitur esse vehemens; secus si nō orta sit nisi ex leuibus, friuolis, & non probabilibus, neq; tum sufficerent ad torturā. n si non sit vehemens fama; tum si non est orta a personis honestis & fide dignis, (verbi gratia, ortam habuit a cōplicibus) scio variarum sententijs: existimo tamē si fama orta sit post incarcerationem, vel accusationem, famā non adminiculari, vt benè Farinacius docuit; sed si orta fuisset ante accusationem & incarcerationem, probabilius puto (saltē vbi nō viget Carolina constitutio, quæ repugnat) famam huiusmodi adminiculaturam: vix enim potest in hoc crimine famæ initiū ab alijs, quàm cōplicibus, oriri: & sic intelligo atq; recipio sententiam Binsfeldij. in l. fi. C. de malef. indicio 6. & hoc obtinere in omni re turpi, de qua non solet nisi inter infames personas tractari, vt de meretricio, aleā, lenocinio & simil. fatetur Farinac. d. q. 47. n. 160. Quæ autem requirātur vt dicatur verò esse fama, post videbimus. 5. si accedat

g a n. 163
h cōs. 150. nu. 4.
i Aym. Cravet. cōs. 178 & Tyberi. Deci. consi. 18.
k Menoch. d. cas. 475. Ceph. consi. 140.
l Io. Maria Monti. reg. crimi. 4. & 5. Clar. §. fi. na. q. 22.
m Cal. Cravet. Monticel. sup. Tiber. Decia. d. consi. 18. lib. 1.

n egregie Farina. hoc docet q. 47. a n. 28.

dat

dat, cum dicto socij criminis, fuga nominati ob metum non iustum, vel suspicionem non vehementem, *a* inquisitionis contra eum formandæ, ante accusationem formatam, vel antequam ad actum iudicis aliquē sit processum, coram iudice non inclementi, aut solito procedere non temere neque præcipitanter: his enim casibus, si iudicium deserat, neque citatus compareat, vel absentiæ iustas causas adferat: vehemens oritur suspicio: sicut etiam quando seruato debito iudicij ordine carceri fuit mancipatus, & sine effractione aufugit: nam si indebitè carceratus fuisset, & etiam carcere effracto fugisset, non tamen fuga hæc eum faceret pro confesso haberi. *b*. Sed de fuga mox plura. 6. si accedat stricta amicitia & assidua conuersatio nominati cum nominante tanta, ut faciat valde verisimilem præsumptionē participationis in crimine. *c* 7. si accedat secreta collocutio nominati & nominantis, ante crimen commissum habita; verbi gratia, antequam segetes destruerentur, puer necaretur, &c. *d* 8. si accedat superstitio nominati: vt si vsurpauerit res, facta, uel verba, quæ sapiant incantationem; *e* exempla sunt, si artem magicam alios docere sit conatus; *f* si olla cum vnguentis magicis vel cum buffonib. uel alia instrumenta huius perfidiæ in ædib. eius sint reperta; maximè si liber magicus in domo eius repertus sit, cui superior potestatem habens & in bonum finē id non concesserit; *g* item si quis alteri fuit interminatus maleficium, cuius effectus fuit subsecutus, *h* maximè si qui minatus consueuit minas exequi, *i* sed necesse est quædam hic concurrere, ut dicam postea. item si nominatus inueniatur in stabulo aut domo alterius, tempore, & loco quando nō debet, & maleficium postea subsecutum fuit. Item si quis feram vulnerasset, & in eodem membro mox vulnerata inueniātur persona de hoc crimine infamata, vt in Lycāthropis sæpè accidit, & nuper hic in Belgio mihi retulit euenisse quiddam permirum Nob. & spectatæ fidei uir, Vanderburchtius Decanus Ecclesiæ Mechliniensis. Municeps bombardam gerens deambulabat extra municipium, cui ecce obstrepunt multæ aues ex obscænis, corui & picę, in arbore propè uiam. Sclopum collimat, & displodit; visus sibi vnam certo ictu perculisse, & decidisse de ramo, reperit solam ferream clauem de cingulo muliebri delapsam. caput, & domum rediens narrat amico, &, num nouerit clauem? quærit: respondet alter se nosse, clauem vicinæ domus N. Itur ad domum, reperiunt ianuam clausam inserunt in seram clauem, recludunt, ingrediuntur pro familiaritate, quæ illis cum Patrefamilias, ingressi Matrem famil. inueniunt glande latus ictam. Cape (*Lector*) & aliud certissimum. versabar anno 1587. Caleti, (quando, fælicibus auspicijs Sereniss. Archiducis Alberti vi expugnatum, a *Catholici Regis* militibus tenebatur) ad Pontem Nueleti duo signa Vvallonum præsidio posita limitem, contra Bolonienses, tum hostes, tuebantur. sub uesperam sudo cœlo Procubitores duo vident nubem subnigram aduolare, & in ea videntur sibi audire confusas voces multorum, quos nulli videbant, tum alter audacior; quid hoc rei est? satin' securi? Si videtur; librabo arcubuziam in ipsam nubem. assentitur socius. cum tonitru sclopi decidit ex nube ante pedes mulier ebria, nuda, benè obeso corpore & media ætate, femur traiecta duplici vulnere capta, se mentis impotem simulabat: nec ferè aliud adloquentibus referebat, quam; *Hostes siuè, an fœderati?* quid ad hęc, qui negant transferri? negabunt credere sese maneant increduli, quia nec oculatis, quos possem plurimos adducere, credent, non credent. cur? quia nec viderunt, nec audierunt, & quosdam interrogauerunt, qui se nihil scire responderunt. Si quæ quis nescit, quia nescit, ideò non vera; verè illi, & rectè. An audeant profiteri se quæ in domestico conclaui gesta scire omnia, nescio. Non ideo tamen minus gesta. Capiant & alia quæ alij occulati testes, non auriti tantum, in Actis iudiciarijs Sacramento veritatis adacti pro

fessi

a An. Gail. li. 2. obseru. 109. nu. 8. & in sing. c. F. 5. obser. 98.

b *Couar. 1. uar. res. c. 2. Rol. à Valle con. 7. num. 47. tom. 1.*

c *Sic sent. cō. explicat Fari. q. 43. nu. 174. & nu. 177. & hanc et probat bene Binsfel. sup. indicio 5.*

d *Fari. à n. 176.*

e *Carolina const. a. 44.*

f *ibid.*

g *Lud. Rō. singu. 323. Menoch. & alij quos sequitur Binsfeld. ind. 8. bene addens hoc indiciū esse vehemētissimum.*

h *exemplū rei iudicatæ adfert Bap. Zilletus cōs. crimine. 79*

i *Binsfeld. indic. 4.*

fessi fuere, verbis ipsi Nicol. Remigij Quæsitoris proponam. *Est Gircurcuria (inquit) in Vegesorum prouincia castellum satis firmum, è cuius summa arce cum tegularum aliquot ordines fulmine essent deiecti: Sebastiana Picarda non multo post (nempe X. Kalen. Nouemb. 1580.) in eo pago sortilegij rea fortè, & id apud iudicem professa est dæmonis suaque simul opera esse patratum. Cum enim (inquit) è nube una in illam procussemus, eo consilio, ut funditus eam euerteremus, non fuit tamen in nostra potestate id exsequi; sed tantum pauxillulum id ruina attulimus; ut esset quod eius conatus nos non omnino pœniteret. Simile huic est quod sequitur. Cuninus quidam nomine magistratum in D. Clementis fano Roneaij ubi commorabatur obtinens, Kal. Decembribus 1586. cum ruri fœnum inter domesticos curaret, cælumque iam magnis tempestatibus commotum cerneret, domum fugam parabat: sed dum ad eam se instruit, subito fulminis ictu proximo se quercus sex radicitus vidit euersas ac eam quæ septima loco adhuc stabat, totam, ceu unguibus laceratam ac discerptam. Cum iam multo magis properaret, amisit etiam præ festinatione pileo ac instrumentis ijs quæ tum manib. gestabat: ecce, de integro audito fulminis fragore, illi uisa est in summa quercu quæ in propinquo erat hærere mulier, quæ (ut credibile est) nubes se eo impetu exonerarat. Eam igitur consideratius intuens, cognouit è uicinia esse uetulam, quam ilico sic cœpit verbis increpare: Tune pessima ea es Margareta Vvarina, ad quam quantum nunc comperio non immerito ante hac sortilegij suspicio apud omnes pertinuit? unde tu nunc nobis aduenis isto habitu? Cui illa; Ignosce mihi hoc quæso, ac celatum habe quod nunc vides? faxo, si hoc ita de me promerueris, ut nunquam a me tibi tuisque, uel minima oriatur iniuria. Ac ne quis de istis addubitet, sciat, non modo esse probata Cunini illius testimonio, quod iureiurando apud Quæstorem sanctissimè firmauit, sed etiam ipsius Vvarinæ agnitione, & extra tormenta sæpius repetita, & in ipso uitæ ultimo momento multis audientibus confirmata. Huc etiam pertinet, quod ex alijs quæstionibus capitalibus, eorumque qui eas exercuerunt, fida renunciatione compertum habeo. Coorta enim magno fragore, tonitribusque tempestate, qui armenta, reliquosque pecorum greges in collis Alemanni iugo custodiebant (is ad uicinos Huecaria campos, quæ est in Vegesorum præfectura, pertinet) se, ut in operto essent in proximas siluas abdiderant: ecce uero illis ex improuiso visi sunt duo rustici summis arborum, quæ proximè stabant ramis hærentes ac uelut implicati, adeoque animis consternati, ut facilè indicarent illuc non consilio, sed casu atque inauspicato aliquo impetu eò deuenisse. Tum autem uestitus fœditas atque deprauatio, quasi per lutum, sentesque omnes fuissent raptati, suspicionem adaugebat, eo loci a magistello suo eiectos detrusosque fuisse, postquam is eos hac atque illac more suo traxisset. Confirmabatur, & id eo magis, quòd cum illic tanto temporis spacio consedissent, quantum satis esset ad probandam asserendamque oculorum fidem; momento tamen, aduertentibusque, nemine dilapsi apparere desijssent. Tandem & dubitationem omnem amouit, quæ non longo post tempore subsecuta est illorum ea de re spontanea, atque armentariorum verbis confirmata confessio, cum ad interrogata ex uinculis responderent. Est etiam uilla, quæ se Bellimonte Vitellium contendentibus sinistrorsum ostendit; ibi in summum tectum cum fortè & ijdem è procellosa nube præcipites decidissent: magnaque difficultate Rotarius (id erat alteri nomen) afficeretur, quemadmodum ex tam arduo loco se incolumes possent in terram demittere (nam & earum rerum adhuc erat rudis & insolens, hacque illi ad insanas huiusmodi nimborum molitiones periclitata primum fuerat abitio) Amancius, qui a prima pubertate in dæmonis seruitutem a parentibus abductus maturè se ijs assuefecerat, ridens increpuit: Bono animo es stulte, nam qui nos habet sua potestate ad difficiliora habiles atque idoneos Magister, hoc etiam negotium facilè ac sine ullo negotio expediet. Nec dictum res diutius morata est. Nam subito turbine una correpti, sine ulla noxa in terram sunt depositi. Ipsa tota sic contremiscente domo, ut a fundamentis reuelli uideretur. Hocque ipsi diuersi, totidem tamen verbis recensuerunt. Imò & cum uillaticis commissi, de die, deque tumultu ac trepidatione omni, inter eos liberè ac constanter conuenit. Ac tandem, quos uiuos criminis societas coniunxerat, eosdem mortuos flamma iudicis condemnatione absumpsit. Hucusque Remigius. Idem *lib. 3. c. 12.* cum hanc deuectionem multis exemplis egregiè adstruxisset, sic concludit; *Quid nostris temporibus vulgatius, quàm sunt tum frequentes*

& assi-

& assiduæ Sagarum de ea re assertiones; tum iis consentanea hominum testimonia; qui, nõ per somnium, aut magicis artibus auersos sensus, sed oculis suis vidisse se illas nubibus excussas, vel summis arboribus ac tectis perplexas hærere, vel humi attonitas iacere, constanti sermone affirmauerint? Nec id quidem in triuio confabulantes, sed in iure sacramento sanctissimo rogati atque adacti, vti in superiore disputatione non semel est demonstratum. nonne similia accidere in Italia, quo ad Grillandi Lucretiã? nonne in Heluetiæ Schiltachio, quoad Sagam illã Erasmi *in Epistolis*? nonne in Batauia, quoad incautè curiosum illum adolescentem Ronssei? Cur (dic Sodes) quod in Italia, Heluetia, Austrasia, Hollandia accidit, non potuit in Morinis contingere? Hoc ergo indicium satis firmatum.

Vide lib. 2. q. 16.

Pergo ad alia. His annumero ossa, vel testas locis planè alienis corpori eorum quos oderũt insertas; vel quid simile patratum præter naturam; vt mirificum illud quam Valfracuriæ anno 1589. cõtigisse refert Remigius de Iana Blasia, eam cum, quem vlcisci volebat, Claudium Girardum inuitasset, *vt vna secum ad focum pauxillulum sedere non dedignaretur, atque ex pomis, quæ recens ibi cocta videbat, sibi quæ vellet haberet, & Girardus id facere non semel recusasset, causans sibi non esse diutius ibi morandi otium, & omnino nullam eius cibi quem offerebat tum esse desiderium: ex pomis illis vnum eius vola manus cum tanto ardore adhæsit, vt alteram ei excutiendo statim admouere cogeretur. verum dum id facit vtraque sic conglutinantur, vt in vnum coaluisse viderentur, medij pomi ardore interim sic increbescente, vt res illi parum abesset ab insania. Inclamat igitur obuios quosque obtestans, vt sui miserescerent. Adferre quisq; pro se ei malo quod poterat remedium: hic aquam restinguendo ardori, ille instrumenta dirimendis separandisq; manibus: sed cum nihil horum quidquam prodesset, & iam palam esset id illi mala aliqua arte confectum esse negotium, ex vicinis accurrens consideratior vnus monuit, vti eo reduceretur vbi illum id malum primum inuasisset. Quod cùm factũ esset, cœpit bona illa Blasia, ceu ridiculum quid contigisset, hominem ludibrio habere: nihilominusq; à superiore brachio ad manũ vsq; quod interea tantisper demulcere, dum id pomum illa excideret: quo facto, confestim sedatus est dolor; cœperuntq; ei manus liberè vt ante facere officium.*

Quibus indiciis annumerarim, aliud satis frequens, & quod accidit anno isto 1599. in Brabantiæ oppido primario, cùm maleficiatæ clarè, & sæpius obuersatur figura (suppono esse alias mẽte sanam, nec imaginoso morbo laborantem) seu species ipsius maleficæ, ei minantis, vel eam vexantis. Quanquam hoc indicium solum non sit tam efficax, quàm præcedens. Item quàm foret, si vnus testis exceptione maior deponat se vidisse sagam propinantem equo, qui mox mortuus, potionem: aut si duo testes legitimi deponãt nominatum exercuisse actum aliquem, qui ex communi maleficorũ praxi solet ad maleficum dirigi, v.g. quod stans in aqua, retrò tergum aquam proiecerit in aerem, vel quod, ante exortam mox grandinem, visus sit lapidem ferire bacillo: vel flores de variis arboribus lectos in ollam cõiicere, vel virga aut manu percutere, vel inũgere animal, quod paulo post mortuum. hæc ait Binsfeld. *a* esse indicia vrgentissima, quorum vnumquodq; per se sufficiat ad torturam: quanto (si hoc verum, de quo dubito) certiùs est sufficere quando accedit ad nominationem complicis? 9. Si, cùm capiuntur, aliqua dicunt vel faciunt, quibus significent se sibi timere à morte, actum esse de se, neq; se viuas manus iudicum euasuras *b* 10. Confessio extraiudicialis rei siue accusati, duobus probata testibus, nisi error probetur, ita Binsfeld. *c* Sed hoc verum est tantum in confessione huiusmodi speciali de certo facto; nõ de generali vt de incarnatione tãtum vel magia; item de facto seriò non iocò, nec non de verisimili atq; possibili, vt postea docebo de confess. iudiciali.

a Indic. 8.

b Carolina d. c. 4.

c Indic. 9. ex communi vt ait sen tentia.

Hæc sunt indicia maximè verisimilia & legitima; quando, quæ ad naturam atq; plenitudinem eorum requisita sunt, concurrunt, & hæc haud dubiè

bis non tantùm faciunt cum nominatione complicis concurrentia semiplenam probationem: adeò vt sic semper vnum illorum indiciorum cum nominatione tali, qualem requisiuimus, sufficiat ad torturam: sed etiam ex multorũ sententia, quædam ex his sola sufficiunt: quod tamen non libenter practicarem; sed semper vellem vnum ex vrgentissimis, cum alio leuiore; vel plura semper leniora concurrere.

Conditiones autem requisitæ, vt vnum ex his cum denunciatione complicis ad torturã sufficiat etiam in exceptis, sunt sequentes, additæ ijs quas superius iam posuimus suis locis: *primò* vt talis nominatio complicis, adeò verisimilis sit, vt vltra adminicula illa, iudex ex ipso quoque testium numero, & qualitate deponentiũ, & persona eorum cõtra quos deponitur, & alijs facti circũstantijs quasi certò credat nominantẽ nõ mentiri, *a* 2. quod socius criminis socios nominans non patiatur nisi hunc vnum defectum: nã si plures habeat, etiamsi tantum duos (v. g, quod nõ tantùm sit infamis & criminosus, sed etiã sit vilis, abiectus, aleo, vel aliàs inhabilis) tunc ne in exceptis quidem faceret indicium ad inquisitionem specialem, nedum ad torturam *b*, etiamsi in tortura suam nominationem cõfirmasset *c*, quia hæc vnicũ supplet defectum tantum; quod procedit multò fortiùs in nominante socio criminis inimico, periuro, vel vario, & sibi contrario. *d*. 3. secundũ quosdam nominatio contra eum, qui est bonæ famæ & existimationis, non valebit cum adminiculis, ad torturam sed valebit, cùm bona fama duntaxat debilitaret indicia contraria *e*, ideò considerandum potius quot & quanta sint ista indicia adminiculantia: ut si non superent bonam illam famam, tum vera sit hęc commmunis Dd. limitatio; si illam superent, nõ debeat propterea nominatus torturam euadere *f*. 4. si deessent alia adminicula, non valeret ad torturam nominatio sponte ad nullam iudicis interrogationem à reo facta; quia hæc, ne indicij quidẽ vim tum haberet; sed si adsint alia adminicula, vult omnino Farī. *g* eam æquè valere ad torturam, ac valeret si ad interrogationem iudicis emanasset & sic intelligendam communẽ Dd. dicentium; si reus nullà præcedente interrogatione complices nominet, nõ facere indicium. Et sanè hæc distinctio; quæ etiam Claro placuit, & Feguero *h* quoad inquisitionem; non minùs æqua videtur in foro conscientiæ quoad torturam. In foro externo, quia durat præsumptio, quod testis, vl trò se offerens examini suspectus est, ideò tutiùs illic iudex faceret sequendo communem. Porrò quo ad duplicem casum, quem addit Farin. n. 192. scilicet procedere illam communem, primò quando quis nec carceratus, nec à iudice requisitus spõtè iudicem adit, & reuelat crimen complicis; secundò, quando quis sponte reuelat delictum, de quo sibi impunitas promissa à iudice: ratione hac, quia primo casu tunc præsumitur denunciator siue accusator: secundo casu præsumitur corruptus promissione impunitatis. Equidem, quia vtrumque fundatur in præsumptione iuris potiùs quã in facti veritate; putarem in conscientiæ foro, vbi veritas tantùm attenditur, posse iudicem hac nominatione re benè perpensâ, vti ad inquirendum saltem: nam ad torquendum, non censeo. Sciendum. 5. non prodesse adminicula quando tortura, in qua nominatus fuit socius, non fuit legitimè peracta seu decreta, puta sine præcedentibus indicijs *Farinac. post alios n.* 193. *& seq.* Deniq; non valere dictum socij criminis ad torturam, etiam cum adminiculis, si potuit veritas actu vel habitu aliter haberi, quidam putant; sed eos meritò refellit Menochius *cas.* 474. *n.* 62. quem sequitur Farinac. *n.* 195. *d. q.* 43. Ex quo restant quædam breuiter addenda, de indicio famæ, fugæ & minarum.

QVARTVM indicium est FAMÆ INDICIVM, de quo sciendum, vt fama sit idonea pro indicio, debere ortam esse à viris, nisi sit de re meliùs vel æquè perspectà fæminis, hoc est quando factum ampliùs vel æquè fæminas tangit

a c. in fidei fauorem. de haret. in 6. plurimos citat. Farin. q. 43. *n.* 177

b post mar. Carrer. Boe. & alios. Farinac. sup. n. 178.

c Bursat. cons. 69. *& cons.* 275. *Bonacos. kircho. Mascard. qui omnes testantur esse communem.*

d uide Farin. à n. 179

e bene docet Farin. q. 47.

f Farin. q. 43. *n.* 188.

g sup. nu. 190.

h Clarus q. 21. *Peguerus decis. crimin.* 5. *nu* 30.

publicam legitimè fuisse probatam, quod & Iulius Clarus, & Vulpel. & alij egregij partim iudices, partim aduocati asseruerunt. *a* quare cùm in nostra materia, plerumque contra sagas & striges ex famæ indicio procedatur, pergam eos iuuare, quibus deest larga suppellex libraria, vel ocium ingentia illa volumina Farinacij, Bossij, Mascardi, & al. percurrendi. Ad famam probandam requiritur 1. vt testes ad minus sint duo, nec sufficit vnus omni exceptione maior, *b* sed ut minimum duo esse debent spectatæ, integræ, & optimæ opinionis ac fidei; *c* atque idipsum, quod sint tales, articulandum & probandum in processu, iuri communi magis consentaneum est; quando agitur ad inquisitionem particularem, vel torturam, immò non bene faciunt iudices, qui communiter hoc solent prætermittere, licet aliquos pro se habeant Dd. reuera enim fundamentum illorum; quod vnusquisque præsumatur idoneus & omni exceptione maior testis; in re tanti momenti, leuiusculum est. *d* 2. *requiritur*, ut etiam non interrogati testes de fama exprimant causas, indicia, & coniecturas, quibus orta est fama, nec sufficeret quod dicant se audiuisse a multis, uel publicè, uel ita esse publicam famam; *e* nisi & causas & illa alia adderent; quibus additis, sufficeret dicere se ita audiuisse publicè dici; de quo statim amplius. 3. *requiritur*, ut testis sciat saltem rudi Minerua describere (non enim opus est exacta definitione, quã vix iuristæ & aduocati possunt dare) quid sit fama, de qua deponit; saltem sic, ut appareat iudici eum satis intelligere, quare reijci deberet, qui diceret se nescire, *f* vel diceret esse id quod per plures personas dicitur, vel quod publicè dicitur, vel quod per istum aut illum dicitur; *g* sufficeret autem, nec de hoc interrogandus esset, si ex præcedentibus iudici constaret testem satis intelligere, quid sit fama. *h* 4. *requiritur* vt specificè deponat de fama in illis ipsis articulis, in quibus fama est articulata; nec sufficeret quod in fine poneretur generalis clausula de fama præceden. omnium, & cetera *i* 5. *requiritur*, ut debeant exprimi auctores, a quibus fama est orta: & quidem probabilius est id obtinere, etiamsi interrogati de hoc non forent; & quod nominati isti debeãt esse alii, quam contestes, nec sufficeret dicere se audiuisse a maiori parte populi, si postea diceret se non recordari, a quibus nec ullos posset nominare. nam si aliquos nominaret, & diceret se reliquorum non tenere nomina hoc sufficeret: imò si fama foret orta ex probabilibus coniecturis & causis, hoc quintum requisitum cessaret. K 6. *requiritur*, ut dicant testes, se audiuisse à maiori parte populi, uel ita dici a maiori populi parte, *l* (si addant illius ciuitatis *m* vel etiam si id non addant, quia satis hoc intelligitur, *n* à maiori (inquam) parte dicentis, vel priuatim, *o* nec necesse est addi, & ita maiorem populi partem sentire *p* sufficit etiam si dicant, se audisse sic dici per totam ciuitatem. *q* non sufficeret si dicant, audisse a mille personis, vel a diuersis personis, uel a multis personis, uel a pluribus & pluribus personis, quia nihil istorum significat maiorem pa tẽ populi. *r* Sed quid si dicant se ita audiuisse publicè dici vel ita esse publicam uocem seu famam? tunc distinguendum. nam in criminalibus quando agitur duntaxat ad habendam semi plenam probationem (v.g. ad torturã) hoc sufficeret, quando testes simul adducerent causas & coniecturas verisimiles, vnde orta esset fama, in ciuilib. uerò hoc non sufficeret, & sic conciliat Bald. & Bar. contrarias opiniones Prosper Farinacius. *supr. num.* 259 *cum seqq.* *s* *Septimo requirunt* nonnulli plures hos testes non esse singulares, sed uerius est, hoc non requiri & famam siue bonam siue malã posse probari per testes singulares, dũmodo non sint cõtestes in specie famæ irrogatæ *t* 8. *fama* probatur per decem testes, etiamsi nõ sint uniformes, dũmodo causas & auctores famę benè exprimant, & alias sint testes habiles, tamen non sufficiẽp

a *vide Far. nu.* 207.

b *Masc. su. concl.* 749. *Hipp. Rim. cons.* 59. *nu.* 1.

c *e. qualiter quando de accus.*

d *uide Far. à nu.* 211.

e *opt. Simãcas, de here. c.* 65. *post n.* 37. *Vulpell. cõs.* 30. *nu.* 12.

f *Clarus.* §. *fi. q.* 6. *num.* 18.

g *Rol. cons.* 54. *volu.* 1. *Natta cõs.* 473 *Viuius in li. comm. opin.*

h *Masc. su. d. cõcl.* 749. *nu.* 36.

i *Masc. su concl.* 752.

k *multis Farina à n.* 228. *vsque* 236.

l *Bart. in l. de minore.* §. *plurium. l. de quæst.*

m *Frã. Hercul. de nega ti.* 312. *in fi.*

n *Bar. sup. nu.* 20.

o *Bal. in c. preterea. n.* 19. *de testibus.*

p *Clarus su pra q.* 6. *nu.* 15.

q *Capel. Tol. dec.* 380 *nu.* 9.

r *Salyc. in l. ea quidem nu.* 119. *C. de accusat.*

s *fusè Fari. à nu.* 238.

t *de quibus*

ad torturam, nisi concurrant alia adminicula. *a* 9. *probari* potest fama etiam per scripturam, vel litteras bonorum virorum, per priuilegia, & instrumenta antiqua & alias scripturas authenticas; scripturæ autem non possunt esse pauciores duabus, immo saltem tres, & debent habere originem a diuersis personis. *b* Hæc de probatione famæ in specie.

Clarus §. *fi. q.* *a. n.* 14.
a *Farin. e. nu.* 265. *&* 304.
b *vid. Prosp. Farinac. sup. à num.* 267.

Bona fama in specie probandæ *c* hęc est regula, quod vnusquisque præsumitur in suo artificio vel statu (etiamsi carnifex foret) bonus, donec probetur malus: maximè si sit natus ex bona patria, vel ex bonis parentibus, vel si sit nobilis & diues, vel bene educatus: & ideò etiam quis præsumitur bonæ famæ: nisi tamē adesset sceleris aliqua præsumptio specialis. quia hæc excludit pręsumptionem generalem. *d* Fallit etiam regula illa quando agitur de pręiudicio tertij, tūc enim huiusmodi bona fama est probanda, itē quando hæc præsumptio bonę famæ redundaret in præiudicium eius pro quo pręsumitur (de quo vide Menoch. *lib.* 5. *de præsump. præsump.* 1. *à n.* 20.) item fallit in eo, qui alias fuit malus malæque famæ: itē in eo, qui dat operam rei malæ siue illicitæ. *Ad probationem famæ bonæ uel malæ in genere*, requiruntur eadem quæ ad probationem eius in specie, vnde valet argumentum a fama in specie, ad famā in genere.

c *Masc. su. concl.* 751. *& conclu.* 911.
d *Vide Farinac. à nu.* 277.

Quintum est Indiciū Fugæ. de hoc regula prima est, quod fuga ante inquisitionem formatam vel accusationem porrectam, contra fugientem gignit ordinariè suspicionem & præsumptionem nō leuem doli & delicti commissi: *e* non tamen sola, sine adminiculo alio, facit semiplenam probationem: quare neque sufficit sola ad torturam, quicquid multi dixerint; & loquor de fuga, quoad ipsum fugientem: nam de fuga complicis, non arbitror vnquam illam facere indicium contra complicem inculpatum, hoc est contra quem non sunt alia indicia. fugientem autē intelligo, etiam illum qui occulte latitat in ciuitate aut loco vbi habitat: eū quoque, quem ex signis euidentibus constat fugam adornare, idque magis si accesserit contumacia aduersus citationem: vel etiam fugerit per loca inuia & insolita, puta per saltus aut nemora, quæ non sunt in transitu, vel si inuentus in delicto aut præparatione, clamore populi fugatus fuit, quo casu etiam denegatis defensionibus posset torqueri, si clamor populi sit ortus ex probabili & verisimili causa, ad opinandum quod volebat delictum committere, sed clamore fuit impeditus. *f* Quod si metuit subitò, & ex improuiso se conijciendum in carcerem; antequam capiatur; fugiens uel se occultās non præbet fuga indicium idoneū ad ad torturam: multò minus, si iam captus ex manib. satellitum & ministrorum iustitiæ se eripiat, quantumuis iuridica & legitima sit captura, quod diligenter notandum contra multos; *g* & verissimum est, quando quis etiam ex interuallo postquam elapsus fuit, sponte iterum comparet, vel inuitus iterum captus fuit: quod maximè obtinet in ijs, qui vel propter debilitatem carceris incommoda ægrè possunt ferre, vt de se testatur Demosthenes; *h* vel quibus admodum verecundum sit incarcerari, propter genus, vel dignitatē vel professionem. Spōte dicitur redijsse; qui, cum possit iterum fugere, permittit se capi vel citatus comparet. Est autem hæc spontanea comparitio (si ante bannum fiat) adeò potens, vt fugam planè expurget, cetera verò indicia omnia debilitet; ideò si propter illa antea poterat torqueri, iudex eum iā non poterit torquere, ex plurimorum Dd. sententia, vel non poterit nisi leuius multo torquere, iuxt. Farinac. *nu.* 55. Reg. 2. est: Post accusationē vel inquisitionem fuga in criminalib. causis quando agitur de pœna luenda in corpore, adhuc non præbet indicium sufficiens ad torturam, etiamsi accederent alia adminicula. nam adminicula hęc tantum ante inquisitionem operantur & non postquam fuit inquisitio cępta, quia post inquisitionem cœptam fuga non præbet vllum indicium; *i* & ideo alia indicia huic non possunt adminiculari, quod nullum est. Quod si alia indi-

Vide Prosp. Farinac. q. 48. *per tot. & Clarum q.* 21.
e *Mascard. multis libr.* 1. *de proba. concl.* 819. *& conclu.* 531.
f *vide Farina. n.* 12.
g *hoc cōtra Carrer. & Foller. bene Farina. à n.* 14. *docuit.*
h *epist.* 2.
i *Bar. & cō muniter om nes Peguer. deci. cri.* 17. *nu.* 31. *Clarus q.* 21. *n.* 23. *Farina. n.* 27.

indicia sint multa, & vrgentia, ac grauia, illa vim suam habebunt, non verò huic, quod nullum est, adminiculari sunt dicenda. Reg. 3. Hæc obtinere puto etiamsi iudex non habeat fama crudelis, neque comminatus sit se malè tractaturum. ratio, quia molestiæ iudiciales, & grauissima caussarum criminalium incommoda, reuera sunt iusta metus & fugæ caussa: quando verò illorum duorum alterum accederet, fatêtur omnes fugam nullum indicium præbere. *a* Reg. 4. Fuga cum quantumuis multis adminiculis alijs, non sufficit ad condemnandum pœna corporali vel ordinaria: si verò esset iuncta cum vno teste exceptione omnimaiore & oculato, tunc posset sufficere ad condemnationem pœnæ pecuniariæ & extraordinariæ. *b* Reg. 5. Caussa probabilis fugę probatur, per iusiurandum fugientis, quando constat de caussa probabili; etiamsi præsumi alia de posset eum non propter hanc caussam, sed propter delictum discessisse, verbi gratia, dicit quis se discessisse, quia timebat accusari vel incarcerari; si constet hęc comminata vel pręparata fuisse, statur iuramento quod ob eã causam discesserit. *c* SEXTVM EST INDICIVM MINARVM. circa quod nota differre iactantiam a minis. Iactitare se dicitur, qui dicit se posse vltionem sumere, offendere, delinquere, &c. si vellet, minari verò, qui dicit se velle facere, siue se facturum. hęc duo perperam nonnulli confundunt; etiam in alijs rebus. Sit conclusio, *quoad minarum indicium.* quando damnum vel delictum est subsecutum, communis sententia est, siue iactauerit quis se, siue minatus fuerit, efficax hoc indicium esse ad torturam; quando minãs vel iactans est persona potens, malæ vitę, & solitas minas exsequi; *d* intellige si sit dubium, quis delictum cõmiserit, & minator in hoc ipso delicto sit malæ famæ. *e* ratio est, quia in hoc casu idem est animus iactantis & minãtis. hoc verum in foro externo, quia talis illic pręsumitur: in interno tamẽ foro, puto inter minas & iactantiam distinguendum confessario, & diligenter querendũ an iactitarit animo adimplendi, necne. Nam grauius longe est peccatum eius qui iactitauit vel minatus cum desiderio exsequendi & exsecutus: immo duplex est peccatum. Similiter in foro *f* externo idem est si quis expresse vel tacitè siue ęnigmaticè minetur occidere, aut vulnerare (verbi gratia, faciam ne doleat tibi caput, extraham tibi pennam de ala, & cetera) sed in foro interno in ęquiuoca seu obscura locutione scrutanda est mens loquentis. Et hoc quod diximus de homine malæ famæ & solito exequi, locum habet, quando non accedũt alia adminiculantia indicia nam si accederent alia, tunc ex solis minis, & mox subsecuto delicto posset subijci torturæ etiam non solitus exsequi. *g* Hæc limitanda, primò si offensus haberet alios etiam inimicos præter minantem; tum enim debet iudex esse valdè circumspectus, & considerare an sufficientes sint minę, & an fortè alius inimicus hoc tegmine fretus offenderit, vt narrat accidisse Paris de Puteo, & ex eo alij *h* 2. limi. quando delictũ non esset subsecutum incontinenti, sed ex interuallo; hoc autem decernere permittitur iudicis arbitrio: qui cõsiderare debet qualitatem personarũ, & an ante habuerit opportunitatem delicti committendi. nam si statim nõ habuit, & fecit statim ac eam nactus est, interuallũ nihil eleuat indicium. *i* Tertio fallit quod diximus esse indicium sufficiens huiusmodi minas; si sint ambiguæ, & quæ possunt significare vindictam legitimam siue iuris, & licito modo (verbi gratia, vlciscar, solues, pœnitebit te, non sic abibit & talia) *K* quod certè verum est, si minator solitus sit uia iuris se vlcisci; verũ si consueuit se vindicare via facti (vt solent fortiarii) in his iudex potius debet sequi sententiam Parid. de Puteo volentis, etiam tum fore indicium ad torturam. *l* minæ debent fuisse specificæ seu de eodem quod subsecutum fuit delicto. sic nonnulli post Spec. & Dec. quorum doctrina (vt rectè Farinac.) tantum est admittenda, quando minæ prolatæ fuere in aliqua certa spe-

a Farin. n. 47.

b Farin. n. 69.

c Farin. n. 44. & seqq.

d arg. l. metum C quod met. cau. Farinac. q. 50. nu. 7. & 9.

e rectè Cla. q. 21. n. 37. Peguer. dec. crim. 17. n. 11.

f Fari. n. 8.

g Menoch. de præsump. l. 1. q. 89 n. 62. Fari. n. 11.

h vide Farina. nu. 13.

i vide Fari na. à n. 14.

K Osas. cõs. 64. nu. 55.

l Farin. nu. 22.

cie, & subsequitur delictum planè alterius speciei, quod non continetur sub specie comminata, neque est præparatio seu gradus quidam ad illud. (verbi gratia, quando quis minatur occidere, & secutum est domus incendium. a) Sed si minæ fuerunt in genere prolatæ (verbi gratia, dolebit tibi caput, faciam ne hic intres, ne loquaris, &c.) & delictum illa generali significatione cōtinetur, vel si delictum plus nocuit, vel minus quam minatum fuit, sed effectus tamen est quid ordinatum ad minas; tunc adhuc locum habebit regula (verbi gratia, si in quem minæ occidēdi prolatæ, inueniatur tantum vulneratus, vel è contra. quia vulnera nequeunt ad certam mensuram dari. b) 5. limit. procedere regulam, quando minæ non fuerunt reuocatæ, & quando erant prolatæ animo sedato, & post interuallum a prætensa iniuria; sic, vt queant dici processisse ex animo deliberato; non ex calore iracundiæ. c 6. limit. vt minæ sint absolutæ. Nam si fuerint conditionatæ (verbi gratia, faciam si tu adhuc transieris hac &cet.) tunc nihil operantur, nisi sufficienter probata conditione in minis apposita d 7. debent minæ apparere, hoc est probari per duos testes efficaciter, quos oportet saltem esse concordes in qualitate minarum, licet discordent in loco & tempore: e alias si essent omnino singulares, vel esset vnicus tantum testis, minæ non facerēt indicium ad torturam, sed tantum ad faciendam inquisitionem generalem sufficerent. 8. ad torturam sufficirent minæ hominis soliti exsequi, cum causa præexistente minarum, vtpote honor læsus, odium, vtilitas aut quid simile: quod si ad consuetudinem exsequendi, & causam, accederent alia adminicula præsumptionum (vtpote inimicitia) tunc etiam ad condemnandum sufficere tales minas censet Farinac. post multos quos allegat; f non quidem ad pœnam ordinariam, sed extraordinariam, & pecuniariam non corporalem. quod fateor, quando concurrunt minæ, inimicitiæ, delictum, & consuetudo exsequendi: idque facilius in excepto, & occulto

a *ut bene Natta cons. 42. n. 2.*

b *Farina à num. 24.*

c *Fari. nu. 27.*

d *Farinac. nu. 32.*

e *Farin. à nu. 40.*

f *vide nu. 30. 36. & 39.*

difficilisque probationis crimine nostro sortilegij admiserim, quā in alijs: tamen semper propenderem in sententiam negantium g vnquam in vllo crimine licere ex huiusmodi indicijs tantum remotis ad condemnationem procedere.

SECTIO IV.

De alijs indicijs minus vrgentibus & minus certis.

Primum est, quādo quis potuit maleficium impedire & non fecit, si tenebatur non lege tantum caritatis (qua omnes homines tenentur) sed etiam lege iustitiæ, vt puta ratione officij; tūc puto vrgentem præsumptionem occultæ societatis induci; h & talem non prohibentem esse plectendum pœna saltem extraordinaria, i quando aliqua adhuc adminicula accedunt; intellige primò posse torqueri; &, si post torturam necessaria reliqua adsint, ad condemnationem iuxta dicta paullo ante in fine præcedentis sectionis etiam posse procedi. Quod notandum est procuratoribus, & aduocatis fisci, & similibus officiatis iustitiæ. Sed, si quis tantum tenebatur ob uiare ex præcepto caritatis; tunc non puto istud indicium sufficere ad torturam, si alia nulla cōiectura concurrit, maximè si postea non associauit se sic delinquenti. k Et hæc limitant DD. quidam in crimine læsæ Maiestatis, quos sequitur Iul. Clar. & non est dubitandum de foro externo: ibi. n. non reuelans hoc crimen punitur: sicut & serui qui non defenderunt Dominum occisum. l In foro conscientiæ neque hos seruos, neque alios illos, ne in crimine quidem læsæ Maiestatis, putarim ad restitutionem damnorum teneri. m Hinc patet indicium & præsumptionem induci contra iudices: qui omittunt vel negligūt maleficos punire ad quod tenentur ratione officij, vt dixi, ut & belli dux ratione militum; & prælatus, subditorum. quæ est communis sentētia, *ar. c. qui pōt, 23. q. 3. c. negligere, 2. q. 7.*

g *Fra. Casonus de indi. tra. 7. c. 1. num. 17. Diaz regul. 370. Anto. Gome. to. 3. c. 12. n. 15. Sarment. Epi. Getnif. li. 1 Select. c. 1.*

h *ea. sicut dignum. §. illi & de hō. c. qui potest & c. quanta de sent. exc. c. non inferenda 23. quæs. 3. cum sim.*

i *Gand. ti. de præsump. & indic. in dub. nu. 24. Menoch de ar. cas. 355 nu. 7. quos sic interpretor.*

k *sic intelligo suiam cōmunem, & seqq. Anto. Gomes. d. l. 3. tit. de ho. nu. 4. & in titu. de læsa maie. nu. 8. Clar. § fin. q. 87. n. 3. et Farin. q. 51. nu. 6.*

l *l. 1. § sed & in eo D. ad Syllan.*

q.7. Simanc. in praxi tit.15. Capic. dec. 130. nu.67 Plaza epit. delict. c.28. & 31. Nicol. Moron. de fide treug. & pac. q.138. num.41. & hi omnes quia iure ad hoc tenebantur, ad restitutionem damnorum ex omissione hac ortorum, parti læsæ tenetur: neque obstat Couar. & Med. citati loquuntur enim de ijs qui tantum tenebantur obuiare ex caritate: quoad seruos domini occisi, aliud est. quia, licet puniantur in foro externo, id fit propter præsumptionem, & ideo in foro conscientiæ non tenentur ad restitutionem.

2. est quando quis patrocinatur spōte maleficis, & conatur criminis enormitatem eleuare, & contendit, non esse credēdum ijs, quæ de illis certo narrantur, & ea omnia vana esse & delira, aliaque huiusmodi, sicut fecere Vvierus hęreticus, & nostris temporibus quidam Calidius Loseus Theologus, cuius animę Deus parcat, qui dum uiueret fuit eo nomine suspectus in sincerę fidei, & Biuxellæ incarceratus, & Treuiris expulsus, quia libellum parauerat, & conabatur clanculum Colonię (quod hic inserendum duxi, ut, si forte infęlix iste partus postumus, cū noxa publica, lucem aspexerit, vel scripta exemplaria, ut solent opera tenebrarum, clam distribuantur, sibi quisque caueat, ne specie pietatis impietatem hauriat) parauerat, inquam, & conabatur libellum edere in hanc sententiam, coactu sque fuit abiurare huiusmodi dicta, scriptaque, & meritò. sic enim natura comparatum est, ut quæ quisque lubenter & proterue defendit, ea non fugiat, neque se illis facilè abstineat, a quibus uero se abstinet, ea non multum laboret, cum inuidia & molestia, tueri. Deinde ut plurimum tales postea deprehenduntur occultę societatis rei. Estque hęc persuasio diligenter uitanda, cum omnibus, tum maximè procuratoribus, aduocatis, iudicib. Vvierus, si credimus Crespeto *discur. 3 de odio Satanæ* hanc defensionem suscepit, quia ob Magię crimē pęnam mortis uerebatur. Ex Iaquerij *flagello Fascinariorum* constat, per Edelinū Doctorem Sorbonicum hoc Diabolū conatum persuadere mortalib. Iaquerij uerba sunt: *non immerito creditur quod demones, qui heresim & sectam abominalem fascinariorum erexerunt, induxerunt assertores ad credendum & pertinaciter asseuerandum: quod ea quæ per maleficos fascinarios fiunt in cultu demonum, non sunt nisi illusiones dormientium. hoc autem luce clarius patet ex processu facto cuidam magistro in Theologia (addit Monstreletus p.3. Chronic. eum fuisse Priorem S Germani in loco quem vocant Galli* en l'haye: *& ante fuisse monachum ordinis D. Augustini & prius etiam aliorum ordinum vnde hominis inconstantiam facile noscas.) Super huiusmodi heresi & secta deprehenso: qui sponte confessus fuit & detexit, quo modo in cultu demonis ipse cum pluribus alijs cō plicibus realiter & pluries conuenit, quem demonem inter eos uidit & coluit apparentem, quandoque in forma hominis, quandoque forma hirci, vbi abnegauit Deum, & fidem catholicam, Beatamque virginem & crucem. Pradictus autem Magister vocatus Magister Guilhelmus Adeline anno Domini* M. CCCC. LIII. *die duodecima mensis Septemb. (Monstreletus vocat Gul. Edelin, & dicit hanc sententiam latam mense Decembri, in Vigilia Natiuitatis Dominicæ. in ceteris conueniunt, de loco, de anno, de confessione, de pœna.) in capella Episcopali Ebroicensi iudicialiter coram iudicibus fidei, cum lacrymis in terram prostratus, exhibuit quandam scedulam continentem sua commissa contra fidem in dicta heresi & secta, offerendo pradictis iudicibus abiurationem. Ipsa autem scedula continebat inter cetera, quod quando ipse fuit introductus ad dictam sectam Diabolus asserebat, quod ipse Magister Guilhelmus berè posset, si vellet, augmentare eiusdem demonis dominatum, praecipiendo eidem Magistro Guilhelmo predicare, quod eiusmodi secta non erat nisi illusio, & quod hoc predicaret ad contentandum populum patria, vbi tunc morabatur ipse Magister Guilhelmus Hunc Mag. Guilhelmum ego qui hac scribo noui, & frequentissimè vidi antequam esset de hoc crimine suspectus*. hęc Iaquer. *flagelli hereticor fascinar. c.4.* Nostris temporib. summa ope & vi Doctor Vlaet, vnus ex Principis Electoris Treuirici Cōsiliarijs, hoc idē cōtēdebat, sed ei se fortiter, eruditè conscripta confutatione erroris, Pet. Binsfeldius opposuit, *edita Disputatione ad Confession. Malef.* Ca

ptus ille Vlaetius, crimen tãdem, fraudemque confessus, vt & Edelinus; flãmis ferialibus consumptus fuit. Indicium hoc nititur aperta iuris præsumptione *l.vni.C.de priua. carcerib et c.error. 74. & docent* Pet. Loyherius *lib.2.de Spectris fol.526.* Ludouicus Richeaumeus noster, *in li. trium Discursuum*, Iaquerius Michael. Remig. Bodinus, Crespet. & alii. Oratos velim Iudices (quos ego talia perperam effutire intelligo) vt dignentur has Disquisitiones nostras legere, & in singula inquirere : quæ displicebunt, refellant: quæ refellere nequibunt, ijs, fastu & obstinatione seclusis, assentiantur. Irridere, cõtemnere, nec legere, intelligereuè velle; vanitatis, non grauitatis est, inscitiæ non sapientiæ, scurrarum non Iustitiæ Sacerdotum. Solo autem Canone illo, *Episcopi 26. q. 5.* niti; & verba vrgere, nõ sententiam; nec ad ipsa quidem verba satis attendere, totamque canonis seriẽ; sed frustulatim cum discerpere; nec explicationem Theologorum, & Canonistarum doctissimorũ admittere; nec iudicium suum communi omniũ Europæ Catholicorum sæcularis & Ecclesiastici fori Tribunalium praxi, rerumque iudicatarum auctoritati submittere: sed vnum malle Vvierum, aut alterum, reprobæ religionis hominem sequi & cum scandalo audientium publicè ista iactare; quid aliud est, quam Tribunalia omnia Catholica inscitiæ, iniustitiæ, crudelitatis damnare? quam maleficis & eorũ sceleri habenas permittere ad nocendum? quam reipu. & humano generi toti, & Deo optimo maximo tali conniuentia patrocinioque teterrimæ apostasiæ, atrocissimam iniuriam inferre? *vide dicta su. li. 2. q. 16. & dicenda infra hoc eo. li. 5. sect. 16. litt. VV. Vbi c. episcopi fusissimè explicabo.*

3. est, cum sortiarij, vt plurimum et sint heretici; eos qui scienter defendũt ipsos & errores eorum esse ipsis deteriores, proque socijs habendos; *a* qui nesciunt esse sortiarios, hi puniendi non sunt, vt tales; nisi sua defensione iudicis officium impediant. *b* Qui scientes esse sortiarios, non defendunt errorem, sed personam tantum; illi se valdè suspectos reddunt, & contra illos specialiter inquiri potest, & ob defensionem hanc sunt puniendi: *c* vt & aduocati & notarij: illi, si sciẽter & spontè in iudicio patrocinãtur, venia non petita, vel ad hoc a iudice non deputati; hi, si instrumenta scienter illis confecerint. Quod si iudices, vel Domini eos in suis iurisdictionibus, aut terris defenderint; primò sunt excommunicandi, & post pertinaciam officijs, dignitatibus, & bonis priuandi, & in exilium mittendi, *d* vt regijs Hispaniæ & Siciliæ constitutionib. iustissimè cauetur. fallit hæc 3. regula, quando sortiarij non sunt hæretici.

a *qui alior. 24 q. 3. c. q consentit. 11. q. 3.*
b *c. accusatus. §. ul. de hæret. in 6.*
c *c. excõicamus. §. credẽtes. de hære. Bru. lib. 5. de hære. c. 15. Siman. in pra. ti. 14*
d *c. si aduersus. de hære.*
e *2. paral. 19. v. 1. Turrecre. Sum. de Ecc. 2. p. li. 4. c. 21.*

4. Quod de defensoribus dictum, idem de fautoribus obtinet; qui verbis, factis, consilio, vel pecunia eos iuuant. *e*

5. Maiorem etiam præsumptionem de se præbent occultatores siue receptatores eorum, *f* vel non vi coacti. Quod, si cõtra occultatorem occurrat alia preterea præsumptio, cogitur ipse *g* vim vel ignorantiam probare; vt si sit amicus, *h* vel consanguineus: neque hic cognatio excusat a poena in totũ, *i* sed tamen causa est lenioris multò punitionis; maximè si sit valdè arcta necessitudo, ut coniugum, filiorum, fratrum. *K* Hæc quoque locum tantum habent quãdo maleficium est iunctum cum hæresi.

6. Tenẽtur omnes, si maleficium sit coniunctum cum hæresi, maleficium denunciare (quod extra confessionem cognouerint) & iudicibus indicare; *l* &, qui hoc non faceret meritò præsumitur socius, argumento fautorum ac receptatorum. Sed quæritur V. *debeat hoc casu præmitti correctio fraterna?* si constaret maleficium non esse cõiunctum cum hæresi, nemo dubitat esse correctionis fraternæ seruandum ordinem: sed quia hoc est de planè rarò cõtingẽtibus, quoad striges & sortiarias & ueros magos dæmoniacos; ideò quoad hos, omnino censeo hac in re idem dicendum quod de hæreticis, de quibus DD. sollicitè disputarunt. *m* Inprimis, si hęreticus est dogmatista, protinus debet iudicibus deferri, ut cau-

f *libr. 1. & 2. de recept.*
g *Bar. in d. l. 1. tex. in l. 1. C. de recept.*
h *c. cum oporteat de accus. l. si uicinis C. de nu.*
i *c. legi. 23. q. 8. c. infideles. 23. q. 1.*
K *l. ulti. de recep. cum si mo.*
l *Deut. 13. et 17. Plat. lib. 10 de legib. D. Leo homil. 4. de collect. et homil. 4. de ieiun. D. Tho. & Caietan. 2. 2. qu. 33. a. 7.*
m *Bernardinus Arenalus li. de fra*

cautum lege diuina *Deuteron. capit.* 13. & 17. ratio. quia nulla moraliter spes sup petit tales admonitione corrigendos; & iuxta D. Paullum; *mali homines & seductores proficienti in peius errantes & in errorem mittentes* (2. Tim. 3.) vnde consequitur quotiescumque probabiliter constat non redituros admonitione ad sanam mentem, statim denunciandos *a* quia periculum est ne sermo eorum ut cácer serpat. quare commune bonum præferendum est unius priuatæ famæ: & cum talis iudicio suo plusquam iudicio Ecclesiæ tribuat, stultum sit sperare quod priuati hominis admonitionem auscultaturus & crediturus. Et hoc uerum de omnibus, quos constat malitia errare; nam hi solent esse pertinaces. huiusmodi ergo tenetur quisq; sub mortali deferre. *Secundò* si constat aliquem ex ignorantia errare, & certú sit moraliter, siue firmiter creditur post admonitionem emendandus, & correctio profutura; tunc præmittenda est admonitio fraterna. *b Tertiò*, si dubium sit utrum correctio profutura necne, & vtrum ex malitia an ex ignorantia peccet; hoc est si dubitetur probabiliter de eius pertinacia; tunc res est dubia. quidam censent tunc prius legitimè admonendum, *c* quam denunciandum: & legitimè admonere vocant, quando quis admonetur ab habente auctoritatem prælationis, iudicij, & eruditionis; ita ut teneatur illi credere. nam non est dicendus admonitionem contempsisse, qui non credidit ei, cui credere non tenebatur. hæc sententia est ualdè æqua. Reipub. tamen videtur vtilior sententia contraria, nempe hoc casu deferendum Ecclesiæ, *d* argumenta pro sententia hac sunt. tum quia in re dubia non est resp. Christiana in discrimen adducenda, semper enim subest periculum morræ & subuersionis aliorum: & lege naturæ bonum commune particulari præponendum, tum quia si reus ille non erat bonæ famæ, parum refert eam iustè lædi: si uero erat, hoc ipso magis nocere reipub. potuisset, cuius bonum præferendum eius existimationi. tum quia uel errabat ex mera

a ... tern. corr. c. concl. 6. pro pos. 6. Alf. a Castro l. 2. de ius. hæ. puni. c. 25. Sotus l. de rat. teg. secr. mē br. 2. q. 4. & li. 5. de iust. & iu. qu. 5. a. 1. Can. l. 12. de locis Theol. ca. 9. Dom. Ban. 1. 2. q. 33. a. vlt. dub. 2. Simanc. su. c. 23.

a *est cōis sē tentia citatorū & præterea* DD. *in* 4. *d.* 19.

b *est Durā di d. d.* 19. *& citatorū communis.*

c *Bann. supra.*

d *sic post Areual. & Sot. (quos ci tat) Siman. nu.* 12.

malitia, & tunc iustissime delatus fuit, aut errabat ignorantia, & tunc iudices vel eum non comprehendent, uel comprehensum absoluent, & vtroque casu salua erit eius fama. Ex his infero *in Magiæ crimine* (* quia lamiæ semper sunt ualdè pertinaces, & uix fieri potest ut ex ignorantia peccent; & semper mora est damnosa alijs) *ideo semper sub Mortali vnumquemque teneri con festim eas denunciare, etiamsi cum hæresi non sit coniunctum earum crimen: & ideo qui nō reuelant hoc crimen, extra confess. sacramentalem acceptum, indicium cōtra se, saltem ad inquisitionem etiam specialem, præbere*, quod miror DD. non obseruasse. Opinor omisisse quia comprehendebant sub crimine hæresis, ut Sācta Inquisitio facit in Hispania. Deinde sagæ reuelandę sunt, quia delictum earum non censetur commissum, sed committēdum: & damna impendent proximo, & reipub. ideo in conscientia quis non potest tacere: hoc enim in genere Doctores communiter de conscientiæ foro recipiunt in quouis crimine committendo; *e* Peccabit ergo hoc non faciens, sed contra charitatem, non contra iustitiam, idque omittendo non cō mittendo; ideo non tenebitur ad restitutionem, ad damna & interesse partis, *f* nisi sit talis qui ex iuris præscripto reuelare tenebatur. *g*

*NOTA

7. indicium sumitur ex mendacio rei, quod semper sufficit ad inquirendum, non uerò sufficit ad torturam, nisi sit adiutum alijs præsumptionibus. *h* Intellige mendacium facere indicium si concurrant sequētia, nempe si sit circa qualitates & circumstantias substātiales siue proximas delicti (ut circa tēpus uel locum delicti) non circa remotas (ut locū originis & rei circa ea quæ, si uere dixisset, reo præiudicassent in hac causa, & reus nō habet pro se vllum indicium innocentiæ, utputa unum testem, bonam famam, uel quid simile, & mendacium euidenter est probatum.

8. est rei uariatio adiuta aliquo alio præiudicio, idque circa qualitates & circumst. proximas delicto (vt dictum de mendacio) & ea quæ immediatè rei

e *fusè Pet. Plaza Epit. delict. c.* 22. *nu.* 17. *An. Gomez. d. to.* 3. *titu. de hom. nu.* 4. *et ti. de les. maiest. n.* 9. *Menoch su. cas.* 355. *n.* 2.

f *post Med. & Couarr. Clarus d. q.* 87. *& Farina supra n.* 25.

g *Sot. quem refert & sequitur Meno. sup. n.* 3. *et melius loquens Petr. Nauarr. de rest. l.* 2. *ca.* 2. *n.* 11. *&* 17.

g *post. innu. fere Farina, q.* 52. *nu.* 6. *&* 8.

defensionem respiciunt. Reus variat, qui modò dicit unum, modo aliud, hęc variatio facit indicium ad torturam, cum emanat ante torturam in examine; & ad vlteriorem torturam, cum contingit in tortura, & ad nouam, qñ post præcedentem contingit; *a* dum modo præcedens tortura facta sit ex indicijs legitimis; & dummodo præcedentia indicia non sint satis per torturam expurgata, nam si forent expurgata sufficienter, non posset amplius interrogari super delicto. *b* non noceret etiam variatio si nata esset ex oblinione, vel alia caussa probabili, verbi gratia, si se corrigendo reus variasset: his enim caussis deest doli omnis suspicio. *c*

9. est vacillatio & titubatio, quando quis loquitur tremens, trepidans, timens, vel pallens, vel sudans præ angustia timoris; & notarius illud indiciũ scripsit: tunc volunt hoc esse idoneum indicium ad torturam cum variatione præcedentis numeri, Barr. & alij. fundamentum huius sententiæ est, quia oculus & vultus solent esse animi indices, vt ex sacris litteris & prophanis scriptoribus probat Simancas: *d* sed adhuc existimo illud indicium non esse sufficiens cum variatione, quia nimis est fallax & dubium, & debile, q̃ a multis hoc contingit, dumtaxat sollicitis de proprio honore, & metuentibus potentiam aduersariorum, aut iudicũ asperitatem, quamuis innocentissimi sint; adeo, vt plerumque nesciant præ perturbatione, quid dicãt, ut bene Nouel. Paris, & alij apud Farinac. *e*

10. Si cum instrumento magicæ noxæ visus esset de loco exire fugiens, pallensque, in quo loco inuentus est aliquis læsus uel res maleficiata: hoc indicium omnino puto esse propinquũ, & sufficiens ad torturam per se solum, vt in simili fatentur omnes de exeunte timido & pallido cum gladio cruento ex domo vbi occisus inuentus; *f* immò communiorem & veriorem sententiam esse uolunt *g* hoc sufficere ad condemnationem, maximè si alia accedant indicia. *h* Sed quicquid hi dicãt ego sequor Gandin. Boer. & Ioann.

a *Angel. de malef. i. ver. fama publica 105. & est Marsil. Bar. & aliorum comm. vide Farin. nu. 29. 31. & 36.*

b *Cesb. cõs. 164. l. 2. Personal. de indi. & tortu. nu. 86.*

c *Fari. nu. 33.*

d *de her. q. 65. nu. 31. & sequ. & Binsfeld. in dic. 20.*

e *Nouel. regu. 143. Paris de Pu. de tortura. c. 5. n. 7. Farin. sup. nu. 48. Clarus. q. 21 nu. 38.*

f *vide Farinac. nu. 50. & 55. cum seqq.*

g *Farin. & alij nu. 52. & 54.*

h *idē n. 61.*

And. contrarium volentes: *i* nempe nec sic quidem esse sufficiens indicium ad condemnationem. Miror autem Farinacium fateri hoc non esse uerum de domo habente duo ostia, & tamen putare verum de via publica vel agro; cuius haut dubiè plures sunt loci egrediendi & ingrediẽdi. *k* Facilius autem admiserim sententiam illam communem in pœna dumtaxat pecuniaria, non uero in ordinaria, vel extra ordinaria, vel extraordinariam corporali: nihilominus etiam quoad pecuniam, quia Farinac. *l* cum Claro, fatetur iudicem non teneri eam infligere sed tantum posse si uelit; semper sim auctor, ex hoc indicio ne procedat ad vllam condemnationem.

11. est conuersatio cum malis hominibus infamatis de eodem delicti genere, eaque stricta & cõtinua: sed hoc indicium est ualdè generale & remotum tendens potiùs ad diffamationem, quã ut per se sit indicium. egimus de illo præced. sectione.

12. si commisso maleficio quis confestim veniat ad curiam. vt sollicitet inquiri & procedi de auctore criminis, cum hoc ad eum non pertineat sollicitare. hæc enim ingestio & sedulitas suspectum facit; & sępè exemplis hoc deprehensum, *m* sed hoc etiam est leue, & debet bonis pręsumptionib. alijs roborari ut sufficiat ad torturam. Quod multò magis tenendum de illo, qui spontè cùm non tenetur malefactorẽ denunciat: nam qui tenetur denunciure, & non denunciat, vel tardè denunciat, hic præbet suspicionem contra se taciturnitate sua. *n*

13. si inuentus fuerit veneficio occisus vel læsus aliquis in hospitio seu domo, posset esse indicium contra hospitem seu dominum domus: argumento eorum quæ censent doctores de inuento mortuo in domo alicuius. nam delictum in domo factum, præsumitur factum per existentes in domo: *o* qui poterunt torqueri tanquã testes, si non probatur eos in domo cum non fuisse, idque nullo alio indicio concurrente, tanquam rei, principales autem, alijs præsumptionibus concurrentibus; intelli-

i *vide Fari. num. 53. et 60.*

K *confer n. 55. cum nu. 64.*

l *num. 68.*

m *narrant Marsi pra. cri. nu. 150. § diligenter Nouel. in pra cri. post pri. n. 110. Carrer. tra. de ind. § 15. vide Ant. Gomez p. 3. c. 13. n. 14.*

n *uide Farà nu 94.*

o *Paris sup. c. 3. nu. 14. Nouel. supr. nu. 102. & 108. Foller. in prac. cri. & alij.*

telligenisi sint bonæ vitæ ac famæ, tūc enim non poterunt torturæ subijci ut rei principales, nisi si tacuerint & cæla uerint mortuum, vel nisi constet homicidium non potuisse committi ab alijs quam in domo existentibus; hoc autē difficulter potest constare, & in eo facilè iudex potest labi (vt patet exemplo pulcro quod narrat Farin. *n.* 111.) quare non facilè hoc credendum iudici, nisi sint personæ viles & de crimine simili suspectæ. *vide Farinac. à num.* 98. *vsque ad nu.* 119. qui *nu.* 120. benè addit hoc indicium nunquam sufficere ad condemnationem.

14. adhuc leuius indicium est, si mortuus reperitur in via prope domū alicuius; eadem enim tunc suspicio est de domino & inquilinis domus illius: hoc sufficit ad torturam, si sit repertus valdè cōtiguus domui, & dominus vel domestici habuerūt inimicitiam cum defuncto, vel alias sint malæ famæ in similibus, vel si concurrant aliæ præsumptiones fortes. *Farinac. à nu.* 120. Sic memini processum Madriti anno 1573. contra quādam famosam meretricem propè cuius domum repertus asininus pullus excerebratus, quæ confessa in tormentis se usam cerebro ad philtrum, & flagellata in exilium missa.

15. est indicium viciniæ, quia in prędictis casibus etiam est præsumptio cōtra vicinos; quæ idem operatur quod præcedens, & etiam elidiτur, si vicini sint bonæ famæ, vel mortuus extra viciniam habebat inimicos, a quibus potuit occidi. *Farinac. à num.* 127.

16. si quis tempore maleficij, vel incontinenti post, inueniatur in loco delicti, vel loco propinquo valdè: & qua si contiguo cum armis seu instrumentis maleficij, tunc etiam, si alias fuisset bonæ famæ, quia duo concurrunt, (locus & instrumentum) posset subijci torturæ, sine alijs adminiculis; quia tunc est indicium ualdè propinquum, si verò sit inuentus sine instrumentis tunc ad torturam necesse est concurrant aliæ præsumptiones. *ui de Farinac. a num.* 133.

17. est quando quis frequentant locum vel viam vbi maleficium commissum, vel visus est immediatè ante in illo loco vel via ambulare: tūc si iste malæ famæ in similib. poterit statim subdi torturę, si sit bonæ famæ, non nisi accedentibus alijs prę iudicijs. Intellige de eo qui alias non erat solitus locum, vel viam illam frequentare, nec tunc habebat aliam iustam causam illac trā seundi, ut quia volebat accedere domū suam, Ecclesiam, uel quid aliud *Farina. à num* 138.

18. desumitur ex illo Cassij, Cui Bono. non prę sumitur deliquisse, qui causam habuit delinquendi grauem, & deliberatam, non subitam tantum uel leuē, & sufficit hanc causam fuisse existimatā talē a reo, maximè si sit pronus in illā causam (vt in amorem vel odiū) & dūmodo appareat aliū neminē hāc causam habuisse, & hęc cā sit in specie iudicialiter probata: neque hęc omnia sufficient ad torturam, nisi mala fama aut aliud indicium accesserit. *Farin. nu.* 114. *cum seqq. ex Casono optimè de hoc loquēte, lib. de Indic. tract.* 2. *c.* 1. *& c.* 3.

19. Acclamatio aut uociferatio in domo iniuriam patientium, & tum fugiens seu exiens ex domo uisus; nā tūc quasi duo cōcurrunt indicia, quorum prius indicat delictum, posterius delinquētem, & vnū iuuatur ab alio, ut sufficiat ad torturā; est indiciū remotum, & per duos testes legitimè probandum. *Farin. à nu.* 157. *a li. 1. q. 4. ca. 3. uer. 6.*

20. Ex communi opinione Doctorū & Iudicum, si cadauer positum coram reo sanguinem emittere inciperet vel ex vulnere, vel ex ore, uel ex naribus hoc indiciū quidā magni faciunt, et de eius cā alias a me disputatū hoc eodē opere. *a* Ego istud indicium nunquā existimarē sufficere ad torturā, quicqd graues DD. quidā in cōtrarium dixerint. *b* Moueor, quia uerè est indicium remotū, & quasi prodigiosum, de cuius cā non constat, & incertissimū, qđ nullo iure uel causa iuridicè probata nobis constat, & tortura maximi est prę iudicij. quare nisi accedant fama, minę, inimicitię uel simile adminiculū nunquam ad torturam ex hoc indicio Deum timenti iudici procedēdum, affirmauit *Farina. nu.* 156. *post Ant. Gomez.*

cadauer. b post Ang. & Parid. Boer. decis. 166. Blanchus de ind. ad l. si. D. de qu. n. 408. Carrer. tra. de indic. In di. 27. n. 2. Nouel. regu. 184. Meno. de arb. cas. 270. n. 16. & de præsu. l. 1. q. 89. n. 128. & alii.

fuse

fusè & prudenter hoc discutientem d to. 3. c. 13. a. num. 15 & Marsil in pract. §. diligenter nu. 181. Mascard & alios.

21. sumunt quidam ex mala physiognomia, & malo nomine, itē si oculos in terram defigant; de malo nomine, est sententia Marsilij, Bruni & multorum; *a* sed hæc meo iudicio prorsus est inanis pręsumptio, quando nomen impositum puero à parentibus; si impositum viro aut adolescenti à moribus, vt solent malefici nomina inuicem mutare, tūc haberem pro idoneo indicio ad probandum esse malum hominē in genere; non verò ad probandum speciale delictum aliquod, nisi ipsum nomē delictum illud significaret, sed tamen ad torturam solum hoc nō sufficeret. Quoad oculorum in terram defixionem; hoc leuius adhuc est. potest .n. ex pudore oriri: nec est propriū vnius in specie delicti, ac ne in genere quidem delicti sufficiens argumentū. Vt nec physiognomia mala: quare de his omnibus indicijs prudenti iudici paruum curandum est, quod non aduerterunt duo I.C. hæretici, his nimium tribuentes, *b* vt fortassis etiam Mart. de Arles. nec obstat quod directorium inquisitorum, *in 3. par. in c. de signis exterior. per quæ Nicromantici hæretici dignoscūtur & magi hæreticantes*; scribit, eos communius habere toruum visum & obliquum, ex visione, & apparitione, & collocutione malorum spirituum: nō enim illic ponit indicia sola ad torturam, sed etiam generalia quædā ad dignoscendū personas, in quas formanda inquisitio; & hæc ponit tantùm, vt præambula quædam indicia ipsorum indiciorum ad torturam.

a *Vide Menoch. de præsumpt. li. 1. q 89. num. 130. & Farinac. a nu. 165.*

b *Bodin. in dæmonō. & Godelm. l. 3. c. 3. Martin. de Arles de superstit. a num. 100.*

22. æquè leue indicium est, si quis natus sit ex mala patria & in qua multi tales criminosi: hinc enim nimis generalem suspicionem gigni patet, vt opt. docet Simancas. *c* idem censeo de parentibus, quanquam sit indicium nonnihil propinquius, & magis immineat periculum ab his, quàm à patria; & faueat suspicioni experiētia, maximè quando mater est malefica, & magis adhuc si etiam auia fuit. hoc, vt certum admisere Godel. & Bodin. *d* sed hoc etiam indicium, vt incertum reijciunt, nisi iuuetur vehementibus præsumptionibus alijs, Catholici & prudentiores scriptores: *e*. magis vrgeret hac in re conuersatio & educatio cum tam malis parentibus, ad quā reduco præcedentem suspicionem: puto enim, si à talibus parentibus ortus, & ab his educatus fuerit, gigni suspicionem ad inquirendum, quando non est bonæ famæ reus: si aliud indiciū præterea accedat, posse torqueri.

c *Instit. Cathol. ca. 50. nu. 8. & 9.*

d *d. c. 3. Bodin. lib. ult. c. 4.*

e *Cyrillus in sum. crimin. rubr. 29. de q. §. 4 nu. 1. & 2. Simanc. sup. d. c 50. nu. 10. & 11. Farin. q. 47. num. 279. Binsfeld. indic. 16.*

23. Si quis inimicorum obiectione, vel amicorum admonitione insimulatus taceat, & quasi cōtemnat silentioquè eludat, quidam putant idoneum indicium; quos citat Binsfeld. *f* sed meritò eos non sequitur, est enim leue & incertum indicium, indigens adminiculo aliorum, etiam ad specialem inquisitionem.

f *indic. 10.*

24. Si quis consueuerit scelerata iuramenta, vel blasphemias, vel obscænissima verba proferre, aut dæmonem sępe nominare, sequè aliosquè illi frequenter deuouere; verbi gratia, do te dæmoni, auferat te diabolus &c. imò si qs alia grauissima scelera specie differentia à Sortilegio committat; eum sortilegij suspectum censet Binsfeld. *indic. 11.* eo quod graues scriptores tradant huiusmodi suspectos esse de hæresi. *g* Sed obserua hoc indicium ad malam famam reduci, & dumtaxat solùm sufficere ad inquirendum, ad torquendum nō; nisi præsumptiones aliæ adminiculentur.

g *Vt post Carrer. & Siman. Menoch. lib. 5. de præsump. præs. 6. & lib. 1. q. 10. Castro li. 1. de iusta hæret. punis. c. 10.*

25. Si dum torquentur, nullas emittant lacrymas. nam censent DD. quidam eas flere non posse, si velint, & iō hoc indicium ponūt Sprenger. Grill. Bodin. Sed hoc meritò alij *h* inane & friuolum signum reputant; nam si loquuntur de lacrymis ex pœnitentia vel deuotione, illę nō sunt spontaneę, sed à Deo cui lubet dantur: si de lacrymis propter sensum doloris, fieri pōt vt sit talis quarūdam constitutio corporis. noui pueros, quos citius flagris discidisses, quam vel vnam lacrymulam excussisses: è contra Picardorum hęreticorum genus in Bohemia, quod *Flentes* vocāt, aiunt vbertim flere quā-

h *Godelm. et Binsfeld.*

docum-

documque lubet. An ergo hi nequeunt esse striges?

26. Si vagæ sint, sępe habitationem & domicilium mutates: maximè post diffamationé, vel complices captos: *a* hoc indicium est bonum indiciū, sed commune omnibus criminosis. vim habet ad torturam, quando alia accedunt indicia: fallit si sit bonæ famæ, quia hæc illud purgat: item si migrandi iustam causam probet.

a *Binsfeld. indic.* 18.

27. Si singularitatem quādam pręseferant in pietatis vel religiositatis ostentatione, quoad diuturnas in templo moras, habitū &c. sic Binsfeld. *b* vt verum tamen fatear, hoc indicium valdè lubricum & leue est. hypocrisim potius probans; sortilegium verò, non nisi remotissimè.

b *indi.* 17.

28. Quidam sagas volunt dignoscere ex eradicatione chrismatis in fronte; alij ex stigmate impresso: sed vtrumq; meritò improbat Binsfeldius; *c* nam quoad eradicationem illā, ridiculum hoc est. chrisma enim nihil visibile vel sensibile relinquit in vertice vncti. quoad stigma non omnibus illud inurit, sed ijs tantum quibus diffiditeos constantes fore, vt iam alij obseruarunt; *d* præcipuis nō inurit: aliquando etiam delet cum capti sunt; & quādo non delet, id relinquit; vt hanc superstitionem iudicū foueat, & sic nōnunquam innocentes plectantur. nec enim facilè verum signum dignoscas à macula, vel næuo, vel clauo, vel impetigine naturali. tum quia non eadē est forma signi: aliquando est simile leporis vestigio, aliquando bufonis pedi, aliquando araneæ. vel catello, vel gliri, tum quia non idem locus, in virorum enim corpore sæpe visitur sub palpebris, sub labijs, sub axillis in humeris, in sede ima: feminis, etiam, in mammis, vel muliebribus locis. tum etiam quia non omnium stigma est insensibile, vt docet experientia. Etsi aduertant se pungi, fingere dolorem possent, etiam quę non sentiant. Quamobrem Michaelius *Pneumalog. schol.* 5. monet Iudices cum acu vel pugiūculo iubent stigma pungi, id tam cautè fieri debere, vt striges non aduertant. solere enim illas, cum aduertere, fingere, se vehementer stimulatione hac cruciari. Plerumquè etiam alijs ex causis sunt cicatricosæ. quia sic in suos non rarò dæmon sęuit, vt os totum lacerum ac dilaniatū relinquat, & perpetua inhæreant vestigia, vt de Rosa Gerardina restatur Remigius *cap.* 13. Quamquam ex his ipsis cicatricibus aliud rursus, sed incertum nascitur indicium.

c *indic.* 14.

d *Danaus, Bodin. Godelm.*

29. Longè certius indicium est, sequens; in Hallo villa Diœcesis Traiectensis, fœmina quædam misera, die quadam pedes suos pelui imponens, & extra illam retrorsum saltās, sic aita hic salto de potestate Dei, in potestatē Diaboli: quam Diabolus mox rapiēs, & in aera sustollens, multis qui aderāt in villa, siue extra villam videntibus, vltra altitudines nemorum transtulit, ita vt vsq; in hodiernum diem nusquā compareat. *sic Cæsar. lib.* 11. *c.* 60. *& præcedenti capite* apertè indicauit hanc magicis artibus institisse. Sanè huiusmodi dictum factumuè, indicium vrgentissimum & proximum putarim. Hæc de indicijs. quædam addamus de denunciatione.

SECTIO V:

De denunciatione & testibus.

QVid operetur denūciatio siue testimonium complicis ostensum luculenter *Sect.* 3. Nunc tantum addenda breuiter quædam de denunciatione & testimonio aliorū. qui teneantur denunciare, & testari, iam vidimus. *Sect. superiore.* Nunc addo praxi receptum; per regulam, qua leges dicuntur spectare ea quæ frequētius contingunt; vt quæ in hæresis crimine testimonia probationesquè recipiūtur, *e* eadem locum habeant in crimine Lamiarum. ratio, quia Lamię semper suspectæ sunt de hæresi, & rarò hæc suspicio fallit. *e* semper enim earum facta ferè sapiunt hęresim manifestā.

e *Plura Castro lib.* 1. *de iust. hæret. punit. c.* 12. *& Siman. in prax. tit.* XI. *Spreng. Silue. Spinæus. Inquenius et alij.*

2. Receptio testium debet ab ipsismet iudicibus seu inquisitoribus fieri; nec est deleganda, nisi magna ex causa

causa,& prudenti ac probo viro. *a* recipi possunt etiam ante litis contestationem, *b* & etiam ratificatio testimoniorum fieri poterit extra tempus prestitutum ad probandum, *c* si iusta & probabilis aliqua causa id exegerit; semper autem erit ratihabitio testium adhibenda, etiam si reus se habere illos pro ratificatis profiteretur. Publicatio quoq; testimoniorum reo præbenda est, vt contra queat excipere; nomina testium verò non sunt in hoc crimine simul publicanda, quia periculum ferè euidens hinc imminet varijs ex causis testi, & negotia fidei sic retardarentur, metu perculsis testib. *d* consultum tamen, vt (quod fit in Hispania) iudices diligenter exquirant à reo, num quos habeat inimicos, & testes suspectos in genere, quibus credi nollet, & quare? confrontatione ergo testium & rei in hac materia nõ vtendum, nisi magna ex causa, & omni periculo cessante; *e* vt cessat quando complices deposuerũt. Et possunt testes super ijsdem articulis etiam prorsus contrarijs, facta iam publicatione, audiri. *post multos* Siman, *supra nu.* 3.

a *Hodie contrarium in praxi obtinere scio, vide Gail. lib. 1. obseru. 96. nu. 10. bene post alios Simã. tit. 35. nu. 7. ex quo deinceps addemus & alia.*
b *c. quoniã frequenter §. sunt & alij, ut lit. non contest.*
c *c. ult. de haret. in 6. DD. in d. c. quoniam freq. & c. 2. de test.*
d *sic statuit Innoc. 6. ui de Direct. inquis. fol. 52.*
e *Simanc. sup. nu. 17.*
f *gl. c. 1. de test. cog. Rom. notab. 401. Ias. in l. ad egregias D. de iurein. Aimon. consil. 220.*
g *c. in fidei. & ibi DD. de haret. in 6. Gẽdisal. de haret. q. 13. Coras. li. 5 miscel. cap. 20.*
h *Siman. bene supra nu. 20. 21. & seq.*

3. Possunt in hac causa à iudicibus, maximè Ecclesiasticis (vt sunt inquisitores) quælibet personæ egregiæ, etiã quilibet consanguinei, compelli vt se corã ipsis sistant, & testimoniũ perhibeant, quod fidei fauore receptum. *f* Vt autem in hoc crimine illustres coguntur, sic etiam infames aliàs personæ, vt complices (de quibus actum) excommunicati, & similes; nõ vt plena eis fides, sicut alijs nõ famosis, sed quanta prudenti iudici videbitur, circumstantijs consideratis, præbeatur. *g* valet etiam testimonium auriti testis, qui se ex ipsomet reo dicit audiuisse, *h* non qui ex alijs. sic intelligendus D. Chrysostom. *homil. 30. in Genes.* cùm negat ex auditu iudicandum. nec exceptio in hac causa contra testes admittitur, nisi quæ testem penitus refellat, vt capitalis inimicitia, coniuratio, subornatio: ceteræ tantùm eleuant fidẽ, non tollunt. Sed isti testes inhabiles, infames, & non integri, tum demum admittẽdi, quãdo alij haberi nequeũt, vt in crimine isto ex natura rei & act⁹ vt plurimùm contingit. *i* Coactio autem illa fieri potest, non per incarcerationem (etsi quidam iudices hoc perperam faciant,) sed exacto iureiurando se testimonium dicturos; itẽ per excommunicationem; denique indicta mulcta, & captis pignoribus *l. si quando C. de testibus c. 1. 2. & ult. de testibus cog. Fran. Viuius in cõm. opin. verbo testis citatus.* Et cogi potest etiam qui iurauit se nõ reuelaturum. *c intimauit. de testib. & d. c. ult. Viuius lib. 2. uerb. confessionem.*

i *post plurim. Ant. Gabr. lib. 1. comm. cõcl. rub. de test. cõcl. 7. ind. optime loquentem Binsf. p. de confess. malef. tertia edit. a fol. 320.*

4. Quantumuis multiplicentur depositiones personarum infamium & complicum, non est procedendum iudici ex his solis ad condemnationem; scio cõtrarium communiùs teneri & in praxi obtinere; *k* saltem, vt pœna puniatur extraordinaria. argumentũ eorum est, non lex aliqua aut ratio vrgens, sed generale brocardicũ; ex multiplicatis indicijs debilibus resultare indicia indubitata. Sed hoc argumentum valdè debile est, nec in rigore verum. nunquam enim quæ natura sua sunt dubia, possunt rem facere indubitatam; sicut nec multa venialia peccata vnũ mortale; nec multa ægra vnũ sanum, nec multa non alba vnũ albũ, nec multa tepida vnum calidum &c. quando res non sunt subordinatæ ad vnum finem natura sua, sicut vna depositio natura sua non subordinatur alteri. Deinde totum illud, nihil fundamenti habet, nisi præsumptionem. Præterea quis neget: quamuis rarum id sit, fieri tamen nonnunquam posse, vt vno casu plura concurrant indicia ad crimen non verum, quàm ad verũ? Esto sit probatio criminis admodum laboriosa. progrediatur hoc ergo ad torturam: si ad necem insontis extendis; nõne durus & sæuus meritò dicare? sit crimen atrox natura: quid enim, si reuera non commisit? sic aliqui noxij elabẽtur. præstat decem elabi, quã vnum innoxium cõdemnari: si tortus fuit innoxius, potest ei solatij aliquid impendi: si damnatus & necatus, q̃d tu mortuo præbeas cataplasma? Denique ratum illud & receptũ, etsi ad torquẽdum minora probationum admi-

k *uide Binsfeld. adhoc fusè allegãtem memb. 2. cõc. 7 fol. 356. et adde Ant. Gomes. to. 3. c. 12. nu. 18. Aymon. consil. 178. Decian. cons. 18. lib. 1. Lud. Pegue. decis. crim. 17. nu. 44. uide supra sect. 3. litt. L. ubi doctũ quib. concurrentibus ualeant ad torturam.*

nicula

nicula sufficiant; ad damnandum necessaria esse luce meridiana clariora. nonne hoc illi ipsi fatentur DD. quibus Bodinus & alij contra sentientes sententiam suam confirmant? *Marsil. pract. crim. §. diligenter. num. 3. Chassaneus sup. Consul. Burg. rub. 1. §. 5. nu. 123. Ant. Gabriel. d. concl. 7. nume. 7. Iul. Clar. quaest. 21. nume. 9. vbi hoc confirmat arrestis Burdegalens. & Parisiensib. Blanch. de indictio. nume. 384. Monticella reg. crim. 4. nume. 6. Osascus cons. 65. lib 1. Farinacius quaest. 43. nu. 39. 62. & 73.* Quos omnino hac in re puto iudici sequendos.

5. Si testes isti complices, postquam aliquem, in tortura & concurrentibus ceteris necessarijs, denunciarunt, & confessionē denominationemq; hanc ratam habuerunt, & confirmarunt ad bancum, vt oportet, & ante sententiam: postea post sententiam, in loco supplicij, morte instante, innocētiam denominatorum à se protestati iudici populoque fuerint; vel ipsis denunciatis corā omnibus dixerint, se illos habere pro probis & inculpatis: sententia receptior est, iudici patùm curandam esse huiusmodi paliuodiam. tum quia raro sub mortem æquè sibi mente constant, vt ante illud tēpus, quando confessio ratificatur. tum quia solent importunitate eorum qui denunciati fuere, vel admonentium de animæ salute, vehementer rei sollicitari, & perturbari in extremo illo vitæ pūcto. tum quia hæc recantatio non est facta adhibitis solēnitatibus, qtię adfuere primæ confessioni, ideò præualet prior. tum quia ista est extraiudicialis, prior iudicialis. Confessio quidem nō perseuerans habetur pro nulla; sed demum, quando reuocatur ante sententiam latam, non postea. Moriēs præsumitur memor salutis; quādo est animo imperturbato, & sibi benè pręsens: nec tamen omnes morituri, maximè sortiarij, sunt Sancti. quare hæc præsumptio leuior est, quàm qua nititur prior confessio. his argumentis hoc tenuere nonnulli. *a* qui verò in terminis cōtrarium scripserit scio nullum. Confirmant, qui docent rectissimè, dictum morientis non esse idoneum testimonium, vt alius torturæ subijciatur, nec in homicidio; *b* nec in iudice dicente se tulisse falsam sententiam, *c* nec in furti crimine; *d* nec in alijs vllis, *e* ex communi & in praxi recepta sententia; Cauendum ergo iudici, ne post denominationem factam, & lata iam sententia vnquā permittat partes ad reum accedere: hoc enim ad nihil vtile fuerit, nisi vt reum molestent. frustra quidem, si is non reuocet: si reuocet, damnosum id futurum, quia gignitur præiudicium non exiguum iudicio, quod Sacrosanctum & indubitatū esse deceret; & ipsi quoque reo, qui falsum dixisse, vel falsitati consensisse sese in iudicio, vbi veritas dicenda, fatetur.

a *Godelm. l. 3. c. 9. nu. 25. Binsfel. sup. fol. 309*

b *l. si quis in graui §. si quis moriēs ad Syll.*

c *Bart. & al. add. §. si quis moriēs.*

d *Hippol. Mars. in pra. §. restat in princ.*

e *Ant. Gomes. sup. c. 13. nu. 17. Iul. Clar. d. q. 21. n. 17.*

6. Quando malefici isti complices suos produnt, & postea ex interuallo variant; idem seruandum, quod in causa hæresis solet seruari. est enim eadem ratio huius criminis, & eadem praxis. *f* In hæresi res non est certa. nam sunt qui censeant standum illi testimonio quo hæresis reuelatur; & ideò si primo testimonio hæresis reuelatur, standum primo; si posteriore reuelatur, standum posteriori; etiamsi alterum iuramento foret confirmatū. *g* ratio est, fauor fidei & religionis; qui vt facit, ne hoc crimen in perniciem Christianæ religionis maneat occultum; etiam facit, vt in dubio quis præsumatur hæreticus quantum ad condemnationem pœnitentiæ in foro Eccclesiæ imponendæ, pro vtilitate animæ. *h*

In primis obseruo forum Ecclesiæ duplex esse, vnum publicum, vt est inquisitorum: aliud priuatum & secretum, vt est pęnitentiariorum seu confessorum. quoad secundum facilè ādmiserim hanc sententiam tot DD. nullum enim hæc præsumptio damnum, immò & commodum adfert pęnitenti. Quoad prius forum; quia res est maximi præiudicij, & solent inquisitores vel brachio sæculari tradere, vel alia etiam corporis afflictiua pœna, cum publica ignominia, reum afficere; valdè hæsitare me fateor. Sanè nec Iac. Simaucas Episc. Pacensis, & po-

f *docui sup. init. sectionis huius et vult Binsf. d. memb. 2. fol. 315.*

g *ex tex. et gl in c. accusatus §. licet. de har. in 6. Felin. in c. cum in tua. col. 2. de test. Con. lib. 2. uar. res. c. 13. Repert. inquisitor. uerbo, testes Menoch. de arb. casu. 108. quos refert. & seq. Binsfel fol. 314.*

h *post glo. & Ioan. de Imola Squillacensis de fide Cathol. c 34. Ioseph. Masc de probat. lib. 1. cōc. 495. n. 8. qui citat plurimos.*

stea

stea Zemoresis, hoc simpliciter admittit, cuius hæc sunt verba, de hac testimonij correctione loquentis; *a nec audiendi sunt, qui putant eo dumtaxat casu idaccipiendum esse, cum posterius testimoniū* (scilicet; reuelans, quando primum nō reuelabat) *est contra reum in fauorem fidei. Nam licet eam speciem lex expresserit, mens tamē legislatoris aliud proculdubiò valt. aqualitas enim iustitiæ seruanda est inter accusatorem & reum. quinetiam reis fauorabiliores esse debemus; & ad absoluendum, quam ad condemnandum proniores. b* Quid ergo dicemus? Vtique censeo si vtrumque testimonium confirmetur iudiciali iureiurādo, & aquè probabilib' nitatur coniecturis ac rationibus, priori potius standum, siue reuelet, siue nō. Nā fauor fidei ad tam magnum præiudicium rei porrigi non debet. Si vtrumque confirmatum sit iureiurando, sed vnum judiciali, alterum spontaneo & extraiudiciali, standum illi quod iudiciali nititur. Et quia prius semper coram iudice solemniter perhibetur, posterius vel rarò vel nunquam; semper tum standum erit priori. accedit quod quando iurat in posteriore, eo ipso iā declarat se periurum, qui prius falsum iurauit. priore quoque testimonio iā ius quæsitum, quod idem testis non potest auferre: posterius denique semp laborat suspicione subornationis, vt teste Simanca Demosthenes Lampidi obiecit. *c* Vno tantùm casu puto standum posteriori, siue iuratum sit, siue non; quando apparet manifestis indicijs testem non leuitate aut odio, non prece aut precio, sed iusta omnino ex causa testimoniū correxisse. *d* Quod verò idem Simancas putat maiorem præsumptionem adhuc fore pro testimonio posteriore; si reus moriēs illud pro exoneratione suę cōscientię perhibuerit; quia tūc nemo præsumitur peierare vel salutis suæ immemor esse, *ex D. Chrys. hom. 5. in 2. ad Timoth. Roman. Igneo & Mars.* id iam supra docui non procedere, quādo ijs quę iurauit, contradicit post sententiam latam; in tali enim hæc præsumptio cessat.

a *d. ca. 36. nu. 4.*

b *d. c. accusatus §. licet l. absentē de pœnis l. Arrian. de act. & oblig. l. fauorabiliores de reg. iur.*

c *orat. contra Phormionem.*

d *sic ex d. §. licet, & Couar. sup. & Curtio Sen. consil. 69. Simāc. nu. 3. & 5.*

SECTIO VI.

De ijs quæ loco accusationis esse solent in hoc crimine, & de accusatione ipsa.

Accusatio quæ aliquando sequitur incarcerationem, aliquando p ęcedit, solemnior est, quam *denunciatio*; est enim maleficij alicuius apud iudicem, & vindictam publicam solemniter facta delatio: sed in praxi *querela* successit in locum accusationis. quare vbi iudex non potest procedere ex officio contra delinquentē nemine querelam proponente (quod in non multis locis est. in plerisque enim potest iudex ex officio in quocunque delicto procedere, & ideo in plerisque locis *inquisitio* successit in locum accusationis) *e* ibi contra querelam omnia pos sunt obijci, *f* quæ contra accusationem.

Quoad personam, in hoc crimine admittuntur omnes aliàs inhabiles, quia est crimen exceptum, vt communiter omnes fatentur, *g* & ideo in hoc crimine laicus poterit accusare clericum: admittitur etiam minor viginti annis, etiam si suam vel suorum non prosequatur iniuriam; admittitur mulier, admittūtur infames & criminosi, & etiam socius criminis, etiam excommunicati, excommunicatione maiori: soli repelluntur ab accusando inimici capitales. Quod receptum de capitali inimico, quia est impedimentum iuris naturalis. *h* Quoad excommunicatos excōmunicatione maiori; licet illi actores esse non possint, nec illis possit ius dici; & videantur illos excludere Clarus *q. 14. num. 16.* & Farinac. *supra num. 32.* verius tamen est eos non excludi in hoc crimine, sicut nec in hæresi, vt fatetur ipse Farinac. *nu. 56.* vbi præter inimicum dicit nullum inhabilem in exceptis crimininibus excludi: nec puto hoc Clarum voluisse negare. Quo pacto enim complices admittantur, qui ferè omnes sunt excommunicati? Ad rationem contrariā respondeo, non ipsis ius dici tunc, sed Deo; cuius directè causa agitur, quando fides defenditur.

e *Farinac. quæst. 12. in princ.*

f *Farinac. sup. num. 6.*

g *Farinac. à nu. 12. & seqq Clarus q. 14.*

h *vide Farin. nu. 40. & Clar. nu. 17. d. q. 14.*

2. De-

2. Debet accusator crimen iudici proponere cum indicijs & argumentis suspicionum, & idoneè cauere de damno re sarciendo, si succumbat, & incarcerari. *a* Calumniator tenetur ad damna, expensas, & interesse calūniati, *b* & iure communi ac constitutione Pij V. ad pœnam talionis; plerisque in locis ex iure cōsuetudinario, pœna arbitraria, pecuniaria, vel corporali. *vide Farinac d.q.16.*

SECTIO VII.

De apprehensione, & carcere.

QVamuis nemini liceat auctoritate sua maleficos occidere, licet tamē cuique in manifesto crimine deprehensos comprehendere, & iudici offerre; *ut explicanda l.vlt.C.de malef.iux. Binsfeld.* nam si lex illa, generaliter accipiatur, esset rixarum seminarium. quia maleficus meritò se defenderet, & aperiretur occasio petulantibus innoxios comprehendendi, addo prætere a requiri, vt vel sortilegus sit fugitiuus, vel desit copia iudicis, vel bellum fuerit indictum talibus, vt de hęreticis contra Goffredum & Alberic. docet Simancas. *c* vel etiam nisi maleficus ille sit bannitus: alias qui non habens merum imperium *d* & non existens in maiori magistratu *e* caperet & incarceraret, iniustè faceret. Potest autem capi quouis loco, & tempore, & cuiuis carceri includi: quia exutus est omni priuilegio, neque illa procedūt in criminibus atrocissimis. quare etiā possunt detineri in compedibus, manicis, cippis. *f* possunt pro pœna teneri in carcere obscuro & tetro, in quo intra paucos dies moriantur; sed hoc intellige postquam crimen confessi, vel cōuicti, & damnati, de crimine mortem merentre. *g* Capi tamen non poterunt nisi præcesserit informatio aliqua, post indicia legitima; ex æquiore sententia: *h* immo Simancas vult in crimine hæresis neminem capi, nisi iudices compererint plusquā semiplenis probationibus reos vrgeri. *i* ratio, quia sola etiam captura in crimine hæresis vehementer infamat. verùm hæc sententia, nec satis fundatà est, nec satis tuta reip. quam priuatim misericors in reos, tā publicè noxia & in commune vergens periculū. Nam semiplenæ probationes omniū iudicio ad quęstionem etiam in criminibus minus reip. noxijs sufficiunt. Deinde quo crimen est atrocius, & in commune perniciosius, hoc leuiorib. iudex indicijs fretus potest ad capiendum procedere.

a const.Ca rolin. c.12. & 14. & l. 2.C.de exhi. reis. l.3. C. de his qui ac cusat. Angl. de malefic. v. ad querelam.
b Farinac. ostendit esse cōem q. 16. num.8.
c arg.l.non est singulis de reg. iur.l. ait prætor §. si debitorem. quæ in fraud. cred. Simā.prax. tit.25.n.5.
d Farinac. q.27.n.34.
e Vide Farinac. q.27. num.6.
f Farinac. sup. n.100. & hoc factū in cā Decto tis F delini.
g Farinac. nu.104.
h Lancel. Corrad. de offic. prætor. in caus. cri. tit. de captu. Minsing. cē tu.5.obs.69 Anton. Gomes.d.to.3. c.8. & opt. Farin.à nu. 112. usque 117.
i Simāc.d. t.25. nu.2.

Sed & personarum habenda est ratio, vt facilius procedatur contra vilē, & pauperem, & plebeium, quàm contra nobilem, bonæ famæ, & locupletē. Fortè opinionū diuersitas quam Pacēsis Episcopus hac in re inueniebat, in præceps eum egit. nam si octo enumeratis à Farinacio, *k* addas aliam Gomesij *l* & commemoratam Simancæ, iam decem numerabis. Illis prætermissis, *primùm statuo* iudici de delicto commisso constare debere, vt vult Gomesius; sed id intelligo, quando de actu extrinseco & damno dato agitur. *deinde statuo* iudicis arbitrio permitti, quando sine, vel cum quibus indicijs, capere reum debeat: *m* veruntamen eum oportere legibus, ratione, & ęquitate hoc suum arbitrium moderari, considerata criminis, & personarum qualitate. quare ad simplicem querelam siue delationem nūquam sim auctor, vt ad capturam, ne vilium quidē personarum, se iudex accingat; nisi delator summariè probet reum esse suspectum de fuga, & idoneè caueat per fideiussores; aut, si psona sit locuples, se suaque obliget, pro refusione impēsarum, damnorum, & interesse, casu quo querelam suam non probaret. his enim concurrentibus Castren. Bald. & aliorum veterum *n* sententia recipi poterit, aliàs certè nimis rigida. Poterit eodem modo iudex procedere, quando ad delationem accedit no minatio seu indicium ab ipso infirmo periculosè laborante, (verbi gratia, defertur ad iudicem à medicis, Petrum esse maleficio læsum; iudex ex officio mittit Notarium ad Petrum, qui interroget, quem putat auctorē maleficij,

k d. q 27. a nu.114.
l d.to.3. c. 8.u.1.
m arg.l.1. D. de cust. reo. Clarus q.28.nu.2. Kirthou.Cētur.4.ccncl. 30. Bonaco. in comm.op. & aly.
n uide Farinac. sutra nume.115. 120.128.

Petrus

Petrus nominat Ioannē; qui iam delatus fuerat ab alio.) ratio praxis est, quia talis infirmus adhuc sensibus & iudicio integer, animo imperturbato, præsumitur meritò salutis suæ memor, & huiusmodi infirmitas habetur pro quadam specie torturæ, *a* ideo iste torto comparatur: nec dici potest spontaneus delator, neque hic locum habent alia illa impedimenta, quæ recensuimus contra nominationem sortiarij in vltimo supplicio deponentis. Optarem tamen hoc casu hanc nominationem infirmi nudam non esse, sed ornatam caussis opinionis siue suspicionis, cur illum credat auctorem.

a *Crauet. Roland Mascard. et alij apud Farinac. n. 129.*

Porrò ad solam informationem extraiudicialem in scripta nō redactam, siue quæ non sit in actis & apud acta, quicquid nonnulli censuerint, non arbitror capere licere: nisi duæ saltem à Claro *b* requisitæ conditiones cōcurrāt, scilicet vt delictū sit enorme (quale est crimen maleficorum) & periculum sit, ne reus aufugiat, interea dum informationes in actis recipiuntur: quod periculum cum semper ferè sit in maleficis, quæ vt plurimum sunt viles personę, procliues in fugā; vix accidit vt iudici nō liceat post nudā huiusmodi extraiudicialem informationē, vel post querelam, qualem diximus, incarcerare. Prosper Farinacius *c* addit tertiam conditionem, vt iudex securus sit, quod post captum reum venient testes deposituri: sed cùm Salyc. Claro, & Cauense, quos ille citat, puto priores duas sufficere. Illud optime idem Prosper admonuit, *malefacere iudices illos, qui lucri caussa multos penes se habent exploratores, & ad simplicem eorum illorum relationem reos in carcerem compingunt. hæc enim practica damnabilis est* (inquit) *nec in iudicijs per principes toleranda.*

b *q. 28. nu. 2. vers.*

c *sup. nu. 131.*

Quoad personas nobiles, & honestiores genere vel dignitate; etiam cōiuges respectu maritorum, eas sub fideiussoria, imò & iuratoria cautione relaxandas censuit Godelman. *d* & multos citauit: sed in primis illi Dd. non loquuntur in terminis & expresse de nostro crimine. Deinde nec in genere, quando venit infligenda pęna mortis, id verum est in alijs criminibus, si rei aliàs ex carcere fugerint, vel si delictū sit notorium, vel in flagranti crimine sint reperti, vel ad torturam iam adiudicati. Præterea requiritur, vt iudex reum reperiat innocentem, vel saltem valdè dubitet, & vtroq; casu cautio illa non admittitur, nisi finito processu & completo. Deniq; certum est non cogi iudicem dimittere, sed hoc totum, ab eius arbitrio, prudenter perpensis circūmstātijs omnibus, dependere, *e* nec facilis esse debet in nostro crimine; quod, sicut hæresis, omni priuilegio & dignitate reū penitus spoliat. Nunquam sanè dimitterem sub iuratoria cautione tantùm (quomodo qui Deo periuri, mihi iusiurandum seruent?) sub fideiussoria verò; non nisi vrgentibus grauissimis caussis, & quando fideiussores se vt custodes obligarent, quo casu multò melius prospicitur reip. quàm si vt fideiussores tantum; quæ cautela à Soare accepta placuit Menochio eam explicanti. *f*

d *sup. n. 14*

e *Vide Farin. hoc here probantē q. 33. a nu. 34.*

f *De arbit. cas. 303. nu. 37.*

Capi sortiarios seu maleficos etiam in Ecclesia posse, puto ex multiplici capite, tum quia crimen est atrocissimum; tum quia sunt sacrilegi, tū quia blasphemi, tum quia venefici & homicidæ deliberati & proditorij, tum quia sunt vt plurimū hæretici & apostatæ; nam nullis illorum suffragatur immunitas loci sacri, ne ibi quidē vbi viget: *g* & in casu quo non valet immunitas, volunt multi etiam non requisito Episcopo reum extrahi per iudicem sæcularem posse: alij tamen volunt ab Episcopo veniam peti. prior opinio de iure verior et receptior erat ante bullam Gregorij XIIII. optimi & laudatissimi Pontificis; qua expresse cautum, *ne liceat sæcularibus iudicibus, sine Episcopi licentia aliquem ex Ecclesia extrahere, et in casu aliàs permisso; nisi si fortè Episcopus talem licentiam dare recusauerit: & tūc reos sic extractos debere ad carceres Ecclesiasticos conduci, vt illic detineantur, donec per Episcopum, vel ab eo deputatum, cognitū fuerit, an crimen sit tale, ut gaudere non debeant immunitate Ecclesiastica.* Vbi tamen hæc bulla non obligaret, ibi posset ex-

g *Vide Farin. latè scribente q. 28*

trahi casu dicto; sed modestè & cautè do tumultum & offensionem personarum Ecclesiasticarum, & dummodo postea comperto quod nō debuerint extrahi, statim Ecclesiæ restituatur: *a* & in ijsdem locis, valebit ius præuentionis in eo, vt si reus nondū sit extractus, ad Ecclesiasticum iudicem; si iam sit extractus, ad sæcularem pertineat iudicare, num immunitate gaudere debuerit, nec nè. *b*

Indebitè carcerati malefici, etiam si carcerem effregerint, propter talē fugam nec puniendi erunt, neq; prò confessis habendi, neq; ad carcerē redire tenentur, etiam si redire iurauerint: *c* neq; tenebuntur ad pœnam conuentionalem ipsi vel fideiussores, si quos dederunt: *d* neque ad torturā propter huiusmodi fugā rapi possunt (vt possent si carcer fuisset iust*) etiam si animo non reuertendi fugissent. *e* Sed an in foro cōsciētiæ peccet fugiens ex iusto carcere, quæstio est difficilis, neq; hic tractanda. Peccare censet Farinac. n. 90. cū Couar: *f* sed non peccare censuit Maior, & Feli. cū antiquis aliquot Canonistis, & ex recentiorib. Lopezius *Instruct. c. 66.* immò & teneri fugere, si tutò possit, voluit *Victor. relect. de homic.* Breuiter nihil hic peculiare est, quoad sortiarias, ideò de hac quæstione in genere tā pro sortiarijs quā reliquis; si vis, lege *Couarr. sup. Sot ad 2.2.q. 69. a 4. Nauarr. Manual. c. 25. Victor. d. relect. Lopez. d. c. 66. Binsf. in Enchirid. & Brunor. sup.*

a *Couar. li. 2. var. resol. cap. 20. n. 18. cla. q. 30. n. 20. post. Guidonem Pap. Boer. Remig. & alios.*

b *Vulpell. resp. 130. n. 6. Fari. sup. n. 76.*

c *sic post Rolād. a Minsing & Couar. 1. var. resol. c. 2. n. 7. & 11. quidam notāt & benè.*

d *Farinac. q. 30. n. 70.*

e *Farinac. à n. 85.*

f *lib. 1. var. res. c. 2. n. 8. & 14. & Brunor. à Sole in qq. le gal. q. 30. n.*

34. In ipsa captiuitate quędam sunt iudici obseruāda. primò, vt statim perquirantur omnes areæ & anguli domus accuratè; num inueniantur pixides, vnguenta, pulueres, & alia instrumenta maleficiorū; neque rei pennitùs debent iterum ingredi domum, ne capiant taciturnitatis medicamenta. *Sic Petr. Gregor. lib. 13. de repub. cap. 30.* superstitiosum autem est, quod quidam addunt, curandum lictoribus, vt sublimes de domo tollantur, ne, antequam in carcerem detrudantur, terrā contingant. credo verentur isti, ne sint de genere Antæi Libyci, cui contacta terra vires de nouo sufficiebat, iuxta fabulas. Tale etiā illud, detrahere omnē illis vestē, & induere eas sola quadā interula; quæ vno die neta, texta & consuta: superstitiosum non foret, sed vtile eas omnibus suis vestibus spoliare, & alijs vestire, ea gratia, ne quid lateret in vestibus maleficij. Sanè hæ diligenter excutiēdæ & scrutandæ. Valdè ēt mihi suspectū, quod quidam graues auctores *g* scribunt; admonēdos iudices ne patiantur se à maleficis tangi super nudam iūcturā manuum & brachiorum. cur quæso? si ne veneno inficiant, certè possunt etiam infici alijs corporis partibus tactis. ne fascinēt? deme venenum, & partiū istarum nulla erit fascinatio. simile est quod addunt ijdem, producendas ante iudicem maleficas tergo aduersas. quia putāt, si iudices ante alios, maleficæ aduenientes adspexerint, eos fascinari visu, & fieri mitiores ac faciliores ad absoluendum. nōne hæ sunt næniæ pueriles? quid virium habet aspectus maleficæ, eò ꝙ primo vel secūdo loco iudicem viderit? Deinde quomodo hæc cohærent? maleficæ cognitioni iudicū addictæ, statim vim maleficiorum amittunt, quod ijdem asserunt auctores; & fascināt nihilominus modis pdictis. an, quod fascināt ante cæptam cognitionē post captiuitatē, post cæptā verò cognitionē nō amplius? ostēdāt diuersitatis huius causam, si nos credere sibi postulant. Deinde cōmunior est rumor, statim atque incarceratæ sunt nocere eas ampliùs non posse. Nec defuere qui sollicitè causam quærentes, tādē duas reddidere homines non Catholici. *h* Primam quòd commodè illic venena sua habere nō possint. quasi verò Diabolus ea nequeat adferre: & nequeāt illa ab eo accipere nisi per manū commentariensis, vt illi falsò supponunt. Secundā, quòd liberè cū suo magistello cōmunicare non audent; & maximè metuunt, ne à iudice colloquētes deprehendātur. quasi nesciant nocturni tēporis multum sibi ad hoc superesse, & nequeāt occultè dæmonem, etiam alijs præ-

g *Sprēg. in malleo p. 3. quæs. 15. & Grego. supra nu. 4.*

h *Danæus de Sortiar. ca. 4. Godel. d. c. 4. lib. 3. nu. 17.*

sentibus alloqui. surdaster credo Satan est, & eget clamoribus. Refellũtur hi ipsa experientia. nam constat à Satanâ illas vehementer sæpe in carceribus affligi; (vt de nonnullis testatus Remigius lib. 1. c. 13.) constat etiam in ipso carcere aliquando illi commisceri, & posse grandine agros lædere: cumque hæc damna inferant per ipsum dæmonem; solo nutu possent illi significare, & ipse, illis vinctis, id exsequi per sese. Anno CIↃ. IↃ. XCVII. cùm Stabuletum proficiscerentur, Leodio Quæsitores, Oranus, & alij, in viâ planâ subitò currus deiectus fuit, & mirificè per medium confractus, omnibus tamen illæsis. pedibus ergò, quibus equi non aderant, reliquum iter confecerunt. cùm Stabuleti in carcere inuisissent Ioan. illum del Vaulx, cui⁹ causâ eo profecti fuerant; is statim illis, benè (ait) in via expalluistis; nec satis vobis omnia prosperè successerunt. Et dissimulantibus illis, casum narrauit, addiditq; se id à suo dæmone accepisse. damnũ tamen ab alio quodã dæmone illatũ, iniussu suo: voluisse dæmonem ampliùs nocere; sed non licuisse. Hinc causam habetis. posse per dæmonem nocere, si Deus permittat: rarò Deum permittere, ne iustitiæ executio in maleficos impediatur. *Plura vide supr. lib. 3. p. 1. q. 3.*

Exemplũ vide inf. li. 5. sect. 10. in fine.

Vtilior ergo est monitio, ne iudices illos diu detineant in carceribus, sed vel sontes velox pœna cõsumat, vel inoxij reperti liberẽtur maturi[a]: & vt obseruentur, ne qua secum ferant, vel ne qua inferãt alij, quibus sibi necẽ queant inferre: & eadẽ de causa, ne diu solæ permittãtur esse. nihil enim Diabolus diligẽti⁹ conatur, quã ad mortis consilium illas inducere. [b] Sed cur eas carceribus nõ eripit? Grilland. *quæst. 9.* scribit quosdã iudices sę pe expertos an solitã inunctione Magi capti per dæmonẽ efferrentur, & nullũ vnquã sortilegũ tum effectum sortitũ. Vnde multos tenuisse, quod captę a dæmone eripi non possint: & rationes reddit duas. primã quia Diabolus mauult illas in professione sua statim mori. 2. quia Deus nõ permittit dæmones exercere potẽtiã suã, ne id fiat in scandalũ ipsorũ iudicum, & Dei ignominiã. Nam videretur plus posse Diabolus in suis ministris strigibus; quàm Deus in suis, qui sunt Iudices. quæ ratio posterior est D. Thom. Confirmatur, quia Pompeiopoli existens Inquisitor permisit cuidam Malefico capto vt se inungeret, & licentiam dedit euolandi si posset, & ille statim sublatus fuit in aerem. Cùm Legione in Hispania degerem legi literas ad Doctorem quendã Canonicum datas; quibus hoc inter cetera narrabatur. Ergonè hoc tunc accidit quia cessabat ratio prædicta, nec dæmon poterat videri contra iudiciariam potestatẽ præualuisse? Suadere tamen Iudicibus abstinere ab huiusmodi experientijs; in quibus plus est curiositatis, quam pietatis. Punitæ morte Iudicum curiositatis ego alias ex Cumano exemplum dedi; quod idem ex Siluestro Prierate Crespet⁹ narrauit *lib. 1. de odio Satanæ discur. 15.* Posterior autem illa D. Thomæ ratio quanti sit momenti dictum iam *lib. 3. p. 1. q. 5.*

a *Auth. hodie de custod. reorũ.*

b *Nicol. Remig. lib. 3. dæmonolat. c. 6. 7. & 8.*

SECTIO VIII.

De accusatione & indicijs post incarcerationẽ.

De hac sufficiunt iam à nobis dicta, sup. sect. 6. si quis plura volet, legat Prosp. Farin. *q. 12. & 16.* Clar. *§. fin. q. 12. cum mul. seq.*

SECTIO IX.

De Torturâ.

Ad hanc iam diximus, quæ sufficiant indicia? *sup. sect. 3. & sect. 4.* Nũc videndum nobis qualis esse debeat? qñ iteranda? decernendaue? & q̃ hac in re superstitiosa sint vitanda?

Quoad primũ, secũdumq; sunt. n. valde cõmista, quæ de ijs dici possũt; scienda. Inprimis poterit iudex instituere interrogationes ad formulã illã

* q.7.n.7.

Grillando * traditam; *Quid illa profeſſio quam faciunt cũ dæmone, & quibus modo ac ordine ad illam accedant, & quibus cerimonijs & ſolemnitatibus in ea vtantur? Ad quid ſe obligent dæmoni? ſub quâ formâ verborũ fiat ipſa obligatio? quæ ſint ab eis ſeruãda & ad quæ teneantur? quæ præmia habeãt & quæ habere ſperent ab earum Principe Dæmone? ex quibus rebus ſimplicibus vel mixtis componant vnguẽta, quibus liniant corpora ſua dum vadunt ad ludos? cum quibus etiã rebus faciant alia veneficia? quem ordinem teneant, quando acceſſuræ ſunt ad ludos prædictos? ſitnè verũ quod vadant corporaliter, vel illa ſit illuſio ſiue viſio quædam in apparentia, in mente, & intellectu? caſu quo accedant corporaliter, an ambulent pedib. proprijs, vel aliter deferantur, & quomodo, & per quæ? itẽ quomodo & qualiter celebrent ſacrificia, offerãt preces & munera dæmoni? itẽ quæ ſint illis in præcipua obſeruantia in dicta profeſſione;* & alia huiuſmodi quæ iudici ex præcedẽti inquiſitione, vel denũciatione videbũtur exquirẽda: poſtea poterit interrogare de ſingulis, *num hæc, & quando, & cũ quibus, &c. fecerint?* in his vtile erit à leuioribus, quæ facilius cõfitentur, ad grauiora progredi, ideóq; vltimo demum loco de copula cum dæmone interrogare (*Sprenger. p. 3. mallei q. 14. & 15.*)

Abſtinẽdũ iudici tormentis, ſi poſſit abſtinẽdo veritas haberi, *quæſtio. n. res fragilis eſt, & periculoſa, & quæ ſæpè veritatem fallit*, a ſæpè ſit vt *innocens pro incerto ſcelere certiſſimas luat pœnas.* b frequenter tñ cogitur iudex quæſtionẽ adhibere, cùm *qui ſe negant crimine quo accuſantur teneri, torquentur, vt facinoris veritas quæ indice voce non promitur, dolore corporis exprimatur*, teſte B. Cipriano, c & eſt Theolog. ſententia cõmunis.

Torturæ modus iudicis arbitrio cõmittitur, ſed debet illud moderari prudẽtia & æquitate. primò. vt præcedãt indicia ſufficientia, de quibus egim⁹ Sectione 1. 2. vt cõſtet prius de corpore delicti, quod ibidẽ probauimus. 3. vt reo ſit data indiciorũ copia, & proceſſus cõtra ipſum iam formati, & tẽp⁹ ad ſe defendẽdũ ſufficiẽs, d 4. vt reus nec ſit cõfeſſus, nec cõuictus. 5. vt per interlocutoriã reum iã damnarit ad quæſtionem, expreſſis in ſentẽtia cauſis cur; & reus non appellarit, aut friuolè & calumnioſè appellarit. appellationi enim non friuolæ aut calumnioſæ deferendum eſt: adeò vt contra eam tortus & confeſſus nequeat condemnari. Si conſtet iudici friuolam vel calumnioſam eſſe, poteſt eã contẽnere: poterit autẽ credere talem eſſe, quando in proceſſu erunt indicia legitima ad torquẽdũ, quæ reus in termino ſibi cõceſſo non ſufficiẽter expurgauit. Si de hac re iudex dubitaret, oĩno deberet appellationi deferre, & à tortura ſuperſedere. 6. debet iudex poſtquã reus cibũ vel potũ ſumpſit, propter periculũ vomitus, vt minimum quinque vel ſex horis, à quæſtione abſtinere. 7. debet pro grauitate delicti, certitudine indiciorum, & qualitate perſonarum, etiam qualitatem & grauitatem tormentorum remittere vel acuere. Modos autem & gradus torturæ rectè proponit Farinacius e debet etiã iudex, licet illud delictum ſit atrociſſimum, eũ modũ & diuturnitatem quæſtionis in eo ſeruare, vt corpus rei maneat vel illæſum, vel modicè læſum, ſaluum innocentiæ vel ſupplicio: illæſum dico, qđ ad carnis lacerationem, aut oſſiũ vel neruorum facturam. nam quoad diſcompaginationem, ſiue diſiunctionem, iuncturarum & oſſium, non immoderatã, vix in tormentis ea poteſt euitari. Hic meritò cunctis ſequenda foret (extra tormẽtũ inſomniæ) Pauli. III. bulla LVIII. f quæ vetat reum in torturã vltra horæ ſpaciũ detineri. Debet etiam iudex abſtinere nouis, & in ſua ꝓuincia inuſitatis torquendi modis; Sed vtatur ſolitis in hoc crimine; vt tormẽto funis tenuioris; & effuſione aquę frigidę integrũ appenſi, vel ẽt additis ad pedes põderibus, vel vt baculo inter pedes inſerto nequeat iungere; vel tormẽto vigiliæ omniũ optimo & tutiſſimo qñ nõ additur ſimul mẽbrorũ extenſio. hoc optimè nobis deſcripſerũt Flamin. Cart. & Farin. g & eo potiſſimũ vtendum quoad mulieres, maximè honeſtiores, vt ſunt moniales, &c. hæc in

a l. 1. § quæſtioni. D. de quæſt. Ariſt. in Rhet. ad Alex. de q̃ſ.
b D. Aug. lib. 19. de ciuit. Dei.
c Cipri. ad Demetrian.
Icã. Maior. in 4. d. 15. q. 22. Silu. Tab. & alij, uerb. Inqui.
d de his & ſequen. Vide Proſp. Farinac. q. 38.
e ſup. a. n. 34.
f habes in Bullario Magno p. 1.
g Cartar. lib. 4. prax. crim. c. 2. n. 7. & 8. Farinac. ſup. n. 71. & Mar. in l. 1. D. de quæſtion.

inferenda quauis tortura.

Quoad iterationem quæstionis, seruandum primò, ne vnquam etiam vrgentissimis indicijs superuenientibus, reus torqueatur vltra tertiam vicem, etiamsi varius sit in confessione: quod si semper constanter negauerit, non posset vltra duas vices torqueri, *a* licet contrarium seruetur in praxi, secūdò, non est repetenda eodem die quæstio, sed vnus saltem dies inter singulas est interijciendus, vt terror ille & dolor resideat. *b* tertiò, nunquam est iteranda, nisi superueniant indicia noua, & diuersi generis, & prioribus euidentiora: & nisi reus sit adeò fortis ac robustus, vt animo & corpore in priore tortura perdurauerit: item nisi priores torturæ nimis lenes & insufficientes fuerint; quod dijudicare pendet a iudicis arbitrio. quartò, si reus in tormentis confessus, sequenti die non vult ad bancum (quod aiunt) confessionem suam ratificare extra torturam, dicatque se dolore tormentorum falsa fuisse confessum, poterit absque nouis indicijs de nouo subdi quæstioni, vt perseueret. Si tunc reus in secunda quæstione pergit negare, primam confessionem expurgat, & est dimittendus, nec poterit tertio torqueri: *c* nisi tamen prima tortura fuisset insufficiens & indicia valdè vrgerent, tunc ad tertiam posset deueniri. *d* Quod si in tertia adhuc negat, omnino dimittatur si in tertia sicut prima iterum confitetur, & post torturam ratificet quæstionem omnino est puniendus: si tertia in tortura iterum confitetur, sed post torturam negat; non poterit quartò torqueri, sed est absoluendus. quia cuncta indicia priora purgauit, & vltimum illud solum ad quæstionem non sufficit, estque tandem finis aliquis quæstionibus imponendus. *Sic Simanc. supra numer. 43. & alij illi supra citati. & præterea Boss. Blanc. Carrer. & Farinac. tot sequens supra numer. 99. & 105. vide Marsil. in repetition e l. repeti. D. de quæstion. Et quod tunc simpliciter & absolutè sit dimittendus liber, volunt Eymeri. in 3. p. director. & Pegna d. comm. 31. Ant. Gomez. d. capitu. 13. numer. 28. soluens argumenta contraria. Damhaud. in prax. crimin. capitu 40. & alij apud Binsfeld. l. 7. de malefi C. quæst 1. conclu. 16.* Est que non illepidum quod narrat Marsil. habuisse se Mediolani quendam insignem nebulonem; qui in tortura fatebatur, & in auditorio post torturam cuncta iterum negabat. tandem rogatus quare sic faceret, renidens respondit; quia melius iudicio millies torqueri in brachijs, quàm semel in gula. quare? quia multos reperias chirurgos, qui norunt sua in loca reponere, & coaptare ossa brachiorum, nec vnū inuenias, qui norit reaptare gulam. his & similibus sibi illudentem Hippol. Marsil. coactus fuit liberum dimittere. Porrò qui dimittendus, eum censeo dimittendum absolutè, & simpliciter, sine fideiussoribus, idque ex receptiore sententia, neque causam indecisam relinquendam. Si tamen indicia non forent per reum sufficienter purgata, vel etiamsi uerisimiliter exspectarentur indicia noua & clariora præcedentibus; tunc, ex multarum Curiarum praxi, posset reus dimitti data fideiussione de se repræsentando, cum iterum a iudice accersetur; & tunc, cùm illa indicia noua superuenerint, reus iterum examinatur. hæc dimissio tunc non est absoluta, sed stantibus tantum rebus, prout tunc se habebant. *ut bene post Boer. & Carauitam Clarus quæstion. 62. & Damhaud. supra.* Praxis uero illa quam Sprengerus ponit *p* 3. *Mallei quæstion.* 14. vt damnetur non ad torturam iterandam, sed ad eandem alio die continuandam, & hoc posse fieri non ortis nouis indicijs; mihi callidior, quam verior; & crudelior, quam æquior videtur. Nec enim decet huiusmodi verborum captiunculis sæuitiam intendere. quid prodest uocare continuationem, quæ reuera est iteratio? quam durum etiam est, per continuatos dies quæstionem exercere? absint a pijs iudicibus huiuscemodi commenta. Quod dixi, secunda, vel tertia vice iterari tormenta posse, id procedit, quando reus dumtaxat causatur dolore quæstionis se victum fuisse: sed si contenderet erroneam fuisse confessionem,

a *Sic intelli ge Simanc. & quos allegat prax. c. 52. nu. 42.*
b *Maior in 4. d. 15. qu. 22. & Sim. supr. nu. 39.*
c *Sic Simā. sup. n. 43. et in suis prac. Millaeus, Clarus, Damhau. & Cartar.*
d *hæc est mens et Simanc. su. n. 46. & Frā. Pegna in directi. inqui 31. 3. p. com. 59.*

tionem, & separatum probare suum errorē, & ad sint aliqua indicia pro reuocatione facientia, tunc non posset iterum subijci quæstioni, sed deberet ei spacium tribui probandi erroris, & interea laxiùs haberi, & admitti ad eum aduocati ac procuratores, vt possit cū ijs conferre. *a* Hæc de reo non conuicto.

a *Bos. tit. de tort. n. 19 Foller. & Franc. Personalis apud Far. n. 102.*

Ceterùm si reus sit conuictus, consultius est iudici non subijcere eum quæstioni. quia tortura solet indicia præcedentia purgare, immò & plenas probationes; & ideò reus etiam cōuictus in tortura, & post eam constāter persistens, foret liberandus, vt ex commmuni Dd. sententia docet Farinac. *b* Et licet multi grauissimi iuris interpp. existiment, adhuc huiusmodi posse cōdēnari. *c* & sic Parisiensis Curia, teste Paponio, aliquoties iudicarit; contrariū tamen, quod dixi, communius & verius esse, cum Carrario censuit Farin. saltem quoad pœnam ordinariam, vt ea infligi non possit: extraordinariā non corporalē fatentur infligi posse, quando conuictus tantùm fuit præsumptionibus vrgētissimis; quod si cōuictus fuerit plenis probationibus, tunc posse infligi pœnā corporalē extraord. etiā triremium. Sunt tamē aliqui casus, quibus tortura reum cōuictū non eripere punitioni ordinariæ. 1. si non detur super delicto, de quo quis fuit cōfessus, vel cōuictus; sed ad notitiā aliorū delictorū. 2. quando datur tantùm pro habenda vlteriore veritate qualitatū aggrauantiū. 3. quādo irrogatur ad habendos complices fautores, receptatores, & alios participes. 4. si iudex decernit eam cum protestatione, id se facere sine præiudicio probatorū; & reuera hæc protestatio non appareat contraria facto; vt appareret, si reus interrogaretur super principali delicto, etiā oretenùs & non scribente notario. Sed vtrū iudex possit reū testibus plenè conuictum torquere; Nau. *Man. c. 18. n. 59.* respondet iudicē qui hoc facit ad impediendam rei appellationē, peccare Mortal. nisi constet calumniosam ac friuolam fore appellationem. In illis locis vbi necessaria est rei confessio, non habet locū Nauar. sententia: vbi non est necessaria, procedit quoad tormēta ad hoc instituta vt delictum illud, de quo cōuictus est, fateatur: non quoad complices nominandos, aut circumstantias delictum aggrauantes, de quibus non est plenè conuictus.

b *q. 4. n. 26 & q. 40. à n. 2.*

c *Marsil. sing. 108. Gramm. at. cons. 12. n. 24. et decis. 8. n. 3. 4. & 7. Couarru. practic. qq. c. 23. post nu. 5. Anton. Gomes.* d *c. 13. post n. 20. Remin. Foller. & alij.*

Quoad personas torquendas, crimen istud est exceptum, ideò priuilegio suo omnes spoliantur: diuersimodè tamen. Nam qui sunt priuilegiati ratione dignitatis vel ordinis; illi planè spoliantur, etiam non infamati; mitiùs tamen sunt torquendi isti, quàm alij, vt docet Simancas. *d* Quoad eos qui sunt excepti ratione ætatis; puto si sint minores annis xiv. tātū esse terrendos, etiam terrore reali; vt nudando, ligando, & ad eculeum adducendo non tamen imponendo. Si minores tantùm viginti quinque annis ingressi saltem decimum quartū, torquendi, sed mitiùs, quàm maiores: senes verò, pro cuiusq; viribus, minus tamen acriter, quā viri. *e* Idem de ceteris priuilegiatis, qui torqueri poterunt moderatius, dummodo absit mortis omne periculū: excipiēdæ semper prægnantes, fauore partus, donec pepererint, & periculum illud euaserint: quoad alias mulieres, nihil peculiare est, nisi quòd honestatis, quàm in viris, adhuc maior habenda ratio, maximè si virgines, aut sanctimoniales sint.

d *d. tit. 52. d. n. 23.*

e *est communior, vt pater et ex Iaco. Portio cons. 99. Simanc. sup. nu. 21. & 22. Farinac. q. 41. n. 103.*

Quoad tertium dubium. sciendum multos maleficos contumacissimè tormenta perferre, munitos (vt ipsi vocant) remedio, siue *maleficio Taciturnitatis*: quod maleficium. *f* tradunt componi ex corde, vel alijs mēbris infantuli non baptizati, violenter necati, & in puluerem redacti, quibus cineribus corpori inspersis, vel occultatis, silentij hanc vim consequantur. Certum est in tormentis multos hoc silentium retinere, vt *g* scriptores plerique testantur, & quotidiana narrat experientia. Fit autem hoc artificio Diaboli multis modis, quorum quosdam obseruat

f *Spreng. mal. malef. p. 3. q. 14. et 15. & ex eo alij.*

g *Eymeri. p. 3. Directo. inquisit. & ibi Pena cōment. 39. Grill de tortur. q. 4. à nu. 12. Damhoud. & alij.*

a in d.l. 7. q. 1. conclu. 15. a Binsfeld. Etenim multiplex est caussa huius silentij. vel enim tacent quia dolorem non sentiunt, vel quia loqui non possunt, etiamsi sentiant; vel quia nec sentiunt, nec loqui possunt; vt quando profundo somno opprimuntur, (somnum hunc conciliat dæmō caussis merè naturalibus, vt medicamentis soporiferis & similibus) vel sanè, quia licet sentiāt & loqui possint, robusti tamen atque fortes omnia tolerant, & obstinato animo cruciatum interrogationesq; omnes cōtemnūt. Vt non sentiant, solet dæmon efficere per quædam naturalem vim obstupefaciendi sensus habētia; quibus fit, vt vel dolorem nō sentiant, vel lenior, & tolerabilior dolor videatur. de qua re actum superiùs, *lib. 2. q. 21.* Aliquando pondera appensa ipse leuat, & corpus ipsum subleuat, funes quoq; quibus ligati & extensi, laxat. aliquando verò ea quæ corpori infligi, vel infundi videntur; ipse aliò auertit, aut vim eorum priusquam corpus contingant tollit, aut aliquid densum & solidū; quod simul facit ne adstantibus sit cōspicuum; interponit. Aliquando denique corpus ipsum malefici ex eculeo tollit, & aliud substituit; quæ cuncta cùm Deus permittit, illi facillima sunt. rariùs tamen hanc substitutionē corporis alterius cōtingere puto: frequentiùs auersionem illam siue depulsionem, item interpositionem (quam dixi.) Et vel vehementer fallor, vel planè id factum in Lycanthropo illo Vuestphalico annis superioribus, de quo, vt ex ore *Serenis. Electoris Ernesti, Bauariæ Ducis*, Carolus Billheus Vir Clar. mihi narrauit, ista ferebantur: homine vicies (*ex iudicum clemens arbitrium, quò se porrigat in illis partibus Aquilonaribus*) sæuæ quæstioni subditum, nihil fassum, sed renidenti ridentiq; similem cuncta supplicia pertulisse. tādem carnificem reo poculum quoddam medicatum præparasse: & ipsum quidem purum putum vinum propinasse bibisseque, reo verò exhibuisse potionem illam alteram. sic imposuisse. ecce tibi confestim reum omnia sua facinora narrantem; & inter cetera, lustrorum aliquot Lycanthropiam, & quæ cum plurima perpetrarat. quærentibus, vnde hæc tam subita mutatio? respondit, pactum se cum dæmone, eumq; sibi pollicitum, hanc indolentiam cum taciturnitate in tormentis, & omnia supplicia quæ carnifex ipsi infligeret in se illum susceptururm. (*hoc scilicet, vt dixi, auersionis, & interpositionis modo. stultus enim sit, qui existimet ipsum autoprosopos dæmonem torqueri potuisse*) mox verò vt illud (nescio quid) bibisset, dæmonē abscessisse vel inuitum, vel pacti contemptorem ideo se nolle ampliùs torqueri, malle sponte profiteri.

Silentium etiam solet Diabolus inducere occupatione corporea malefici, præclusis illi interius faucibus & ore, ea moderatione, vt non præfocetur, loqui tamen non queat; interdum etiam organo auditus sic obstructo, vt iudicis voces interrogationesque non exaudiant rei; quorum omnium exempla suggerit Nicol. Remigius. b Aliquando duntaxat propè adsistit, & dehortatur à confessione, adhortaturq;, vt breuia hæc tormenta, spe vitæ præsentis longioris, & æternæ cum illo beatitatis, fortiter ferant; demum addit minas & intentat sæuiora, si quid promant. Denique solet illis membranulas & alia instrumenta magica, varijs notata characteribus, suppeditare, quibus in locis corporis secretissimis abditis, ex pacto sensum adimit doloris. Nonnunquā etiam per alias maleficas (*vt ait Sprenger. sup. q. 15.*) maleficiantur quantumcunq; remotas. Prout *malefica quædam in Ispruch se iactare solebat, quod, vbi ad minus filum ex vestimentis alicuius detenti haberet, tantum efficere posset, quòd quantumcunque tormentaretur, etiam vsque ad mortem, nihil fateri posset.* Sed hoc totum ex pacto Diabolus faciebat.

b *lib. 3. De monolat. c. 8. & 9.*

Vt his iudices obuient, quid non moliuntur? multa ritè, multa perperam. Sunt qui prophanam frigidam ori infundant, idq; in ipsa quæstione fiat, quia cruciatum adfert, & periculosam conuulsionem, pars tormenti censendum; si post quæstionē, adhuc

æstuante

æstuante corpore, idem arbitror; si diu post, quid operari queat, nisi ex pacto & maleficè, non intelligo; minùs si ante quæstionem, vt plerique solent: cauendum ergo. Qui benedictam aquam infundunt, siue ante quæstionem, siue in quæstione, si sic directè ad veritatem promendam putant eas adigi, vereor ne superstitiosi, sin indirectè, quòd obsessas credant, vel dæmoni propè adsistere, & ideò piacularem hanc vndam propinant, vel inspergunt; non ausim damnare: probem magis. Catholicis enim cõstat, fugando dæmoni efficacem hãc lympham. quare fortassis etiam suadendum, vt citrà superstitionem circumcirca equuleum aspergatur locus, & sit in loco quæstionis vsui futura aqua benedicta. Examinemus nunc quædam hac in re à Sprengero & socijs tradita.

a p.3. Mallei q. 14.

a Primùm suadent reum diligẽter induci verbis & rationibus, spe dubia addita, quod fortè non damnabitur ad mortem si confiteatur, vt veritatem non celet, & Deo det gloriã. hæc diligentia laudabilis est. Nã meditatio frequens (*ut aiunt*) & carceris calamitas, & multiplicata informatio proborũ virorũ, solẽt disponere ad veritatẽ eruẽdã. Et à nobis (*addunt*) expertum est, quod per huiusmodi informationes, maleficæ taliter confortatæ fuerunt, vt in signum resistentiæ in terram spuentes, quasi in faciẽ Diaboli, dicerent; faciam quod iustum erit, & consequenter crimina sua fatebantur. *Secundò*, vt dũ ministri se parant ad torquẽdum, alij interea expolient reum; (*si sit mulier, exspolianda fuerit à mulieribus alijs, antequam ad carcerẽ ducatur*) ne quid in vestimentis (vt iã dixi) lateat maleficij. *Tertiò* debẽt capilli capitis & barbæ abradi; immò & per totum corpus etiã in partibus secretioribus; si fœminæ sint a fœminis, si viri à viris; & sic cauebitur inhonestas, & inuerecundia, ppquam Inquisitores Germanici Sprengerus & socij non ausi fuerunt hoc vti remedio, vt ipsimet profitentur, addẽtes alibi hoc in vsu esse.

b d.p.3.q. 15.

b Tũ (inquiũt) in alijs regnis inquisitores talẽ per totum corpus abrasuram fieri mandãt. *Vnde & Cumanus inquisitor nobis insinuauit; quod anno elapso, (qui fuit 1485) 41. maleficas incinerari mandasset, omnibus per totum corpus abrasis. Et hoc in districtu & comitatu Burbiæ, in confinibus Archiducii Austriæ versus Mediolanum.* Et hoc remedium multum prodesse, inter alios duobus exẽplis lectu dignissimis, sed, propter prolixitatem, nunc à me omittendis, quorum ipse testis oculatus & iudex fuit, confirmat Iudo Damhauderius.

c prax. cri. c.37. n.21.

c In hac tonsione illud moneo obseruandum, si fiat duntaxat, ne maleficium lateat foraminibus corporis insertum, vel crinibus inspersum, ritè id fieri: eademque de causa putarem, ne qua vnctio subesset, etiam totum corpus aqua calida priùs diligenter abluendum: sed si tõsio fieret ex opinione, quòd per eam robur corporis & animi fortitudo pereat, exemplo Samsonis, (in quo totũ id diuina virtute contingebat) & etiã documento Apollonij Tyanæi; *d* putarim seriò hoc esse Magicum & superstitiosum.

d Philost. lib.7. & 8. Nic. Remi. lib.3. c.9.

e Mall malef. d. p.3. q.15.

Addunt & quartam cautelam, si inuestigare (*inquiunt e addo uerba ne quid uiris magnis uidear affingere*) affectat, an maleficio taciturnitatis sit inuoluta, an lachrymare coram eo queat stando, aut tormentis exponendo. Hoc enim ipsum pro certissimo signo, ex fide dignorum antiqua relatione, ac propria experientia docente, adeò cõpertum est, quod etiãsi ad lachrymandum coniuratoribus hortetur & cõpellatur, si malefica exsistit, hoc ipsum, scilicet lachrymas emittere, non potest: dabit quidem flebiles voces, & ex sputo genas & oculos linire, ac si fleret, attentabit: super quo à circũstantibus cautè aduertẽdum erit. Modus autem coniurandi ad lachrymas veras, si innoxia fuerit, & cohibere lachrymas falsas, talis vel consimilis in sentẽtia practicari à iudice potest seu presbytero, manum super caput delati seu delatæ ponendo; *Coniuro te per amarissimas lachrymas à nostro Saluatore Domino, &c.* Quis miretur sub ea tẽpora hæreses inualuisse, quando huiusmodi

modi; quæ nec Scripturæ sacræ, nec Conciliorum, nec Decretorum Pontificiorum, nec Patrum, nec Ecclesiæ consuetudine introductæ sunt formulæ, ad superstitiosas obseruationes accedebant? Iam ante docui indicium illud lachrymarũ prorsus esse fallax, & annumeranda haud dubiè hæc experientia, superstitiosis alijs explorationibus, quas mox refellam. Formula ipsa nihil cõtinet impij; sed formulas huiusmodi iudicibus præscribere, merè arbitrarias, & fallaci duntaxat innixas experientiæ; non satis piũ, neque religiosum est, & sapit tentationẽ Dei. Nec ratio etiam quam addunt est bona; scilicet hoc contingere, quia gratia lachrymarum in pœnitentibus donum est Spiritus sancti; & Diabolo displicet. ideò illam conatur impedire. Age. n. si oratio illa efficax ad hoc donum à Spiritu sancto impœnitenti, & nolenti maleficæ impetrãdũ, ad lubitum interrogantis latrunculatoris; (quod quis credat?) sane Diabolus non magis poterit has lachrymas impedire, q̃ cordis pœnitentiã: si nõ, est ad hoc efficax, cur id Diabolo displiceat; cui fictæ lachrymæ non possunt non placere? cur ergo per huiusmodi commenta; ab Ecclesia non approbata, via struitur similibus superstitionib⁹? Præterea cur nequeat Diabolus lachrymas si velit elicere, quas muliebre ingenium cũ lubet elicit, & superstitio Flentium Picarditarum?

Quintam Insuper addunt ijdem scriptores; *Tonsis capillis capitis, cum calice aut scipho aquæ benedictæ, guttulam ceræ benedictæ immittendo, & inuocatione Sanctissimæ Trinitatis, ieiuno stomacho trinies in potu ministrando per Dei gratiam à plerisque taciturnitatis maleficium abstulimus.* Cetera transire possunt, cauendum ne vis ponatur in numero illo ternario, aut in ieiuno stomacho, vtrumq; enim impertinens est ad effectum.

Sextam ponunt de tollendo hoc maleficio per alias maleficas; sed hoc meritò improbant, & de hoc postea agetur copiosè libro sequenti. *cap. 2. quæstio. 2.* Obijcitur factum Præsulis Ratisponensis; Quòd dum quidam hæretici propria confessione conuicti, vt impœnitentes & defensores perfidiæ morti fuissent adiudicati, accidit vt in rogo illæsi persisterẽt; projiciuntur ergo in profluentem: sed nec aquis demerguntur: Nutare multi, & fidem illorum suscipere. Sollicitus de gregis salute bonus pastor, triduanum indicit ieiunium, & preces Deo fundendas. nondum expleto triduo, venit quidam, & denunciat hosce sub vno brachiorum habere maleficium insertum inter carnem & cutem: inuento & amoto, confestim illos vindex flamma concremauit. Hunc ergo inquiunt denunciatorem fuisse Necromanticum, & eius præsulem vsum denunciatione. Sed qui narrat Sprengerus, dubius fuit an Necromanticus fuerit, necne. potuit enim Deus bono illi præsuli id aliter reuelare, in causa tam graui & populo necessaria. Deinde nos non omniũ hic facta defendenda, sed causarum ac gestorum pondera libranda suscepimus.

Septimam ergo hinc eliciunt, deuotas ad Deum orationes iunctas ieiunijs, & bonis operibus; imò & populo indici poterunt preces publicæ ad inuocandum diuinum auxilium in generali, & vt contra dæmonum quascunq; infestationes cœlitũ auxilia implorentur. Iuxta illud boni Regis Iosaphat; *a Deus noster ergo non iudicabis eos? In nobis quidem non est tanta fortitudo, vt possimus huic multitudini resistere, quæ irruit super nos. Sed cùm ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te.* a 2. Paral. 20. v. 12.

Octauò loco addunt quædam, *b* mihi quidem non parum suspecta, nempe quoad diem, *vt infra missarum solemnia & sacratioribus diebus, maximè festis ferijs quousque fit compulsus pro exspectatione Saluatoris nostri, malefica interrogetur. item si sal aut alia res benedicta cum septem verbis quæ Christus protulit in cruce, in scedula conscriptis simul colligatis, collo malefici alligentur: longitudo Christi benedicta super nudum corpus & extra circumcingatur.* b Spreng. 3. p. 3. q. 16 Pet. Gregor. libr. 13. de rep. cap. 30. nu. 5.

tur. Ego (quicquid illi dicant de experientia) illi experientiæ non fido. Reliquias Sanctorum appendi collo, aut quasuis res Ecclesiastico ritu benedictas, cereas effigies AGNI DEI (vt vocant) salem benedictũ, &c. probo, dum desit irreuerentiæ periculũ. & scio quoad agnũ Dei hoc multis feliciter cecidisse. de verbis certis scripturæ, quid sentiã iam dixi *lib. 1. quæst. de periaptis*. De longitudinis Christi Domini mẽsura, quid illa operari idonea, nouit Deus; sanè cùm benedici illam priùs volunt, indicant hoc benedictioni Ecclesiæ tribuendum. in ipsa etiam circundatione, aliquid vereor ne sit mendosi. Dierum illa obseruatio suspecta quoq; non immeritò. Sed & iura festis diebus abstinere iudicialibus iubent, nisi quando periculum esset in mora, vt patet ex *ex l. Prouinciarum. C. de ferijs*, ideò quod iure receptũ, vt in atrocioribus criminibus quouis festo, etiam in Paschalibus, liceat torquere, sed ad Dei honorem (vt addũt Dd.) id ego certè ad casum periculi lubenter restrinxerim. In genere tamen loquuntur (*Ex l. nemo. C. de episc. au die n. Bal. Spec. & aly quos sequuntur Clarus §. fin. q. 64. nu. 34. & Binsfeld. in l. 7. C. de malef. q. 1. cócl 18.*) Sed cùm idẽ Clarus fateatur timentes Deũ iudices his diebus nũquã alique pœna sanguinis afficere (*vide illum. q. 97 v. 6.*) idque in Dei honorẽ; non video cur, cessante illo piculo, nõ sit idẽ dicẽdũ de tortura.

Nono adijciunt in ipsa quæstione, legenda dicta testiũ, submissis nominibus, dicẽdo; *Ecce conuicta es per testes, &c.* Hoc non satis intelligo. Nam si velit dũtaxat noĩa testiũ taceri, parũ ad rẽ. hoc enim etiam extra quæstionẽ seruandum, de quo superiùs. si summissa voce nominari, ita ne reus exaudiat nomina, exaudiens tamen reliqua: sanè hoc superstitiosum est.

Decimò monent interrogãdũ reum, an velit subire iudicium ferri cãdẽtis; & si annuat, cognosci verum esse maleficũ: profectò id fallax est inprimis: deinde iniquũ ꝓponere reo, quod ei facere, vel iudici non liceat ꝑmittere.

Vndecimò monent, *eos qui nihil in tormentis confessi, de carcerẽ pænoso, ad benè munitam sed minùs incommodam mansionem transferendos: nullo tamen modo relaxandos sub iuratoria vel fideiussoria cautione: quia sic nunquam veritas ab ita relaxatis habetur, sed semper deteriores efficiuntur.* Inprimis potest casus occurrere in quo sic sint relaxandi ad meliorem custodiã; iudici tamen tũ vehemẽter cauendũ, ne alijs sint noxæ suo exẽplo, vel verbis. Deinde põt etiã contingere, vt locus sit cautioni fideiussoriæ, vt superius dictum. Nec satis certa illa affirmatio, nunquam meliores effici. Non est abbreuiata manus Domini, & præcedẽs vexatio dare potuit intellectum.

Alia, quæ Sprẽgerus addit, mox cõmemorabimus loco suo. Nunc ponamus *XII. quiddam* ex *a* Frãcofurtẽsis I. C. qđ addo, vt vitetur, quia merè superstitio sum. Quidã (ait) ne dolores sentiant solẽt hos versus pronunciare: *a lib. 3. de lamijs. c. 10 nu. 39.*

Imparibus meritis tria pẽdẽt corpora ramis;
Dismas & Gestas, &c.

Quis non hæc rideat? scilicet iam vis etiam in Hexametri pedibus: subiungit & quædam ex Psalmis. Et homo religiosus non audet hæc pronunciare superstitiosa, vt facit (meritò) sequentia Grillandi, *b* nempe ad eruẽdam veritatem iudici pronuncianda esse verba Prophetę; *Dominus labia mea aperiat, & os meum annunciabit ueritatem.* Nõne hic ipsa Psalmi verba detorquẽtur? cur ergo vim arcessit à verbis Prophetę? itẽ, quis illa ꝓnũciabit? Iudex? quid hoc ad reum? reus? primũ quid si nolit? deinde certè inuitus pronunciabit, nec impetrabit. Sed nugas mitto. *b de quæst. q. 4. n. 14.*

SECTIO X.

De alijs medijs ueritatẽ perscrutandi.

Maioris momẽti q̃stio est, liceatne iudici dolo, falsis promissis, vel mendacijs à reo veritatem elicere? v. g. si fingat eum ab alijs etiam cõplicibus denunciatum, si promittat liberationem, quam ei non cogitat, nec vult impendere, nec de iure potest. Homo præcipitis ingenij & noua ac periculosa amantis Ioã. Bodin.

hæc

hæc omnia iudici permittit. In primis dum asserit licere mentiri. hoc hodie hæreticũ est. fide enim tenendum, mendacium (quod nomen huiusmodi mereatur) esse rem simpliciter & per se malam, ideoque adeò illicitam, vt nec Pontifex dispensatione bonam facere possit: quæ est sententia non D. Augustini modò, & Thomæ, vt nugatur Bodinus; sed hodie communis Catholicorum, *b* qui illam sacris Scripturæ locis optime confirmant. *c* fuit in sententiâ Bodini M. Marulus *lib. 4. de Instit. benè viuē. dicap. 4.* Sed errore animaduerso, eius interpres Gallicus planè contrariam Marulo sententiam tribuit: & multas paginas, quæ non sunt Maruli, Marulo inseruit, dictorum ipsorum Maruli confutationem pro Maruli dictis continentes quam bono exemplo & prudenter ipse viderit. Argumenta Bodini ex sacris litteris facilè soluuntur, & nos in tractatu de Mēdacio soluimus omnia.

Sed nota aliud esse dicere aliqd falsũ aliud occultare aliqd verũ (vt notat D. Aug. *d*) veluti cũ vtimur, nō mendacio, sed æquiuocatione: prius illud non licet cuiquam, *maximè iudici*; qui in hac re grauissima, & in iudicio scienter mentiēs, haud dubiè peccaret mortaliter. *e* posterius verò illud sæpe licet. *f* prius pertinet ad dolum malum, quia est contra legem diuinam & humanam: posteri⁹ pertinet ad dolum bonũ, *g* quia nec iuri diuino, nec humano repugnat, & dirigitur in bonum reipub. & iustitiæ exsecutionē. his positis sit prima conclus. *Poterit iudex vti æquiuocatione & verbis subdolis* (citra mendaciũ) *& ambigua promissione liberationis, vt reũ inducat ad fatendum veritatem, & auctorem criminis commissi deprehendat.* Est cōmunis opinio Dd. apud Couarru. & Plazam. *h* Dissentit quidem ab hac Iul. Clar. sed non distinguit mendaciũ à sermone æquiuoco: immò apertè loquitur de eo, qui expressè impunitatem promisit; quæ sanè promissio ad Bodini casum pertinet; nec mirum est si Paris de Puteo & Dyn. dissuaserint tali ꝓmissione vti. *i* Sanè fateor iudicem non posse impunitatem reo promittere, nisi sit supremus iudex, qui habet absoluendi & liberādi potestatem, & hoc facere intendat. Quoad inferiorem iudicem maximè quæstio procedit, & quoad dolum bonum, non quoad dolum malum, siue cum mendacio coniunctum; qui nec supremo iudici permissus. Obijcitur à quibusdam, promissio est iuris naturalis & eo iure obligat; quare & hosti & reo seruanda. Respondeo, quando de re possibili est; ista autem est, de re quæ iure iudici impossibilis: ideò nihil refert, quod iudex habuerit animum liberandi reum: si verò nō habuit animum, peccauit etiā per mendacium, verba menti contraria proferens. 2. Resp. ista locum nō habere in nostra conclusione, in qua iudex intendit liberare, nec verba id necessariò significabant, imputet sibi reus, quod non subtiliùs sensum verborum ambiguorum discusserit. Exēpla aliqua huius æquiuocationis occurrunt passim in praxi. Acutum fuit dictum iudicis Leodien. & licitum, qui sagæ pertinaciter cuncta neganti, dixit: si veritatē luculenter profiteretur, se illi de publico vel suo, quoad viueret ipsa, quotidie cibum & potũ necessarium præbiturum, & curaturum ei domum nouam exstrui. *domũ intelligens ligneam fascium straminumq;, in qua erat comburēda.* Alia suggerit Sprengerus, *k* veluti si honestius habeatur reus solito, & finantur ad eum intrare viri honesti, & nō suspecti, qui frequenter colloquantur de varijs rebus etiam impertinentibus; & tandem fidenter suadeant, vt fateatur veritatem, promittendo iudicem facturum sibi gratiam, & se esse velle mediatores: *& postea subintret iudex & promittat facere gratiam, sub intelligendo sibi vel reipub. in cuius conseruationem totum quod fit, est gratiosum.* Posset etiam iudex dicere se illi optimè consulturum, & confessionem ei vtilissimam futuram, etiam ad vitam sibi cōparandam. hoc enim veriss. de vita æterna, quæ vera vita est. Sprengerus paulò

a *lib. 4. de monom. c. 1.* b *D. Aug. lib. cont. mēdac. epist. ad Hiero. & in Psal. 5. Ambros. in cap. cauete 12. q. 5. Greg. Isidor. Innocent. & alij apud Grati. d. q. 22. D. Tho. 2. 2. q. 110. art. 1. Alf. à Castr. lib. 10. in verb menda ciũ & aliy.* c *Psal. 5. v. 7. Sap. 4. v. 11. Eccles. 7. v. 14. Ephes. 4. 25. Apoca. 21. v. 8.* d *super d. Psal. 5. & lib. 22. contra Faust. c. 34.* e *bene hoc docet ex D. Tho. Caiet. Nau. Coua. Binsfeld. p. 3. dub. 3.* f *Hadrian. Quodlibet de mendac.* g *de quo multa dixi Com. in l. contractus, de reg. iur.* h *lib. 1. v. resolut. c. 2. insti. & Plazan. lib. 1. Del. ct. c. 37. n. 1. in fin.* i *d. §. fin. q. 55. v. 7.* k *d. q. 15.*

a d.q.14. *a* paulò antè tradiderat sententias tres alias huc pertinentes. Scilicet posse illi securitatem vitę promitti, quando iudex intenderet eam vel exilio punire, vel carcere perpetuo. hæc sententia satis æqua est. Alios (ait) velle, sic ad tempus tum in carceribus asseruandam, sed postea incinerandā post aliquod temporis spacium: hanc refellere debuit, quia reuera mendaciū continet promissio huiusmodi. Tertiā ponit dicentium, posse iudicem securè vitam promittere, & postea se a sententia ferenda exonerare, & in suum locum alium substituere: neque hanc reijcit, sed est omnino similis secūdæ & adhuc peior, coniuncta cum mendacio: ideò penitùs cauenda: fortassis

b d.c.15. tutius est, quod alibi posuit *b* nempe vt petenti gratiam reo, respondeat iudex; fateatur veritatem confidēter, clementiæ se rationem maximam habiturum, ampliùs se facturum quā ipse petat, & similia verba generalia.

2. Conclusio *si iudex dolo malo huiusmodi per mēdacium confessionem extorserit; non potest ex sola hac confessione reum damnare; nisi reus postea comperta fraude, de nouo id fateatur spontè; vel alia satis pregnantia indicia & argumenta accedant: vel saltem fraude cognita non retractet, quod indu ctus dolo malo dixerat.* hæc est verior sen-

c d.c.2. tentia Imolæ, Decij, & aliorum, quos sequitur Couar. *c* benè addens, quando nec retractat, nec expressè ratificat confessionem, nec alia satis prægnantia accedunt indicia; mitius & extraordinaria pœna affici debere: si accedant illa indicia, posse plecti ordinaria. Si obijcias, promissionem hanc contra remp. esse factam, & ideo non prodesse debere reo ad pœnæ diminutionem. Respondet Couarr. tunc iudicem non debere seruare promissionem, quando via ordinaria, & rectò planè tramite cognouit delictum; nō, quando dolosè illud & via illicita expiscatus fuit.

Dixi in conclusione *dolo malo*, quia si *dolo bono*, & proinde via licita cognouisset; putarem non esse opus noua ratificatione, saltem in foro exteriore: immò nec in interiore. licuit enim iudici bono dolo, malum obstinati silentij animū rei decipere; & sibi ille imputet simplicitatem suam. Nec arbitror Clarum, si in terminis de dolo bono interrogatus fuisset, dissensurum, vt satis indicat *supra n.8.* nec etiā Menoch. *de arbit. cas. 364.*

3. conclu. *Si tamen iudex putans id sibi licere, sic dolo malo criminis confessionē à reo elicuerit, & fraude cognita reus nec ratificat, nec retractat: ideoque iudex eum ordinariam ad pœnam condemnet; non auderem iudicē de mortali peccato accusare.* hæc concl. intelligenda de peccato, nō qđ incurrit mentiendo; de quo vix potuit habere probabilem ignorantiā: sed de peccato, quod incurrit, reū ex tali confessione cōdemnando. de hoc enim peccato valdè probabilis ei suppetit excusatio. cùm id ei licere, immò & eum debere multorum locorū praxis, & plurimorum DD. cōfirmet sententia, *d* adeò vt communiorem censuerit Alciat. & communem saltē fateantur Plaza & Clar. *e*

d *Archid. in c. vellem 22. q. 2. Cini. in l. præsenti. C. de his qui ad Eccles. confug. Felin. in c. adserte. de præsump. & Cotta in Memorab.*

e *Alcia. in l. natura. D. de verb. sig. Plaza lib. 1 delict. c. 37. Clar. supra, num. 9.*

Addidi, *nec retractat*, quia si reus expressè retractaret, nec alia contra ipsum argumenta concurrerent, tūc certè nō auderem iudicem à mortali culpa liberum asserere. Nam illa cōmunis Felini & aliorum (vt rectè Couar. quem sequitur Menoch. *f*) intelligē da, quando reus cognita fraude expressè confirmat suam confessionem, vel saltem tacitè, non retractando, nam tunc illam ratificasse censendus: & hæc distinctio fuit de mēte Paridis de Put. *c. de tort. v. sequitur quæstio quotid.*

f *Couar. d. c. 2. Menodo arbi. cas. 367.*

g *d. q. 15.*

Inquisitores Germaniæ *g* docent adhuc quasdam alias cautelas non improbandas: vt iudex diligenter consideret complicium dicta ad reum pertinentia, & hæc reo proponat, & diligēter singula inuestiget. si qua etiam instrumenta, vt vnguenta, pixides, busfones, præsegmina cadauerum, & similia in domo eius reperta fuissent, ei offerat, & quærat quid his egerit, cur ea seruarit &c. 2. vt cōplices, si quos habet, qui contra reum deposuerunt, ad reum intromittat, & permittat eos simul mutuò de facinoribus suis conferre, edere ac bibere, & habeat in lo-

co vicino auscultantes & verba accipientes, etiam, si opus, Notarium publicum: si desint complices, vtatur ad hoc personis, quas nouit non ingratas reo, sed amicas, & quasi fauentes atque miserantes; qui quodam serò intrent carcerem, & sermones dedita opera producant in multam noctem; tum quasi fortuitò id accidisset; querantur serò nimis esse ad recedendum, ideò in carcere pariter reliquũ noctis exigant, & semper colloquantur; & sint similiter (vt dictum est) in vicino dicta excipientes. *Tertiò*, quod quandocunque veritatem fateri incipiant, nullo modo iudex actum hunc interrumpat, nec dimidiet confessionem, sed instet quoadusque de omnibus veritatem dixerint, saltem quoad principalia, etiamsi in mediam noctẽ deberet proferre, & prandium cœnã ue differre. Nam experientiã docuisse per dimidiationes, & interruptiones, illos frequentiùs ad vomitum redire, & non aperire veritatem quam inceperant detegere. *Quartò* si prædicta deficerent omnia, tunc si fieri posset, deducendos ad aliquod castrum, & ibi certis diebus custodiæ mancipandos: tum castellanum fingere se cogitare longum iter, & diu abfuturum: interea vt aliqui familiares, vel mulieres honestæ mulierem; viri, si vir sit, virum visitent, promittant ei (non, vt ait Sprenger.) quod velint eã omninò permittere liberè abire; sed citrà mẽdacium verbis æquiuocis (vt dictũ supra de iudice in genere) multa & illecebrosa, dummodo se informent de certis, quæ scire cupiunt, experimentis. *Et aduertat* (inquiunt) *iudex quod sæpissimè per talem modum fassæ fuerunt & conuictæ. Et nouissimè in diocesi Argentinensi prope oppidum Schletstat & castrum Konigsheym malefica detenta nullis tormentis & quæstionibus deduci poterat ad fatendum sua crimina: tandem modo supradicto per Castellanum seruato, licet præsens erat in castro, ipsum tamen malefica æstimabat abesse: tres ad eam familiares intrabant, & ei liberam relaxationem promiserunt, dũmodo super certa experimenta eos informaret. Et licet prima fronte renueret, & quod dolosè cum ea agerent proponeret; tandem interroganti de quibus informari vellet, vnus dixit super grandinem excitandam, alter super carnalia facta. Tandem vbi super grandinem illum informare volebat, & scutella plena aqua apparata, malefica sibi iniunxisset, vt digito paullulum aquam moueret, & ipsa certa uerba protulisset; subitò locum, quẽ explorator nominauerat, scilicet siluam adiacentem castro, tanta tempestas & grando repleuit, sicut à multis annis uisum non fuerat.* hactenus illi. Sed in hoc exemplo bis peccatum. primò in mendaci promissione. Vt enim iudici non licet per se mentiri, sic nec licet alios ad mentiendum inducere. Secundò peccatum fuit, in eo quod nimis longè exploratores progressi. Non enim licuit maleficam etiam paratã ad peccandum inducere; etsi licebat examinare, quomodo soleant operari: & sic ĩtellige quod de informatione dictũ, nempe de verbali per modum docentis, non de reali per modum facto ostendentis & exemplum præbentis. vides hic iam captas posse ex condicto cum dæmone quædam operari?

Solent etiam iudices vti *confrontatione*. ea duplex est, vna spontanea, altera violenta. *Spontaneam* voco, quando parati sunt rei, alios nondum captos societatis arguere & conuincere: hanc nunquam iudex permittat, nisi præcesserint indicia talia, vt propterea citari possint; & iam citati, si non benè dissoluant obiectiones rei constanter eos accusantis, queant in carcerẽ compingi. Nam alioqui fieret iniuria his denunciatis. *Violentam* voco, quando complices in mutuis delationibus inter se dissentiunt: tunc debent primò seorsim, postea simul de hoc dissidio interrogari. qđ si subdolè competiat persistere, nec alia est via inueniendæ veritatis; solent altera in alterius mutuo conspectu torqueri. de hac praxi vide Iudoc. Damhoud. *prax. crim. c.* 47.

SECTIO XI.

De confessionibus.

IN ritè confessos non aliud iudicis officium est quàm condĕnandi, iuxta illud Christi Domini; *Ex ore tuo te iudico.* & illud Iurisconsulti confessus pro iudicato est. quia quodãmodo sua sententia damnatur. *a* intellige si cõfessio sit clara, certa, verisimilis, constans, & legitima. nam obscura & dubia in fauorem interpretanda confitẽtis, *b* parum idonea est ad iudicandum. Verisimilis etiam sit oportet, quia inuerisimilis nunquam sufficit ad condemnandum, *c* Inuerisimilis autem est, quæ de re est impossibili, aut omninò falsa; *d* quod concedimus Ponzinibio, & Godelmanno; sed cõtendimus eos errare, dum in Lamiarum confessionibus ea dicunt notoriè falsa & impossibilia, quæ vera & possibilia nos esse docuimus supra *lib.* 2. Legitima etiam sit oportet, hoc est nõ præsumpta tantum, nec ficta tantum fictione iuris (nisi ex contumacia, quę liquidissimam inducit probationẽ *e*) nec contra quam colorate aliqua obijciantur; *f* nec quando est incidenter tantum facta, vel metu tormentorum, vel extra iudicium, vel in figura tantum iudicij, vel absente parte, vel in iudicio summario, aut nullo: *g* erit autem bona in casu Lamiarum & hæreticorum, etiamsi nõ constet de corpore delicti. *h* Dicetur facta metu tormentorum, non tantum si grauiter tortus fuit; sed etiam si fuerit leuiter tortus, leuatus ad torturam, ductus ante eculeum, spoliatus, vel si seriæ minæ de torquendo præcesserint, quoad eos qui timidi sunt & torturæ inassueti: Item vt sit legitima, necesse est, non sit extorta, nullis vel non sufficientibus indicijs præcedentibus; nam talis esset nulla & inualida, etiãsi millies foret ratificata. *i* idem, si in repetitione quæstionis sit extorta, quando non licebat iudici repetere. *k* idem si extorta per iudicem pendente appellatione à sententia torturæ. *l* idem si confessio extorta à reo, contra quem sola fama vrgebat, etiamsi sæpius ratificetur. *m* idem si emanarit ab eo, cui denegata defensio, vel copia indiciorum. *n* idem si sit illius, qui qualibet ex causa de iure torqueri non debebat. *o* confesso autem & conuicto per legitimam quoque torturã adhuc ante condemnationem dandus est terminus ad se defendendum, etiam non potenti ex æquiori & receptiore sententia. *p* Fallunt ista in eo qui à natura mutus simul & surdus foret: qui non potest, ex sua cõfessione signis declarata, condemnari: quare frustra torqueretur: sed damnari dumtaxat potest ex testium depositione ac probatione *q* Denique quæri potest, an qui cõfessus factum maleficum, negat se praua intentione fecisse, sit audiendus? vt plurimùm, quia præsumptio ei contraria est, *r* puniendum nihilominus constat, *f* etiamsi iuramentum offerat de recta intentione: interdum tamen poterit iudex iuratum reum ad mittere ad probandum aliqua verisimilia, quibus confessio eius elidatur. *t* Quod si res dubia sit, poterit reus torqueri, vt intentionem suam proferat, vt benè post Lanfranc. & Bossium, asseruit Simanc. *prax hæret. tit.* 29. *nu.* 10.

a *Luc.* 19. *l.* 1. & 3. *D. de confess.*
b *Farin. q.* 50. *nu.* 20.
c *Farin. q.* 43. *nu.* 21.
d *gl. in c fi. de confess. in* 6. *gl. l.* 1. *C. de conf.*
e *Farin. q.* 11. *nu.* 97. & *q.* 30. *num.* 16.
f *Farin. q.* 21. *nu.* 32.
g *Farin. d. q.* 21. *num.* 34. *et q.* 33. *num.* 16.
h *Farin. q.* 2. *nu.* 25.
i *Farin. q.* 37. *nu.* 46. 97. *et* 103. *cum seq.*
k *Farin. d. q.* 37. *n.* 110.
l *Farin. q.* 38. *nu.* 78.
m *Farin. su pra nu.* 17.
n *Farin. q.* 47. *nu.* 8.
o *Farin. q.* 39. *nu.* 84.
p *Farin. q.* 41. *nu.* 95.
q *vide Farin. q* 39. *a nu.* 32. *vsq. ad* 40. *vbi bene Boss. il refellit.* & *nu.* 90. *cum seqq. maximè nu.* 99. *vbi indistinctè quoad omnes personas hoc tenẽdũ ostendit.*
r *Ant. Gomez. p.* 3. *c.* 1. *num.* 69. *Grill. Cas.* & *alij quos sequitur Farnes. q.* 41. *a nu.* 90.

f *cap.* 1. *de præsumpt. capit. contra Christianos de hæret. in* 6. t *Bart. in l. inter omnes.* §. *rectè de furt.*

SECTIO XII.

De Abiuratione.

VT in alijs speciebus hæresis, etiã in Lamiarũ crimine, abiurationi aliquando locus est; quando iudicium tantum nititur suspicionibus. Sumimus hic abiurationem pro execratione seu anathematizatione iureiurando firmata. Et quia suspicio hæc; q̃ est leuis quædã præsumptio mali ex leuibus indicijs procedẽs; oritur ex diuersis causis non æquè vrgentibus, fit vt quædã suspicio sit leuis seu modica, *u* quæ etiã potest vocari temeraria iuxta Menochiũ; *x* alia vehemens seu verisimilis, alia violẽta. Et sic diuidẽdo, leuis oritur ex indicijs admodũ leuibus,

u *l. si nõ cõuicij C. de iniur. cum simil. c. acc. in pr. de hæret. in* 6.
x *l.* 1. *de pſ. q.* 7. *a n.* 46. *maximè n.* 59. & *habes in d. c. accusatus.* §. *illo verò.* & *ibi Archid.*

quæ

quæ absolutè dubium relinquunt iudicis animum, & hæc propriè dicitur *suspicio*. Vehemens oritur ex indicijs habentibus multum verisimilitudinis, adeò vt inclinent aliquantum iudicis animum in alteram partem, & sic dubitationem non excludunt totam: hæc suspicio magis propriè vocatur *opinio*. Violenta denique oritur ex indicijs valdè fortibus & adeò efficacibus, vt omnem dubitationem ex animo iudicis eliminent, & faciant eũ planè vni parti assentiri. *a* hæc propriè vocatur *præsumptio, indicium, sententia*, de hac est, *c. cum contumacia. c. cum accusatus. de hæret. in 6. cap. quorundam d. 34.* Iudicis autẽ arbitrio permittitur qualitatem siue quantitatem suspicionis moderari: dummodo caueat ne leuis sit corde, nimis facilè credendo. Exẽpla huiusmodi suspicionũ ponit Sprẽgerus, *b* vt si quis deuiet à communi consuetudine viuendi, si conuenticulis secretis maximè nocturnis intersit, aut cum suspectis familiaritates secretas habeat, dicit leuem oriri; Si quis quos nouit maleficos, visitat, munera offert, occultat, recipit, defendit, vel aliter actu fauet, tũ oriri vehementem: si quis perpetrauerit ea quæ pertinent ad ritus maleficorum, paciscēdo, adorando, sacrificando, comminando, tangendo, aut dormientibus per visum apparendo, aut cubicula insensiliter ingrediendo &c. vel si penes eos instrumẽta maleficij sint reperta, huiusmodi violentam præbere suspicionem. Leui ergo suspicione laborantibus potest indici *c* abiuratio &t specialis hæresis de qua leuiter suspecti; & si talis qui sic abiurauit, reincidat, non punitur vt relapsus. *d* Si verò ex grauibus suspicionibus abiuraſset (nam & huic abiuratio indicitur) tunc censeretur relapsus: in hac debet fieri abiuratio in genere de omni hæresi & in specie de illa de qua vehemẽter suspectus fuit. *e* & tales fuere abiurationes Theodoreti & Ibæ in Concilio Chalcedonensi. *Act.* 8. Si verò detur abiuratio ex suspicione violenta, tunc facienda abiuratio, vt à verè malefico, & tanquam à deprehenso exigeretur. Debent autem violenter suspecti: quando crimen fatentur & parati sunt abiurare hæresim, & redire ad sanam mentem; ad pœnitentiã ab Ecclesiasticis iudicibus recipi; qđ si nolint debent tradi brachio sæculari vt impœnitentes; *f* debent prætere a cum abiuratione generali omniũ hæresum, & diserta atque clara, errorũ de quibus sunt suspecti canere palinodiam, & contraria asserere, & iurare se nũquam ad abiuratos errores redituros, & hæc omnia scripto libello abiurationis, propria scriptione munito, confirmare: quæ cuncta ab Apostolorum tẽporibus recepta fuere, vt ostendit Simancas *supra nu.* 8. & 10. & hæc abiuratio hodie coram clero, & populo fit, nec potest priuatim admitti, nisi ex magna causa. *g* Quid si qui tantum vrgetur suspicione vehementi seu verisimili, detrectet abiurare? videtur Simancas *sup. n.* 13. velle eum posse tanquam contumacem, & impœnitentem tradi brachio sæculari, *ex c. ad abolendam. de hæret.* Sed (vt ait Sprenger. supra.) dictum c. §. *in præsenti verò*, videtur tantùm loqui, non de suspectis vehementer, sed de manifestè deprehensis, contra quos constat rigidiùs esse procedendũ. contra hũc igitur Episcopus procedet per excõmunicationem, & si in ea per annum steterit, condemnabit vt hæreticum. Porrò quando maleficum Ecclesia recepit ad pœnitentiam; laicus iudex posset illum apprehẽdere, propter dãna temporalia varijs illata, & propterea condigno supplicio afficere; nec teneretur Ecclesiasticus iudex impedire, quia licet eum non possit tradere, potest relinquere puniendum. Sic Sprenger. Sed de hoc plura mox *sect. de absolutione*. De abiuratione facienda ab ijs qui confessi & falsi, qualis fuit abiuratio Doctoris Edelini, nihil peculiare occurrit. adscribam tantùm histori[a]ã rei gestæ, versam ex gallica narratione Enguerrani Monstreleti. *Chron. par.* 4. ait Enguerran. Anno 1453. Dominica die, quæ incidit in vigiliã Natiuitatis Dominicæ, Ebroici publicè in theatrum adductus,

a *sic post Menochi. d. loco bene dissentiẽ Far. q. 36. a nu. 178.*

b *p. 3. q. 19*

c *c. accusatus, in prin. supra.*

d *d. c. accusatus, vbi videtur errare Anch. vt bene notat Simanc. c. 53. nu. 5. & recte idẽ Sprẽ. d. q. 19.*

e *c. litteris. §. quocirca. de præsump. Simanc. & Sprenger. supra.*

f *vt ex Canonibus adductis per eũ Spreng. sup. & ex varijs concilijs Siman. sup. n. 6. & n. 13.*

g *Leo epis. 75. c. si quis episcopus. & q. 7. c. ad abolendã. d. hæret.*

ctus, citatus voce praeconis, & condemnatus fuit sententia iudicis ad perpetuum carcerem Episcopi dictae ciuitatis, Magister Guilhelmus Edelin, Doctor Theologiae, Prior S. Germani en l'Haye, priùs Ordinis D. Augustini, & aliarum Sacrarũ familiarum religiosus; qui tentatione & suggestione hostis Tartarei, ei se manciparat, ea lege, vt concupiscentijs suis profanis & mundanis satisfaceret, & praecipuè vt frueretur Nobilis cuiusdam Equestris familiae matronç amplexibus, quam ardebat; qua gratia, se obstrinxit ea seruitute inimico, vt cogeretur conuenire ad certum locum, quotiescunque dicto inimico collibuisset: quo loco soliti erãt conuentus suos agere; & dumtaxat in scenso baculo cum scopis confestim cò transferebatur. Confessus fuit idẽ Magist. Guilhelmus sponte sua, se homagium exhibuisse inimico se offerẽti praesentem in specie arietis, eique osculum sub cauda ore impressisse; & multis varijsque annis postea in damnato hoc instituto vitae perstitisse. Interea omnibus in rebus quae à daemone postulasset, illum fauentem auxiliantemq; habuisse: donec accusatus maleficij fuerit comprehensus, & in carcerem compactus; à quo iuridicae incarcerationis tẽpore vis omnis hostilis euanuerit. Et per praedictã cõdemnationis sententiam iussus est Magist. Guilhelmus in lacum seu fossam recludi, pane & aqua deinceps alendus. In theatro verò Inquisitor fidei, voce alta & diserta oratione luculenter in memoriam reo redegit, quàm olim laudabiliter & vtiliter populum concionibus iuuisset, & instituisset, cũ Apostolico ritu per totam prouinciã fidem & legem Christi IESV promulgaret; quo miser postea decidisset, aliaque multa idonea eum ad poenitentiam seriam inducere. Interea caramidiatus seu mitella ad infamiã depicta ornatus, populo spectandus erat propositus, accurrente multitudine magna. Sed finita concione inquisitoris, idem Guilhelmus, sciens se grauissimè peccasse, & sceleribus atrocissimis Deum offendisse; gemere, & flere, & alta voce veniã à Deo, Episcopo, & Iustitia petere (*addit Iaquerius, quod in terram prostratus exhibuit quandam scedulam continentem sua facinora commissa contra fidem in dicta haeresi & secta, offerendo praedictis iudicibus abiurationem*) & commendauit se suppliciter precibus assistentium. Denique fuerunt illi impacti compedes ferrei, & deductus in fossam; vt ibi per poenitentiam elueret nefaria, & horrẽda quae commiserat. Hactenus Monstroletus. Quoad formulas abiurandi varias inuenias, vnam *in cap. Ego Berengarius de consecr. dist. 2.* aliam *sess. 19. Conci. Constantiensis*, aliam *apud Turrecremam: lib. 4. de Eccle. p. 2. cap. 22.* aliam *apud Alfon. à Castro lib. 1. de iust. haeret. punit. ca. ult.* alias *apud Sprenger. d. p. 3.* distinctas pro quolibet suspicionis gradu. *quaest. 23. 24. 25.* Iaq. flagel. Fascina c. 4

SECTIO XIII.

De purgatione Canonica.

PVrgatio Canonica vocatur, de obiecto crimine innocentiae ostensio secundum sacros canones facta, a hãc etiam reo deferendam leui tantùm suspicione laboranti voluit Sprenger. b censens *suspicione notabiles* vocari à Pontifice illos, qui quauis suspicione laborant; quae etiam est opinio Archidiaconi. Quare nutat apud me dictum, saltem modus loquendi, Simãcae, volentis c non esse deueniendum ad hanc purgationem, nisi cum reus publica laborat infamia, & simul crimen plenè probari nequit; ea tantùm ratione, quia si crimen plenè probetur, damnari; si infamia non laboret publica, absolui debeat, contrà enim quis inferat; si infamia publica laboret, torquendum (iuxta alibi dicta) si crimen plenè nequit probari, tunc propter infamiam, vel suspicionem debere vel abiurare, vel se expurgare. Sed de infamia assentior Simãcae, hanc sufficere ad expurgationem, quando crimen amplius probari nequit; & accusator deficit in ꝓbatione, vt

a *Rainery. Godofre. Sil. uerb. Purg.*
b *d. q. 19. ex c. excõica mus 1. in pr. de haeret.*
c *in praxi tit. 54. n. 3.*

vt benè benè Clar. *q. 64. nu. 4.* Non assentior, si omnem suspicionem excludat. Sed benè est, quod postea, *a* & vehemẽtem suspicionem admittit, & totum id, quando facienda purgatio, quando non, iudicis recto arbitrio p̃mittit, habituro personæ, & circunstantiarum aliarum rationem. Expurgatorum quoque numerus ab eodem arbitrio dependet; vt & qualitas personarum, an eiusdem, an æqualis cũ reo conditionis, an inferioris? Viles personæ nõ sunt onerandæ purgatione Canonica, nisi illæ spontè se offerant, & dicant se posse inuenire idoneos qui expurgent, & tum possent mediocres etiamsi nõ planè boni admitti. *b* Qui, cum vilis persona non sit (nam vilis potiùs esset torquẽdus) ad arbitrium iudicis non vult se purgare, si præsens sit, statim potest, vt contumax & conuictus, puniri. Qui in purgatione deficit, pro cõuicto habetur; vt benè Simanc. quem vide rectè prosequentem hanc materiam *toto illo c. 54.* Cui adde Clarum supra Menochi. *lib. 2. de arbitr. iud. cas. 274.* De vulgarib[9] purgationibus, egimus *tit. de sortilegijs iudiciarijs, lib. 3.* formulã sententiæ purgationis habes apud Sprenger. *q. 21.* vbi etiam ritus omnes & materiam benè discutit, & adde *tit. de Purgatione Canonica in Decretal.* & quæ dixi *supra lib. 3.*

a num. 5. Delrio.

b Simanc. sup. num. 8.

SECTIO XIIII.
De Absolutione.

Absolutio impẽdenda, quãdo vel reus obiecta crimina diluit, vel accusator ea nõ probauit; nonnunquã id ab accusatione tota, nonnunquam ab instantia iudicij, nonnumquã sub fideiussione, prout iudici videbitur iustiùs & cõmodiùs. *c* *Absolutio* igitur alia est *diffinitiua*, alia *ab obseruatione iudicij*. *Diffinitiua* (quæ vocatur etiam à crimine, siue ab accusatione, siue *absoluta*) dicitur, quando reus absoluitur tanquam innocens, quia crimen non commisit. *Ab obseruatione seu instantia iudicij* dicitur absolui, qui absoluitur nõ tanquam innocens, sed dumtaxat tanquam tunc non repertus culpabilis, vtputa propter iudicij nullitatem, p̃bationumuè defectum, & rebus ita stantibus vt tũc stabant, *d* & hæc habetur etiam pro definitiua; eatenùs vt si noua indicia non oriantur, reus iterum molestari non debeat: immo etsi orirentur, non poterit repeti; nisi intra certum tempus ad accusandum institutum. nempe decem annorum inter præsentes, viginti inter absentes. Quod si dubitetur sitnè definitiua, an tantùm à iudicij obseruatione; recurrendum ad acta. si habetur *absoluimus ab obseruatione iudicij*, vel *ab hactenus deductis*, vel *stantibus rebus prout stant*, aut similia seu æquiualentia verba; tantũ censetur absolutus ab instãtia iudicij. Si habetur, *reum absoluendum vti innocentem, non culpabilẽ*, & huiusmodi verba alia adsint; censendus absolutus definitiuè. Si verò res ex actorum verbis non colligitur, (verbi gratia, si tãtum diceretur *absoluimus reum*) tũc legenda diligenter acta, & videndũ; an constet ex actis dumtaxat crimen non fuisse probatum, non verò crimen à reo non commissum, tum censenda tantum fuisse à iudicij obseruãtia: si constet vel omnino non commissum crimen, vel non commissum crimen à reo (verbi gratia, qui suum *alibi* benè docuit) tum habenda vt definitiua. Si ex actis adhuc res manet ambigua, tunc communior sententia & praxis est, vt habeatur tantum pro absolutione ab instantia, quòd communi praxi receptum in fauorẽ reipub. vt crimina puniantur; qui fauor præponderare debet fauori priuato reorum. Hæc ratio etiam est fundamentum opinionis receptæ, & generalis consuetudinis (exceptis locis paucissimis) quæ; licet iuri communi scripto magis consentaneum sit, actore non probante reum diffinitiuè absolui; tamen consuetudine, & praxi iudiciorum inualuit; vt casu non probati criminis, sententia feratur tãtum absolutoria ab obseruatione iudicij, vt post Couarru. & alios optimè deducit Prosper Farinacius. *e* Et sic intellige, quæ scribit indistinctè Spren-

c Simãc. in practi. c. 51.

d Clar. §. fi. q. 57. & 62. Farin. q. 4. nu. 24.

e supra. nu. 23. & 28.

a d.p.3.q.2. Sprenger. a Nam quando deprehensus est verè innocens reus, iudex illi faceret grauem iniuriam, & Mortaliter peccaret, inserens in sententia eum dumtaxat absolui ab instantia iudicij; immò tenetur diffinitiuè absoluere; alioqui reus tunc potest à tali sententia appellare; nec contraria consuetudo foret æqua vel toleranda. Si tamen reus non appellaret; in foro quidē externo censeretur sententiam approbasse; in foro tamen interno non audebit iudicem excusare. Non enim, quia alter vel ignarus est, vel incurius iuris sui, licuit iudici iniuriam facere: nec etiam superueniens ratificatio tollit præcedens iudicis peccatum, nisi quoad obligationem restituendi. Quę velim diligenter à iudicib. notari, pro intellectu eorum quæ de hac re traduntur à Doctoribus nostris, b & praxi vulgata. Hæc intelligenda de absolutionem in eodem foro. Nam si in alio foro agatur, tum nec absolutio definitiua planè reum liberat. Nam absolutus in foro poli seu conscientiæ, potest adhuc puniri in foro fori. Et, quia crimen nostrum est mixti fori, si absolutus in curia sæculari non fuit punitus ab ea sufficienter, & iudex Ecclesiasticus habet pœnam quam infligat maiorem, eamquè reus merebatur, poterit eam infligere. Contra quoq; nimis leniter castigatum à curia Ecclesiastica, poterit seueriùs, etiā ad mortem, damnare iudex sæcularis. c Neque tunc censetur bis pro eodem crimine puniri, sed vtraque punitio pro eadem vna continuata habetur: & quia in atroci crimine versamur, & cui expiando vix vlla supplicia sufficiant; parùm hic necessaria est distinctio Marantæ. d Sed sufficiant: formulam absolutionis pete à Sprengero. d. quæstio.20.

b Grillan. tract. de relaxa. carcerat. ti de absol. innoc q. 2. Couarr. lib. 1. var. resolut. c. 1. n.8. & lib. 2 capit.10. Clar. & Farin. supra et ijs quos plur. illi citant.

c Optime post alios Farin. sup. num.10.

d tit. de inquisit. num. 100. post Bart. & Paris.

SECTIO XV.

De sortilegiorum qualificatione; siue quæ hæreticalia, quæ non?

POst absolutionem, tractandum de condemnatione, sed quia congrua delicti pœna dependet à delicti qualitate; hæc necessariò sectio præmittenda fuit: non ratione Lamiarum seu Strigum, quarum crimen semper cum hæresi coniunctum est, vt docet experientia: sed ratione quorundam Sortilegiorum minus atrocium, & in quibus pactum solummodò tacitum reperitur. procedamus per breuia axiomata.

Axioma primum, *Sortilegia hæretica dicuntur omnia in quibus dæmon inuocatur ad faciendum, vel indicandum ea, quæ vel facere vel scire non potest.* hoc est certū. e quia hæreticum est illum credere posse facere vel scire, quæ ne.; scire, neq; facere potest; sed Deo sunt reseruata. Dixi hæretica non hæreticalia, nam hę reticale significat tam φ sapit hęresim, q̄ quod hæreticū est: & quia has duas significationes multi f non benè distinxerunt, ideò etiam errarunt in hac materia. prima ergo hæc non tantùm sapiunt hæresim, vt illi volunt: sed verè sunt hęretica facta, nō dico sunt hęreses, (nam hæ ab intellectu pendent, & hæresis est intellectus error) sed dico facta hæretica. sicut enim propositio hæretica est, ipsa enunciatio falsa Catholicæ veritati contraria: sic etiā factum est hæreticum, quod Catholicæ veritati repugnat non formaliter, sed quasi materialiter, quæ est materia circa quam intellectus aberrans versatur in hæretico errore: & ad factū hæreticum sufficit id quod facit esse huiusmodi, vt si quis rem ita se habere pertinaciter contenderet, is verè hęreticus esset. verbi gratia, rebaptizat qs aliquem, factum est hæreticum. quia qui tenet posse rebaptizari, est hæreticus. ad factum sapiēs hæresim sufficit; vt qui hoc assereret fieri posse, quod facit, eius propositio verè diceretur propositio hæresim sapere, non tamen verè diceretur esse propositio hæreti-

e Grill. de sortileg q. 10. nu. 1. 2. 6. 10. 19. Clar. § hæresis. vers. successiuè quæro. et alij cōmuniter.

f Clar Farin. & alij l.c.

ea. v. g. si quis sacramentalia misceret vsibus profanis, citra pactum expressum vel inuocationem expressam dæmonis; faceret factum sapiens hæresim, quia si diceret hoc fieri oportere seu licere, hæc assertio saperet hæresim. Ex his puto pendere decisionem controuersię inter Barbat. & alios Iurisconsultos, de ijs qui dæmonem inuocant ad cognoscendum seu faciendum ea quę ipse facere vel cognoscere potest, à Deo non impeditus: v. g. vt reuelet furta commissa, vt in amorem carnalem inducat. Quoad hæc .n. Barbat. *a* censuit, horum cognitionē pertinere ad inquisitores fidei, & ea sapere hæresim manifestam. Sed alij Barbatiam reprehendunt, & cum Oldrado volunt hæc non pertinere ad inquisitorum cognitionem, neq; esse hęreticalia, *b* & in hac re inueniuntur Parisiensia apud Paponum arresta cōtraria. Sed pro Barbatia faciunt Theologi Spineus & Pegna. *c* Inprimis, pertinere ēt ad Inquisitores cognitionē, dubitari nequit, cum crimen sit mixtum. Deinde non esse crimen hęreticū (nisi quid aliud accedat) nec sapiens manifestam hæresim, id quoq; puto, si desit dæmonis inuocatio expressa: sapere tamen hæresim non manifestam crediderim, quando consulitur dæmō siue maleficus diuinator de rebus amissis: licet enim dæmon norit, ipsum tñ consulere sapit hæresim, occultam saltem. idem dicendum in philtris, quib. Magici characteres, & superstitiosa alia, pactum occultum habentia, admiscentur: sed quoad amatoria ex philtris merè naturalibus, citra superstitionem exhibita, putarim ea nō sapere hæresim; quare & iudicem diligenter inspicere & considerare hæc debere. Illud non dubito hæresim saltē sapere, nisi potius verè hæretici sint, Magos illos; qui credunt quod solent iactare se vnitos spiritui, siue præditos spiritu quodā excellenti seu potēti, cuius efficacitate possint cogitationes aliorū scire (quod soli Deo reseruatū) & occulta diuinare, & alium ad aliquid imaginandum, vt loquuntur, necessitare, aliaq; miranda, supra hominum communem potentiam facere. Quos etsi negent, necesse est vel illa nō posse præstare, & tantum fingere; vel si credunt ista & faciunt, verè Magos esse, & tales quales dixi, pactum cū dęmone habentes. De his sapienter scriptum à Cardinali Cusano *lib. 3. de docta ignorantia c. 11.* Non illa phantastica (*nempe vnio*) Magorum, qui hominem ad quandam naturam spirituū influentialium sibi coniecturalium, quibusdā operationibus mediante fide (*hanc intellige fiduciam quam Magi semper exigunt*) adscendere dicunt; vt in virtute spirituum talium, quibus per fidem vniuntur (*hoc est per promissam eis fidelitatem & patientiam*) plura & singularia mirabilia, aut in igne, aut in aqua, aut scientijs harmonicis, apparentijs transmutationum, manifestatione occultorum & similibus efficiant. Manifestum est enim in his omnibus seductionem esse, & recessum à via & veritate. Propter quod tales ad fœdera & pacta vnitatis, cum malignis spiritibus taliter astringuntur, vt id quod sub fide credunt, opere ostendant in thurificationibus & adorationibus, DEO tantum debitis; quæ spiritibus, quasi potentibus implere petita, & de vocalibus, illis mediātibus, magna cum obseruantia & veneratione impendunt. Consequuntur aliquando per fidem (*intellige* (per) *non vt causam poni, sed poni pro* (iuxta) *nam error esset credere quod fiducia illa magorum sit efficax*) ipsa caduca petita, vniti sic spiritui; cui etiam, à Christo ęternaliter diuisi, in supplicijs adhærebunt. hactenus ille. Quando autem dubium est, sintne hæresim sapientia necne sortilegia, non pertinet ad inquisitorem iudicare aut cognoscere sintnè talia vel non; (verum hoc ptinet ad Theologos qualificatores;) sed postquam constat ea sapere hæresim, dubitatur verò tantum an sapiāt manifestam; possunt de illa qualitate cognoscere, & pronunciare se iudices esse. *d* Qualitatem verò horum factorum puto desumendam à circumstantijs & actibus, seu rebus quæ admiscentur.

a cons. 55. lib. 1.

b Oldrad. cons. 210. Tiraq. de pen. caus. 4. n. 3. Gemi. cons. 54. Alber. rub. de hereti. Afflict. sup. cōstit. Neap. Clar. § hæresis, n. 25. & Farin. q. 20. Papon. lib. 22. ti. 3. ar. 1. & 2.

c Pegna in direct. q. 42 commu. 67. Spin. Apolog. 4. contra Ponzinni. c. vlt. benè id probans.

d Pegna d. cōm. 67. in fi. ubi dicit hanc veram & cōm. esse sententiam.

2. Axio. *Quæcunque fiunt sortilegia à*

for-

sortilegis habentibus pactum expressum; sunt respectu operantis sapientia hæresim, etiam circa res quas dæmon cognoscere uel facere potest; respectu uerò operis duntaxat, si sint circa res quas dæmon non potest cognoscere, nec facere. a ratio, quia primo casu, propter fœdus illud, operans est hæreticus: secundo casu tunc tãtum factum ipsum sapit hæresim. Sed quoad non habentes pactum expressum.

a *post alios Grill. q.* 10. *à nu.* 4. *Farin. d. q.* 20. *nu.* 81.

Dico tertiò. *Si qui sortilegio Deum abnegent, uel adhibeant sortilegio hostias sacras, uel aliud sacramentum aut etiam sacramentalia, immò uel reliquias, uel agnos Dei, uel alias res Ecclesiastico ritu benedictas & sacras:* b *uehementer sunt suspecti de hæresi:* ratio quia tales significant se credere huiusmodi adhibita vim habere ad maleficiorum operationem. Et de hac credulitate debent examinari, & si nolint respondere, possunt desuper torqueri; & si nõ fateantur, vt vehementer suspecti debent abiurare.

b *Eymeric. d. q.* 2. *& ibi Pena cõm.* 67. *Alf. à Cast. l.* 1. *de iust. hæret. punit. Bern. Cuman. in Lucer. inquisit. uer. sacramentis abu.*

Dico quartò. *Si qui baptizent imagines ex qualibet materia, uel rebaptizent prædictas; hoc ipso uel hæretici sunt, si putant formã uel materiam baptismi aliam esse posse, ab ea quam Christus instituit; uel sunt uehementer suspecti, etiam si negent se hoc credere.* c quia tales actus natura sua per se ferũt aliquid, quod est hæresis manifesta. Nec inuenio Grillan. *q.* 3. *nu.* 6. contrarium sensisse, ut illi Farinac. impingit. Idem dicendum de consecratione & baptismo librorum. Nàm Magi libros suos, vt vim energiticam accipiant (*sic falluntur*) curant benedici per Sacerdotem aliquem, habẽtem stolam in collo, & aqua benedicta cum aspergillo ex herba hypericontis eos aspergentem, simulq; profantem, *ego te baptizo in nomine Pat.* &c. *& interea* alia manu sacerdos tenet cereum benedictum, postea ponit libros sub mappa altaris certo loco, idq; tribus certis diebus, quorum vltimo in modum crucis fascia ligat librum & recludit in loco puro & abdito. hoc fassi magi Mantenses Paris. 1586. mense Nouembri. *teste Crespeto disc.* 12.

ts. Ioann. à Roias tract. de hære. p. 2. *assert.* 12. *n.* 267. *Farin. d. q.* 20. *nu.* 85. *in* 2. *editione sup. Grilland. q.* 10. *nu.* 16.

c *Penna supra Spina d. apol.* 4. *Far. nu.* 85.

Dico quinto, *Si ad res quas potest dæmon facere, uel cognoscere, sciendas uel efficiendas, misceantur res non sacræ, u. g. hostia non consecrata, etiã si super eam Sacerdos missam dicat, probabile est non esse sortilegium hæreticale, quando fit à non habente expressum pactum.* d Putarem tamen distinguendum. nam si iste benè sentiat de præsentia corporis Dominici, & trãssubstantiatione, & non præbuit hanc hostiam popolo adorandam, sed uerè aliam, quam eleuauit, consecrauit; hãc verò accessoriè tãtum super altare ad magicos effectus posuit; erit tantũ suspectus de hæresi; si verò illa alia credidit, tunc apertè foret hæreticus: si verò reuera nec credidit illa vim aliquam ad effectum magicum habere, non erit suspectus de hæresi, sed extra ordinem puniendus. Hæc ita si de hac eius intentione constet, nam quandiù non constat, mihi quidem videatur de hæresi meritò maxime suspectus.

d *Oldradus cons.* 10. *col.* 3. *Grilld. q.* 10. *nu.* 13. *et q.* 11. *nu.* 19. *&* 20. *Farin. n.* 84

Dico sexto. *Quandocunque dæmon inuocatur per modum sacrificij uel adorationis, sapit res manifestam hæresim: quã do per modum imperij, non rarò idem dicendum.* v. g. primò si admisceantur res sacræ. e 2. si inuocetur, vt amicus Dei, & ei carus. 3. si putet hoc non esse peccatum, vel saltem non graue. 4. si petat quæ dæmon præstare nequit, vt suscitare mortuum, animam defuncti repræsentare, arbitrij libertatem cogere ad amandũ &c. vel quæ nescit, vt futura contingentia; vel quæ scit cõtingenter, ea petit doceri certò & infallibiliter. 5. si petat quæ potest dæmon, si credat eum ea posse etiam Deo non permittente: vel petat reuelari præsentia aut præterita, omninò infallibiliter. *f* Immò si rem rectà reputemus via, quia nobis omne cum dæmonib. commercium interdictum, quotquot non modò per viam obsecrationis, sed etiam per viam imperij aliquid à dæmonibus student obtinere, valdè sapiunt hæresim. g Illud tamen fateor, ipsius suspicionis pondus, qualitate personarum & alijs circumstantijs esse trutinandum. *h*

e *DD. sup. citati. uers. dico tertiò.*

f *Bernardus Basinus tract. de artib. magicis. concl.* 1. *& seq.*

g *Spineus d. apolog.* 4. *& Simanc. Cath. instit. tit.* 21. *nu.* 13. *& Penna ubi supra comm. nu.* 68. *litt. O.*

h *v. Penna supra.*

SECTIO XVI.

De pœna & supplicio maleficorum.

PRogrediamur à leuioribus. Sed notandum principio; quosdam I. C. *a* nimis credulos Vviero medico & hæretico, magnam vim facere in distinctione nominum, *venefici, malefici, incantatoris, strigis, Lamiæ:* quasi verò hoc iudicium ex nominibus, non gestis ac facinoribus, sit decidendum. constet iudici de re, nomina contemnat; quæ rebus subduntur, non res nominibus; & sic, qui de hac materia veteres nouitijquè scripsere, rebus ipsis nomina post habuere: quod & ego hoc tractatu feci, pro iisdem sumens *veneficos, maleficos, incantatores, sagas, striges, Lamias.* itaque hac putida diligentia prætermissa, facta nunc perpendamus.

Quoad peccata sortilegij, quæ hæresim non sapiunt, in pœna vtrumque ius, ciuile & Canonicum eo conueniunt, quòd iudicis arbitrio permittãt; debere tamen iudicem arbitrio sic vti, vt canonibus legibusq; se accommodet, nec eorum præscriptum transsiliat temerè, videlicet, nisi qualitas facti, conditio personarum, animus delinquentis, schandalum inde exortum similiavè suadeant pœnam intendere vel minuere; quod idem in mandantibus & consulentibus obseruandum, communiter receptum videtur. *b* Solent à iure canonico sortilegij nõ hæreticales (vt vocant) siue sint laici, siue clerici, & ad quemcumq; finem ea fecerint, in foro pœnitentiali puniri pœnitentia XL. dierum; *c* sed cum hodiè omnes pœnitentiæ confessario sint liberæ, poterit moderari. *d* In foro fori, si publicum crimen; olim imponebatur publica pœnitentia, quam si detrectarent, vel non complerent, à communione fidelium arcebantur: *e* hodie sublata illa publica pœnitẽtia, Laicus non hæretica, nec hæresim sapientia conficiens, pro prima vice erit excommunicandus: *f* si monitus perseuerat, & est vilis persona, publicè est fustigãdus, vel mitra chartacea dehonestandus; si honestior relegandus, vel perpetuo carceri mancipandus: *g* cõsequitur autem infamia hoc crimen, etiamsi nihil horum illi iudex infligeret. *h* Hæc certum est procedere, quando ad malum finem: sed quid si ad bonum? idem in laicis & clericis tum obtinet; adhuc esse puniendos, etiamsi verba sacra admisceantur, vel cruces &c. si sint admixta alia, vt characteres, nomina ignota, & huiusmodi obseruationes, quas constat nihil per se habere efficaciæ ad finem illum bonum. *i* & tunc pœna est arbitraria.

Quoad clericos; conficiens nõ hæreticalia, in simplicitate cordis & zelo bono (v.g. pro inueniendis bonis Ecclesiæ subtractis) suspenditur à diuinis & ministerio altaris per annum & vltra iudicis arbitrio, secundum facti turpitudinem, & criminis k qualitatem; si dolo malo fecisset, deponeretur ab ordine sacro, omnibus beneficijs priuaretur, & in monasteriũ perpetuò, detruderetur; immò & infamis effectus, tonsurari solet & in modum stulti decaluari, vestibus antè & retrò rescissis & decurtatis, & mox degradari, hoc est, perpetuò ab altaris administratione remoueri. *l*

Et quia hac in re multa & varia (proh dolor) sunt Ecclesiasticorum delicta, etiam parochorum (ad quod Episcopos & Archidiaconos decet attendere) breuiter quædam ex Grillan. & Farinacio, iudicibus Romanæ curiæ, subiungam pro clariore dictorum intelligentia.

Sacerdotes, qui causa vindictæ, seu doloris aras spoliant, aut luminaria consueta extinguunt, vel quid simile faciunt, nocendi gratia ijs, quorum quasi in funus hoc impendunt officij; honore & dignitate priuantur, & infames efficiuntur: *m* si verò ex inimicitia missas defunctorum pro viuentibus celebrarint (Belgæ dicũt, *een moort-misse*) vt is pro quo sacrificium offerũt celerius moriatur, vel incurrat mortis periculum; proprij ordinis gradu deijciuntur, & in exilium perpetuum

vna

a Fichard. con. 112. Io. Althuzius admonit. ad Iud. Godel. trac. de lam.

b Abb. c. 8. de sortileg. Grill. sup. q. 11. Menoc. de arb. cas. 388. n. 11. Farinac. q. 20. nu. 94.

c tex. & DD. c. 1. de sortileg. Grillan. d. q. 11. n. 2. 6. et 9.

d Menoch. sup. n. 6. et 7

e c. pro dilectione & seq. de cõsec. d. 2. Silu. v. superstitio q. ult.

f c. si quis Episc. c. aliquanti. 26. q. 5.

g c. contra idolorũ. d. q. 5. Roma. singul. 660. Grill. d. q. 11. n. 4. & 10. Menoc. sup. nu. 18.

h c. 3. 2. q. 8. c. infamis 6. q. 1.

i Grill. q. 1. n. 2. q. 2 nu. 4. & 5. q. 11. n. 8. 14. 15. 23. 24. & 27. q. 14. nu. 4. & 5. & Far. sup. nu. 96.

k cap. 2. de sortil. Grill. d. q. 14. n. 3.

l c. si quis episc. 26 q. 5. post Grill. Menoc. Barbat. Farina. sup. nu. 92.

m c. quisq. 2. q. 8. c. de benedicto. 32. q. 1. ca. admoneant. 20. q. 7. Feller. in pract. crim canon. c. 33. n. 49. Farin. q. 19. nu. 49.

vna cum eo qui Sacerdotem consuluit, vel hoc fieri mandauit, eijciūtur: *a* nisi tamen sponte de præmissis coram Episcopo vel Metropolitano se culpabiles detulerint, & de ipsis condignam peregerint pœnitentiam, vt benè Grilland. *ex d. c. quicumq:* fallitur tamen Grilland. dum putat *b* hæc sortilegia non sapere hæresim: omnino n. sapiunt, quia est hęresis putare hęc habere effectum huiusmodi. ideò hæc pertinere censeo ad hæreticalia: sicut & imaginum crucis, B. MARIAE, vel Sanctorum conculcationem, & deiectionem factam dolo vel iracundia: nam quod Grilland. ait non sapere hæc hæresim, falsum id esse sciunt, quotquot iconoclastarum furores norunt & execrantur.

a *c. quicum q. 26. q. 5. Diaz. pra. cri. crimin. Canon. c. 35 Menoch. supra nu. 15. Grill. q. 10. n. 12. & q. 11. nu. 17.*
b *d. n. 12. & seqq.*

Sacerdos celebrans super reb. profanis, quæ vulgò putātur aptæ ad sortilegia; vt sunt hostia non consecrata circumscripta certis notis & literis sanguineis, ducto sanguine ex annulari digito; item cuticula, qua infantis caput nascentis est inuolutum; panis incoctus, siue massa cruda, vel coact⁹ in placentam; vel lapis, vulgò dictus *calamita*; beneficijs est priuandus, & in carcerem detrudendus, *c* idem dicendū si sit abusus vasis aut vestibus sacris; *d* verbi gratia, altaris palla, calice, patina, purificatorio, tabernaculo Eucharistiæ, aut reliquiarum, lapide sacrato vel eius frusto, corporali, manipulo, stola, alba, velis sanctuarij &c. proponant huiusmodi sibi exemplum Regis Baltassaris; *e* qui tamen nō abutebatur ad sortilegium, sed ad vsū domesticū ꝓfanū, quo minus erat.

c *Diaz. supra c. 39. Grillan. q. 14. Menoc. supra n. 12. Farinac. supra n. 107.*
d *Grill. q. 16. & post eum Menoc. & Farin.*
e *Dan. 5.*

Sacerdos, qui in solemni missæ sacrificio, preces, quæ non tendunt ad Dei cultum & salutem animæ, sed potius tendunt in peccatum, obtulerit, (vt ille cuius vesanum amorem fusè describit Grilland. *f*) eodē modo puniri debet, quo præcedentes. *g*

f *q. 16. n. 2.*
g *Grill. Menoch. Farin. supra.*

Omnibus autem communes pęnæ sunt sequentes: qui consulunt diuinatores, vel remedia (illicita videlicet) petunt a maleficis, in easdem incidūt Ecclesiasticas pœnas, in quas & ipsi malefici aut diuinatores: præterea sunt ipso facto excommunicati, excōmunicatione tamen nulli reseruata, *h* &, si sint clerici, possunt deponi, tam verò clerici quàm laici, debebāt olim quinquennalem subire pœnitentiam. *i* Iure autem ciuili, eandem discentes ac docentes incurrunt pœnam, *k* qui Magos in domum suam vocant, causa artis exercendæ, priuati bonis debent in insulam deportari *l* qui Magos consulunt, gladij pœnæ subduntur. *m* ex Carolina sanctione, & consuetudine imperij, etiam si ob bonum finem interrogarint, vel magicis artibus aut remedijs vsi fuerint; exilio, vel aliter infra mortē dānantur, arbitrio iudicis. *n* De amatoria præbentibus, dictum *lib. 3. p. 1. q. 3.*

h *c. 1. 26. q. 5.*
i *c. & 3. 26. q. 5.*
k *l. 8. C. de mathem. & malef.*
l *3. d. tit.*
m *l. 5. eod. tit.*
n *Carol. cōsti. ca. 109. Godel. li. 3. de lam. c. 11 n. 31. kirch. cōs. 12. n. 9.*

Incantatores Serpentum, si præcantatione sua duntaxat implorant simpliciter, & deuotè auxilium Dei, absque alia superstitione; vt culpæ, ita etiam pœnæ expertes sunt: si verò Diabolum inuocant expresse vel tacitè; erunt puniendi pœnis cōmemoratis Sortilegorum. Vt autem queant ista discerni, aduertendum ad verba ipsa, ad modum, ritum, & ordinem incantationis: quia si in eis insunt aliqua verba extranea, vel ignota nomina aut characteres, siue alia quæ non conducunt per se ad effectum intentum, tota res Diabolica, & superstitiosa debet censeri. *o* Dicendum idem in ceteris remedijs contra maleficia.

o *Summa confess. quā citat & seq. Grill. q. 11. n. 28. & Far. supra n. 110.*

Quoad astrologos iudiciarios, chiromanticos, & huiusmodi diuinatores; si tantum prædicant euentum vt possibilem præsumptiuè & inclinatiuè; non sunt puniendi, vt sortilegi; si verò prædicant, vt infallibilem vel necessariū, sunt hæretici sortilegi, *p* & contra eos videnda Bulla Sixti V. contra astrologos edita 1585.

p *Berber. in Viator. iur. rubr. 8. n. 5. & 6. Grill. q. 11. n. 16. & 12. q. 3. q. n. 13. & 14. Fari. supra nu. 112.*

Qui præbent poculum naturale abortus, vt venefici puniendi; non vt sortilegi, nisi sortilegia admisceant. *q* Quando Episcopus captiuū hēt aliquem, sortilegum hæreticum, si paratus sit homo ille abiurare, & condignam subire pœnitentiam; non pōt eum tradere brachio sæculari, nec etiā potest

q *vid. bullā de aborsu Sixti. V.*

potest acta iudicialia seu copiam processus eius vllo pacto cum iudice sæculari communicare, alioqui iure Canonico incurreret irregularitatem. *a* Dunitaxat enim quibusdam casib. sortilegi hæreticales possunt tradi brachio sæculari. 1. si fuerint Doctores & seductores, nisi spontè sua ad Ecclesiá redierint, & hæreses abiurarint, seque cōtra illas strenuos præbuerint: *b* 2. si sint relapsi. 3. si sint impœnitentes, ad quos reducuntur conuicti omnia negantes pertinaciter. *c* Quod Farinac. *d. nu.* 105. extendit etiam ad sortilegos qui hominem occiderunt, vel quid simile fecerunt quod iure ciuili morte luendum est; vt non nisi aliquo trium dictorum concurrentium possint degradari, & curiæ sæculari tradi. Sed in alijs criminibus enormibus id verum non esse postea ostendam, *hac ead. sec. lit.* Y Y. Et quando accessit ad hæresim homicidium qualificatum, aliud dicendum, mox ostendam. Formulas condemnationis quoad illos singulos, pete ex Sprengero *p. 3. mallei.*

a *r. sententiã sanguinis. Ne cler. uel monach. Anch. in c. eu qui. de reg. iuris in 6. q. 4. Far. sup. n.* 105.

b *Simanc. prax. c.* 59. *nu. ult.*

c *de his tribus fusè Simanc. prax. ca.* 59. *cum seqq. Alf. à Castro lib.* 2. *de iust. hære. punit. c.* 2.

Quando sunt Sortilegi hæretici aut hęresim sapientes, contra eos agi sicut contra hæreticos; receptum est vtroq; iure. *d* quando non sunt tales, sed ab omni errore hæretico alieni, à sæculari etiam magistratu solent virgis cædi, ad triremes, vel in exilium mitti, vel alia extraordinaria, infra mortem pœna affici, interdum etiam pecuniaria, iuxta personæ & criminis qualitatem. *e*

d *Grill. d. q.* 11. *nu.* 16. 9. *Menoch. supra nu.* 4. *Fari. q.* 20. *n.* 87.

e *post alios Clarus.* §. *hæresis. nu. ult. Menoc. sup: & Far. supra.*

Si mors sit alicuius maleficiati subsecuta, locum esse pœnæ legis Corneliæ, & comburēdum sortilegum, communis est sententia. *f* Quoad Necromanticos, & ceteros magos, atq; maleficos; solas Lamias excipientes, idem fatentur patroni Lamiarum. *g* Sed Lamias nostras, non esse eximendas numero ceterorum Magorum, communis est sententia Theologorum & Iuristarum, vt mox docebo. Fundamenta Godel. & aliorum sunt. 1. Lamiæ fatērur impossibilia; nempe se volasse ad conuentus, libidinem cum dęmone explesse, tempestates excitasse, & huiusmodi. *Resp.* lib. 2. ostendimus hæc dæmoni non esse impossibilia; & ideò fidem habendam earum confessionibus censent Catholici communiter. 2. Lamiarum peccata sunt potius cogitationis, vel nudi conatus; quam facti, vel executionis: ideò ab Ecclesia puniri non deberent, nec à iudicibus alijs. *Resp.* falsum præsupponi, progrediuntur enim in opus exterius 1. & in atrocioribus criminibus receptum, conatus aliquando puniendos, vt constat. *h* 3. Pœnam minuere deberent, ætas senectutis, & sexus fragilitas. *Resp.* senectutem non esse idoneam causam minuendæ pœnæ in atrocioribus delictis, vt ex praxi iudiciorum, affirmat rectè Iul. Clarus. *i* deinde falsum supponunt, solos senes in hoc peccatum incidere. Vt etiam falsum supponunt, solas mulierculas sic delinquere: quanquam nec in hæresi nec in similibus atrocioribus sexus excusat. 4. Lamiæ debent censeri similes dormientibus, confitentur enim crimina commissa in mentis excessu, vel sopore. *Resp.* multa sagas imò ferè omnia vigilantes committere, & propter hęc puniendas; vt propter pacta cum dæmone, coitum cum eodem, infanticidia, segetum & iumentorum damna, &c. Immò, & quæ in somnis gererēt, culpa non carent, quia & ante somnū ea præmeditantur, & post somnum ea rata habent, & sibi in illis complacent. k

f *l. i. Cod. de mal. & math. Berbe. d. rub. de sortil. nu.* 2. *&* 8. *Damhaud. in prax. crim. tit. de homi ci. per sortileg. c.* 73.

g *Ponzinibus Ficher. Godelm. & alij.*

h *Iul. Clar.* §. *fin. q.* 92. *nu.* 2. *Xarchon. & alij quos sequitur uel imitatus Godelm. l.* 3. *cap. ult. nu.* 36.

i §. *fin. q.* 60. *num.* 6.

5. *Argumentum*, pacta huiusmodi sunt imaginationes delusarum mentium. Venerius quoque coitus cum dęmone, est rei impossibilis fictio. Quę de tempestatibus & damnis datis narrantur eorum excedunt potestatem: quę de translatione corporali dicunt, sunt nugæ meræ. *Resp.* imprimis credendum contra seipsos ipsorū confessioni, sicut & alijs reis. deinde tam conformes omniū esse testificationes, & tam confirmatas experientia omnium populorum & sæculorum; *ut id negare, nihil sit, nisi insanire*, vt benè dictum à Silnestro; *l* quibus (vt ait Spineus) m *nemo nisi sensu careat, queat contradicere*, & (vt alius quidam de grege hæretico dixit) *qui hoc ausit negare, is audeat*

k *Simanc. in prax. ca.* 11. *nu.* 4.

l *lib.* 1. *de Strigimag. & dæmon. admiran. c.* 14.

m *d. cōmm.* 68. *litt r.*

dent negare meridie lucere solem, & bis sex esse duodecim. Et singula nos *lib.* 2. comprobauimus. *a* Nunc dumtaxat auctores ea confirmantes citabo. P A C T V M istud agnoscunt & habent pro certo, tum THEOLOGI, vt post Ciprian. *lib. de duplici martyrio*, & D. August. *in capite illud* 26. *q.* 2. tenent D. Thom. 2. 2. *q.* 95. *&* 96. Alex. Halens. *p.* 2. *q.* 184. Alber. Magn. *in* 2. *d.* 7. *art. ult.* Petrus de Tarantasia, (qui postea fuit Innocen. V.) *ibid.* Petrus de Bonauentura *ibid.* Guido Carmelita *in speciali q. quam de hac re cōposuit iussu Papa Ioann.* 22. Scot. *in* 4. *d.* 34. Gabr. *in* 2. *d.* 8. *q.* 2. *ar.* 4. S. Antonin. 2. *par. tit.* 12. Guilhelm. Parisiensis. *in tract. de fide & legib.* Silu. Tabie. Ang. Armill. Grasijs, *in ver. superstitio & ver. maleficium.* Gerson. *in* 1. *par. Trilogio Theologisata Astrologia*, Ioannes Tritthemius harum rerum nimis peritus *in qq. à Maximiliano Cesare propositis*; Fran. Victoria *relect. de Magia*, Alfons. à Castro *lib.* 1. *de iusta heret. punit. c.* 15. Eymericus *directo. inquisit. q.* 43. & ibi Penna *comm.* 68. Bernard. Comens. *in disputatione post Lucernam Inquisitorum*, Sprengerus *in Malleo*, Niderius *in formicario*, Hollenus *in Preceptorio*, Basinus *libro de Magicis*, Bartolom. Spinæus *contra Ponzinibiū*, Siluest. Prierias *lib. de strigimag. & demon. admirand.* Franc. Picus *Dialog. Strix*, Iaquerius *in flagello heret.* Ioseph. Angl. *in* 2. *q. de Magia*, & nouissimè Sebast. Michaelis *in Pneumalogia*, Crespetus *de odio Satanæ in homines*, & Petrus Binsfeld. *p.* 1. *de cōfess. maleficar. prelud.* 7. Cardinal. Toletus *lib.* 4. *summ. instructio. Sacerdot. cap. de magia* 15. Idem ex IVRISTIS asseruere, Grill. *lib.* 2. *de sortileg. q.* 3. Martin. de Arles *tract. de superst. à nume.* 85. post veteres, Ioan. Andreæ *in c. accusatus §. sane de heret. in* 6. Archidiac. Ioan. Monach. Guilhelmum. *de monte Laudano* & Bartolomæum Raymundi, *ibidem*, & satis fatetur Oldrad. *consil.* 210. item Turrecremata *in c. illud* 26. *q.* 2. Berber. *in viatorio iuris tit. de sortileg.* Simancas *in pract. c.* 11. *& in Instit. Cathol.* Damhaud. *in pract. crim.* Nauar. *in Man. c.* 11. *nu.* 25. *& in c. nunquid Caim. de pæn. d.* 1. Menoch. *de arbit. iud. cas.* 389. Farin. *prax. crim. q.* 20. Florimūd. de Remundis *de Antechristo c.* 7. *nu.* 5. Nic. Remig. *opere de damonolat.* Quodq; caput est expressè hoc docet Ioan. 22. *in sua extrauag. super specula.*

a de pacto. q. 4. *de tēpestatibus & dānis q.* 11. *de concubitu q.* 11. *de trāslatione locali q.* 16. *lib.* 2.

Et quia contra hæreticos agimus & ex ipsis hoc accuratè docent, Lamb. Danæus *Dialog. de sortiarijs*, Ioā. Bodin. *lib. de damonom.* Thomas Erastus *in Furnio*, Georg. Pictorius *in Resolut. an saga ignis mulcta damnāda.* Hotoman. *con.* 98.

2. *De* VENERIO COITU *succuborum & incuborum* hoc tenent cum Innocent. VIII. Pontif. in Bulla de hac re edita, & plurimis Sanctis Patrib. Alexand. de Hal. 2. *p. q.* 78. D. Tho. D. Bonau. Scot. Dur. Gab. Dionys. Cartus. *in* 2. *d.* 8. Guil. Paris. *de uniuerso p. ult. c.* 23. Abulés. *in* 6. *Gen q.* 6. *& in* 7. *Exod. q.* 12. Alfons. à Castro *sup. c.* 16. Caiet. *in* 2. 2. *q.* 96. *art.* 3. Sixtus Senens. *lib.* 5. *sanct. biblioth. ann.* 73. Bartolom. Med. 1. 2. *q.* 72. *art.* 2. Spreng. Nider. Silu. Pic. Holen. Spin. Victor. Mich. Crespo. Tolet. Angl. Binsfel. Comens. Iaquerius *sup. citati*, & Vlricus Molitor *in Dialog. cum Sigismundo c.* 5. *&* 6.

Ex Iuristis Martin. de Arles sup. Grillan. *lib.* 2. *q.* 7. Simanc. & Remig. sup. & locorum omnium acta de hac re iudiciaria. Nec non prædicti tres hæretici; & ipsemet Lutherus *in Conuiualib.* vt appareat mendacium Fichardi, hoc attribuentis solis inquisitorib. & Papatui addictis, vt ille loquitur.

3. *De* GRANDINE TEMPEST. &c. huiusmodi; quæ probantur omninò à Theologis, *arg. c.* 1. *Iob, ubi* D. Tho. & Cartusian. idem docuere Patres, *in cap. nec mirum* 26. *q.* 5. D. August. *lib.* 8. *de ciuit. Dei cap.* 19. Isidor. *lib.* 8. *Etymol. cap.* 9. Innoc. VIII. *in bulla sua ad Inquisitor.* D. Tho. & ceteri Scholast. *in* 2. *d.* 7. *&* 8. Castrens. Silu. Spineus, Hollenus, Spreng. Michael, Tolet. Iaquer. Nider. Victor. Angl. Binsfeld. & alij citati. *Ex Iuristis* consentiunt, Simancas, Menoch. & Damhauder. & Remig. & Comés. citati, Azo, Godofred. Bart. Ang. Bald. Salyc. *in l.* 4. *de malef.* vbi tex. apertè hoc confirmat. Bonifacius de Vitalinis *tract. de malef. c. de sortileg.* Ioan. ab Anan. *in capit.* 1. *de sortileg.* Grilland. *lib.* 2. *q.* 6. Francisc. Balduin.

Iacob. Ræuardus & alij ad ll. XII. tab. Pet. Gregor. *lib. 34. Syntagm. Iuris uniuersi c. 11. & c. 13.* Petr. Matth. *in 7 Decretal. tit. de malef. & incantat.* Necnon tres illi hæretici quos nominaui, & Lutherus Archihæreticus.

De TRANSLATIONE CORPORALI eam per dæmones fieri posse & solere ex patrib. docent Clemēs *lib. 6. Const. Apost. c. 9.* Arnob. *lib. 2 cont. gent.* Egesip. *lib. 3. de excid. Hier.* Cyril. Hierosf. *Catechef. 6.* Maximus Taurin. *serm. de Natali Apost.* Epiph. *lib. 1. contra heref. 30.* Gregor. *lib. 1. Dial. c. 4.* Et alia exempla suggerit Io. Cęsarius Monachus Cisterciensis *lib. 5. c. 27. 34. 56.* & quæ his addunt Bart. Spinæus *contra Ponzinib.* Grilladus, Castrius, Remig. & Binf. à me citati.

Est ista communis sententia Theol. & Iurist. S. Tho. Scot. Dur. Caie. Silu. Angl. Victor. Castrij, Sprēgeri, Niderij, Iaquerij, Michaelis, Crespeti, Toleti, Spinæi, Pici, Guil. Paris. Pegnæ, Binsfeldij, & aliorū citatorum; Turrecr. *in c. Episcopi 26. q. 5.* Grill. *de sortileg. q. 7.* Pennæ sup. *d. com. 68.* vbi citat Comens. & Albert. *de agnoscend. cathol. assertion. q. 24. nu. 24.* & vocat hanc sententiam communem Theolog. & veram, vt est reuera. Nec ei repugnat Nauar. *c. 11. Manual. nu. 38.* nam voluit solummodò negare; eas vehi, cum illis circumstantijs, quæ exprimuntur in *d. c. Episcopi.* Ratum ergo maneat, quintum hoc argumētum planè falsis præsuppositis niti. Mirè tamen circa hanc delusionem Lamiarum pertinaces sūt earum occulti quidam Patroni. Arripiunt occasionem ex d. c. Episcopi (de quo nos mox copiosè & luculenter disseremus. Quia delusas Herodiadianas illas canon asserit; sic ratiocinantur: *si illa delusa, ergo & nostræ striges.* At quia homines, aliàs nec inepti nec insulsè stolidi, animaduertunt non satis validè in ferri. *Ergo saltem* (inquiunt) *possunt etiam deludi.* Vnde igitur cum aliqua in iure sistitur, iudici constabit eam nō delusam, quæ potuit? Ne quid dissimulent, en vobis ipsorummet argumentationem ad me à V. Cl. Phil. Numanno Secretario oppidi Bruxellensis in Brabantia, poetica arte, sed pietate clariore, cui cū illis quotidianę velitatiūculæ pro veritate, perscriptā: *Manifestū est* (inquiunt) *Doctores de materia sagarū scribētes ad vnum oēs hoc admittere, quod mulierculæ à dæmone sæpè illudantur ac decipiantur: ita ut per imaginationem cogitent, & credāt certè se perpetrasse ac fecisse veraciter, ea quæ tantū in sola phātasia opera Diaboli mentē obfuscātis obuersata sūt: Nō satis tutò ergo agere iudices, quādo confessionib. sagarū siue volūtarijs, siue per vim extortis, fidē adhibētes, easq; pro sufficientib. habites probationibus, miseras illas, ac fortè insontes supplicijs tradūt, quæ, cū decepta sint negare non possūt, ea, quorū se reverà reas putant. Quamobrē cuilibet iudici meritò scrupulus nascatur. Quia cōfessio in hac re pro sufficiēti probatione haberi non debeat: cū fieri possit, vt ex errore deceptæ mētis procedat cōfessio. Quo igitur pacto iudex poterit dinoscere; Vtrū in indiuiduo reus reauè, quæ ei offertur, si per imaginationem delusa, uel uerè commiserit quæ fatet. &c.*

En Rhodus, en saltus. qui non agnoscat argumentum Vvieri, cuius venenum Calidius Loosæus, in Alemannia haustum & eiuratum, in Belgium, præsertim Bruxellā diffudit, vt antidotum propinem tam periculosè potis, primū nebula ratiocinationis, seu vaporis noxij exhalatio, remouēda. Nēpe prætexitur prætensio scrupuli ex confessione falsa & erronea, quā contendunt esse quando ex nuda confessione proceditur. Quis vnquā asseruit (nō ego quidē vnqua) soli standū confessioni? censui semper & profiteor in hoc crimine ex nuda & sola cōfessione rei procedi non posse, *cum Bald. & Ang. in l. 1. C. de confes.* quia ex tali nō videtur satis iudici constare certò posse de crimine, qđ tū necessarium est ad condemnandū, ex snia communiore, *arg. l. 1. §. item illud & ibi Bart. D. ad Syllania.* Sed contendo paralogismū latere in hac solius nudæ cōfessionis nuncupatione. Et ideo, vt in omnibus æquiuocis, esse necesse prius disquirere, qd vocent nudam confessionem. Si de cōfessione legitima & ritè facta loquuntur, in qua & adfuere indicia (alioquin nulla foret) & reliqua de quibus

cif-

disserui, *sup. li. 5. sect. 11.* certũ est ac manifestum eos alucinari. Nam leges humanæ talem confessum habent pro iudicato: & in Euangelio Paterfamilias seruulum nequam *ex ore eius* (hoc est ex confessione) iudicat. & ex tali confessione indicijs fulta, quæ ad torturã per se sufficerent, reum damnari posse, non est dubitandum, vt meritò cẽsuit post alios Daniel Mollerus *par. 4. Constitution. Saxonicar. sect. 2. num. 13.* & hoc in terminis de crimine & confessione strigũ accuratè probat Arnald. Albertin⁹ *de agnosc. assertion. heret. q. 25.* quem lege si lubet. Si de non ritè facta (v. g. destituta indicijs, improbabili, vel impossibili) loquũtur; illis assentior: sed nego hoc in casu proposito locum habere. Nam quæ Lamiæ confitentur, non sunt impossibilia, nec improbabilia peritis humanæ & diuinæ philosophiæ, sed admirabilia tantùm. *Probatum id à me toto lib. 2. Disquisit. Magicarum.* Nec vnquam iudices probi ex tali nuda confessione procedunt, vel ad damnationem, vel ad torturam, vel ad capturam, aut inquisitionem (*vide dicta sup. sect. 2. vers. Quartò requiritur*) semper enim indicia requirunt, quibus aliquando validius aliquando imbecillius, sufficienter tamẽ confessio astruitur: quæ indicia qualia esse debeant docui *sup. sect. 3. & 4. per totum*, & nõ possunt particulatim, nisi specie facti in particulari proposita, explicari. Cur ergo metuunt stare cõfessioni sic legitime factæ? In foro poli standum est cõfessioni proponentis in exomologesi peccata sua, etiam absque vllis indicijs; cur non in foro fori cum indicijs? si Dei Vicarius illic peccatum non metuit, cur hic vicarius terreni Regis formidet? an temporariæ pœnæ maior est dolor, quam æternæ, aut primæ mortis grauius periculum vel damnum, quam secundæ? Quid? quod in sacramentali cõfessione tenetur Iudex stare rei confessioni; adeò vt si dicat se talia patrasse, non possit confessarius illũ reijcere, sine peccati Mortis reatu, quasi illusum, ex hoc quidẽ solo (qđ prætexitur) capite, qđ deludi à dæmone aliquãdo tales cõtingat; sed tenetur ei & absolutionem & pęnitẽtiã impendere? Igitur nec iudex fori externi, sola fretus cõiectura qa deludi solét, põt strigũ iuridicæ cõfessioni fidẽ derogare. Quod inde ẽt stabilit. si malefici se cõspirasse in reip. vel Principis perniciẽ faterẽtur: ex isto illusionis capite null⁹ iudex auderet eos absoluere vel dimittere; sed censeret se obligatũ ad reorũ condẽnationẽ ꝓcedere, vt reorũ læsæ Maiest. Et si hanc publicã iniuriã negligeret, ipse a superiorib. iudicib. in ius vocaretur, ac ille ipse fisci procurator (tã somnolẽt⁹ vel cõtẽptor diuinæ iniuriæ) nactũ se spõgiã crederet succi plenã, quã aueret exprimere. Cur ergo segniori esse, liceat in Dei iniuria, q̃ ꝑspicuè in maius Ecclesiæ & naturæ dãnũ vergit? Deniq; si in furtis, latrocinijs, sacrilegijs, adulterijs, homicidijs, falsæ monetę, Sodomię, &c. criminib. stari põt legitimæ cõfessioni, cur nõ in hoc quoq; delicto? Iniquũ planè est aliã exigi certitudinẽ, q̃ quæ iuxta criminis naturã põt haberi. si cuiusquã antè, certè huius criminis ea est natura, vt de eo ferme iudici aliunde nequeat constare, q̃ ex indicijs, pręsumptionibus, & reorũ cõfessione, eò qđ clã cõmittatur, & sæpe nulla post se sceleris vestigia relinquat. quare hic potissimũ locus est snię, volentiũ solã legitimã, q̃ verisimilis sit reorũ confessionẽ in talib⁹ delictis ad cõdẽnationẽ sufficere, quã admittit Godelmannus, *lib. 3. de Lamijs, c. 10. n. 47.* & tenet Mollerus *d. sect. 2. a nu. 11.* atq; ita priùs deciderat Iul. Clar. *§. fi. lib. 5. recep. sent. q. 55. vers. quõ añt dicatur constare de delicto.* Nonne sunt hæreticis annumerandi isti fę le rati partiarij dęmoniorum? sanè id communius receptum docent Grill. *10. num. 10. de sortileg.* & Clar. *d. quest. 55. versic. potest etiam, & quæst. 4. v. 1.* quos sequit̃ Moller. sup. Quis aũt neget ad hæreseos cõdemnationẽ sufficere legitimã cõfessionẽ, nisi qui a grauissimis iuris interpretib⁹ temerè velit dissentire? *Bal. in l. si quis nõ dicã r ip. C. de epi. & cleri. Fel. in c. auditis ext. de præscrip. Arelatensi in tract. de heret. notab. 2.*

Quam-

Quamobrem censeo non tantum iudices securè posse stare tali confessioni, sed etiam teneri sub culpa lethalis peccati. Quia cum iudex ex officio & secundum leges reum damnare tenetur; si nō damnet eum, ex cuius absolutione periculum imminet reip. & scandalum mali exempli plerisque gignitur; ad damna inde prouenientia tenetur resarcienda, *vt docebo in fine huius sect. 16.* Nec diffiteri quis potest striges esse noxias reip. & conari quā plurimos possunt in societatem criminis pellicere, & earum absolutione bonos iure optimo scandalizari; secundum leges verò tales à iudicibus legitimè captas, tortas, confessas puniri morte debere.

Constat ergo iudices hoc facere nolētes lethaliter peccare in Deū & rempub. & quod hinc cōsequitur tales Iudices in hoc proposito manentes absolui in foro conscientiæ nullatenus posse: quod accuratè perpendendum est eorum confessarijs. Quis nescit iudicem teneri ex actis procedere? aut quis vnquam Syndicatū intendit, aut in foro fori reprehendendum iudicauit, si secundū allegata & probata sententiam tulisset? Duntaxat quidam excipiunt, si priuatim certò sciret reum esse innocentem, quod ipsum tamen multorum grauium Theologorū, & communior Iuristatum sententia nō admittit, nisi in eo qui legibus superior est; negat in subsellij inferioris iudicibus. sed hoc loco nullus huic exceptioni locus est. Nemo enim aduersariorum affirmare audet certò se scire illas delusas & esse innocētes, præter VVierum, Ponzinibium, Loosæum & similes; quorum iam explosus est error obstinatione & impudentia & inscitia plenus; sed dicunt duntaxat sæpè illas deludi, & idcirco in indiuiduo iudicem dubitare. Verum hinc ego contra infero, quando in indiuiduo iudici non constat delusam esse, teneri iudicem legitimæ reatum confessioni stare. Quæro, si nosset non esse delusam, nonne damnaret? si damnaret, quam sciret non delusam; cur non teneatur etiam fassam damnare quā nescit delusam? semper sanè præsumenda est non delusa, donec delusa fuisse probetur. quia legitima confessio, vera esse præsumitur. contendenti delusam, probatio incumbit: non probanti, meritò obijcitur, neminem, qui aliàs mēte constet, stultum vel delusum præsumi nisi probetur. Videte in quem scopulum isti impingunt, dum scrupulū timent. Scrupulorum proprium est facere vt timeas, vbi non est timendum, & contemnas vbi meritò sit trepidandum. sic isti dum vitant, vel fingunt se vitare inanem culpam, in verum crimen incurrunt. *Vbi impius interficitur* (ait D. Ambros. lib. 2. de Paradiso) CHRISTVS *infunditur: vbi abominatio aboletur, sanctificatio consecratur. Impium est* (scribit Cassiod. lib. 9. varior. in edicto Alarici) *iudices illis esse indulgentes, quos cœlestis pietas non patitur impunitos.* Hæc de scrupulo prætenso: Nunc de ipsa delusione manum conseramus.

Primum dicunt; *Manifestum esse Doctores de sagarum materia scribentes ad vnū omnes hoc admittere, quod mulierculæ à dæmone sæpè decipiantur ac illudantur: ita vt per imaginationem credant ac cogitent certò se perpetrasse ac fecisse veraciter, ea quæ in sola phantasia opera Diaboli mentem obfuscantis obuersata sunt.* Siste gradum. Bonam horum Doctorum partem non oscitanter perlegi; & nego ad vnum omnes hac de re idem sentire, quoad id quod de facto contingit; sed tantum conueniunt quoad id quod potest contingere. Fatentur omnes vnanimiter fieri posse, vt mulierculæ decipiantur: immò & viri. nam ne sexus quidem melior purus ab hac contagione: sed vtrū reipsa sæpè decipiantur; item, vtrum hæc deceptio in cunctis quæ fatentur, an in quibusdam tantum locū habeat; non idem sentiunt nec scribunt Ponzinibus, VVierus, & simil. videtur velle semper illas deludi; Alciatus, Duar. Godel. & alij, videntur velle tantum deludi quoad pleraq; & quidē quoad hæc semper; quorum omnium tā explosę sententiæ indignæ sunt quib. refellendis iterum calamus desudet.

Communis Theologorum, Philosophorum, Iuristarum, & omnium Ecclesiasticorum Tribunalium, & ferè

omnium

omnium secularium subselliorum sententia est, illusionem hanc in paucis admodũ reb. seu facti speciebus (nempe delatione ad conuentus, transfiguratione, & carnali copula cum dæmonibus) & id rarissime in his ipsis cõtingere. sic præter ceteros diserté scribunt Iaquerius, Comensis, Sprenger, Michaelius, Binsfeldius, Remigius. Peccant itaquè disputatores isti, primò cùm asserunt omnes in hac delusione conuenire: secundò, cùm quod de quorundam casuum seu visionum confessione conceditur, id ad ceteros extendunt de quibus idem negatur: tertiò, dum, quod rarissimè contingere, immò quod tantùm cõtingere posse multi dicunt, id ipsi sic interpretantur; quasi crebrum esse vel frequẽtius ab omnibus concedatur. Sin fatentur id frequentius quidẽ non esse; cur non potius quod frequentius esse solitum amplectuntur; & animo propendent, vt ex frequentius contingentibus confessionẽ veram, quàm falsam esse præsumant? Sicut legislatori (secundum Theophrastum) sic & iudici oculus mentis ab eo quod semel aut bis accidit, ad id quod sæpius consueuit transferendus. Deinde peccant, & largius, cum ex tali præmissa propositione inferunt: *Non satis ergo tutò iudices agunt, quando confessionibus sagarum, siue voluntarijs, siue extortis per vim, fidem adhibent, & eas pro sufficientibus ad damnationem probationibus habent*. Errant inquam sic argumentãtes. 1. quia vidẽtur velle subindicare iudices hoc nunquam tutò facturos: quod ex præmissa tamen particulari propositione eos inferre recta ratiocinandi ratio non permittit. Ais, sæpè decipiuntur; ergo iudex nunquã earum confessioni tutò credat. Nego consequẽtiam: quæ vt valeret, semper decipi eas forẽt necesse: nunc nec sæpè sed rarissimè decipi deprehenduntur. Sæpius ergo erraret iudex nõ credens, quam credens. Quod si tantum hoc volunt. Aliquando delusæ sunt: ergo à sic delusis aliquando iudex rapi potest in errorem. Verum id quidem, sed & illud verum; sępissimè & ferè (si ferè) semper compotes mentis sunt & erroris vacuæ, & verum est quod confitentur: ergo iudex confessionẽ illam sequẽs sæpissimè & ferè semper rectè iudicabit, & nunquam, vel vix vnquã ab illis in errorẽ deducetur. Amplius dico, quamuis deduceretur, si confessio legitima fuerit, addicens confessã supplicio legitimo, nihil peccabit, sed error expers est culpæ. functus enim est officio suo, qui secundum allegata, & probata, & publicam cõscientiam, immò & priuatam (cui dubitatio sola non repugnat) ex iuris norma iudicauit. Præterea si quid ista ratio valeret, in similibus valeret; in quibus tamen nemo iudiciorum vel legum peritus vllatenus eam admiserit. Quam sæpè tormentorum acerbitas falsam in proprium caput reorum confessionẽ extorquet? ergonè iudex qui ex confessione per quęstionis cruciatum expressa, sed aliàs legitima, reum damnauit, non securè procederet? sæpe fit vt multi testes pecunia corrupti in vnum testimonium conspirent, nec occurrat contra illos exceptio vel depulsio sufficiens, & tamen reus verè sit innocẽs: ergo testimonio legitimo testium iudex non tutò nitatur? Quis hæc ferat? similia sunt tamen, quæ aduersarij adferunt. Quia quòd ad iudicem attinet, qui decipitur, parum vel nihil attinet, qua ex causa decipiatur, si peccaturus idcirco, quòd sine sua culpa deceptus condemnarit. Nec ad rem pertinet, qđ deceptio ex quæstione vel testimonio, vel ex rei spõtanea confessione sit orta: quia suppono in his omnibus ęquè iudiciorum solemnia cuncta ritè obseruata fuisse. Si ergo talia ad subuertẽdum omnium publicorum iudiciorum ordinem & rationẽ sufficere debent; valebit illa argumentatio: si non sufficiunt, inualidus est & obtusus iste mucro à delusione petitus. Qui etiam inde retunditur: quod hac in re eadẽ quoque est ratio fascinationis & ceterorum criminum. Nam etiam quoad alia crimina reos à dæmonibus deludi posse constat; vt ad homicidium vim publicam, adulterium, monetariam, &c. si faciat dæmon vt quis putet à se factum, vel alij videatur videre se Pe-

trum

trum facientem, quod alius facit: Nemo tamen in aliis criminibus ad reorum liberationem a pęna iuris unquã hoc colore vti voluit; quia nullus fuit, qui tam friuolæ defensionis vanitatē non perspexerit. Quot somniantibus illusiones contingunt, quas homines putant sibi vigilantibus oblatas? quot in somnis aliquando cædes, incendia, proditiones nonnulli sibi videntur designare? Quid si ergo somniet verbi gratia Petrus se Paullum capitalē inimicum gladio traijcere, & Paullus gladio traiectus reperiatur: capiatur Petrus, & putans se, quod tãtum somniauit, reuera patrasse, & ideo sponte aut in tormentis homicidium a se commissum fateatur, quod alius commiserat: quæro, quid iudex facit? absoluet? non licet legitimè confessum. damnabit? innocens est reipsa. Innocens peribit, & tamen iustè ac tuiò fuerit a iudice dãnatus. Idem sibi responsum existimēt isti, qui causam tam friuolam quærūt, in tam immanis iniuriæ Deo & reip. illatæ dissimulatione. Verùm hæc de argumenti forma & validitate iam nimis multa.

Venio ad rem ipsam, & inquirere stat, an aliqua regula tradi possit, qua iudici constet; an vera sit cōfessio Strigum, an vana & illusoria? Prius quædam sunt fundamenta præiacienda, ut firmior sit ardua structura.

Notandum inprimis ea, quæ magis accidunt, aliquando somno depressis accidere, ut quæ Tostatus, Olaus, & Baptista a Porta de quibusdam narrãt aliquando certo & perspicuè vigilantibus. Nam certum est auguria, & reliqua maleficia de quibus S.S. non uno loco egit, a vigilantibus acta, ut a Magis Aegypti *Exo.* 8. Pythonissa Saulis, 1.*Reg.*28. maleficis Manassis, 2.*Paralipp.* c.33. Balaam ariolus vigilans imprecari solitus, *Num.*22. Sæpe etiam quod vnus somniauit, hoc alter verè patrauit vt *Iud.* 7. Madianita miles somniarat, quod Gedeon in castra irruens vere fecit. Vnde fit, vt possit quod vni sagæ somnianti, hoc alteri vigilanti vere cōtigisse: quare non possumus ex huiusmodi narrationibus, quæ particulares sunt, vniuersum colligere semper verè aut semper falsò hæc contingere.

Notandum secundo solere hominē deludi vel imaginariè tantum, seu interna imaginatione, quando in rei inanem similitudinem cogitatio tendit, quasi in rem veram sensibus obiectã, vt fit somniantibus. Quod non videtur ferè vnquam habere locum in strigibus nostris, quia ferè semper concurrunt circumstantiæ aliquæ ex quib. pateat, delictum earum imaginarium nō fuisse, vt cùm effectus resultat in alio quã in ipsa strige, puta in agris, in maleficiato, &c. Vel deluditur homo per præstigium, quando immutatio oritur ex parte rei visæ, & nōn ex parte uidētis, quia res aliter oculis videnda obijcitur, mutato fortè medio, & alijs speciebus ad oculum deductis, quam reuera obiectum præfert, vt cum videtur esse lupus vel cattus qui homo est. Vt ista deceptio locum habet in præstigiosis metamorphosibus, quando striges sibi vel alijs videntur transformatæ; sed generat tantum deceptionem opinionis, & consistit cum vero crimine homicidij, &c. Vel denique fit illusio per apparitionem rei qualis est & qualis apparet; sed per diabolum de nouo fabricatæ ad alicuius veræ rei similitudinem; vt quando diabolus corpus aereum assumit ad similitudinem viri vel feminæ, vel hirci, & talis apparet strigi. Tunc tãtum deluditur strix, si putet esse verum hominem vel hircum, qualis apparet. Sed tūc deceptio potissima est ex parte obiecti; ex parte verò videntis non est deceptio in sensu exteriore, sed in opinione, quia vnū putat pro alio: si tamen huic viro succuba sit mulier, vel hunc hircum adoret, vel hoc hirco transferatur ad conuentum, non est deceptio quo ad criminis reatum vel malitiam.

Vnde fit manifestum in hac materia duplicem considerandam, & distinguendam illusionem, vnam opinionis & alteram rei. opinionis quoque illusionem esse duplicem, vnã quando fallitur opinio, & cum ea simul sensus exterior; alteram quãdo sola opinio, vel solus exterior sensus. Opinio cū sensu delu-

deluditur, quando per præstigium videntur sibi sagæ equitare in hirco vero, & ab eo deferri ad conuentū: quando rem habent cum dæmone, & putāt eum in proprio corpore, & proprio semine concurrere: quando putant se transformatas in cattos, & sibi vel alijs tales videntur. Et certum est eiusmodi delusionem solam eas a pęna Sodomiæ vel homicidij patrati non liberare; non magis quam similis delusio excusabat illas de quibus in *d. c. Episcopi.* Fieri potest, vt sic hodie multæ illarum sint delusæ aliquando: sed tunc iudex debet attendere ad factum, an sic equitarint, an se dæmoni commiscuerint; an puerum strigauerint, an ea fecerint, quæ ad transformationem, vel strigiportium diabolus docuit.

Sola opinio decipitur, quando putant dæmonem esse Numen, aut ei deberi adorationem, aut esse omnipotentem, vel omniscium, vel largiturum illis beatitudinem, & cetera hæc deceptio non excusat à pœna, ut nec hæreticos reliquos. quare παρεργὸν est, quod strigum rudiores, & idiotę sic decipiantur.

Sensus solus decipitur, cum aliquid videndum, tangendumque à diabolo obijcitur, quod tamen qui sensu deluditur, scit non esse quale videtur, aut quale tactu, gustu, olfactu, auditu ve percipitur, veluti quando striges non nesciunt se rem habere cum ipso dæmone, equitare super dæmonem, non mutari in cattum, sed hæc sibi videri tātum, &cet. Et talis delusio opinionis, quę est in lamiis doctiorib. & minus rerum imperitis, multo adhuc minus a pœna ordinaria prębet excusationē, quia hic ex earum parte est malitia formalis & perfecta.

Restat ergo difficultatem totam versari in delusione quæ est ex parte rei, siue facti. Quæ nec ipsa est simplex aut vniusmodi. Nam aliquando existimāt sibi vigilantibus accidere, quod verè in somnis tantum accidit: hæc delusio non magis exusat à pœna, quam à peccato, verbi gratia, putat vna se delatā ad conuentum, quæ mansit in loco sopita, prius tamē verè fecit omnia quæ solent adhiberi ad strigiportium, vel putauit se cum dæmone vigilantem commisceri, cum tantum sit somnians delusa, sed tamen dæmonis amplexus expetebat, & in nefarium scelus animo consentiebat. Sufficit malitia, conatus, & pactum initū, & obstinatio perfida sibi in uigilia complacēs, & ad hoc planè deliberata: sicut in hæretico, qui quam in somniis accepisset propositionem hæreticam, eam vigilās postea approbaret, ac tueretur; quem certò rogus maneret.

Aliquādo putant se fecisse quod dæmon ipse fecit, verbi gratia, putant se tempestatem concitasse, pauperiem agris fecisse, necem pecoribus & infantulis intulisse; quæ tamen cuncta ex cō dicto ad signum præstitutum diabolus patrauit, ipsis id fieri volentibus, & ex conuentione signum præfixum sustulerunt. Quid tum (quæso) interest, per se, an per alium fecerint?

Quod si (quod rarissimum) nihil tale conatas striges, nihil cooperatas, apparuerit; & æquè dubitetur, an per dæmonem hæc sint operatæ; ad singulares circumstantias tum iudici recurrendum: & quia casus sunt indiuidui, ipsæ quoque conditiones circumstantiarum indiuiduæ sunt & peculiares, nequitres vlla generali regula definiri. Possunt tamen quasi in genere circa singulas circumstantias quædam obseruari, nonparum lucis Iudicibus zelo Dei præditis allatura. nam quorum zelus est in loculis, vel emortuus, ijs, quoniam in media luce amant cæcutire, frustra sol veritatis illuxerit.

Præclarè (mea sententia) notatum fuit a Sebastiano Michaelio *Pneumalogia opere extremo*, nobis ad hanc ueri inuestigationem, strenuum veritatis athletam, & fidei claram lucernam, Beatum Augustinum præiuisse, & si penitius inspiciatur, tres nobis Canones indagatorios eum tradidisse *libro decimooctauo de ciuitate Dei cap. te decimooctauo.* liber ille Michaelii Gallico scriptus est idiomate, in gratiam nationum ceterarū redigam fidę

optima

optima in compendium, quæ dicit. Prima regula tradit, *est iudicium desumendum ab effectu subsecuto*. Sic enim volens decidere, an, quod de Iphigeniæ sacrificio narratur, verè acciderit, an præstigiose? concludit Iphigeniam reipsa nec immolatam, nec in feram fuisse mutatam, sed aliud animal ei ablatæ dæmonis dolo ac sutelis suppositum. probat ab experimẽto subsecuto, quia diu postea viuens alibi reperta fuit Iphigenia. Eodem argumento probat Diomedis socios non fuisse conuersos in aues, eo quòd istæ aues Diomedeæ postea inter se mixtæ (vt & Meleagrides) speciem suam ceterarum auium more propagauerint. Vnde colligit a dęmone socios Diomedis subito transflatos alio, & has illis aues, aliunde cõpulsas, fuisse substitutas. Econtra patet vera fuisse Moysis in Aegypto miracula, quia Nili pisces verè mortui reperti, & locusta vineas ac messes verè perdidit. Vere quoque patientiæ exẽplari Iobo dæmonem damna dedisse, quia vera mors iumentorum, filiorum & seruorum ipsis cadaueribus, & subruta domus ruinis apparuit, nec quicquam horum postea viuens vel integrum repertum. Confirmat hanc regulam D. Thomas cùm censet præstigias & illusiones diaboli diu durare non posse; cùm sint, non naturæ seu substãtiæ subsistentis, sed quædam duntaxat accidentia, quæ Dialectici communia vocant, quorum est proprium alteratione naturali velociter commutari. Secundum hanc ergo regulam patet in criminum, quæ striges fatentur, plerisque veritatem a parte rei subesse, non nudam illusionem. Infanticidia probantur, quia pueri quos illæ fatentur a se necatos, a parentibus præfocati vel exsucti reperiuntur. Exhumatio corporum, sepulchri religione violata probatur, quia cadauera sepulchris eruta non inuenta in locis suis. frustum vestimentorum quod dicebant se dæmoni pro arrabone dedisse, re ipsa repertum abesse a uestis parte, quam illę narrabant. Homines & iumenta maleficijs læsi, & interdum ab illis liberati sunt vbique ad manum.

Secunda regula est, *Attendendum an quæ asserunt, sint dæmoni possibilia.* sic enim Diuus Augustinus ibidem ostendit non fuisse socios Diomedis in aues verè & essentiali transformatione mutatos; quia specifica mutatio essentiæ vnius in aliam superat creaturæ potestatem. Sed dicit factum subtractione & suppositione illa quã memorauimus; quia hoc, Diuina permissione, difficile non est dæmoni. Hanc regulam secutus est Diuus Thomas. *1. p. quæst.* 114. *art.* 4. *ad* 2. cum scribit, si agatur de resurrectione mortuorum aut similium rerum supernaturalium, & eæ dæmonibus tribuantur, credendum fuisse duntaxat illusiones. Nam licet Deus vniuersali sua prouidentia utatur, ad plurimos effectus malis spiritibus, nũquam tamen vtitur ijs ad opera verè miraculosa, quæ sibi & bonis Angelis beatisque reseruauit: & quia diaboli donorum supernaturalium non sunt capaces. Hac regula vsi fuere ueteres Christiani in discernendis miraculis veris B. Petri, a fictitijs Simonis Magi, testibus Clemente *lib. 3. recognition.* & Irenæo *lib* 2. *ca.* 57. Secundum hanc quoque regulam credendum est confessioni strigum, quia quæ fatentur nõ superant vim dæmonis, ut ostendi *toto lib.* 2. nec quicquam eorũm repugnat, immò consentanea sunt omnia S. S. & Patrum doctrinæ. Quare vt ex hoc indicio res decidatur, opus est viro in S. S. & Patrũ in lectione, & philosophia solidè versato; qui sit pius, doctus, & Catholicus, quia (vt ait Tertullian. *li. de anima*) dæmones soli nouere Christiani.

Tertiam D. August. regulam petit *ex multitudine testium, & conformi similitudine narrationum*: quia vniuersorum vnanimis vbique consensus excludit omnem deceptionis aut somnij suspicionem. *hoc argumento utitur d. l.* 18. *capit.* 18. Sic in causa strigum ex distantissimis regionibus hodie idem testantur Scriptores Italiæ, *Grillandus, Albertinus, Siluester, Spina, & alij*; Hispaniæ, *Ciruelus, Castrius, Simancas, Tostatus*: Galliæ, *Iaquerius Michaelius, Crespetus*; Germanię, *Sprenger, Nider, Mollerus*; Lotharingiæ, *Remigius*,

Gre-

Gregoriusque; Treueris, *Binsfeldius*. denique alij innumeri. Ipsę quoque striges cum idem quod dicunt in Hispania, dicăt in Italia; &, quod in Germania, totidem factis & verbis referunt in Gallia; &, quod vno anno, id alio sẽper iam ab annis plusquam octoginta continuis in eculeo & extra quæstiones liberè profiteantur; idque tam appositè, vt mulierculæ & pueri litterarum alioquin rudes videantur legisse, intellexisse, & memoriæ mandasse, quæcunque viri docti de his rebus scripto per Europam totam varijs linguis tradiderunt: nonne hic consensus vniuersalis plus satis conuincit, hæc ijs non accidisse in somnis? nam si hæc sõniarunt, quo pacto sic semper omnes idem somniarunt eodem sibi euenisse modo, eodem loco, eodem tẽpore, die, hora? Vt medici docent ciborum quătitas, & qualitas, diuersa ætas, & varia corporis humorum temperatio generant diuersa somnia; hic idem somniăt omnino, diuites splendidi, & Iro pauperiores egentioresque famelici & dapsiliter habiti; viri fęminæque, anus, & pueri, bilios & flegmatici, sanguinei & melancholici. ergone omnes istos tam diuersæ ætatis, nationis, conditionis, tempore alio atque alio, simili sp ciborum vsos quantitate & qualitate, æquali temperamento corporum fuisse dicent, quia eadem semp somnia fuerunt? Dicent fortassis hęc illis somnia, non a naturali causa, sed a dæmone immissa, & ideo tam similia existere. Humanam igitur ista naturam superant, & a dæmonibus ista procurantur. Et quæro, cur non igitur concedant hæc a dæmone fieri verè, & non per somnium illusione, sed vigilantibus ad talia hos mali artifices abuti, cùm id illis sit æquè expeditum, neque S. Scripturæ, nec Patrum sententiæ, nec rectæ rationi refragetur. Quid? quod non sit verisimile dęmonem hæc somniantib. tantum hominibus vbique omnibus adeò conformiter effingere. Id probatur. quia hæc ab vno & eodem dæmone simul eodem tempore non fiunt. nã vnus simul pluribus locis sibi adæquatis esse nequit vel operari, vt docent Iustin. Martyr. *q. 40. ad orthodox.* & Didymus *lib. 1. de Spiritu sancto*. Deberent ergo tot esse fermè somniorum immissores dæmones, quot sunt sortiarij & sortiarię sic somniantes; & illis constitutis diebus non vacare alteri rei, quã somnijs effingendis. Magnus hic consensus, magna discordium mentium concordia. Solent (ais) ad malum mali conspirare. Fateor, sed ad maius malum libentius, & ideo non credendi per somniũ velle deludi, quos in atrociora peccata vigilantes possunt pertrahere. ideò palam magistelli, & concubini esse malunt, & uerè hanc Dei imaginem, non imaginariè tantum deturpare incestareque. Longè quoque facilius est dæmoni corpora loco mouere & transferre, cibum potumque ministrare, corpus assumere uel effingere, quam imagines, simulachra, & phătasmata tam variarum rerum dormientium sensui interiori immittere & imprimere; quia strigum phantasię eodem tempore non sunt eodem modo dispositæ, nec semper omnes omnium quę repręsentanda conditiones animo ante conceperunt, maxime prima qua hęc experiuntur vice, nec potest diabolus quas vult species in phantasia imprimere, vt docet B. Thom. 1. *p. q. 111. ar. 3. ad 2.* His tribus D. Augus. canonibus examinatoriis ultimus accedat in praxi vtilissimus.

Quarta regula & certissima uidetur *casu occurrente circumstantias omnes diligentissimè debere perpendi, nam hinc clare dignoscitur, an circa factum confitens fuerit delusus.*

Nam in re adeo occulta & arduæ probationis non est moderati aut sensati hominis demonstrationes exigere, vel probationes luce meridiana clariores. tum quia dicenti esse delusum confitẽtem, incumbit probatio, non verò neganti; quia hic pro se habet præsumptionem. tum quia in similibus, nempe exceptis criminibus, hoc receptum est a saniore iurisprudentium parte, ut admittantur probationes alias minus sufficiẽtes, verbi gratia infamium & cõplicũ depositiones & testimonia. *sic post glo. Salice. Alex. Gand. & alios docent*

Cla-

Clarus lib.5.§.fin.q.21.& *Binsfeld.membr. 2.de confess.malef.concl.5.* Item quo plures circumstantiæ concurrent, fiet res euidentior: quando autem aliquæ desunt, si adsunt aliæ, hæ quæ adsunt non eneruātur idcirco. nam in his circumstantijs eadem ratio est, quæ testium. Sicut enim maioris momēti sunt duo testes affirmantes, quam decem negantes vidisse: ita in nostro casu plus momenti obtinent duæ circumstantię pręsentes ad veritatem confessionis adstruēdam, quam absentia vel defectus decem aliarum ad eneruandam confessionem. Nam ex eo quod non est, nihil positiuum potest inferri. Hoc posito videamus de singulis circumstantijs.

Quoad circumstantiam, QVIS, seu personæ confitentis, considerandum an alias sibi mente constet, & ad rem apposite loquatur; an det scientiæ suæ vel facti non improbabiles rationes; an dicat se discernere nosse inter illusiones in somnis, & res ipsas quæ vigilanti acciderunt, quod afferebat Io. de Vaulx, & Inquisitores Germani testātur esse modos dignoscendi. Minimū verò refert an sint idiotæ. nam idiotæ quoad sensuum externorum functiones tam pollent, quam qui docti sunt. Aetas etiam non multum ad rem pertinet, nisi si nondum essent doli capaces, quoad peccatum; vel etiam præ senio delirarent. Nec maioris momenti est conditio paupertatis vel diuitiarū. nam etsi pauperes facilius in hæc scelera pertrahantur; pertracti tamen non magis obnoxij sunt delusioni, quam diuites & nobiles. Idem de sexu iudicium. De energumenis (nam fortassis aliquæ sagæ simul sunt energumenæ) censuerim, quando talis aliqua ex bonis fundamentis iudici suspicio esset, me eas curarem primo exorcizari, & facta exorcizatione, eodem loco eius confessionem haberem, quo ceterorum. Nam quæ in dilucidis interuallis energumeni faciunt, eorum æquè memores sunt postea atque alij, quæ verò faciunt tempore vexationis, vel (vt rectius dicam) quæ tum in illis diabolus facit, eorum postea non meminerunt. Igitur quandocunque in iudicio rerū actarum probè memores sunt, & circumstantias ceteras idoneè recensent, putandæ sunt non illusæ, nec excusandæ à criminum poenis, quæ confitetur se patrasse interea dum ratione recta vtebantur? Rarò tamen crediderim energumenas esse, quæ sagæ sunt, saltem post possessionem a dæmone non esse factas sagas; sed vel iam ante sagas fuisse, vel quæ uerè sunt sagæ, propter assiduam dæmonis assistentiam, & maximam in eas potestatem, multa cum energumenis communia, quoad ferociam, & crudelitatem potissimum, habere, vel habere videri.

Secunda circumstantia (QVID) comprobat confessionem, quando delictum quod confitentur, dæmoni, seu per dæmonem homini, non est impossibile, nec viro sapienti & erudito incredibile, quantumuis stupendum sit, & admirabile, horrendum aut execrandum. Nam talia solent ab eis patrari, & quo regnum Antichristi vicinius, hoc Satanæ potestas maior concedetur: & charitate magis ac magis refrigescente, clarius atque clarius mysterium iniquitatis incipiet reuelari & operari. Vtrum verò aliquid sit incredibile uel impossibile, iudicium pertinet ad Theologos, qui cum humana diuinam philosophiam probè coniunxerint; nudi verò litteratores, Iuristæ, vel Medici, non sunt idonei iudices, multoq; minus homines quidā Lucianij, & Athei, seu polytici nostri trochi; pietatis, publicæ salutis, & Catholicæ religionis negligentissimi, ambitionis verò & diuitiarum vndiquaque aggregandarum studiosissimi. Quid vero adeo abominabile fateri possunt, quod non factum alias comperiamus? Incestus, Sodomiæ, parricidia, fidei apostasiæ, sacrilegia; nostris temporibus, nōne ludus? Antropophagiam horrent animi, sed possem singularum ferè nationum proferre non pauca exempla. Carybas mala cōsuetudo; Iudæos, Italos, Hispanos aliquando adegit dutissimum famis telum. nō minus efficax odij magnitudo plane belluina superioribus annis Angræ quendā Lusitanū

N.Pi-

Lege Rober. Dinothum lib. 2. de bello religionis in Fracia.

N. Pilatos tria Castellanorum corda trepidantia vorare adegit, vt narrat Hist. *De las Terceras*. Quid Mattiacum aliud (quo te ô Belgica mea hæresis auertit?) nautâ? sed nolo meis verbis, carmine volo cognoscas Lector Nobilis Nortuuici:

Lugdunũ *cingit* Batauorũ *miles Iberus,*
A Batauo contra cingitur ille mari.
Non opus est gladijs ferroq; rigẽtib. armis,
Sola pro Batauo belligerentur aqua.
Iacturã pecoris Batauus quam fecit, & agri,
Hispano decies sanguine Ibere lues.
Mercator sapiens tamẽ haud mercabitur unã
Hispani generis corpora mille boui.
Macra caro est, nuper cum cor gustasset Iberi
Respuit, et canib. nauta uorare dedit, &c.

Nã plura addit. Comesse potuit, qui in tã immani facinore ludere. sed Dinothus tñ dissentit, nam ait hunc Læstrigonem abiecisse, sed tamen alium arrosum id Delftum transiulisse, pietati ludibrio, & petulantiæ. Idẽ Dinothus fatetur *lib. 5. Historia Gallica*, persuasam plebẽ Catholicam fuisse, pueros ab vberib⁹ matrum per Hucnossios seu Caluinistas auelli, verub. infigi, & instar hædinæ aut aprugnæ mandi perauidẽ consueuisse. Verus necnè rumor ille fuerit, non habeo affirmare: malo falsum credere, quãuis geni⁹ sectæ nõ abhorret. tamq; crudelia territ illius belli ciuilis facinora fuere à Caluinianis pperpetrata, vt ea posteritas nunq̃ sit creditura. Nihil ergo tã crudele, vel nefariũ sagæ profiteatur, qđ non sit exẽplis contestatum. Puto me hoc opere toto singulorum criminũ multiplicia memorasse: & reperiri, q̃ vnã in personã oĩa concurrãt. scripsit ad me ex nostris, vir fide dignus, Gaspar Rhey, An. 1600. in hæc verba; *Hic Monachij 27. Nouẽb. mater filiiq;, duo uiri, puerq; duodennis (erat hic ex reliquijs eorum, qui non multò ante hoc tẽpus itidẽ hic flammis cremati, aut stipitibus incidi) atroci prorsus supplicio affecti fuerunt. Medea fabula est, Thyestes fabula est: superos & inferos polluerunt. vis verbo dicam, quicquid scelerũ in libris, quos* de magia *inscribis, admiserunt isti. hoc ex ore Iudicis iurati; qui in uenefices hosce & quæstionibus egit, & illos (libros inquam tuos) ac diligentissimè perlegit; præsens audiui. Itaq; sexies urbẽ intra usti sunt ferro ac laminis; extra, pfractis ante brachijs à rota, in rogo vstulati sunt uiui.* Non ergo attendendum iudici vt credat, immane magis vel minùs sit facinus: sed in ipso considerandum facinore, quantumcunq; sit; an quod à se patratum fatentur, id verè patratum fuerit. v. g. dicit se commouisse tẽpestatẽ & grandinẽ præcipitasse in agrum Titij vicini sui; videat an verè tum ager ille ob orta procella fuerit grandinatus. Dicit se se stregasse (vt loquuntur) filiolum N. & verè puellus nullo apparẽte morbo contabuit, fortassis etiã cicatrix paruula, in pectusculo vel gutture pueruli inuenta. Dicit se necasse vaccas aut iumenta N. defossa sub limine stabuli olla, quę ibidem reperta; aut solo contactu necasse dicit, & visa fuit tangere, nec certa mortis causa apparet alia. Dicit se adolescentula 10. vel 11. annorum cum solo dæmone consuesse, quæ p inspectionẽ fęminarũ peritarũ deuirginata inuenitur. Neç verè peccatũ strigũ vllũ est difficilioris pbationis aut suspecti⁹ de delusione, q̃ nefanda cũ dęmonibus Venus. Remigius tñ indicia duo suggerit, si post tã nefario concubitu defuncta præ lassitudine per aliquod tẽpus ei decumbendum fuerit: aut si substrata lintea largo cruore sint pfusa, quæ duo sagæ duæ in actis cõfessæ fuerũt. *lege illum. lib. 1. c. 6.* Sanè hæc sunt indicia clara quibus saga queat cognoscere se non somniasse. Immò quoad viros etiam, censent Iaque. & alij, nunq̃ sic deludi quoad concubitum, qui in discernere queant, an vigilantes id fecerint. licet. n. initium in somnis potuerit cõtingere, in ipsa tñ patratione necessariò volũt hominẽ expergiscere: atq; id aiũt docere illorũ experiẽtiã, qui fędis huiusmodi imaginationib. inter dormiendũ cõmaculant. Et hęc fuit Hebræorũ iam olim opinio, *quod rerum natura non capiat quenquam coire nescientem*, ait D. Hiero. *Tradition. in Gen.* qui non refellit, vt nec Rupertus; & idẽ tenent Liran. Tostat. & Oleastri⁹ *in c. 19. Gen.* agẽtes de ebrij Loth incæstu; scio D. Ire. *lib. 4. c. 51.* & D. Chrys. *hom.*

hom. 44. in Gen Theodoret. Ambr. & alios voluisse hęc omnia prorsus ignaro nec sentiente Lothi facta; quod naturaliter fieri posse, etiam Caiet. & Perer. noster censuerunt: Nec quicquam dubito à dæmone adeo fortiter aliquem soporari posse, vt ne in decisione quidem seminis dormire desinat. Posset itaq; dæmon sic sagis illudere, fateor. Verũ causam non video cur id in diabolicis hisce mãcipijs fieri suspicemur; q̃ (vt narrat Spreng.) nõ rarò repertæ sunt in agris clara luce supinę, & crissantes, & postea visus teter vapor ab earum corpore se sursum eleuare; quem illæ in actis suum incubum fuisse confitebantur. Item quando affirmant se ad conuẽtũ delatas, vel iter pedib. confecisse, & visæ sunt ab alijs ire, aut in chorea ab alijs agnitæ; & complices asserunt se simul adfuisse, & in reliquis circumstantijs conueniunt. Quando post reditum à conuentu aliquot dieb. ægri, vt multi apud Remig. & Binsf. quando reperta vasa conuiuantiũ, vt a lanione Camerarij: quando inuentæ nudæ in agris à cursu reuertentes, vt Grillandi Lucretia: quando post multũ deniq; tempus ac laborẽ domum rediere; vt Presbyter Pici, & Nob. ille Lochiensis Bodini: quando membris semineces ex nube in terram deiecti, vt iuuenis Batauus Ronsfei; aut in arborẽ, vt Margareta & armentarij Remigiani. Deniq; quando se aiunt cattũ vel quod aliud animal induisse; & vestigia patrati sub tali larua criminis apparent; vt sanguis pueri exsucti in cunis, apud Spin. vel vulnus in strigum corpore qua parte schema ferinum conuulneratum fuerat, vt cattus eiusdem Spinei, & bufo apud Ipras flandriæ. Denique hæc circũstãtia (*quid*) innumera indicia queat præbere, sed notanda duntaxat, q̃ rẽ ipsam, de qua quæritur concernunt. v. g. vel delationem, vel cõcubitũ, Nã si hæc verissima sint, parũ attinet, etiam si parerga quędam admisceantur minus verisimilia, ideò n. solet diabolus falsa veris affuere, ut ne ueris q̃dẽ fides cõstet: q̃d in confessione Mantessium Necromanti corum ex Crespeto alias ostendi; itẽ in exemplis quibusdam à Remig. adductis. Deniq; in hac circumstantia, quæ omnium præcipua est, audiat Iudex prudens prudenter monentẽ Plutarchum; *Quodammodo philosophiam tollunt, qui reb. mirabilib. fidem non habent. Oportet autem quam ob causam aliquid fiat ratione tractare: quod verò id fiat, ex Historia est sumendum lib. 5. Symposiac. c. 7.* Itaque narrationi reorum stare oportet, quæ tot Historiis est comprobata: Hanc incredulitatis aduersariorũ ex inscitia natam pertinatiam iampridẽ ueteres damnauerunt. Apul. *lib. 1. de asino* asserit hominibus multa euenire usu mira, & planè uera, quæ tamen ignaris relata fidem perdant. Dionys. Halicarnass. *lib. 5. antiquit.* docet hoc unicuique insitum à natura, ut ex proprijs ea quæ de aliis dicunt iudicem⁹, & an aliquid credibile uel incredibile sit, id ex proprijs uirib⁹ metiamur. id ex propriis uiribus metiamur. Plinius autem senior (locus excidit) *quẽ admodum (ait) multa fieri non posse, priusquam facta sunt, iudicantur: ita multa quoque quia antiquitus facta sunt, quia nos ea nõ vidimus, neque rationem assequimur, ex ijs esse quæ fieri nõ potuerint iudicamus. Quæ certe summa insipientia est.*

Tertia circumstantia est C V R? utpote si habuit causam tum temporis ad pactum cum dæmone ineundum: puta insatiabilem libidinem, pusillanimitatem, desperationem, desiderium uindictæ, curiositatem, egestatem subitam aut ualde grauem, & huiusmodi, quibus impelli consueuisse; Theophili, Edelini & aliorum exempla declarant.

Quarta, Q V O M O D O; non est magno usui. quia parũ refert an modum ignorent: sufficit, quid ex parte sua fecerint, & quibus usæ sint instrumentis. occulta sunt plerunq; Satanæ strategemata, & media naturalia. Sat erit si indicent, quibus usæ, pulueres, unguina, decermina mortuorum, buffones, ollæ &c. maxime si ista compareant apud illas, uel uisa, uel reperta quibus asserunt locis. Modus etiã operandi sedulò distinguẽd⁹

est

est ab ipsa rerũ adhibitarũ efficacitate. quãuis.n. quod saga se dicit adhibuisse, hoc fit secundum se inutile ad effectũ producendum; sufficiet, si pro signo esse queat. nam efficacitatis uis omnis pendet, á peritia & operatione ipsius diaboli ad signum operantis: ut patet in transuectionibus, & procellis ciendis, similibusque.

Quinta, QVIBVS AVXILIIS; hoc est an ope dæmonis & cum quib. complicibus. hoc indiciũ frequentissimũ & optimũ est. quia fatentur cõplices se simul fecisse. Vt aũt incredibile oẽs eodẽ mõ circa singulas circũstantias delusas fuisse. quamuis enim tam facilè foret dæmonibus decem decipere q̃. unum: tamen non est censendus Deus hoc æque permittere. Ne omnis ratio probandi talia delicta occulta iudicibus adimatur; hoc enim dissentaneum est prouidentiæ diuinæ.

Sexta, est, VBI: quæ minimi momenti est. nam possunt æque deludi uno loco atque alio, Deo permittẽte.

Septima circũstãtia (QVANDO) non multum attendenda, quia tantũ uno, quantum alio possunt die; quantum interdiu, tãtum noctu; & quouis tẽpore decipi à demone possunt. Adminiculantur tamen hę duę ultimæ reliquis circumstantiis ad earum confirmationem, cum testes conueniunt in loco & tẽpore: nec nihil probabilitatis hẽt locus famosus, aut tẽpus solemne (hoc est dies ordinarij) q̃bus earũ scelerosa conciliabula celebrantur.

Sed (inquiet) potest in cõuentu innocens repræsentari, adeò ut multi testes postea deponãt eum se illic uidisse. Respondi alias, uel Deum id nunquam passum: uel si passus fuit aliquando eos infamari, nunquã tamen passus est, eos damnari: sed mox eorũ innocentiã in lucem protulit, ut in illo ipso facto B. Germani, quod aduersarii urgent; & certius probatur ex D. Athanasii iudicio, qui falso accusabatur brachiũ Arsenii ad usus magicos abscidisse. Demum si quid huiusmodi argumentũ ualeret, in adulteris, homicidis, & aliis etiam ualeret. Nã posset etiã diabolus in latronũ cauernis, & lustris libidonosorũ innocentẽ exhibere tanquã adulterum, uel homicidã: quod quidã B. Siluano narrãt accidisse, æquali historiæ fide, qua illi de B. Germano memorant; & de Santarenensi monacho habes inferius *l. 6. c. 2. sect. 3. q. 3. AA.* Si cõcedunt æquè in aliis criminibus hoc locum obtinere; næ illi quam fidum sceleratis patrocinium, tam infidam reipubli. & Deo nauant operã, nihil. n. accomodatius sit ad criminiosos omnes suppliciis eripiẽdos. Si negãt in aliis peccatis idẽ locũ habere; doceant cur in solo crimine fascini dæmon hoc possit, & non in alijs. Sat scio nunquam idoneè docebunt.

Sextum arg. est malefici non sunt occidendi, propter abnegatio nem fidei: quia omnes homines, dũ mortaliter peccant; fidẽ abnegant, & dæmoni, relicto Deo, adhærent, & tamen non propterea occiduntur. Cõf. B. Petrus ter Christum negauit, & tamen non fuit propterea necatus. *Resp.* peccatores recedere à Deo per inobediẽtiam tantũ; & ideo improprie dicũtur propterea infideles, & fidem negare: sed malefici seu lamiæ recedũt à Deo per expressam abnegationẽ Dei & fidei, quod est APOSTASIA, proprie dictę infidelitatis species, constituens peccatũ vnũ specificè à ceteris mortalib. peccatis distinctum. ut optime deducit Binsfeld. *in l. 7. C. de malef. in resp ad 1. argum.* Quoad B. Petrum, ille tantum peccauit contra præceptũ confessionis fidei, fidem uero nequaquam amisit. malefici fidem corde & ore abijciunt, idque sponte, nullo urgente metu. Petrum statim pœnituit; sagæ manent in sua defectione. plura de Petri negatione egregia inuenies apud F. Soarem *tom. 2. in 3. p. D. Thom.*

Septimum argum. Deus permittit maleficia fieri, & finit maleficos uiuere. ergo non debet eos homo occidere. *Resp.* ridiculum esse quod inferunt. sic enim sequeretur nullorum criminum reos occidendos: quod esse hæresim certam, docent Catholici scriptores Nonne magistratui *gladius* a Deo dat[a] *ad vindictã malorum?* a Ex his apparet

a *Rom. 13* *Pet. 2. Vide Orig. homi. 20. in Nũ.*

E 2 quam

quàm ridicula sint argumenta aduersariorum. Sit ergo

Conclusio, *Lamia occidenda etiamsi hominem nullum ueneno necassent, etiamsi segetibus, & animātibus nō nocuissent; etiāsi necromantica non forent: eo ipso tantū, quod dæmoni fæderata, quod conuentui interesse solita, & quæ ibi exercentur præstare.*

Probatur id primum iure diuino, Exodi 22. v. 19. *Maleficos non patieris uiuere.* quo loco vox Latina est admodū latè patens, nec restringenda ad solos venenarios, vt nec Græca, nec Hebræa. quod quā fusè probaui, *a* hic nō repetā, idē statuitur Leuit. xx. vers. vlt.

a lib. 1. c. 2 de voce Mechassephim.

2. probaẗ iure humano, lege Ecclesiastica. *c. peruenit. c. contra idolorum. 26. q. 5. Extrauagant. varijs, una Ioan. xxij.* super specula, *alia Innoc. 8. quæ ponitur ante malleum malef. alia Alexand 6. incip.* cū accepimus; *alia Leonis X. incip.* honestis petentium votis; *alia Had. VI incip.* Dudum vti nobis.] & lege sæculi, scripta quidem *l. multi. l. nemo. l. nullus. l. etsi. C. de malef. & mathem.* non scripta verò cōsuetudine fere Vniuersali Europæ, iudicum Ecclesiasticorum, qui solent brachio sæculari eos tradere; *b* & iudicum secularium vt patet ex scriptoribus qui res criminales prosecuti sūt nationum omnium; *Italorum*, Blanci, Carrerij, Grillandi, Gandini, Clari, Follerij, Bossij, & aliorum; *ex Hispania* Bern. Diaz, Placæ; Auiles. Auendanni, Couarr. Gregori. Lop. *ex Gallijs* Fabri, Millei, Michaelij, Iaquerij, Berberij, Remigij, *ex inferiore Germania* Dāhauderij; *ex superiore* Althusij, Godelmann. Fichardi, Molleri & ipsorū patronorū Lamiacorum; qui dū queruntur & improbant, contestantur cōsuetudinē hāc inualuisse. Hæc PP. rescripta, hanc Impp. sanctionem, hanc Europæ generalē consuetudinē, hæc decreta cunctorum tribunalium accusare mendacij, hoc est contendere falsum supposuisse & asseruisse: quod nomen, quod supplicium meretur?

b vt docēt oēs q de Inquisitorū tribunali egere Lucerna Inquisitor. Directoriū Inquisit. illud Comēsis, hoc uero Eymerici: Viatoriū Inquis. Berber. Sprēgerus in malleo, Iaqueri⁹ in flagello, Simā ī praxi. Alfon. a Castr. de iusta hæret. punit. lib. 1. c. 16.

3. probatur ratione, criminis grauitati commensuranda pœnæ grauitas: grauitas autē criminis petenda à personę offensę dignitate, & ab ipso offensionis modo. Offendiẗ à Lamijs Deus Opt. Max. & DEIPARA, & omnes cœlites, & vniuersa Ecclesia, genusque humanum, & animata inanimataque omnia: nam Deo & superis maledicunt, & blasphemant; ceteris creaturis abutuntur, & exitium parant; idque modis contumelię & crudelitatis plenissimis. primò interuenit *idololatria*, grauior quàm Israelitarum. illi vitulum aureum adorabant, corā eo bibebant, saltabant, canebant; *c* hi corā dæmone ipso, cui se deuouent, cui sacrificant, cui fidelitatis & obediētię sacramentis se addicunt; coram hoc (inquam) edunt, bibunt, choreas ducunt, cantillant, fœdissimaque multa operantur. Secundò *consulunt ipsum dæmonem* frequenter, quod ipsum morte dignissimum, ex lege Dei. *d* Tertiò *offerunt filios & filias suas dæmonijs*: lege Dei iubentur occidi, qui semen suum offerunt Moloch. *e* Quartò eadem lege necari iubetur, *qui cum iumento coierit*: *f* item qui adulterium cōmiserit: *g* item qui cum sexus eiusdem hoīe *Sodomiam commiserit*: *h* longè detestabilior est spurcities Magorum; quia, cùm sint coniugati, adhuc versantur in continuo quasi concubinatu cum dæmonibus, & sic non tantùm contra sexum, neque tantùm extra speciem peccant, sed etiā extrà genus: quod detestabilius est, & peß. omnium carnaliū peccatorum. Nec ociosum est, quod cùm diuina lex *i* dixisset, *maleficos non patieris viuere*. subiungat immediatè; *Qui cum iumento coierit moriatur. Qui immolat Dijs occidetur.* nimirū vt hæc connexa, & comitari solita sese indicentur. Sextò interuenit in eorum crimine atrocissima *blasphemia & maledictum in Deum*: quæ diuina quoque lex morte sanciuit vindicanda. *k* Septimò accedunt in vno *crimine & alia multa*: quibus à legibus humanis iustissime mors decreta suppliciū; apostasia à vero Deo; *l* exercere ritus & sacrificia Diaboli fœdiùs, quàm vlli olim pagani; *m* trāsfugiū à Deo ad hostē dæmonē, cū Deo Sacramentū militiæ in baptismo dixerint; *n* rebaptizatio quoque, & chrismatis seu cōfirmationis conata abrasio; cri-

c Exo. 32. à nu. 5.

d Leui. 20. v. 6.

e d. c. 20. n. 2.

f d c. 20. n. 15.

g d. c. 20. n. 10.

h d. c. 20. n. 13.

i Exod. 22. n. 18.

k Leui. 24. n. 15. & 16 idē in auth. ut nō luxur. contra nat. Boeri. decis. 31.

l cap. 1. de apost. & ibi DD. l. 2. & 3. C. de apost.

m l. 1. & 2. l. nemo uenerantus. C. de pag.

n l. deserto rē §. is qui

a ad hostes D. de re milit. l. si quis ali quid ex metallo. §. trāsfuga, D. de pœ. b l. etsi excepta. C de hær. item l. l. quisquis. C. ad leg. Iul. maiest. c l. vlti. C. Theodos. de malef.

men læsæ Maiestatis diuinæ apertissimum ex ipsa Professione & pacto seu fœdere solo, vt ex formula & ritu ipso constat; b nocturni conuentus ad magicos apparatus, quod ipsum capitale. c Cumque itaque tam multa concurrant in vno crimine, quorum singula morte dignissima; videtur cómuni iudicio carere; qui communem hanc pestem non censet igne gladioque abolendam; & suspicionem occulti consensus atque conspirationis merito præbet; qui se, Dei & hominum coniuratos hostes defendere atque tueri velle, profitetur.

Accedat & alia ratio. Criminum morte puniendorum tres sunt causæ præcipuæ. 1. ne criminosi viuendo dāna inferant proximis & reip. constat autem maleficos etiamsi non occiderent veneno, tamen plurima damna inferre; vt enim cetera mittam, cùm eorum peccatum sit in vno multiplex quædam colluuies, sentina, & semper repullulascens hydra peccatorū; Deus grauissimè semper offenditur, & ad clades toti reip. inferendas prouocatur maximè; vt his infelicissimis temporibus experimur, huius sectæ (quæ iam cæteris longiùs proserpsit) flagitia, bonorum hominum precibus, & pietati præponderant, plusq; illa possunt ad irritandum, quàm hæc ad Deum placandum. 2. causa est, vt etiamsi alijs nō nocerent facto, ne noceant exemplo; vt videmus quotidie lamias multiplicari, & earum sermones atque opera canceris instar serpere. quare tollendæ de medio, vt *stulto pereunte sapiens astutior fiat*. 3. ne si diutius mali tolerentur, maiora aggrauatis sceleribus supplicia sibi accersant, & de die in diem fiant deteriores. cúque salutis pars sit, minus affligi: optimè illis ad salutem consulit æternā, qui maturè flagitijs eripit. Docet experientia vix vllas extra rogum, vel carceres conuerti: quomodo conuertantur, quæ domi moriuntur, nec habent qui ad Deum reuocet consciū peccati eorum quenquam? Potest illas Deus ad pœnitentiam etiam domi reuocare: sed non videmus hoc fieri. quod singulari Dei cōtingit clementia, quæ pœnas tantis sceleribus debitas vult breuiore & leniore hic supplicio expiari. Cùm itaque omnes hæ rationes locum habeant in Lamijs, etiamsi nullum occiderunt animal; consequens eas adhuc meritò morte plecti; & hos iudices clemētes potiùs quàm crudeles in eas existere, consequens etiam impios & crudeles in remp. & quasi parricidas patriæ esse, qui ad tam euidentem patriæ perniciem hæc viperarum examina dissimulatione, conniuentia, aut aliter, fouent, celant, tuentur, aut debitæ pœnæ subtrahunt.

Obijcitur ex Constitut. Carolina d locus cuius hæc sententia est; d si alicui damnum maleficio siue veneficio intulerint, morte ignis plectantur: si verò nulli dānū intulerint; pęnas patiantur pro delicti quantitate & qualitate. *Resp.* semper (vt ostensum) huius delicti eam esse qualitatem & quantitatem, vt si fœderatæ fuerint cum dęmone; si in conuentibus, ea quæ fieri solent, fecerint, morte plectendæ sint. Duntaxat ergo caput hoc definit, venenarios illos semper igne puniēdos: ceteros, si venenarij non sint, aliquando ignis, aliquando alio supplicio puniendos. Patronis ergo Lamiarum, qui hoc capite nituntur, docendum fuit, harum Lamiarum crimen huiusmodi non esse, quod mortē mereatur: quod hactenus illi ostendere nequiuerunt, & Binsfeld. Grillan. Sprenger. Alf. à Cast. Siman. & alij citati, nosq; etiā non obscurè contrarium demonstrauimus. Quid quęso absurdius, qui vaccā vel equum occiderit interfici; q à fide Christiana defecerit, & Deo maledixerit, & Diabolo se addixerit expressa professione, & cū eo fędissime coierit, & ei sacrificauerit &c. eū morte non affici? estne hoc pęnas criminibus cōmēsurare? Visum mihi, vū hæc oīa luculenter probari queāt, inserere huic loco exemplar Iulia latæ Auinioni anno 1582. vt refertur à Sebastiano Michaelis, *in Pneumalogia*.

d ar. 109.

Visis processib. coram N. N. N. &c. *contra nobis constitutos reos, accusatos & dela*

tos; quibus tam per vestram, & quorumlibet vestrũ relationem, ac propriam confessionem iudicialiter coram nobis factam, atque sæpiùs repetitam, iuramento vestro medio; quam per testium depositiones, eorumque accusationes & alias legitimas probationes, ex dictis, actis & processu resultantes, nobis legitimè constitit, & constat, quod vos, & vestrum quilibet, Deum nostrum omnium Creatorem, & Opificem, Vnum & Trinum abnegastis; & immitem Diabolũ, hostẽ antiquũ humani generis, coluistis; vosq; illi perpetuò deuouistis, & sacratissimo Baptismati, & his qui in eo fuerãt susceptores leuantes, & propatrites vestræq; parti Paradisi & æternæ hæreditatis, quã pro vobis & toto genere humano Dominus noster Iesus Christus sua morte acquisiuit, coram præfato cacodæmone, in humana specie existente, abrenunciastis; infundente ipso rugiente diabolo denuò aquam, quã accepistis, vestro uero mutato nomine in sacro baptismatis fonte vobis imposito, sicq; aliud cõmentitiũ nomen uobis imponi fictitio baptismate passi fuistis, & accepistis: atque in pignus fidei dæmoni datæ uestimentorum vestrorũ fragmentũ, & particulam illi dedistis, & ut à libro vitæ vos deleri; & obliterari pater mendacij curaret, signa vestra propria manu, ipso mandante & iubente, in reproborum damnatorum, mortisque perpetuæ libro nigerrimo ad hoc parato apposuistis: &, ut ad tantam perfidiam & impietatem vos maiori vinculo deuinciret, notam uel stigma cuilibet uestrum, ueluti rei suæ propriæ, inussit: & illius mandatis & iussis iure iurando, super circulo (quod diuinitatis symbolum est) in terram sculpto (quæ scabellũ pedũ DEI est) per uos, & quemlibet uestrum præstito, cruce uos obstrinxistis signo Dominico & cruce conculcato; & illi parendo, adminiculo baculi, quodã nefandissimo unguento ab ipso Diabolo uobis præscripto illiti, cribris & positi per aera ad locum constitutum, intẽpesta nocte, hora cõmoda malefactoribus, statisque diebus, ab ipso tentatore portati & translati fuistis: ibique in communi synagoga plurimorũ maleficorum sortilegorum, & hæreticorum fascinariorum, cultorumque dæmonum, accenso igne tetro, post multas iubilationes, saltationes, comessationes, compotationes, & ludos, in honorem ipsius præsidẽtis Beelzebub Principis dæmoniorum, in formam & speciem fœdissimi & nigerrimi hirci immutati, ut

Apostasia cõsummata.

Transfugiũ

Sacrilegium

f. leg. sub cribus positi. Ecce conuentus & transportatio. Ecce idololatriam perfectam.

Deũ, & uerbis adorastis; & ad illũ cõplicatis genibus supplices accessistis, & cãdelas piceas accensas obtulistis, & illius fœtidissimum ac turpissimum anum (proh pudor;) summa cũ reuerẽtia ore sacrilego deosculati estis; illumque sub ueri Dei nomine inuocastis; illiusq; auxilium, & pro uindicta in omnes, uobis uel infensos, uel petita denegantes, exercenda efflagitastis: atque ab ipso edocti uindictas, maleficia, fascinationes tum in humanas creaturas, tum etiam in animalia exercuistis, atq; homicidia infantium quamplurima commisistis, imprecationes, ablactationes, & alios grauissimos morbos, ope iam dicti Sathanæ immisistis, infantesque per vos, nonnullis etiam scientibus tantum & annuentibus, arte iam dicta malefica oppressos, confossos, & interfectos fuisse, ac demum in cœmiterio sepultos noctu & clàm exhumastis, atque in synagogam prædictam, fascinariorum collegium, portastis; deniq; dæmoniorum Principi in solio sedenti obtulistis, detracta & vobis conseruata pinguedine, capite, manibus, & pedibus abscissis, truncumq; decoqui, & elixari, & interdum assari curastis, iubenteq; ac mãdante præfato Patre vestro comedistis, & damnabiliter deuorastis: mala denique malis addendo, vos viri cum succubis, vos mulieres cum incubis fornicati estis, Sodomiam veram, & nefandissimum crimen miserè cum illis tactu frigidissimo exercuistis: &, quod etiam detestabilissimũ est, augustissimum Eucharistiæ Sacramentũ per vos in Ecclesia Sancta Dei aliquando sumptum, iam dicti Serpentis à Paradiso eiecti præcepto, in ore retinuistis, illudq; in terrã nefariè expuistis, ut cum maiori omnis contumelia impietatis & contemptus specie Deum nostrum verum & Sanctum dehonestaretis, ipsum verò diabolum, eiusq; gloriã, honorem, triumphum & regnum promoueretis; atq; omni honore, laudibus, dignitate, auctoritate, & adoratione honoraretis, & honestaretis. Quæ omnia grauissima, horrendissima ac nefandissima sunt, directè in Omnipotentis Dei omnium Creatoris contumeliam & iniuriam. Quam ob causam nos F. Florus Prouincialis Ordinis fratrum Prædicatorum, sacræ Theologiæ Doctor, ac Sanctæ fidei in tota ista Legatione Auinionensi Inquisitor generalis; Dei timorem præ oculis habentes pro tribunali sedentes, per hanc nostram sententiam diffinitiuam, quam, de Theologorũ & Iurisperitorum consilio more maiorum,

Finis, nocere maleficijs humano generi. Maleficia & crudelitates.

Sepulchrorũ violatio.

Ar. tropophagia.

Sodomia.

Sacrilegium

Sententiæ cõdemnationis tenor.

in

in his ferimus scriptis, IESV CRISTI Domini nostri, ac B. MARIAE. Virginis nominibus piè inuocatis, dicimus, declaramus, pronuntiamus, & diffinitiuè sententiamus; vos omnes supra nominatos, & vestrum quemlibet fuisse & esse ueras Apostatas, idololatras, Sanctissimæ fidei desertores, Dei omnipotentis abnegatores & cōtemptores, Sodomiticos & nefandissimi criminis reos, adulteros, fornicatores, sortilegos, maleficos, sacrilegos, hæreticos, fascinarios, homicidas, infanticidas, dæmonumque cultores, diabolicæ atque infernalis ac reprobatæ fidei assertores, blasphemos, periuros, infames, & omnium malorum & delictorum conuictos fuisse. Ideo uos omnes, uestrumque quemlibet, tanquam Satanæ membra, hac nostra sententia, Curiæ sæculari remittimus, realiter & in effectu condignis & legitimis pœnis eorum peculiari iudicio plectendos.

Habes hic epitomen scelerum quæ fascinarij isti soliti committere, quam alibi, accuratiùs comprehensam: habes & exemplum damnationis Ecclesiasticæ, quo illa pacto Curiæ sæculari, reos puniendos tradat: nec opus alia solemnitate, si laici sint rei.

Maius opus quando tradendi sunt Clerici; quos constat ante traditionem omni clericali priuilegio; præmissa regradatione seu (vt vocant) degradatione spoliādos. Quæritur aūt, q̄d si moniales sint, vel monachi laici; nullo in clericorum gradu constituti; an & hi exauctorandi, & q̄uo?

De his vltimis non memini me quidquam legere. Sed arbitror sufficere nudationem, seu spoliationem habitus monastici, vt viris caputium, feminis velum, cum scapulari, & habitu supremo auferatur, vestisq; laica illis inijciatur, & ordine, cui se adixerant, eiecti, spoliatiq; oī religiosorū priuilegio, fortisq; Laicæ effecti, declarētur; sicq; Curiæ sæculari tradātur. Praxim huius casus nōdū vidi, sed suspicor hāc esse, vel esse debere.

Sed q̄a in fascinariorū causis multorū criminū quędā quasi colluuies & sentina reperitur; quorum non eadē qualitas est, quæri solet propter quæ liceat vel expediat hāc Clericorū vel Monachorum traditionem facere?

Si sola hæresis propriè dicta, hoc est error in fide pertinax reperitur; sequenda decreta canonum de hæreticis, quæ proposui supra. *hac eadem sectione littera T. T. supra.*

Quid iudici in cæteris criminibus quæ hæresim comitantur vt plurimū, & quæ subiungam, facere expediat; id quia dependet à circumstantijs personarum, loci, temporis &c. prudentiæ & facti est, nec regulis vllis potest definiri. Hoc tantum in genere; honoris diuini, & timori, & publicæ vtilitatis summam semper habendam esse curam; & ita demūm, si hæc permittant, iuris rigorem remitti posse.

Si quæras quid iudici liceat? Resp: etsi olim degradatio non nisi propter tria crimina iure Canonico expressa permitteretur; hodie tamen praxim contrariam inualuisse passim, vt propter alia quoque crimina his maiora id facere liceat; quod sanè & à plerisque interpretibus receptum & æquitati valdè consonum, post Bald. Ancharan. & Abbat. frustrà reclamantibus Antonin. Anan. & Butrio, in praxim deductum videmus. Quare licet hodie propter vnum crimen valde enorme, vel plura grauia (sic voco quæ non tam enormia) etiam non exspectata incorrigibilitate clericum tradere sæculari brachio puniendum; vt docent post alios, Guilh. Benedictus *in c. Raynutius*, Bernard. Dias de Lugo Episcopus Calagurritan⁹ *Prax. Criminal. canon. c. 90.* & Felicianus Episcop. Schalensis. *lib. de depositione & degradat. c. 14.* à quibus adferuntur exempla multa rerum sic iudicatarū, in Italia, Hispania, Francia, Belgio. dissentiunt tamen in eo dumtaxat; quòd incidente casu Felicianus censet, priùs consulendum Pontificem Maximum: fateor id tutius. Sed alij hoc necessarium non putant, nec puto in praxi obseruari. Quod verò videmus iure Canonico requiri incorrigibilitatē, *c. cùm non ab homine. de iudic.* hoc rectissimè censent, cum Ancar. Abbā. Felino & alijs, citati DD. recipiendum in criminib. leuioribus, & reip. parum noxijs: non verò in

enormibus. *vide Diazium. supra c. 33. & 90, Felician. c. 12. & 14.* quorum sententiam verissimam puto in criminibus huiusmodi diu continuatis *arg. c. quam sit, de except. Prælator.*

Crimina aût hmôi valdè enormia, & hac seueritate digna i fascinariorū facinoribus, præter ipsam hæresim, mihi videntur saltem tria occurrere.

Primò est *Apostasia* à Deo & professione Christiana, mera & perfecta, & transfugium ad dæmonem, illique præstitum homagium, siue accedat idolatria, (quæ per se sufficit) siue non accedat. quia hoc crimen, secūdū se, grauius est hęresi propriè dicta, punitur non tm̄ pœnis oībus hæreticorū; *a* sed eò acriùs, quod qui hæreticus locus pœnitentiæ permittitur, is Apostatę iure ciuili disertè denegat. *b*

a c. 1. & ibi Innoc. Host. & alij. de Apost.
b text. & gloss in l. 3. C. de Apostat.

Secundo loco est talis *Sodomia* nefandiss ma, per concubitum cum succubis & incubis dæmonibus. propter Sodomiam verò tradendum brachio sæculari clericum, criminis huius aliquoties commissorem, statuit Pius V. Pontifex Maximus in Bulla, incip. *Horrendum illud scelus*: de qua consule Nauarr. c. 27. Man. num. 249. & superioribꝰ annis hoc in praxim Duaci deduxit Reuer. Eṗus Atrebatensis.

Tertio loco *homicidium*; quod in nostro casu multis ex capitibus est enorme & qualificatum. primò quando occidunt proprias proles, vel parentes, aut coniuges (vt apud Remig. li. 2. c. 1.) & horum similitudine, quādo monachi vel monachæ necāt suos collegas vel consorores. 2. quādo nondum baptizatos, & animam perdunt cum corpore. 3. quādo ad necem accedūt decoctiones illæ, aut antropophagiæ. 4. si veneno necant. 5. quando necant proditoriè ex pacto mediante ipso dæmone. hæc duo vltima indigent probatione, cetera clarissima sunt. Quartum, & quintū itaque probo, quia deterius est hominem veneno, q̄ gladio occidere: *c* ideo Romani venena etiam aduersus hostem detestabantur, vt Corn. Tacitus & L. Florꝰ docuere. Deinde conatus proditorꝰ grauitatē homicidij semꝑ aggrauat: estque maior ac dolosior proditio, quoties cauendi aut prohibēdi minor occasio vel potestas est. Dæmones autem sunt insidiatores inuisibiles, in omnem nocendi occasionem intenti; quorum nec insidias cauere, nec vim (si Deus illis permittat) atq; ferociā, aut vires humanæ ferre valent. Denique per tales & maximè diuturnos, atque acerbissimos cruciatus excarnificatos necant, & vtplurimum (quo, quid grauius?) de mentis simul recto deiectos statu, in deliria, miserandumque furorem præcipitant, cumque sanitate corporis, animi quoque tollunt incolumitatem. Quæ cuncta Philo Iudæus, *d* qua solet grauitate & copia verborū rationumq; perpēdit, & idcircò iustum Moysis Zelum validius cōmendauit, quod maleficis nec diei quidē vnius inducias à nece cōcedēdas statuerit: adeò vt, si carnifex desit, per ipsummet Principem Iudicem populi, eos de medio tolli voluerit, qui tali supplicio manus suas non cōtaminaturꝰ, sed Deo Sāctificaturꝰ, vt alter Phinees, videat. Addit vocem à Legislatore Exodi. cap. XXII vbi lex illa perscripta, positā capi. de oībus, qui uetitis artibus alicui necem moliuntur; & eos ad duo reducit capita, qui dicūtur μάγοι καὶ φαρμακευταί; & postea explicat quos duplici nomine complecti voluerit, nempe qui vel potionibus, vel verborum conceptis formulis abutuntur, φίλτροις καὶ ἐπῳδαῖς τισίν. quæ pro iisdem sumi sæpè solere satis īdicat Hesychij lexicū, vbi habes ἐπαοιδοί, φαρμακοί, γόητες, sed de hoc aliàs plura dicta nobis fuere. *e*

c text. in l. 1. C. de malef. & mathem. ubi Fr. Balduin. ad 4. li.
insti. tit. de publ. iud. §. Lege Cornelia de sicar. vers. eadem. lege & venefic.
d li. de spe cial. legib. circa medi.
e l. 1. c. 3. lit. D.

DD. communiter admittunt veneni mali nomine, etiam magicos susurros, & incantationes, siue formulas quaslibet cōceptis verbis ex pacto cū dæmone inito operantes, cōprehēdendi. *f* quia par damnū ex verbis talibus & venenis. iuxta illud Tragici de Medæa; qui postquam genus omne lethalium graminum, & Serpentum cōmemorasset ab ea vsurpatum, subdit;

Addit uenenis uerba non istis minus
Metuenda.

f uide Gril. li. de sortil. q. 12. & Pet. Binsfeld. in. l. 1. C. de malef.

Sane rōne pacti & dęmonis sic vocati,

ti, damna inferentis. Nonne Iustini. Imp. lege Cornelia de sicarijs perinde illos teneri sanxit *a* qui susurris, vt qui venenis, occidere? Quid quæso hic susurri, aliud quàm verba illa tam metuenda? Plato quoque occidi voluit lege sua, non solum qui venenis datis nocuissent, sed & quicumque deligationibus, aut illecebris, aut quibusdam incantationibus ad lædendum paratus esse videretur; & hæc omnia se veneficiorum nomine comprehendere affirmauit lib. de legibus XI. ferè extremo; ἐὰν καταδέσεσιν, ἢ ἐπαγωγαῖς, ἢ τισιν ἐπῳδαῖς, ἢ τῶν τοιούτων φαρμακειῶν ὧν τινῶν, δόξῃ ὅμοιος εἶναι βλάπτοντι. Incantationũ itaq; & susurrorũ nomine, omne malorũ verborum ex pacto efficaciũ, qd̄ malefici vsurparint, genus cõprehēdi; qui negaret, neminē legi, nec audiui.

a d. vers. ea dem lex. de publ. iudic.

Vnde nihil dubitem huc referre, formulas illas deuouēdi, seu diras imprecationes, quibus maximè varijs hæc hominum venena Deum offendunt: vt erat illud quo, quæ alicui nocere cupiebat, & se dæmoni per pactũ olim mancipat N. Louanij semper vtebatur: *Per illud ius & imperium, quod in me tibi permisi* (dæmonem alloquebatur) *postulo vt quãtum polles potesq; tali vel tali* (nomen exprimebat) *noceas.* Vbi notandum inprimis hac formam contineri & exprimi primò complacētiam siue ratihabitionem primi pacti, cuius hæc quædam est renouatio, & noua quodammodo apostasia. Deinde peti simpliciter, & indefinitè, vt dæmon quantũ poterit noceat: quare & illud peti, vt si queat occidere per diros cruciatus, id faciat. Ideò si constaret, ad Tartareas has preces, dæmonem alicui mortē intulisse; debere puto hanc mortem deuouenti huic, vt quæ iussit, imputari. Si de nullius nece constet, sed tantum de morbis & afflictionibus illatis; officium iudicis erit, quacumque meliore via poterit, iuridicè inuestigare, num mortis etiam causam alicui præbuerit, hoc est an aliquis ex ijs, quibus Diras imprecata est, morte violēta dæmonis eius opera sit sublatus.

Si verò præterea in eadē familia, vbi degit (verbi gratia, in eodem monasterio superior, vel confrater) aliquis non sine suspicione maleficæ noxę, & maximè illius eiusdem, quæ grassetur eodem tempore adhuc in alios domesticos, interierit; cæcum putem, qui locum quæstioni idoneæ hic superesse non videat: cum indicium hoc illa confessione, & infamia personæ clara confirmatum, planè propinquum sit censendum. Ad pœnam tali infligendam; si de morte illata ne per tormenta quidem, quicquam fateatur; etsi lenior sententia sit quorumdam, leuiori quàm mortis supplicio afficiēdam; *b* tamē quando in multos tam improbo & propinquo conatu reus grassatus fuit, etiam si mors nulla foret subsecuta, ordinariam mortis pęnam tali conatui infligendam, iustius videntur cõplures Doctores summæ auctoritatis censuisse. *c* Quam sentētiam equidem opinor, in ijs qui nō sunt vsi ad nocendum veneno aliquo aut instrumēto naturali, sed immediata ope & opera diaboli, longè apertiorem & æquiorem habendam. Nam qui hoc pacto, vi talis conuentionis initæ homines perdunt; planè similes sunt malitia, homicidis, quos vulgò vocant *assassinos*, quorum homicidiũ pro valde enormi, & qualificato in praxi haberi, norunt qui criminalia subsellia vel obiter adierunt. Hos cõmune Doctorũ suffragium iubet omnino actu degradari, etiamsi conatũ improbum mors subsecuta non fuerit, si modò per ipsos nō steterit, quo minus interficeretur. *d* Longius etiã hac in re plurimi I.C. progrediũtur, adeò vt censeant, clericum qui assassino mandauit occidere quempiam, à iudice sæculari in hoc conatu deprehenso assassino, posse & ipsum mandatorem ab eodem iudice capi, & sine vlla degradatione supplicio affici; quod vltimum licet non diffitear videri communius receptum, *e* securiùs tñ arbitror iudici sæculari, prius degradationē hoc casu operiri, & vrgere Ecclesiasticũ forũ, quatenus iustè, & honestè poterit, ad hoc faciendũ.

b vt post Bertachin. Carr. & alios Clar. li. 5. §. homicidium. n. 14

c Ang. & Saly. in l. 1. C. de male. Couarru. in Clem. si furiosus. p. 2. circa princ. Menoch. de arbit. iudic. cas. 360.

d docēt hoc non inaccuratè, reiecta Dini & Angeli contraria sententia. Diaz. sup. ca. 91. & Felicia. d. c. 14.

e patet ex citatis a Boer. q. 69. Lupo de libert. Eccl. q 9. et Arnol. Albert. in rep. e quoniã de hereti. in 6. quos sequũtur Diaz. et Felic. episc.

Cete-

Ceterũ similitudinẽ assassinatus maximam in hoc maleficorũ conatu inesse, quia docui *lib. 2. q. 4. litt. B.* non arbitror mihi nunc probãdum. quid interest precio conducam sicarium, qui meum inimicũ ex insidijs interficiat; an ad hoc vi pacti conuenti à dæmone, id vt faciat, obtineam? hic pro pecunia est, anima ei pacta, & promissa.

Verùm dicat aliquis, quid igitur respondes canoni, *c. cum non ab homine, de iud.* breuiter *Resp.* sequi me cum multis grauiss. I.C. quos Felician. & Diazius sequuntur, Ancaran. & Abbatem; qui censuere canonem illum intelligendum de vnico tantum, & non qualificato homicidio; non autem de vnico homicidio qualificato (vt sunt ea quæ nos initio proposuimus homicidia maleficorum), neq; de pluribus non qualificatis.

Concludo igitur: *quolibet istorũ trium casuum, multoque magis duobus vel tribus concurrentibus, vel vno perfectè patrato, & alterius propinquo conatu accedente, Magos, sortiarios, maleficos, incãtatores, siue quocunque alio appelles nomine, posse à iudice Ecclesiastico, quamuis monachi, quamuis Sacerdotes sint, actu præmissa degradatione, brachio sæculari puniendos tradi.*

Si obijcias, quosdam docere, ex quibusdam canonum locis, ad hanc traditionem Sortilegij crimen non sufficere, *a* sed dumtaxat ad verbalem depositionem: Occurritur, id intelligẽdum casu quo Sortilegij crimen intra proprios suos terminos consistit; hoc est non progreditur vltra illicitam diuinationem non coniunctam cum expresso pacto Apostatico. Nam de tali simplici diuinatione, vt sunt plereque astrologorum & similiũ, expresse canones illi loquuntur, *nempe c. vnicum 26. q. 1. c. si quis Episcopus, 26. q. 5.* Et ideò nostræ sententiæ nihil obstant. Ceterùm quando incantationes etiã medicamentis ad malorum remediũ adhibitæ; tunc ex Diuo Augustino expressè iubet alius canon clericos degradari *c admoneant in fin. 26. q. 7.* Cuius loci duæ sunt explicationes, vna est, *b* degradari poni pro curiæ sæculari tradi, vt per præcedens etiam qđ subsequitur significetur. idcirco. n. ferè semper fit actualis degradatio, q̃ hoc nomen propriè mereatur: alia est, degradationem tantùm poni pro depositione verbali, *c* quæ propriè vocatur depositio, impropriè vero degradatio diceretur. Prior sententia verborum proprietati inhæret, posterior æquitati, Sed suspicor in re non dissentire Abbatem & Butrium. Nec enim Butrius opinor affirmaret incãtatores, qui nec apostatæ, nec Sodomitæ, nec alijs noxij suis artibus esse sunt conati, actu degradandos, vt curiæ seculari traderentur; sed contenderet canonem illum de his non loqui, verùm de ijs ad quorum crimen incantationis, graue damnum alijs illatum, Sodomia, aut apostasia, accederet. Contra Abbas non opinor negaret incantatores illos de quibus Butrius sic acciperet Canonẽ, & de quibus concl. nostra fuit, curiæ sæculari tradi posse; sed contenderet canonẽ illum de his non egisse, sed de alijs de quibus nos non loquimur: quæ Abbatis explicatio etsi minùs propria, magis tamen consentanea videtur illi contextui. Sanè nobiscũ sensisse Abbatem & cũ Butrio, quoad enormes illos quos dixi sortilegos, patet, quia Abb. *d* solitus est distinguere inter crimina grauia, grauiora, & grauissima. de grauibus tantum vult agi *in c. tua, de pœn. in c. cum non ab homine. de iud.* de grauioribus *in c. tua, de pœn.* de grauissimis *in c. nouimus. de verb. signi. & c. penul. de hære.* Et inter grauissima collocat quæcumque sunt qualificata, & valde perniciosa reip. & quia pro huiusmodi criminibus puniendis condignam pœnam non habent canonum sanctiones; vt illa condignè vindicẽtur, & reip. consulatur, ac satisfiat, vult meritò introductum, vt iudex Ecclesiasticus talium reos degradet, & illicò post curiæ sæculari (vt fieri solet) tradat, *iuxt. d. cap. nouimus. & d. c. penult.* si verò delicta minùs atrocia & minus perniciosa reip. sint tamen ex grauissimis; tunc vult iudicem debere degradare, & degradatum perpetuis carceribus mancipare, quæ suprema

a *fu. d. apud Abb. in c. ad abolẽdã, de hære. quã sequ. Felici. & Diaz. ius ille c. 12. hic c. 16.*

b *Antonij de Butr. in c. at si clerici de iud.*

c *Abb. in d. ca. admoneant.*

d *in c. tua, de pœnis.*

prema iuris Canonici pœna est, & in mortis locum successit. *a* Quæ sanè Abbatis sententia meritò Diazio & Feliciano supra citatis placuit. Et hęc puto posse & debere iudicē seq.

a cap. 3. de pœn. Innoc. in c. qualiter. 2. de accusat.

Porrò si spes affulgeret emendationis, & magna atque clara pœnitentię indicia extarent (*caue tale putes, quod reus secum petat clementer agi: meliùs indiciū pœnitentia foret, si diceret nulla sibi condigna supplicia posse irrogari, & malle hic Deo tam atrociter offenso, graui supplicio conari satisfacere*) nec rei sunt relapsi, nec scādalum timetur, nec magnū imminet reip. periculum ex hac clementia: his concurrentibus semper, etiam in tribus illis quę dixi criminibus, æquiùs, lenius & honesti' Episcopo putarim (nisi particulari causa in contrarium mouente) si reum huiusmodi post actualem degradationem, siue monachus siue aliàs clericus sit (maximè si in ordine sacro constitutus) ipsemet ad perpetuos Ecclesiasticæ curiæ carceres damnet. Sic factum Ebroici, Mag. Guilh. Edelino; *b* sic factū Cameraci Ioannæ Potiere; *c* sic factum Cordubæ Magdalenæ Cruciæ, in quorum tamen causa Sodomia, & maleficium, cum Apostasia concurrebant: sed in omnibus pęnitentiæ signa erāt clarissima, & scandali atq; noxę publicæ periculum abesse iudicabatur.

b docui alias ex Mōstreleto & Iaquer.
c docui ex Maceo, & Molineto.

Quoad ignis pœnam ea quoq; meritò recepta, & à maleficis aruspicibus (*l. 3. C. de malef.*) generali Europæ consuetudine, ad omnes magos, maleficos, sortiariòs, lamias extensa. quia sunt apostatæ, sunt hæretici, sunt peccantes contra naturam; quorum omnium hæc legitima pęna est. *d* Et hæc pęna cæpit iam in Hispania à regno Ramiri Regis, circa annum 844. Nam ille Magica sacra cantionesque ignis supplicio coercuit. *Ioan. Mariana de reb. Hispan. lib. 7. c. 13.* in Italia prius adhuc à temporibus D. Gregorij, quādo Romæ Basilius quidam senator magus, quis vt pęnam effugeret, se Monachū, esse velle finxerat, flammis absumpt' fuit (*Vide D. Greg. l. 1. Dial. c. 4.*) hic Basilius vna cum Prætextato, qui ambo senatores & viri illustres, fuere Magiæ conuicti; *e* vt videas hoc crimē semper non muliercularum tātùm, & vilium, sed virorum etiam nobilium fuisse; quicquid Vvierus & similes ogganniant. Impœnitentes itaq; viui comburendi, pœnitentes priùs strangulandi. *vide Couar. lib. 2. var. res. c. 10. nu. 9. & Clarum d. § fin. q. 99. num. 7.* In Apostasia quoq; speciale, quod in foro externo illi pœnitentiæ locus non est. *l. 3. C. de apost.* Ad hanc autem pœnam ignis ex communi consuetudine sufficere fidei abnegationem, & fœdus cum dæmone, docent Bart. consi. quod incipit, mulier striga, de qua q̄ritur. in fi. & habetur tomo consi. crimi. Zileti. 1. & Mollerus ad consti. Saxo. p. 4. sect. 2. nu. 4.

d Io. And. Hosti. Abb. in c. ad abolendā de hæret. & c. 1. de apostat. DD. ī l. nullus aruspex. C de male. Bertr. consi. 212. vol. 2. Conr. Bru. li. 5. de her. c. 3. Cerasi. libro 3. Miscell. cap. 8. Aimeric. in D rector. Comens. in Lucerna inqsi. Siman. Pegna & alij, tex. in d. §. trāsfuga cū sim. Clar. § Sodomia. n. 4. Dāhau. in praxi criminal. & est omnium.

e Cassiodo. libro 4. variar. epi. 22 & 23.

Vnum restat dignum quæstione, *V. Iudici liceat hanc legis pœnam consuetudine receptam minuere pro lubito suo?* decidenda hæc q̄stio est ex traditis à D. Tho. *& eius interpp. 2. 2. q. 67. a. 4.* si adsit accusator, eo iustè inuito, non posse vllum iudicem ne supremum quidē pœnam debitā laxare; si verò iniustè inuitus esset, vt si valdè supremus posset, *f* quod tamen rarissime & nō nisi maxima ex causa faciendum. Inferiòr vero iudex nec permittente accusatore posset. *g* superior poterit eo remittente, si tamen id fiat cum bono reipubl. quod quia rarò accidit, ideò etiam rarò pęna relaxanda. Si iudex ex officio processit, minor non poterit eam relaxare: supremus non potest, nisi vtilitas reipub. id exigat, vna & præcipua causa est leniendæ pęnæ, pœnitentia voluntaria. Sanè prudentes iudices semper censuerunt, spontaneam & promptam confessionem, & indicia pœnitentiæ leuioris pœnæ infligendæ, etiam in hoc crimine, causam idoneam esse. Stabuleti Ioannes de Vaux igne cremandus, capite plexus fuit; alijs locis, qui viui erant exurendi, strangulantur ad palum. Hoc mouit iudices illos Allobroges in casu quem his verbis narrat Cancellarius Parisiensis contigisse anno Domini M C C C C. X I I I. *Recitatus est Lugduni Galliæ coram clero processus cuiusdam mulieris delatæ & detentæ*

f D. Thom. 2. 2. q. 67. ar. 4. ad 3. & ibi Caie. Sot. lib. 5. de iust. & iur. q. 4. a. 4.
g post D. Tho. Arag. & Valenc. & Bart. Salon.

Burgi in Breyssia, quæ est notabilis villa ducis Sabaudiæ, circa quam est domus Sellionis ordinis Carthusiensis. hæc mulier sub pallio deuotionis, & reuelationum fingebat mirabilia. Asserebat enim se esse vnam de quinque feminabus missis à Deo compassiuè, pro redimendis innumeris animabus de inferno. Et iam sua collusione subdola deceperat in regione illa quamplurimas simplices mulierculas. Sciebat videndo frontem, peccata, quæ fecerat vnusquisque: hoc enim secũdum Augustinum etiam Diaboli malitia scire potest, & suis reuelare; non autem ea quæ futura sunt absolutè, siue ea quæ in secreto cordis latent, & nullo exteriore motu aut signo sese produnt. Habebat etiam supradicta mulier duos carbones in pede, qui eam afflixerant quotiescunque aliqua anima ad infernum descendisset. quotidie tres animas ab inferno liberauit; vnã vel duas sine difficultate, aliam seu alias cum pœna maiore, vt dicebat. Mentis quoque excessus seu exstaticos sæpè habebat, in quibus mirabilia per reuelationem didicerat; eratq; mira abstinentia, singularissima etiam vitæ: plura verò alia de ea scribenda forent. Nuper autem cum Spiritus almus Ecclesiæ rector verus (vt creditur) hunc Spiritum falsum detegere vellet; hæc mulier capta, & pœnis vt torqueretur est addicta: quæ omnẽ ueritatem confessa est, qualiter omnia prædicta cupiditatis occasione finxisset, ut se nutriret hoc modo & paupertati suæ subuenıret; aut fortassis pro huiusmodi diabolo se miserã in famulam dedicauit. Inuenta est insuper morbum caducum habere, ac eundem sub extaticis excessibus, quos finxerat, palliare. de qua cum uaria opinio esset, an tanquam hæretica puniretur; iudicatum est à doctis ad pœnitentiam eam admittendam, nec esse hæreticam; quia illa quæ fecerat dimisit, nec obstinata permansit. ita Gerson libr. de examinat. doctrinar. litt. O. in fine. Hæretica non erat, quia in mente errorem nullum fouerat: saga tamen & malefica, quia peccata ex pacto cum dæmone inito diuinabat. carbones etiam illi videntur illusione dæmonis apparuisse, quanquam & humana vafrities qd simile carbonibus potuerit exhibere. Ordinariè expedit reip. sontes puniri: ideò ordinariè peccaret etiam Princeps hanc pœnam mortis relaxans: & si quod malum reipub. inde proueniret ad iustitiam pertinens, iudices, etiam Princeps, tum tenerentur ad damnorum restitutionem. *Valen. & Aragon. supra. & est commun. sententia, Silue. & Caietan. in uerb. Iudicum peccata. Nauar. in Manual. c. 23. & aliorum.* Quã ægre autem Deus ferat maleficos magos verè idololatras, IESV, & MARIAE hostes, defendi aut debitæ mortis pœnæ eripi; in Anatolij cuiusdam & sociorum Magorum causa, multiplici miraculo Bizantij fuit ostensum, narrante rem multis Euagrio *lib. 5. Histor. Eccles. c. 18.*

Sic corrig. vulgò male legitur, religione.

Qua de re in monitis. 3. & 4. plura sum dicturus. Hic restat vt repræsentem quod sæpe pollicitus sum, Analyticum commentarium in *c. Episc. caus. 26. q. 5* quem extorsit non necessitas, sed aduersariorum impudens pertinacia. Tribus §§. rem complectar.

Cõmentari⁹ in c. Episcopi. 26. q. 5.

§. 1. de c. Episcopi auctore & auctoritate.

Quidam volunt esse concilij Aquileiens. c. 1. ita Bodinus & Danæus hæretici. Miror vnde hanc inscriptionẽ *c. Episcopi* acceperint. Nam nulli libri, quos multos vidi, vel Iuonis vel Burchardi, vel Gratiani, eã exhibent. forsan lectionẽ illã cõmenti ne viderẽtur nimis impudentes in solutione quam adducunt? volunt. n. nullam cõcilij illius auctoritatẽ fuisse, vtpote qđ conciliabulum nõ iusta (inquiunt) Synodus habeatur. Quæro ex Bodino de qua Aquileiensi Syn. loquatur? An de priore? hæc fuit anno 381. tẽpore Damasi Papæ & Gratiani Imperatoris; in qua Palladius & Secundinus Ariani condẽnati: cuius nulli alij canones extãt, nisi actio vnica cõtra Arianos, qui Synodũ hãc Gratiano extorserãt. Prouinciale conciliũ fuit, sed semper ꝓ iusto & legitimo habitũ: nec aliud ferè in quo plures pro numero sanctitate cõspicui, vt Valerianus, Euseb. Bononiẽs. Ambros. Philastr. alij; quos eat Bodinus & contendat ferreo ore in conciliabulũ conuenisse. Probet ẽt ex hoc concilio canonẽ desumptum. Posteri⁹ aliud celebratũ Aquileiæ anno 698. sub Sergio Papa in quo Ecclesia Aquileien. quæ relapsa in schisma

ma occasione Quintæ Synodi fuerat, iterum reconciliata fuit Romanæ Ecclesiæ: huius cōcilij meminere Paul. Diaconus *Lib.5.hist. cap.18.* & Baron. *Annal. Octauo*, sed canones nullos eius proferunt; nec ꝙ sciam exstant. vnde ergo probat Bodinus esse huius concilij Canonē? cui etiā iniurius est, id vocans Cōciliabulum, cum Romāni Pontificis auctoritate fuerit congregatū. Dent Bodinus & Danæus aliud cōciliū Aquileiense, ꝙ conciliabulum fuit, ex quo canon ille sit delumptus.

Iaquerius & alij citāt *ex concilio Acquirensi*: Sed mendosi codices eos in fraudem traxere. Plerique scribunt, *ex concilio Anquirensi*. Non diffiteor fieri posse vt ruditas illius sæculi causam præbuerit Gratiano sic scribendi, vt censent Anton. Augustinus *lib. 1. de emendat. Gratiani Dialo.5.in fine.* vbi docet sic solitum aberrare in nominādis Concilijs: sed ille potius sæculi, quā Gratiani error dicendus, quia hanc corruptionem deprehendas etiam in Parisiense Burchardo, sed in Louaniensi. Iuone est, *Ancyrensi* inde nata differentia qđ veteres soliti C. & Qu. cōfundere, vt in nomine Quirinij & Cirinij. dissentiunt autem tam Iuonis, & Burchardi, quam Gratiani veteres codices, *in Anquirensi, Anchyrensi, Anchyrani.* constat concilij verum nomen esse *Ancyranum*, ab vrbe quæ Græcis ἄγκυρα. & sic alibi vocat Gratianus. *c. Diaconi 8. & c. de Syracusana, 13. dist. 28. c. 32. presbyteros. dist. 50. c. 6. si qui episcopi. d. 92. c. 40. si qua de rebus. 12. q. 2. c. qui diuinationes. 26. q. 5. c. desponsatas 27. q. 2.* Ancyra vrbs Galatiæ antiqua & nobilis, vbi celebris ille lapis thesaurus antiquariorum, & apud Claudianum *Ancyraniq; triumphi*; Straboni & Ptolomæo ἄγκυρα; Laonico corruptè σύγκυρα; hodie Bellonio & Nigro *Angouri*. statim occiso Maximino celebratū in ea cōciliū fuit, persecutione cessante, anno ferme 314. in quo multa de lapsis salubriter constituta fuerūt, nec pauca cōtra magicas fraudes sancita, & contra cōtagiosam superstitione ex cōmercio cū gētilibus in populū fideliū proserpēte: vt patet ex can. 23. seu (vt Balsamon) 24. qui relatus à Gratiano *in d. c. qui diuinationes.* Sed ex his canonibus Balsamon. 25. alij 24. tm̄ ponū; nec inter eos noster habet. Vnde igitur Gratianus eū descripsit? Inciderat in collectionē quā iā sexdecim partialiū librorū, in qua *lib. 6. c. 6. & 7.* adijciebātur duo canones cōcil. Ancyrano, quos hodie additos videmus primo concilior. tomo editionis Surianæ, itē optimæ Romanæ; priorē de homicidis serui alieni, posteriorē de sortilegis & maleficis per Epos parochia expellēdis; quē totū Gratian⁹ descripsit, errorū qui in codice collectionis erant nulla ratione habita. An Burchardus ex illo eodē codice partialium librorū descripserit, an verò collector ex Burchardo, non possum definire, quia collectionē illam non vidi.

Alij volunt 308.

Quid ergo, dicemusne hūc canonē esse concilij Ancyrani? cōis hæc opinio est, non recentiorum modò, Turrecrematæ *in d. c. Episc.* Tostati. *in Exo. & in Matth.* Iaquerij *in flagello*, Alphō si à Castro *lib. 1. de iusta hær. punit. c. 16.* Victoriæ *relect. de Magia*, Carranzæ *in summa concilior.* Simācæ *in Cathol. instit.* Spinęi *q. de strigib.* Siluestri *de strigimag. admir.* Binsfeldij *de Cōfess. malef.* & Ant. Augustini *in d. Dial.* verūetiā antiquorū, vt Collectoris illi⁹ partialiū sexdecim librorū, Collectoris oīum conciliorum, Burchardi, Iuonis, Gratiani.

Obijciunt qui cōtra sentiunt, quod iste canon nec in Græca concil. editione sola, nec in ea quā Balsamon interpretat⁹ fuit; nec in Latinis versionib. Cresconiana, vel Dionysiana (quā secutus Ioan. Vuendelstinus) nec in Tigurina, nec in alia vlla concil. Ancyrano inseratur. Sed de multis quæ ex cōciliorū canonibus exciderūt, hoc vnū esse potuit: potuere etiā Burchardus & alij veteres Latini plenius volumē nacti fuisse, ꝙ Balsamon aut alij Græci, aut qui vertere ex Græcis, quorum libri conciliorum Latinis semper fuere corruptiores & magis mutilati.

Nihilominus alij adhuc censent ex nullo concilio desumptum, sed ex aliquo Patrum. Nā Beetzius *In Præceptorio*, ascripsit B. Gregorio, eudēm memoriæ

moriæ lapsu. Alij volunt desumptũ ex D. Augustini *lib. de spiritu & anima.* Sed liber hic nõ est Augustini, vt mox docebo: & auctor ille mutilè admodum hoc canone fuit vsus. Doctissimus deniq; Annal. Eccles. scriptor cẽsuit à Damaso id statutum, *tom. 4. Annal. anno 382.* sic scribens; *In actis autem Damasi Papæ, in Ecclesia recitari solitis, de quibus inferius erit mentio, habentur aliqua ab eodem Pontifice decreta in Romano concilio; hocne an priore incertum est.* &c. deinde *post quædam concilij decreta ait; nec non etiam excommunicandos esse omnes, maleficijs, augurijs, sortilegijs, omnibusq; alijs superstitionibus vacantes; qua sententia præsertim fœminas illas plectendas esse; quæ illusa à dæmone se putant noctu super animalia ferri, atq; una cum Herodiade circumuagari.* &c. Atq; hoc censet confirmari, quia censet eadem fermè à S. Augustino descripta haberi *de spiritu & anima. c. 28.* nec non in appendice Ancyrani concil. & apud Gratianum sub eodẽ titulo collocata. *26. q. 1. c. 12.* Et constet ex Seuero Sulpicio *vita S. Martin. c. 25.* in occidente & oriente maleficorũ artes plurimum inualuisse, quòd ex Ammiani lib. vlt. hist. vberius probetur: adeò vt in ipsos sacros Dei ministros præstigiæ quoque magicarum excantationũ irrepserint, vt de Gerontio Diacono D. Ambrosij narrat Sozomenus. *lib. 8. hist. c. 6.*

His tamen argumentis nõ inducor vt Burchardo, Iuoni, Gratiano, ne dicam tot alijs doctissimis viris contradicam, vel à communi me sententia patiar auelli. Maleficorum multitudo non minor fuit Cõstantij, & Iuliani temporibus vt non paucioribus exẽplis possem probare: Sed quid op⁹ in re clara? q̃ .a. à Gratiano sub eodẽ titulo collocetur, vt ab appendice quoq; illa; hoc perspicuè nõ pro Romano, sed pro Ancyrano cõcil. facit. Quod eadem apud Augustinũ totidem ferè verbis legantur, auget suspicionẽ Damasi non esse hoc decretũ de mulierculis, sed recẽtius: nã liber ille nõ est Augustini, sed alterius nec tã docti, nec tam antiqui. Nec Augustinus sub cuuisset Damasi esse piæ recordationis sanctionem. Nec quidquã obstat, ne credamus illa Damasi acta, in ijs saltem partibus, quæ in Ecclesia non recitantur (qualis est ista) esse mendosa: nec didici vnquam illa Damasi acta in Ecclesia olim integra recitari solita; sed sicut hodie videmus in Breuiarijs inseri, seu recitari non acta integra sed Actorum partẽ. Pro Damaso roboris aliquid habet hoc vnũ argumentũ q̃ horum actorũ exstãt Romæ complura exemplaria m. s. quorũ quatuor Illustriss. Baronius vidisse se testatur; *d. to. anno 427.* Accedit illud Antonij Augustini *Dialo. 14.* de hoc cẽpis. his verbis, *Damaso in concil. Rom. ascribi vidi in li. quodam Michaelis Tomasij ex veteri libro, in quo vita eiusdem Pontificis conscripta.* Verum hæc opinio etiã patitur difficultates quas nostra. Imprimis. n. in canonibus conciliorum Romanorum, quæ duo sub Damaso habita, non reperitur, non in priore anni 373. quo damnati sectatores Apollinaris. Nam illius canones intercidérunt, & eorum summam volunt Anathematismis Theodoreti comprehensam, qui nihil pertinent ad d. c. Episc. *Lege Theodoret. li. 5. hist. c. 11.* Nec reperitur iste canon in posteriore conci. sub Damaso Romæ habito. supersunt isti canones, & in ijs nullus est nostro cõsimilis. Præterea veterum scriptorũ, qui nostrum canonem exhibent, nullus Damaso ascribit; non Burchard. li. 10. c. 1. non Iuo p. 11. c. 30. nõ auctor sexdecim partialium librorũ; nõ collectores conciliorum: sed omnes consentiunt in Concil. Ancyrense. Multa etiam reperias ad verbum in libr. illo de spiritu & anima; cuius auctor si ex Damasi actis sumpsisset, cur non meminisset; solitus, nõ cõcilia, sed auctores et recẽtiores, & minoris nominis quam Damasus, citare; vt Boetiũ *cap. 37. in fine*; vt notes Augustinũ esse nõ posse; *& cap. 47.* quædam dissentanea Augustino, consentanea Gennadio ponit. nec Possidius in Indiculo operum Augustini hunc memorat librũ: & Vincentius Belloacens. ac Trithemius Hugoni Victorino, nonnulli Etheriano ascribunt.

Quare

Quare magis vergit animus, *vt dos nec certiora habeamus cum Ancyrano cõcilio* relinquendum: cui tamẽ arbitror vel à Burchardo, vel alijs quædã inserta. Sunt enim in illo quædam tradita ad modum Doctoris disputãtis, nec certa, nec admodum solida; vt suo mox loco docebo; immò si ad mentem aduersariorum interpretemur, falsa, & absurda, prorsusq; indigna tum Damaso, tum Ancyranis Patribus: Quæ nescio, vnde Burchard⁹ descripserit; ab Iuone Gratianus, à Burchardo mutuatus Carnotensis Iuo. Burchardus ex duobus vnum canonem conflauit, cui Gratian. etiam de suo tertiũ limbum in extremo assuit. Nam rectissimè glossa Canonica tres in eo partes deprehendit; & secũdam incipere ab illis verbis. *Illud etiam non omittendũ*; Gratianus Burchardo & Iuoni tertiã addidit, cuius initium, *Nonnulli inuenjuntur, &c* post illa; *infidelis & pagano deterior*. In Gratiani ergo verbis tria sunt membra diuersorum scriptorum, in Burchardi & Iuonis duo.

Primùm est, *Vt Episcopi eorumq; ministri, &c.* Vsq; *& ideò à tali peste mundari, debet sancta Ecclesia.* hoc totũ reor Ancyrani concilij fuisse; additũ fortè ad ea quæ habemus in eiusdẽ cõcilij *can. pen.* sancita, *vide c. qui diuinationes, 26. q. 10.* Mediæ partis & secundæ reliqua, non arbitror esse cõcilij illius, q̃ pleraq; cõtinentur in Pseudo Augustini lib. de spiritu & aĩa, sed valdè mutilata & truncata: quæ cuius sint, nescio. Ex hoc libro verbis quibusdã mutatis, & fine atq; principio nõnullis additis, primus ille cõpilator tã illustri additamẽto, ex suo ingenio tã magno auctuario concilij canonem adauxit. Nec nouũ est Gratiano & alijs cõpilatoribus canonũ, cogere in vnum diuersos canones: nec nouũ librarijs pcedẽtis canonis verba cũ præcedentis vel subsequentis canonis verbis confundere. *leg. Anto. Aug. Dial. 6. cum seqq.*

Quæ & quanta canonis istius auctoritas? nũc indagandũ. Id ex præcedenti quæstione pẽdet. cõis. n. sñia est; & indubitata, etsi Gratiani decretũ à sede Apostolica sit receptũ; ita tñ receptũ esse; vt fides dictorũ penes auctorẽ sit, & & tãta sit eorũ canonũ quos in mediũ producit auctoritas, quãta est fontiũ vnde canones illi manarũt. Nec. n. q̃s quã eorũ, qui Ius Ecclesiasticũ vel à limine salutauit, põt ignorare, multa in Decreto haberi; quæ postea Decretalibus, Sexto, Clemẽtinis, & Extrauagantibus abrogata fuerunt: nonnulla quoq; sunt à Gratiano per errorẽ inserta, quæ cũ veritate pugnare deprehenduntur; quæ nihil nũc necesse est recẽsere. Notarunt ea viri docti & Catholici, D. Anto. Augustinus d. opere Dialogorũ, & non vno loco Car. Baroni⁹ Annaliũ Ecclesiasticorũ tomis nouẽ. Quod vt Gratiani quò concedẽdũ, ita hoc nostro, nimis tenero & acuto, diligenter animaduertendũ, ne q̃s vel cõtẽptu, vel incõsideratione in pcipitiũ aliquod ruat. Quod ad ipsum vero hũc canonẽ, *Epi*, spectat, cùm nõ sit nisi cõcilij particularis, seu Prouincialis; de cuius à Romano Põtifice approbatione nõ constat, & ideo errare potuit; nõ est auctoritatis tantæ, vt q̃ per eũ decidũtur certa fide sint credẽda, nisi quatenus S. Scripturę, & Ecclesiasticæ traditioni, ac definitioni S. A. C. Rom. Ecclesiæ sunt, quæ tradit, cõsentanea. Deinde longè minor est argumentorũ seu rõnum, q̃ sanctionis seu decisionis auctoritas. Nec argumẽta habenda pro definitis, vel statutis ab ipso illo cõcilio. Equidẽ si bono sensu capiãtur, & congrua interptatione fulciantur, ne argumẽta quidẽ illa reijcio. Nicol. Remigius vult hũc canonẽ ex eo capite inualidũ censeri, q̃ Marcellus Ancyranus Epus Sabellianismi (vt ait) meritò suspectus fuerit. *Sic ille lib. 1. Dæmonolatr. c. 29.* Verum tñ hoc planè impertinens est. Nã tunc tẽporis qñ hæc Synodus congregata, nõ vr̃ adhuc in hæresim plapsus, nec ipse Concilio huic præsedit, sed Vitalis Agricolaus, & Basilius Amasenus, teste Balsamone. De ipsa quoq; Marcelli hęresi rẽ planẽ obscurã esse patet ex ijs quæ, post Seuerũ, Epiphaniũ, & D. Hieron. more suo, diligenter Cardinalis Baronius adnotauit *libro tertio Annaliũ*. Addit Remigius huius concilij

cilij quoad istum canonē auctoritatē, Patrum, quos posterior ætas tulit, vt Ambrosij, Augustini, Thomæ, Bonauenturæ, & aliorū sententijs esse impugnatā. Sed (si accuratè perpendas) facilè videbis Patres illos, de secta, cuius in d. c. I. fi fit mentio, nec verbulū vnū locutos fuisse: solūmodo asseruerūt, trāsuectionē esse possibilem (hoc est posse à dæmonibus corpora de loco in locū trāsferri) qđ non decisioni Canonis, sed rōni ei⁹ tm̃ vni repugnare mox ostēdem⁹. Rō ergo hæc à prībus istis reiecta meritò, nō ipse Canō.

§. Explicatio verborum & sententia, d. c. Episcopi.

In Gratiani editione Romana iussu Gregorij XIII. correcta sic scribitur iste Canon, in principio:

TEXTVS. *Episcopi eorumq; ministri oibus modis elaborare studeant, vt perniciosam & à Diabolo inuentā sortilegā & magicā artē ex parochijs suis penitùs eradicent, & si aliquē vnū aut mulierē huiuscemodi sceleris sectatorē inuenerint, turpiter dehonestatum de parochijs*

AdTit. 3. *suis eijciant. Ait enim Apostolus*, Hæreticum hominē post primā, & secundā correptionē deuita, sciens, quia subuersus est qui huiusmodi est. *Subuersi sunt, & à diabolo captiui tenentur, qui relicto creatore suo Diaboli suffragia quærunt, et ideò à tali peste debet mundari sancta Ecclesia.* Hactenus prima pars canonis, quę nec luce, nec confirmatione alia indiget, vtpote satis clara & certa.

Statuerāt Ancyrani concil. Patres, alio canone, sortilegos quinquennali pœnitentiæ subijci: nunc illo canone sanciūt de ipso crimine magiæ & sortilegij qđ in gńe existimēt, nempe peste esse, & omnimodis eradicandā et pęnis infamib⁹, vt detōsione, flagris, &c. q hodie adhuc in vsu vigent. Apostoli illa verba pessimè Erasmus de factiosis exposuit seu cōtentiosis, vt & Caluinus & Hofmānus hæretici; sed de verè ac ꝑpriè dictis hæreticis optimè D. Hieronym⁹, Ambros. Seduli⁹, Theophilactus, Caietanus, & ceteri Catholici, immò & ex suspectis magnus Erasmi amicus Faber Stapulensis. Vnde rectè elicio ex hoc quoq; Canone sortilegia & magicas artes ad hęreticā prauitatē & eius inquisitores ꝑtinere, seruata tñ distinctione, quoad pęnā, sortilegi hęretici & nō hęretici, de qua differui hoc eo. lib. *sect. 2. et 15.*

Ait *Diaboli suffragia*, hoc est auxiliū, *quærere*, qua eū pro creatore & opitulatore colunt, tanq̃ Deum. quæ est basis & fundamētū totius *c. Episc.* Et iacto fundamento contrario, nēpe vnū esse Deū, nec aliud pęter eū numen, cōtrā quā Gentiles credunt; ostendit cū Gentilibus eadem perfidiæ macula deformes esse quosdā Christianorum; de quibus subdit, parte secūda;

Illud et non est omittendū, quod quædam sceleratæ mulieres retrò post Satanā conuersæ, dæmonū illusionibus, & phātasmatibus seductæ, credunt & profitentur se nocturnis horis, cū Diana Dea Paganorum, vel cum Herodiade & innumera multitudine mulierū, equitare super quasdā bestias, & multarum terrarū spacia intēpestæ noctis silētio pertrāsire, eiusq; iussionib. velut Dominæ obedire, et certis noctib. ad eius seruitium euocari. TEXTVS.

His verbis tota narratio criminis, & sectæ huius graphica descriptio ꝑponitur. Vnicū aūt crimē impingitur illis, Apostasiæ & infidelitatis ex delusione per demonem natę. fuisse. n. has mulierculas adeo sceleratas, vt Dianā, Numen Gentiliū, & fęminarū nequissimā Herodiadē, ꝑ Deabus colere se faterentur, & alias in eūdē errorē pertrahere conarētur. Meritò itaq; *sceleratas* vocat, quæ à Deo recedētes, & a fidei puritate desciscentes, Satanā sequuntur. Sequūtur aūt Satanā & post eū cōuertuntur, quia (vt aiūt) Dei dominiū deserebant, & Diaboli seruitio se mancipabant, eiusq; iussionibus parebāt, certis noctibus euocatæ, mentitas illas bestias cōscēdentes, & Dianā venatricē Pseudonumē Paganū, vel Herodiadē incęstā & innoxio Pręcursoris Dominici sanguine cruentā, comitari se, & colere credebant. Et his oībus certam fidē præstabant, & eadē animo comprobantes, & fieri quę credebant optantes, vt credulitate, sic volūtate peccabant. Hæc summa narrationis. Cui facilè credent, qui sciunt quid Mantenses Magi nostris temporibus, de Sibylla Nursina, & alia pro-

pè Parisios degente, in Actis Iudiciarijs sunt professi, quæ ex Crespeto præcedentibus libris commemoraui.

In nostra canonis narratione, notet Lector primo, in illo cursu seu pompa dæmonica adfuisse cursus Dominam seu Reginam, vt hodiernæ quoque sagæ fatentur: & eam nominatim dici, vel *Dianam*, vel *Herodiadem*; additur in libr. illo de anima & spiritu; *Minerua*. talis pompæ quoddam simulachrum legitur in narratione Beati Antonini, quam exhibui *libr. tertio par. prima quæst. quarta. sect. octaua*. vbi etiam *Venus* mulo vecta: an quia meretrici sterilitas conuenit? Dianam eandem cum Hecate seu Proserpina, docui Magicum Numen fuisse, hoc est cacodæmonem, comment. *in Senecæ Medeam versic. septimo*. 11. & 787. & *Domina* nomen illi peculiare fuisse: inde petat, qui uolet. De Herodiade idē dicendum; quia sub hoc nomine dæmon aliquis (fortè Venus) colebatur. Herodias fuit Aristobuli filia Salomes saltatriculæ mater, & vtraque dignum vita exitum vitæ inuenit, narrante rem Nicephoro *lib. primo Hist. capitul.* 20. certum neutram ex inferno redijsse, neutram choreis illis adfuisse. falsa ergo persuasio fuit muliercularum, quod cum Diana vel Herodiade equitarent; falsa etiam, quod super bestias equitarent, quia ueterinaria hæc erant dæmones, qui bestiarum formā assumpserant; falsa etiam, quod crederent veras bestias posse tam exiguo temporis spacio adeò dissitas prouincias pertransire. Quid mirum si triplici mendacio tinctam persuasionem canon reprehenderit, & hanc idololatriam, ut hæresim, verbis seqq. damnauerit?

TEXTVS. *Sed vtinam hæ solæ in perfidia sua perijssent, & non multos secum ad infidelitatis interitum pertraxissent. Nam innumera multitudo hac falsa opinione decepta, hæc vera esse credunt, & credendo a recta fide deuiant, & errore Paganorum inuoluuntur: cum aliquid diuinitatis aut numinis extra vnum Deum arbitrantur*. Totus hic versicu. deest Pseudo Augustino illi. sed habent Iuo & Burchard.. nisi quod pleraque legunt in singulari numero, item; & *in errore paganorum reuoluitur*.

Nunc, commemorata mulierculārum huiusmodi credulitate, quid in ea, & quale quam uitiosæ perfidiæ insit malum ostendit. nempe latens dæmonis pro Deo cultus: hunc vocat, *perfidiam*, *infidelitatem*, *falsam opinionem*, *a recta fide deuiationem*, & *errorem paganorum*: quæ omnia sic connectit, ut unum alterius sit ratio & explicatio. nam (&) simul pro copula & causali particula hic (vt alias sæpe) sumendum.

Cùm dicit (*utinam hæ solæ*, &*cætera*.) non lætatur de istarum interitu, sed optat nullas alias præterea in idem perfidiæ barathrum pertractas, & id factum dolet. Vnde colligas, quam sint in Ecclesiam & rempublicā crudeles, qui in tales mulierculas seductas & seductrices uolunt clementes uideri. Ait; *Perfidia*. quo nomine non compellat ipsam dæmonum illusionem, præstigias seu phantasmata: nam longum est discrimen inter illudi, & perfidum esse. Sæpe sanctissimis uiris dæmon per phantasmata illudit, ut de Beato Secundello, Iordano & alijs docui *libr. 3. Disquisitionum* quorum tamen in mente animi nulla insuit perfidia. Perfidia fidei, illusio seu deceptio prudentiæ contraria est. Ipsum itaque *perfidiæ* nomen, docet hoc loco non agi de illusione quā illusio est, sed de illusione quā est coniuncta cum perfidia, seu de mulierculārum deceptarum perfidia, quā talis, h.e. qua infidelitatis est. Etenim illusio hic tantum erat fons perfidiæ, & qua talis erat, eius quoque mentio prætermitti non potuit, vt de infidelitate commodius, quod intendebat, canō probaret: vt, peccati fonte & causā cognita, peccatum iustius damnatum intelligeretur. Ait, *Infidelitatis*) vt sciamus quid perfidiam uocarit: eandem mox vocat *falsam opinionem*; cuius falsitas in eo quod & veras bestias, & illas Dian. & Herod. adesse, & numen esse opinabātur. Et propter hoc ultimū dicit a recta fide defecisse; cuius dicti subdit rationē, quia sic *errore Paganorū inuol-*

mentur: quia quod Pagani sentiunt, videlicet plures vno Deos esse, idem ipsæ sentiunt. hoc enim subdit in versi. fine, ad manifestandum de quo errore Paganorum sit locutus. Nihil his omnib. verius, nihil clarius; & valde obtusum pectus gestet, qui non quò sequentia tendant ilicò perspiciat. Sequitur.

TEXTVS. *Quapropter Sacerdotes per Ecclesias sibi cõmissas populo Dei omni instantia prædicare debent, ut nouerint hæc omnino falsa esse; & non a diuino, sed a maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari.* Nihil horum etiam apud Pseudo. Aug. continetur; sed agnoscunt ea Burch. & Iuo. apud quos tamen in q. 1. pro *fidelium*, est *infidelium*; quæ variatio reperitur & in Gratiani codicibus. res autem eodẽ recidit. *fideles* fuere ante perfidiam, infideles factæ hac persuasione.

Nunc periti more medici morbo ostẽso medicinam Canon apparat. ideo enim monet diuini verbi præcones, Doctores & ductores animarum, vt pedo veritatis pestem ab ouibus, quas nondum scabies inuasit, sedulò arceãt, docendo quæ seqq. versic. præscribentur.

Ait; *Hæc omnino* (siue ut Burchard. & Iuo, omnimodis) *falsa esse*: quæ *hactenus* pe quod de transuectione super veras bestias, & de comitatu Dianæ & Herodiadis, & de earum dominio ac numine dicta sunt, omni ex parte & vndequaque mendacia esse. *Phantasmata*) sic vocat, non imagines seu simulachra quæ obiecta fuerũt intellectui sola, sed simul ipsos circa hæc errores. Nam nõ tam quæritur, an a bono ista spiritu, vel a malo immissa; quam an ista verè, an illusorie & præstigiosè tantum contingant.

Atque ita iam habemus erroris narrationem, damnationem, & remediũ, statim subdit decisioni rationes, quib. Sacerdotes per Ecclesias sibi commissas huius perfidiæ grauitatem populo queant persuadere. Huc enim perspicuè omnia sequentia verba tendũt, vsque ad vers. *quisquis ergo aliquid*. vbi rursus definitio seu sanctio condemnatoria contra hosce hæreticos iteratur. Rationes autem has desumit a caussis ac modis illusionis ipsius, dicens;

TEXTVS. *Siquidem ipse Satanas, qui transfigurat se in Angelum lucis, cum mentem cuiuscunque mulierculæ ceperit, & hanc sibi per infidelitatẽ subiugauerit, ilicò transformat se in diuersarũ species personarum, atque similitudinis: & mẽtem, quam captiuam tenet, in somnijs deludens; modo læta, modo tristia, modo cognitas personas ostendens: per deuia quæque deducit, & cum solus spiritus hoc patitur, infidelis mens hoc non in animo, sed in corpore euenire opinatur.* a *melius* sõnis, *ex Burch. Iuo. & Pseudo. Augustin.*

Causam duplicem illusionis proponit deludentem & delusam. Ex parte deludentis, quia hoc diabolo, qui vult deludere, non est difficile. Nam potest istis maiora. Modũ uerò quo deludere sit solitus ostendit, hæc eũ in spiritu facere. Sed quia hoc põt duob. modis cõtingere, 1. ijs qui dormiunt & nullatenus vigilant, 2. non planè dormientib. sed semiuigilantib. quando eis obijciũtur simulachra aut planè præstigiosa, aut apparentia in corporib. per dæmonem formatis uel assumptis: ideo quæri solet de quo istorum duorum modorum canon nunc loquatur? Spin. cõtẽdit loqui de posteriore tãtum. Probat quia si de priore loqueretur, frustratoria esset ratio. nam postmodum experrgefacti animaduerterent sibi dormientibus illa per visionem duntaxat imaginariam accidisse, quemadmodum id animaduertũt post extasim, qui rapti fuere. Atq; ita fieret vt istæ in perfidiã non laberentur per falsam credulitatem. Verum hæc argumentatio parum stringit. Cur non & exstasis, & in somnis illusio adeo vehemens esse queat, vt postmodum homo credat se vigilantem ea corporeo sensu passum fuisse? Quare malo dicere, c. de vtroq; modo intelligendũ, ac solũmodo excludi plenam & omnis somni expertẽ vigiliã: quæ interpretatio verbis cõtextus multo melius cõuenit. Et quocunq; modo, illud (*solus spiritus*) sumas: nõ docet semper id in solo spiritu fieri, nec vllũ hic verbũ reperias, quo id conuinci queat: tantummodò docet sic fieri solere., & cum ita fiat, adeo cautè hunc impostorem irrepere, vt tamen, quibus illusi, hi credant & pertinaciter contendant

verè

verè hæc sibi vigilantibus euenisse

Qui transfigurat se) qui solet nonnunquam se transfigurare in Angelum lucis. sumptum a D. Paulo 2 Cor. 11. v. 14. qui vsus voce μετασχηματίζεται h.e. assumit similitudinem & quasi schema Angeli lucidi & gloriosi: ne putes de ipsa specie seu forma essentiali mētionem fieri, sed de externo tantum splendore, quo *Angeli lucis*, hoc est splendentis & religiosi, tenebrio iste lucifugus fulgorem & claritatem imitatur: qua de re consuli potest D. Athanasius *in vita Beati Antonij*. Est autem argumentū a maiore ad minus. Si aliquādo potest imitari & exhibere ipse miser & caliginosus speciem Angeli beati, cur non & alias species viliores & damnatorū, vt Dianę, Herodiadis, &c. Hoc ergo facit primo: deinde postquā qualis apparet talis creditur esse a muliercula quapiā (nā *cuiuscunque* positū pro cuiusuis uel alicuius; quo pacto nō crediderim locutū B. Damasum, sed potius Burchar. vel Gratianū) tū illā perducit ex errore re in infidelit. infidelitatē, & ex illusa facit infidelē, s. persuadēdo se vt Numen credi & coli. Postq̄ uero semel hac infidelitate mentē imbuerit; procliue est frequētius atq; frequētius eā insomnis deludere. Hinc porro patet quæ sit cā ex parte delusorum, nempe infidelitatis propter quā Deus permittit sic eas deludi. Nisi enim crederent diuinitatis aliquid Dianæ ac Herodiadi competere, nūquam illas adorarent, vel sic comitarentur. Nunccū, vt Pagani, id credant; Deus permittit, sic illas a dęmone per insomnia & imaginarias species deludi; vt credant factum, quod nec fieri quidem potuit.

Cùm mentem cuiuscunque) non sic intelligas, quasi vocula *cum*, inferat hoc necessario a dæmone fieri, ita ut neque at eas verè transportare: sed tantum inferri id, quod contingit: hoc est (ut loquuntur) *cùm*, non habere vim inferendæ necessitatis antecedentis huius dicti ad consequens, sed contingentiæ seu possibilitatis tantummodo. Solum enim vult probare, dæmoni possibile esse sic has deludere.

Species atque similitudines) coniunctio (atque) vim habet explicandi. nam ne cc uera specie, seu essentiæ mutatione quis capiat, additur posterius, quasi dicat, species hoc est similitudines. (*Captiuam*) infidelitate (*Per deuia quaq; deducit*) hoc est fingit se corporaliter eas per inuios calles & varias semitas desertaque loca deducere. Nam si uerè per deuia deduceret, iam sibi ipsi canō repugnaret, concedens vigilātium animas saltem deduci: quod esset absurdius, nec enim mēs a diabolo extra corpus suum potest deduci.

Cùm solus spiritus hoc patitur) Burchar. etiam, Iuo, & Pseudo. Augustinus habēt, *patitur*, quod positum pro, *patiatur*, sed restringitur ad sectam istarum mulierculatum, de quibus est sermo. Nā istæ non poterant, nisi in somnis, talia perpeti; nec possibile erat Diabolo illa re ipsa exhibere (nempe Dianam aut Herodiadem Numen, aut veras bestias tam celeriter se mouentes) quæ simulabat. Necessarium itaque fuit, hoc illis perpetuo contingere apparenter. Vnde etiam patet, quam inepte hinc strigum patroni colligant, ne nunc quidē vnquam mulierculas maleficas corporaliter hæc pati, hoc est uerè de loco in locum transferri, aut concumbere. Quin etiam de his ipsis Dianianis non affirmatur, quid fieri possit, uel non possit; sed tantum quid de facto fieri soleat. Subsequitur in Canone.

Quis enim non in somnis & nocturnis visionibus extra se educitur, & multa uidet dormiendo, quæ nunquam viderat nocturnis vigilando? Quis uerò tam stultus & hebes sit, qui hæc omnia quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur? TEXTVS.

En primum argumentum, quo probat hæc mulierculatum dicta ex mera illusione manasse, & videri illis facta, quæ nunquam facta fuerunt. Probatio huiusmodi est: Nemo est cui nō, concurrente sola vi naturali, frequenter accidat multa uidere somniantem, quæ putat se peruigilem videre: & ideo experrectus putat se non in somnis, sed in uigilia, hæc conspicatum. Quod si tantum naturalis causa, passio puta præcedens, languor, vel quid simile, potest, polletque; quanto id facilius

tilius erit virtuti causæ superioris, qualis est potentia diabolica, quæ naturalibus illis, non liberis, causis abuti, cum vult, potest? Igitur dementis ac stupidi foret hominis cõtendere, huiusmodi non potuisse nõ corporaliter simul contingere. (Hinc subinfert tacitè mulierculas istas fuisse delusas; quia quæ in spiritu tantum illis contingebant, ea sibi vigilantibus accidere corporeo sensu percepta contendebant.) sicut hebes foret, qui naturales somniorum delusiones verarum rerum ac factorũ nomine cohonestaret; quia visus sibi vigilando ista perpetrare. Sensus ergo istorum uerborum; *Qui hæc omnia, quæ in solo spiritu* &cetera pendet a superiore membro. Scilicet, *hæc omnia* quæ nũquam uigilantes viderant, sed viderãt tantum cum dormiebant. Qui hunc sensum esse non videt, næ ille vigilans somniat, & oculis apertis nihil videt. Aduersarij autem nostri, sic interpretantur: In somnis homo sæpe videt, quæ nunquam viderat vigilans: ergo mulieres etiam istæ decipiũtur in omnibus, quæ fatentur a se facta vel visa. Nonne vitium consecutionis vel pueri viderent, nempe falsum assumi, aut saltem id quod prius fuit probandum, mulieres illas tantum somniasse quæ fatebantur. Aequè perperam exponũt quod sequitur; stultus & hebes est, qui quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitrantur: ergo stulti sunt & hebetes, qui credunt ista mulieribus his simul in corpore accidisse. Quis enim non cõtinuo excipiat: quin tu prior probas hæc in solo spiritu facta, & tum demum tibi corpus licebit excludere. Vt enim canonis honori consulatur, necessarium est hæc sic coniunctim accipere; quæ in solo spiritu fiunt, ea simul in corpore contingere non posse: non verò quæ in spiritu fiũt etiam simul in spiritu & corpore contingere non posse; hoc est ea quæ quis somniat simul somnianti reuera contingere non posse; quo nihil foret absurdius.

TEXTVS. Ezech. 3. & 11. Apoc. 1. & 4. 2. Cor. 12.

Cùm Ezechiel propheta uisiones Domini in spiritu, non in corpore vidit? & Ioannes Apostolus Apocalypsis sacramentum in spiritu, non in corpore vidit, & audiuit? **Sicut ipse dicit: statim, inquit, fuit in spiritu. & Paulus non audet dicere se raptum in corpore.*

* Iuo sicut ipse statim, inquit, fui in spiritu.

Ecce S.S. Exempla, quibus probat nonnunquam aliqua contingere homini in solo spiritu, & non in corpore. hoc est imaginariè seu spiritualiter, & non re vera seu corporaliter. Hoc bene probat canon, nec eo amplius probare potuit: quare nec amplius probare voluisse credendus est: nisi quis auctorem canonis supini stuporis velit accusare. Omnes enim norunt exempla particularia, non nisi de aliquibus, & non de cunctis probare. ex particularibus enim vniuersalis conclusio non deducitur. Esto contigerint ista Ezechieli, Ioanni, Paulo in spiritu: ergone nihil alijs contigit in corpore? ergo quæ de CHRISTO & Habacuquo legimus, illis in solo spiritu contigerunt.? quis hoc adfirmans, non ad Anticyras relegetur? Audent tamen Ponzinibius, Alciatus, Duarenus ac similes, qui ea affirmant, vnde hoc quod diximus necessario consequitur.

In Pseudoaugustino aliter ista leguntur, nempe: *cùm Ezechiel & alij Prophetæ, Ioannes Euangelista etiam & Apostoli in spiritu non in corpore uisiones viderint.*) quibus verbis de Prophetis & Apostolis videtur voluisse uniuersim id affirmare, vt consecutio efficacior redderetur. si hoc voluit, & non quod canon tantum; vide mendacium audax. Quis credat talia vel Beato Damaso, vel Diuo Augustino in mentem uenire potuisse? Nulli Prophetæ, nulline Apostoli verè & corporaliter vllas uisiones viderunt? Dormiebat Princeps Apostolorum, quando excitatus Angelum vidit, & ab eo deductus ex carcere, solutis cathenis liberatus fuit? *Act. duodecimo. versicul. septimo. & octauo.* Somniabat CHRISTVS Dominus quando a Satana super templi pinnaculum, & supra montem excelsum translatus? *Matth. quarto.* Somniabat Abacuc quando ab Angelo a Iudæa translatus in Baby-

Babylonem, & Daniel in somnis cibũ comedit in leonum lacu? *Daniel.* 14. *v.* 35. Condemnent etiam isti Canonis Ancyrani suppletores, omnes illos Patres Doctissimos & sanctissimos, qui corporali visione in specie aliqua visibili contendunt ab Esaia. *cap.* 6. Domini gloriam visam; *D. Greg. Nissenum orat. 6. de beatitudin. D. Chrysostom. in d. capit. 6. & hom. 4. de incomprehensib.* Dei *natura, & in Ioan. hom.* 14. *D. Cyrillum Alexandri. lib. 1. in Ioan. ca.* 22. *& horum sequaces Euthym. ac Theophilac. in* 1. *cap. Ioan.* Damnent D. Irenæum *lib.* 4. *c.* 37. Chrys. *d. hom.* 14. & Theodoret. *in Dialo. Immutabilis,* sic accipientes illud Oseæ 2. v. 10 *Visiones multiplicaui, & in manu prophetarum assimilatus sum.* Falsius ergo potius ille auctor negans uniuersim. Breuius noster de tribus tantum; de quibus tamen ipsis hoc non admodum certum vel necessariũ. Ezechiel tantum asserit, *assumpsit me spiritus* c. 3. v. 12 & 14. Item, *spiritus quoque leuauit me, & assumpsit me.* c. 11. v. 1. Sed non addit imaginariè, an cum corpore, ut Abacukum. Quid quod probabilior, immò forte sola vera interpretatio est, spiritum illic vocari Angelũ, & dici prophetam in corpore, & quidem cunctantem ab Angelo translatũ de loco ad locum, nempe à fluuio Chobar in suburbia Babylonis, vbi Iudæi de transmigratione degebant *d. v.* 12. & *v.* 14. & postea inde Hierosolymam *d. c.* 11. *v.* 1. quę interpretatio melior est tum quia magis amica contextui; tum quia probata D. Hieronymo his verbis, *Transferturque propheta non, vt quidam existimant, in spiritu, sed in corpore: quod & de Abacuc, iuxta Theodotionem legimus.* assentitur Theodoretus, sed & Polychronius, & alius Scholiastes Græcus *in cathena:* quibus tutius assentiare, quã Rabbinizantibus; qui exponũt visum sibi vehementi uento rapi.

Apocalypsis scriptor B. Ioannes fatetur se, *in spiritu fuisse.* c. 1. v. 10. non tamen credendus est in somnis vidisse quæ narrant, sed vigil in exstasim raptus: atque ita illa, quæ præsentia non erant, sed futura, corporaliter non vidit, sed in spiritu, ut rectè Ambr. Haymon, & alii eo loco interpretantur. Quare non satis aptè aduersarij ex hac D. Ioan. reuelatione colligunt, maleficis omnia quæ fatentur in somnis contingere: neque hoc canon ex isto B. Io. exemplo voluit, vel potuit probare. Tertium illud de B. Paulo, non cõtra nos, sed in seipso, plus habet difficultatis. Verba sunt. 2. Cor. 12. v. 14. *Noui hominẽ in CHRISTO ante annos quatuordecim (siue in corpore, nescio siue extra corpus, nescio Deus scit) raptũ huiusmodi usq; ad tertiũ cœlũ. Et scio huiusmodi hominẽ, siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit. quoniã raptus est in paradisũ: & audiuit arcana uerba, quæ non licet homini loqui.* In hoc toto testimonio non aliud pôt canonis instituto accommodari: quam audaces nimiũ fuisse has mulierculas, quæ non formidarent de suis visionib. certi aliquid definire: nempe se tunc certo corporalibus sensibus ea percepisse; cum tamen Apostolus, neutram de sua visione partem audeat affirmare; sed dubius maneat, an in corpore, an extra corpus fuerit raptus. Verum (quæso Lector) attende primo, quam id pro aduersariis nihil habeat momenti. Quid enim? Diuus Paulus non audet profiteri, an tum fuerit in corpore, an extra corpus? ita sanè loquitur. Non igitur potuit mulierculis constare, an & ipsæ tum, quando putabant se cum Diana equitare, fuerint in corpore. Hæc enim tota vis argumenti est. Respondeo primum id non sequi. Non quia conferendæ vllo modo, sapientia uel solertia, hæc vasa ad ignominiam cum vase electionis (absit talis blasphemia) sed quia res valdè dissimilis est. habuerunt enim istæ mulierculæ, non solum unde possent, sed unde deberent intelligere, spiritu tantum & imaginariè hæc se passas. rei videlicet impossibilitatem, vt dixi; quam quia delusæ non intelligebant, nec veritatem docentibus auscultabant, meritò canon eas damnauit. Apostolus autem nihil habuit, cur se deberet in alterutram partem resoluere. Contra solet nostri æui strigibus accidere, quib. plurima suppetunt indicia, vnde queant & debeant intelligere se in facto nõ delusas, & corpora

inter se, quæ asserunt, egisse; quæ hoc eodem libro, & hac sectione copiosè sû prosecutus. Vnde iam constat nec ab illis Dianæ comitibus ad nostras striges validum satis argumentum peti, quod fusius ostendã §. sequenti: nec D. Pauli exemplum istud plus probare, quã non semper visiones istas in corpore simul & spiritu accidere. Attende secûdo eos, qui ex hoc vers. 14 colligunt id quod aduersarij nostri contendunt, cogi dicere illud; *in corpore vel extra corpus*, sic accipiendum; quasi neget se scire, an visio illa reipsa & verà apparitione, an imaginaria tantum contigerit. Qui sensus est a canonis mente (nisi manifestum errorem canoni adscribas) plane alienus; sequeretur enim nesciuisse B. Paullum an verè in tertium cœlum & in Paradisum raptus fuerit, corpore & anima simul, sicut Abacuc in Babylonem; an vero secundum spiritum tantum, sicut B. Ioannes in Pathmos existens: quod dici nequit, quia B. Paulus scire poterat, corpus suum Damasci in terra mansisse, & hoc tenebatur credere socijs, qui eum deduxerant, & Iudæ qui hospitio eum exceperat. Et hunc sensum accuratè, & meritò post D. Augustinum refellit D. Thomas, & ostendit esse sensum Iudaicum, a Diu. Hieronymo quoque explosum; verã autem sententiam verborum B. Pauli esse, quòd ignoret; non an in exstasi hoc sibi acciderit (quod satis sciebat, & non fuisse corpus loco motum) sed an durante illa exstasi & visione, anima modo extraordinario miraculoso fuerit, diuina quapiam operatione, ab ipso corpore separata; vel verum anima manserit in corpore illud informans, alienata tamen a corporeorum sensuum functione. *Sic ille 2.2. qu. 175. art. 6. & de verita. q. 16. art. 6. & in d. capi. 12. quo loco etiam D. Chrysost. hom. 28. Theophil. Haymon, Sedul. Caiet. Catarinus*. Aduerte tertio eos qui volunt hoc exemplo doceri, animam D. Paulli extra corpus raptam, facere canonis auctorem temerarium, qui præsumat affirmare id de quo negat Apostolus sibi liquere; affingunt etiam canoni, quod nullo modo dixit. Denique qui hinc eliciunt non posse aliquem corporaliter per angelos deferri, dissentiunt a D. Paulo nam putabat id fieri potuisse (secundum eorum interpretationem) alioqui non dubitasset, sed apertè pronuntiasset se extra corpus raptum, si in corpore credidisset se rapi non potuisse. Quomodocumque tamen has tres Ezechielis, B. Ioannis & B. Pauli exstases interpreteris: inde nec consequeretur mulierculas illas nequiuisse a dæmone corporaliter transferri; quia à non esse factum, ad non posse fieri, inualidum est argumentum: nec etiam consequetur, quia sic tribus illis contigerit; similiter, non aliter, mulierculis istis contigisse: multo minus consequetur, sic semper & vbique omnibus cõtingere: sed dumtaxat consequetur, decipi illas mulierculas potuisse, quia hæc illis non corporaliter, sed imaginariè dumtaxat contingere potuerũt. Sequitur in Canone.

Omnibus itaque publicè annunciandum est quod qui talia, & his similia credit, fidem perdit. TEXTVS

Concludit istas mulierculas debere iudicari hæreticas: de his enim, & qui qualia mulierculæ istæ credebant, credunt, hæc accipienda. Nam aduersarii quia hæc verba ad omnes nostrarum strigum confessiones porrigũt, iniqui sunt inquisitoribus fidei, & nimis in maleficia liberales, & errãt multis modis.

Primò quia istud, *quia talia credit* referunt absurdissimè ad proximè præcedentia: præcessit autem proximè de Paulo, Ioanne, & Ezechiele. Quæro igitur, An fidem perdit, qui hæc ita credit contigisse illis, vt canõ refert? inani sesta quidem hæc foret ipsius canonis contradictio, & (vt scholæ loquuntur) implicantia in adiecto. An ergo volũt fidem perdere, qui non credit his trib. ista contigisse, sicut canon asserit, hoc est contendit hæc illis nõ tantum imaginatione, sed etiam in corpore contigisse.

Sed tunc iste sensus non aptè cohæret cum præcedentibus; & dicendum fuisset; *Quod qui talia non credit*. Deinde hoc non foret verum.

Nam

Nam etsi aliquis diceret B. Paulum in corpore raptum; non perderet idcirco fidem, sed temerarius tantum esset, qui assereret, quod Paullus se professus nescire. Qui diceret Ezechielē corporaliter translatum, contra communiorem recentiorum sententiam loqueretur, sed fidem non perderet: quia probabiliorem veterum Patrum sententiam sequeretur; & alias canon Diuum Hieronymum, Theodoretum Polychronium, & Graecos alios ex eo capite solo haereticos pronuntiaret; quod non est ferendum. Non igitur hic uersiculus & decretum de haeresi pertinet ad ea, quae velut argumentando canonis authores inseruerunt; sed dumtaxat ad praecedentem canonis sanctionem, qua Sacerdotes iubebantur populum docere, haec istarum muliercularum deliria (quae sunt cōmemorata) esse omnino falsa, & nata ex Diaboli delusione; & eos, qui muliercularum affirmationi fidem adhiberent, a recta fide aberrare, & errore paganorum inuolui.

Sensus ergo, *qui talia credit*, qualia hae mulierculae Dianianae, de quib. canon agit.

Hoc autem quod sequitur; *Et his similia*; non est referendū ad omnia quae mulierculae illae credebant, sed ad quaedam quae credebant, & erant verè haeretica. Primò, aliquid esse Numinis praeter verum Deum. Secundo, quod alteri quam vni Deo diuinum honorem liceat exhibere. Tertiò, quod talia suadens, aut ad talia hominem deuehens sit bonus spiritus. Quartò, quod nequeant eis talia contingere imaginariè seu in solo spiritu. Quintò, quod possit vllus immediatè, praeter solum Deum, subitò vel sine rerum naturalium applicatione, speciem seu essentiam vllius creaturae, in aliam, commutare; vel vera creatione aliquid producere. Nam haec omnia eas credidisse partim expresse in canone habetur; partim non improbabiliter ex eo colligitur. Ad haec ergo talia & similia, hoc est haeretica, illud est referendum.

Non potest autem referri ad cetera, in quibus decipiebantur quidem, non verò idcirco fidem perdebant. verbi gratia, primò, quod putabant de facto haec sibi vigilantibus accidere. Nā haec in re delusae tantum erant, non haereticae. secundò, quod putabant ueris se bestijs vehi. tertio veras bestias posse tam citò tam longa terrarū spacia traijcere, & per aerem volare, sine spiritualis intelligentiae opera. qui sunt errores contra philosophiam & rectam rationem, non contra fidem Catholicam. quarto quod opinabantur se conuenire & discurrere cum multitudine mulierum & hominum aliorum, partim viuorum, partim mortuorum, quę tantum erat delusio, & non haeresis. Si verò credidissent se daemonum opera posse corporaliter deferri, etiam per aerem ualdè celeriter, successiuè tamen, & congruo actiuitati daemonis, & earum conditioni tempore, id nec erat haereticum, nec deceptio, sed dubia dūtaxat quibusdam opinio, reautem uera probabilior, & tantum non de fide sententia. Igitur quod ad hanc translationem attinet, non deciditur quid Diabolus facere possit, sed quid de facto cum istis mulierculis egerit.

Ex his iam perspicitis, quae hoc canone definiantur esse haeretica? nempe quinque illa a me commemorata; Quorum 1. 2. 3. & 5. etiam Tostatus Episcopus Abulens. *postea citandus*, Cardinalis Turrecremata *ad d. c. episcopi* Silvester Sacri Palatii Mag. & alii obseruarunt: & quidem 1. 2. & 3. aperte satis colligitur, ex ijs quae iam in textu sunt explicata. Quintum uero fuit significatum obscuriùs, quando dixit, *super quasdam bestias*: sed apertissimè decidetur sequentibus canonis uerbis. Equidem. Quartum addidi, videns aperte elici ex contextu, cum agit de exemplo reuelationis B. Ioannis. nam S.S. satis aperte docet eam merè spiritualem fuisse: & ideo ex S.S. satis aperte conuincitur, aliquam visionem merè spiritualem esse posse. Nunc pergit quintam illam probare.

TEXTVS

Et qui fidem rectam in Domino non habet, hic non est eius, sed illius in quem credit,

id est diaboli. Nam de Domino nostro scriptũ est, Omnia per ipsum facta sunt.

TEXTUS. Pergit ostendere has mulierculas fidem perdidisse. Quasi dicat, Dixi has miseras fidem perdidisse: quia nulla est fides, nisi quæ recta fertur in Deum vt in primum principium, & naturæ auctorem ac Dominum totius creaturæ. Qui ergo non habet huiusmodi rectam fidem (hoc est non erroneam, nec detortam aut diuisam ad alia Numina) *ille non est DEI* (vt legit Iuo & Burchard.) hoc est non pertinet ad DEVM; *sed est Diaboli*, cui se mancipauit, & ad quem pertinet, quia in eũ credit. Nam ad eum confugit, post eum conuersus; eo ipso quod credit illum esse creatorem huiusmodi bestiarum, quibus per aera transferantur. Hæc enim opinatio eius contraria est S.S. attestanti; quæcumque creata sunt per Dominum nostrum, & non per bonos vel malos angelos esse facta: & sine DEO factũ esse nihil, quod factũ est. Cum itaque tam diserte hoc veritas Euangelica profiteatur, merito concludit.

Ioann. 1.

TEXTUS. *Sic Iuo & Burchard.* *Quisquis ergo aliquid credit posse fieri, aut * aliquam creaturam in melius aut in deterius immutari, aut transformari in aliam speciem aut similitudinem; nisi ab ipso creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt: proculdubio infidelis est, & pagano deterior.*

En capitis totius anacephalæosin, in qua recolligens author multos Paganorum errores, eos omnes aperte damnat: & subindicat mulieres illas sceleratas, his omnibus assensum præbuisse. Nam alioquin hæc nihil omnino ad præcedentia pertinerent. Putabant ergo Gentiles 1. a suis numinib. quæ plurima & vanissima colebant: posse res aliquas de nouo fieri seu creari. sic enim existimarunt a Neptuno equum, a Minerua productam oleã quod esse hæreticum patet. quia creare est infinitæ potentiæ; & ideo soli Deo competit, vt probatum ex initio Euangelij secundum Ioannem. Sed credere, quod per applicationem actiuorum & passiuorum, aut per alterationem qualitatum, modo naturali generationis siue mutationis, quædam ex subiecta materia, dæmonum industria, gigni queant, non est hæreticum; sed verissimum, *ut docui lib. 2. disquisition.*

2. credebãt posse a Pseudotheis suis homines & animantia in cœlum transferri seu Deificari (quoad homines vocabant, *Indigitari*) quod Canon noster dicit, *mutari in melius*. Sic illi cęlum Dijs, & Semideis, Semonibus, Medioxumis, & Patellariis implerunt; quinetiam & aquilas & canes, & coruos, & asinos hoc honore dignati. quo nihil magis impium aut stolidius. 3. credebant posse ab illis bestias in viliora bruta, vel homines in bestias verè trãsformari; hoc noster canon vocat, *in deterius immutari*; quibus narrationibus tota Nasonis Metamorphosis, & Diui Augustini libro decimooctauo de ciuitate DEI, redundant; quod etiam est planè erroneum. Sed erroneum non foret opinari, imperfecta quædam, ad eiusdem speciei perfectionem, naturæ consentaneam, a dæmonibus perduci; aut quæ perfecta sunt, ab ijsdem debilitari, aut viliora accidentarie (vt dici solet) reddi, ac effici posse: quod docet quotidiana experientia. 4. putabant illis Deificatis (vt sic loquar) animantibus, maiorem, quam cum in terris versabantur virtutem atque efficientiam inesse: qua de re multa Spineus. *q. de strigibus cap. 27.* post D. Thomam *in lib. 12. Metaphysic.*

Quinto censebant hæc fieri a bonis spiritibus, hoc est a Dijs suis; quos nõ credebant esse cacodæmones. Quæ quinque merito cuncta tam graui censura notãtur. Hæc ergo subindicat omnia credidisse mulierculas illas. primo posse a Diana vel Herodiade, de nouo fieri seu creari tales bestias. secundò, Herodiadem & Dianam factas Deas. tertiò, posse ab illis homines, in quas vellent, bestias commutari, vt de Circe gentiles crediderunt. quartò, bestias hasce, quasi Deificatas, posse per aerem volare, & minimo tempore ingẽtia terrarum spacia permeare; quod eiusdem speciei bestiæ adhuc terrenæ non valerent. quintò, hæc se obtinere bene-

beneficio bonorum ſpirituum (quales putabant Dianam & Herodiadē) exiſtimabant. Hinc patet, ad quam & qualem credulitatem hæc canonis vltima verba ſint referenda.

Duo hic quæri poſſunt. primò cur hoc verſiculo ſolum mentio facta primi & ſecundi membri, hoc eſt creationis & transformationis? ſecundò, cur dicatur *Pagano deterior*, qui credit idem quod Paganus?

Ad primum reſpondeo, quia capitis huius intentio præcipua fuit, oſtendere, quòd hæ mulierculæ incidant in idololatriam, & apoſtaſiam: quia omnia illa capita errorum fidei, pluralitatem Deorum introducunt, & quoddam inferunt à Deo ad Dæmones transfugium. nihil verò apertius præſupponit Deorum pluralitatem, quàm primus ille, & ſecundus error.

Ad ſecundum reſpondeo, quia loquitur de ijs, qui ſemel baptiſmo illuminati fuerunt, & ab eo apoſtatarunt, vt patet ex cap. initio. Nam finis capitis ipſi principio reſpondet. quia tales derelicto creatore ſuo, Diaboli ſuffragia quærunt. Quod ſubſequitur in contextu;

TEXTVS *Nonnulli inueniuntur, qui interno liuore permoti, in perniciem ſuorum inimicorum altaria* &c.

Hæc iam ſunt parerga, & conſtat verba eſſe Gratiani, nec enim habentur in Burchardo, nec in Iuone, nec in Pſeudo Auguſtino: & eorum ſumma deſumpta fuit ex capit. 13. eiuſdem quæſtionis 5. quæ de alia ſpecie facti agit.

Secutus ſum in hac interpretatione præcipuè Toſta. *in capit. 4. Matthæi* Torquemadam ſupra, & alios, quos recentiorum plerique ſequuntur.

III. §. *An hic canon aliquid ad hodiernas ſtriges pertineat, aut ad eas ſit extendendus?*

Contendunt id Alciatus Ponzinibius, Duarenus, & Vvierus, & alij pauci nituntur argumentis hiſce. Primò *in cap. Epiſcopi* dicitur, eas nocturnis horis cum Diana aut Herodiade ſuper beſtias equitaſſe: conueniſſe ſtatis temporibus, & in conuentu præſidi conuentus obtemperaſſe: quæ cuncta noſtris Lamijs conueniant: vt videtur ſenſiſſe Martinus Nauarrus. ſecundò, in verſ. *omnibus* dicitur, quod, qui talia & his ſimilia credunt &c. Lamiæ verò credunt his ſimilia. tertiò, Lamiæ credunt ſe transformari in cattos, canes, anſeres, & alia bruta; quod hic in vlt. verſ. damnatur. quartò, ſic videtur canonem accepiſſe Burchardus. *nam lib. 19. cap. de arte Magica verſ. vlt.* hæc ſcribit: *credidiſti ut aliqua fœmina ſit, quæ hoc facere poſſit, quod quædam à Diabolo deceptæ ſe affirmant neceſſariò & ex præcepto facere: id eſt cum dæmonum turba in ſimilitudine mulierum * transformata (quam vulgaris ſtultitia HOLDAM vocat) certis noctibus equitare debere ſuper beſtias, & in eodem ſe conſortio annumeratam eſſe? ſi particeps fuiſti iſtius incredulitatis, annum vnum per legitimas ferias pœnitere debes.* quibus verbis videtur expreſsè reſpicere ad noſtrum c. Epiſcopi, & illud ſui temporis ſtrigibus accommodare. quintò, illæ mulierculæ dicuntur illuſæ; ſed & Lamiæ ſimilia narrant. Similiter ergo ex illo capite credendæ ſunt à dæmone deluſæ talia conſiteri.

Verùmtamen cōmunis opinio Theologorum & Iuriſconſultorum eſt, *capitulum Epiſcopi, ad Lamias noſtras non pertinere*, tenent hoc Abulenſ. Turrecremata & alij mox citandi, & ſic paſſim Romę, in Italia, Hiſpania, Gallia, Germania, fidei inquiſitores à ſede Apoſtolica deputati & confirmati, & Iudices ſæculares, qui iuſtiores & doctiores, vnanimiter practicant: vt non obſtante iſto capitulo Lamiarum confeſſionibus credant, & contra eaſdem ad mortis vſque ſupplicium procedant. quod à me multis probatū *lib. 2. q. 16. & fuſius lib. 5. hac ſect. 16.*

Dico igitur *ſententiam extendentium hunc canonem ad Lamias noſtras primò Lamijs ipſis infructuoſam eſſe: deinde perniciosam Eccleſiæ & reipub. tertiò, periculoſam aſſertoribus. quartò, rationi & ueritati parùm conſentaneam.* Probo ſingula. Primò eſt *infructuoſa Lamijs*. quia per eam nō eripiuntur ſupplicio. nam adhuc

huc ex *d.c.Episcopi*, hæreseos conuinceretur. quoniam *c. Episcopi* tales mulierculas definiret esse infideles, & à Deo ad suffragia dæmonum desciscere. Et rectè definit. quia licet delusæ fuissent in somnis; tamen (vt optimè ratiocinatur Nicol. Iaquerius *Flagelli fascinarior. cap ult.*) postquam euigilarunt recordantes eorum, quæ in somnis egerant, putantes ea verè & corporaliter à se gesta; ratificant pactum & cultum dæmoni exhibitum, & sollicitè sibi cauent ab ijs quæ in somnis dæmon prohibuit, & omnia sedulò exsequuntur, quæ iussit facere. Fouent etiam pertinaciter voluntatem ad similes conuentus reuertendi, & faciendi quæcumq; arbitrantur se illic commisisse, sacrilega, Sodomiam, incæstus, infanticidia, idololatriam &c. profitentur sæpè coram complicibus, etiam in iudicio se hæc nolle deserere. Quare sunt hæreticæ & apostatæ censendæ, licet hæc nequam voluntas & opinio ex delusione nasceretur. Ad cultū enim & exercitium hæreticæ prauitatis sufficit, liberè in eam consentire, & eam acceptare. Sicut si aliquis Catholicus somniasset se audire aliquem docentē vel concionantem, Non esse Purgatoriū: postea verò vigilans putaret se vigilātem hæc audiuisse, & memor eorum quę somniarat argumentorum, huic hæreticæ propositioni fidem ac cōsensum præberet, & animo, dictisq; eam foueret; talis dubio procul haberetur & esset verus hæreticus, & vt talis puniri deberet. Item sicut qui (comparatio Bernard. Cumani *Lucerna nu.9.*) in somnis passus est illusionem, quia somniabat sibi rem esse cum aliena vxore, si postea memor somnij complacet sibi de tali actu propter delectationem quàm inde sibi visus percipere ex spolio thalami alieni; licet non peccet ratione somnij, qua somnium fuit (quia iudicium rationis tum ligatum erat, & ideo tum peccare non potuit) mortale tamen adulterij peccatū sibi consciscit ratione complacentiæ subsecutæ, & cōsensus pleni in vigilia præstiti. Nam rectè D. Augustinus; delectari falso crimine verum est crimen. Deinde quis ignorat, has vigiles multa conari, ad hoc crimen: & conatus, qui ad cogitationem accessit, pęnam in atrocioribus criminibus meritò exigi? *l. quisquis C. ad leg. Iul. Maiesta. l. si quis non dicam rapere C. de Episc. & cler. l. soni. C. si qua praeditus potest. l. 1. D. de extraordin. crim. l. 1. D. ad leg. Pomp. de parricid. l. fugitiuus. D. de uerb. signific.* Quis ignorat fautores & conscios eadem pœna cum maleficis puniendos? *l. 1. §. occisorum D. ad S.C. Syllan. l. vtrū D. ad l. Pomp. de parricid. §. alia. de publi. iudic.* Deniq; patet in d. c. episcopi non obstante delusione hæreticas declarari. quia dicit *sceleratas &, retrò post Satanam conuersas*, quod est esse apostatas à fide. dicit, *alios secum ad infidelitatis interitum traxisse* (quod est dogmatizautium) *à recta fide deuiasse, fidem perdidisse, in errorem Paganorū deuolui, Diaboli esse non Dei, & Paganis esse deteriores.* Si ergo capitulū istud pertineret ad striges, deberét ergo adhuc hodie striges tractari, vt hæreticæ, & à fide apostatautes. Quem igitur fructum ex hoc c. percipiunt, quod illas tam clare hæreticas pronunciat, & proinde subdit pœnis hæreticorum?

Secundum, *quod hac sententia sit perniciosa reip. & Ecclesiæ*, clarius probatur, quia strigum defensores conantur per hoc capitulum obtinere, ne Lamiæ interficiantur, vt patet ex Ponzinibij, Vvieri, & aliorum scriptis: & docet quotidiana experiētia impunitas isto prætextu, vel minus quàm oportet punitas dimitti: nec fidei Inquisitores inter Catholicos vllum maius impedimentum experiuntur, quam Legistas quosdam & rabulas hac falsa imbutos opinione ab hoc canone definiri, hæc cuncta esse illusoria nec grauem mereri pœnam. Queruntur de hac re scriptores fere omnes ex Protestantibus Mollerus *comment. in consuet. Saxon.* & Bodinus *in Dæmonoman.* ex Catholicis viri pij & docti Remig. *in dæmonolatr.* Ludou. Richaume noster *lib. trium discursuum.* Pet. le Loyher. *lib. 2. de spectris.* Crespetus *discurs. 8. lib. de odio Satanæ. 1. discurs 3.* vbi testatur iam Francisci I. tempore in Francia delatum numerum maiorem cētum millibus, sed

plurimâ

plurima cum accessione adauctum postea, iudicum conniuentia, & magnatum clandestino fauore: & grauiter deplorat *discurs.* 8. multitudinem iam esse tantam, quanta nunquã visa fuit; & causam gliscentis mali esse iudicum perfidiam, deceptorũ Vvieri scriptis, & deceptorum à Diabolo, vel certè complicum Sortiariorum. *vide illum à fol.* 118. Sebastianus Michaelis *Pneumalog fol.* 53. *&* 55. scribit à Geneuensibus solummodò puniri magos, qui hominibus vel brutis nocuerint, cetera illorum detestabilissima scelera insuper haberi, & vt illusoria prætermitti: non curari ab illis iniurias Deo illatas per idololatriam, blasphemias, Sodomiam &c & ideò hodie Geneuam esse scaturiginem viuã atheismi & idololatriç. Hęc ille vicinus de vicinis suis potuit certò comperta habere. Conqueritur eadem de re Bartol. Spineus Sacri Palatij Magister, cùm scribit; *potissimam labem, cur sic inualescat ista pestis, esse quorundam iuristarum persecutionem; quibus principes Theologia imperiti facilè credunt, quasi sapientibus, licet in huiusmodi satis rudes existant; vtpote Dei prouidentiam, Diaboli potestatem atque malitiam, & pleraque alia Theologica, ad quæ præsens articulus deducitur, ignorantes; & implent allegationibus legum folia; quæ & in pluribus nõ faciunt ad propositum; eò quòd puros actus humanos possunt regulare leges humanæ, non autem Diabolicis colligatos possunt benè cognoscere; sed solum præsupposita cognitione superioris scientiæ, sacrę (inquam) Theologiæ, possunt pœnas determinare talibus conuenientes.* sic ille Apolog. 1. c. 3. postea cap. 4. sic scribit. *Hoc capitulum* Episcopi *malè intellectũ à iuristis, quatenus hęc quæ ad Theologiam pertinent pertractat, est causa illorum ruinę, putantium eò quòd in corpore iuris Canonici redactum est, posse proprium sensum circa illud ita prodere, vt etiam Theologorum communi sensui se opponant* &c. Idem c. 9. *Adeoque nunc inualuit ista pestis; ut dixerit in quadam contione diabolus, qui in forma Principis apparebat (ut retulerunt, qui adfuerunt nonnulli ab inquisitore deprehensi) sitis omnes bono animo; Neque enim elabentur anni multi, quod numero superabitis CHRISTI fideles. quod optimè diabolus obtinet suffragio diaboli sibiq; similium, qui se patribus Inquisitoribus opponunt, dicentes hæc esse deliramenta, sicq; scelestis his apostatis fauent, & in hæresibus suis indirectè confirmant. Nisi enim præpedirentur patres Inquisitores horum molestijs; quorum sæpè Principes, tanquam sapientum persuasionibus inclinati, denegant auxilia Inquisitionis officio debita: iam eorumdem feruentium inquisitorum Zelo secta hæc esset penitus deleta, uel certè extra fines Christianorum penitus fugata.* Et his omnibus antiquior vnus Inquisitorum Nicola. Iaquerius anno 1457. sic scriptum reliquit; *Quod quidem* c. Episcopi, *quidam incautè attendentes obstaculum non modicum præstant exstirpationi sectæ, & hæresis fascinariorum, unde ipsa fauorem accepit, & incrementum.* Hactenus ille flagelli fascinar. c. 9. Verùm quid opus è Gallijs, Italia, & Germania coaceruare testimonia? Nonne in ipsa nostra Teuthonica Brabantia, quç solebat ab hoc crimine satis esse pura, hoc scelus videmus gliscere, ex quo multorũ in corda falsus d.c. Episcopi sensus se penetrauit, maximè Iudicum & causidicorũ quorumdam, quib. temerè vsurpata Vvieri lectio, & incautè auditi sermones Loosei, & à quib. diuina iniuria, & Catholicæ religionis dehonestatio haut magni penditur. Minantur mihi Philippicas, & calami rigorem: exspecto, & reexspecto, sed nihil video nisi minas & inanes iactãtias. pergunt interea canes impedire, & caulas lupis reserare. sinunt malum proserpere, immò fouent dum non prohibent, quinetiã prohibentes ipsi prohibent. quid negligere, cum possis perdere peruersos, aliud quàm fouere? *error, cui nõ resistitur, approbatur: & veritas, quæ non defenditur, opprimitur.* Hi dominium tyrannicum dęmonis in CHRISTI Ecclesiam confirmant. horum opera salus reip. proditur. ab his de communi interitu priuata lucra comparãtur; quibus volupe est in vtramque aurem dormire, donec tortuosus draco se toto corpore insinuet; & venenum apostasię, idololatriæ, ac nefandissimarum libidinum, incredibilis crudelitatis, execrandorum sacrilegiorum, & quotidianarum cõtra tenellam ætatulam, contra

contra fuges & alimoniam mortaliū, contra patriæ totiusq; generis humani salutem, machinationum, per totum paulatim CHRISTI corpus diffundat. Quis non hos de repub. & Ecclesia quam pessimè mereri pronunciet? quis non profliget, execretur? videmus, si quidquam videmus, impunitate striges fieri deteriores, & pedetentim plures pluresque sibi complices impigrè adiungere; nec quidquam illis optabilius esse, quā quod assiduè Diabolus inculcat, sinceram adhuc partem eodem carcinomate peruadere. Si de vllo crimine verum, de hoc sanè verissimum est vetus illud, *Parcendo nocentibus innocentium salutem conseruari non posse*. Deus ipse per Esaiam satis apertè Babylonis insinuat, se regioni in qua maleficis parcatur, propitium nūquam futurum, sed ab ea grauissimas pœnas exacturum: *Venient* (inquit) *tibi* (Babylon) *hæc duo subitò in die vna sterilitas & viduitas. Vniuersa venerunt super te propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duritiam incantatorum tuorū vehementem, Sapientia tua & scientia tua hæc decepit te, veniet super te malum, & nescies ortum eius: & irruet super te calamitas, quā non poteris expiare. Sta cum incantatoribus tuis, & multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laborasti ab adolescentia tua; si fortè quid prosit tibi, aut si possis fieri fortior. Defecisti in multitudine consiliorum tuorū: stent & saluent te augures cæli.* &c. cap. 47. v. 9. 10. & 11. Confirmat B. Ioann. Chrysostom. deplorans quòd ab hoc nefario ausu vix orbis minima pars seruetur, & omnes ferè sint æternæ mortis periculo expositi; hæc Dei iram semper quidem prouocasse; sed nunc multo magis, post tot tam ingentis beneuolentiæ ac miserationis tam insignis indicia, postquam ille filium suum redemptioni nostræ impendit. *Lege illum hom. 10. in cap. 3. epist. 1. ad Thimo. sub fin.* Quid ergo fas sperare nobis, vbi tot quotidie pullulant maleficorum fascinariorum defensores, & in Scabinatus, Consulum, Fiscalium, Parlamentorum, & in ipsa Principum sacraria irrepunt? Vtinam recogitarent annos antiquos & priora sæcula reuoluerēt: deprehenderent, nulli vnquam Principi, Reip. Prouinciæ maleficia exitio non fuisse; quorum exempla quædam Monito. III. in fine ponantur. Vnde etiam probatur quod sequitur.

Dixi tertiò *hanc sententiam esse ipsis assertoribus valde periculosam*. probatur.

Primò quia, vt ex dictis Esaiæ verbis patet, Babylonicam sortem in vltione sibi consciscunt, qui Babylonis scelus imitantur, & Diaboli contra DEVM partiarijs, ad diuinam iniuriam, & patriæ perniciem, & Ecclesiæ Catholicæ pestem, adeo sedulam atq; fidelem operam nauant, & Satanæ regnū propagāt & Antichristi sunt metatores.

Secundò quia, dum non credunt assertioni Theologorum (ad quos spectat de peccato, sit vel non sit; itē quantum vel quale, iudicare) nec stant Pōtificum declarationi, aut communiori Ecclesiæ iudicio, suæ nequiter, & incautè fidunt prudentiæ sapientiæque; & præter peccati noxam excommunicationis etiam se periculo exponūt; in eos latæ, Qui Inquisitores in hæreticorum inuestigatione & punitione impediunt.

Tertiò quia non immeritò se faciūt multorum criminum suspectos: in primis quod non sint alieni à crimine qđ defendūt, vt Iaquerius notauit de Doctore Edelino, & Treuiri norūt de Doctore Flaet, & de Vviero testatur Crespetus *disc. 3.* & docuere Leloyher. Richeaumeus, & alij complures; & possem ipse quorundam nomina referre. item quod causa negādi sit atheismus eò quod non credant esse dæmones; vel quia non benè sentiunt de diuina prouidentia; quam putant sinere, innoxios à dæmone infamari, repræsentari, & tādem supplicio affici; vel quia pertinaciter tenent dęmonem nō posse corpora localiter transferre, nec tēpestates ciere, nec morbos hominib. immittere, quæ cōtra fidem sunt, quia S.S. repugnant, vt docui *lib. 2. Disquisit. q. 11. 12. & 16. & lib. 3. q. 4. sect. 4. sect. 2.* & quia sentiunt aliter quam Ecclesia. Nam caput Ecclesiæ, & (vt sic dicam) eius lingua seu os est Pontifex Romanus:

nus: Pontificum verò Romanorum multi d.capit. Episcopi adhortati sunt Inquisitores, vt contra striges seu Lamias, sedulò & seueriter procedant, & pestem hanc exterminent; & harum crimina, se non pro illusionibus, sed pro veris ac nefandis excessibus habere manifestè profitetur, vt patet ex Pontificum Bullis Innocentij VI. ad Inquisitores Germaniæ, Iulij III. ad Inquisitorem Cremonensem, Hadriani VI. ad Inquisitores Lombardiæ, & Clementis Septimi ad Episcopū Bolensem de strigibus Mirandulanis; quas bullas referunt & scriptis suis inserunt Sprengerus, *in princip. mallei malefic.* Spineus *quæst. de strigibus cap.* 15. *& Apolog.* 1. *capit.* 11. & integras ponit Pet. Binsfeldius *lib. de confess. malefic. edit. vltima.* Sic etiam sentiunt cuncta tribunalia Ecclesiastica Italię, Hispanię, Germaniæ, Galliæ: sic semper Apostolici Inquisitores in praxi obseruarunt: ergo hic est sensus, hoc iudiciū Ecclesiæ; à quo dissentire non est cordis sincerè Catholici, sed hæresim sapit. Mihi quidem, qui Ecclesiam non audiunt aliquid definiētem, pro Ethnicis sunt & profanis. 4. tales si à malitia, certè nequeunt excusari à stupore ac stolida temeritate ac præsumptione. Non à stupore & stoliditate; quia negant posse fieri, quæ recta philosophia & Theologia fieri posse conuincit (*vt ostensum lib.* 2. *&* 3.) vt quia negant facta, quę vbique, & omnes ferè se fieri vidisse, & esse expertos, homines fide dignissimi contestantur: quod sapientum iudicio desipere ac insanire est: quia nihil velle credere, nisi quod proprijs oculis adspexeris, signū est stoliditatis, vel proteruæ obstinationis, quæ, qualis ipsa est, ceteros putat, mendaces, fungos, & leues in credendo. Leuis est corde qui citò credit, sed cordis nullius & frontis ferreæ qui communi virorum proborum & sapientum assertioni non credit. Nec à præsumptione queunt excusari; quia ipsi ius vsurpant definiendi an aliquid sit hæreticum, necne; quod non ad Iuristas, sed ad Thologos; non ad Parlamenta aut subsellia laicorum, sed ad Episcoporum conuentus & Synodos pertinet: immò præferunt suam sententiam sententiæ Inquisitorum fidei, & Pontificū Romanorum. Nam cum isti censeant nō esse illusoria quæ striges cōfitentur: nostri aduersarij Vvierani contendūt, deceptiones esse & pro illusionibus habenda. Planè vltra crepidam sutores: & perinde faciunt, ac si lictores & alij iudicum exsecutores, iudici dicerent eum male iudicasse, & se sententiæ opponerent. Nam in causa hæreseos Iudices laici reuera tantum sunt executores sententiæ per Ecclesiasticos iudices latæ. Quando enim Ecclesia definiuit, verbi gratia, qui negat transsubstātiationem panis in veram carnem & sanguinem IESV CHRISTI in Eucharistia, hæreticus est, & pœnis hæreticorum plectendus. Tum iudex sæcularis tantùm cognoscit de facto, an Petrus hoc neget. Si Petrus dicat se negare, partes iudicis sæcularis non sunt aliæ, quam exsequi in hoc homine, quod Ecclesiæ decreto statutum: & tenetur credere, talem verè hæreticum esse. Sic quando Ecclesia definit striges nostras vt verè crimino sas puniendas; non licet laico magistratui hanc sententiam eludere, dicendo hanc quæ fatetur delusam; sed ritè confitentem debet condemnare. Nec etiam effugiunt notam temeritatis, tum ijsdem ex causis; tum quia, cùm nudi iuristæ, vel medici sint, tamen audent sibi arrogare declarationem determinationis conciliorū circa fidem; quæ auctoritas non competit nisi prælatis Ecclesiarum, idque de consilio Theologorum; quib. Prælatis solis concessa facultas canones fidei condendi. Aduersarij verò contendunt d. canonem Episcopi pertinere ad striges nostras, & ideo illo Canone decidi has deludi: Pontifices autem, quos nominaui, declarant illas non deludi, nam iubent Inquisitoribus, vt in striges, tanquam verorum criminum reas rigorem legum contra hæreticos latarum exerceant; nec tamen Canonem Episcopi antiquant, nec vllus eum ex Decreto tollendum

iudicat:

iudicat: ergo satis declarant se censuisse, nihil hunc canonem ad striges pertinere, alioquin eum abrogassent. Eodem modo eum intelligunt Inquisitores fidei, qui semper ex doctissimorum Theologorum & Canonistarum numero deliguntur. Nonne temerarium est contra hos omnes suo iudicio, in re tam graui, & adeò periculosa sibi & reip. niti?

Vltimam denique conclusionis nostræ partem; *videlicet sententiam aduersariorum nec ueritati, nec rectæ rationi esse consentaneam*; probo, quia veritati consentaneum esse nequit, quod iudicio Ecclesiæ, & Pontificum declarationi repugnat, vt facit sentẽtia aduersariorum. Nam Ecclesia est columna veritatis, & Pontifex Romanus est lingua seu os Ecclesiæ, cui est promissũ à veritate, *Non deficiet fides tua.* Quod verò veritati consentaneum non est, id rectę rationi esse consentaneũ. Præterea ex ipsis sectæ illarum Dianiarum circumstantijs; non prorsus excæcatis; statim apparet, quàm diuersa fuerit illarum secta, à nostrarum strigum secta. 1. illæ credebant plures esse DEOS, Dianam, Herodiadem &c. nostræ striges non nesciunt se Diabolum venerari, & ei debitũ vni DEO se honorẽ deferre. 2. illæ profitebantur quædam prorsus impossibilia, vt equitare cum Herodiade, quę nequit ex inferno egredi; & cum Diana Dea, quę nulla est: nostræ nihil fermè confitentur, nisi quod, citra miraculum, sit possibile. Si dicas, Seuer. Sulpicius *lib. 1. de vita D. Martini* scribit ei vmbram tetram Latronis, quæ ex inferno prodierat apparuisse: sic ergo posset Herodias inde prodire. Resp. non rectè id inferri. Nã quoad Latronis animã potuit id Deus permittere ad falsi cultus destructionem: si verò inde Herodias prodijsset (quã illæ misellæ credebant esse veram Herodiadem) id foret ad falsi cultus cõfirmationem, quod Deus nũquã permitteret. 3. illæ credebant quòd cum Diana proficiscerentur: nostræ quod cũ suo magistello seu martinetto dęmone: in quo illæ fallebantur, nostræ non falluntur. 4. illæ omnes putabant aliquid veri Numinis & diuinitatis inesse creaturæ (nam in hac re disertè canonis decisio fundatur, dũ ait; *quia huiusmodi mulieres aliquid Numinis & diuinitatis, extra vnum Deum arbitrantur*) nostræ striges vix vlla hac ignoratione vel errore ducuntur. 5. nostræ expressè renunciant Deo, & professioni fidei, quam in baptismo ediderunt, offerunt dæmoni asseruatã eucharistiã: cõculcant cruces, & alia multa faciũt sacrilegia; quorum nihil illis alijs mulierculis impingitur. 6. misceri se carnaliter cum dæmonibus fatẽtur; quod non aliæ. 7. nostræ conficiunt & vtuntur maleficia; pecudes, hominesquè, præsertim infantulos necant; & fruges procellis perdunt. quorum nihil de alijs illis legitur. 8. nostræ conspirant cum Satana in humani generis perniciem; qua de re nihil est in d. cap. Episcopi. 9. nostræ baculo, vel olla, vel quo alio vtensili inter tibias sumpto, per aerem vehuntur, & interdum pedibus iter conficiunt in itu ad conuentum, & reditu domum; secus ac illæ quæ tantum super bestias se dicebant omnes equitare. has & similes alias differentias facilè quilibet colliget, ex confessione illarum, in d. c. episcopi, & nostrarum strigum in actis iudiciarijs, vnde appareat sine iusta ratione aduersarios ad nostras d. c. porrigere. 10. argumentatur Bernar. Comens. *in Lucerna inquisitorum in c.* 4. tẽpore cõcil. Ancyrani secta strigum videtur nondum nata fuisse; ac fortassis nec Gratiani tempore, qui anno demũ 1150. vel circiter (*Sic glos. c. cum post appellationem §. forma uero. 2. q. 6.*) decretum compilauit. Nam prædicta secta strigum videtur pullulare cæpisse, paulo plus quàm à centum quinquaginta annis, vt ex Iaquerio & antiquis Inquisitorũ processibus apparet: idem asserit eo loco Franc. Pegna *in addition.* Sanè vetustiorem Iaquerio, de strigibus in terminis ac clarè loquẽtem, haut scio an alium inuenias: ille autem nondũ centum quinquaginta annis deuixit. Quo igitur pacto *c. Episcopi.* de tam diuersis, tam diu post secuturis hæreticis egisset?

fet?nam easdem non esse illas mulierculas cum nostris; sed in multis multum discrepantes, iam ostensum.

Vnde etiam fit manifestum, veritati ac rationi consentaneam esse sententiam contrariam eorum. qui *d.c. episcopi*, volunt non pertinere ad eas de quib. nunc agimus striges: quę est plane cõmunis Catholicorum sentẽtia, in primis eorum quos citaui Pontificũ Romanorum, *Innocentij*, *Hadriani*, *Iulij & Clementis*; & Episcoporum vel Cardinalium, *Turrecremata in d.c. Episcopi Alph. Tostati, in Matth. c. 4. q. 47 Simanca Episcop. Zamorensis Cathol. institution. tit. 27.* & fidei Catholicę inquisitorũ *Iaquery flag. Fascin Sprengeri Mallei malefic. p. 2. Nideri in Praeceptorio pracep. 1. cap. 11. q. 4. Bernard. Comens. in Lucern. Inquisitor. &* magistrorum sacri Palatij *Siluestri Pneratis, de stri gimag. lib. 1. c. 14. & lib. 2. c. 1. & 4. & Spinei, de strigib. c. 1. cum seqq.* & aliorũ grauissimorum tam Iurisconſ. quã Theologorum, si non omnium, certè tot ac tantorum, vt eorũ comparatione aduersarij meritò nulli censeantur, nonnullos nominabo, *sic Ioann. Grassus cons. de strigibus Augustin. Botta de Sauiliano, de eadem re alio cons. Bernard. Basinus relect. de artib. Magic. propositon. 9. Paulus Girland. de sortileg. q. 7. & post accuratam disputationem Arnold. Albertin. de agnoscendis assertionib. heret q. 24. à nu. 13. maximè nu. 24. qui multa argumenta in contrarium adducit, quibus egregie ipsemet respondet. Francisc. Pegna commentar 68. in directorium Eimerici, & idem in Annotat. ad Ambrosium de Vignate tracta. de heresi. q. 12. ubi etiam accuratè ostendit, Ambrosium illum à nobis non dissentire, & si dissentiret eius opinioni nõ stãdum: Marquardus de Susanis tract. de iudais & alijs infidelibus cap. 13. nu. 28. Io. Maior. in 2. c. 14. q. 3. Barthol. Sibyllanus. 3. Decad. Mirabilium, c. 7. q. 4. Franc. Victoria relect de Magia q. 7. Alfonsus à Castro lib. 1. de iusta heret. punit c. 16. Sixtus Senens. lib. 1. bibliothe. Sancta, annotat. 73. Pet. Binsfeldius Suffragan. Treuirens. de confessio. maleficar. in solutione argum. ad primum mihi fol. 347. Michaelius iu Pneumalog. & Franc. Picus lib. 3. dialo. strix, & omnes quos citaui superius hac sect. 16. lit. VV.*

Restat respondeamus obiectionibus aduersariorum supra allatis.

Ad primum dico quędam esse similia mulierculis illis cum nostris strigibus; sed in pracipuis, maximè quæ sunt fundamenta & bases *dicti c. episcopi* discrepare. immò nec in his, quæ ponit argumẽtum conueniunt. nam nostræ non tantum noctu, vt illæ; sed etiã interdiu vadunt ad cursum, nec vnquã cum Diana vel Herodiade se putant, nec super veras bestias vehi, nec semper equitant, nec Dianæ, vel Herodiadi obtemperant: nec ignorant præsidem conuentus esse Satanã *ut. sup. vers. vltimam denique*. Ideo hic non procedit argum. à simili, nec extensio Canonis, cuius verba non conueniunt nostris strigibus, nec dispositio, quia nostræ non credunt totum quod illæ asserebant: quod totum complexum in canone illo damnatur; nõ verò credulitas, quod à dęmone in alium locum corporaliter queant trãsferri, quę nihil habet commune cum opinione infideliũ, vt dicti auctores optimè ostendunt, maxime Albertin. *d. loco num 25.* & ex hac extensione magnum contra philosophiam sacram prophanamq; absurdum sequeretur, vt doctũ abundè. Nauarri auctoritati iam respondi, eum aliter intelligendum, *vide lib. 2. q. 16. lit. A.*

In 2. obiectione supponitur minor falsa: nam falsum esse ostendi nostras striges credere similia his, quæ in d.c. Episcopi damnantur.

Ad 3. quoq; resp. vel nullas, vel vix vllas Lamias hoc credere. Solẽt enim in cõfessionibus suis dicere, se alijs uideri tales; ipsę autem sciunt se trãsformatas non esse. Quod si rudiores aliquæ id, vt Lycanthropi quidam faciũt putent: fateor tales à dæmone, quo ad hoc punctum, delusas esse: tamen si hoc pertinaciter teneant, dico ex hoc c. Episcopi, illas vt hęreticas debere damnari: vt rectè censent Ambrosius de Vinante, Albertinus, Pegna & alij.

Ad 4. Resp. primò, incertum esse, de qua secta mulierum Burchardus loquatur. Nam Burchardianæ eodem modo, quo illæ Gratiani, deludebantur,

tur, nempe circa præsentiã Herodiadis aut Dianæ: nostræ verò circa sui dęmonis, tam vectoris, quam incubi, & Præsidis in conuentu, non decipiũtur: sciunt .n. ipsummet esse. Pleræque et norunt discernere, quando id vigilantibus verè, & quando somniantibus per imaginationem contingat. Deniq; notant loca, personas, & reliquas omnes circumstantias, & de his in confessionibus suis tam noxij, quam innoxij, in testimonijs conueniunt: quod delusionem oẽm excludere satis vberem ostensum. Nostræ quoque quoad transformationem, non credunt se cũ hominibus veris rem habere, sed cum dæmonibus in corpore formato vel assumpto. Item sciunt distinguere inter veros homines qui choræis intersunt, & inter dæmones illis permixtos. Iõ possumus negare Burchardum de strigibus nostris loqui; quarum secta diu post adhuc ignota mansit. Secũdo dubium est quo pacto Burchard. accipiat illud; *necessariò*. Nã si de necessitate absoluta, vt velint nolint cogantur eò in bestijs aduolare; perspicuum est eũ de nostris non agere; quæ, si nolint, eò non deuehuntur, sed domi manẽt, sed postea pœnam aliquã absentiæ luunt. Si verò intelligit necessitatem conditionatam, v.g. debent ire, si nolint affligi: malè id adscribit infidelitati. nã res ita se habet de facto. Si capit de necessitate morali, v. g. quòd putent se peccare nõ eundo, & ideo ire debere: hoc nihil attinet ad nostras, quæ sciũt se peccare eundo, non verò remanendo. Et sanè toto illo capite nihil proponit Burchardus has sentire, qđ rectè fidei repugnet, iuxta iam à nobis demonstrata. Nec mirũ hac in re illũ errasse; qui in eodem capite halucinatur circa tempestates ciendas, & maleficium amoris odijque, vt ostensum *lib. 2. & 3.*

Ad 5. arg. ex resp. ad 4. patet solutio. Habent aduersarij plenam (ni fallor) *d. c. Episcopi* explicationem quam velim eos perpendere, sine proteruia aut peruicacia; quæ faciunt, vt videntes nihil videant.

SECTIO XVII.

De libris Magicis.

Nec possunt ad hæredes transmitti, nec legi, nec retineri; sed sunt igni tradendi; *a* Vt iure antiquo cautum, & in primitiua Ecclesia obseruari solitum; *b* & hoc renouatum edicto Pij IIII. & Clementis VIII. Pontif. in regg. quas præfixerunt Indici *lib. prohib. Reg. 9.* INTELLIGE præterquã ab illis; quibus prohibitorum librorũ generalis lectio, in bonum publicum, Põtificis Max. auctoritate fuerit concessa. *c* Solis Pontificibus reseruatum est, hanc licentiam largiri, *d* & quib. ipsi hoc permiserunt; vt nominatim omnibus Inquisitoribus fidei, & eorũ commissarijs, pro tempore existentibus: Episcopis verò, eo solo quod Episcopi sunt, hæc licentia legendi libros prohibitos non cõpetit, vt docet Pena, *e* & hoc fuit à Pio V. quibusdam Episcopis disertè responsum. Sunt autẽ tales libri, non auctoritate propria comburendi, sed potius deferendi ad inquisitores. Qui eos retinent, nisi deferre parati sint, non sunt absoluendi: & hæc absolutio reseruata est habentibus potestatem absoluendi à casibus bullæ cęnæ Domini; & ab aliis impẽsa absolutio, nulla est & inualida. sunt etiam tales retinentes vehementer de eadem hęresi suspecti; *f* si libri sint ab alijs compositi. Nam si ab ipsismet compositi forent, plenè conuincerentur, & dãnari possent vt hæretici magi; *g* si tamen faterentur à se compositos, vel à se scriptos, vel ab alio se dictante scriptos, nec quicquam causari possent quod eos ab hęresis crimine tueretur. *vide de hac re benè loquentem Siman. in prax. à nu. 3. tit. 39.*

Idem quod inquisitorib. fidei, quo ad librorum horum vsum puto esse publicis Librorum Censoribus Ecclesiasticis: non verò DD. quia Doctores sunt, nec Parochis quia Parochi. quod diligẽter notandum, etsi in multis locis periculosè Parochi & DD. hoc ius sibi vsurpent.

a *l. cetera. D. fam. herc. l. mathe mat. C. de episc. audiẽ.*
b *Actor. 19. v. 19. cũ seqq. & D. Aug. tetatur in psal. LXI. in fi. Damasc. de Barlaam et Iosa c. 32.*
c *Eymeric. c. 43. nu. 1. & Pena, ibi in commen. lit. C.*
d *Iul. III. in bulla, cũ meditatio cordis.*
e *Ad Direct. Inquis. p. 2. cap. 4. Comm. 3. fol. 91.*
f *Hæc omnia fusè docet post Simanc. Campeg. & Zanchinũ Pena d. com. 3*
g *Arch. Io. And. Dom. e fily de haret. in 6. Roman. sing. 323. Carer. de haret. nu. 125.*

SECTIO XVIII.

De Eucharistia morituris præbenda.

CONsuetudo multis locis est maleficis ad mortem damnatis denegare viaticum corporis Dominici; quæ consuetudo tolerari potest, propter Sacramenti reuerentiam, illis locis; vbi post sententiam statim reus morti traditur. Locis alijs, vbi pridie sententia fertur, & postridie reus interficitur, etiam consuetudinẽ hanc admittit Nauarrus. *a* Sed oĩno putarim, tunc reis præbẽdam cõionem, nisi quid aliud obstet: nempe dummodò Catholici sint, & verè pœniteant. probatur hæc sententia iure Pontificio, *b* & ciuili, *c* & DD. auctoritate, *d* probatur & ratione. qa consulendum eius animæ, cuius corpus traditur ad mortem: neque hoc est dare Sanctum canibus. pœnitens enim iam Deo amicus est, & non canis. Nec dedignatur Christus eum inuisere, pro quo mori dignatus fuit in cruce.

Item ad hoc requiritur, vt reus sit ieiunus. non enim idem obtinet in ægro morituro, & sano morituro, vt optimè docet Nauarrus: *e* & vt tantum temporis inter supplicium & cõmunionem intercedat, vt species sacramentales sint verisimiliter cõsumptæ, ad quod non dubito cum Nauarro, *f* quatuor horas sufficere. confessio Sacramentalis nunquam reo, ne immediatè quidem ante mortem, deneganda: *g* contra vnctio extrema reis nunquam concedenda. *h* Semper autem cauendum, ne post Eucharistiam, vel cõfessionem quilibet reũ inuisat, & inebrietur, vel alia fiãt piam mortem & seriam pœnitentiam impedientia; qua in re hic in Belgio, & Germania superiore multum & frequenter peccatur.

a lib. 5. consil. 16.
b c. quæsitũ. 13. q. 2. c. super eod. de hær. in 6 Motu pprio Pij V. super hoc edito.
c Sãctione crimin. Caroli V. a. 79
d gloss. & DD. in Clemẽ. 1. de pœnit. Turrecrema. in d. c. quæsitum. Aufrer. de potest. Eccl. super laic. Iul. Clar. d. q. 99. nu. 3. v. Binsfeld. mẽb. 2. dubi. 5. multos allegantẽ.
e d. cõs. 16.
f Manual. c. 25. n. 23.
g Nau. nu. 23.
h Clar. d. nu. 3.

SECTIO XIX.

An corpus sepeliendum?

SEquenda in hoc regionis consuetudo, quoad illos, qui à Carnifice iuxta tenorem sententiæ sunt interfecti. *i* Quoad alios, qui sententiæ executionem morte præuenerunt, notandum primò huius (vt & hæresis) excepti criminis naturam esse, vt morte non finiatur, sed contra mortuũ procedi in eo possit; *k* & in locis vbi bona confiscantur, potest etiã post mortem agi ad bonorum confiscationem; sed vbi talis consuetudo non est, saltẽ ad memoriæ damnationem; *l* & corpus sepultum cõdemnatum posset exhumari, & ossa comburi. Qui durante reatu sibi mortem consciuerunt; ij non sunt sepeliendi Ecclesiastica sepultura, *m* sed cadauer deberet à iudicibus in furcam agi. Si obijcias cõtrariam sententiam communiorem, quoad vltimum membrum, nempe non posse iudices in corpus in carcere mortui sæuire, illud suspendendo, vel cremando. quia crimina & eorũ pœna morte extinguuntur. *n* Respondeo hanc rationem locum nõ habere, quando moriendo nouum crimen cõmittitur, & ipsa mors crimen est: crimine enim nec crimen, nec criminis pœna potest extingui. hæc me causa impellit, vt à communi sententia recedam. Deinde plerique censuerũt & optimè, in atrocioribus criminib[us], rectiùs esse adhuc cadauera puniri, cũ grauissimo cum scelere, se debitæ pœnæ reus conatus fuit subtrahere; & cõsuetudo ferè generalis comprobauit hanc praxim cadauera talium puniẽdi, ad aliorum necessarium exemplũ. *o* Eos autem consanguineos, & amicos, qui reis in carcere venenum, vel cultros suppeditant; vt violentas sibi manus inferant ad ignominiam euitandam, in quos meritò DD. inueħuntur, *p* nõ dubito teneri lege Cornelia de Sicarijs.

i Gome. to. 3. c. 14. nu. 8. Clar. §. vlt. q. 100. num. 1.
k Gome. d. tom. 3. c. 1. nu. 80.
l Gomes. supra & Clarus q. 51. n. 14. Siman. in prax. tit. 62 & titu. 56.
m c. placuit 23. q. 5. & ibi gloss. & DD.
n vide Clarum. d. §. fi. q. 51. n. 15 & Gomez. supra n. 71. & Menoch. de arbi. iud. cas. 285.
o latè hæc ostendunt post Igneũ, Frã Marcũ & alios, ipsi Gom. & Clarus. locis dictis, Couarr. lib. 2. resol. c. 1. Siman. d. tit. 62.
p Mars. singula. 150. Menochi. d. cas. 285.

a d c. placuit & c. ex parte de sepult. Albertic. Ang & alij in l. 1. §. quoties. de minor. aequabat in re praxim cōtrariam proferunt DD. supracitati: sed omnes volunt vnanimiter quo ad hos iura seruari.

Si verò non vi sibi illata, sed ægritudine, vel debilitate, aut incommoditatibus carceris morerentur ante sententiam; in his ego prorsus sequerer communem illam sententiam; adeo vt si in talem, non legitime cōfessum aut conuictum, iudex sæuiens, eum non patiatur Ecclesiasticæ tradi sepulturæ, peccet Mortaliter, & actione iniuriarū cōueniri à propinquis defuncti possit. *a* Poterit tamen iudex fine re corpus sepeliri cum protestatione, & litē cœptam contra mortuum prosequi, citatis ad defensionem, ijs, quorum interest; vt in hæresis crimine seruatur. *b* Sed quot annorū spacio currit ius contra mortuum agendi? puta rim in hoc crimine quoad bonorum confiscationem non posse agi, post annū quadragesimum; ad memoriam tamen damnandam, adhuc agi posse, *c* iuxta ius Canonicum; sed ciuile videtur quinquennij tantum spacium exigere; *d* cui in foro ciuili standum.

b Aegid. Bellamera decis. 677. & 678. cū seqq. Albertini. rubr. de her. Siman. d. tit 62. c Brunus de haeret. lib. 5. c. 17. Siman. supra nu. 7. ex c. vlt. de praescrip. in 6.

d *l. 2. C. de apella. & ita glos. in l. Manichaeos. in verb. subire. C. de her. & est commun. teste Gomes. supra n. 81. quem sequitur Clarus d. num. 14.*

APPENDIX AD LIB. V.

His addā, quæ ad me V. Cl. Petr[9] Oranus scripsit quinto Kal. Decemb. 1599. & adiungam ex rebus alibi iudicatis nonnulla, quæ solius Parisiensis Curiæ iudicatis non immeritò præferantur: quamquam nec Duareno (cuius in scholis, quàm in subsellijs, maior laus) satis credam hoc Parlamenti illius cōstans esse indicium, sed fors illum arresta aliqua decepere; quæ alijs, ipsi nō notis, fundamentis innitebantur. Orani verba sunt:

In Magicarū Disquisitionum Tomo primo, aduersus Alciatum nostrum, strenuè decertasti, depulsioneque plena atque solida, errorē notasti, & confutasti. demiror doctissimum Alciatum nō tantum in Parergis, verum etiam iu Recitationibus ad Decretales Pontificum in eo errore perstitisse, sic autem scribit. *a*

a in c. perniciosa. nu. 66. de offic. & potest. ordinarij.

In contingentia facti vidi quamplurimū dubitari, Inquisitor pronunciauerat contra quandam mulierem ac tradiderat Iudici saeculari; hic ad partis instantiam vidit processum, in quo continebatur, quod haec mulier confecerat pocula quadam amatoria; & sola contra eam erant indicia quarundam maleficarum; quae dicebant quod in quodam lusu nocturno cū daemonibus viderant ipsam mulierem ludentem, ac ducentem choreas; ipsa verò negauerat omnia, & fatebatur se esse catholicam: fuit dictum quod Iudex saecularis non deberet exequi Inquisitoris sententiam ex defectu iurisdictionis, quod in illo processu Inquisitor non poterat cognoscere. nā quo ad pocula amatoria; clarum, illud delictum non esse haereticum, nec eius cognitionem ad Inquisitorem spectare. b *neque enim est credēdū quod et ipsa vere fuisset in lusu. nā quā uis credatur socijs criminis in tali delicto; attamen illud non est trahendum ad ea, quae vere non videntur, sed per illusionem daemonū.* c *praesertim cū ista participes criminis essent mulieres, quae regulariter nō admittuntur in causa sanguinis;* d hæc Alciat[9].

b Panorm. in c. 1. de sortileg. per c. accusat[9] de haere. in 6. c c. episcopi 26. q. 5. d cap. 3. de test.

MI DELRIE, ex vno errore, in alium labitur Alciatus, siquidē Pontifex Maxi. *e* in accusatione etiā mulieres audiri rescripsit, nō quaslibet; sed conscias, & participes eius criminis, ac facinoris; & audiri non tāquā accusatrices, sed tanquam testes; certum enim est conscias haberi pro testibus, audiri, & examinari tanquam testes: quin etiam generali consuetudine comparatum, vsurpatum atque receptum, vt eiusdem criminis, & facinoris socijs credatur, si sanguine suo, id est morte, accusationem suam signauerint, & roborauerint.

Et quod traditur *f* Reum criminis non interrogari de cōscientia aliorum; quod qui sibi non pepercit, multo minus alteri parciturus sit: *g* id intelligendum est de cōfessis, non cōuictis; hos enim aduersus conscios, socios,

e in d. c. 3. f in l. repetit. §. 1. de quaestionib. & in l. vlt. C. de accusa. & in c. vlt. 15. q. 3. g l. vlt. §. fin autē. C. de bonis eorum qui an te sententiā &c. Emilianus declara. 292.

cios, & participes criminis interrogari manifesto iure probatur: *a* immo & confessum interrogari in criminis læsæ Maiestatis *b* in aperto est: tale autem crimen est sortilegij, & magiæ. Iudices rerum capitalium apud Stabulenses, sortilegas conuictas, nec cōfessas, proscribendas, non damnandas capitis vel ad rogum contendebant; ac ne quidem, si in flagranti crimine comprehensæ essent; sicq; apud eos more maiorum vsurpatum: verum auctorāte Principe iactatam consuetudinem, & abusum abrogauimus. hoc enim nec ius admittit, altero contentum; vt vel cōfiteatur vel cōuincatur Reus. *c*

a *in l. d. Hadrianus §. n. de custodia reorum.*
b *c. 1. de cōfessis.*
c *l. qui sententiam. de pœn.*

Scio asperrimum *crimen paricidium* (quod Seneca, *d* & Quintilianus *e* *nefas vltimum* vocant; eoq; sensu in Regem adtentatū, *vltimum facinus*, Quintus Curtius appellat) *f* non vindicatum acerbissimo illo supplicio, more maiorum ēt in cōuictum & manifesti paricidij Reum; nisi si vltrò confiteretur, nec confessionē fuisse extortā tormentis; *g* tñ nihilominus conuictus, capitali pęna vti homicida coercebatur, ea fuit lenitas Augusti, nolens paricidij pęna plecti nisi confessos, nec Augustus sua interrogatione, CERTE PATREM TVVM NON OCCIDISTI? viā salutis, & libertatis Reo aperuit, vt voluit Casaubonus; *h* sed benigna interrogatione abnutiuū responsum elicere voluit; ne conuictus, non tñ confessus, pœnā paricidij sustineret. tam horrendum facinus paricidij vix credidere patratū veteres; nisi si paricida se suo indicio, & iudicio conuinceret.

d *li. 1. de Clement. c. 23.*
e *decla. 377.*
f *lib. 8. histo.*
g *Sueton. in uita August. c. 33.*
h *in no. ad Suetonium d. c. 33.*

Quod verò Alciatus scribit, aduersus diuinationes, & incantationes, Inquisitores incongruos, & incompetētes esse iudices, qđ diuinationes, sortilegia, ac alia id genus, species sint falsæ Religionis, nulla tñ dogmata fidei Catholicæ contraria contineant; hoc simpliciter verum non est, si enim Diuinator, sortilegus, inuocauerit, & adorauerit dæmones, spem in eos ac fiduciam posuerit; sacrificia ac preces eis obtulerit (quod vtiq; faciunt sortilegi, & venenarij) rectè pro sua iurisdictione inquisitor ingrit, & ita post Oldradum, *i* & Iasonem *k* resoluit Conradus Brunus.

i *cōs. 208.*
k *in l. huiusmodi de legat. 1.*

Demiror Gallos doctissimos errationem Alciati insecutos. Franciscus Duarenus, *l* sic de sortilegis scribit: *de aniculis horum temporum quæ uolitare per aera, & nocturno tempore saltare, & choreas agere dicuntur, quæritur? Et solent plerique Quæstores in eas acerbiùs animaduertere, q̄ ius & ratio postulet, cum Synodus Ancyrana definiuerit quædam esse quæ à cacodæmone multarum mulierum mentibus irrogantur; itaque Curia Parisiensis (si nihil aliud admiserint) eas absoluere ac dimittere merito consueuit*, hæc ille.

l *in tit. ad legē Corne. de Sicarijs.*

In eandē sententiā ita quoq; Petrus Erodius; *m* *nuper extitere apud Valēses, & Cenomanos uicinos nostrorum Andium; qui ex hoc maleficio damnati sunt, & quos in tormētis audio confessos; se sacris (quæ sabbata nuncupant) rituatim initiari, tū Christi uissimum abiurare & profiteri paganismū. deinde à tergo notari signis, postremò donari pulueribus & medicamentis, quibus & brutis & hominibus officiant; itaque alios tale quid conficere, nonnullos urinam sistere, quosdam arceri à concubitu, an id effici possit, ut persuadere uolunt hominibus intactis, uidebimus prout res incidet. durat in hodiernum diem hæc, seu magorum, seu sortilegorum perniciosa factio, nisi quod ea non amplius philosophorum aut honestorum ui orum sit, sed rusticorum & idiotarum; quæ res (inquit) uanitati uanitatem adiecit.*

m *lib. 5. rerum Iudicatarum. titu. de malef. c. 11. editio. 2*

Idē alio loci *n* à sanguine sortilegorū, ex Ammiano Marcellino abstinendū contendit, quod multa in hoc genere vana sint, multa non nociua; multa insaniæ coniuncta, multa miserāda; & si hæc deliria humana aliquā pęnam merentur, mitiorē vult adhibendā, vt. n. furiosus satis ipso furore punitur, ita sortilegus vana indagine.

n *lib. 8. rerū iudicatarū, tit. de malef. c. 14. editione postrema.*

Nihil necesse. nā nō probat quicquā sed Hippiā tantū agit, et, cuius causam rei ignorat, contendit eam nō fuisse.

In eundē errorem delatus Michael Montanus libro tertio *periculorum*, seu *tentamentorum*, (Lipsius noster *gustus*; Auctor verò operis, *Essais* vocat) *capite vndecimo*, tit. *des Boiteux*. Curassem ab Amanuensi meo describi, nisi Lipsius in libraria sua haberet; á quo, si voles, legendum accipies.

Contra Matthæus Cognetus, Sena

tor Regius, *a* sortilegos tanquam homicidis nequiores, naturæ humanæ inimicos omnimodo puniendos cõtedit. & dirius, seueriusq; in eos à Magistratu animaduertendũ: quod & ipsum firmat doctissim⁹ Theolog⁹ Claudius Espenceius; *b magiam proscribere* (inquit) *sceptri magis est, quã stili*, & eo loci multa de magis, præstigijs & incãtationibus.

a *en ses discours politicques*, ca. 42.

b *in cõmentarijs ad poster. Epist. D. Pauli ad Timotheum cap. 3.*

Quin etiam Franciscus Hotomannus in sortilegos animaduertendum consultus respondit. *c* Et si forte nõ sit plene probatũ delictũ sortilegi, tñ sufficere publicã vocem, & famam in loco, vt possit quæstionibus subijci, quod omnium impietatũ atq; scelerũ a Satana repertũ scel⁹ & maxime abominandũ sit, propter expressam abiurationem & renunciationẽ Christianæ Religionis: deinde propter fidem & hominũ quod diabolo præstatur: & propter exitiũ quod ista maledicta diaboli mancipia mortalibus inferũt; cuius rei causa, leges ciuiles humani generis inimicos, & hostes communis salutis appellant. *d*

c *cons. 98.*

d *in l. etsi, & in l. vlt. C. de malef.*

Idẽ Hotomãnus, *e* in morbis curandis magã qua de consulebatur non modo circulo, verum etiam certa hac verborum formula vsam fuisse refert, *& ainsi que Dieu n'a, & charité, n'a foy, & le pain n'a faim, & l'eau n'a soif, & le feu n'a froid, fau, fau, en cestuy parte d'icy dedãs*, quod magicum carmẽ (exorcismi formulam impie Hotomannus vocat) *f* Constitutionibus Imperatorum damnatum legimus. *g* eos enim qui susurris, & carminibus istis vtuntur, quanquam pernegent, testibus tamen grauatos eculeo dedendos, vngulisq; sulcantibus eorum latera tondenda, pœnas proprio dignas facinore.

e *consil. 99 num. 2.*

f *d. cõs. 99.*

g *in l. nullus & in l. eorum C. de malef.*

Quod vero Alciatus, Erodius, & alij; sortilegos ad sabbata proficisci, ferri per caminũ, nigrum hominẽ vel hircum adorare, tripudiare vnà, atq; vnguẽta pulueresue dari quibus aut transferatur, aut solo etiam flatu alios tabe conficiant; deridicula & insomnia esse putant, & ad sui dicti cõfirmationem, aduocant Decretum Patrum in Concilio Ancyrano; solide abs te confutatũ est, vt & hoc ipsum præstitit Sebastianus Michaelis Theologiæ Doctor: *h* neq; adhibẽdam magæ fidem Ioanni Baptistæ Neapolitano, *i* quã Apuleio Africano, vtrũq; enim fieri posse reipsa, & opinione, ideoq; a particulari ad vniuersale nullã esse consequentiam.

h *in sua Pneumalog. in libelli cõclus.*

i *li. de magia c. 26.*

Ioãnes de Vaux Stabulensis monachus, inter alia recitabat indicendæ congregationis (ita enim vocabat) statos condictos dies; vbi nocte intempesta ad destinata loca sodalitas comparebat; quæ dæmoni in forma hirci adparẽti adorationes genibus submissis faciebat; ijsq; in locis exstrui mensas epulis & cibis bonis, beneq; sapidis (neque.n. inanes mensas fuisse) & primę mesę honoratiores cum vxoribus (quos *les brauęs hommes* adpellari referebat) accubuisse; primæ mensæ maiora subsellia, Belzebub, Astarot (hæc est Venus, & Ioannis ipsius succuba) & Leuiatan occupasse; secũdis & tertijs mensis interfuisse ẽt plures dæmones sine nomine; bibi ad sanitatẽ Belzebub, epulis exẽpta fame, mensisque remotis, in promiscuos cõcubitus & amplex⁹ rui; in recessu accipi à dæmone pulueres spargẽdos in aera, ad fruges, vineas & segetes inficiendas, & sparsis pulueribus, ventorũ turbines & tempestates spurcissimas excitatas.

Non ignoro Senecam, *k* hæc nõ probare, sic enim ille, *Apud nos in duodecim tabulis cauetur, ne quis alienos fructus excantassit: rudis adhuc antiquitas credebat fructus posse excantari, adtrahi imbres, & repelli cantibus; quorum nihil posse fieri tã palã est, vt huius rei causa nullius philosophi Schola intranda sit*: sed hoc Senecæ dictum, vt erroneum conuicisti.

k *li. 4 naturalium q. c. 7.*

Florimundus de Remundis, *l* refert apud Burdigalẽses capitulum generale per sortilegos indici solere diebus Mercurij & Veneris mensis cuiuslibet, ita enim confessos sortilegij criminis Reos.

l *en son Antechrist. c. 7. num. 5.*

Sebastianus Michaelis in *Pneumalogia*, seu, *en son discours, des Esprits, Scholio septimo*, scribit; *les sorcieres estre, trãsportez d'vn lieu en l'aultre par Sathan pour leur & heures lę tendy enuiron la minuict*; auquel

auquel seulemẽt ils sont transportez comme tresteous ont contenu en cela & confesse. Peut estre, (hanc rationem ille subijcit) *pour ce que le diable veut auoir les premieres, & estre recogneu au premier rang de la semaine. Car les Turcs celebrent le vendredy, le Iuifs le Samedy, les Chrestiens le dimanche; & quãd a luy il est mis deuant tous pour auoir la premiere celebration.*

Quod de Pasete, natura molli, sed magia omnes superante ex Suda historicis refers, idipsum inter adagia sua Erasmus retulit, ad quem, cum quid emeret, & rei pretium venditori numerasset, nummus perpetuo redibat: idem carmine magico, conuiniũ repentè partibus omnibus instructũ ac sumptuosum exhibebat, quod statim si libuisset euanescebat: potuit conuiuium fuisse verum non simulatum, fascinatum & imaginarium; cuius rei fidem faciunt conuiuia quibus adsiduè Ioannes de Vaux interfuit; cuius confessio ab alijs quoque magicis & sortilegis probata.

Tempore Reuerendiss. *Georgij Austriaci Episc. Leodicens.* (bonæ memoriæ) magister Hugo Burlettus chirurgus insignis, & a medicis laudatus, multum similia factitabat; vinaque extraria Roma, ex Hispania, & alijs ex locis reipsa in mensa omnibus demirantibus repræsentatis poculis exhibebat: viuunt adhuc horum actuum testes compertæ fidei, at ille postea ad meliorem mentem reuersus, maleficijs abstinuit, & ex impio factus pius; quique diebus singulis sacris operabatur. Reuerendiss. Cardinalis à Groesbeeck, eum in familiam suam recepit: obiit autem valde piè, & Catholicè, ab annis octo, & quod excurrit.

Verissimum est, quod in secunda parte operis tui scribis; Constantium Imperatorem ad Basium Præfectum vrbi rescribentem, *a* non vsum verbo, *Coegisse*: quod vero ais vsum verbo *deflexisse*; ipse apud te dispice, anne *defixisse* legendum sit. ita enim Theodosianus Codex habet. *defigere* sortilegorum verbum est; apud Ciceronem, *b* *QVAECVNQVE Augur, iniusta, nefasta, vitiosa, dira, defixerit,* (sic in melioribus Codicibus & ita quoque Lambinus) *irrita infectaque sunto.* Plinius, *c* *defigi diris deprecationibus, nemo non* (inquit) *metuit.* Ouidius (abs re etiã laudamus) *Deuouet absentes simulachraque cerea figit,* & alibi; *Sagaque Phœnicia defixit nomina cera.* Quod ipsum nõ ignorauit Accursius noster in exemplo abs se posito *infigendo cera imaginem*, *d* & in glossis Philoxeni *defixiones Necromantia* leguntur.

Vnde apud Paulum *e* I. C. minus rectè legitur *Interficerent aut deficerent*, legendum enim vt ex Codice Vesontino Cuiacius noster restituit *defigerent*: qui autem defixiones faciebant *curiosi* vocabantur, vnde apud Horatium, *curiosus* pro malefico seu mago accipitur. qua de re videri poterit Cuiacius. *f*

Quod tu de puella Ioanna Lotaringia, idem plane censeo, eius gesta, & stratagemata, non sub Carolo *sexto* (vti scribis) sed sub Carolo *septimo* contigerunt (cuius rei testes aduoco Paulum Aemilium, Mõstreletum, Micquellum, Girarduin, & alios) Virago illa obscuri generis in Barrensi Ducatu Iacobo Dareo patre, ac Isabella matre nata, Diuino afflata numine rem inclinatam fortiter restituit; Anglos vbique perfidos, FRANCIA eiecit; Carolum Septimum Remos vngendum sacrandumque perduxit; illique, vt ratum firmumque Imperium more maiorũ esset, effecit; Aurelianẽsem vrbẽ graui obsidione liberauit: vidi eius statuam æneã Aureliæ in põte ad Ligerim seruatæ a viragine, & virgine vrbis monimẽtum. cæterum dum in Compendij obsidione ex vrbe erupit ab hostibus comprehensa; & Rothomagum producta ad palum damnata, viua exusta est; non absq; æterno Anglici nominis probro qui se magicis illius artibus Francia profugere falsò querebantur.

Admirandum sane est quod de illa adfirmatur, *g* pirũ arborem, sub qua illa sedebat dũ patris gregẽminabat, ouesque ruri pascebat, cùm vt Regem Carolum VII. adiret, primo cælesti voce

a *in l. eorũ, C. de malefic.*

b *li. 2. de legib.*

c *lib. 28. Historiarũ, cap. 4.*

d *in l. 6. in verbo nõ dubitauit C. de malef.*

e *lib. 5. sententiarũ ad l. Corneliã de sicar. §. 9.*

f *lib. 20. obseruat. c. 22. & li. 27 c. 17.*

g *per Micquellum, qui Aurelianæ vrbis, ab Anglis obsidionẽ, & Ioannæ res gestas scripsit.*

voce monita est, neque cariem, neque vetustatem sentire, neque fulmine tangi, neque pluuia, grandine ue, aut niue intingi.

Inquisitor, in Prouincia Stabulensi apud acta probatum reperi malum, sub qua maleficæ duxerant choreas, & saltatorium orbem versauerant, in quaque earum Aulœdus Tybicen ue consederat, fælicem ac frugiferam, factam infælicem ac infrugiferam, *arborem vidi*.

Redeo ad Ioannam, quam ab Anglis flammis feralibus quasi maleficā ambustam refers; an eo sensu exaudis hæc verba Constantini ad populū a FERALIS PESTIS ABSVMAT?

a *in l. mul. C. de malef.*

Iacobus Reuardus, b existimat per illa verba nihil aliud voluisse Cōstantinum, quam maleficos esse, sed quia de Dijs manibus, quibus feralia sacrabantur accitis arte magica locutus sit; ideoque *ferali peste* potius quàm *igne* huiusmodi homines absumendos rescripserit. *quanquam* (inquit) *non ignorem pestem feralem de supremo supplicio accipi posse, & veteres pro morte ac interitu pestem posuisse, vnde apud Festum; pestiferum fulgur, quo mors exiliumue significatur*.

b *lib. 5. variorum c. 3.*

Dionysius Gothofredus, c ignis quoque supplicium intelligit, quod magi Dijs manibus consecrarentur; vt quemadmodum in feralibus pecudes absumebantur, & ipsa cadauera, ita manibus consecrarentur quos in carminibus suis inuocassent.

c *in notis add. l. multi.*

Ego vero, per hæc verba. *pestis feralis absumat*, intelligo maleficos & præstigiatores bestijs obijciendos: quod ipsum Græcus interpres notauit, d probarunt quoque antiqui nostri iuris Interpretes, & maxime Odofredus; e *magos* (ait) *feralis pestis absumat, quia sunt obijciendi feris bestijs lacerādi*. sic quoq; notauit Cuiacius: f *feralis* (inquit) *pestis absumat, id est: bestijs obijciatur; &, vt ego interpretor, feralis pastus absumat*.

d *lib. 60. basili kōti. 39.*
e *in dict. l. multi.*
f *in notis add. l. multi.*

Matthæus Coignetus g vtitur hac interpretatione, *q la peste cruelle les puisse esteindre, & consumer, & pour telles sorcelleries Iehu fit māger au chiē, la Royne Iesabel*: Neronis tempore de Christianis tā quam sontilegis, supplicium sumptū legimus, & hi aut feris, aut canibus obijciebantur, aut crucibus figebantur, aut flammabantur, ad palum destinatis vnco (ne motatione capitis picem cadentem declinarent) gutturi suffixo, è lamina ardente pix aut vnguentum in caput liquifiebat; ita, vt. riui pinguedinis humanę per arenam amphiteatri sulcum facerent, eoque pertinet locus ille Iuuenalis Satyra prima.

g *d. c. 42.*

Pone Tigillinum, tæda lucebis in illa;
Qua stantes ardent, qui fixo gutture fumāt,
Et latus medium sulcus deducit arenam.

(Ita legendū contendit Schaliger) h non vero,

Et latum media sulcum deducit arena:

h *lib. 5. de emē datione tēporū c. de Roma sub Nerone, incensa.*

Hactenus Oranus.

In his quod de Ioannæ ęuo me monet amicus, verissimum, & memoriæ lapsum agnosco lubens. De duobus alijs nō video causam cur sententiam mutem.

Nam illud de Constantini rescripto, i *deflectendi* voce vsum, nō *cogendi*; verū est. nec facile hic admiserim correctionem illam *defigendi*: tum quia libri omnes Codicis Iustinianæi quos vidi, continent *pudicos ad libidinem deflexisse animos*: tum quia C. Theodosian a Ioanne Tilio k primū editus hanc lectionem confirmat: tum quia Constantinus Harmenopulus, l in huius legis breuiario legit, *qui magicis artibus pudicos animos ad libidinem deflectunt, publicatione & exilio puniuntur*. tum quia *defixio magica* deuotionis & exsecrationis quoddam genus fuit, & non animæ permouendæ, vel peruertendæ, sed sanitati corporis perdendæ institu ta. nec satis Latinè dicas *animum defigi*; sed deflecti, *in libidinem*.

i *l. eorū 4. C. de malef.*
k *l. 9. ti. 16 l. 3.*
l *lib. 6. Epit. tit. 10. τρέφοντες.*

De Ferali flamma, cum scriberem; nulla mihi cogitatio fuit legis illius Constantini, cuius initium, *multi*. m Sed *ferales flammas*, funestas atque lethales nuncupabam, vt Minucius *feralia ligna*; Symmachus *feralia commenta*; Saluianus *peccatū feralissimum*; noster ille decus orchestræ *ignem feralem*, *ratem feralem*, *locum feralem*, *saxum ferale*, tur-

m *l. multi. 6. C. de malef.*

turbam feralem; alij alia, quos olim laudaui; a quæ vox à, *Fera*; siue mortem siue Parcam ita vocarunt. De Constantini tamen verbis, nondum mihi liquet, quid ille per *pestem feralem* potissimum supplicij vltimi indixerit. illud quidem quod adiungitur fauet explicationi Græcorum; *quoniam natura peregrini sunt*, quasi dicat; quoniam alieni ab humanitate, ideo belluis cedát. Sed ego *ferale* pro *ferino*, nondũ reperi apud classicos scriptores. repugnat etiã syllabæ modulus, in hoc citatus, in illo productior ac statari*. Ergo cẽseo potius, Constantinum eo loco dũtaxat definiuisse, vt vltimo supplicio de medio tollantur, quàm pœnæ genus exprimere voluisse. Nec arbitror semper eadem morte damnatos. Facit Vlpianus *b* vt credam, lib. 7. de officio Proconsulis, sub titulo de Mathematicis & vaticinatoribus dũ ait: *variè puniti sunt ij, qui id exercuerunt, pro mensura scilicet & consultationis.* vt vides lacunã subest, expleo; *& modo cõsultat*. quamquam Vlpianus de certo tãtum mathesis huius veritæ genere id dicat, constat tamẽ nõ idem semper supplicium in alijs quoque generibus obtinuisse; vt nec in Christianos, qui non infrequentius a tyrannis exusti, quin & frequentius, quã feris obiecti. docent Tigillini tædæ, & Tertulliani *Semaxij*. Cuperem doceri, Constantini tẽpore maleficos ferino pastu absumptos, nam de concrematione facile docuero. Lege Gregoriani codicis libr. 7. tit. de malef. & Manichæis; inuenies a Diocletiano & Maximiano eos addici, vt loquuntur *flammeis ignibus exurendos*. Lege C. Theodosiani legem primam, quæ Iustinianæi tertia est: reperies haruspices *concremandos* ab ipso Constãtino ad Maximum rescribi. Quid ergo vetat quominus *feralem pestem*, ita sumamus? Nam Accursij, Odofredi, & Græcorum in iudicio Latinitatis non opinor sontica planè auctoritas: nec in Cuiacij verba iuratũ rim libens, aut cuiuspiã alterius. hic quidem Ræuardo & Gotofredo accedo procliuius, vt & Pet. Fabro, qui idem asserit *Semestri. lib. 2. c. 7.* Nam & apud Iul. Paullum *lib. 5. sent cap. 23.* quamuis magicæ artis conscij iubeantur summo supplicio affici (hoc est bestijs obijci, vel in crucem agi) ipsi tamen Magi viui iubentur concremari. Sed res non tanti, vt plura putẽ verba commutanda.

a *Aduers. in Herc. Fu rent. v.* 1145.

Scio l. vn. C. de his qui par. *ferales angustias* vsurpari; sed quia fune rea erat cullei mãssio mala, sic vocantur.

b *in Mosaicarum & Romanorũ legum collatione, q̃ Pithoeus ex m. s. edidit* Harmenop. *feralẽ pestem* gladij pœnã interpretatur.

Addã ex Gallicanarũ curiarũ actis nõnulla, q̃ nec in Francia quidẽ, Parlamenti Parisiensis illud iudicium rẽceptum passim, aut omnĩ tempore, satis ostendant. describam verba Gallica, ne quis meo quid affinxisse, vel perperam transtulisse suspicetur.

Ex actis iudiciarijs Episcopi Belluacensis, contra Iohannam Darcam vulgo vocatã Iehenne la pucelle (*hæc acta exstant in Monasterio S. Victoris Canonicorum Regularium Parisijs*) *quæ fuse referunt, Bernard. du Girard in Annalib. Frãcia sub Carolo VII. & Fran. Belleforestus in eiusdem Caroli VII. vita à fol. 345.*

CVm prope Compendium potita esset hostiũ, Parisiẽsis Vniuersitas litteris publicis eã apud Hericum Angliæ regẽ accusauit sortilegij, & maleficij: causæ prætensæ fuere sequentes, q̃ etsi falso prætexebantur, ostendunt tñ sensum Ecclesiasticæ Curiæ, & almæ Academiæ illius temporis: Promotor itaq; fiscalis, quidam Guilh. *c* de Estiuel, aut, vt in Actis *d* & in sentẽtia Delegati *e* Apostolici vocatur, Ioannes de Estiuet; vbi in art. 4. dicitur arbor quædam fuisse apud Dompreũ, vbi solitę conuenire maleficæ & misceri dæmonibus; *que pres de Dõpreinya vn grand & vieux arbre, qu'on nomme l'Arbre charmine Fee de Bourlement, & que apres de cest arbre y a vne fontaine laquelle on dict que frequẽtẽt les malins esprits auecq lesquels se menslent de nuict les sorciers dansans & gambadans autour desd. lès arbre & fontaine.* Artic. 5. *que les susdicts arbre & fontaine, sont surnommez des Fees. Aussi luy demandoyent, si elle auoit cognoissance de ceux ou celles, qui certeins iours de la sepmaine vont au Sabbat auec les Fees. Respondit, auoir ouy dire, qu'on y alloyt le iuedi.* Artic. 6.

An. 143●

c *sic vocatur in Bulla Calisti III. apud Belleforest. fol. 386. pag. 2.*
d *ibid. fol. 346.*
e *fol 393.*

tic. 6. *qu'elle alloyt au dict arbre les heures qu'on celebroit le diuin seruice, affin que estant lors seulle elle peut à son aise danser & caroler autour des lieux susdicts, ou elle faysoit plusieurs bouquets & chapeaux des fleurs & herbes plus soefues, quelle trouucit es enuirons, & en couronnoit ledict arbre en chantant certains vers & disant quelques mots de sortilege: & y retournāt lendemain, quoy que le soir elle y eust mis lesdict chapelets & gurlandes, si est ce qu'elle ny trouuoyt chose quelconque.* Artic. 7. *Qu'elle seulloyt porter en son sein de la mandragore, esperāt par ce moyen en auoir bonne fortune, tant en richesses, qu'en autres choses temporelles: comme si la mādragore auoit en soy telle efficace.* Artic. 19. *auoir pris conseil des malins esprits, & que par enchantemens, & moyens non permis, & illicites, elle auoit descouuerte terceine espee, qui estoit en l'eglise de S. Catharine du Fierbois.* Artic. 20. *Auoir eu des anneaux charmez, & qu'elle dit quelques paroles sortilegues sur son enseigne, & sur les guidons que portoient les siens, disant que cela seruoit pour leur donner bonne fortune en guerre, vsant de grandes coniurations, affin que par ce sort elle bienheurast leurs entreprises: tenant pour tout certain, que tāt qu'ils porteroient ces drapeaux ainsi coniurez, ils ne pourroient receuoir aucune desfaicte par leurs aduersaires. Et qu'elle se plaignit publiquement à Compiegne lors qu'elle fust prise, de ce que les siens auoyent oublie d'apporter ses enseignes, & que pource elle estoyt tombee en ce malheur. Pource que ceulx qui s'aidāt d'artz defenduz, & soubs bon pretexte pretendent authoriser leur peruersite, ont de coustume de consecrer les instruments desquels ils s'aydent.* Artic. 36. *Que par quelque sort & inuocation elle auoit faict paroistre quelque malings esprits au Roy & Ducq de Bourbon pour les seduire.* Propter hæc Vniuersitas Parisiensis, & Iudices illi priores, iudicarunt Ioannam sortiariam fuisse, & maleficam, apertè docentes se arbitrari, huiusmodi crimina, non illusione aliqua, sed verè à criminosis huiuscemodi committi solita.

Idem cēsuit Eps Ebroicēsis in causa Guilhelmi Edelini, vt superius docui.[a] Idē Inquisitio Auinionēsis in causa plurimorū, quorū dānationis formulā suo loco exhibui paulò añ.[b]

a *lib. 5. sec. 12.*

b *sect. ult.*

Idē est iudicium Parlamenti Burdegalens. & fuit Consilij Atrebaten. quo tēpore adhuc Artesij ad Parisiensem curiā appellabant; vtriusque rei probationi clarissimæ sunt quæ subiūgam, Remundi, & Mōstreleti verbis:

Extractum ex libro Viri Clariss. Florimundi de Remundis Consiliarij Regij in Senatu Burdegalensi, cuius libri hæc est Epithesis & inscriptio, *l'Antichrist. cap. 7. num. 5.*

Tous ceux qui ont laisse quelques marcques du temps que l'Antichrist doit arriuer, escriuent que la sorcelerie sera lors espādue par tout; aust elle iamais de vogue qu'en ce malheureux siecle icy: les sellettes de nostre Parlamēt en sont toutes noircies. Il n'en y à pas assez pour les ouir. Noz conciergeries en regorgent, & ne se passe iour que noz iugemens n'en soient ensanglantez, & que nous ne reuenions tristes en noz maisons, espouuentez des choses hideuses, & effroy qu'elles confessent. Et le diable est si bon maistre, que nous ne pouuons enuoyer si grand nombre au feu que de leur cendres il n'en renaisse de nouueau d'autres. Ie me contenteray de ceste Histoire prodigieuse, aduenue l'annee 1594. laquelle surmonte toutes celles que Bodin a remarquees dans sa Demonomanie*; voila pourquoy i'en ay voulu faire le recit particulier.*

Vne ieune femme, nommee Ieanne Bosdeau, appellante du Iuge ordinaire de la Chastellenie de Sallignac en Lymosin, qui l'auoit condamnee a la mort, estant ouye en la chambre criminelle, sans peine ne tourment, confessa (comme elle auoit faict pardeuant le Iuge:). Qu'en son ieune aage vn Italien l'auoit desbauchee & amenee la veille de S. Iean sur la minuict dans vn champ. oul fit auec vne verge de bois vn grand cerne, *a marmotant quelques paroles, qu'il lisoit dans vn liure noir. Surquoy suruint, vn bouc grand & cornu, tout noir, accompagne de deux femmes, & tout aussy tost vn homme habillé en prestre. Le bouc s'estant enquis de l'Italien qui estoit ceste fille, & luy ayant respondu, qu'il l'auoit amenee pour estre des siennes, il luy fit faire de la croix* de la main gau-

che,

che, puis commanda a tous de le venir saluer. Ce qu'ilz firent luy baisant le derrier.

Ce bouc avoit entre les deux cornes vne chandelle noire allumee, a laquelle les aultres alloient allummer les leurs. Et lors qu'ilz l'adoroient on settoit dans vn bassin de l'argent. Ceste femme s'estant depuis retrouuee au mesme lieu, le bouc luy demanda vn bouquet de ses cheueux, lesquels l'Italien coupa, & les luy bailla. Le bouc l'ayant retiree à part, la coucha dans le bois, & la cognut charnellement, à quoy elle prenoit vn extreme deplaisir, souffroit beaucoup de douleurs, sentant la semence aussi froide que glace.

Tous les mercredis & vendredis *de chasque mois, le chapitre general se tenoit au Puy de Dome, ou elle s'estoit trouuee vne infinité de fois, auec plus de soixante autres personnes, tous lesquels portoient, vne* chandelle noire, *qu'ils allumoient à celle que le bouc auoit entre ses cornes, à laquelle il auoit donné le feu, le tirant au dessoubs de sa queue. Apres cela tous se mettoient en dance en rond, le dos tourné l'vn a l'autre. En ceste assemblee on disoit la messe a leur mode, tournant le dos a l'autel. Celluy qui faysoit l'office, (qu'elle nomma) estoit reuestu d'vne chappe noire sans croix, esleuant vne tranche ou rond de raue tainte en noir, au lieu de l'hostie, criant tout lors de l'eleuation,* Maistre, ayde nous: *On mettoit de l'eau dans le calice au lieu de vin, & pour faire* l'eau benite, *le bouc pissoit dans vn trou a terre, & celluy qui faisoit l'office en arrousoit les assistant auec* vn asperges *noir.*

En ceste assemblee on distribuoit les mestiers de sorcellerie, & chascun rendoit compte de ce quil auoit faict, les estats estoient pour empoisonner, ensorceler, lier, guerir maladies auec charmes; faire perdre les fruicts de la terre, & telles autres meschancetez, ceste miserable confessa tout cela, auec vne merueilleuse franchise & naifueté: car pour vne femme rustiq; elle auoit bon esprit, persistans tousiours mesmes dans le feu, auquel par arrest elle fust condemnee. Beza n'estoit pas bien informé, lors qu'en sa chaire il taxa naguerres nostre Parlement d'Incredulite, & de peu de foy; par ce, disoit il (& cecy tien ie d'vn Gentilhomme d'honneur, qui l'ouyt) que nous n'osions, condamner les sorcieres a la mort, nos Registres tesmoignent le contraire.

Aliud ex lib. 2. Historiarum D. Enguerran de Monstrelet.

EN *ceste annee (1459.) en la Ville d'Arras, au Pays d'Artois, aduint vn terrible cas & piteyable, que lon nommoit* Vaudoisie, *ne scay pourquoy: mais lon disoit que ce estoient aucunes gens, hommes & femmes, qui de nuict se transportoient par vertu du diable des places, ou ilz estoient, & soubdainement se trouuoient en aucuns lieux des gens, & bois, ou es desers, la ou ils se trouuoient en tresgrand nombre hommes & femmes: & trouuoient illac vn diable en forme d'homme, duquel ils ne veoient iamais le visage, & ce diable leur lisoit, ou disoit ses commandemens, & ordonnances, & comment & par quelle maniere ils le deuoient adorer, & seruir, puis faisoit par chacun deux, baiser son derriere, & puis il bailloit à chacun vn peu d'argent, & finablement leur administroit vins, & viandes en grand largesse, dont ils se repaisoient: & puis tout à coup chacun prenoit sa chacune: & en ce point s'estaindroit la lumiere & cognoissoient l'vn l'autre charnellement: & ce fait, tout soubdainement se retrouuoit chacun en sa place, dont ils estoient partis premierement.*

Pour ceste folie furent prins & emprisonnez plusieurs notables gens de la ditte Ville d'Arras, & autres moindres gens, femmes folseuses & autres: & furent tellement gehinez, & si terriblement tormentez, que les vns confesserent le cas leur estre tout ainsi aduenu, comme dit est: & oultre plus confesserent auoir veu & cogneu en leur assemblee plusieurs gens notables, Prelats, Seigneurs, & autres Gouuerneurs de Bailliages, & de villes: voire telz selon commune renommée, que les examinateurs, & les iuges leur nommoient, & mettoient en bouche: si que par force de peines, & de tormens ils les accusoient, & disoient que voirement ils les y auoient veuz. Et les aucuns ainsi nõmez, estoient tantost apres prins, & emprisonnez & mis a torture, tant & si treslonguement, & par tant de fois que cõfesses

ses

ser le leur conuenoit, & furent ceux cy qui estoient des moindres gens executez, & brulez inhumainement, aucuns autres plus riches et plus puissans, se rachepterent par force d'argent, pour euiter les peines, & les hontes que l'on leur faysoit. Et de tels y eust des plus grans, qui furent preschez & seduits par les Examinateurs, qui leur donnoient à entendre & leur promettoient s'ilz confessoient le cas, qu'ils ne perderoient ne corps ne biens. Tels y eust qui souffrirent en merueilleuse patience, & constance les peines & les tormẽs, mais ne voulurent riens confesser à leur preiudice, trop bien donnerent argent largement aux Iuges, & a ceux, qui les pouuoient releuer de leur peines. autres y eust qui se absenterent & vuyderent du Pais & prouuerent leur innocence, si qu'ils demourerent paisibles, Et ne faust icy a taire ce que plusieurs gens de bien cogneurent assez, que ceste maniere de accusation fut vne chose controuuee par aucunes mauuaises personnes, pour greuer & destruire, ou deshonorer par ardeur de cõuoitise aucũes notables personnes, que ceulx hayoient des vielle haine: & que malicieusement ils firent meschantes gens tout premierement, ausquels ils faisoient par force de peine de tourmens, nommer aucunes notables gens, tels que l'on leur mettoit à bouche: lesquels ainsi accusez estoient prins & tourmentez, comme dit est. qui fust pour veoir au iugement de touttes gens de bien vne chose moult peruerse & inhumaine au grand deshonneur de ceux qui en furent notez, & au tresgrand peril des ames de ceux, qui par telz moyens vouloient deshonnorer gens de bien: & a tant fin de ceste matiere.

Ad hanc narrationem Monstreleti respexit Franc. Balduinus Atrebas *Cõment. in tit. 18 lib. 4. Instit. Iustiniani, fol.* 774. his verbis; *sed quo grauius & ab hominis ingenio magis alienum est hoc malum, eo maior adhibenda est cautio, ne quis eius pratextu ab aduersarijs temerè obruatur. Facilè enim hic quiduis confingere potest ingeniosa simultas, vt & multitudinem credulã statim commoueat, & attonitos iudices irritet aduersus eum, quem cum dæmonibus rem habere mentietur. Ante annos sexaginta sensit infelix nostra patria, magno suo malo huiusce generis calumnias. Magna erat Valdensium mentio, quos aduersarij iactabant nescio quid commercij habere cum immundis spiritibus. Huius criminis pratextu optimi quique statim opprimebantur. Sed tandem Parisiensis Senatus causa cognita, vidit meras esse sycophantias: infelices reos liberauit, improbos sycophantas cum iniquis iudicibus damnauit. Exstat adhuc eius hac de re memorabile arrestum editum vicesimo die mensis Maij anno* 1491. Ita Franc. Balduinus, & fieri potest, vt in Atrebatẽsiũ iudicum processu iudiciario odij, calumniæ, crudelitatis, aut præcipitationis indicia nonnulla repererint; propter quæ malè iudicatum, ritè verò prouocatum, sententiã emendantes, Patres Parisienses pronunciarint. Et ideò nõ tam declararint Arresto suo, hæc quæ magis attribuuntur, & propria confessione illorum confirmantur, etiam cessante omni Quæstionũ timore, inania & delusarum mẽtium esse (quæ declaratio temeritatis plenissima foret) quàm Iudices illos, à quibus appellatum, improbe & vi innocentiam oppressisse. De Vualdensium quidem secta (quorum Albigenses ex stirpe fruticarunt) graues scriptores testantur, non immunem à fascinariorum hæresi & crimine pessimo illam fuisse, & nomen Gallicum fascinarijs commune confirmat. Sed Balduinus ex Meiero sumpserat, qui ex Monstreleto fermè verbotenus in hunc modum; *Anno 1459. Atrebati horrendum quid contigisse legimus. Complures fuisse inhumaniter igne crematos, qui de nocte occultas coitiones habuere cum diabolo: unde magnam accepere pecuniam. Viri primarij mulieresq; complures indicijs crematorum deprehensi pars capti & sæuissimis tormentis admoti, alij vi pecuniæ redempti, nonnulli solum verterunt, quidam verò adeò in pœnis cõstantes fuerunt, ut nihil confiterentur. Fuisse referuntur quidam ex iudicibus adeò detestabiles, vt quosdam sibi inimicos indicari curauerint, tanquam conscios, reis in tormentis ad hoc coactis. Addunt in nocturnis illis conuentibus, ex omni ordine statuque mortaliũ viros mulieresque interfuisse, eosque ibi diabolum in* * *humanam effigiem transformatũ adorasse; cuius tamen nunquam videbant faciem. In illius verba mandataque iurasse. Conuiuio ab illo parato largiter epulatos, inde exstincto omni lumine quemque cum sibi* * *non semper ergo in hircina.*

pro-

proximè oblata promiscuè concubuisse, sine ope diabolica in sua vnde exierant loca restitutos. Hæc ille: arbitror in verbis vltimis negatiuam deesse, *non sine ope diabol*. Sanè ex Meiero patet, non opinionem connelli de maleficiorum solitis sceleribus, sed iudicum istorum crudelitatem & iniustitiam auaritiamq; damnari: atque hoc arresti Parisiensis esse fundamentum. Quæso nonne Parisiense Parlamentum iniustè iudicasset, nisi talium Iudicum vel Tyrannorum potiùs decreta rescidisset? Nā de quæstione nostra, possintne perficiā Lamijs opera dæmonum ea, quæ solitæ sunt fateri? id non à Iurisconsultis, sed à Theologis; nōà sæcularibus subsellijs, sed ab Ecclesiasticis Tribunalibus fuit decidendum. Habetis ea de re apud Ioan. Gersonem Paris. Cancellarium, almæ Theologicæ Parisiorum facultati s articulos, eruditione, & veritate plenos, nobis fauentes. Accipite & aliud grauissimū Curiæ spiritualis Treuerorum iudicium.

Denique quia mentio à me facta supra sect. 4. indicio 2. Losei Callidij, q librum in Lamiarum Patrocinium cōscriptum, mille machinis conat' fuit in publicum protrudere; & metuunt nonnulli, ne tandem cacodæmon aliquis id perficiat; duxi pro antidoto PALINODIAM eius adscribendam, cuius authenticum & originale (vt vocāt) exemplum est penes piū, & honestissimum virum, I.V. Licent. Ioannem Baxium (cuius studium atque zelus contra nefariam hanc hæresim Deum aliquando remuneratorē experietur) ab eo acceptum transumptū fidi Notarij manu est huiusinodi.

Ego *Cornelius Loseus Callidius* Goudæ oppido Hollandiæ natus, nunc ob tractatus aliquot, *de vera & falsa Magia*, sine scitu & permissione superiorum huius loci, temerè & præsumptuosè scriptos, à me communicatos, deinde ad imprimendum Coloniam missos; in *Imperiali Monasterio S. Maximini propè Treuires*, ex mandato Reuerendiss. ac Illustriss. Domini Nuncij Apostolici, Domini *Octauij Tricaricēsis Episcopi*, arrestatus, atque detentus: cùm certò sim informatus in supradictis libris, necnon in Epistolis quibusdam meis, eadem de re ad clerum & Senatum Treuirensem, aliosque clam missis (ad impediendum executionē Iustitiæ; contra magos & veneficas) cōtineri multos articulos: qui non solū erronei sunt & scandalosi, sed etiam suspecti de hæresi, crimenq; læsæ Maiestatis sapiant; vtpote seditiosi & temerarij, contra communem Doctorū Theologorum sententiam, decisiones ac bullas summorum Pontificum, cōtra praxim & statuta legesq; magistratuum ac iudiciorum, tum huius Archidiocesis Treuirensis, tum aliarum Prouinciarum & Principatuum: idcirco eosdem articulos, prout ordine hic subnectūtur, reuoco, damno, reijcio, & pro nōn dictis atque assertis à me haberi volo.

1. In primis reuoco, damno, reijcio ac improbo (quod sæpè scriptis verbisq; pertinaciter apud multos asserui, quodq; tanquam huius disputationis meæ caput ac palmarium esse volui) nimirum phantasticam esse, & tanquam superstitionem vanam pro figmentis habendam, quę de corporali magorum, & sagarum euectione sue translatione scribuntur: tum quod hæreticam prauitatem prorsus suboleat; tum quod seditionibus hæc opinio admixta, proindeque læsæ Maiestatis crimen sapiat.

2. Nam (quod secūdo loco reuoco) missis ad diuersos clam litteris, cōtra magistratum pertinaciter absque solidis rōnibus diuulgaui, cursum magicum falsum esse & imaginarium; asserēdo insuper torturę acerbitate miseras cogi ea fateri, quæ nunquam fecerūt, dura laniena sanguinē innoxiū fundi, noua alchimia ex humano sanguine aurum & argentum elici.

3. Ex quibus & id genus alijs, partim in vulgus per priuata colloquia, partim diuersis ad vtrumq; magistratū datis epistolis, superiores ac Iudices apud subditos Tyrānidis notaui.

4. Et consequenter cùm Reuerēdissimus & Illustrissimus Archiepiscopus & Princeps Elector Treuir. non

solùm magos & sagas in sua diocesi supplicijs dignis affici sinat; sed etiã leges de ordine sumptibusque iudiciarijs maleficarum ediderit; inconsulta temeritate præfatum Electorem Treuirensem Tyrannidis tacitè insimulaui.

5. Reuoco præterea ac damno cõclusiones hasce meas; non esse maleficos, qui Deo abrenuncient, dæmoni cultum exhibeant, tempestates inducant opera diaboli, & similia opera perpetrant, sed omnia esse somnia.

6. Ad hæc magiam non dici maleficium, nec magos maleficos, & locum *Exod. xxij.* (MALEFICOS NON PATIERIS VIVERE) intelligi de ijs, qui veneno naturali naturaliter applicato occidant.

7. Pactum nullum esse, nec existere posse inter dæmonem & hominẽ.

8. Dæmones nõ assumere corpora.

9. Vitam *Hilarion. à D. Hieron.* scriptam non esse authenticam.

10. Nullum concubitum dæmonis cum homine.

11. Nec dæmones nec magos posse tempestates, pluuias, grandinem &c. ciere, & mera esse somnia, quæ de his dicuntur.

12. Spiritus & formam à materia separatam posse videri ab homine.

13. Temerarium esse adfirmare, qđ quidquid dæmones possunt etiam magi possint eorum opera.

14. Sententiam illam, quod dæmõ superior inferiorem possit expellere, esse erroneam, & inferre iniuriam CHRISTO. Luc. xi.

15. Pontifices in suis bullis non dicere, quod Magi & Malefici talia opera (vt supra dictum est) perpetrent.

16. Pontifices Romanos dedisse facultatem inquirendi in maleficos; ne si contra fecissent, fictè magiæ insimularentur, quemadmodum antecessores eorum aliquot verè magiæ fuerũt insimulati.

Has omnes & singulas assertiones cum plurimis calumnijs, mendacijs, & sycophantijs, in magistratus tã seculares quã Ecclesiasticos, petulãter, & inuerecundè, falsoq; profusis; q.b. scripta mea de magicis scatẽt: expressè, scienterq; condemno, reuoco, atq; reijcio: veniam de commissis à Deo & superioribus obnixè petens, & sãctè promittens, quod in posterum nihil horum docebo, promulgabo, defendam, vel asseram, nec verbo, nec scriptis, per me vel alios, quocumq; locorum me venire contigerit. Si contra fecero, subijcio me, exinde prout ex nunc, omnibus pœnis iuris contra relapsos hæreticos, refractarios, seditiosos, reos læsæ Maiestatis, iniuriosos, sycophantas publicè conuictos, necnon & in periuros statutas. Submitto me quoque correctioni arbitrariæ, tam Archiepiscopi Treuirensis, quàm aliorum quorumcunq; magistratuum, sub quibus me degere cõtigerit, quique de meo relapsu & violata fide certiores facti fuerint, vt me pro meritis puniant in honore ac fama, bonis ac corpore.

In quorum omnium fidem hanc meã præfatorum articulorum reuocationem propria manu subscripsi, in præsentia Notarij & testium.

Sic subscriptum.

Cornelius Looseus Callidius.

Et denuo subscriptum.

Acta sunt hæc *in Imperiali Monasterij S. Maximini* extra prope Treuirim *in Stuba Abbatiali*, ibidem coram Reuerendissimo, Reuerendis, Venerabilibus & eximijs Dominis, Domino *Petro Binsfeldio* Episcopo Azotensi, Reuerẽdiss. Archiepiscopi Treuir. Domini nostri clementiss. in spiritualibus Vicario generali, & *Reinero* dicti Monasterij Abbate, *Bartholomeo Bodegemio* Delpho I.V.L. Curiæ Ecclesiasticæ Treuir. Officiali, *Georgio Helffenstenio* SS. Theolog. Doct. Ecclesiæ Collegiatæ S. Simeonis, in ciuitate Treuiren. Decano, & *Ioanne Golmanno* I. V. Doctore, dictæ Ecclesiæ Canonico, & curiæ Treuir. sigillifero &c. *sub anno Domini* 1592. *more Treuir. die Luna* 15. *mensis Marty* in præsentia mei Notarij

tarij infrascripti, & honestorum *Nicolai Dolert, & Danielis Maier* Reuerendi Domini Abbatis respectiuè secretarij & scribæ, testium ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum.

Subscriptum.

Adamus hæc Tectorius, Notarius.

Et inferius,

Collatum cum suo originali repertũ concordari per me infrascriptum Secretarium oppidi Antuerpiẽsis.
G. Kieffel.

Habetis integram PALINODIAM: postea tamen iterum Bruxellæ vicepastorem agens in Ecclesia S. Mariæ de Capella, accusatus fuit de relapsu, & post diuturnum carcerem dimissus, & (vt pertinacem dementiã intelligas) tertiam accusationem, denuò suspectus, morte præreptus, euasit, sed (quod dolendum) nõ paucos, homines tamen Physiologiæ & Theologiæ solidæ non satis gnaros, stoliditatis huius reliquit sectatores. Qui vtinam saperent, & quam temerariũ atque noxium sit, Ecclesiæ iudició, vni* Vuieri heretici deliria preferre, tandem seriò intelligerent.

MAGI-

MAGICARVM DISQVISITIONVM

QVI EST

DE OFFICIO CONFESSARII.

racelsi. de quodam exemplo miro, quod refert Grillandus. de canum mactatione. Gallicantus, an & quo pacto maleficia possit dissipare? De lotione matutina manuū & faciei. de lotio humano, veterum sententia. Exemplum Pharaonis Regis Aegypti. aliud ex Martyrio S.Luciae. aliud fragmentum S. Althelmi, de S.Chrysantho.

Qui νεφελοδιῶκται, & γυτευταί, B φυλακτήριοι, in Sinodo Trullana, quid ποζγγια.

De gestatoribus galeae seu amnij infantilus. Exemplum subulci sortilegi cuius porcos diabolus custodiebat. & de alio opilione Traiectensi.

Plinij, Varronis, & Constantini vana remedia. de Marsilij Ficini quodam libro periculoso. De Cicorij radice effodienda. de criminibus vel dente euulso abijciendis. de ouis cõfringendis. de Sereni Abacadabra. de sale profano. de loci mutatione. de nominis mutatione contra Laur. Ananiam.

De precariò vel furto sublatis rebus ex malefici domo. de crepidis, lacinijs &c. de canibus, equis, stricti gladij vibratione.

Virgilij locus & exempla varia. De circuli circumductione.

Superstitio opinari non futura re- C media, si prius confessarius vel medicus fuerit adhibitus.

An debeat malefica prius libertati restitui. De scopis in ostio ponendis, de acubus aut crinibus in ollam cõijciendis.

De cogendis sagis per minas, vim, & verbera. Quod soleant in alios sortem transferre, probatur exemplis. Euripidis & Senecae loca. Remediū quoddam Salisberiensis. & alia Sacrilega, vt de plumbo, verbena, columbo.

Semper daemon in his lucratur, & D quomodo. Exemplis probatur translatio mali in alios.

Interdum futilibus planè daemonē cooperari probatur exemplo studiosi et vetulae. Examinata quaedam dicta Cardinalis Cusani.

Quaest. II. An liceat remedium petere à maleficis.

Quod non liceat iure ciuili malefi- E cijs vti in bonum finem, contra multos. Leonis Imp. Constitutio, qua abrogata lex Constantini: eadem explicata. Ecclesiastica lege idem prohibitum esse. Locus ad Rom.3.v.8.

Non posse cogi maleficas vt benedi- F cant. Et de hac benedictione inquisitum. Articulus Parisiensis. dictum impium Paracelsi. Remigij sententia reiecta.

An liceat tollere maleficium per res superstitiosas? An liceat per vana remedia tollere? Discutitur exemplum Sum. Rosellae.

Contra Aureolum nō licere à ma- G leficio parato petere vt maleficium tollat maleficio? Exemplum Nideri. Soluuntur argumenta Remigij. Explicantur l.nullus.C.de malefi.& locus Photij in Nomocamone. Potest maleficus induci vt per modum licitum tollat maleficium. Et induci potest tam precibus quam coactione, contra Remigium. & examinatur dictum Brianzoni, quod liceat hoc petere ab ipso Diabolo. An liceat petere, vt tollat ab alio, quā ab auctoremet maleficij; Quid quando dubito an sit sublaturus per maleficium?

Praxis qua in hac re vsus B.Theo- H dorus. Quibus verberibus cogere liceat? Quando sit necessaria cautela Caietani? Exemplum S. Godoleuae, quae vsa hac cautela.

Alia cautela noua petere quo vsurus sit remedio? Praxis & vsus huius cautelae.

Quaest. III. An liceat maleficium destruere, vt, eo destructo, seu sublato signo, Diabolus nocere desinat?

De his signis, qualia esse soleant; exemplum de sera clausa. Status quæstionis.

Argumenta sententiæ negatiuæ (Non licere) Ioannis Hesselij.

Sententia communis affirmatiua (li- K
cere explicatur, & fusè probatur.

Auctores huius sententiæ, qui & quales.

Exempla eorum, qui hac vsi. Exami L
nantur singuli actus, qui possunt interuenire.

Dissoluuntur argumenta omnia pri M
mæ sententiæ. Quem effectum à demone liceat exspectare? Quomodo quis vetetur declinare ad Magos? Quod teneantur malefici signum positum tollere? Aliquando non absoluendus nisi faciat.

De sagarum depilatione. Quomodo intelligendum dictum IESV CHRISTI? hoc genus non eijcitur, nisi in oratione & ieiunio. De exemplo S. Hilarionis. Explic. c. si per sortiarias. 33. 1. Quomodo Diabolus est alligatus signis?

Sect. II. *De remedijs naturalibus contra maleficia.*

§. 1. *De remedijs plerisque N. L. vt* N
de baaras. de hyperico. de thapsia, rhamno, spina, verbasco & simil.

De remedijs ex lupi corpore. item ex hyena, ex catulo nigro. ex dromada, ex mustela. ex Leone, ex pardo. ex asino siluestri, domesticoque. ex alijs. ex hydrargyro. ex adamāte. ex Chrysolitho. ex corallio. ex gagate. ex iaspide, ex onyche, ex sardio. ex Cameleonte. ex asino. Quomodo hæc possint prodesse ex sententia Theologorum.

Quando maleficia naturalib. remedijs tolli possint, quando non possint? Explicat. c. vlt. 26. q. 7.

§. 2. *de signis seu indicijs maleficis.*

§. 3. *de remedijs medicorum præcepta.*

Sect. III. *De remedijs supranaturalibus, diuinis, seu Ecclesiasticis.*

Primum vera & viua fides. obser- O
uatio mandatorū Dei. Exempla Petri Iudicis, D. Antonij. fœminæ Christianæ apud Epiphanium, & alterius in vita S. Cipriani, & alia quadam.

2. *Legitimus in Ecclesia Catholica Sa* P
cramentorum vsus.

De Baptismo, *Exempla Tyridatis Armeniæ Regis. item aliud de Chami Regis Tartarorum filiolo.*

De confirmatione. *Ex Lactantio* Q
probantur, et exemplo Iuliani Apostatæ apud Prudentium.

De confessione *seu exomologesi va* R
ria narrantur exempla, Bedę, Ioannis Diaconi, & Petri Cluniacensis, & Ioann. Cęsarij. Item ex Theodorico de Appoldia, Metaphraste, & Lisiardo.

Nota autem hic duo exempla de efficacia recitatæ Salutationis Angelicę. Explicatum consilium B. Catharinę Sueticę.

De uenerabilis Eucharistiæ vi. S
exempla, unum Eremitę apud Cassianum. Puellę Arabę apud B. Prosperum. Vxoris cuiusdam à D. Bernardo. alterius à S. Auxentio. item aliud in Indijs frequens. item in Gallijs tempore Albigeensium, item aliud in Teuthonia (Et nota Lector Magica hæreticorum miracula) Aliud simile ferè in Alpibus Rhetijs, item aliud de uisione Prædicatorum Neapoli in conuentu S. Dominici. & aliud Salernitanum recentius, necnon aliud D. Macarij.

De missæ sacrificio. T

Exemplum Hesperij apud D. Augugustinum. aliud D. Bernardi. aliud D. Theodori. confessio sagarum, & ratio cur tam longas in Catholicorum templis ante meridiem moras trahant.

De oleo infirmorum.

Exempla Sanctorum.
- *Sacerdotis apud Bedam.*
- *Theodosij monachi.*
- *Launomari.*
- *Parthenij.*
- *Auxentij Archimandritæ.*
- *Vvintvualoci.*
- *Eutychij Patriarchæ.*
- *Paterni Abrincensis.*

3. De petendo Sanctorum hominum auxilio. X

Cur hoc remedium minus hodie frequens, quam olim? Erant diuersi exorcistæ, & isti Sancti. Exempla SS. Macarij vtriusque, Cuthberti, Rustici, Basilij, Paphnutij, Eugendi, Greg. Thaumaturgi. Pauli simplicis, Theodori, & Vrsmari.

4. De exorcismo Ecclesiastico. Y

Antiquitas ordinis exorcistarum. Ritus quidam veteres in exorcismo adhiberi soliti. Nomē dæmonis peti solebat; cibi soliti exorcisari. cauendum à ludicris sermonibus, probatū exemplo. Serium exemplum S. Vrsmari. in quo notandæ eædem ante octingentos annos, quæ nunc cerimoniæ. Exempla S. Adeldini, & S. Maurilij. Cur exorcismus aliquando sit irritus? Contra quę veneficia non soleat prodesse, ex Tostato.

5. De operibus satisfactorijs. Z

De eleemosina. de ieiunio, exempla S. Auxenti & S. Procopij. de Oratione. 1. de communi Ecclesię. 2. de priuata in his pręcipua symbolum Apostolicum & oratio Dominica. item Rosarium, & Litanię.

6. Imploratum nomen IESV Saluatoris, & CHRISTI, & Sanctorum. AA

Exempla & auctoritates Patrum remissiuè Nomen MARIAE virginis, tria exempla. Auxilium Angeli Custodis. S. Gouladuch.

7. Signaculum Sanctæ Crucis. BB

Probatur testimonijs & exemplis plurimis: quę propter multitudinem hic in summario omittuntur.

Mos Sanctorum, tegendi miracula, additis aliquibus rebus naturalibus.

8. Sanctorum reliquiæ. CC

Probatur plurimis auctoritatibus. & exemplis, vt S. Philippi, S. Dympnæ in Brabantia, & plurimorum aliorum. honorandi Sancti peregrinationibus & donarijs. Cauendum à superstitioso eorum cultu. quem odere, vt probatur exēplo quodam S. Glycerię.

9. De aqua benedicta. DD

Antiquitas huius ritus. Efficacitas probatur varijs exemplis.

Et pręcipua quędam, contra spectrum Apameense. & contra aliud Tentaedium lapides iaciens. & D. Huberti. &c. Vvieri impudens siue mendacium, siue calumnia.

10. Res aliæ benedictæ ritu Catholico. EE

De agnis Dei. de cereis & sale benedicto. de pane benedicto. antiquitas ritus. exempla quędam.

11. Pia amuleta collo suspensa.

Quę requirantur ne sint superstitiosa?

12. Pulsatio campanarum. FF

Experientia quotidiana. Exemplū mirabile ex Petro Cluniacensi. confessiones maleficarum.

Cauendum à duobus Lamiarum mendacijs, vt illic. Refellitur vulgi opinio de campanarum baptismo. Hereticorum Stropha quotidiana.

Capitularis Caroli Magni locus explicatus. Benedictioni aliquando tributū nomen baptismi, vt apud Iuonem Carnutens.

Benedictionis Campanarum ritus defensus contra hęreticos.

De efficacitate earum contra dęmones in quo hęc sit sita? Petri Mexię error. Cur hęc remedia non semper efficacia? GG

CAP. III. Quorumdam remediorum Ecclesiasticorum, cōtra calumnias hæreticorum; maxime Georg. Godelmanni; defensio.

Quidam non Iurisconsulti, sed rabulę in cęremonias petulantes. A

Defensio exorcismi *Ecclesiæ Catholicę. Ostenditur ineptia & imperitia aduersarij. Colliguntur multa eius mendacia. Ostenditur in exorcismo nihil magicum reperiri.* B

Singillatim omnes eius ritus probantur & explicantur.

Defensio salis benedicti. *mēdacia aduersarij & fraus. Defensio* aquæ benedictæ. *Benedictiones herbarū. Noua iterum aduersarij mendacia.* C

Defensio Agnorum Dei. alia iterum mendacia. Defenditur benedictio balsami & olei. Ineptia aduersarij formulam dicentis esse Magicam detegitur. D

Verbum exorcismo, & vsus defenditur. Vsi eo Apostoli. Cur non Christus? baptismo peccata remitti.

Defenditur Extrema vnctio, & benedictio olei infirmorum. E

Smidelini & Lerchemeri vesana conuicia.

Ex antiquitate probantur benedictiones variarum rerum. herbarum seu fructuum. Aquæ benedictę. Chrismatis. Panis & salis.

Quæ vis sit rerum Sacramentalium. F

Aliud iterum mendacium. Item alia & alia. G

Respondetur argumētis quibusdam Godelmanni. Ostenditur exorcistarum ordinem in Ecclesia olim fuisse. D. Clementis Rom. locus explicatus. H

Defenditur cultus Venerabilis Eucharistiæ, & in ea esse verum corpus Saluatoris Nostri. Ostenditur nihil in consecratione nec cultu Magicum esse. I

Contra Iose. Scaligerum defenditur, opera D. Dionysio Areopagitæ ascripta non esse Pseudepigrapha. Superbia eius ante oculos ponitur ipsiusmet verbis, & monetur resipiscere, seque deinceps gerere modestius, & sapere humilius. K

Monita quædam pro Confessarijs & pœnitentibus. L

MARTINI DEL RIO SOCIETATIS IESV PRESBYTERI

DISQVISITIONVM MAGICARVM LIBER SEXTVS

QVI EST *DE OFFICIO CONFESSARII.*

VVM duplicẽ personã gerat cõfessarius, iudicis & medici; facilè intelligitur vtriusq; munere fungi debere. Iudicis quidem personam sustinet, quando confessiones excipit, tantùm: tum enim Dei vices gerit in ligando & absoluendo; Medici gerit non tum solùmmodò, sed etiam extra tribunal illud poli; quando consulitur; idque vel à reis, vel à læsis, vel à iustitiæ exsecutoribus, & administris, vel denique ab alijs quibuslibet. De duplici hoc officio nunc nobis agendum.

CAPVT I.

De officio Confessarij, qua Iudex est.

AD Iudicẽ pertinet nosse delicta, & de illis in foro suo iudicare. vt ea cognoscat iudex; operæ pretiũ fuerit principio hic quasi in tabella seu breuiculo, ante oculos ponere, quæ in quinque præcedentibus libris peccata, seu delicta, noster iudex debeat animaduertere, & explorare; vt, cum necesse reum iuuet interrogando.

SECTIO I.

EX *Primi* itaque *libri Proloquio*, discet; licere examinare hæreticos, an sint etiam magi seu malefici.

Ex 1. & 2. cap. discet, discernere superstitionis & Magiæ species.

Ex c. 3. discet.
- qui libri ratione magię prohibiti sunt.
- q. 1. quantum astrorum influxui citra errorem possit tribui?
- q. 2. vitare errores malè Christianorũ circa complexionis tēperamētum.
- q. 3. errores vitare circà vim imaginandi.
- q. 4. Quid sentiendũ de sanatione per aspectũ, contactum, vocē. de salutatoribus, de gētilibus S. Paulli & S. Catarinæ, & similibus circumforaneis, & de curationibus militaribus &c. & q̃ in hac re peccata interuenire soleat?

Ex c. 4. discet.
- Princ. quæ peccata occurrāt in Magia naturali & artificiali.
- q. 1. Peccata sigillorũ & caracterum magicorum.
- q. 2. Magorũ fraudes de numeris, & quid tribuendũ illis.
- q. 3. Qũo peccet credulitate & vsu incantationum?

Ex c. 5. discet.
- q. 4. Quæ amuleta seu periapta licita, quæ non?
- Quæ in pirotechnia seu alchimia peccata reperiantur, & quo se pacto cũ alchimicis cōfessarius gerere, & quæ illos debeat interrogare? q. 3. & 4.

Ex libro secundo discitur de quibus Magi sint examinandi.

1. De artis auctore, & efficiente causa quid sentiant? *vt habes. q.* 2.

2. quos habeant libros? iuxta *q.* 3.

3. circa pactum, quas illi adhibuerint solemnitates? *iuxta q. 4. præcipuè littera* E. & hic an sint rebaptizati &c.

4. circa effectus; an eos ediderint præstigiatorios? quia hoc est mendacium. *vide q. 6. & 8.*

5. An putauerint diabolum vera miracula facere posse? quia est error. *vide q.* 7

6. an imagines sacras inhonorarint, conspuendo, verberando, trahēdo, mergendoue? *vt q.* 11.

7. an alteri pauperiem fecerint, vel damnum dederint in bonis fortunæ? *d. q.* 11 & 12.

8. an thesauros arte magica quæsierint, aut aliter diuitias, honores, vel victoriã à dęmone expetierint? *d. q.* 12.

9 an incantarint animalia & quomodo? *q.* 13.

10. an cum bestijs rem habuerint? iuxta *q.* 14.

11. an cum dæmone corpus miscuerint, & quomodo? *q.* 15.

12. an ad conuentus iuerint, & ibi fecerint, quæ fieri solere narrantur? *q.* 16. vbi & illud notandum aliquādo non cum dęmonibus, sed exstincto lumine, promiscuè cum quouis vel quauis oblatis proximis sibi concubuerint: qđ de Lamijs & maleficis Attrebatensibus anno 1459. narrat Meier in Annal. Flandriæ, & de alijs alij.

13. Quoad lycanthropos, examinãdi, an sibi dumtaxat tales videbātur, an etiam alijs? quia secundo casu adest semper pactum. *iuxta q.* 18.

14. an aliquibus vsi contra vulnera ac tormenta? & quibus? *q.* 21.

15. an conati animas euocare? an cōuenerint de apparendo post mortem? *vide q.* 27.

16. An finxerint spectra? *q.* 27.

17. an spectris cultum aliquē exhibuerint, & quem, & qualibus? an pacti cum illis aliquid fuerint, an familiaria colloquia superflua cum his habuerint? iux. *q.* 28.

18. an procurauerint spectrorum apparitionem? *q.* 29.

19. an exorcismis vetitis vsus? quæ adhibuerit, & quam adhibitorum vim esse putarit? an habuerit dæmonē inclusum, vel includere sit conatus? an paredrum habuerit, & sub quo pacto, quam diu, ad quid &c. *q.* 30.

Ex libro tertio.

1. interrogem, quæ sint instrumenta quibus vsæ? nam grauius subest peccatum vnguentis; eò quòd solet præcedere anthropofagia & infanticidium. *vide q.* 1.

2. an

2. an somnificum maleficium intulerint naturali medicamento, an verò accesserit sepulcri violatio,& cadaueris iniuria? & quem in finem? *q*.2.

3. quibus philtris vsæ, an miscuerint sacramenta, aut alias res sacratas, & quas? *q*.3.*sect*.2.

4. an sic aliquem egerint in amentiam, occiderint, læserint? *d.sect*.2.

5. an contra philtrum sint vsi remedijs illicitis? an capti illicito amore, fecerint quæ ex sua parte necessaria? *d.q*.3.*sect*.3. item quę consilia dare possit tali amore irretitis? *ibid*.

6. ob quam causam philtrum præbuerit; cælebs, an vt matrimonio iungeretur: coniugata, an vt amorem mariti recuperaret; vtrique, an ad libidinem illicitam? *q*. 3. *sect*. 2. an odij vel obliuionis maleficio vsus? item an incendij? *sect pen & ult*.

7. Quid existimarit de fascinatione, & an aliquam fascinarint: quibus vsi remedijs vel antidotis contra fascinationem? *q*.4.*sect*.1.

8. An cadauera laniarint,& quę dāna venenis intulerint? quo pacto illa damna viuentibus dederint? item an aliquid defoderint, cui sola remotione queat occurri. *d.q*. 4.*sect*.2.

9. *In sect*.3. notet confessarius singula, vt norit distinguere in abortu, an nocuerint iā viuo, an antè animationem? item an sic distenderint prægnātem, vera, an simulata prægnatione? quia priore casu accedit prolis periculum. item quoties hæc facta: denique in 3. casu, an propter hanc desiccationem, fætus fame perierit, & quot &c.

10. Attendat qui homicidæ sint excommunicati? *sect*.4. Interroget an sagittariam exercuerit magus? an huiusmodi imagines confecerint, an baptizarint: & in quarum personarum interitum?

11. *Sect*. 5. & 6. quos animi, corporisvè morbos intulerint?

12. *Sect*.7. an aliquos deuouerint? & qua imprecationis formula?

13. *Sect*.8. an maleficiarint aliquem ligaminibus,& ad quod tempus? item an ad curandum vel sanandum illud, aliquid superstitionis adhibuerint.

14. *Ex*. 5. *q*. discet habere rationem personarum, quib. nocitum fuit. hinc enim atrocitas peccati crescit, nam ceteris paribus contra publicam personam peccatur grauius, quàm contra priuatā. atrocissimū quoq; est omniū, necare infantulos nōdum baptizatos.

Ex q. 6. & 7. discet ob quæ peccata maximè, quis tradatur maleficis puniendus: quibus etiam abstinendum sit ijs, qui cupiunt esse tuti, vel liberari à maleficijs.

Ex q.8. poterit confessarius proponere miseriam maleficorum,& peccati enormitatem.

Ex libri verò huius parte posteriore; discere poterit.

1. Naturā vanę obseruātię. *q*. 1. & 3.
2. quando, & quale sit peccatū? *q*.2.
3. modos præcipuos vanæ obseruātiæ, & ex eorum similitudine, quando in hoc peccatū quis ruerit? *q*.4. *sect*. 1.
4. dè precibus & verbis sacræ scripturæ, de ieiunijs & alijs operib. bonis secundum se. *sect*.2.
5. de ligaturis & periāmatis. *sect* 3.
6. de obseruatione omnium. *sect*. 4.
7. de strenis initio anni. *sect*. 5.
8. quando liceat obseruare dies, quando non. *sect* 6.
9. quæ sint licita media sanandorū morborum,& quæ non, & de militari vulnerum curatione. *sect*.7.
10. fundamenta vanarum obseruationum quæ adhibentur ex S. S. &c. refutata. Quod est necessarium scitu, vt idiotis possit persuaderi, esse impia illa, quæ habent pro pijs. *sect*.8.

De formula, si Deus incarnatus &c. Dæmonū ministerio an ad bonum liceat vti. De rythmo seu versu. De ritibus & cęrimonijs quæ adhibitæ. De dubio in quo benignior sequēda sit interpretatio, tam de dubio personæ, quam rei.	Contra Felicem Malleolum Tigurinū.

11. Ex formulis positis *in sect*. 9. futurum ei non difficile, iudicium ferre,

de ceteris, quę sunt innumeræ, & in singulis locis diuersa; sed in ipsa ratione formali superstitionis côueniût.

Ex libro Quarto.

1. Discet naturam prophetiæ. & quando sit peccatum prophetæ, non credere inspirationi. *c.1.q.1.& 2.*

2. Quibus instructum esse oporteat ad dandum consilium in reuelationibus? qui abusus & errata hic possint accidere ex parte confessarij; quæ ex parte habentis reuelationem? quomodo fraudes & peccata huiusmodi deprehendantur? de scrutanda intentione. *q.3.*

3. Regulas discet ad cognoscendû quando peccent astrologi & similes diuinatores. quando sors, omen, vel signi petitio sit licita *c.2.q.3.*

4. Qualiter peccêt diuinatione vtentes, & quæ excusent vel minuant peccatum. *q.4.*

5. Quale peccatum sit oracula dæmonum consulere? *q.6. sect.1.*

6. In necromantia quibus vsæ medijs seu instrumentis, quorum ratione potest accedere infanticidium, & similia peccata. *sect.2.*

Ex seqq. sectionibus discet species diuinationis cum pacto expresso. In specie quoq; illarû vltima de oculi excussione, nota incidere in obligationêre stituendi, ratione damni iniustè illati.

8. *in q.7.* discet varias species pacti impliciti; ex quibus poterit decidere casus similes, vt de saltantibus per pyras, de asseruantibus *ἄμνιον*, de ferentibus amethystum vt somnient, de offerentibus candelam S. Antonio, vt furem indicet; & in quibusdam potest accedere obligatio famę restituendæ, vt in Parthenomantia.

9. Quomodo liceat niti ominibus, prodigijs & portentis? quando peccetur in huiusmodi obseruâdis? *sect.2.*

10. Quando sit sors diuinatoria & prohibita? maximè de illa quæ fit per inspectionem libri sacri. *sect.3.*

11. Ad naturam peccati huius intelligendam planè necessaria est. *sect.4.*

12. Discet peccata astrologorum, Genethliacorum, & ceterorum iudiciariorum etiam medicorum & chirurgorum. *c.3.q.1.*

13. Quæ liceat diuinare ex elementis & mixtis insensibilibus, vt cometis, halonibus &c. quæ non? *q.2.*

14. Quid liceat medicis diuinare. *q.3.*

15. Quando peccent physiognomi? *q.4.*

16. Quale peccatum sit chiromantia? *q.5.*

17. Quæ somnia licet obseruare & interpretationem quærere? *q 6.* In fine quæstionis habebit exemplum faciendæ in similibus disquisitionis.

18. Quæ occurrant hodie peccata in sorte diuisoria, & quibus casibus sit licita? *c.4.q.1.*

19. Quæ peccata contingant in côtractu sortis, quem vocât ollæ seu Lotheryæ? quæ quoad venditorem, quæ quoad emptores, quæ quoad ministros seu assistentes, quæ quoad remp. vel Principem? *q.2.*

20. Quæ peccata sint canonicæ purgationis: an quis eam cum mendacio vsurparit? *q.3.*

21. An vsus sit vulgaribus purgationibus interroget; tam subeundo, quàm exigendo. Notet quæ dicta de prouocatione ad diuinum iudicium; quomodo in ea peccetur: itê de duello publico & priuato propter adiunctā excommunicationem: & notet quę ad explicationem censurę illius hic addita. *sect.1. & 2.*

22. De peccatis purgationum variarum per ignem. *sect.3.*

23. Peccata probationis aquę frigidæ vel feruentis. *sect.4.*

24. Discet, cur & quomodo peccet iudex probatione illa vulgari, qua sagæ in aquam proiectæ creduntur supernatare: & quid respondendum nitentibus consuetudine seu corruptela quorumdam iudicum. *q.5.*

25. Notet quę hic dicuntur, vt communia omnibus vulgaribus purgationib.

26. Item notet, quæ de excusatione ex capite ignorantiæ aliquando iudices prætexunt; vt sciat quando bona intentio excusationem illis præbeat; quan-

quando verò non præbeat.

27. Item, quale sit peccatum error sine dolo?

28. Peccare iudices, qui, semota lege & ratione, arbitrij liberam plenitudinem sequuntur: & quo modo omnis iudex legi sit subiectus? *sect.2.litt.I.*

29. Peccare quando canonibus non obtemperant? *sect.3.*

30. Quando liceat signum petere? & quæ fides requisita ad editionem miraculorum?

31. Quomodo peccet torquens vel damnans eum, cui hæc purgatio fuit adhibita? *d. sect.3.*

33. De peccato purgantis per pondera & lancem. *q 6.*

34. De peccato purgantis per crucē.

35. Peccata in quibusdam alijs generibus, quæ rariora. *ibid.*

Ex libro Quinto discet.

1. Quando iudex peccet arbitrando temere circa criminis grauitatem?

2. Quando peccet minuendo vel augendo pœnam legis?

3. Quem iuris ordinem contemnendo iudex peccet? *sect.1.*

4. Quomodo peccet in inquisitione? 1. circa corpus delicti. 2. ratione accusationis præcedentis. 3. in forma inquisitionis. 4. quoad præcedētia indicia. 5. quoad famam præcedentem. 6. quoad absolutionem præcedentem. 7. quoad transactionem. 8. quoad gratiam Principis. *sect.2.*

5. Discet de indicijs, quæ vis præcipuorū? 2. quod iudex tenetur aliquando ad damnorum restitutionem, si nō interrogauit de socijs. 3. quando propterea reo deneganda sit absolutio? 4. alia in hac re tam rei quam iudicis peccata. 5. peccata iudicis ex defectu indiciorum ad torturam sufficiētium. 6. quomodo distinguenda iactantia à minis? 7. quod mens scrutanda in minantis æquiuoca locutione. *sect.3.*

6. *Sect.* 4. docet vim minus certorum indiciorum. 2. quod ex non impedito damno iudex teneatur restituere. 3. Peccari in sortiariorum, defensione, fauore, patrocinio & occultatione. 4. qui mortaliter peccent non defendendo. 5. qui teneatur restituere.

7. Discet multiplices abusus iudicum in receptione testium. *sect.5.*

8. Peccata accusatorum, & onus restituendi. *sect.6.*

9. Varia peccata in reis comprehendendis, carcerandis, & postea ibi asseruandis. *sect.7.*

10. Multa grauia peccata circa modum torturæ, in quantitate & qualitate.

11. Quosdam ritus superstitiosos contra maleficium (vt vocant vulgo) Taciturnitatis. *sect.9.*

12. Peccare iudices qui mendacio doloue reum decipiunt. *sect.10.*

13. Quando iudex peccet condemnando reum ex sua confessione. *sect.11.*

14. Quomodo discernendæ; suspicio, opinio, & præsumptio.

15. Cui possit iniungi abiuratio, & quo pacto is ad eam inuitus adigi possit? *sect.12.*

16. Varia in quibus iudices circa canonicam purgationem queant peccare. *sect.13.*

17. Quo modo iudex peccet, interdum etiam cum onere restituendi, eo quòd cùm deberet absolutè absoluere, tantùm absoluit reum à iudicij instantia? *sect.14.*

18. Quo modo qualificanda sortilegia? item quę sint hæreticalia, quę nō? & proinde, quibus excommunicatio accedat? *sect.15.*

19. Quando iudex peccet in pœnæ irrogatione? *sect.16.*

20. Peccata quędam propria Sacerdotum & clericorum in hac materia, de quibus illi interrogandi. *ibid.*

21. Quando iudex remittens pœnam teneatur ad restitutionem & peccet? *ibid.*

22. Peccatum legentium vel retinentium libros Magicos. *sect.17.*

23. An prębenda maleficis ad mortē damnatis Eucharistia; & vnctio, & quid in Eucharistia prębenda sit obseruandum. *sect.18.*

24. Peccetnè iudex sepulturam denegando. *sect.19.*

25. Peccatum eorum qui subministrant

strant instrumenra necis, vt reus euadat pœnam publicam. *ibidem.*

SECTIO II.

De Sigillo confessionis in hac materia.

HAnc sectionē addo, propter quorumdam confessariorum simplicitatem, & quorumdam Iudicum temeritatem atq; malitiam; qui, quantū possunt, conantur ex confessarijs, dire ctè, indirectève, tum ante Rei mortē, tum post eam, exsculpere, nū reus fuerit peccati illius conscius. Adeò vt alicubi audiuerim solitos quodam loco cōfessarios a iudice post latam sententiam mortis in reum interrogari; fitnè iustè damnatus reus; necne? & religiosos quosdam, eò quod hanc Iudicum iniquam importunitatem, vt sacrilegam, graui oratione repressissent, in posterum ad reos audiēdos vocari desijsse. Notandum primò sigillum confessionis vim æqualem habere in omni crimine etiam maximè enormi; vt in crimine læsæ Maiestatis humanæ, & hæresis; a vnde patet falsum & erroneū esse versiculum illum vulgarē;

a *Gig. de cri. læs. Mai. lib. 2. rub. qui accusa. pos. q. 18. Ant. Gabr. lib. 7. concl. vlt. nu. 17. Albertin. de cognosc. assertio. Cath. q. 25. Scot. & Ricar. in 4. d. 21.*

Est hæresis crimen, quod nec confessio celat.

Notandum secundò, ex communi sententia, seruandum sigillum, vt ante rei mortem, sic & eo mortuo. quia moriendo ius famæ suæ non amisit: nec confessio eius propterea minus confessio esse cæpit, quàm prius. Notandum tertiò, Doctores quando concedunt veniam detegendi, seu narrandi aliqua accepta in confessione; numquam loqui de expressione delicti in specie, vel personæ nominatione; sed omnes tan tum agere, de quadam generali reuelatione delicti, sic facta, vt per eam nequeat ... ersonarum cognitionē de... ...tandum 4. aliud esse si ... ...cto committendo, aliud ...misso. ... delictum commissum; imprimis est sententia quorumdam, quæ communis videtur Canonistarum, c posse Sacerdotem delictum iam commissum reuelare, quod non in Sacramento pœnitentiæ, sed extra illud, sub promissione secreti & sigilli cōfessionis accepit; immo, si in testem producatur, debere illud reuelare in iudicio; hæc sententia reijcitur ab alijs, d volētibus veram esse de crimine committendo, non de crimine commisso. probabilem puto vtramque, sed posteriorem esse tutiorem: in rigore quidē, qui se obligat sub secreto tali, æquè se obligat quoad commissa & committenda; sed censetur Ecclesia propter publicum bonum, velle irritare promissionem illam quo ad crimen committendum; qui fauor boni publici cessat ordinariè, quoad crimen commissum. ideò si graue damnum inferretur celatione illius criminis commissi; teneri tum quoque illud sic reuelari fatētur Menoch. & Farinacius, doctiss. duo Iurisconsulti. Sanè promissio illa sub secreto sigilli facere nequit, vt quod sigillum non est, id tale fiat: sed obligat solummodò more promissionum aliarum de secreto seruando: quarum vis se in detrimentū reip. contra æquū & bonum nequit porrigere. Quoad delicta committenda; quando quis non vult abstinere aut se emendare, sed crimen statuit perficere, fuere nōnulli Iuristæ, qui censuerint, ea posse à confessario reuelari. e hæc sententia periculosa est, & retrahit homines à confessione. Excusari possent auctores eius, si dumtaxat locuti forent, de eo qui specie confitentis accederet, re-uera tamen non haberet animum cōfitendi; sed vel consilij petendi tantū, vel accipiendi confessarium, aut pertrahendi in societatem criminis; tunc enim non est verum sigillum, nec res sub sigillo credita. Quod si quis animo confitendi accederet, seque clauibus subijciendi, & absolutionem consequendi, & sic, confessionis sigillo rem subijceret: sequenda omnino cōmunis opinio contraria, quæ pluribus Iuristis & Theologis placuit, non esse tum licitum detegere, ne reip. quidem

b *sic post Angelū, Albertin. Gig. & Gabrie... docuit ...*

c *testib. Gomesio 3. p. c. 13. nu. 9. & Gabrielio. sup. nu. 16.*

d *sic Menochius lib. 1. de præsump. q. 89. n. 17. & Farinac. sup. n. 115.*

e *post Nauar. cit. & Abbat. Gabrie. d. concl. vlt. nu. 7. Menoch. de arbitrar. cas. 180. n. 21.*

dem

stem proditionem. *a* Hanc sententiã limitant, primo quoad veram reuelationem: volunt enim posse Sacerdotem tunc ipsos confitentes diligenter monere, ut abstineant, & obuient; tum etiam monere magistratus, & Episcopum, vt super gregem suum vigilent, ciuitatem custodiant, & similia, quibus & malo subueniatur, & confessio non reueletur. *b* 2. limitant, si pœnitens habeat socios complices, & ipse quidem pęniteat, & emendationem spondeat; indicat tamen adhuc esse periculum, ne per complices, ipso desistẽte, scelus committatur: tunc enim putant, vt occurratur damno futuro, posse Sacerdotem reuelare delictum futurum, etiam confitente non consentiente. *c* 3. limitant multi Iuristæ si pœniteat pœnitentem, & velit se emendare ac desistere; quod si nolit desistere, nec obuiare vt potest, sed perficere mauult tunc inquiunt non teneri sacerdotem ad sigillum, quæ putatur communior sententia canonistarum. *d* fundamẽtum eorum est, quia non putant hanc esse veram cõfessionem, nec sigillo hic locum esse. Sed falluntur, quia uera cõfessio est, si animum accedentis & confitentis consideres; licet non sit perfecta confessio & valida. Et ad hoc ut q̃s sigilli secreto ligetur, nihil necesse est (quod benè docuit Nauarrus) confessionem esse perfectam & validam. si hoc enim requireretur, quanta quæso porta panderetur malis Sacerdotibus, ad reuelanda secreta: quibus sufficeret minima aliqua causa denegandæ absolutionis? sed satis est, si pœnitẽs animo accedat confitendi, seque clauibus subijciendi, vt absolutionem consequatur, & cum hoc animo sincerè peccata narret, ac numeratò promat; nihil quod meminerit, sitque dicendum, prætermittens spontè sua: obligatus enim hoc ipso manet Sacerdos ad sigillum seruandum: nec æquitas aut religio sacramenti huius patitur, ut qui fidem habuit, suaque arcana credidit confessario, ulla ex causa decipiatur. sunt enim permulti, qui licet animo sint satis præparato & forti ad confitendum; infirmiores tamen adhuc se putant, quam ut queant abstinere, & imaginaria quadam necessitate se trahi raptarique ad perficiendum putant; quod dolent tamen se non penitus abominari, & à Deo postulant uires roburque sibi ad hoc præstari, & ignosci infirmitati suæ. Quare tertia hæc limitatio meritò à Theologis plerisque hodie exploditur: & miror Farinacium eam amplexum; cum rectè D. Thom. paullo ante fuerit secutus.

a D. Thom. Sot. Rich. & com. Theolo. uide Naua. in ca. sacerdos n. 120. & seq. Fari. multos citat ueritas, sed uidetur non satis rem assecutus.

b Ex D. Thom. Aug. ad Angelũ. uers. che hai tradito la tua patria, post nu. 18.

c sic post alios quos allegant Angel. & Gygas sup. & Fari nac. sup. nu. 101.

d ut Inno. Abb. Anch. & qui eos seqq Gabri. & Menoch. sup. Gig. su. q. 18. Aug. ad Ang. su. Bonacossap. 1. com. opin. uer. sacerdos non potest reuelare.

Quoad 2. limitationem, simul & primam, dependent a quæstione, V. *Sacerdos possit uti aliquando scientia, ex confessione parta; saltem ad gubernationem, & mala imminentia auertenda?* verbi gratia, confitetur maleficus se vel alium posuisse pulueres, vel quid aliud sub tali limine; & nisi tollantur, domum comburendam, Principem interiturum, quotquot urbem ingredienturque in magnam perniciem aut periculum venturos. Qua in quæstione consentiunt omnes fere DD. paucis exceptis, licere seruata circumspectione ut nec directè, nec indirectè ad suspicionem peccati confitentis quisquam deueniat. *e* Sed probabilior est contraria sententia & tutior, & magis consentanea religioni ac reuerentiæ huic Sacramento debitæ; quam tenuisse uidetur Henricus Gandens. *f* Tutiorem dixi, quia ut illa contraria practicetur sine periculo, tanta & tam multiplici est opus circumspectione, ut difficile sit plerumque eam seruantem non incidere in sigilli violationem. 2. quia fauet ipsi Sacramento, cum inuitet ad illud ipsa silentij & arcani necessitate, & securitate, ac libertate confitentium. 3. quia S. D. N. Clemens VIII. anno 1592. die 26. Maij, decreto quodam, præcepit superioribus regularium, vt diligentissimè caueant, ne notitia de peccatis in confessione habita ad exteriorem gubernationem utatur. Quæ sanctio etsi liget duntaxat eos ad quos scripta; satis tamen indicat Pontifici Maxim. magis probari eam sententiam; quæ vult ita prorsus se confessarios gerere, ac si in cõfessione nihil

e citãt multos Sotus de rat. secre. tegendi mẽb. 3. q. 4. Nau. in d. c. Sacerdos n. 144. et seqq. d. 6. & est omnium illorũ quos citaui litt. c.

f n. §. 1. & praeterea Cardinalis Toleti in summ. Casuum, & Emanuelis Saa in Aphorismis.

f quodlib. 8. q. 29. & 31.

nihil penitus audiuissent: sibique persuadere, nullatenus humanarum rerũ regimen ab hoc Sacramento dependere, vt quod ab eo quam longissimè distat. Cùm tamē hęc prohibitio in isto casu sit iuris humani; & periculum a republica, vel proximis, cum citra dãnum tuum & sigilli violationē queas, propulsare, sit iuris diuini; hautdubiè casus posset incidere; quo quis teneretur hac scientia ad malum, quemadmodum diximus propulsandum auertendumque vti. præsertim cum sententia illa communis sit probabilis, & nullũ ius humanũ valeat impedire; ne quis; cùm necessitas postulat, ad malum ingens impediendum, sententia probabili vtatur. *a* Et hoc casu admitti posset prima illa limitatio; sed & 2. si per omnia prospiciatur & caueatur sigilli integritati. Nec enim putandum, Pontificem de huiusmodi extraordinarijs planè casibus agere voluisse; qui in religiosis congregationibus vix unquam eueniunt.

Ex hac autem sententia illud sequitur; si Petrus magus mihi confitens inter circumstantias peccati complicem indicarit; isque mox mihi quoque confiteatur, sed peccatum illud sibi cum Petro commune reticeat; nõ posse me hac scientia vti, ad illum de hoc peccato examinandum; sed tantum posse me in genere inuestigare: num sit aliud qđ conscientiam eius grauet, & persistentem in silentio, teneri me simpliciter absoluere. Sequitur secundo, Non posse Sacerdotem ne metu quidem mortis proposito, cuiquam hoc crimen reuelare, *b* & posse eo casu dicere nescire sese, nec de tali peccato se quidquam audiuisse. quia reuera non scit, nec audiuit, vt homo, seu vt pars reip. Immò si mente subintelligat, (scilicet, vt possim reuelare) posset dicere se hoc in cõfessione non audiuisse, vel reum sibi hoc confessum non fuisse, & hæc omnia posset iuramento confirmare. *c* Nec potest ad reuelandum Sacerdos a quoquam cogi, ne a Papa quidem; multo minus a quouis alio, vt fusè docent Augustin. Berous & Hieronym. Gigas. *d* Quod si iudex inuenisset

a vide Di. Th. in add. 3 q. 11. a. 1. ad 1. & 4.

b ca. Sacerdos de pę. d. 6. & ibi Nauar. a n. 13. & est communis.

c Nau. Manual. c. 8. n. 19. cõem esse docent Gigas d. q. 18. nu. 4. Gom. de cri. c. 13. nu. 9. Masc. li. 1. de prob. in præfat. q. 5. nu. 51.

d Berous q. 12. n. 2. Gig. d. q. 18. nu. 5.

peccatum malefici scripto commendatum, vt id confiteretur; vel ab aliquo auscultante pœnitentem, vel a sacrilego Sacerdote sigilli violatore id intellexisset; non posset iudex his testibus, nec illi scedulæ, nec ipsi Sacerdoti credere, nec propterea reum capere, vel torquere; *e* immò etiamsi iam illum condemnasset testibus conuictum; & postea intelligeret totam delationem vel accusationem ortam ex sigilli violatione, deberet damnatum absoluere & dimittere. *f*

Duo denique sunt casus soli, quib. liceat reuelare in confessione audita. *primus est* quando pœnitens Sacerdoti licentiam reuelandi concessit, consentiunt in hanc Theologi, *g* & Iuristæ *h* propter tex. clarum *in ca. significasti de adulter.* & quia licet pœnitenti renuntiare iuri in fauorem suum introducto. Quidam tamen requirunt, vt hæc licentia detur extra confessionem, & rursus tunc reus narret suum peccatum. *i* Sed hoc non est necessarium, vt melius ceteri censent. nam si extra confessionem iterum ei narret; iam poterit ex alio capite referre, nempe iuxta limitationem sequentem. Deinde quid interest, dicatne in cõfessione, do tibi licentiam, hoc quod modo narraui reuelãdi; an post confessionem hoc dicat, & iterum narret? Veriores ergo conditiones sunt, 1. non sufficere ratihabitionem, neque licentiam interpretatiuam, vel implicitam; sed requiri explicitam. 2. debere eam esse merè liberam & nullatenus coactam. 3. debere subesse causam iustam & magni momenti; vt puta boni publici, aut corporalis vel spiritualis boni pœnitentis. Nam ioco vel ex causa leui reuelare, ét habita permissione confitentis sacrilegium foret. K

Sacerdoti verò, dicenti se licentiam à pœnitente habuisse, non semper credendum; sed dumtaxat, si & ipse bonæ sit famæ, & iureiurando id confirmet, & pœnitens ei non contradicat.

Secundus casus est, si sacerdos idē aliunde seu alia via extra confessionem, ante uel post eam, resciuerit: quē admittunt,

e Ant. Gomes. d. n. 9. Masc. d. operis lib. 2. cõd. 377. n. 1. & 3. Meno. lib. 1. de præsump q. 89. n. 26. et 27.

f est cõis, ut de Sotum in 4. d. 18. qu. 4 a. 5.

g Schol. in d. 18. et 11.

h in c. Mathaus de Simonia, et in c significasti de adulter. Fari. supra nu. 111.

i post Halensem, Scot. Dur. Gabr. & Maior. in 4. d. 21.

K vide Mascard. de probation. concl. 1286.

tunt, in delictis committendis, Abbas & alij; *a* sed idem in commissis censent communiter Theologi. *b* & ratio efficax id persuadet. nec enim per cōfessionem sacerdos amittit ius quod ante habebat; neque id quod postea aliunde illi comparatum. Quod si amitteret, cōfessio vergeret in damnum publicum. nam fraudibus patrocinaretur & iudicia euerteret. verbi gratia, si q̃s, coram duobus Sacerdotibus tantum, maleficium cōmisisset, & postea vtrique confiteretur. iste enim tum nec deferri nec accusari à quoquam posset: quod, quam sit reipu. perniciosum, nemo non intelligit. Cauendum tamen Sacerdoti, ne hac licentia vtatur, nisi in re grauissima: nam facile scādalum sequeretur, si frequenter & in leuibus rebus ea uteretur. item cauendum, ne quid amplius dicat, quam quod extra confessionem cognouit. Sacerdoti verò dicenti se extra confessionem id resciuisse non credi, nisi id probet, &, si non probat, extra ordinem puniendū arbitrio iudicis, communiter censent Canonistæ, *c* sed hoc arbitror de sacerdote malæ famę intelligendum. Nā in eo qui bonæ famæ est, putarim suffi cere iusiurandum pro probatione, si testes desint: cur enim non hic sufficiat, quod in priore casu sufficere fatentur?

a vide Augustinum de Ancona ad Ang. ubi su pra & Fari. supra.

b D Bonau. d. 21. ar. 2. q. 3. Palud. ibid. q. 3. a. 3 Sot. d. 18. q. 4. art. 6. Naua. in d. c. Sacerdos, nu. 161.

c Nauar. & alii quos sequuntur Ma scar. sup. 5. & 6. & Farin. sup. nu. 107.

Denique, extra hos casus licitos, sacerdos reuelando violans sigilli (quod ex iure diuino positiuo fluxit) secretū, hodie deponendus, & in carcerem perpetuum monasterii cuiuspiam detrudendus est. *vide Concil. Lateran. cap. 21. & capitul. omnis de pœn. & remiss. & Farinac. pract. crimin. q. 51. num. 93.* aliquando tales iussi fuere a Pontificibus degradari & pęna mortis affici, & merito, exemplum ponit Felicianus, *lib. de degradat. cap. 14.*

SECTIO III.

De modo confessionis.

PRæter ea, quæ cōmunia sunt in hoc crimine & in ceteris, peculiariter obseruare oportet confessarium non nulla. Quædam pertinent ad interrogatoria; quędam ad præparationem animi, quædam ad obligationem restituendi, quædam ad absolutionem impartiendam.

Quoad interrogatoria, multa fuerunt a me dicta *sect.* 1. his adde primò quod quia sagæ uix vnquam faciunt integrā confessionem, idque dæmoni promittunt: rogandæ sunt de hac re, & sacrilegæ seu mutilatę cōfessiones omnes repetendæ: deinde ut tunc omnia prodant, inducendæ bonis rationibus, vt velint; & interrogatorijs illis Sect. 1. iuuandæ, vt possint. Interrogādæ quoque, an ex animo renunciarint fidei. nā tunc est apostasia, an aliquid animo crediderint contra fidem? tunc est hæresis. an abusæ rebus sacris? & est sacrilegium. an diabolum adorauerint, siue in specie aliqua visibilem, siue quem nō videbant (vt testatur Meierus de sagis Artebatensibus anno 1459.) item quādiu in hoc crimine hæserint an aliquādo animo pœnituerint & cet. propter volitiones eiusdem criminis diuersas & earum interpolationes. 3. interrogādæ sunt, an adhuc retineant libros aut alia magica instrumenta; quia retentis illis absolui nequeūt. 4. utrum alios talia docuerint aut seduxerint. quia non debent absolui, nisi quantum in se est conuertere illos conentur; & si conuerti noluerint, eos ad superiores magistratumue deferant, aut accusent. Si tamen confessio fiat in articulo mortis, sufficiet tum, qui præsentes fuerint in genere monere & hortari, ut a deceptione & hæresi tali recedant, sibique in posterum caueant &c. 5. videndum vt occasiones relabendi euitentur, & tollātur, verbi gratia si habitat, vel versatur inter maleficos; quando fieri pōt, loci mutatio, & separatio, iniungenda 6. interrogandæ diligenter de veritate confessionis iudiciariæ; hortandę, si cūcta uera, quæ dixerunt? ne mutent, sed ueritatem tueantur, si falsa, ut retractēt si quos innocentes (vt fit non rarò) detulerint, eos excusent: si quos noxios complices sciant non emendatos, eos deferāt iudici: neq; ex hac generali admonitione irregularitatis periculū est.

Quo-

Quoad animi praeparationem, magna in hoc crimine confessarijs se difficultas offert. In primis cauendum puto Iudicibus, ne reis mortis sententiam per quosuis denuncient: deligendi potius viri pij & prudentes, qui hoc indicent verbis prudentibus, & simul adhortẽtur ad bonam & seriam praeparationẽ docet autem, in hoc maximè crimine, experientia, non expedire eos, qui confessarij sunt futuri, ante sententiae pronunciationem ad reos accedere, vt eorum confessionem excipiãt: vix enim verum fatentur, dum sibi timent a delatione: item docet eadem experientia, non esse vtile, immò saepius noxiũ esse, si ipsemet confessarius mortis sententiam reo intimet. sic enim a tali nuncio vtplurimũ abhorrent, vt rarò postmodum rectas & sinceras admonitiones in animum admittant. Illud quoq; memini a me quaesitum aliquando; *An dum in tormentis reus versatur, liceat uel expediat, quaestioni confessarium interesse?* scio id latrunculatores a sacerdotibus aliquando petere: sed, impudentiores illi an imprudentiores isti qui faciunt, nescio. abusus est certè, propter irregularitatis multa quae se hic ingerunt pericula. quae ibi necessitas confessarij? immò, quae utilitas? hortetur ad silẽtium? causa est cruciatus augendi. hortetur ad confessionem veritatis? mortis sententiam accelerat. absit potius, & fugiat à tam acerbo & ferali spectaculo sacerdos; seque contaminari putet, si propior adsistat, & oculis hauriat hãc carnificinam. fateor illud vtile futurũ, si in vicino quopiam cubiculo sit; vt, si in mortis periculum reus incideret, iuuare possit celeriter, & deficienti venire suppetias. Morienti adesse confessarium necesse est, propter Diaboli insidias, qui *calcaneo insidiatur*, hoc est ulti mo vitae humanae actui. Hic quaeri audio. *num liceat à iudice petere; vt, si reus viuus rogo tradendus sit exurendus: sacculus puluereus pectori appendatur, accelerandae mortis gratia; vel, cum appensus est, a carnifice, vt ignem illi admoueat: vel a iudice, ut strangulari iubeat eum, qui lento igne consumitur?* vulgus Doctorum talem putat incidere in irregularitatis notam. Si incideret, foret ea, quam vocant, *ob defectum lenitatis*. at mihi hic lenitas exuberare videtur potius, quam deesse: & opus meritorium puto, quodque non sacerdotem modo, sed & quemuis Praelatum deceat maximè. non tam mors acceleratur, quam cruciatuum finis accersitur. moriturus ille certò: agitur, ne per tot supplicia. Sed ad confessionem redeamus.

In contritione procuranda, hoc opus hic labor est, non ex parte Dei, sed ex parte ipsius malefici; quem ordinariè duo impediunt, error, & metus. Error quidem multiplex. Nam postquam captae sunt maleficae, vt ipsaemet saepe fassae, *tunc Diabolus* (verba sunt Grillandi a) *nihil aliud satagit, nec laborat in alio, nisi in persuadendo, ut persistant in sententia & usq; in vitae finem perseuerent.* adducantur licet in supplicij locum, ignisque succendatur, se illarum corpora, & laqueo, & flammis palam erepturum, facturumque, ut flammarum contactu nullum dolorem percipiant. Quod si mori illas contingat incendio, mortem illam cruciatus expertem fore; migraturas ex huius vitae miserijs absque supplicii sensu, ut in futurae vitae beatitudinẽ transferantur. illic eas daemonibus similes fore; eodem robore, scientia, diuitiis, potentia, voluptate, quibus ipse daemon potitur ac pollet, donandas. Sic mendax decipit. Alius error est; quia persuadet impossibile esse ipsis ad Deum conuerti, & veniam cõsequi peccatorum, propter pactum secum initum, & Dei abnegationem. aliaque quibus se contaminarũt scelera nefandissima. Sic illas, dum vel desperatione deiicit, vel spe lactat & extollit, semper conatur obdurare; vt cuncta negent, respuant confiteri, non resipiscãt, nihil poeniteat deliquisse. Hic in promptu Sacerdos habeat, & sacrae scripturae testimonia, & Patrum sententias, & exempla omnis aeui; quibus clarè demonstret vtroque daemonem mentiri; serio conuersos nunquam a Deo reijci: nihil eorum, quae pollicetur, iactato rem illum praestare posse, neque si posset uelle. Grauitatem quoque criminis poterit proponere; ex circumstantijs hare-

a de sortile. q.9.n.2.

hæresis, idololatriæ, Apostasiæ, homicidij, parricidij, rapinæ, Sodomiæ, & sacrilegij. Impœnitentiæ verò istius signum idem Grillandus; *a* maximè quoad mulieres; certum esse dicit: si lacrymas nullas emittant, cum tamen flere, gemere, suspirareque videantur, & omni conatu lacrymari conentur. Hanc ipse cum alijs Iurisconsultis verissimam notam putat, quæ constet eas nō uerè, sed fictè tantum pœnitere. cuius rei, cū videat se rationē nullā naturalē idoneam reddere posse; confugit ad supernaturalem, vultque id fieri a diui na prouidentia in pœnitentiæ fauorē. Censent itaque Grillandus & socij; si saga lacrymetur, verè illam pœnitere ex animo; si non lacrymetur, fingere pœnitentiam. Nunquam iudici auctor fuerim huic coniecturæ inniti, vt certæ uel idoneæ. Nam experientia illa, quam ex aliquibus ait Grillandus se collegisse, fallax est & incerta: tū quia nonnunquam ipsa doloris magnitudo lacrymas deficcet, & planè tollat, iuxta illud orchestræ, *b*

a *Sup. n.3.*

b *Senec. in Oedi. n.57.*

> *Fletuque acerbo funera & questu carent:*
> *Quin ista tanti pernicax clades mali*
> *Siccauit oculos. quodque in extremis solet,*
> *Periere lacrymæ.*

Solet ait, & uerum est. Iam ex aduerso sæpè præ lætitia quidam lacrymantur, iuxta illud eiusdem. *c*

c *in Thyes.*

> *Subitos fundunt,*
> *Oculi fletus: nec causa subest.*
> *Dolor an metus est? an habet lacrymas*
> *Magna uoluptas?*

Nec iuuant illum argumenta è Canonibus petita; quibus tantum probatur lacrymas esse signum pœnitentiæ, & nubis mæstæ animum obsidētis pro fluuium; lacrymis quoque peccata dilui, & fœditatem animo elui; quæ vt verissima sunt, ita minimè probant; nullum pęnitere, nisi & lacrymetur. quidam sunt tam duro vultu, tam sicco cerebro, vt lacrymari nesciāt, etiam pueri. possunt ergo mulieres quoque tales reperiri. Nam pueri non minus humidi, nō minus ad lacrymas faciles, quā illæ. Accedit quod I. C. isti nō satis inter se concordes. dissident ab inuicem, quidam a seipsis. Aliquando scribunt defectum lacrymarum esse indicium ipsius maleficij, nā maleficas esse, quæ non lacrymentur: at Grillandus fatetur maleficas, cum verè pęnitent, lacrymari. An hæc consentanea, & non pugnantia? si dicas, lacrymari, quia eo ipso, quod pœnitent, maleficæ esse desinunt: sicut adulter esse definit affectu, quem peccasse pęnitet. verum hoc quidem. Sed quid si pœnituerit peccasse, & post pęnitentiam hanc animi comprehēdatur ea, quæ veneficijs suis multos intereinerat? Hęc iuxta Grillandū poterit lacrymari, quia pœnituit; iuxta ceteros verò adhuc lacrymari non poterit, quia, quoad externum forum adhuc est uere malefica. nam vt Grillādus hoc suum dictum stabilit auctoritate diuinæ prouidentiæ, ad pœnitentiā animi declarandam: sic alij illi suum quoq; firmant eadem diuina prouidētia, quam decet fauere iudicibus ad criminis commissi deprehensionem, & vindictam. quare iuxta illos, vt crimen huius maleficæ (quoad forum externū talis esse non desijt) puniatur, necesse est hoc indicio illam detegi, vt flere nō queat, quam lacrymaturam Grillādus contendit. Planè cōfessario omnia huiusmodi indicia aspernāda, omnes huiusmodi coniecturæ fugiendæ sunt: eò quòd pœnitenti pro se, & contra se loquenti, tenetur credere. Denique quis adeò fori huius interni inexpertus est, qui nesciat, sæpè vbertim flere quosdā confitentes exiguo tactos dolore; & alios multo grauius affectos, & ictos profundius, nec unam lacrymulam emittere?

Vrget ēt tum reos metus duplex, alter verborum & minarū à dæmone, à quo incarceratæ non rarò affliguntur crudelissimè: alter humanæ infamiæ: contra vtrumque rationibus, exemplisque armari a confessario illas oportet.

De tertio illo, nempe *restitutionis obligatione*; considerandum, sitne damnum adhuc impendens, an verò iam fuerit illatum, si damnum adhuc pendet, vt

si res

si res adhuc sit planè integra, vel venenum vel aliud maleficium nondum cœperit lædere, sed post aliquod tempus effectum suum exseret: non est reus ab soluendus, donec quocumque modo licito conetur malis futuris obuiare, et veneno antidotum præbere, uel maleficium destruere, idque totum de consilio confessarii docti & prudētis; cui attendendum, ne occultum crimen pādatur, & ne qua media illicita adhibeantur. Si uero aliqua iam damna fortunis personisue fuerint illata; non ab soluat confessarius, sine præuia satisfa ctione, aut (si eam nequit reus præstare) sine fideiussoria, vel saltem iuratoria cautione. ita sanè quando quis adhuc liber iurisque sui confitetur. Nam quādo est damnatus ad mortem; in locis ubi bona nō confiscantur, sufficit, confessarius hanc defuncti obligationem (ex eius consensu) hæredibus significari curet, si potest: tuncque officium magistratus fuerit, cogere hæredes ad satisfaciendum: immò & reus deberet hoc coram iudicibus declarare; velle se, vt de bonis suis, omnibus (quoad fieri poterit) satisfiat, qui damnum acceperunt. At in locis, vbi bonorum confiscatio capitale supplicium consequitur; officium confessarii erit, monere reum, ut iudicibus indicet se a fisco petere, vt qui in bonis, etiam in restitutione hac exsequenda succedat: si reus hoc nequeat facere, cōfessarius obeat munus, saltem monēdo iudices vel fiscum. Nō enim malefici per mortis pœnam, euadunt obligationem restituendi. Nam mortem subeunt propter iniuriam reip. irrogatam, nō propter iniuriam priuatorum. Et hæc eadem realis obligatio restituēdi, migrat ad quosuis bonorum successores: cum non pœna sit, sed debitum. quare tenebuntur hæredes, quicumque fuerint, damna resarcire, quatenus ad eos ex bonis malefici commodum peruenerit. a Cessaret obligatio ista, si pars læsa profiteretur, se tali supplicio contentam esse, sibique sic satisfactum. b

a *c. in litteris de raptor & incen. est cōis testibus Couarr. l. 3. uar. resol. c. 3. Claro. §. fi. q. 51.*
b *Nauarr. Man. c. 15. numer. 25. Binsfeld. de confes. malef. p. 2 pra lud. 15.*

Quarto *quoad absolutionem*, quædam particularia occurrunt. Quærendum enim, an pactum habeant cum dæmone expressum; qd promiserint, & qua sollemnitate. de his sollemnitatib. *libr.* 2. diximus permulta; quæ postquam scripsissem, venit ad manus meas liber Gallicus Florimūdi Raemundi, Senatoris Regij in Burdegalensi curia, viri pij, Catholici, & eruditi; c in quo ritus nōnulli, ceteris nefandiores, & magis sacrilegi continentur: fideliter eius verba transferam in Latinum sermonem. scribit in hac Curia anno 1594. auditam mulierculam, Aquitanā adolescentulam, non inscita forma, quæ sine tormentorum cruciatu spontè sua fatebatur; *se, teneriore adhuc ætate cū foret, à quodam Italo correptam, & post ea, quæ D. Ioannis Præcursoris diem præcedit, nocte media, in agrum quendam abductam. illic Italū fagina virgula circulum in solo designasse, et itaque verba in libro quodam nigro lecta submurmurasse: subito deinde hircum grandem planè atrum astitisse, probè cornutum, comitatum feminis duabus, & mox accessisse virum uestitu ornatuque sacerdotali. Hircum quæsiisse ab Italo, quæ puella isthæc foret? respondisse hunc, eam a se adductam, ut hircus in suarum numerum illam referret. Quo audito, iussit hircus, ut illa signum crucis manu læua efformaret; & quotquot aderant, salutatoriæ ueneratio nis officio fungentes, accederent propius. fecere illi, & osculum sub ipsa cauda labris impressere. Inter hirci cornua nigr. color candela tetrū lumen præbebat; de hac, quas singuli manu tenebant, accenderunt, et, cum hircum adorabāt stipem pecuniariam in peluim, quæ aderat, iniiciebant Hoc primo factum tempore. Postea Italus fœminam in eundem iterum locum reduxit, tunc hircus ab ea postulauit corollam seu sertum de capillis eius: Italus capillos desecuit, & illi obtulit: hoc signo desponsam seduxit hircus à turba, & in uicinum nemus deductam, solo appressam, iniuit: quæ sanè ista commixtio (ut aiebat) mirè ingrata & uoluptatis planè expers fuit, immò & cum sensu doloris acerbi, & horroris, ob semen hirci, quod glaciei instar frigidum experiebatur. Singulis quoque mense Mercurij & Veneris diebus simul generale Capitulū (sic uocabat) celebrabatur apud Puteum de Dome, ad quem conuentum ipsa infinitis uicibus accesserat, cum alijs plusquam sexaginta, qui singuli candelam nigram secum adferebant, & de illa hircina inter cornua lu-*

c *li. de AntiChristo c. 7.*

ciente accendebant, quam hircus admotam podice posteriore illo subcaudino flatu accenderat. Quo peracto omnes tripudium orbiculare, obuerso inuicem tergo iunctis manibus, auspicabantur. Missæ quoque simulacrum exhibebatur; quod qui peragebat (quem illa nominauit) casula nigra, cruce cui nulla intexta, vestiebatur, loco sacrificij incruenti & sacræ hostiæ, eleuabat resegmen siue orbem ex rapa, tinctū fuligine: & eo eleuante clamabatur à præsentibus, vnanimi voce; Magister adiuua nos. Calici, loco vini, aqua infundebatur. Lustralem verò aquam sic conficiebant. scrobi in terram defossæ hircus immingebat: hac vnda, pura scilicet, sacrificus & aspergillo atro cunctos aspergebat. In hoc conuentu ministeria sortilegii singulis distribuebantur, & singuli rerum a se gestarum rationem reddebant: disceptabatur de venenis, maleficiis, ligaminibus, & remediis magicis, et perdendis frugibus, similibusque criminibus. Hactenus Raemundus. Sunt ergo similia scrutā'a, vt de Sacrilegii, apostasiæ & idololatriæ genere cōster: quærendum quoque, an aliquem fidei errorem mente fouerint. verbi gratia, quod non sit vnus Deus; quod Diabolus sit Deus, vel quod sit omniscius, aut omnipotens, quod IESVS Christus non sit Saluator; quod Sacramenta Ecclesiæ non sint vllius efficacitatis supernaturalis, vel quod vim habeant ad maleficiorum operationem &c. de quib. actum toto corpore. Si quid huiusmodi crediderint, sunt hæretici, & ab hæresi, eiusque excommunicatione prius absoluendi. Si nihil huiusmodi crediderint; in conscientiæ foro hæretici non censentur; sed absoluēdi, sicut ij, qui contra fidei dumtaxat professionem, & per sacrilegia, mortaliter peccarunt: licet aliud sit dicendum in foro fori. Attendere præterea oportet cōfessarium, an confitens aliquam aliam incurrerit Ecclesiasticam censuram; v. g. verum maleficium vel veneficium (qualecumque id etiā abortionis vel philtri) præbitum sit clerico vel religiosæ personæ (quibus priuilegium Canonis *cap. si quis suadente*, prospectū voluit) vnde illius sit secuta mors vel mutilatio (tum enim incurritur etiam irregularitas; *a*) vel etiam notabilis læsio, ratione cuius incurritur excommunicatio illa violentæ manus in clericos iniectionis. Si videt censuram incurrisse, ab ea debet primum absoluere: si dubitat, vtendum absolutione cōditionata. Sed quia nō cuiuis Sacerdoti competit ius absoluendi in quouis casu: ideò distinguendum in confessione rei ad mortem damnati, & alterius, sponte confitentis, non condemnati. Etenim, cùm ille censeatur in articulo mortis (quoad hoc) positus; *b* à confessario poterit absolui à quibuslibet censuris etiam reseruatis, quia in mortis articulo omnis reseruatio cessat. *c* Secus est, quoad illos alios, qui non sunt in mortis articulo: nā quoad hos, solent ab Episcopis sibi reseruari; veneficia, sortilegia, maleficia, & incantationes, dumtaxat tamē, secuto effectu, & quoad actus exteriores: *d* Sixtus etiam V. anno 1588. sibi soli reseruarat crimen aborsus; sed illa bulla extra Italiam vix innotuit, nec a maiore populi parte recepta fuit, & ideo vix alibi ligauit, ex Nauarr. sententia valde probabili: *e* quin etiam Ioan. Chappeauuille olim Pœnitentiarius, nunc Vicarius Leodiensis, scribit se a viris fide dignissimis accepisse, constitutionē hanc Sixti V. & in ea contenta, per successorem eius ad ius antiquum reuocatam: *f* & F. Saa in verbo *homicidium* testatur Greg. XIIII. declarasse pœnas bullæ illius dumtaxat locum habere; quoad fœtum iam animatum, vnde colligitur plerasq; illationes quas Vivaldus posuit in Sixtinæ bullæ explicatione falsas esse. Quoad illas Episcopales reseruationes, graue dubium est, *an Mendicantibus ordinibus, virtute suorum priuilegiorum, etiam maris magni, quibus eis permittitur quoscumque & vndecumque ad eos venientes absoluere à cunctis peccatis & censuris etiam Pontifici Max. reseruatis, exceptis ijs quæ in bulla Cœnæ Domini continentur, an, inquam, ijs liceat absoluere à reseruatis Episcopo casibus, post Concilium Tridentinum?* Negatiuam partem tuentur Felicianus Episcopus Scalensis, *g* Viualdus, *h* & recentior alius scriptor. nituntur his argumentis, 1. Gregor. 13. (vt testatur quibusdam epist. nepos eius Cardin. S. Sixti) Borromæo, & Pa-

læotto

a *c. de ceto. c. presbyterū c. audientiā de homicid.*

b *Silu. verb. confessio. 1. §. 7. Had. de confess. q. 3. Canus de pæn. p. 5. Sotus in 4. d. 18. ar. 4. & Nauar. c. n. 9.*

c *c. pastoralis. § præterea. de off. ordin. c. fures. furt. Conci. Trident. sess. 14. de pæn. c. 7.*

d *ex receptiore sñia Paludani apud Sil. in verb. casus. qu. 5. & Anto. p. 3. ti. 17. ca. 1.*

e *Nauar. c. 23. nu. 41.*

f *li. de Casib. reseruatis. c. 9. q. 1.*

g *tract. de censur.*

h *de absolutione. n. 52. in 5. editione Candela aurei.*

de ceteris, quę sunt innumeræ, & in singulis locis diuersa; sed in ipsa ratione formali superstitionis cõueniũt.

Ex libro Quarto.

1. Discet naturam prophetiæ. & quando sit peccatum prophetæ, non credere inspirationi. *c.1.q.1.& 2.*

2. Quibus instructum esse oporteat ad dandum consilium in reuelationibus? qui abusus & errata hic possint accidere ex parte confessarij; quæ ex parte habentis reuelationem? quomodo fraudes & peccata huiusmodi deprehendantur? de scrutanda intentione. *q.3.*

3. Regulas discet ad cognoscendũ quando peccent astrologi & similes diuinatores. quando sors, omen, vel signi petitio sit licita *c.2.q.3.*

4. Qualiter peccẽt diuinatione vtentes, & quæ excusent vel minuant peccatum. *q.4.*

5. Quale peccatum sit oracula dæmonum consulere? *q.6. sect.1.*

6. In necromantia quibus vsæ medijs seu instrumentis, quorum ratione potest accedere infanticidium, & similia peccata. *sect.2.*

Ex seqq. sectionibus discet species diuinationis cum pacto expresso. In specie quoq; illarũ vltima de oculi excussione, nota incidere in obligationẽ restituendi, ratione damni iniustè illati.

8. *in q.7.* discet varias species pacti impliciti; ex quibus poterit decidere casus similes, vt de saltantibus per pyras, de asseruantibus ἄμυιον, de ferentibus amethystum vt somnient, de offerentibus candelam S. Antonio, vt furem indicet; & in quibusdam potest accedere obligatio famę restituendæ, vt in Parthenomantia.

9. Quomodo liceat niti ominibus, prodigijs & portentis? quando peccetur in huiusmodi obseruãdis? *sect. 2.*

10. Quando sit sors diuinatoria & prohibita? maximè de illa quæ fit per inspectionem libri sacri. *sect. 3.*

11. Ad naturam peccati huius intelligendam planè necessaria est. *sect.4.*

12. Discet peccata astrologorum, Genethliacorum, & ceterorum iudiciariorum etiam medicorum & chirurgorum. *c.3.q.1.*

13. Quæ liceat diuinare ex elementis & mixtis insensibilibus, vt cometis, halonibus &c. quæ non? *q.2.*

14. Quid liceat medicis diuinare. *q. 3.*

15. Quando peccent physiognomi? *q.4.*

16. Quale peccatum sit chiromantia? *q.5.*

17. Quæ somnia licet obseruare & interpretationem quærere? *q 6.* In fine quæstionis habebit exemplum faciendæ in similibus disquisitionis.

18. Quæ occurrant hodie peccata in sorte diuisoria, & quibus casibus sit licita? *c.4.q.1.*

19. Quæ peccata contingant in cõtractu sortis, quem vocãt ollæ seu Lotheryæ? quæ quoad venditorem, quæ quoad emptores, quæ quoad ministros seu assistentes, quæ quoad remp. vel Principem? *q.2.*

20. Quæ peccata sint canonicæ purgationis: an quis eam cum mendacio vsurparit? *q.3.*

21. An vsus sit vulgaribus purgationibus interroget; tam subeundo, quàm exigendo. Notet quæ dicta de prouocatione ad diuinum iudicium; quomodo in ea peccetur: itẽ de duello publico & priuato propter adiunctã excommunicationem: & notet quę ad explicationem censurę illius hic addita. *sect.1. & 2.*

22. De peccatis purgationum variarum per ignem. *sect.3.*

23. Peccata probationis aquę frigidæ vel feruentis. *sect.4.*

24. Discet, cur & quomodo peccet iudex probatione illa vulgari, qua sagæ in aquam proiectæ creduntur supernatare: & quid respondendum nitentibus consuetudine seu corruptela quorumdam iudicum. *q.5.*

25. Notet quę hic dicuntur, vt communia omnibus vulgaribus purgationib.

26. Item notet, quæ de excusatione ex capite ignorantiæ aliquando iudices prætexunt; vt sciat quando bona intentio excusationem illis præbeat;

quando verò non præbeat.

27. Item, quale sit peccatum error sine dolo?

28. Peccare iudices, qui, semota lege & ratione, arbitrij liberam plenitudinem sequuntur: & quo modo omnis iudex legi sit subiectus? sect. 2. litt. I.

29. Peccare quando canonibus non obtemperant? sect. 3.

30. Quando liceat signum petere? & quæ fides requisita ad editionem miraculorum?

31. Quomodo peccet torquens vel damnans eum, cui hæc purgatio fuit adhibita? d. sect. 3.

33. De peccato purgantis per pondera & lancem. q 6.

34. De peccato purgantis per crucē.

35. Peccata in quibusdam alijs generibus, quæ rariora. ibid.

Ex libro Quinto discet.

1. Quando iudex peccet arbitrando temere circa criminis grauitatem?

2. Quando peccet minuendo vel augendo pœnam legis?

3. Quem iuris ordinem contemnendo iudex peccet? sect. 1.

4. Quomodo peccet in inquisitione? 1. circa corpus delicti. 2. ratione accusationis præcedentis. 3. in forma inquisitionis. 4. quoad præcedētia indicia. 5. quoad famam præcedentem. 6. quoad absolutionem præcedentem. 7. quoad transactionem. 8. quoad gratiam Principis. sect. 2.

5. Discet de indicijs, quæ vis præcipuorū? 2. quod iudex tenetur aliquando ad damnorum restitutionem, si nō interrogauit de socijs. 3. quando propterea reo deneganda sit absolutio? 4. alia in hac re tam rei quam iudicis peccata. 5. peccata iudicis ex defectu indiciorum ad torturam sufficiētium. 6. quomodo distinguenda iactantia à minis? 7. quod mens scrutanda in minantis æquiuoca locutione. sect. 3.

6. Sect. 4. docet vim minus certorum indiciorum. 2. quod ex non impedito damno iudex teneatur restituere. 3. Peccari in sortiariorum, defensione, fauore, patrocinio & occultatione. 4. qui mortaliter peccent non defendendo. 5. qui teneatur restituere.

7. Discet multiplices abusus iudicum in receptione testium. sect. 5.

8. Peccata accusatorum, & onus restituendi. sect. 6.

9. Varia peccata in reis comprehendendis, carcerandis, & postea ibi asseruandis. sect. 7.

10. Multa grauia peccata circa modum torturæ, in quantitate & qualitate.

11. Quosdam ritus superstitiosos contra maleficium (vt vocant vulgo) Taciturnitatis. sect. 9.

12. Peccare iudices qui mendacio doloue reum decipiunt. sect. 10.

13. Quando iudex peccet condemnando reum ex sua confessione. sect. 11.

14. Quomodo discernendæ; suspicio, opinio, & præsumptio.

15. Cui possit iniungi abiuratio, & quo pacto is ad eam inuitus adigi possit? sect. 12.

16. Varia in quibus iudices circa canonicam purgationem queant peccare. sect. 13.

17. Quo modo iudex peccet, interdum etiam cum onere restituendi, eo quòd cùm deberet absolutè absoluere, tantùm absoluit reum à iudicij instantia? sect. 14.

18. Quo modo qualificanda sortilegia? item quę sint hæreticalia, quę nō? & proinde, quibus excommunicatio accedat? sect. 15.

19. Quando iudex peccet in pœnæ irrogatione? sect. 16.

20. Peccata quędam propria Sacerdotum & clericorum in hac materia, de quibus illi interrogandi. ibid.

21. Quando iudex remittens pœnam teneatur ad restitutionem & peccet? ibid.

22. Peccatum legentium vel retinentium libros Magicos. sect. 17.

23. An prębenda maleficis ad mortē damnatis Eucharistia; & vnctio, & quid in Eucharistia prębenda sit obseruandum. sect. 18.

24. Peccetnè iudex sepulturam denegando. sect. 19.

25. Peccatum eorum qui subministrant

strant instrumenra necis, vt reus euadat pœnam publicam. *ibidem*.

SECTIO II.

De Sigillo confessionis in hac materia.

Hanc sectionē addo, propter quorumdam confessariorum simplicitatem, & quorumdam Iudicum temeritatem atq; malitiam; qui, quantū possunt, conantur ex confessarijs, directè, indirectève, tum ante Rei mortē, tum post eam, exsculpere, nū reus fuerit peccati illius conscius. Adeò vt alicubi audiuerim solitos quodam loco cōfessarios a iudice post latam sententiam mortis in reum interrogari; fitnē iustè damnatus reus; necne? & religiosos quosdam, eò quod hanc Iudicum iniquam importunitatem, vt sacrilegam, graui oratione repressissent, in posterum ad reos audiēdos vocari desijsse. Notandum primò sigillum confessionis vim æqualem habere in omni crimine etiam maximè enormi; vt in crimine læsæ Maiestatis humanæ, & hæresis; a vnde patet falsum & erroneū esse versiculum illum vulgarē;

a *Gig. de cri. læs. Mai. lib. 2. rub. qui accusa. pos. q. 18. Ant. Gabr. lib. 7. concl. vlt. nu. 17. Albertin. de cognosc. assertio. Cath. q 25. Scot. & Ricar. in 4. d. 21.*

Est hæresis crimen, quod nec confessio celat.

Notandum secundò, ex communi sententia, seruandum sigillum, vt ante rei mortem, sic & eo mortuo. quia moriendo iūs famæ suæ non amisit: nec confessio eius propterea minus confessio esse cæpit, quàm prius. Notandum tertiò, Doctores quando concedunt veniam detegendi, seu narrandi aliqua accepta in confessione; numquam loqui de expressione delicti in specie, vel personæ nominatione; sed omnes tantum agere, de quadam generali reuelatione delicti, sic facta, vt per eam nequeat ad personarum cognitionē deueniri. b Notandum 4. aliud esse, si agatur de delicto committendo, aliud si de iam commisso.

b *sic post Angeliū, Albertin. Gig. & Gabrielium docent Farin. to. 1. q. 51. n. 110.*

Quoad delictum commissum; imprimis est sententia quorumdam, quæ communis videtur Canonistarum, c posse Sacerdotem delictum iam commissum reuelare, quod non in Sacramento pœnitentiæ, sed extra illud, sub promissione secreti & sigilli cōfessionis accepit; immo, si in testem producatur, debere illud reuelare in iudicio; hæc sententia reijcitur ab alijs, d volētibus veram esse de crimine committendo, non de crimine commissō. probabilem puto vtramque, sed posteriorem esse tutiorem: in rigore quidē, qui se obligat sub secreto tali, æquè se obligat quoad commissa & committenda; sed censetur Ecclesia propter publicum bonum, velle irritare promissionem illam quo ad crimen committendum; qui fauor boni publici cessat ordinariè, quoad crimen commissum. ideò si graue damnum inferretur celatione illius criminis commissi; teneri tum quoque illud sic reuelari fatētur Menoch. & Farinacius, doctiss. duo Iurisconsulti. Sanè promissio illa sub secreto sigilli facere nequit, vt q͡d sigillum non est, id tale fiat: sed obliget solummodò more promissionum aliarum de secreto seruando: quarum vis se in detrimentū reip. contra æquū & bonum nequit porrigere. Quoad delicta committenda; quando quis non vult abstinere aut se emendare, sed crimen statuit perficere, fuere nōnulli Iuristæ, qui censuerint, ea posse à confessario reuelari. e hæc sententia periculosa est, & retrahit homines à confessione. Excusari possent auctores eius, si dumtaxat locuti forent, de eo qui specie confitentis accederet, reuera tamen non haberet animum cōfitendi; sed vel consilij petendi tantū, vel accipiendi confessarium, aut pertrahendi in societatem criminis; tunc enim non est verum sigillum, nec res sub sigillo credita. Quod si quis animo confitendi accederet, seque clauibus subijciendi, & absolutionem consequendi, & sic, confessionis sigillo rem subijceret: sequenda omnino cōmunis opinio contraria, quæ pluribus Iuristis & Theologis placuit, non esse tum licitum detegere, ne reip. quidem

c *testib. Gomesio 3. p. c. 13. nu. 9. & Gabrielio. sup. nu. 16.*

d *sic Menochius lib. 1. de præsump. q. 89. n. 17. & Farinac. sup. n. 115.*

e *post Panorm. & Abbat. Gabriel. d. concl. vlt. nu. 7. Menoch. de arbitrar. cas. 180. n. 21.*

stem proditionem. *a* Hanc sententiã limitant, primo quoad veram reuelationem: volunt enim posse Sacerdotem tunc ipsos confitentes diligenter monere, ut abstineant, & obuient; tum etiam monere magistratus, & Episcopum, vt super gregem suum vigilent, ciuitatem custodiant, & similia, quibus & malo subueniatur, & confessio non reueletur. *b* 2. limitant, si pœnitens habeat socios complices, & ipse quidem pęniteat, & emendationem spondeat; indicat tamen adhuc esse periculum, ne per complices, ipso desistẽte, scelus committatur: tunc enim putant, vt occurratur damno futuro, posse Sacerdotem reuelare delictum futurum, etiam confitente non consentiente. *c* 3. limitant multi Iuristæ si pœniteat pœnitentem, & velit se emendare ac desistere; quod si nolit desistere, nec obuiare vt potest, sed perficere mauult tunc inquiunt non teneri sacerdotem ad sigillum, quæ putatur communior sententia canonistarum. *d* fundamẽtum eorum est, quia non putant hanc esse veram cõfessionem, nec sigillo hic locum esse. Sed falluntur, quia uera cõfessio est, si animum accedentis & confitentis consideres; licet non sit perfecta confessio & valida. Et ad hoc ut qs sigilli secreto ligetur, nihil necesse est est (quod benè docuit Nauarrus) confessionem esse perfectam & validam. si hoc enim requireretur, quanta quæso porta panderetur malis Sacerdotibus, ad reuelanda secreta? quibus sufficeret minima aliqua causa denegandæ absolutionis? sed satis est, si pœnitẽs animo accedat confitendi, seque clauibus subijciendi, vt absolutionem consequatur, & cum hoc animo sincerè peccata narret, ac numeratò promat; nihil quod meminerit, sitque dicendum, prætermittens spontè sua: obligatus enim hoc ipso manet Sacerdos ad sigillum seruandum: nec æquitas aut religio sacramenti huius patitur, ut qui fidem habuit, suaque arcana credidit confessario, ulla ex causa decipiatur. sunt enim permulti, qui licet animo sint satis præparato & forti ad confitendum; infirmiores tamen adhuc se putant, quam ut queant abstinere, & imaginaria quadam necessitate se trahi raptarique ad perficiendum putant; quod dolent tamen se non penitus abominari, & a Deo postulant uires roburque sibi ad hoc præstari, & ignosci infirmitati suæ. Quare tertia hæc limitatio merito a Theologis plerisque hodie exploditur: & miror Farinacium eam amplexum; cum rectè D. Thom. paullo ante fuerit secutus.

a D. Thom. Sot. Rich. & com. Theolo. uide Naua. in ca. sacerdos n. 120. & seq. Fari. multos citat iuristas, sed uidetur non satis rem assecutus.

b Ex D. Thom. Aug. ad Angelũ. uers. che hai tradito la tua patria, post nu. 18.

c sic post alios quos allegant Ange. & Gygas sup. & Farinac. sup. nu. 101.

d ut Inno. Abb. Anch. & qui eos seqq Gabri. & Menoch. sup. Gig. su. q. 18. Ang. ad Ang. su. Bonacossap. 1. com. opin. uer. sacerdos non potest reuelare.

Quoad 2. limitationem, simul & primam, dependent a quæstione, V. *Sacerdos possit uti aliquando scientia, ex confessione parta; saltem ad gubernationem, & mala imminentia auertenda?* verbi gratia, confitetur maleficus se vel alium posuisse pulueres, vel quid aliud sub tali limine; & nisi tollantur, domum comburendam, Principem interiturum, quotquot urbem ingredientur egredienturque in magnam perniciem aut periculum venturos. Qua in quæstione consentiunt omnes fere DD. paucis exceptis, licere seruata circumspectione ut nec directè, nec indirectè ad suspicionem peccati confitentis quisquam deueniat. *e* Sed probabilior est contraria sententia & tutior, & magis consentanea religioni ac reuerentiæ huic Sacramento debitæ; quam tenuisse uidetur Henricus Gandens. *f* Tutiorem dixi, quia ut illa contraria practicetur sine periculo, tanta & tam multiplici est opus circumspectione, ut difficile sit plerumque eam seruantem non incidere in sigilli violationem: 2. quia fauet ipsi Sacramento, cum inuitet ad illud ipsa silentij & arcani necessitate, & securitate, ac libertate confitentium. 3. quia S. D. N. Clemens VIII. anno 1592. die 26. Maij, decreto quodam, præcepit superioribus regularium, vt diligentissimè caueant, ne notitia de peccatis in confessione habita ad exteriorem gubernationem utâtur. Quæ sanctio etsi liget dumtaxat eos ad quos scripta; satis tamen indicat Pontifici Maxim. magis probari eam sententiam; quæ vult ita prorsus se confessarios gerere, ac si in cõfessione

e citãt multos Sotus de rat. secre. tegendi mẽb. 3. q. 4. Nau. in d. c. Sacerdos n. 144. et seqq. d. 6. & est omnium illorũ quos citaui litt. e.

f n. §. 1. & præterea Cardinalis Toleti in summ. Casuum, & Emanuelis Saa in Aphorismis.

f quodlib. 8. q. 29. & 31.

nihil

nihil penitus audiuissent: sibique persuadere, nullatenus humanarum rerū regimen ab hoc Sacramento dependere, vt quod ab eo quam longissimè distat. Cùm tamē hęc prohibitio in illo casu sit iuris humani; & periculum a republica, vel proximis, cum citra dānum tuum & sigilli violationē queas, propulsare, sit iuris diuini; hautdubiè casus posset incidere; quo quis teneretur hac scientia ad malum, quemadmodum diximus propulsandum auertendumque vti. præsertim cum sententia illa communis sit probabilis, & nullū ius humanū valeat impedire; ne quis; cùm necessitas postulat, ad malum ingens impediendum, sententia probabili vtatur. *a* Et hoc casu admitti posset prima illa limitatio; sed & 2. si per omnia prospiciatur & caueatur sigilli integritati. Nec enim putandum, Pontificem de huiusmodi extraordinarijs planè casibus agere voluisse; qui in religiosis congregationibus vix unquam eueniunt.

a *uide* Di. *Th. in add.* 3 *q.*11. *a.*1. *ad* 1. & 4.

Ex hac autem sententia illud sequitur; si Petrus magus mihi confitens inter circumstantias peccati complicem indicarit; isque mox mihi quoque confiteatur, sed peccatum illud sibi cum Petro commune reticeat; nō posse me hac scientia vti, ad illum de hoc peccato examinandum; sed tantum posse me in genere inuestigare: num sit aliud qđ conscientiam eius grauet, & persistentem in silentio, teneri me simpliciter absoluere. Sequitur secundo, Non posse Sacerdotem ne metu quidem mortis proposito, cuiquam hoc crimen reuelare, *b* & posse eo casu dicere nescire sese, nec de tali peccato se quidquam audiuisse. quia reuera non scit, nec audiuit, vt homo, seu vt pars reip. Immò si mente subintelligat, (scilicet, vt possim reuelare) posset dicere se hoc in cōfessione non audiuisse, vel reum sibi hoc confessum non fuisse, & hæc omnia posset iuramento confirmare. *c* Nec potest ad reuelandum Sacerdos a quoquam cogi, ne a Papa quidem; multo minus a quouis alio, vt fusè docent Augustin. Berous & Hieronym. Gigas. *d* Quod si iudex inuenisset peccatum malefici scripto commendatum, vt id confiteretur; vel ab aliquo auscultante pœnitentem, vel a sacrilego Sacerdote sigilli violatore id intellexisset; non posset iudex his testibus, nec illi scedulæ, nec ipsi Sacerdoti credere, nec propterea reum capere, vel torquere; *e* immò etiamsi iam illum condemnasset testibus conuictum; & postea intelligeret totam delationem vel accusationem ortam ex sigilli violatione, deberet damnatum absoluere & dimittere. *f*

b *ca. Sacerdos de pę. d.* 6. & *ibi Nauar. a n.*13. & *est communis.*

c *Nau. Manual. c.*8. *n.* 19. *cōem esse docent Gigas d.q.*18. *nu.*4. *Gom. de cri c.*13. *nu.*9. *Masc. li.*1 *de prob. in præfat. q.* 5. *nu.*51.

d *Berous q.* 12. *n.*2. *Gig. d.q.*18. *nu.* 5.

e *Ant. Gomes. d.n.*9. *Masc. d ope ris lib.*2. *cō. cl.*377. *n.*1. & 3. *Meno. lib.*1. *de præ sump q.*89. *n.*26. *et* 27.

Duo denique sunt casus soli, quib. liceat reuelare in confessione audita. *primus est* quando pœnitens Sacerdoti licentiam reuelandi concessit, consentiunt in hanc Theologi, *g* & Iuristæ *h* propter tex. clarum *in ca. significasti de adulteri* & quia licet pœnitenti renuntiare iuri in fauorem suum introducto. Quidam tamen requirunt, vt hæc licentia detur extra confessionem, & rursus tunc reus narret suum peccatum. *i* Sed hoc non est necessarium, vt melius ceteri censent. nam si extra censessionem iterum ei narret; iam poterit ex alio capite referre, nempe iuxta limitationem sequentem. Deinde quid interest, dicatne in cōfessione, do tibi licentiam, hoc quod modo narraui reuelādi; an post confessionem hoc dicat, & iterum narret? Veriores ergo conditiones sunt, 1. non sufficere ratihabitionem, neque licentiam interpretatiuam, vel implicitam; sed requiri explicitam. 2. debere eam esse merè liberam & nullatenus coactam. 3. debere subesse causam iustam & magni momenti; vtputa boni publici, aut corporalis vel spiritualis boni pœnitentis. Nam ioco vel ex causa leui reuelare, ēt habita permissione confitentis sacrilegium foret. K

f *est cōis, ui de Sotum in* 4. *d.*18. *qu.* 4 *a.*5.

g *Schol. in d.*18. *et* 1r.

h *in c. Matthæus de Simonia, et in c significasti de adulter. Fari. supra nu.*111.

i *post Halensem, Scot. Dur. Gabr. & Maior. in* 4. *d.*21.

Sacerdoti verò, dicenti se licentiam à pœnitente habuisse, non semper credendum; sed dumtaxat, si & ipse bonæ sit famæ, & iureiurando id confirmet, & pœnitens ei non contradicat.

K *vide Mascard. de probation. conclus.*1286.

Secundus casus est, si sacerdos idē aliunde seu alia via extra confessionem, ante uel post eam, resciuerit: quē admittunt,

tunt, in delictis committendis, Abbas & alij; *a* sed idem in commissis censent communiter Theologi. *b* & ratio efficax id persuadet. nec enim per cõfessionem sacerdos amittit ius quod ante habebat; neque id quod postea aliunde illi comparatum. Quod si amitteret, cõfessio vergeret in damnum publicum. nam fraudibus patrocinaretur & iudicia euerteret. verbi gratia, si quis, corám duobus Sacerdotibus tantum, maleficium cõmisisset, & postea vtrique confiteretur. iste enim tum nec deferri nec accusari à quoquam posset: quod, quam sit reipu. perniciosum, nemo non intelligit. Cauendum tamen Sacerdoti, ne hac licentia utatur, nisi in re grauissima: nam facile scãdalum sequeretur, si frequenter & in leuibus rebus ea uteretur. item cauendum, ne quid amplius dicat, quam quod extra confessionem cognouit. Sacerdoti verò dicenti se extra confessionem id resciuisse non credi, nisi id probet, &, si non probat, extra ordinem puniendũ arbitrio iudicis, communiter censent Canonistæ, *c* sed hoc arbitror de sacerdote malæ famę intelligendum. Nã in eo qui bonæ famæ est, putarim suffi cere iusiurandum pro probatione, si testes desint: cur enim non hic sufficiat, quod in priore casu sufficere fatentur?

a uide Augustinum de Ancona ad Ang. ubi supra & Fari. supra.

b *D Bonau. d. 21. ar. 2. q. 3. Palud. ibid. q. 3. a. 3. Sot. d. 18. q. 4. art. 6. Naua. in d. c. Sacerdos, nu. 161.*

c Nauar. & alii quos sequuntur Mascar. sup. 5. & 6. & Farin. sup. nu. 107.

Denique, extra hos casus licitos, sacerdos reuelando violans sigilli (quod ex iure diuino positiuo fluxit) secretũ, hodie deponendus, & in carcerem perpetuum monasterii cuiuspiam detrudendus est. *uide Concil. Lateran. cap. 21. & capitul. omnis de pœn. & remiss. & Farinac. pract. crimin. q. 51. num. 93.* aliquando tales iussi fuere a Pontificibus degradari & pęna mortis affici, & merito, exemplum ponit Felicianus, *lib. de degradat. cap. 14.*

SECTIO III.

De modo confessionis.

Præter ea, quæ cõmunia sunt in hoc crimine & in ceteris, peculiariter obseruare oportet confessarium nonnulla. Quædam pertinent ad interrogatoria; quędam ad præparationem animi; quædam ad obligationem restituendi, quædam ad absolutionem impartiendam.

Quoad interrogatoria, multa fuerunt a me dicta *sect.* 1. his adde primò quod quia sagæ uix vnquam faciunt integrã confessionem, idque dæmoni promittunt: rogandæ sunt de hac re, & sacrilegæ seu mutilatę cõfessiones omnes repetendæ: deinde ut tunc omnia prodant, inducendæ bonis rationibus, vt velint; & interrogatorijs illis Sect. 1. iuuandæ, vt possint. Interrogãdæ quoque, an ex animo renunciarint fidei. nã tunc est apostasia, an aliquid animo crediderint contra fidem? tunc est hæresis. an abusæ rebus sacris? & est sacrilegium. an diabolum adorauerint, siue in specie aliqua visibilem, siue quem nõ videbant (vt testatur Meierus de sagis Artebatensibus anno 1459.) item quãdiu in hoc crimine hæserint an aliquãdo animo pœnituerint &cet. propter volitiones eiusdem criminis diuersas & earum interpolationes. 3. interrogãdæ sunt, an adhuc retineant libros aut alia magica instrumenta; quia retentis illis absolui nequeũt. 4. utrum alios talia docuerint aut seduxerint. quia non debent absolui, nisi quantum in se est conuertere illos conentur; & si conuerti noluerint, eos ad superiores magistratumue deferant, aut accusent. Si tamen confessio fiat in articulo mortis, sufficiet tum, qui præsentes fuerint in genere monere & hortari, ut a deceptione & hæresi tali recedant, sibique in posterum caueant &c. 5. videndum vt occasiones relabendi euitentur, & tollãtur, verbi gratia si habitat, vel versatur inter maleficos; quando fieri põt, loci mutatio, & separatio, iniungenda 6. Interrogandæ diligenter de veritate confessionis iudiciariæ; hortandę, si cũcta uera, quæ dixerunt? ne mutent, sed ueritatem tueantur, si falsa, ut retractẽt: si quos innocentes (vt fit non rarò) detulerint, eos exculpent: si quos noxios complices sciant non emendatos, eos deferãt iudici: neq; ex hac generali admonitione irregularitatis periculũ est.

Quoad animi preparationem, magna in hoc crimine confessarijs se difficultas offert. In primis cauendum puto Iudicibus, ne reis mortis sententiam per quosuis denuncient: deligendi potius viri pij & prudentes, qui hoc indicent verbis prudentibus, & simul adhortētur ad bonam & seriam præparationē docet autem, in hoc maximè crimine, experientia, non expedire eos, qui confessarij sunt futuri, ante sententiæ pronunciationem ad reos accedere, vt eorum confessionem excipiāt: vix enim verum fatentur, dum sibi timent a delatione: item docet eadem experientia, non esse vtile, immò sæpius noxiū esse, si ipsemet confessarius mortis sententiam reo intimet. sic enim a tali nuncio vtplurimū abhorrent, vt rarò postmodum rectas & sinceras admonitiones in animum admittant. Illud quoq; memini a me quæsitum aliquando; *An dum in tormentis reus versatur, liceat vel expediat, quæstioni confessarium interesse?* scio id latrunculatores a sacerdotibus aliquando petere: sed, impudentiores illi an imprudentiores isti qui faciunt, nescio. abusus est certè, propter irregularitatis multa quæ se hic ingerunt pericula. quæ ibi necessitas confessarij? immò, quæ utilitas? hortetur ad silētium? causa est cruciatus augendi. hortetur ad confessionem veritatis? mortis sententiam accelerat. absit potius, & fugiat à tam acerbo & ferali spectaculo sacerdos; seque contaminari putet, si propior adsistat, & oculis hauriat hāc carnificinam. fateor illud vtile futurū, si in vicino quopiam cubiculo sit; vt, si in mortis periculum reus incideret, iuuare possit celeriter, & deficienti venire suppetias. Morienti adesse confessarium necesse est, propter Diaboli insidias, qui *calcaneo insidiatur*, hoc est ultimo vitæ humanæ actui. Hic quæri audio. *num liceat à iudice petere; vt, si reum viuum rogo tradendus sit exurendus: sacculus pulueris pectori appendatur, accelerandæ mortis gratia; vel, cum appensus est, a carnifice, vt ignem illi admoueat: vel a iudice, ut strangulari iubeat eum, qui lento igne consumitur?* vulgus Doctorum talem putat incidere in irregularitatis notam. Si incideret, foret ea, quam vocant, *ob defectum lenitatis*. at mihi hic lenitas exuberare videtur potius, quam deesse: & opus meritorium puto, quodque non sacerdotem modo, sed & quemuis Prælatum deceat maximè. non tam mors acceleratur, quam cruciatuum finis accersitur. moriturus ille certò: agitur, ne per tot supplicia. Sed ad confessionem redeamur.

In contritione procuranda, hoc opus hic labor est, non ex parte Dei, sed ex parte ipsius malefici; quem ordinariè duo impediunt, error, & metus. Error quidem multiplex. Nam postquam captæ sunt maleficæ, vt ipsæmet sæpè fassæ, *tunc Diabolus* (verba sunt Grillandi a) *nihil aliud satagit, nec laborat in alio, nisi in persuadendo, ut persistant in sententia & usq; in vitæ finem perseuerent*. adducantur licet in supplicij locum, ignisque succendatur, se illarum corpora, & laqueo, & flammis palam erepturum, facturumque, ut flammarum contactu nullum dolorem percipiant. Quod si mori illas contingat incendio, mortem illam cruciatus expertem fore; migraturas ex huius vitæ miserijs absque supplicii sensu, ut in futuræ vitæ beatitudinē transferantur. illic eas dæmonibus similes fore; eodem robore, scientia, diuitiis, potentia, voluptate, quibus ipse dæmon potitur ac pollet, donandas. Sic mendax decipit. Alius error est; quia persuadet impossibile esse ipsis ad Deum conuerti, & veniam cōsequi peccatorum, propter pactum secum initum, & Dei abnegationem, aliaque quibus se contaminarūt scelera nefandissima. Sic illas, dum vel desperatione deiicit, vel spe lactat & extollit, semper conatur obdurare; vt cuncta negent, respuant confiteri, non resipiscāt, nihil pœniteat deliquisse. Hic in promptu Sacerdos habeat, & sacræ scripturæ testimonia, & Patrum sententias, & exempla omnis æui; quibus clarè demonstret vtroque dæmonem mentiri; serio conuersos nunquam a Deo reijci: nihil eorum, quæ pollicetur, iactato rem illum præstare posse, neque si posset uelle. Grauitatem quoque criminis poterit proponere; ex circumstantijs hære-

a de sortile. q. 9. n. 2.

hæresis, idololatriæ, Apostasiæ, homicidij, parricidij, rapinæ, Sodomiæ, & sacrilegij. Impœnitentiæ verò istius signum idem Grillandus ; *a* maximè quoad mulieres ; certum esse dicit : si lacrymas nullas emittant , cum tamen flere, gemere, suspirareque videantur, & omni conatu lacrymari conentur . Hanc ipse cum alijs Iurifcon. verissimam notam putat , quæ constet eas nō uerè, sed ficte tantum pœnitere. cuius rei, cū videat se rationē nullā naturalē idoneam reddere posse ; confugit ad supernaturalem, vultque id fieri a diuina prouidentia in pœnitentiæ fauorē. Censent itaque Grillandus & socij ; si saga lacrymetur, verè illam pœnitere ex animo ; si non lacrymetur , fingere pœnitentiam. Nunquam iudici auctor fuerim huic coniecturæ inniti , vt certæ uel idoneæ . Nam experientia illa, quam ex aliquibus ait Grillandus se collegisse, fallax est & incerta : tū quia nonnunquam ipsa doloris magnitudo lacrymas deficcet, & planè tollat, iuxta illud orchestræ , *b*

a *sup. n.3.*

b *Senec. in Oedi. n.57.*

Fletuque acerbo funera & questu carent:
Quin ista tanti pertinax clades mali
Siccauit oculos. quodque in extremis solet,
Periere lacrymæ.

Solet ait, & uerum est. Iam ex aduerso sæpè præ lætitia quidam lacrymantur, iuxta illud eiusdem. *c*

c *in Thyes.*

Subitos fundunt,
Oculi fletus: nec causa subest.
Dolor an metus est? an habet lacrymas
Magna uoluptas?

Nec iuuant illum argumenta è Canonibus petita ; quibus tantum probatur lacrymas esse signum pœnitentiæ, & nubis mæstæ animum obsidētis pro fluuium ; lacrymis quoque peccata dilui, & fœditatem animo elui ; quæ vt verissima sunt, ita minimè probant ; nullum pęnitere, nisi & lacrymetur. quidam sunt tam duro vultu, tam sicco cerebro, vt lacrymari nesciāt, etiam pueri. possunt ergo mulieres quoque tales reperiri. Nam pueri non minus humidi, nō minus ad lacrymas faciles, quā illæ. Accedit quod I. C. isti nō satis inter se concordes. dissident ab inuicem, quidam a seipsis. Aliquando scribunt defectum lacrymarum esse indicium ipsius maleficij, nā maleficas esse, quæ non lacrymentur : at Grillandus fatetur maleficas, cum verè pęnitent, lacrymari. An hæc consentanea, & non pugnantia? si dicas, lacrymari, quia eo ipso, quod pœnitent, maleficæ esse desierunt : sicut adulter esse definit affectu, quem peccasse pęnitet. verum hoc quidem. Sed quid si pœnituerit peccasse, & post pęnitentiam hanc animi comprehēdatur ea, quæ veneficijs suis multos intereinerat? Hęc iuxta Grillandū poterit lacrymari, quia pœnituit ; iuxta ceteros verò adhuc lacrymari non poterit, quia , quoad externum forum adhuc est uere malefica. nam vt Grillādus hoc suum dictum stabilit auctoritate diuinæ prouidentiæ, ad pœnitentiā animi declarandam : sic alij illi suum quoq; firmant eadem diuina prouidētia, quam decet fauere iudicibus ad criminis commissi deprehensionem , & vindictam. quare iuxta illos, vt crimen huius maleficæ (quoad forum externū talis esse non desiit) puniatur, necesse est hoc indicio illam detegi, vt flere nō queat, quam lacrymaturam Grillādus contendit. Planè cōfessario omnia huiusmodi indicia aspernāda, omnes huiusmodi coniecturæ fugiendæ sunt: eò quòd pœnitenti pro se, & contra se loquenti, tenetur credere. Denique quis adeò fori huius interni inexpertus est, qui nesciat, sæpè vbertim flere quosdā confitentes exiguo tactos dolore ; & alios multo grauius affectos , & ictos profundius , nec unam lacrymulam emittere?

Vrget ēt tum reos metus duplex, alter verborum & minarū à dæmone , à quo incarceratæ non rarò affliguntur crudelissimè: alter humanæ infamiæ : contra vtrumque rationibus, exemplisque armari a confessario illas oportet.

De tertio illo, nempe *restitutionis obligatione* ; considerandum, sitne damnum adhuc impendens, an verò iam fuerit illatum , si damnum adhuc pendet, vt si res

si res adhuc sit planè integra, vel venenum vel aliud maleficium nondum cœperit lædere, sed post aliquod tempus effectum suum exseret: non est reus absoluendus, donec quocumque modo licito conetur malis futuris obuiare, et veneno antidotum præbere, uel maleficium destruere, idque totum de consilio confessarii docti & prudētis; cui attendendum, ne occultum crimen pādatur, & ne qua media illicita adhibeantur. Si uero aliqua iam damna fortunis personisue fuerint illata; non absoluat confessarius, sine præuia satisfactione, aut (si eam nequit reus præstare) sine fideiussoria, vel saltem iuratoria cautione. ita sanè quando quis adhuc liber iurisque sui confitetur. Nam quādo est damnatus ad mortem; in locis ubi bona nō confiscantur, sufficit, confessarius hanc defuncti obligationem (ex eius consensu) heredibus significari curet, si potest: tuncque officium magistratus fuerit, cogere heredes ad satisfaciendum: immò & reus deberet hoc coram iudicibus declarare; velle se, vt de bonis suis, omnibus (quoad fieri poterit) satisfiat, qui damnum acceperunt. At in locis, vbi bonorum confiscatio capitale supplicium consequitur; officium confessarii erit, monere reum, ut iudicibus indicet se a fisco petere, vt qui in bonis, etiam in restitutione hac exsequenda succedat: si reus hoc nequeat facere, cōfessarius obeat munus, saltem monēdo iudices vel fiscum. Nō enim malefici per mortis pœnam, euadunt obligationem restituendi. Nam mortem subeunt propter iniuriam reip. irrogatam, nō propter iniuriam priuatorum. Et hæc eadem realis obligatio restituēdi, migrat ad quosuis bonorum successores: cum non pœna sit, sed debitum. quare tenebuntur hæredes, quicumque fuerint, damna resarcire, quatenus ad eos ex bonis malefici commodum peruenerit. a Cessaret obligatio ista, si pars læsa profiteretur, se tali supplicio contentam esse, sibique sic satisfactum. b

a *c. in litteris de raptor & incen. est cōis testibus Couarr. l. 3. uar. resol. c. 3. Claro. §. fi. q. 51.*

b *Nauarr. Man. c. 15. numer. 25. Binsfeld. de confes. malef. p. 2 pralud. 15.*

Quarto *quoad absolutionem*, quædam particularia occurrunt. Quærendum enim, an pactum habeant cum dæmone expressum; qd promiserint, & qua sollemnitate. de his sollemnitatib. *libr. 2.* diximus permulta; quæ postquam scripsissem, venit ad manus meas liber Gallicus Florimūdi Raemundi, Senatoris Regij in Burdegalensi curia, viri pij, Catholici, & eruditi; c in quo ritus nōnulli, ceteris nefandiores, & magis sacrilegi continentur: fideliter eius verba transferam in Latinum sermonem. scribit in hac Curia anno 1594. auditam mulierculam, Aquitanā adolescentulam, non inscita forma, quæ sine tormentorum cruciatu spontè sua fatebatur; *se, teneriore adhuc ætate cū foret, à quodam Italo corruptam, & post ea, quæ D. Ioannis Præcursoris diem præcedit, nocte media, in agrum quendam abductam. illic Italū fagina virgula circulum in solo designasse, et atque verba in libro quodam nigro lecta submurmurasse: subito deinde hircum grandem planè atrum astitisse, probè cornutum, comitatum feminis duabus, & mox accessisse virum uestitu ornatuque sacerdotali. Hircum quæsiisse ab Italo, quæ puella isthæc foret? respondisse hunc, eam a se adductam, ut hircus in suarum numerum illam referret. Quo audito, iussit hircus, ut illa signum crucis manu læua efformaret; &, quotquot aderant, salutatoriæ uenerationis officio fungentes, accederent propius. fecere illi, & osculum sub ipsa cauda labris impressere. Inter hirci cornua nigr. color candela tetrū lumen præbebat; de hac, quas singuli manu tenebant, accenderunt, et, cum hircum adorabāt stipem pecuniariam in peluim, quæ aderat, inijciebant Hoc primo factum tempore. Postea Italus fœminam in eundem iterum locum reduxit, tunc hircus ab ea postulauit corollam seu sertum de capillis eius: Italus capillos desecuit, & illi obtulit: hoc signo desponsam seduxit hircus à turba, & in uicinum nemus deductam, solo appressam, iniuit: quæ sua ista commixtio (ut aiebat) mirè ingrata & uoluptatis planè expers fuit, immò & cum sensu doloris acerbi, & horroris, ob semen hirci, quod glaciei instar frigidum experiebatur. Singulis quoque mense Mercurij & Veneris diebus simul generale Capitulū (sic uocabat) celebratum apud Puteum de Dome, ad quem conuentum ipsa infinitis uicibus accesserat, cum alijs plusquam sexaginta, qui singuli candelam nigram secum adferebant, & de illa hircina inter cornua lucente*

c *li. de AntiChristo c. 7.*

cente accendebant, quam hircus admotam postico posteriore illo subaudino flatu accenderat. Quo peracto omnes tripudium orbiculare, obuerso inuicem tergo iunctis manibus, aussicabantur. Missa quoque simulacrum exhibebatur; quod qui peragebat (quem illa nominauit) casula nigra, crux cui nulla intexta, vestiebatur, loco sacrificij incruenti & sacra hostia, eleuabat resegmen siue orbem ex rapà, tinctũ fuligine: & eo eleuante clamabatur à præsentibus, vnanimi voce; Magister adiuua nos. Calici, loco vini, aqua infundebatur. Lustralem verò aquam sic conficiebant. scrobi in terram defossæ hircus immingebat: hac vnda, pura scilicet, sacrificus & aspergillo atro cunctos aspergebat. In hoc conuentu ministeria sortilegii singulis distribuebantur, & singuli rerum a se gestarum rationem reddebant: disceptabatur de venenis, maleficiis, ligaminibus, & remedijs magicis, et perdendis frugibus, similibusque criminibus. Hactenus Raemundus. Sunt ergo similia scrutá da, vt de Sacrilegii, apostasiæ & idololatriæ genere côtter: quærendum quoque, an aliquem fidei errorem mente fouerint. verbi gratia, quod non sit unus Deus; quod Diabolus sit Deus, vel quod sit omniscius, aut omnipotens, quod IESVS Christus non sit Saluator; quod Sacramenta Ecclesiæ non sint vllius efficacitatis supernaturalis, vel quod vim habeant ad maleficiorum operationem &c. de quib. actum toto corpore. Si quid huiusmodi crediderint, sunt hæretici, & ab hæresi, eiusque excommunicatione prius absoluendi. Si nihil huiusmodi crediderint; in conscientiæ foro hæretici non censentur; sed absoluẽdi, sicut ij, qui contra fidei dumtaxat professionem, & per sacrilegia, mortaliter peccarunt: licet aliud sit dicendum in foro fori. Attendere præterea oportet cõfessarium, an confitens aliquam aliam incurrerit Ecclesiasticam censuram; v. g. verum maleficium vel veneficium (qualecumque id etiã abortionis vel philtri) præbitum sit clerico vel religiosæ personæ (quibus priuilegium Canonis *cap. si quis suadente*, prospectũ voluit) vnde illius sit secuta mors vel mutilatio (tum enim incurritur etiam irregularitas; *a*) vel etiam notabilis læsio, ratione cuius incurritur excommunicatio illa violentæ manus in clericos iniectionis. Si videt censuram incurrisse, ab ea debet primum absoluere: si dubitat, vtendum absolutione cõditionata. Sed quia nõ cuiuis Sacerdoti competit ius absoluendi in quouis casu: ideò distinguendum in confessione rei ad mortem damnati, & alterius, sponte confitentis, non condemnati. Etenim, cùm ille censeatur in articulo mortis (quoad hoc) positus; *b* à confessario poterit absolui à quibuslibet censuris etiam reseruatis, quia in mortis articulo omnis reseruatio cessat. *c* Secus est, quoad illos alios, qui non sunt in mortis articulo: nã quoad hos, solent ab Episcopis sibi reseruari; veneficia, sortilegia, maleficia, & incantationes, dumtaxat tamẽ, secuto effectu, & quoad actus exteriores: *d* Sixtus etiam V. anno 1588. sibi soli reseruarat crimen aborsus; sed illa bulla extra Italiam vix innotuit, nec a maiore populi parte recepta fuit, & ideo vix alibi ligauit, ex Nauarr. sententia valde probabili: *e* quin etiam Ioan. Chappeauuille olim Pœnitentiarius, nunc Vicarius Leodiensis, scribit se a viris fide dignissimis accepisse, constitutionẽ hanc Sixti V. & in ea contenta, per successorem eius ad ius antiquum reuocatam. *f* & F. Saa in verbo *homicidium* testatur Greg. XIIII. declarasse pœnas bullæ illius dumtaxat locum habere; quoad fœtum iam animatum, vnde colligitur plerasq; illationes quas Vi-ualdus posuit in Sixtinæ bullæ explicatione falsas esse. Quoad illas Episcopales reseruationes, graue dubium est, *an Mendicantibus ordinibus, virtute suorum priuilegiorum, etiam maris magni, quibus eis permittitur quoscumque & undecumque ad eos venientes absoluere à cunctis peccatis & censuris etiam Pontifici Max. reseruatis, exceptis ijs quæ in bulla Cœnæ Domini continentur, an, inquam, ijs liceat absoluere à reseruatis Episcopo casibus, post Concilium Tridentinum?* Negatiuam partem tuentur Felicianus Episcopus Scalensis, *g* Vitualdus, *h* & recentior alius scriptor. nituntur his argumentis, 1. Gregor. 13. (vt testatur quibusdam epist. nepos eius Cardin. S. Sixti) Borromæo, & Pa-

læotto

a *c. de cete. c. presbyterũ c. audientiã de homicid.*

b *Silu. vers. confessio.* 1. §. 7. *Had. de confes. q.* 3. *Canus de pæn. p.* 5. *Sotus in* 4. *d.* 18. *ar.* 4. *& Nauar. c. n.* 9.

c *c. pastoralis.* § *præterea. de off. ordin. c. fures. furt. Conci. Trident. sess.* 14. *de pœn. c.* 7.

d *ex receptio re sñia Paludani apud Sil. in verb. casus. qu.* 5. *& Anto. p.* 3. *ti.* 17. *ca.* 1. 1.

e *Manu. c.* 23. *nu.* 41.

f *li. de Cas. reseruatis. c.* 9. *q.* 1.

g *tract. de censur.*

h *de absolutione. n.* 52. *in* 5. *editione Candela aurei.*

læotto Cardinalibus de sententia congregationis Cardinalium ad declarationem Concilij Tridentini respondit, hoc iam non posse Regulares virtute suorum priuilegiorum; idq; Borromæus,& synodus Mediolanensis ista tuere, & excommunicationis pœna sanciuere. *a* Secundò quia SS. D. N. Innocentius IX. & Clemens. VIII. in suis iubilæis concedunt casus Episcopis reseruatos;quo indicāt, absque Iubilæo, aliàs non posse; hoc secundum argumentum Viuald. putat conuincere;vt & plurimū, auctor ille recentior. Tertiò quidam obiiciunt Clemen. Dudum de sepult. & clem. 1. de priuileg.

a Borromæ in Instruct. Pastor. pag. 153. editis Antuerpiæ 1586 Concil. Mediol. 3. de Pœnit. sacram. pag. 25.

Verum tamen placet magis affirmatiua sententia, quam Viualdus *b* tribuit Nauarro Fumo; Henriq.& Bar. Medinæ.tenet etiam Ambr.Carolus in *disputat.de Ministro Sacrament. confession.art.* 16 *& art.*91. Nec quoad forum internum ullam puto esse limitationē:quoad externum forum,obtinet illa,quam quidam ponunt,si Episcopus casum sibi reseruasset addita excommunicatione latæ sententiæ. Et hæc doctrina probatur efficaciter;quia casus Episcopales sunt minores casibus Pontificiis. cum ergo suos Pont.concedat, multo magis concedere censendus est illos minores. *c* Confirm. Pontifex potest absoluere a reseruatis Episcopalibus;sed per huiusmodi priuilegia concedit Religiosis,& quasi delegat suam absoluendi potestatem. *d* Secundò bullæ cruciatæ, & quarumdam Sodalitatum; quibus datur licentia eligendi confessarium, qui eos absoluat ab omnibus peccatis; tribuunt licentiam ei quem isti elegerint, sic eos absoluendi etiam à casibus Episcopalibus. *e* multò igitur magis hanc licentiam tribuēt bullæ & priuilegia immediatè religiosis à sede Apostolica concessa. Tertiò quia nec concilium Tridentinum; nec Gregor. XIII. priuilegia hæc quoad omnes vbique religiosos aperte reuocarunt,quod erat necessarium. *f* De Concilio Tridentino id fatetur Viualdus num.40.*illud c.7.sess.*14. tantum tribuere Episcopis facultatem reseruandi casus quoad suos subditos;sed regulares isti non sunt illorum subditi, sed immediatè subiiciuntur sedi Apostolicæ. Vnde etiam infert idem Viual. Bulla Pii 4.quæ concilio Trident.additur, non esse reuocatum hoc priuilegium, eò quod mare magnum dumtaxat in hac bulla reuocatur, quoad ea in quibus repugnat statutis Sacrosancti illius concilij: Concilium verò nunquam inuenitur religiosos,quoad hoc,ordinarijs subijcere, nec etiam religiosorum reuocare priuilegia ista; quare non repugnat hoc priuilegium concilij Decretis,nec est a Pio V.reuocatum. Quoad Gregor. verò XIII. optimè idem Viuald.*num.*44.ostenderat idem dicendum, nempe nusquam vlla bulla vel motu proprio dicta priuilegia reuocasse. Immò illa quæ quædam priuilegia concessa per Pium V.religiosis videtur restringere; hæc de quibus agimus,in suo robore relinquit, cum ait; *eam deinceps dispositionem atque decisionem pro subiecta materia futuram esse, quæ siue ex iure veteri,siue ex dictis sacri concilij decretis, siue alias,ante dictarum litterarum & constitutionum editionem erat & si ipsa non emanasset futura fuisset, ad quam dispositionem & decisionem,suumque pristinum statum, illa omnia reducimus*. cum ergo antiquo iure religiosi habeant *g* facultatem ab omnibus his casibus absoluendi (dummodò ipsi sint a superioribus suis præsentati,& ab Episcopo *h* approbati) neque hoc illis Tridentinum Concil. ademerit;& Gregor. XIII. verbis illis omnia,sicut erant ante Pij V.constitutionem,reliquerit: consequens est,per Episcopos huic priuilegio, sine noua Pontificis Max.permissione,derogari non posse, cum in superiorem suum, Episcopum Episcoporum, ius non habeant. Confirma. hoc eis non licere per bullas Alex. 4. Sixti.4.& Leonis. X. quarum verba retulit idemmet Viuald.*supra num.*46.ubi uide.

b num.27. 32. & 35.

c c. cui conceditur de reg.iu. in 6.

d gl.in cap. 7. de pœnit. in 6. arg. Cle. super Cathedrā. de sepu.

e Viuald.supra nu. 37. & 52. post Nauarr. in Man.c.27.

f Viual.n 37. post Nauarr.& Henriq.

g clem. Dudum de sepult. in qua reuocatur et annullatur. Extrauag. inter cunctas de priuileg.

h sess.14.c.7.Triden.

Ad argumenta in contrarium Respond. *Ad* 1.quidem rescripta illa fuisse personalia & in fauorem particularium personarum,nempe Prælatorū illorum,optimè de Ecclesia meritorum. quibus hoc speciali priuilegio Pontifex concessit, ut in eorum diœcesibus, nempe

nempe Mediolanensi, & Bononiensi, religiosi a casibus per ipsos reseruatis non possent absoluere. Quod si generaliter hoc Pontifex voluisset vbique seruari; nouum istud ius aliquo Motu proprio vel bulla declarasset: nec enim alioqui recte satis conscientijs prouideretur eorum, qui meritò id se, & inuincibiliter ignorare dicerent; quod non vt oportet euulgatum sit. Neq; declarationes illæ Cōgregationis ligare possunt, quamdiu nō publicantur, Deinde hæc peculiaris concessio cùm vim habeat exceptionis, quoad ceteros magis confirmat, quā eneruat regulam. Deniq; quoad Societatis IESV cōfessarios, ipsemet Greg. xiij. anno 1583. die 10. Maij. expressè declarauit, non esse intentionis suæ, quod per talē Epistolam (*loquitur de illa ipsa Nepotis sui Cardinalis S. Sixti, quæ obijcitur*) sit derogata dictæ Societatis facultas, eamq; quatenus op⁹ sit de nouo confirmauit. *Habetur ea declaratio inter viuæ vocis oracula pag. 131.* vnde sequitur illā Synodi Mediol. cōstitutionem non obligasse quo ad prædictos Patres. Imò, & ad hominem, quis ita posset argumentari. Si peculiare priuilegium concessum Borromæo trahendum est ad omnes Prælatos: ergo & peculiare priuilegiū seu declaratio eiusdē Gregorij facta postmodum vni religioni mendicantium, extendenda est ad omnes mendicantes. Si verò hoc non recipitur (vt recipiendum non est) desinant ergo prædicti auctores velle, vt illam eorū extensionem recipiamus.

Ad 2. resp. valde perperam argumētari, qui sic argumentantur. Non enim id inferunt Pontifices propter mendicantes, quibus hoc ius iam competebat; sed propter ceteros sacerdotes, qui virtute illius dumtaxat bullæ eligi possunt; quibus hoc non aliter licebat, & ideò tum demùm concedebatur.

Ad 3. resp. in priori sanctione, quando Papa negat se maiorem religiosis potestatem cōcedere quàm parochis, tunc tantùm loquitur de alijs rebus, non de pertinentibus ad Sacramentū pœnitentiæ: in posteriore tantum vetat Regulares, sine priuilegio absoluere ab excommunicatione iuris reseruata *lege Silu. verb. excommunicatio. 7. casu 14. Tabien. excommunicatio. 5. casu Caiet. eo. verbo c. 64. Nauarr. cap. 27. nu. 101. & Cordub. cas. 24 fin.*

Hæc (pie Lector & erudite) quæso vt maturè perpendas, & cum perpenderis, tecum ipse dijudices, an Viualdus causam habuerit, cur à priore sua sententia, illis ipsis argumentis, quæ ascripsi, optimè probata, recederet: quæ nec vno verbulo soluit; vt nec ille, recentior alius; quod faciendum erat volenti, tàm resolutè cōcludere; *non solum hinc sequi, religiosos virtute suorum priuilegiorum non posse absoluere à casibus Episcopo reseruatis, nisi hoc illis expressè concedatur: sed etiam haberi responsionem ad quæstionem, alias difficillimam & obscurissimam, vtrum priuilegia mendicantium, quoad facultates absoluendi in foro conscientiæ sint sublata per concilium Tridentinum?* Quibus verbis tacitè voluit innuere fuisse reuocata. cuius tamen contrarium patet ex dictis, & locum ille adscribere debuit, quo nitebatur: ipseq; Viualdus, ad quem nos remittit, expressè satis docet ea reuocata nō fuisse, nisi quoad hoc vltimum de casibus Episcopo reseruatis, de quo tamen ipse argumentis validissimis contrariū docuerat priùs, quę soluere non videtur ipsemet potuisse: sanè neuter soluit.

CAPVT II.

De officio confessarij, quà medicus est.

DEbet medicus & morborum causas, & genera, & remedia nosse. Animi morbi sunt peccata: quorum genera & causas libri præcedentes quinque docuerunt: hic docebit, quibus remedijs vtēdum. Ea sunt, vel licita vel illicita. Illicita ꝑpter periculū & superstitionē. Licita prorsus & citra controuersiā sunt omnia Ecclesiastica seu diuina. Naturalia aliquando, propter periculum, illicita sunt:

dæmoniaca seu superstitiosa semper sunt illicita. de singulis disquisituri, ab his vltimis ordiamur.

SECTIO I.

De remedijs superstitiosis seu illicitis.

POssumus ista vocare dæmoniaca, de quibus tria dicemus. primò exẽpla quędam proponemus; secundò disputabimus, num à maleficis remedia peti possint, & an maleficia destruere liceat, & remouere?

QVAESTIO I.

De exemplis superstitiosarum curationum siue magicorum remediorum.

VT omittam quæ exhibui exẽpla *lib. 3. p. 1. sect. 5. & sect. 6. & sect. 8. litt C.* occurrunt primo loco tres modi Chaldæorum & Hebræorum, primũ refert Psellus, contra dęmonem terrestrem sacrificari debere lapidem μνου ζιριν priùs excantatum; quem lapidẽ ingeniosè Serarius noster, *comm. suo varię & curiosę lectionis in Tobiam*, vult hoc nomen accepisse, quod sit fugans aduersarios, seu pilosos (ita dęmones ab Isaia vocati) quasi *menos tsarim*, vel *Zeirim*. Hoc sacrificium, planè idololatricum esse, nemo non videt: & tamẽ, vt dæmon per mendacium non deciperet, ex Zoroastræis decretis id præcepit Psellus. nimis ille Mago suo credulus fuit, & eo potiùs nomine ab Eugubino meruit reprehendi; q̃ quia dixit à Chaldæis quosdã bonos dæmonas credi: neq; id satis expugnat Steuchus, eum lege *lib. 8. Cosmopeię cap. 28.* Quis ille lapis sit fateor me ignorare. Secunda superstitio est, qua ligabant Iudæi THEPHILIN (h. est frontales quasdam fasciolas seu resegmina membranacea) capiti, & manui læuæ, & valuis, quæ ad dextram erant portæ chartulã infigebant; ita vt eius pars tertia respiceret thalamum: atque ita credebant dæmones impediri, ne possent eis nocere. meminit Paraphrast. Chaldæus, *in Cant. c. 8. v. 3.* his illi sacrilegè verba quędã deprecatoria ex c. 13. Exo. c. 6. & 11. Deuter. inscribebant, & ea sic ad superstitionẽ detorquentes prophanabant. Iubebantur illi TOTAPHOT portare *d. c. 6. v. 9.* quæ dictio significat specilla seu ocularia, vt notat Oleaster; & hinc homines verè insulsi & fatui, carnaliter omnia intelligẽtes, sua *Thephilim* sunt commenti; quorum vanitatem & superstitiosos ritus diligentissimè exsequitur Hiero. Oleastr. *in ca. 13. Exo. post medium:* lege, & cæcitatis miserorũ miserere, & cõsidera q̃ aptum illi nomẽ indiderint rei nugacissimæ; cũ THAPHEL, radix vocis, insulsum, insipidum, ineptum, ac fatuũ significat. Tertia superstitio exstat apud Eliã Germanum dignior adhuc quæ à Regina MΘRIA tauro donetur; *consuetudo* (scribit) *apud nos Iudæos Germanos inoleuit, vt faciamus circulum per circuitum in parietibus cubiculi, in quo cubat puerpera, cùm creta vel carbone; scribamusque in singulis parietibus*, HADAM, HAVAH, CHVTZ, LILITH: *atque in ostio interiori scribamus nomina trium angelorum*, SENOI, SANSENOI, SAMANGELOPH, *quemadmodum tradidit ipsis ipsa Lilithea, cum vellent eam in mari suffocare*. Sed tædet meminisse tam vanarũ vanitatum; quibus scatent scripta recẽtiorum Apellarũ. Nec minus superstitiosæ sunt aliæ verborum formulæ apud Serenum. *c. 33.* Aurelianum *lib. chronic. c. 1.* Myrepsum *sect. 2. antido. 298. & 405. & 419. & sect. 12. passim* itẽ Marcellum Aetium, Columellam & alios gentiles.

Nec ii qui baptismate tincti, satis horum immunes. Nam multa occurrunt apud Pomponatium *libr. de incantat.* multa apud Henricum Corneliũ Agr. *libb. de occult. philosoph.* sed plura apud Philip. Aureolũ, aliàs Bõbastũ Paracelsum varijs eius operibus; *a* quorũ omniũ libri prohibitæ per Ecclesiam sunt lectionis. Vt mittã alios, colligã quædam Paracelsi dumtaxat; ex quib. quiuis intelligat, nihil in hoc homine neq; pietatis, neq; mentis sanę fuisse. primò docet curationes morborum tã ὑπὲρ quàm μετὰ φύσιν à dæmonibus

a li. de philosophia ad Atheniẽ. li. de occul. philos. magna, & lib. de cœlesti medicina, & lib. de morbo caduco, & alijs.

monibus per applicatiōnē sigillorū, imaginum, monstrosorum characterum, in designata cæli constellatione, & certis metallis incisorum, & ægræ parti appensorum, petendam esse. Secūdò cōtendit, nihil referre, an Deus, vel Angelus, vel diabolus, vel spiritus vel immūdus, ægro opem ferāt, modò curetur æger: *a* & abutitur illo testimonio sacræ scripturæ, *salutem ex inimicis nostris*. Et de morbis hyperphysicis agens, sic scribit; *Qua ratione & quomodo morbis Magico artificio inflictis succurrendum sit, scitu est necessarium omnibus medicis, qui perfecti cupiunt esse. De tali autem curatione nec Auicenna, nec Galenus scripserunt, aut sciuerunt quicquam. Non. n. in Academijs omnis discitur ars. ideo oportet medicum quandoque accedere uetulas, sagas, Zigenepos, rusticos, & circumforaneos*, die Zābrecher, *& ex ipsis artem ipsam addiscere, qui plus sciunt de istis rebus, quam oēs academia professores. & quanquam hac rideant academia professores; tu utere illis in forti imaginatione & experieris effectum*. Hæc ille. sed si imaginatio hoc operatur; nōne præstat eam adhibere remedijs sumptis, quæ vel ars medicorū, vel vsus Ecclesiæ approbauit? sed audi quid respondeat; *Si quispiam (ait) supernaturali morbo uel dolore per incantationem detineatur, illi nullum naturale remedium proderit* (hoc plerumque verum esse docebo sect. seq.) *sed Magicum remedium esse oportet, quo morbus tollatur, quali & introductus est*. hoc infert, quia homo impius supernaturalia Ecclesiæ remedia repudiabat: quæ quia Catholici recipimus; non, quia nihil prosint physica remedia, ideò ad dæmoniaca confugere debemus. Subiungit; *tales curationes magicas minimè contra Deum esse: quia illis nō ad perniciem, sed ad salutem hominū utimur, dicant ad hæc quicquid uelint Theologi*. os impurum; quasi non sit Theologorum iudicare; quid contra Deū, quid non contra Deum fit. sic agyrta nequissimus Fidei tribunal sibi vendicat. Sed postea docebo, id non contra diuinas modò, sed etiam cōtra humanas esse leges.

a d. l. de morbo caduco.

Exempla huiusmodi superstitiosarum curationum sunt, primò illæ per cerearum imaginum fabricationem, in quas se morbum magi putant deriuare, de quibus sic idem Paracelsus *b Fabricet medicus ceream imaginem ad similitudinem patientis & in nomine eius, aut conformet ceream particulam similem affectæ partis, id… indubitata fide & forti imaginatione, credat per illam sanitatem ægro restitui posse, ac tandem, additis Magicis precatiunculis, ceream illam imaginem in ignem projiciat. At si fortè ex doloris acerbitate, vel partis affecta, uita periculum metuatur, integram imaginem certis uerbis admurmuratis, comburat medicus, & liberatur æger*. Sed alio loco dissentit, & vult imaginem fieri ad formam, & similitudinē maleficæ, quæ morbū induxit. *c* Sed omnis hæc ars imaginum non minùs ad tollendos, quā ad inferendos morbos, diabolo inuenta est auctore. Hāc superstitionē etiam ipse Plato damnauit *lib. 11. de legibus*, & est dissimilis illi, quam ex Astrologis Marsilius Ficinus obtrusit, de quo postea. Huc pertinet vsus ille phylacteriorum Iudaicorū, ad imaginem serpentis aenei Mosaici, de quibus legi potest Philastrius *in haresi serpentis Mosaici*; cui tamen nō assentior volenti talia fuisse phylacteria Pharisæorum, quæ *Saluator Noster* reprehendit: sed verior est D. Hieronymi explicatio.

b lib. de hyperphys. morbo.

c lib. de uita longa.

Eodē 2. pertinet, quod, ad curandū pilorum, acicularū, spinarum & similiū corpori ingestorū maleficiū; vult idem, nō eximi illa per vulneris incisionē; sed materiā illā spontè prodeūtem, totā excipi, & in foramine facto Sābuci, vel quercus, orientem spectāte imponi; & ex eodem ligno cuneo obturari certis verbis additis *d* clarahic quoque est superstitio; immò & Diaboli opera, per quem residuū materiæ statim fertur ad idem foramen ex corpore in quo latitabat.

d lib. de occul. philos.

3. talis erat curatio illius, qui ægrotos apprehensos in foro collocabat, & eorum corpori appendebat chartā miris varijsque characteribus consignatam, & additis nominibus dæmonum; *Bulsar, Narthin, Oleasar; Bilech, Mamon, Oriens &c.* defoematam.

4. talia erant nomina Ephesia, per

quæ dæmonijs obsessi liberabātur, teste Plutarch. *in Sympofiac.* Talia sunt cōuitia & lædoriæ, quas cōmendat Apollonius apud Philostratū lib. 2. & Pet. Martyr de rebus Indicis. *lege Pet. Tyreum de locis infestis, p. 3. cap. 56.* Mirè sibi Lutherus placuit in congerēdis fœtidissimorum conuitiorum oléticetis, quibus dæmonum tentationes dispelli censuit, homo pari spurcitia & vanitate, quibus ego chartam non cōspurcabo: & miror quenquam sine nausea legere posse, *Sympofiacor. eius c. 24. & 26.* vbi huiusmodi ferculis dignus conuiuator ſtruices congerit patinarias. sed sicut iuramentis & blasphemijs non abigitur, sed aduocatur potius dæmō, vt rectè Cassian probat exemplis non nullis adductis *li. 12. Insti. c. 20* sic etiā scurrilibus aut iracundis conuitijs & atrocibus maledictis eorū, qui passione ad id mouentur; & nō charitate moti, ac fidei zelo inuitati, & ex officio ordinis sacri, id faciunt. Nā legitimis ac probis exorcistis licet dæmonē superbissimum sic vlcisci & diuexare, vt Mēgus præscribit *exercis. 4.* & facit D. Antonius apud Athan. & Christiani primitiui apud Prudentium, vbi,

Intonat antistes Domini: fuge calide serpēs,
Exue te membris & spiras solue latentes.
Mancipium CHRISTI, fur corruptissime, vexas?

5. tales sunt Hexagoni duo Paracelsi, inscripti vnus *adonai*, alter *Iehoua*, vel *Tetragammaton*; quibus certo modo præbitis, omnem morbum magicum pelli iactat. itē de characteribus *Anigazirtor* &c. inscriptis nouæ membranæ ante solis ortum & per N. dies renouatis. &c. contra maleficium matrimoniale: & contra idem, quod tradit de *Gabata* seu solea equi ferrea, fortuitò in itinere inuenta, & ex ea, die Dominico, tridente fabricato. &c. & quæ huiusmodi accumulat nefarijs libris suis *de cælesti medicina, & de characteribus.*

6. talis curatio fuit illa, quam Grillandus descripsit, *a* fuisse Iurisconsultum quendam in Sabinensi agro cōiugatum, sed maleficio factum impotentem, cui nullius medici ars poterat opitulari. is magum consuluit, à quo iussus; vt ea nocte cum coniuge dormiret, sumpta quadam potione priusquàm decumberet. Sedulò tantū caueret, ne nocte illa vel vxor vel ipse signo se crucis communirēt; neue metuerent, si quid auribus oculisue insoliti obuersaretur. Paruit causidicus, & ad vnguem cūctis obseruatis; quinta circiter hora noctis, ecce illi pluuiæ, procella, tonitrua, fulguraq; maxima; mox & adeò pauendi terræ motus, vt cōcussa domus ab imo nutaret, nō secus ac arbor a ventis penè euulsa. successere hominum magni clamores & eiulatus. Cumq; in eam partem maritus oculos cōiecisset, *vidit in camera plusquā mille, vt apparebat* (vtar verbis Grillandi) *ad inuicem certantes, & unguibus, pugnis, & calcibus crudeliter pugnātes, & lacerantes alterius facies ac vestimenta tota: inter quos vidit mulierem quandam, quæ erat alterius oppidi uicina, & dicebatur, quod erat malefica; de qua ipse sponsus multū suspicabatur, ne ab ea maleficiatus fuisset, quæ ultra omnes maioribus gemitibus & ululatibus cruciabatur, & crines faciemq; suam totam unguibus lacerauerat. Propter quæ ipse maleficiatus dixit, quod aliquantulum timuit à principio, dubitans ne quid mali sibi accideret deinde recordatus de monitionibus magistri reassumpsit uires, uxorem verò semper tenuit sub pannis abscondıtam, ne ista videret. Postquam verò ita certauerant per mediam horam vel circa, ingressus fuit magister in cameram prædictam, & erat tunc circa mediam noctem: ad cuius ingressum omnes illi pugnantes vna cum muliere statim disparuerunt, & abierunt penitus. magister autem accessit ad maleficiatum, & illius humeros tetigit manu perfricando aliquantulū, dicendo quod non dubitaret amplius, quia iā liberatus erat.* post cuius discessum maritus conualuit, & deinceps liberis operam dare valuit. In hac narratione maleficus iste coegit mulierem illam, quod intulerat, maleficium tollere, immissis dæmonibus, qui sic eam specie pugnantium acerbissimè cruciarent.

7. Superstitiosum est putare quod à Sophrone *in Mimis* traditum, *Rhea & Hecata canes immolandos, propterea quod canis latrans Lemures fuget ac dissipet, quemadmodum*

a de sortileg. q. 8. nu. 16.

admodum & as pulsatum, aut aliquid tale. Vnde colligas non nouam esse Iaponum superstitiosam curationem, de qua his verbis relatio Lud. Frois. *pag.* 246. *Quando dæmon hominem inuasit, Iapones aiunt insiliisse in illum vulpem, nomine autem vulpis intelligunt dæmonem. Ad exterminandum autem dæmonem ritus exoticos & prorsus peregrinos cum mille superstitionum & incãtationum formulis vsurpãt: inter quas vna fuit omnino ridicula. Iusserant enim omnes canes OZacanæ vrbis truci dari, ad perterrefaciendam vulpem Dominæ dicta ventri inclusam.* Aequè superstitiosum, quod nonnulli arbitrantur vi Gallicantus quædam maleficia dissipari. non enim habet vim maiorẽ cantus oscinis huius, quàm cuculi vel corui. Ali obijciuntur exempla quædam, quæ retulit Nicol. Remigius, *a* quibus probari videtur dæmonẽ ad gallicãtum, striges quas vectabat deiecisse, vel conuentus sagarum hoc canore dissipatos. Idiotæ gentilium responderent, dæmonum noctu maximam esse potestatem, interdiũ vim infringi & debilitari. ideò noctis silẽtio nocere hos *lupos vespertinos*, quo *princeps tenebrarum* dominatur. ideò lamias circa tertiã noctis vigiliã (hoc est intempesta nocte, quæ mediã præcedit) vt plurimum mortalibus infestas esse solere, vt tradunt Aristomenes, & Telephrõ, *b* & Hierocli obijcit Eusebius; *c* quo tempore etiam se spectra sæpiùs ostentare Plutarc. *d* Plinius *e* & alij *f* docuerũt. At Christianis hæc indigna responsio foret. Philosophi confugeret ad dissidium naturale gallinacei, cum leone & serpente: frustrà. quia Diabolus dumtaxat Metaphoric° est serpẽs, ac leo. Si quid ergò veritatis huic experimẽto subest; crediderim poti° tenebriones istos gallicantum odisse, propter mysteriũ aliquod ipsis odiosum. An quia diei prænuncius ales, ad Dei laudem homines excitat, multaq; peccatorũ genera, quæ obscuro suo peplo nox obtexerat, solari lampade dispellitur? an quia, Dominica resurrectio ne commeminit se triumphatũ & collisum; quæ post noctis medium con-

a *lib. 1. De monolat. c. 14.*
b *apud Apuleiũ lib. 1 & 2.*
c *ex Philostra. lib 4.*
d *in Bruto.*
e *lib. 7. epi.*
f *docui fusè cõmen. in Senecæ. Here. Oeta. v. 123.*

tigit? an meminit pœnitentiæ Petri Apostoli ad gallicantũ, vt lapsus prędictus fuerat, inchoatæ, & electissimi sibi boli sic erepti? cõsideratione hęc digna videntur Ecclesiæ, quæ cum B. Ambrosio concinit *g* de Gallicinio.

g *in laudi. diei Domi.*

Præco diei iam sonat,
Noctis profundæ peruigil.
Hoc omnis errorum chorus
Viam nocendi deserit,
Mucro latrones conditur.

(En vnam causam)

Lapsis fides reuertitur;
Hoc ipso petra Ecclesiæ
Canente culpam diluit. (en aliam)

Prudentius quoque Hymno ad Gallicantum.

Ferunt vagantes dæmonas
Lætos tenebris noctium,
Gallo canente exterritos
Sparsim timere & cedere.
Inuisa iam vicinitas
Lucis, salutis, Numinis,
Gallus negantes arguit.
Gallo canente spes redit,
IESV labentes respice,
Tu lux refulge sensibus,
Mentisq; somnum discute:
Te nostra vox primùm sonet,
Et ora soluamus tibi.

En reliquas causas, quas proposui.

Rupto tenebrarum situ
Noctis fugat satellites.
Hoc esse signum præscij
Norunt repromissæ spei,
Qua nos soporis liberi
Speramus aduentum Dei.

Subdit deinde & Petri cantu galli cognito pœnitentiam.

8. tale puto, existimare quod ablutio manuũ matutina quidquã prosit ad maleficiũ illo die arcendum; falsoq; id sagas illas Remigio persuasisse. *h* Munditiam quidẽ dæmõ detestatur; sed animæ, non corporis. Nõne hãc mẽbris suis, luxuriæ & nequitiæ mancipijs, & publicę libidinis victimis, vel nimiã & superfluam commẽdat? cur mulierculas & viros, quorum animi muliebres, ad tam putidũ & curiosum sic lauandi, sic comẽdi, sic leuigandi, pumicandi, poliendi,

h *lib. 1. de monolat. c. 2.*

ſtudium tam intenſe et ſedulò impelleret; ſi corporis munditiam odiſſet?

9. His annumero lotium humanũ quod prodeſſe putat Ananias *a*, & exemplum de quodam Pherone ſuppeditat Herodotus *b*; à dęmone Pheron rex excæcatus, quod ſpiculum iratus in Nilum flumẽ contorſiſſet; poſtquam vndecim annis ſic luce caruiſſet, oraculũ, quod in Buti vrbe cõſuluerat, fertur reſpondiſſe: viſum ei redità turũ, ſi oculos abluiſſet lotio mulieris quę à ſolo ſuo marito cognita fuiſſet. Expertum ergò primo loco propriæ coniugis vrinam, cùm nihil ampliùs cerneret; ceterarum deinceps; tandem oculos recepiſſe. Ibique omnes mulieres illas; pręter eã, cuius vrina ſalutaris fuerat, in vnam vrbem coegiſſe; quæ ἐρυτρήβωλος rubra gleba dicta; et eas illic vna cum vrbe omnes concremaſſe; & medicam illam ſuam ſibi matrimonio copulaſſe. ſic videlicet Diabolus nullam infamandi lædendique mortales, de imbecilli quoque ſexu, occaſionem voluit prætermittere. fuit in eadem ſuperſtitione Syracuſanus iudex Paſcaſius; qui D. Luciã Martyrij corona mactauit. idcirco enim virginem lotio perfundi iuſſit, quòd ſagã putaret, et ſic maleficam vim reſiſtendi tormentis repelli arbitraretur. *lege Martyrium D. Luciæ 9. Surij tomo*. Ne de hoc dubites, ſcias idem doceri à B. Althelmo *lib. verſifico, de laudib. virginitatis* (qui nondũ in lucẽ editus) *in martyrio SS. Chryſanti & Dariæ*, qui eſt M. S. Leordij in Abbatia S. Laurentij; his verſibus.

a li. 4. de Natura dæmon.
b li. 2. ſeu in Euterpe.

Lotia tũc lictor crudelis' ſpargere iuſſit,
Sacros humectans artus fætore putenti.
Qui liquor (vt dicunt) atrum fantaſma fugabit.
Dum vernam Domini ſperat Necromantia fretum.
Sed putor ambroſiam fragrabat nectare ſuauem.

Et apertius idem in lib. proſaico eiuſdem tituli, qui editus typis; *Sed milites magicis putantes præſtigijs geſtum, putẽtiſſimis illũ perfundunt lotij odoribus; quibus cuncta arbitrantur Chaldæorũ & Hieropheãtarum phantaſmata, ſimulque ariolorum magorum machinas euaneſcere*. Scilicet, his perterreatur & fugetur, quem non pudet pigetque in fętore cadauerũ, et libidinum ſtercoribus volutari. Tamen & Saliberienſis id cenſuit *lib. 1. Polycratici, cap. 8. Quis* (ait) *libenter nõ videat & rideat, cùm præſtigiatoris lotio perfuſi ars deletur, & oculis, quos malitia ſua præſtrinxerat videndi facultas reparatur?* Digni, qui credunt, nõ infundi tantùm, ſed perfundi.

10. Tales ſunt νεφελοδιῶκται, γυτευτάι, & φυλακτήριοι, quos punit Synodus Trullana *can. 61.* vbi Balſamõ, primos illos exponit diuinatores ex nubibus, ego etiam crediderim fuiſſe eos, qui nubes improbo ritu, ne nocerẽt, incãtabãt, et ideo perſecutores nubiũ vocabãtur. γυτευτὰς, vocabãt eos qui exorcizabãt morbos, & certis imprecationibus abigebãt, illud optimè Balſamõ, *φυλακτήριοι hoc eſt remediorũ ſeu amuletorũ præbitores dicũtur; qui fraude dæmonis eis qui à ſe decipiũtur, vincula quædã ex ſericis filis cõtexta, quæ et πουγγλα dicuntur, præbent; quæ aliquando quidem intus habent ſcripturas, aliquando verò falſa quædam alia quæcumque inciderint. dicunt autem hæc iuuare, ad omne malũ vitandũ, ſi ex collis eorum qui illa accipiunt perpetu ò pendeant*. Mox exemplum ſubdit; de τοῦ ἐμβρύου geſtatoribus: *Præfectus quidã Heſy de re huiuſmodi accuſatus, manifeſtò deprehẽſus eſt in ſinu ferens indumẽtũ infantis nuper nati: & dixit hoc ſibi datũ fuiſſe, à quadam muliere, ad auertendum eiſque os occludendum, qui contra illum dicere conarentur. Vnde etiam ſubiectus fuit καθαιρέσει, exerationi.* B

11. Tale etiã illud quod narratur à Georg. Pictorio *c* ex Abbate Spanhemenſi; *ſubulcum quendam fuiſſe, qui in ſuſpicione ſuo vel baculo paſtorali ſcedulam nomini D. Blaſij inſcriptam habebat; cuius baculi vi & potentia, porcos ſuos ab omni luporum vi & raptu tutos reddebat, ac tantum ſcedulæ numinis tribuebat: ut etiam porcos in agris ſolos paſcendos abigeret. Tamen contingente quodam tempore, cùm gregi paſtor abeſſet; & quidam prætériens dæmonem cuſtodire vidiſſet, illique dixiſſet, quid ipſe hic cuſtodiret, qui hominum ſalutis perſecutor foret peſſimus? reſpondit, porcos cuſtodio. retulit*

c Iſagog. de dæmon. ſublunaribus.

tulit alter, cuius iussu: dæmon inquit, stulta
pastoris confidentia. Nam scedulam quan-
dam suo bacillo inclusit, cui diuinam ascribit
virtutem, vel inde quod Sancti Blasii nomi-
ne est inscripta: & eam porcos suos à luporũ
iniuria defendere, contra legem suã, credit;
mihi falsa superstitione inhærens: vbi cùm
per me fuisset vocatus, & denuò vocatus, &
non comparuisset, me S. Blasii vice huc custo
diendum contuli. vt enim semper libens Dei
& Sanctorum vices gero: ita & nunc libẽtissi
mè pro suo S. Blasio illi porcos custodio: vt stul
tum hominem in sua vana confidentia extol
lam ac roborem, ac eo perducam, vt talem sce
dulam pluris quam Deum faciat. Non sim
plex sane hic pastoris error fuisse de-
prehenditur: non, quod S. Blasij deuo
tus esset cultor; & ei se suaque cõmen
daret (quod Pictorius, ex sectæ suæ
mysterijs, latenter vult insinuatum)
nam Sanctos honorare, obsecrare, &
auxilio custodiaque eorum nos com-
mittere pium & salutare est, quicquid
hæretici garriant: verum quia fiduciã
in schedula collocabat, & quia sche-
dulæ diuinitatis aliquid tribuebat; &
quia Deum tentabat relictis suibus in
schedulæ tutela: non ẽt Sanctorũ auxi
liũ precibus impetrãdũ sibi, sed nudo
nomine chartulę inscripto opinabat.
Scio in Traiectensi tractu vltra Mosã,
quibusdam in locis simili superstitio
ne, certis verbis admurmuratis, pedũ
à pastoribus terræ infigi, & sic putare
se absentibus nullũ gregi a lupis peri-
culũ superesse, qđ impię credulitatis.

12. Huc referenda multa Plinij, vt
hyenæ sanguinem inunctum impedi
a *lib.* 28. *ca.* 8. re omnes Magorum artes; *a* fel canis
nigræ amuletum esse domus totius eo
b *lib.* 30. *ca.* 10. suffitæ purificatæue cõtra cũcta *b* ma
leficia: eandẽ vim esse amianto lapidi;
c *lib.* 20. *ca.* 19. *c* menstruoque sanguine tactis posti-
bus, *d* aut atri canis sanguine resper
d *lib.* 28. *ca.* 7. sis parietibus, eiusque genitali sub li-
mine ianuæ defosso: *e* quis ista nõ ri
e *d. ca.* 10. deat non nisi qui probat eã quã idem
tradidit *lib.* 25. Mãdragoræ effossionẽ,
aut Varronis *Sista, Pista, Rista, Xista*, vel
eiusdem ter repetitũ *Anasagens.* vel Pẽ
tagonos Antiochi aut Constantini fi-
ctitios, veteres tñ & antiquæ supersti-
tionis, & innumera Marcelli Empyri
ci *in libro Medico eius*, quædã etiam Ve-
getij *in lib. de Veterinar.* & imaginum
illam fabricationem planetariã, quã
ex Plotino & Arabib⁹ periculosè tra
didit Marsilius Ficin⁹ *lib. de vita cælitus*
comparanda: quo libro non videtur ve-
nenis exhibitis satis idoneam antido
tũ addere. facit enim perinde ac insci
tus & ineptus conuiuator, qui con-
uiuis apponeret cibos multos etiam
veneno imbutos, & dumtaxat dice-
ret, vescimini salutaribus, relinqui-
te noxios: nec indicaret, qui in tam
multis, tam varie conditis vt digno-
sci vix queant, sint illi noxij à quibus
abstinendum censeat. Ludere hoc con
uiuas esset, & lædere. Sapientis con-
uiuæ tunc foret incænatum abire po-
tiùs, quàm, tam apertũ vitæ discrimẽ
subire. Idem ego censeo, de libro illo,
præstare nihil eius quoad imagines il
las credere; quã cum periculo aliquid
in animum admittere.

13. annumerare licet, quæ recentio
ra cõtra visibiles inuisibilesq; hostes,
excogitata nugacissimę superstitionis
& taciti cum dæmone fœderis, quæ-
dam retulit Pictorius, *f* primum de *f Epitome. de Magia. c.* 26. & 27
Cicorij radice, quam die S. Ioannis
Baptistæ paullò ante auroram, cũ au-
ro & argento flexis genibus contin-
gunt; & ferro, per gladium Iudæ Ma
chabæi, exorcizatã, multis ceremonijs
ex terra eruunt, & secum portant con
tra aduersa omnia. deinde de ijs qui
crines pectinando euulsos nõ nisi ter
cõsputos abijciunt; &, si oua comede
rint, eorum testas, non nisi ter cultro
perfossas in catinum proijciunt, timẽ
tes vtrumque neglectum veneficis no
cendi occasionẽ præbere, seruatum,
credentes præcludere nõ potestatem.
Denique qui Sammonici Sereni *Abra*
cadabra dietim ordine retrogrado mi-
nuentes de collo suspenderint; vel alia
Hebræorum ex Rabbi Hama *lib. spe-*
culationis.

14. Quicquid Remigius dicat, non
puto sic dæmoni odio esse salem pro-
fanum, vt ob eius aspersionem malefi
cium cogatur soluere: sed id eum face
re ex pacto, vel vt aliquam introducat
superstitionem. naturalis quoque vis

falis non satis efficaciæ habet ad huiusmodi morbos sanãdum. quare super stitiosa hæc curatio.

a lib.4.fol. 145. 15. Loci mutatio quam Ananias a suadet, vt & nominis mutatio, meritò suspecta est. quid enim virtutis occultæ, ob angelorũ, quos propterea vult simul mutari, proprias vires, habere queat, non video: nec quisquam, opinor, nisi per mendacem Cabbalistarũ dioptrã, Theologis Catholicis exsecrandam. In nominis mutatione quid est (quæso) efficiẽtiæ naturalis? aut q (quæso) angeli non ipsis hominibus, sed hominum nominibus sunt præpositi? quid locus in maleficium influit, ratione angeli loco præsidẽtis? potest situs & loci salubritas aliquid prodesse, vt & in ceteris morbis: potest imaginatio noxia deperdi, nec alia ratione loci mutatio potest prodesse.

16. Clarioris superstitionis est, putare si quid precariò vel furto de malefici domo acceperis, maleficium cessaturum; idque meritò Remigius reprehendit. b Nec.n.hoc aliud est, quam maleficiũ maleficio sanare: par demẽtia illorũ, qui pro philtro vtuntur crepidis, lacinijs vestium, vel præsegminibus vnguium personæ quam amãt; vt docuere veteres scriptores. c

b li.3. demonolatr.c. 2.

c Theocri. in Pharma ceut. Luciã. in Dialo. meretricijs, Melissa & Bacchid. & Apuleius lib.2. de asino.

17. similis est vanitas existimantiũ, d cõtra spectra prodesse canes, equos vel stricti gladij vibrationẽ, ex doctrina Homeri *Odyss.* 7. & Virg. *Aeneid.* 6. *Tuque inuade viam, vaginaque eripe ferrũ.*

d Crinitus libro 7. de honest. discip.c.4. Ananias d.li. 4.fol.155. Lamber. Hortens. in Virgil.6. Aeneid.

Vbi perperam Lamb. Hortesius asserit reipsa compertum ferri aciẽ dæmonas formidare. Iudaica illa opinio fuit, vt patet ex Thargumæo *in cap.* 3. *Cant v.* 8. sed ridicula. Nulla.n.huic rei causa subest nisi quod ictu & vibratione aer dissipatur, & continuũ illud cadaueris, vel corporis aerei assumpti, soluitur: qđ ipsum nihilominus procliue sit dæmoni impedire ictu eluso per diuersionem, vel corporis alterius interiectionem. cur igitur hęc timeat? non certè magis quam culicẽ elephas, vel triceps Cerberus catellum Melitæum. *Plura Tyraeus d.3. cap.*57. Duo ad scribã exempla ex Cæsario. de milite prius est, qui in Meneuelt, quo viuus vti solebat pellito indumento vestitus apparens, nõ potuit gladio fugari; quo cum cæderetur, nõ poterat spectrum vulnerari, talẽ ex se sonũ emittẽs ac si mollis lectus percuteretur. hic apparere desijt aqua adspersus quæ clauo Dominico fuerat superfusa. *Sic ille, li.* 12.*c.*15. Concubina Sacerdotis cuiusdam nocte mortem subsequente, diu ante lucẽ luna splendente cuidam militi apparuit, per viam equitanti. primũ miles & serui audiuere muliebrẽ vocẽ opem postulantem: mox videre mulierẽ rapidissimo cursu ad eos properantem. Mox miles de equo descendens, & gladio sibi circulum circumducens, feminã bene notam intra circulum recepit. *Et ecce ex remoto vox, quasi venatoris, terribiliter buccinantis, necnõ & latratus canum venaticorum præcedentium auditũ tur. Quibus auditis, cum nimis illa tremeret, miles auditis ab ea causis, equum ferue committens, tricas capillorum eius brachio suo sinistro circumligauit, dextra gladiũ tenens extentum.* Approximante infernali illo venatore, ait mulier militi, sine me currere, sine me currere, ecce ap,propinquat. Illo fortiùs retinente, misera se eripere summa vi connixa tandẽ ruptis capillis effugit: quam diabolus insecutus cæpit, equo suo illam injiciens, ita vt caput cum brachijs pẽderet ex vno latere, & crura ex altero. sicq; capta inuito sed vidente milite præda præteruehitur. Miles manẽ ad villam rediens; cũcta narrauit, & capillos ostẽdit cũq; minus ei crederent, aperto sepulcro, cadauer sine capillis, qui euulsi, inuenerũt. *sic ille li.*12.*c.*20. quid hic gladij cõtra spectrũ potuerunt? tã tũdem quantũ monachus spectrũ feriens apud Gaguinum, vt alias narraui *libr.* 2.*q.*27.*sect.*2.*lit.* L. Ex qua narratione vt & ista Cæsarij colligitur & alia, vereor ne superstitio fuerit, ex Magorũ orta circulis coniuratorijs; nẽpe circũducendi circuli, & in spacio illo consistendi. Nam licet crux in medio circuli facta legatur, tamen illi circuli figuræ fidere videbãtur, & crucis efficacitatẽ ad spacium illud circuli restringere, quod improbum profectò. Huius circinationis aliud quoq; exẽplum

plũ reperias apud eũdẽ Cæsariũ *eod. lib.* 12. *c.* 17. de Sacerdote, qui spectris tota per iter nocte infestatus, circulũ circumcirca se ducebat ibi subsistẽs; & illis euanescentibus procedebat; mox iterum se ingerentibus, nouum iterum circulum ducebat: sicq; ad lucem vsq; laborauit. Obseruabis ridiculam illam opinionem de armis, apud Psellũ *lib. de demonibus in fine; Demonicum corpus per totum se naturaliter sensuale, secundum partes singulas absq; medio, uidet, audit, tangit, patiturq; tangendo, & diuisum dolet sicut corpora solida. sed hoc interest, q corpora quidẽ solida diuisa cùm sunt; aut uix aut nunquam restituuntur: corpus uerò demonum, ubi secatur, mox in se itẽ recreatur atque coalescit, sicut aqua aerisq; partes quando aliquid incidit solidum: sed & dicto uelocius demonicus spiritus in se reuertitur: dolet tamen interea dum diuiditur. quã obrem aciem ferri metuit, idq; animaduertentes, qui fugare dæmones moliuntur, tela et enses in rectum ibi constituunt, quo nolunt dæmones aduentare.* Hæc more suo sibi vindicat Rhodiginus *lib.* 2. *c.* 8. & sic Pselli errorem, suum facit. Quod de corporis discessione, & coalitione subita dicit, verissimum est. & experti duo in Hispania Nobiles, mihi non ignoti. Quorum vnus dum nocturno tempore vagatur, in spectrum incidit in specie Aethiopis tetri, mole Gigantæa romphæam stringẽtis. hic, cui plus audaciæ quàm pietatis erat, cetra ficulnea munitus, impetum sustinuit, seq; gerens animosè vulnera cæsim punctimq; hosti ingerit. Sed aerem verberans, donec lassus concidit, & à vicinis, qui ad strepitũ accurrerant domum sublatus, multis post diebus lecto affixus, vix conualuit. Hoc Burgis accidit: alterum Salmãticæ. Degebat ibi Theologiæ studiosus quidam, e prima nobilitate; qui pristinæ castimoniæ & pietatis oblitus, noctu magno periculo & labore parietibus transcensis in quoddã Sãctimonialium monasterium, vsq; ad Dormitorium (vt vocant) se penetrarat. ibi permittẽte Deo, priusq̃ ad cellulam. quã animo præoccuparat, pedetẽtim perueniret, obijcit se illi spectrum, specie viri grauis & honesti, prolixo capillitio & barba, lorũ ingẽs manu tenẽs, & nullo verbo facto; bubulã minitãs insultationẽ. Venerat probè armatus miser ad incestũ, scuto, gladioq;: hũc stringit, illo se tegit. visus sibi nõ semel lat[9] aduersarij, lorũ subiens, haurire, & brachia illi lorumq; rescindere: sed semp brachiũ corpori, lorũ parti amputatæ subitò iũctũ apparebat. tãdẽ lorarius decussatim illi in vtrumq; humerũ sic viuẽti bouẽ mortuũ (vt cũ Comico iocer) impegit, vt in terrã collapsus, vix trepidus se fuga eripuerit; & domũ reuersus deprehenderit, admodũ Sanctæ Andreanæ crucis, sibi in pectore, & in tergo, ad quatuor digitorũ latitudinem, notam contusionis rubore liuoreque mixtæ impressam. tumuit mox vibex, & cũ intolerabili ardore, quasi vermiculare nescio quid, quod grauissimum cruciatũ adferebat, miser sensit sub cute, & (ne vanũ visum putes) altero tertioue post die ad plures migrauit. Nec annũ, nec nomina addo, vt vnius qui adhuc superat, & defuncti quoq; alterius honori cõsulatur. Notent lasciui isti palũbi Dionæi, q̃s nocturnarũ ad stupra discursationũ vtriq; fructus fuerit, & q̃ inanis ista de gladij rotatione cõtra vim dæmonũ persuasio. Nam quod Erastus *a* ex Ioan. Oporino narrat; qui Paracelsia manuẽsis fuerat; solitum Paracelsum noctu consurgere, & machæram suam Helueticam vtraq; manu in hostem inuisibilem huc illuc torquere: id vel ferocientis furoris fuisse putarim, vel ex pacto conuento, sic molestiarum inducias à dæmone paredrio impetrasse.

a *in vita Paracelsi.*

C

18. sit, quod putãt aliqui, remedia quæ contra maleficium vsurpantur nihil profutura, si re non integra adhibeantur: hoc est, irrita fore, si pri[9] tentatum fuerit à medico corporis; a cõfessario animæ, remediũ. solemnis.n. iste solet esse magorum prætextus, vt docet Nicol. Remigius, *b* & nota dæmonũ fallacia; quã vtitur primò; quia, cum sit Zelotypus, veretur ne sanatio, ipsi adẽpta, alijs adscribatur.

b *lib.* 3. *de monolatr. c* 5.

tur. Secundò, vt sic homines à diuinis & naturalibus remedijs auocet. Ex hoc capite valdè mihi suspecta fuit scedula illa, siue programmation mulierculæ medicæ circũforaneæ, hoc anno 1597, hic Louanij, in cuius vno articulo hæc conditio continebatur. Idcirco et suspecti omnes illi medici, q̃ nolunt ægrum confiteri, priusq̃ præscripta ab ipsis pharmaca hauserit.

19. est, putare maleficam non posse maleficium suum tollere, priusquàm libertati sit restituta, & ex vinculis dimissa. potest enim, maleficium maleficio nouo tollere, quamdiu pacto cum dæmone nõ renunciauit, vt docet idẽ Remigius: potest etiam illud per dæmonem destruere, vt quilibet alius remouendo signum, etiamsi adhuc carceribus contineatur.

20. maleficã scopis in ostio positis impedire, ne domo exeat; vel, cõiectis in bulliẽtẽ ollã soleis aut crinib⁹ ei⁹, vel acubus, cogere, vt accurrat; magicæ nugæ sunt, & peccata grauissima. quia nitũtur pacto cũ dæmone inito.

21. minis, verberibus, aut vi maleficos adigere, vt maleficiũ tollãt (cuius rei exẽpla peti posśũt à Remigio, *a*) fieri põt vt liceat; si conditiones q̃dam adsint. primò si certò sciat auctor maleficij. Nã suspectos tm̃, verberare aut alia afficere cõtumelia, nec fas nec iura sinũt. 2. si nihil superstitiosum putetur adhibiturus. 3. dum non existimetur morbũ in alium trãslaturus, qđ ferè semper facere cõsueuerũt, vt exẽplo declarat Grego. Turonensis. *b* videlicet ista diaboli liberalitas est, vt boni nihil vllis hominibus p̃stet, nisi cũ æquali vel maiori hominum damno, quo spectat narratio D. Gregorij Magni, *c* de virgine obsessa; quæ cũ opera magorum ab vno dæmone fuisset liberata, in vnius locum sex vel septem dæmonũ millia successere. Neque hoc poetas latuit. ideò. n. fortassis finxerunt, non potuisse Admeto vitã conseruari, nisi vxoris Alcestis vicaria nece. *d* Vndè rectè noster Tragicus; cũ remisso ab inferis Theseo, Pluto Hippolytum abripuisset, canit, alloquens Atticæ præsidem Deam;

a lib. 3. demonol. c. 3.

b lib. 6. histor. Franc. c. 35.

c lib. 1. Moral. c. 9.

d Euripid. in Alcestid.

Casta nil debes patruo rapaci.
Constat inferno numerus tyranno.

22. Quod remediũ esse contra *Vulturarium* maleficiũ censuit Salisberiensis *lib. 1. c. 11. Horum* (ait) *malitia, etiã cũ plurimum nocent, artificio leui dissoluitur; si videlicet, qui suspecti sunt, conuenti ab aliquo in iudicio crimen suum inficientur; aut, si confessi fuerint, cogantur maleficium reuocare.* quid. n. ad curationem inficiatio virium queat habere, nisi ex pacto cõuento? si tamen aliquis solummodo intendens signum destruere sic interrogaret, non auderem illum peccati, saltem Mortalis, reum dicere.

23. Superstitiosa sunt; vt cũ ad maleficium amoris tollendum, vtuntur maleficio odij, v. g. certo ritu cõsecrãt vel exsecrãt potius columbã nigrã, & diuisam per mediũ dãt comedendã amantibus. Itẽ si, vt odij maleficiũ tollant, vtãtur amoris maleficio, v. g. Eucharistiã sacrã in ore habẽtes osculantur eã quã volunt in amorẽ inducere, vel labijs chrismate inunctis id faciãt. Itẽ siue sterilitatis agrorum maleficiũ tollãt, hostiã sacrã cõminuãt, & tritã in pulueres spargant per hortum vel agrum. Quæ omnia sunt manifestè impia & sacrilega, & tamẽ hæc facta aliq̃n legitur. primum illud refert Hollenus in Præceptorio; de chrismate, alterum Grillandus; cetera de Eucharistia, Cæsarius Eisterbacensis *lib. 9.* D

24. Adde remedia iudiciariarũ superstitionũ, de quib *supra lib. 5. sect. 7. & 9.*

Vltimo notandum multa esse superstitiosa (vt varijs locis ostẽsum) remedia; q̃ ponunt Sprengerus *e* & ex eo Pet. Gregorius *f* de plũbo liquefacto in scutella aqua plena infundẽdo &c.

Et hac de re Codrõchius narrat historiã, ab auctoribus (vt ait) grauibus & certis relatã, cuiusdam mercatoris, *qui cùm in partibus Suetiæ extra quoddã castrum animi causa per quoddã pratum duobus famulis comitatus ambularet, malefica muliere ab vno ex conseruis à longè cognita, adhortatus est mercatorem, vt signo crucis se muniret, quoniam illius distonis potentior uenefica, quæ solo intuitu maleficia inferre sciret, ipsis obuiã uenıret. Quod monitum ipse paruipendens, & ista nunquam sibi timorem*

e p. 2. malef. c. 1. q. 12 in 2. exemplo.

f lib. 13. de repub. c. 3. a nu. 2.

rem incussisse asseuerans, cùm nondum ferè illa protulisset verba, in pede sinistro illatam læsionem expertus fuit: ita vt cum pedē à loco amouere non posset, & dolore lancinaretur, ad castrum equo fuerit deductus, ubi per triduum doloribus auctis, accersito quodam uillico, qui huiusmodi mala curare profitebatur; facto periculo ex plumbo liquefacto, & in aquam supra pedem proiecto, morbum ex maleficio ortum dixisse: quibusdam prolatis uerbis, & tacto pede, per aliud triduum curatus est. sic ille libr. 2. de morbis venefic. c. 2. Modus explorandi solet hic esse, vas aqua plenum imponunt super locum affectum corporis, & plumbū liquatum huic vasi infundūt, interim verba quædam obmurmurātes, & in plumbo coagulato pro varia guttarū conformatione; iudicāt primò, an sit maleficium malum, necne: deinde cuius generis maleficium sit. De qua re tota verissimè idem Bapt. Codrōchus *lib. 3. de morbis venefic. c. 13.* ita pronunciat: *ut modus superstitiosus est, sic & dæmonem cooperari est credendum. quamuis nō desint, qui existiment, à Saturno uim hanc plumbo esse inditā, ut maleficia prodat, quod tamen à ueritate est alienum.* Probare debebant. nunc supponunt tantū, & Planetæ vim tribuunt minimè naturalē. Nam in hāc vel illam guttulas formā coagulari, pro natura morbi; merè & verè est opus non naturæ, sed intelligentiæ. Pergit Codronchius; *Nec laudare possum aliud experimentum, quod à quoddam didici. Vt ægrotus, cum decoctione uerbenæ (uulgò herba sancti Ioannis dicitur) abluatur, & in qua ablutione, si nihil reperiatur, uel decoctio non immutetur in colore, infirmum ueneficio non esse affectum: quod magna copia pilorum, & præcipuè suorum, inueniatur, esse argumentum efficax, non solùm ueneficij, sed & grauissimi, minimeque curam recipientis, quod si pili sint pauciores, morbum esse mitiorem & curationem admittere. Quod si decoctum illud ad nigrum colorem mutetur, signum esse præsentiæ dæmonis: quod si ad alios colores mutetur, alia indicare. Quis uerò non percipit hunc etiam modum esse superstitiosum, cùm illi pili uirtute uerbenæ, nec ablutionis elici uel procreari non possint.* Sic ille *d. cap. 13.* Addo, coloris hanc mutationem etiā ex naturali humorum prædominio (vt aiunt) in morbis non maleficis, sed grauioribus, posse contingere. Idem *lib. 4. cap. 2.* damnat tertium quēdam modum his verbis; *alij columbum per medium scissum uentriculo ægrotantis apponunt, nonnulla uerba obmurmurando. Qui modi & alij consimiles manifestè magici sunt, cùm prorsus uirtute naturali careāt.* adde, nec subsit ratio cur miraculo res adscribatur; maximè cum certa verborum formula vtantur. Postmodum idem iustissimè conqueritur; *remedia multa, tanquam arcana, ex arte magica in medicinam translata sunt: vt multi Arabum sectatores fecerunt: vt Michael Saxonarola in sua Practica, & quidam Bartolemaus, qui practicam & experimenta cum quibusdā introductionibus in lucem edidit. Sic enim multis modis medicina scientia conspurcata remediorum uanitate sæpè coarguitur. Sed horum Satanicorum hominum curationes fallaces, ac incerta sunt, ac sæpè præstigiosæ, ut uideantur per modicum spacium temporis sanare, & reuera non sanent.* Credatur medico docto & pio (quantum ex libris eius colligo) in arte sua.

Et in his omnibus Notandum, semper dæmonum lucrum aliquod sibi ex his comparare, & semper animæ, interdum & corpori nocere: quia semper aliquid admiscet, quo fiduciam in ipsum homo profiteatur; vel quo nos à Deo ad creaturas auertat, & à cœlestibus curis ad cœnosa terrenaque deducat vel saltem à serijs & grauibus ad ludicra & nugatoria. Sic semper in aliquod peccatum animam pertrahit, vt rectè obseruarunt D. Augustin. & D. Leo [a] Obsequitur mancipijs suis, vt firmiùs illa sibi deuinciat, & in peccato retineat. Si Deus permittit hoc modo sanari ægrum, plures in fraudem pellicit: si Deus non permittit, sed impedit, tunc saltem peccatum hoc præcedentibus accumulans, conatur ægros in desperationem adducere. Si malum vni equo auferat, transfert in meliorem. Si mulierem morbo liberet, transfert in virum; si senem, in adolescentem. Si fortem magus in alium non transtulerit, ipsemet necatur, vel

ingens

a *D. Aug. lib. octoginta triū QQ. q. 79. D. Leo sermon. 19. de pas. Do.*

ingens vitę discrimen adit. coactæ nonnullæ Lamiæ; quia non poterant in alios, in suos ipsæ liberos transferre. Narrat auctor Dæmonomanię *a*, fuisse in Gallia qui maleficio, quo læsus erat, curando magum accersiuit: ab hoc responsum; se morbo illum liberare non posse, nisi in eius filiorum adhuc infantulum transferret. consentit impius pater, & à mago sanatur. interea nutrix, re intellecta, infantulum subducit, & cùm eo aufugit: cùm ergo magus non posset in eum transferre, fuit ipsemet à dæmone interfectus. Tolosę idem scriptor ait, studiosum quendam amico suo grauissimè à quartana vexato dixisse, vt febrim vni suorum inimicorum traderet; illo verò respondente neminem sibi inimicum esse, dixisse: da seruo tuo; tādem, cùm hoc illi religio esset facere, magum dixisse; da mihi eā, annuente ęgroto, ipsum conualuisse; magum verò febri oppressum interijsse. Facit lucri semper alicuius certa spes, vt etiam planè futilibus & absurdis nonnúquam cooperetur. sic enim (vt narrat I C. ille Francofurt. *b*) cùm vetula laborans opthalmia studiosum quendam conuenisset, ab eoque petijsset, vt quæ in schedula, quā illi porrigebat, continebantur, sibi non grauaretur exscribere; certam se esse, si de collo illam gestasset, oculorum lippitudine liberandam: & studiosus scripti illius characteres, vel obsoletos cernens, vel obscuriores (vt solent) legere non valens; eorum loco hæc verba scripsit in schedula; *diabolus huic vetulæ oculos eruat &c.* simulque præclarum philacterium muliérculæ tradidit; quod cùm de collo suspendisset, spe plena post paucos dies sanitati fuit restituta. Nimirùm voluit Satan hâc anum decipere, & in superstitione sua obfirmare. Plura si vis, lege *li. 3. p. 3. q. 4. sect. 9.* quib' addi quoq; multa possunt ex Cardinalis Cusani Excitationū li. 2. *in Sermone, Ibant Magi, quam viderant, stellam &c.* vt eorum qui putabant contra sterilitatis maleficium, vel odij inter coniuges prodesse, si quis nidum auium inueniens, caperet ipsam cum pullis matrem: & ideò vult à Mose præceptum, *Deu. 22. ne mater cum pullis capiatur.* simili modo ad vitandas alias superstitiones alia quædam vult Iudæis prohibita, nempe *præcepisse Mosem vasa cooperiri, propter* Dominas Abundas. *sunt enim dæmones, quibus vetulæ offerunt esculenta & poculenta, quæ mundando domum non comedunt, imò seducunt.* Prohibuit *ne vir indueret vestem mulieris. & è conuerso: propter idololatriam: quia mulieres vestes uiriles & arma in honorē Martis induebant: & viri muliebres in honorē Veneris. Hoc festum peragitur à Christianis in Carnisprimio.* Et postea idem addit sequentia exempla, vt ait, superstitionis incurandis morbis: *si res consecratæ ad aliud. quā ad proprium vsum applicentur, est superstitio: ut aqua benedicta quæ bibitur contra infirmitatem, uel spargitur ad fertilitatem, uel datur aliquando brutis. (Nota hoc sanè intelligendum, ut & quædam sequentia. Nā aquam benedictam adhibere, ut remedium naturale, uel addito ritu aliquo superstitioso id uerè malum: sed eam adhibere, ut quid Sacramentale, & uim tribuere Deo per sacramentalia sua, ad corroborationē fidei, mirabilia operari solito; ite ut dæmonis maleficium, uel præstigium cesset, hoc pium & licitum esse Catholicus nullus potest negare, ut docebo sec. 3.) & de lumine cerei paschalis. & de aqua baptismatis (ide his idem censeo quod de aqua lustrali) Abstinere à capite animalium in honorem S. Apolloniæ uel Blasii: uel uerè carpicum luminis consecrat (hoc non intelligo, si loquitur de cera benedicta seu candelis probo ritu benedictis, errat) crux facta de lignis palmarum; balnea in uigilia Natiuitatis & Carnis priuij contra febres, & dentium dolorem non comedere carnes in die Natalis Domini, contra febres, uel ad honorandum sanctum Nicolaum pro diuitijs acquirendis, petendo eleemosynam, (hæc satis clara sunt) eundo ad Sanctum Valentinum contra morbum caducū, ponderādo puerū cū siligine uel cera, (in his potest aliqua superstitio ab extrinseco aduenire: sed secundum se pia sunt & licita) portare cruce circumquaque per cāpos in vere contra tempestates (si non fiat, uim ponendo in tempore ueris, non est superstitiosum, sed licitum:) in certis oblatis super altare, sicut lapidibus in die S. Stephani, & sagittis*

a li. 3. ca. 2.

b lib. 1. de Lamijs c. 8.

giliis sancti Sebastiani, hoc quoque pium, si tantum fiat in honorem & commemorationem certaminis horum Sanctorum, sine fiducia in materia, forma, numero &c.) addit de acu, quę tetigit uestem mortui, de lignis furcæ, de lignis coniungendis contra febres, de hostia non consecrata contra febres (*hæc uerè superstitiosa sunt*) cōtra ictericiam de urina, de pullis &c. puto legendum, *de pediculis*, neque hoc est superstitiosum, cum subsit ratio physica.

QVAESTIO. II.

An liceat remedium petere à maleficis?

Latissimè hæc quæstio patet, in qua multi multa scripsere, multi etiam periculosè admodum errarunt.

Certum est ut hodie, sic etiam olim fuisse, qui maleficia maleficijs tollerent. Nam cùm Corybantes essent numero LII. eorum XXXII. crediti sunt maleficia inferre; alij uerò XX. eadem amoliri. *Sic scoliast. Apollonii lib. I.*

Dico primò *falluntur Iurista, qui existimant iure ciuili licere maleficijs uti, in bonum finem*: nempe ad cura dos morbos vel ad repellendas tempestates; *ut Hostiens. in summ. Azo in summ. Pet. Ærodius lib. rer iudicat. 8. tit. 7. cap. 6. Bart. Salycet. Godefrid. & alij in Leorū C. de malefic. Treibus. Maluetius de sortibus, Grilland de sortileg & alij communiter*. dico falluntur, quia legem illam Constantini quā nitū tur a; recentiore lege sustulit postea Leo Imp. *Cōstitu. 65. ad Stylianū de Incātatorū pœna*; vt rectè aduerterūt Nicol. Remigius: & Pet. Gregorius, & Godelmānus; quam, quod Tribonianus, homo plane scelestus, prætermiserit, causam aliam non uideo, quam quia ab omni erat pietate & uera religione alienus. ibi Leo grauissimis uerbis negat quidpiam uerè bonum his artibus effici: sed apparēs illud bonū, illecebram atque nausam esse; *qua illectos* (inquit) *in malorū omnium extremum ubi à summo bono exciderint, absorbeat, compertum habemus. Notum enim nobis est illas, ut qui se ipsis dedunt, pro creatore ac. Domine insauctis dirisque dæmonijs adhæreant, efficere: & qui illas affectantur hos per externarum rerum latam quandam speciem, undenta in anima excipere, Quale quiddā inter pugnandum meticulosis frequenter accidit; qui dum ictus interdum excipere manu nolunt, illis uel caput uel uentrem exponunt. Sanè uerò si quis aliquo modo incantamentis usus esse deprehensus fuerit, siue ad restituendæ conseruandæue ualetudinis, siue auertendæ à rebus frugiferis calamitatis causa fecerit, is apostatarum pœnam subiens ultimum supplicium sustineto.* Sed & Caroli. V. constitutio hos arbitrio iudicis condigna pœna puniri iubet. b

Dico 2. *Diuina & positiua Ecclesiæ lege semper prohibitum fuit uti maleficis artibus, uel maleficos consulere etiam in bonum finem*. Est communis Theologorum sententia, & etiam Canonistarum. Probatur 1. ex sacra scriptura. Deus id prohibuit. *Leuit. 19. v. 31. Non declinetis ad magos, neque ab ariolis aliquid sciscitemini, ut polluamini per eos.* & cap. 20. v. 6. *anima quæ declinauerit ad ariolos & magos & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi sui.* Vnde patet hoc esse peccatum mortale. Deu. 18. v. 10: *Nec inueniatur in te qui lustret filium suum aut filiā ducens per ignem, aut qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia atque auguria &c.* In nouo quoque testamento uetat D. Paulus, quādo iustā damnationem cōminatur illis, qui ipsi impingebāt eum mala facere ut bona euenirent c: quo significat, graue peccatum esse mala facere in bonum finē: quod tamen prætexunt qui maleficorum opera ad morbos depellendos tempestatesque arcendas abutūtur. 2. probatur ex perpetuo Catholicæ Ecclesiæ usu, quę sēper id improbauit, ut plurimi canones ostendunt d; presbyterū dānarunt, qui bono fine diuinationē superstitiosam fuerat expertus e. 3. probatur ex Patribus, *D. Chrysostomus:* f *citiùs mori homini Christiano subeunda, quā uita ligaturis redimenda. Huc referendum illud B. Leonis* g; cùm eis (*scilicet dæmonibus*) nihil amplius liceat, quā iustitia diuina permiserit; agūt tamē uersutissima arte fallaciæ, ut ex arbitrio, pprię pote-

a *l. eorum C. de malef. & mathem.*

b *Albhusius li. 1. Iurisprudent. Rom. c. 52. Fichardus consil. 112. Laur. Kirchoni tom. 2. cens. 2. Mollerus cō stit. Saxon. p. 4. sect. 2.*

c *ad Rom. 3. u. 8.*

d *c. quis sine Saluatore, 26. q. 2. c. admoneant. c. nō obseruetis 26. q. 7.*

e *c. ex tuarum de sortileg.*

f *homil. 8. in epis. ad Colos.*

g *serm. 19. de pass. Domini.*

potestatis aut parère videantur, aut lędere; & multis (quod dolendum est) ita per nequitiã simulationis illudunt vt quidam illos & timeant pati infensos, & velint habere placatos; cùm beneficia dæmonum omnibus sint nocẽtiora vulneribus. quia tutius est homini inimicitiam diaboli meruisse, quã facere. *Nec non ista D. Augustini;* a cùm ergo causę articulus venerit, vt hęc proponatur cõditio. aut faciendũ esse contra Dei pręceptum, aut ex hac vita emigrandum; quorum duorum homo si cogatur alterũ eligere; comminante mortem persecutore (*idem est de morbo per maleficium immisso*) ibi eligat deo dilecto emori, quàm Deo offenso viuere. ibi oderit in hoc mundo animam suam, vt in uitam æternam custodiat eam.] Ex his

a *tract. 51. in Ioan.*

Infertur primò peccare iudices, qui cogunt maleficas benedictione quadam iis quos læserunt maleficium auferre. Nam hęc benedictio illarum, nihil aliud est, quam formula qua ex pacto dęmõ cessaturus: et si benedictione vera sanandus æger foret, præstaret vti benedictione Sacerdotis, vel alterius probi hominis, quàm malefici: cuius oratio Deo est exsecrabilis, neque licet nobis cũ infidelibus hæreticis, apostatisque oratione in diuinis iungi. Vnde sequitur etiam maleficam obtemperantem tali iussioni, & ægros hoc remedio utentes peccare. Valde quoque falli illos, qui existimant licere maleficiis sanitatem quęrere vel cõferre, si id magistratus iubeat.

Infertur 2. veram esse decisionem *articuli Parisiensis* 5. Quod licitum est vti magicis artibus, vel aliis quibuscumque superstitionibus à Deo & Ecclesia prohibitis, pro quocunque fine bono; error. quia secundum Apostolum non sunt facienda mala, vt eueniant bona. *& decisio artic. 6.* Quod licitum sit, aut etiam permittendum maleficia maleficijs repellere error. *& artic. 7.* Quod aliquis cum aliquo possit dispensare, in quocumque casu, vt talibus licitè vtatur, error.

Infertur 3. impium & hęreticum esse dictum Paracelsi, b] nihil referre, an Deus, an Diabolus, angeli vel immundi spiritus ægro ferant opem, modò morbus curetur.

b *lib. de morb. caduco. & li. de hyperphys. morbis cur.*

Infertur 4. periculosam esse, & erroneam: vel saltem non satis euolutam & explicatam sententiam Nicolai Remigij, c *precariò non licere opem à maleficis impetrare; sed licere, vi & verberibus eam extorquere: qui hoc faciat, nunquam, qui illud, semper lethaliter peccare.* Quorum vtrumque falsum videtur. licet enim aliquando id precibus petere & impetrare: aliquando etiam verberibus ad id adigere, non licet. Non igitur eò recurrendum; sed res longè aliter explicanda. distinguendum videlicet primò inter maleficum paratum auferre maleficio nouo, & non paratum: aliter enim peccat qui hunc, aliter qui cogit illum. 1. distinguendus auferendi modus, an cum maleficio, an sine illo id fiat: quæ communiter theologi solent attendere.

c *li. 3. dæmonol. c. 3.*

Igitur primò falsa & erronea est sententia Paracelsi & similium, licere maleficia maleficijs tollere.

Quidam putant licere tollere maleficium, non per maleficia, sed per res tamen superstitiosas & vanas: videntur hoc multi Canonistæ tenuisse, & nõnulli Theologi, & legistæ. d si superstitionis vocabulo hi DD. rectè usi nequit negari, hãc opinionẽ quoque erroneam esse. quia superstitio res est per se mala: nec malũ licet facere, vt bonũ eueniat. docet hoc Siluest. *verbo maleficium num. 9.* Rosella *verò* & Tabiena non tenent illam opinionem, sed dumtaxat referunt.

d *Hubertin. Goffred. quos sequitur Spriger. in Malleo & eum simpliciter referunt, nec refellũt Petr. Oregor. supra & Richeus lib. de prob. aqua frigida.*

Alij itaque fatentur per superstitiosa media tolli non posse: posse tamen per vana, quę nõ sint illicita, sic Ioãn. Friburgens. *in summ. confessar.* & id sequitur Rosella, e qui exemplum posuit, si maleficiati facerẽt celebrari tres missas de Domina & postea omnino nudi operã darent liberis quærendis, credentes sic maleficium cessaturum. Sed hoc exemplum mihi non placet, tum quia rem ad certum numerum missarũ restringere, id nõ caret superstitione;

e *u. impementum 15 nu 19.*

ftitione; tum quia medium illud non modo vanū est; sed & inhonestum, & vix potest peccato carere: si tamen omne peccatū impudicitiæ & inuerecundiæ deforet: neque vis in numero poneretur; neq; fides adhiberetur ipsi actui, sed misericordiæ diuinæ per missæ sacrificia propitiandæ: tunc posset admitti exemplum. Deinde si *vana* remedia sumāt, pro omnino vanis hoc est inanibus, sicut omnis vana locutio est peccatum, sic nulla vana operatio caret peccato, saltem veniali, *ca. illud 26.q.2.* si vero vana vocant indifferentia, tūc si quis adhiberet ea, inuincibiliter nesciens esse peccatum, nullum foret peccatum; si non inuincibiliter, non tñ affectate ignorans, foret tantū veniale: idem foret, si quis faceret credens aut volens experiri an per talia maleficium soluatur, nonper operationem diaboli, sed per cessationem eius ab operando; propter pactum quod maleficus cum diabolo habebat de cessando quando hoc vel illud fieret. *vide Silu. supra num. 9.*

Tertia sententia, quædam est Pet. Aureoli *in 2.d.34.q.2.* & Angeli *verb.* superstitio §. 13. licere à malefico parato petere. vt maleficiū maleficio tollat. Exemplum huius rei suppeditat Ioannes Nider. *a Inquisitor* (inqt) *E-duensis mihi referebat, quod modus tollendi maleficiū, aut se vindicandi in malefico, talis practicabatur suo tempore. Venit enim aliquis læsus in se vel in suis ad maleficam sciscitans malefactorem. Tunc malefica plumbum liquefactum aliquoties fundebat in aquam: quousque opere dæmonis in plumbo imago aliqua videretur: qua visa imagine: malefica quæsiuit ab explorante, in qua parte vis lædi maleficum tuum, & in eodem vulnere eum agnosceres? cumque explorator locum eligeret, statim malefica in eadem parte imaginis, quæ in plumbo relucebat; fixuram vel vulnus per cultrum posuit, & locum vbi reum inueniret indicauit: nomen tamen nullatenus manifestauit: sed experientia teste maleficus per eam maledi reperiebatur, sicut sua imago plumbea.* hæc ille. hoc ergo secundum Aureolum liceret: & secundum Remigium posset verberibus maleficus ad hoc faciendum adigi. Argumenta Aureoli sunt. primò licitum est ab vsurario parato vsuras petere; & à parato conferre Sacerdote, in peccato Mortali constituto, sacramenta petere; & deferre iusiurādum idololatræ, quē scio per falsos Deos iuraturum. ergo similiter in nostro casu petere à malefico parato &c. Secundò non potest excogitari remedium aliud ad tollendum maleficium: ergo si hoc quod vnicum est vti non licet, nō licet illud tollere. Sed hoc meritò censetur durissimum: potius ergo dicendum, hoc vnico me dio vti licere.

a *in epit. Formicarij ca. 3. in fine.*

Verùm hæc argumenta nullius momenti sunt. Eorum enim quæ in primo ponuntur argumento planè dissimilis ratio est. nam illic inducuntur ad id, quod sine peccato facere possunt, si velint. sacerdos enim potest conari conteri, etsi tempus habeat cōfiteri: vsurarius potest dare mutuum simpliciter; idololatra potest per Deū verum iurare: sed operatio malefica, quæ petitur, est intrinsece mala, nec sine peccato fieri potest, ideoque nec peti. quia petendo consentit eius malitiæ, quod semper illicitum, *b* & teste Apostolo ad Roman. *digni sunt mortæ non solum qui talia faciunt sed & qui consentiunt facientibus.* In secūdo argumento, falsò supponitur, alia remedia non superesse. supersunt enim alia, de quibus postea: quod si non superessent, præstaret mori millies quam per peccatum semel sanari. nam bonum animę corporis bono præferendū est, & bonor Dei cunctis anteponendus. Neq; hoc durum videri debet scienti, quod *qui amat animam suam plus quam Deum, perdet eam* &c.

b *D.Thom. de malo 13. q.4.*

Remigius verò coactionem suam astruit sequentibus argumentis. primò quia talis coactio inhonorat Diabolū, & est expers omnis pacti. ergo licita est. *Respon.* magis inhonorat Deum, quia cogit aliū peccare, immo nec inhonorat Diabolum, quia cogit maleficum vt inuocet & honoret dæmonem: ipse quoque eum honorat; quia non modò credit dæmonē posse hanc medelam adferre, sed etiam concurrit positiue ad actum positiuum. dæmon

verò

verò pluris hoc facit, quam mancipij sui iniuriam, cuius afflictione solitus est gaudere. Nec potest dici expers pacti taciti, qui cogit maleficum ista perficere, virtute pacti quod maleficus cum dæmone inijt.

Secundo probat hoc pacto, licet à fure fugiente rem vi sibi ereptam alia vi repetere: licet arcem ab hoste iniuste occupatam armis recuperare: licet vinculis per tyrannidem mancipatũ, astu violenterque eripere: cur non hæc vis licita, vt innocentem morbis indignissimis sanemus? *Resp.* illationẽ esse vanã, quia reliqua illa licita sunt, & iuri diuino naturalique consentanea; maleficium vero maleficio sanare omni repugnat iuri.

Tertiò nititur auctoritate *l. nullus Cod. de malefic. & mathem.* vbi tantum punitur qui aruspicem vel magum induxerit precibus vel suasionibus. ergo criminis atrocitas in hac suaui inductione consistit. Confirmatur, quia Photius in Nomocanone dicit legis illius pœnam tantum debere intelligi, vbi θυσιῶν, id est, per sacrificia & mactationes, negotium peragatur. Non ergo locus est pœnæ, quando malo adiguntur. *Resp.* puerile argumentum hoc esse, illi simile; si quis dicat, lex eum punit, qui præmijs & blandicijs, & per artem lenoniam mulierem ad flagitium pellexerit: ergo criminis fœditas in hac blanda inductione & pellacia posita est: & inferat postea, igitur puniri minime debent qui vi minisque matremfamilias in thori violationem impulerint. Constantinus autem idtantum vetuit ea lege, quod quidam sibi licere putabant. nã sponte facienti, nullam se iniuriam facere credebant: id vero quod multo grauius erat, non vetuit ea lege, quia res apertè iniqua minus indigebat noua legis coërtione. Quare Salyce. & Fulgos. mentem Imp. attendentes, de quibusuis euocatoribus & prouocatoribus idẽ obtinere censuerunt: nec illa Photij limitatio vlterius protrahenda quam vt significet imperatorem de illis egisse maleficis, qui tum tẽporis priuatim, prætextu amicitiæ, & hospitij recepti in domos gẽtilium, dæmonibus clanculum sacrificabãt: quod ipse fieri prohibuerat alia lege. *a* Nec tamen vllus sanæ mentis hinc inferat, licita fuisse maleficia Magorum, in quibus non sacrificabatur: potest enim vnum factũ ex pluribus capitibus illicitum esse: quorum vno cessante, ratione reliquorum adhuc illicitum manebit.

a *l. 2. C. Theodos. de malefic & mathem.*

Dico igitur tertiò, *sententia hac Aureoli, Angeli, & similium est erronea & caussa multorum peccatorum: nec licet vllo modo nec ab imparato, nec a parato petere, vt maleficium maleficio tollat.* hæc est communis sententia Thelogorum, Aureolum & Angelum ideo grauissime reprehendentium: *tenent quod dixi D. Tho. D. Bonau. Scot. Tho. de Argentina & alij in 4. d. 34. Silu. verb. maleficium q. 8. Armilla n. 2. Tabiena ver impedimentum 12. n. 9. Rosell supr. Caietan. 2. 2. q. 78. art. 4. Pet Ledesm. ad 3. q 58. a. 2 d. 2. Alfons. a Castro li. 1. de iust. hæret. punit. c. 15 Sprenger. p. 3. mallei. q. 16. Nider. sup. Nauar. c. 11. n 29. Angl. q de arte Magica ar. 6. diffic. 2. Abulens. in c. 19. Matth. q. 90. litt. O. Dom. Sot. in 4. d. 34. q. 1. a. 3. & 8. de iust. q. 3. a. 2. Viguer. c. 16. §. 4 Martin. Ledesm. in 4. q. 60. a. 2. Brianson. q. 13. conc. 2. Orbell. q. 34 Vngarellus addit. ad Angel. d. §. 13. Henriq li. 2. de matrimon. c. 8. n. 2 & n. 3. in fin.* Probatur quia hoc sacræ litteræ, canones, ius ciuile & SS. Patres improbant, vt ostensum fuit concl. præced. 2. quia non licet consensũ præbere in peccatũ alterius. *b* 3. quia licet sic paratus peccare: hoc tamen peccatũ, & illo tempore, non faceret, nisi inductus. 4. quia vt actum per se malum nemo vnquam licite facit; sic, nec ad eũ licite poterit induci. *c* Nota magis peccare, qui cogit inuitũ, quam qui orat paratum. nam qui cogit inuitum iniurius est cogendo, & simul cooperatur qui petit à parato, nullã ei facit iniuriam. quod nota contra Remigium.

b *Rom. 1. v. vlt.*

c *vide. D. Tho 2. 2. q. 78. a. 4. Turrecre. in c. mouet te 22. q. 1. Sot. lib. 6. de iust. & iur q. 1. a. 5. Cast. & al. supra.*

Dico quartò *haut dubiè potest maleficus induci, vt per modum aliquem licitum tollat maleficium.* in hanc sen. etiã conueniũt omnes in præcedenti conclusione citati DD. & est verissima, caretque dubitatione; sed indiget tamen explica-

plicatione. nam quidam DD. non satis clarè loquuntur, etsi benè sentiant. Guido Briansonus *in collectario supra 4. sent. quest. 13. corel. 3. Immò* (ait) *ego fortiùs dico, quod si aliqua persona erat impedita, vel vexata quacunque vexatione per aliquam personam sortilegam per pactum dæmonis: & per orationes, vel vota, vel artes, non posset sanari, nisi ab illa persona quæ talia intulit. Dico, quod accederem ad illam personam, quæ mihi dedit talia, non vt faciam homagium diabolo, nec vt colam illum sortilegum; sed vt mihi auferat, quod mihi dedit. Si ipse agat cum diabolo, ego non consentio: sed tantum peto, vt remoueat malum, quod mihi dedit. Et multoties iustitia cogit tales, vt restituant sanitatem, quam abstulerunt. imò si proprius diabolus dedisset mihi talia; dicerem sibi, quod à me remoueret tale impedimentum: nullo tamen modo faciendo sibi homagium.* Sed quod ait de Diabolo, id ego prorsùs periculosum puto, & meritò negauit Sotus *in 4. d. 34. quest. 1. a. 3.* Nam non possum petere, vt ab amico; quia cum eo inimicitias, indicente Christo, gerere debeo: omnis etiam mihi cum eo familiaritas & communicatio interdicta est. Per modum verò imperij, non possum iubere: quia mihi non subijcitur. Dumtaxat in Dei nomine, per exorcismi modum, ei possem imperare. Nec etiam simpliciter verum est, licere semper petere à malefico vt malum remoueat. Quid si enim sciam maleficium non posse tolli, nisi modo illicito? certum est me tum non posse petere *a*. quid si etiam moraliter mihi constet maleficum, etsi possit tolli sine maleficio, non tamen sub laturum nisi cum maleficio? certum etiam puto, tum non licere petere, vt tollat. *b* Potest huius rei exemplum dari, quando petitur tolli ab eo, qui non est auctor maleficij, nec locum & modū maleficij & curationis ab ipso malefico, vel homine alio intellexit: nam talis non potest curare sine maleficio alio, aut dæmonis cooperatione noua. Quare rarò admodū, vel vix vnquam licebit petere ab alio, quàm ipsomet maleficij auctore.

a *Pet. Ledesm. supra.*

b *hoc voluit haud dubiè idem Ledesma, & Henriq. d. n. 3. in fin.*

Dico igitur quintò, *licet à malefico petere, immò licet etiam illum minis & D. uet us verberibus cogere, vt maleficium tollat; quandocumque probabiliter credo illum sine maleficio, modo aliquo licito id facere posse; sine quandocumque non sum moraliter certus, quod vtetur modo illicito.* est sententia communis *Henrici postea citandi, Scoti & omnium creatorum in conel. 3. & Praeterea Ioann. Bassol. Vorilloni in 4. d. 34. Caietan. in verb. maleficium. & in opusc. 12. tom. 2. Gabr. in 2. d. 28. a. 4. dub. 2. Binsfeld. in l. eorum quest. 5. C. de malef.* probatur, quia hoc est vti iure meo, & inducere magum ad id, quod facere tenetur; & sine peccato, si velit, potest facere. non autem est consentire pacto quod dæmon habet cum mago. De coactione id concedit Remi. de precibus negat. sed ratio nostra, & communis sententia DD. de precibus idem conuincunt. de iussione exemplum habemus B. Theodori Archimãdritæ; qui Theodorum Magū ad pœnitētiam adductum iussit, primùm omnia peccata sua confiteri. 2. si quos haberet libros maleficos in medium proferre. 3. quoscumque homines aut domos aut animalia maleficijs suis obstrinxerat, dissoluere. 4. non amplius ea in quemquam exercere, sed pœnitentiam agere. *c* De verbere & minis probatur quoad eos, quos constat maleficio læsisse. quia non tam infero iniuriam, quàm illatam repello: & sicut crumenam meam possem furi extorquere, sic etiam possum mago quam quasi detinet corporis sanitatem. Confirmatur hoc, quia docet experientia, nunquam nisi vi coactos maleficiū tollere velle. Dixi, leuibus verberibus: quia grauia vulnera vel immodicos cruciatus inferre, id ad iudicē sceleris vindicē, non ad priuatos pertinet. Leuia non erunt, si maleficæ inde immineat periculum vitæ, mutilationis, aut grauis morbi.

c *Georgius in vita S. Theodori, apud Suriū. mēs. April.*

Caietan. *d* cautelam proponit, vt quis expressè protestetur, se nihil commune cū Diabolo habere velle. Hæc sanè prorsùs necessaria cautio, quando petitur ab eo malefico, qui nō intulit maleficiū. vix enim (vt dixi) si-

d *tom. 2. opusc. 12.*

k ne

ne peccato talis potest maleficium auferre. Sic cum crudelis & nefarius Bertulphus dixisset coniugi suæ B. Godoleuæ; in eam ferociæ suæ causam, esse dæmonem, & ex maleficio natum dissidium; addidisset que se nosse fœminam, quæ iactitet se posse illos mutuo amore & beneuolentia adeo connectere, vt non queant coniuges ardentius se amare: respondit Sancta mulier; *Christi ancilla sum, illi ego me omnia commendo, si tamen absque sceleris alicuius commixtione id fieri potest, quod dicis, non refragor.* a Si quis ab ipso, qui nocuit, medelam petat; fortassis absolute loquendo non est necessarium addere illam protestationem, sed sufficiet absolute (in casu conclusionis huius quintæ) petere ut nocere desinat. quia res quæ petitur bona & iusta est, nempe non nocere proximo; & potest ac tenetur maleficus id licito modo facere. nempe per medium aliquod naturale (si nouit) vel per signi destructionē. ideo quod de pecunia ab vsurario mutuanda dictum, id hoc loco vim obtinet. Attamen semper vtilius erit & tutius hāc protestationem adijcere, maxime si petatur ut tollat maleficium, vel quid aliud huiusmodi, quod non nudam cessationem; sed quiddam actus positiui significat. quia malefici vt plurimū sunt homines idiotæ, & alia quam superstitiosa remedia ignorant. Quare etiam consilio, ut petatur ab eo, quo remedio sit vsurus. si nolit dicere, non est utendum eius opera: quia hoc ipso satis indicat se usurum remedio illicito. Si uerò indicet remedium; tunc si satis prudens es & doctus, ipse considera & discerne an sit licitum necne; si non es idoneus iudex, doctiores & prudentiores consule; si dubitetur an sit medium naturale, consulantur medici; si uero an sit diuinum, consulantur theologi. In his etiam diuinis aduerte, tunc præstare illa applicari a Sacerdote, quam a malefica. Nam si miraculosa operatio est, Deus illam potius operabitur per seruum suum, quam per Diaboli mancipium. si malefica dicat, non profuturum, nisi ipsa adhibeat: satis hinc apparet, aliquid eam adhibituram ex pacto conuenio. Quare nec uidetur toleranda praxis quorumdam iudicum; qui cogunt maleficas benedicere ægrotis ex maleficio: & si sanentur, tunc habent pro indicio certo, quòd sint maleficæ. Liceret tamen iudicibus eas cogere, ut citra maleficium liberare conarentur, sicut licere priuatis iam docui, atque ita intelligendus Briansonus *d. c. el. 3.* Quod si res moram non pateretur, & maleficus non foret persona rudis & idiota, sed satis prudens ad discernendum maleficam curationem a naturali uel diuina; et túc aliquis simpliciter secutus fuisset sententiam Petri Ledesmii sup. credidisset que dicenti se non vsuram vllo maleficio, non auderem damnare post factum: sed ante factum semper utendum puto consilio et examine quod dixi. Reuera.n. qui non examinat, neque interrogat, neque protestatur, neque aliam adhibet cautionem ut intelligat, an remedium quod adhibetur sit legitimum, an illicitū: is non videtur facere, quod in se est, sed obicere se temere periculo peccandi, quia nouo periculo peccandi obijcit rudem illam et idiotam et peccatricem animam.

a *Droge Gestellensis in uita S Godeleuæ 6. Iulij.*

QVAESTIO III.

An liceat maleficij signum destruere, ut Diabolus nocere desinat?

NOta primò signa maleficij vocari, ollas, ligamina, claustra, plumas, leberides, et similia; quæ, ex pacto cum dæmone inito, magus adhibuit ut aliquis maleficio lædatur, pactum verò esse solet, vt quamdiù ligula sic nodata fuerit, vel tale quid sub limine defossum, vel sera clausa manserit; tamdiù talis persona sit maleficiata; aut moriantur, qui in tali loco erunt, aut intrabunt vel exibunt, et huiusmodi. de quibus actū *lib. 3.* Porro de ligaminibus et ollis, res notior est, de *seralegi* apud auctorem innominatum lib. pœnitentialis à Rectore et academia Coloniensi ante annos centum approbati, et excusi, *cap. 70. quod est de*

est de impotentia coeundi: Parisijs (ait) *contigit quod quadam sortiaria virum, qui eam reliquerat impediuit, ne posset cognoscere aliam, quam legitimè superduxit. fecerat enim incantationem suam super clausam serã, quã in puteum quendam misit, & clauem similiter in puteum alterum: & sic diabolo promouente vir ille factus est impotens cum uxore sua*. Quæritur ergo V. *liceat aperiendo claustrum, comburendo capillorum glomum, soluendo ligulæ nodum, uel effodiendo ollam, & exurendo quæ in illa habentur, aut similia remouendo perdendoque, maleficium destruere, & liberare maleficiatum?* Duæ de hac re sunt sententię. vna, nullius quod sciam in libris editis, in quibus nondum mihi contigit inuenire, sed nostris tẽporibus Ioann. Hessels à Louanio, *in prælectione lib. 4. sent.* docuit; nullomodo licere. hoc hautdubiè pio docuit animo, & vt homines à maleficio absterreret: quàm tamen prudenter & verè, manifestum spero fore ex ijs quæ hac quæstione differentur. multi ex eius discipulis, rem non multùm discutientes, neque auctores alios curãtes, Pythagoręrum more, vt oraculum exceperunt; neque in scholis tantùm docuere, sed in concionibus adeò nonnunquam calidè; vt contra sentientes damnare, & etiam pœnis Ecclesiasticis coercere, sint conati; non modicam scrupulorum carnificinam etiam pijs & bonis, inijcientes. hoc ergo diligentiùs res discutienda, quàm cùm superioribus annis docerem, ideò breuiter perstrinxi, quòd tum nescirem aliquem ex doctioribus communem sententiam, quam amplectebar & amplector, improbare.

§. 1. Hesselij & discipulorum eius argumenta fuere. primò, cùm signum amouetur; sanitas exspectatur non à Deo vel sanctis, per miraculum; nec ab humana voluntate, nec à causa naturali. ergo à diabolo. Sed hoc est superstitiosum. ergo non licet amouere.

2. Qui signum tollit ea spe, vt nocumentum cesset, miscet se pacto, quod malefico cum diabolo itercedit; quia diabolus cum malefico pactus est, vt signo posito ipse noceat, signo remoto nocere desinat. ergo talis societatem quandam cum diabolo init, cui coniungitur, & communicat in pacto conuento eius.

3. amouere signum, est colere diabolum, quia est protestari, quod possit nocere quibus & quando voluerit, quasi ab alio non pendeat; item quod sit fidelis & verax, qui pactum seruet cum suis: sed diabolum honorare vel colere non licet. ergo nec amouere signum licebit.

4. Non licet declinare ad magos, vt scripturæ docent: sed qui amouet signum, declinat ad magos. ergo. Min. probatur, quia petit à malefico vt signa tollat, vel vt sibi tollenda ostẽdat.

5 Qui amouet signa ostendit se maleficos & dæmonem timere: sed S. S. iubet nos solum Deum timere.

6. Non tantùm res quæ ponitur vel amouetur, est signum diaboli, sed & actio circa rem, vt positio eius ad nocendum; permanentia eius ad nocumenti perseuerantiam, amotio eius ad nocumenti cessationem: sicut non tantùm aqua est Sacramentum Christi; sed & ablutio per aquam facta. ergo sicut qui ponit signum, exercet sacramentum Diaboli, sic & qui amouet. Exercet enim vterque actionem ad eum effectum consequendum, ad quem aliter non valet, nisi ex Diaboli institutione.

7. Diabolus nunquam spontè cessabit à nocumẽto corporali, nisi vt grauiùs noceat in anima: cum sit hostis noster capitalis, semper cupiens quã maximè nocere. ideò, iuxta D. Leonem, *beneficia eius cunctis sunt nocentiora vulneribus*: ergo per cessationem nocumenti, quæ fit amoto signo, grauius infert nocumentum vel amouenti, vel maleficiato, vel vtrique.

8. si licet signa maleficij amouere, vel ad ea implorare opem malefici: igitur quoties quis maleficiũ patitur, nec aliud superest remedium quo adiuuetur, tenebitur procurare signi amotionem: sicut tenetur homo ægrotus licito ac possibili remedio procu-

rare, vt sanitati restituatur: peccaret enim si sic sanitatem à Deo exspectaret, vt interim medici consilia reijceret. Atqui nemo eorum, qui sunt in contraria opinione hoc docet, videlicet hominem aliquando ad amouendum vel destruendum maleficij signũ ex conscientia obligari.

9. Si id licet, ergo illi rectè faciunt, qui maleficis ad quæstionem vocatis abradunt omnes pilos corporis, ne quo maleficij signo corpori adhærente, reddantur insensibiles, ideoque ad confessionem cogi non possint, quod tamen videtur satis manifestè superstitiosũ. Vnde Frã. à Victoria *in relec. 12. de arte magica:* si (inquit) ad expulsionem dæmonum radũt pilos aut capillos, aut aliquid eiusmodi: est magia manifesta. Nam veri sancti, qui gratiam Dei habent, nunquam vtuntur talibus ritibus aut obseruationibus.

10. Probari posse videtur ex eo, quod Dominus dicit in Euang. *hoc genus dæmoniorum non eijcitur nisi in oratione & ieiunio.* sensus enim est non aliter rectè eijci. ergo si quis dæmon eiusmodi intrasset in aliquem per maleficium, non liceret egressum eius procurare per signi amotionem.

11. probatur ex eo quod D. Hieronym. commemorat *in vita S. Hilarionis*; ad quem cùm adducta esset puella à dæmone obsessa, & dæmon clamaret; se inuitum in puellam ingressum fuisse, vtpote vi maleficiorum coactum; nec se posse eam relinquere, nisi priùs ablatis signis sub limine positis: vetuit vir sanctus signa perquiri, & orationis virtute dæmonem expulit: *ne* (inquit Hieron.) *aut solutis incantationibus recessisse dæmon videretur, aut ipse sermoni eius accommodasse fidem.* igitur, ex Hieronymi sententia, perquirere & tollere signum, vt nocumentum cesset, ad incantationem pertinet: alioquin ad miraculum diuinum non recte confugisset Hilarion; sed remedium facilè ac promptum de signis amouendis, si licitum erat, præscribere debuisset; ne Deũ tentare videretur.

12. apud Gratian. *ca. si per sortiarias 33. q. 1.* vbi enumerantur legitima remedia maleficij, nulla fit mentio requirendi & destruendi signi: nec quisquam alius veterum Ecclesiæ patrum reperitur, qui de remedio hoc tanquam licito loquatur. Si respondeas: esse argumentum negatiuum ab auctoritate negata. Vrgent, non esse ab auctoritate negata, sed ab auctoritate negante. quia cùm remedium tollendi signi sit facile & cuique obuium, eius maximè mentio fieri debuisset, si licitum illud concilia & patrum decreta censuissent.

13. Diabolus non est alligatus signis; potest enim nocere sine signis, & positis signis liberum illi adhuc est non nocere, vt & amotis adhuc nocere & non desinere. ergo frustrà tolluntur signa, nisi pactum malefici & Diaboli intercederet. ergo remouens consentit in hoc pactum.

14. Diabolus non potest diutiùs nec fortiùs, nec breuiùs, nec leniùs hominem affligere, quàm & donec ei Deus permittit, qui pactis huiusmodi non astringitur: ergo absurdum est exspectare remedium ab huiusmodi remotione signi, aut curare talia diaboli pacta: sed recurrendum est ad Deum, in cuius potestate est Diabolus. His illi argumentis vtuntur, quæ verbis ipsorum retuli: ne quis suspicetur me minùs bona fide agere.

§. II. Nihilominùs fit conclusio, K *signa maleficij etiam spe cessationis morbi seu mali licet quærere & inuenta remouere & tollere.* dico, *spe cessationis*, quia fatentur opinionis contrariæ assertores, in contemptũ & delenionem Magiæ superstitionis, ipsiusq; Diaboli, licere maleficij signa tollere, destruere, atque abolere: immò sanctum id esse, si ex solo odio totius artis, & intẽtionis Diabolicæ id fiat: sed negant, id licere ea spe, & intẽtione, vt nocumentũ cesset. *Notandum primò*, quod omnes fatemur, signi ablationem nullam habere vim naturalem neque supranaturalem mali auferendi seu sanandi; sicut nec eius

positio

positio vim ullam huiusmodi habuit, ad malum inferendum. sed sicut, posito signo dæmon fuit, qui nocumentum intulit; sic ablato signo, dæmon est, qui malum aufert, quia cessat nocere. cessat autem, quia sic cum mago pactus fuit; non quod pacto se ligari putet, sed quia hoc sibi iudicat expedire ad animarum perniciem. Notandum 2. aliud esse uti peccato alterius ad bonum, aliud cooperari peccato alterius. nam peccato alterius vti possum ad commoditatem meam; quando ille potuit peccatū vitare, & licito mō mihi gratificari, vt dictum de vsurario praecedenti q. ipsius enim malitia mihi nocere non debet. Cooperari verò peccato alterius nunquam licet, quia nūquam peccare licet; cooperor uerò quotiescumque peto ab alio, id quod quod alias sine peccato nequit præstare. Quando ergo peto, vt maleficium maleficio, vel nouo pacto inito, tollat; cooperor peccato: quando peto vt id faciat, destruēdo signum iam ante initi pacti, seu sine maleficio, & ipse me nolente adhibet nouum maleficium; ego illi non cooperor, sed vtor tātum eius peccato. Est doctrina Soti, & Pet. Ledesm. & alior. mox citandorū. Notand. 3. Signum tolli vel ab ipso qui posuit, vel ab alio qui non posuit. Si ab eo qui posuit; vel ille inierat duo pacta cum dæmone, vel vnum tantum. duo quidem, quando conuenerat, vt dæmon permanente signo debeat nocere; & sublato signo teneatur nō nocere. nam hic vnum pactum fit de positione signi, alterum de ablatione. Vnum tantum fit, quando simpliciter conuenitur, vt signo permanente teneatur dæmon lædere. huius pacti vis includit, non vt sublato signo teneatur non nocere, sed vt, si velit, possit non nocere. Quando duo sunt pacta, tunc consideranda est duplex, quæ potest accidere, malefici intentio. Si maleficus cū tollit, vult sibi seruari pactū; illud secūdū non licet tollere: quia hoc est confirmare illud pactū. Si verò maleficus ex pœnitētia pacti initi mō tus, vult pactum suum cum dæmone initum cessare; & ideò, vt rescindatur; tollit signum, quod est pacti vinculū, & tollit nō quatenus ablatio signi est signum secundi pacti; sed quatenus est destructio primi pacti; potest tollere, quia sic non confirmat secundū pactū, sed rescindit. Quod si sit alius qui tollit: hic non fecit vllum pactum cum dæmone, nec potest dici cōfirmare primum malefici pactum; quia illi non cooperatur. Sed si gnarus secundi pacti quod maleficus fecit, illud tollat, quia vult à malefico seruari secundum pactū; ille quantum in se est pactū confirmat, & sic malo cooperatur, quare hoc non licet; si verò vel ignarus vel gnarus, illud tollat dūtaxat, vt maleficiū destruat, vel vt pactū rescindatur, sperans dæmonem libere cessaturū à nocendo; nullo modo cooperatur pacto: non primo, quia iuxta illud non operatur: nō secundo, quia illud nō curat, sed vult facto suo destruere primum. Deniq; si vnicum maleficus fecit pactum; tunc tollendo signum, primum pactum destruitur, nec nouū initur: nec ipse maleficus vllo modo cōfirmat, vel operatur ex primo: quare nec ei alius tollens cooperatur. Notand. 4. si scandalum sequatur, non posse tolli. quare sic ista peragenda, vt scādali occasio iusta detur nulla.

His positis probatur 1. cōclusio, quia quotquot auctores excusi de hac egerunt quæstione, illi ad vnum omnes, ex quo ea quæstio discuti cœpit, in hac conclusione conueniunt: eos autē loqui, de eo qui spe cessationis signū remouet, clare patet ex verbis & rationibus, quib. vtuntur. Ante tēpora D. Thomę, & ipsi D. Th. ac D. Bonauēturæ, & eorū præceptoribus, puto plane certum fuisse hoc licere; & ideo de hac re nihil expresse proditū; nisi qđ maleficia sine maleficio tolli posse cęsuerint; quod etiā Tho. de Argentina d. 34. Abul. in 19. c. D. Matth. q. 90. & alij communiter tradiderunt. Quod vero Durand. hoc non dixerit parum refert. omisit, quia nō habebat, quod ea in re contradiceret D. Thomæ; ad cui contradicendum, commentarios suos elucubrauit. Primus quē inuenio ex professo quæstionē discussisse, qui tē- Anno 1290

pore D. Thomæ vixit, Durando prior est Henricus Goethalzius siue Gandensis, archidiaconus Tornacensis. hic *quodlib.* 5. *q.* 33. vbi quærit, *an liceat tollere regulam maleficij signum?* tandem resoluit his verbis, *licet autem perniciosũ est operibus superstitiosis communicare, aut facere talia, qualia faciunt superstitiosi communicando operibus dæmonum: Catholicum tamen est destruere opus superstitiosum dæmonis, & in hoc ei contrariari. Et sic dico, quod licitum est maleficium deponere simpliciter, quemadmodum licitum est idolothytum in cloacam proijcere: & etiam vt curetur infirmus maleficiatus (ecce, quod sub hac spe) non credendo quod virtute illius maleficij morbus ille contingat (hoc enim credere infidelitatis esset) vt procedit prima obiectio; sed credendo contrarium, & quod fiat sola dæmonum actione, ex diuina permissione; qui non consueuerunt secundùm pactionem suã maleficiatum vexare, nisi stante illo maleficio.* Hæc ille: sequitur, eum, more suo nõ nominans, Scotus, & ipse aliquot annis antiquior Durando, his verbis; *si per orationes Sanctorum impediatur virtus dæmonis, benè fit; si tamen Deus illas non exaudiat, tunc si sciretur maleficium & destrueretur, dæmon non fatigaret eum amplius. quia ex pacto non assistit; nisi dum durat aliquod signum Et ex hoc patet quod trufatica est illa quæstio, an liceat tollere maleficium intentione curandi maleficiatum? non enim solùm licet, sed est meritorium, destruere opera diaboli: nec in hoc est aliqua infidelitas. quia destruens non acquiescit operib. malignis: sed credit dæmonem posse & velle fatigare, dum tale signum durat. & destructio talis signi imponit finem tali vexationi.* a vides à Scoto hoc meritorium censeri, quem discipuli eius ad vnum sequuntur, vt nominatim Ioan. de Bassolis ibid. q. 1. qui etiam expressè addit *meritorium esse si fiat cum intentione curandi*; & sic etiam Antonius And. in 4. d. 34. in fi. sequitur Nicol. Vorillon, *ibid.* & Nicol. de Orbellis ibid. & Guido Briansonius, *b* & Iosephus Angles, *c* & Alph. a Castro *libr. 1 de iust. hæret. punit. c.* 15. & Pelbert. Temesuar. *Rosarij p. 4. sctr. matrimonium.* 5. §. 38. Est etiam hæc sententia communis Thomistarum, vt Caietan. *tractat.* 12. *tom.* 2. vbi ait, *duobus modis contingit maleficiatũ à maleficio solui: primò per simplicem dissolutionem seu destructionem maleficij prius facti, puta dissoluendo ligaturam capillorum cum annulo ligneo &c. & hoc absque dubio licitum est, nec opus malefici, vt maleficus est, sed hominis scientis impedimentum boni proximi sui. quia nulla hic euenit inuocatio dæmonis, sed sola dissolutio signi; quo durante diabolus stat iteras malum alterius continuare. 2. per inuocationem dæmonum, seu aliud maleficium. & hoc procul dubio peccatum est mortale. hæc ille.* vides Caietanũ hoc definire, vt indubitatum. idem voluit Siluest. *verb. maleficium q.* 7. & 8. Tabiena *verb. impedimentum* 12. *verb.* 9. Fumus *ver. maleficium num.* 2. Domin. a Soto *in 4. d. 34. qu. 1. ar.* 3. vbi dicit *non posse maleficum rogare, & ab eo pecunia extorquere, vt ligaturas, quas habet sepultas, aut suspensas, aut alicubi asseruatas, illinc dimoueat; quia illud maleficium facere, virtus est: & quicunque sciret vbi sunt, posset illas inde subtrahere* & cetera idem asserit addens *meritorium id esse* Bartolomæus Ledesmius *de Sacramento matrimonij diffic.* 49. & eiusdem instituti ac nominis recentior Petrus Ledesm. *in 3. p. q. 58. ar. 2. d.* 2. Henric. Henriquez *lib. 12 de Sacramen captu.* 8. *numer. tertio.* Consentiunt Nominales, *vt Gabri. in 2. distinct. octaua quæstion. 2. articul. 4. & Aureolus in 4 distinc.* 34. Consentiunt etiam Summistæ vnanimiter *Siluest. Tabien. & Fumus supra; Angelus in ver. superstitio.* §. 13. *Rosella ver. impedimentum versi.* 13. *Caiet. in ver. maleficium & Iacob. de Graffiis in decisio aureis c. de maleficio.* Quinetiam Frãcis. Zammarinus beneficiarus Lateranens. Ecclesiæ, *in thesauro Sacerdotali quẽ collegit secundum consuetudinem ac ritus S. Eccl. Rom. par. prima. titu. de exorcismis capitul. 2. quod de maleficijs,* hoc non tantum dicit licere, sed quasi necessarium & rituale præscribit, his verbis; *adiungo, quod illa ossa & penna inserta vna in alia: & multa, & quasi infinita talia, quæ in lectis inueniuntur a dæmone deportata: sicut clarè fuit deprehensum, sunt extrahenda, & igne comburenda, dum dicitur psalmus:* Exsurgat. *Nec sequenda est illa superstitio quã vulgus ponit, de mittendis talibus rebus inuentis ad fluuium currentem. & cetera.* sic ille

a in 4. dis. 34.

b in 4. qu. 13. conc. 3.

c q. de arte magic. a. ar. 6. difficul. 2. conclu. in 4. q. de impedimen. matri. ar. 2.

ille fol. 180. colum. 4. Consentiunt Iuristæ, non tantum qui tenēt posse nos maleficiis in bonum finem vti; & alij, qui dicunt per superstitiosa posse tolli maleficium, quos supra citaui. sed & qui hoc reijciunt, *vt Turrecrema. in d. capitu. mouet te, Nauarr. in Manual. capitul. 11. num. 29. & Pet. Binsfeld. in l. eorum quæst. 5. Cod. de malef. & mathemat.* Inquisitores quoque Germani, *Sprenger. in malleo, & Nider. in Formicario, supra citati, & Ioan. Chappeauuille Vicarius & Inquisitor Leodiens. in tracta. de casibus reseruatis.* Vnde patet hanc esse sententiam planè communem, Hispanorum, Germanorum, Italorum, Gallorum, Britannorumque; Theologorum quidem Scholasticorum omnium, Nominalium, Scotistarum, & Thomistarum; ex quibus multi Cardinales & Episcopi & Magistri Sacri Palatij fuere, ceteri dignitatibus alijs, aut eruditione saltem, & pietate conspicui. Quare cum sit incredibile, tot academiarum præcipuarum professores, in hoc dogmate ad mores pertinente, vsque ad Hesselium errasse; & hodie quoq; errare, tum in lectionibus publicis, tum in confessionibus audiendis tum in ipsa praxi quotidiana, idque errore tam periculoso: sanè non videntur carere temeritate, qui hos omnes inscitiæ & erroris condemnare audent; & puniendos putant; quotquot, sola etiam auctoritate talium adducti, maleficij signa remouerunt. Accedit, quòd auctoritatem hanc rationes validissimæ comitantur; quibus contrariæ opinionis defensores nondum satis efficaciter responderunt.

Probatur primum hæc sententia exemplis illis superiore capite narratis B. Godoleuæ, & B. Theodori archimandritæ. & quodam quod Ill. Cardinalis ex Societate nostra Rob. Bellarmin. *in publicis prælectionibus* narrauit, cum ante multos annos Louanii sententiam illam Hesselii solidè, sed breuiter refelleret. Concionator (*verbis eius vtar*) quidam *Prædicatorum: quod me puerum vidisse memini; in monte Policiano in XL. cum vellet concionari, loqui non potuit. accidit id secundo & tertio. videns id non esse rem naturalem, in concione tantum sibi vocem præcludi; votum venit Sanctæ Agneti, quæ erat loci patrona; inuenitque signa in suggestu, capillos inter se ligatos, & similia. combussit ergo illa, & vox ei restituitur. concionem postea habuit.* Quod si peccatum hoc fuisset, Deus à pio concionatore inuocatus, & voto sollicitatus eum non sanasset; neque signa illi ostendisset, quæ tollere nō liceret. his accedat simile æquè contestatum. Anno 1589. *Genuæ adolescens quidam pius, ex imprudenti aspectu, ita effusè in amorem mulieris exarsit, vt diuinum excluserit: mittebantur vltro citroque munera, & furtiuæ litteræ, idque trimestri spacio. Post quod, is graui morbo afflictus decubuit. Mirum certè, quàm immundas sordes, & varias ante ora astantium euomuerit: muliebres crines, ouium villos, linum bombycem, crinales acus, & sutorias, vnguiū segmina, ossium fragmina, & ferramētorum, non paruo numero, vna cum sanguine. Quidam è nostris hortatur eum, ne amplius illigari se patiatur amore pestifero. Quærit deinde, num quæ essent ab eo munera aut litteræ? litteras acceptas aiebat, sed deinde laceratas; non ster non credens, admonet familiares, vt eius arculam, scrutentur, & si quid sit amatoriū, tollant. Ea res cum ægro occulta voce quadā innotuisset, arculæ clauem horrendis clamoribus postulat, & acceptam eadem voce admonente, iniecit in os voraturus, nisi prohibitus fuisset: eam puluino supponit: oculorum vsum amittit: admonet mater, vt doctus malo reddat clauem; eam cum quærens non inueniret, furto ablatam credidit: tunc incipit magis vociferari, nec tamen reperta in toto lectulo diligenter excusso: vbi tandem cum arcula esset reserata, binæ litteræ amatoriæ inuentæ, & igni traditæ sunt, quo facto restitutus ei sensus videndi, & clauis non sine admiratione apparuit antè oculos quærentis exposita. Melius interea habere cœpit & corpore & animo, & paullò post sanus omnino factus est.* Hæc Franc. Bencij nostri verbis perscripta & Romæ excusa in anni illius litteris descripta. facilè videt hic vnusquisq; signum maleficii litteras fuisse, quod ne tolleretur dæmonem conatum; eoque amoto & cremato, nocere desiisse. Sprengerus *p. 2. Mall. quæstio. 1. capitu. 1.* narrat historiam sequentem, *Comes quidam præclarus genere VVestrasiensis*

potestatis aut parère videantur, aut lędere; & multis (quod dolendum est) ita per nequitiā simulationis illudunt vt quidam illos & timeant pati infensos, & velint habere placatos; cùm beneficia dæmonum omnibus sint nocētiora vulneribus. quia tutius est homini inimicitiam diaboli meruisse, quā facere. *Nec non ista D. Augustini;* a cùm ergo causę articulus venerit, vt hęc proponatur cōditio. aut faciendū esse contra Dei pręceptum, aut ex hac vita emigrandum; quorum duorum homo si cogatur alterū eligere; comminante mortem persecutore (*idem est de morbo per maleficium immisso*) ibi eligat deo dilecto emori, quàm Deo offenso viuere. ibi oderit in hoc mundo animam suam, vt in uitam æternam custodiat eam.] Ex his

a *tract.* 51. *in Ioan.*

Infertur primò peccare iudices, qui cogunt maleficas benedictione quadam iis quos læserunt maleficium auferre. Nam hęc benedictio illarum, nihil aliud est, quam formula qua ex pacto dęmō cessaturus: et si benedictione vera sanandus æger foret, præstaret vti benedictione Sacerdotis, vel alterius probi hominis, quàm malefici: cuius oratio Deo est exsecrabilis, neque licet nobis cū infidelibus hæreticis, apostatisque oratione in diuinis iungi. Vnde sequitur etiam maleficam obtemperantem tali iussioni, & ægros hoc remedio utentes peccare. Valde quoque falli illos, qui existimant licere maleficiis sanitatem quęrere vel cōferre, si id magistratus iubeat.

Infertur 2. veram esse decisionem *articuli Parisiensis* 5. Quod licitum est vti magicis artibus, vel aliis quibuscumque superstitionibus à Deo & Ecclesia prohibitis, pro quocunque fine bono; error. quia secundum Apostolum non sunt facienda mala, vt eueniant bona. *& decisio artic.* 6. Quod licitum sit, aut etiam permittendum maleficia maleficijs repellere error. *& artic.* 7. Quod aliquis cum aliquo possit dispensare, in quocumque casu, vt talibus licitè vtatur, error.

Infertur 3. impium & hęreticum esse dictum Paracelsi, b] nihil referre, an Deus, an Diabolus, angeli vel immundi spiritus ægro ferant opem, modò morbus curetur.

b *lib. de morb. caduco. & li. de hyperphys. morbis cur.*

Infertur 4. periculosam esse, & erroneam: vel saltem non satis euolutam & explicatam sententiam Nicolai Remigij, c *precariò non licere opem à maleficis impetrare; sed licere, vi & verberibus eam extorquere: qui hoc faciat, nunquam, qui illud, semper lethaliter peccare.* Quorum vtrumque falsum videtur. licet enim aliquando id precibus petere & impetrare: aliquando etiam verberibus ad id adigere, non licet. Non igitur eò recurrendum; sed res longè aliter explicanda. distinguendum videlicet primò inter maleficum paratum auferre maleficio nouo, & non paratum: aliter enim peccat qui hunc, aliter qui cogit illum. 2. distinguendus auferendi modus, an cum maleficio, an sine illo id fiat: quæ communiter theologi solent attendere.

c *li.* 3. *demonol. c.* 3.

Igitur primò falsa & erronea est sententia Paracelsi & similium, licere maleficia maleficijs tollere.

Quidam putant licere tollere maleficium, non per maleficia, sed per res tamen superstitiosas & vanas: videntur hoc multi Canonistæ tenuisse, & nōnulli Theologi, & legistæ. d si superstitionis vocabulo hi DD. rectè usi nequit negari, hâc opinionē quoque erroneam esse. quia superstitio res est per se mala: nec malū licet facere, vt bonū eueniat. docet hoc Siluest. *verbo maleficium num.* 9. Rosella *verò* & Tabiena non tenent illam opinionem, sed dumtaxat referunt.

d *Hubertin. Goffred. quos sequitur Spreger. in Malleo & eum simpliciter referunt, nec refellūt Petr. Oreger. supra & Richeus lib. de prob. aqua frigida.*

Alij itaque fatentur per superstitiosa media tolli non posse: posse tamen per vana, quę nō sint illicita, sic Ioān. Friburgens. *in summ. confessar.* & id sequitur Rosella, e qui exemplum posuit, si maleficiati facerēt celebrari tres missas de Domina & postea omnino nudi operā darent liberis quærendis, credentes sic maleficium cessaturum. Sed hoc exemplum mihi non placet, tum quia rem ad certum numerum missarū restringere, id nō caret superstitione;

e *u. impedimentum* 15 *nu* 19.

stitione; tum quia medium illud non modo vanũ est; sed & inhonestum, & vix potest peccato carere: si tamen omne peccatũ impudicitiæ & inuerecundiæ desoret: neque vis in numero poneretur; neq; fides adhiberetur ipsi actui, sed misericordiæ diuinæ per missæ sacrificia propitiandæ: tunc posset admitti exemplum. Deinde si *vana* remedia sumãt, pro omnino vanis hoc est inanibus, sicut omnis vana locutio est peccatum, sic nulla vana operatio caret peccato, saltem veniali, *ca. illud 26.q.2.* si vero vana vocant indifferentia, tũc si quis adhiberet ea, inuincibiliter nesciens esse peccatum, nullum foret peccatum; si non inuincibiliter, non tñ affectate ignorans, foret tantũ veniale: idem foret, si quis faceret credens aut volens experiri an per talia maleficium soluatur, non per operationem diaboli, sed per cessationem eius ab operando; propter pactum quod maleficus cum diabolo habebat de cessando quando hoc vel illud fieret. *vide Silu. supra num. 9.*

Tertia sententia, quædam est Pet. Aureoli *in 2.d.34.q.2.* & Angeli *verb.* superstitio §. 13. licere à malefico parato petere. vt maleficiũ maleficio tollat. Exemplum huius rei suppeditat Ioannes Nider. a *Inquisitor* (inqt) *Eduensis mihi referebat, quod modus tollendi maleficiũ, aut se vindicandi in malefico, talis practicabatur suo tempore. Venit enim aliquis lesus in se vel in suis ad maleficam sciscitans malefactorem. Tunc malefica plumbum liquefactum aliquoties fundebat in aquam: quousque opere dæmonis in plumbo imago aliqua videretur: qua visa imagine: malefica quæsiuit ab explorante, in qua parte vis lædi maleficum tuum, & in eodem vulnere eum agnoscere? cumque explorator locum eligeret, statim malefica in eadem parte imaginis, quæ in plumbo relucebat; fixuram vel vulnus per cultrum posuit, & locum vbi reum inueniret indicauit: nomen tamen nullatenus manifestauit: sed experientia teste maleficus per eum maladi reperiebatur, sicut sua imago plumbea.* hæc ille. hoc ergo secundum Aureolum liceret: & secundum Remigium posset verberibus maleficus ad hoc faciendum adigi. Argumenta Aureoli sunt. primò licitum est ab vsurario parato vsuras petere; & à parato conferre Sacerdote, in peccato Mortali constituto, sacramenta petere; & deferre iusiurãdum idololatræ, quẽ scio per falsos Deos iuraturum. ergo similiter in nostro casu petere à malefico parato &c. Secundò non potest excogitari remedium aliud ad tollendum maleficium: ergo si hoc quod vnicum est vti non licet, nõ licet illud tollere. Sed hoc meritò censetur durissimum: potius ergo dicendum, hoc vnico medio vti licere.

a in epit. Formicarij ca. 3. in fine.

Verùm hæc argumenta nullius momenti sunt. Eorum enim quæ in primo ponuntur argumento planè dissimilis ratio est. nam illic inducuntur ad id, quod sine peccato facere possunt, si velint. sacerdos enim potest conari conteri, etsi tempus habeat cõfiteri: vsurarius potest dare mutuum simpliciter; idololatra potest per Deũ verum iurare: sed operatio malefica, quæ petitur, est intrinsece mala, nec sine peccato fieri potest, ideoque nec peti. quia petendo consentit eius malitiæ, quod semper illicitum, b & teste Apostolo ad Roman. *digni sunt mortis non solum qui talia faciunt sed & qui consentiunt facientibus.* In secũdo argumento, falso supponitur, alia remedia non superesse. supersunt enim alia, de quibus postea: quod si non superessent, præstaret mori millies quam per peccatum semel sanari. nam bonum animę corporis bono præferendũ est, & bonor Dei cunctis anteponendus. Neq; hoc durum videri debet scienti, quod *qui amat animam suam plus quam Deum, perdet eam* &c.

b D. Thom. de malo 13. q. 4.

Remigius verò coactionem suam astruit sequentibus argumentis. primò quia talis coactio inhonorat Diabolũ, & est expers omnis pacti. ergo licita est. *Respon.* magis inhonorat Deum, quia cogit aliũ peccare: immo nec inhonorat Diabolum, quia cogit maleficum vt inuocet & honoret dæmonem: ipse quoque eum honorat; quia non modò credit dæmonẽ posse hanc medelam adferre, sed etiam concurrit positiue ad actum positiuum. dæmon

verò pluris hoc facit, quam mancipij sui iniuriam, cuius afflictione solitus est gaudere. Nec potest dici expers pacti taciti, qui cogit maleficum ista perficere, virtute pacti quod maleficus cum dæmone inijt.

Secundo probat hoc pacto, licet à fure fugiente rem vi sibi ereptam alia vi repetere: licet arcem ab hoste iniuste occupatam armis recuperare: licet vinculis per tyrannidem mancipatũ, astu violenterque eripere: cur non hæc vis licita, vt innocentem morbis indignissimis sanemus? *Resp.* illationẽ esse vanã, quia reliqua illa licita sunt, & iuri diuino naturalique consentanea; maleficium vero maleficio sanare omni repugnat iuri.

Tertiò nititur auctoritate *l. nullus Cod. de malefic. & mathem.* vbi tantum punitur qui aruspicem vel magum induxerit precibus vel suasionibus. ergo criminis atrocitas in hac suaui inductione consistit. Confirmatur, quia Photius in Nomocanone dicit legis illius pœnam tantum debere intelligi, vbi δι ἀθυσίων, id est, per sacrificia & mactationes, negotium peragatur. Non ergo locus est pœnæ, quando malo adiguntur. *Resp.* puerile argumentum hoc esse, illi simile; si quis dicat, lex eum punit, qui præmijs & blandicijs, & per artem lenoniam mulierem ad flagitium pellexerit: ergo criminis fœditas in hac blanda inductione & pellacia posita est: & inferat postea, igitur puniri minime debent qui vi minisque matremfamilias in thori violationem impulerint. Constantinus autem idtantum vetuit ea lege, quod quidam sibi licere putabant. nã sponte facienti, nullam se iniuriam facere credebant: id vero quod multo grauius erat, non vetuit ea lege, quia res apertè iniqua minus indigebat noua legis coërtione. Quare Salyce. & Fulgos. mentem Imp. attendentes, de quibusuis euocatoribus & prouocatoribus idẽ obtinere censuerunt: nec illa Photij limitatio vlterius protrahenda quam vt significet imperatorem de illis egisse maleficis, qui tum tẽporis priuatim, prętextu amicitiæ, & hospitij recepti in domos gẽtilium, dæmonibus clanculum sacrificabãt: quod ipse fieri prohibuerat alia lege. *a* Nec tamen vllus sanæ mentis hinc inferat, licita fuisse maleficia Magorum, in quibus non sacrificabatur: potest enim vnum factũ ex pluribus capitibus illicitum esse: quorum vno cessante, ratione reliquorum adhuc illicitum manebit.

a *l. 2. C. Theodos. de malefic & mathem.*

Dico igitur tertiò, *sententia hæc Aureoli, Angeli, & similium est erronea & caussa multorum peccatorum: nec licet vllo modo nec ab imparato, nec a parato petere, vt maleficium maleficio tollat.* hæc est communis sententia Thelogorum, Aureolum & Angelum ideo grauissime reprehendentium: *tenent quod dixi D. Tho. D. Bonau. Scot. Tho. de Argentina & alij in 4. d. 34. Silu. verb. maleficiũ q. 8. Armilla n. 2. Tabiena ver impedimentum 12. n. 9. Rosell supr. Caietan. 2. 2. q. 78. art. 4. Pet Ledesm. ad 3 q 58. a. 2 d. 2. Alfons. à Castro li. 1. de iust. heret. punit. c. 15 Sprenger. p. 3. mallei. q. 16. Nider sup. Nauar. c. 11. n 29. Angl. q de arte Magica ar. 6. diffic. 2. Abulens. in c. 19. Matth. q. 90. litt. O. Dom. Sot. in 4. d. 34. q. 1. a 3. & 8. de iust. q. 3. a. 2. Viguer. c. 16. §. 4 Martin. Ledesm. in 4. q. 60. a. 2. Brianson. q. 13. conc. 2. Orbell. q. 34 Vngarellus addit. ad Angel. d. §. 13. Henriq li. 2. de matrimon. c. 8. n. 2 & n. 3. in fin.* Probatur quia hoc sacræ litteræ, canones, ius ciuile & SS. Patres improbant, vt ostensum fuit concl. p̃ced. 2. q̃a non licet consensũ præbere in peccatũ alterius. *b* 3. quia licet sic paratus peccare: hoc tamen peccatũ, & illo tempore, non faceret, nisi inductus. 4. quia vt actum per se malum nemo vnquam licite facit; sic, nec ad eũ licite poterit induci. *c* Nota magis peccare, qui cogit inuitũ, quam qui orat paratum. nam qui cogit inuitum iniurius est cogendo, & simul cooperatur qui petit à parato, nullã ei facit iniuriam. quod nota contra Remigium.

b *Rom. 1. v. vlt.*

c *vide. D. Tho. 2. 2. q. 78. a. 4. Turrecre. in c. monet te 22. q. 1. Sot. lib. 6. de iust. & iur q 1. a. 5. Cast. & al. supra.*

Dico quartò *haut dubiè potest maleficus induci, vt per modum aliquem licitum tollat maleficium.* in hanc sen ẽtia conueniũt omnes in præcedenti conclusione citati DD. & est verissima, caretque dubitatione; sed indiget tamen expli-

plica-

plicatione. nam quidam I. D. non satis clarè loquuntur, etsi benè sentiant. Guido Briansonus *in collectario supra 4. sent. quæst. 13. concl. 3. Immò (ait) ego fortiùs dico, quod si aliqua persona erat impedita, vel vexata quacunque vexatione per aliquam personam sortilegam per pactum dæmonis: & per orationes, vel vota, vel artes, non posset sanari, nisi ab illa persona quæ talia intulit. Dico, quod accederem ad illam personam, quæ mihi dedit talia, non vt faciam homagium diabolo, nec vt colam illum sortilegum; sed vt mihi auferat, quod mihi dedit. Si ipse agat cum diabolo, ego non consentio: sed tantum peto, vt remoueat malum, quod mihi dedit. Et multoties iustitia cogit tales, vt restituant sanitatem, quam abstulerunt. immò si prius diabolus dedisset mihi talia; dicerem sibi, quod à me remoueret tale impedimentum: nullo tamen modo faciendo sibi homagium.* Sed quod ait de Diabolo, id ego prorsùs periculosum puto, & meritò negauit Sotus *in 4. d. 34. quæst. 1. a. 3.* Nam non possum petere, vt ab amico; quia cum eo inimicitias, indicente Christo, gerere debeo: omnis etiam mihi cum eo familiaritas & communicatio interdicta est. Per modum verò imperij, non possum iubere: quia mihi non subijcitur. Dumtaxat in Dei nomine, per exorcismi modum, ei possem imperare. Nec etiam simpliciter verum est, licere semper petere à malefico vt malum remoueat. Quid si enim sciam maleficium non posse tolli, nisi modo illicito? certum est me tum non posse petere *a*. quid si etiam moraliter mihi constet maleficum, etsi possit tolli sine maleficio, non tamen sublaturum nisi cum maleficio? certum etiam puto, tum non licere petere, vt tollat. *b* Potest huius rei exemplum dari, quando petitur tolli ab eo, qui non est auctor maleficij, nec locum & modũ maleficij & curationis ab ipso malefico, vel homine alio intellexit: nam talis non potest curare sine maleficio alio, aut dæmonis cooperatione noua. Quare raròadmodũ, vel vix vnquam licebit petere ab alio, quam ipsomet maleficij auctore.

a *Pet. Ledesm. supra.*
b *hoc voluit haud dubiè idem Ledesma, & Henriq. d. n. 3. in fin.*

Dico igitur quintò, *licet à malefico petere, immò licet etiam illum minis & leuibus verberibus cogere, vt maleficium tollat; quandocumque probabiliter credo illum sine maleficio, modo aliquo licito id facere posse; siue quandocumque non sum moraliter certus, quod vtetur modo illicito.* est sententia communis *Henriques postea citandi, Scoti & omnium citatorum in concl. 3. & Præterea Ioann. Bassol. Vorillon. in 4. d. 34. Caietan. in verb. maleficium. & in opusc. 12. tom. 2. Gabr. in 2 d. 28. a. 4. dub. 2. Binsfeld in l. eorum quæst. 5. C. de malef.* probatur, quia hoc est vti iure meo, & inducere magum ad id, quod facere tenetur; & sine peccato, si velit, potest facere. non autem est consentire pacto quod dæmon habet cum mago. De coactione id concedit Remi. de precibus negat. sed ratio nostra, & communis sententia D. D. de precibus idem conuincunt. de iussione exemplum habemus B. Theodori Archimãdritæ; qui Theodorum Magũ ad pœnitẽtiam adductum iussit, primùm omnia peccata sua confiteri. 2. si quos haberet libros maleficos in medium proferre. 3. quoscumque homines aut domos aut animalia maleficijs suis obstrinxerat, dissoluere. 4. non amplius ea in quemquam exercere, sed pœnitentiam agere. *c* De verbere & minis probatur quoad eos, quos constat maleficio læsisse. quia non tam inferò iniuriam, quàm illatam repello: & sicut crumenam meam possem furi extorquere, sic etiam possum mago quam quasi detinet corporis sanitatem. Confirmatur hoc, quia docet experientia, nunquam nisi vi coactos maleficiũ tollere velle. Dixi, leuibus verberibus: quia grauia vulnera vel immodicos cruciatus inferre, id ad iudicẽ sceleris vindicẽ, non ad priuatos pertinet. Leuia non erunt, si maleficæ inde immineat periculum vitæ, mutilationis, aut grauis morbi.

c *Georgius in vita S. Theodori, apud Suriũ. mẽs. April.*

Caietan *d* cautelam proponit, vt quis expressè protestetur, se nihil commune cũ Diabolo habere velle. Hæc sanè prorsùs necessaria cautio, quando petitur ab eo malefico, qui nõ intulit maleficiũ. vix enim (vt dixi) si-

d *tom. 2. opusc. 12.*

ne peccato talis potest maleficium auferre. Sic cum cru 'elis & nefarius Bertulphus dixisset coniugi suæ B. Godoleuæ; in eam ferociæ suæ causam, esse dæmonem, & ex maleficio natum dissidium; addidisset que se nosse fœminam, quæ iactitet se posse illos mutuo amore & beneuolentia adeo conectere, vt non queant coniuges ardentius se amare: respondit Sancta mulier; *Christi ancilla sum, illi ergo mea omnia commendo; si tamen absque sceleris alicuius commixtione id fieri potest, quod dicis, non refragor.* a Si quis ab ipso, qui nocuit, medelam petat; fortassis absolute loquendo non est necessarium addere illam protestationem, sed sufficiet absolutè (in casu conclusionis huius quintæ) petere ut nocere desinat. quia res quæ petitur bona & insta est, nempe non nocere proximo; & potest ac tenetur maleficus id licito modo facere. nempe per medium aliquod naturale (si nouit) vel per signi destructionē. ideo quod de pecunia ab vsurario mutuanda dictum, id hoc loco vim obtinet. Attamen semper vtilius erit & tutius hāc protestationem adijcere, maxime si petam ut tollat maleficium, vel quid aliud huiusmodi, quod non nudam cessationem; sed quiddam actus positi ui significat. quia malefici vtplurimū sunt homines idiotæ, & alia quam su perstitiosa remedia ignorant. Quare etiam consulo, ut petatur ab eo, quo remedio sit vsurus. si nolit dicere, non est utendum eius opera: quia hoc ipso satis indicat se usurum remedio illicito. Si uerò indicet remedium; tunc si satis prudens es & doctus, ipse considera & discerne an sit licitum necne; si non es idoneus iudex, doctiores & prudentiores consule; si dubitetur an sit medium naturale, consulantur medici; si uero an sit diuinum, consulantur theologi. In his etiam diuinis aduerte, tunc præstare illa applicari a Sacerdote, quam a malefica. Nam si miraculosa operatio est, Deus illam potius operabitur per seruum suum, quam per Diaboli mancipium. si malefica dicat, non profuturum, nisi ipsa adhibeat: satis hinc apparet, aliquid eam adhibituram ex pacto conuento. Quare nec uidetur toleranda praxis quorumdam iudicum; qui cogunt maleficas benedicere ægrotis ex maleficio: & si sanentur, tunc habent pro indicio certo, quòd sint maleficæ. Liceret tamen iudicibus eas cogere, ut citra maleficium liberare conarentur, sicut licere priuatis iam docui, atque ita intelligendus Briansonus *d. c. 8 el. 3.* Quod si res moram non pateretur, & maleficus non foret persona rudis & idiota, sed satis prudens ad discernendum maleficam curationem a naturali uel diuina; et túc aliquis simpliciter secutus fuisset sententiam Petri Ledesmii sup. credidisset que dicenti se non vsurum vllo maleficio, non auderem damnare post factum: sed ante factum semper utendum puto consilio et examine quod dixi. Reuera n. qui non examinat, neque interrogat, neque protestatur, neque aliam adhibet cautionem ut intelligat, an remedium quod adhibetur sit legitimum, an illicitū: is non uidetur facere, quod in se est, sed obicere se temere periculo peccandi, quia nouo periculo peccandi obijcit rudem illam et idiotam et peccatricem animam.

a Droge Gestellensis in uita S. Godeleuæ 6. Iulij.

QVAESTIO III.

An liceat maleficij signum destruere, ut Diabolus nocere desinat?

NOta primò signa maleficij vocari, ollas, ligamina, claustra, plumas, leberides, et similia; quę, ex pacto cum dæmone inito, magus adhibuit ut aliquis maleficio lædatur, pactū m verò esse solet, vt quamdiù ligula sic nodata fuerit, vel tale quid sub limine defossum, vel sera clausa manserit; tamdiù talis persona sit maleficiata; aut moriantur, qui in tali loco erunt, aut intrabunt vel exibunt, et huiusmodi. de quibus actū *lib. 3.* Porro de ligaminibus et ollis, res notior est, de *fera* legi apud auctorem innominatum lib. pœnitentialis à Rectore et academia Coloniensi ante annos centum approbati, et excusi, *cap 70. quod est de*

est de impotentia coeundi: Parisijs(ait)*contigit quod quædam sortiaria virum, qui eam reliquerat impediuit, ne posset cognoscere aliam, quam legitimè superduxit. fecerat enim incantationem suam super clausam serã, quã in puteum quendam misit, & clauem similiter in puteum alterum: & sic diabolo promouente vir ille factus est impotens cum uxore sua.* Quæritur ergo V. *liceat aperiendo claustrum, comburendo capillorum glomum, soluendo ligulæ nodum, uel effodiendo ollam, & exurendo quæ in illa habentur, aut similia remouendo perdendoque, malefici um destruere, & liberare maleficiatum?* Duæ de hac re sunt sentẽtię. vna, nullius quod sciam in libris editis, in quibus nondum mihi contigit inuenire; sed nostris tẽporibus Ioann. Hessels à Louanio, *in prælectione lib. 4. sent.* docuit; nullomodo licere. hoc hautdubie pio docuit animo, & vt homines à maleficio absterreret: quàm tamen prudenter & verè, manifestum spero fore ex ijs quæ hac quæstione disserentur. multi ex eius discipulis, rem non multùm discutientes, neque auctores alios curãtes, Pythagoręrum more, vt oraculum excerperunt; neque in scholis tantùm docuere, sed in concionibus adeò nonnunquam calidè; vt contra sentientes damnare, & etiam pœnis Ecclesiasticis coercere, sint conati; non modicam scrupulorum carnificinam etiam pijs & bonis, injicientes. hoc ergo diligentiùs res discutienda, quàm cùm superioribus annis docerem, ideò breuiter perstrinxi, quòd tum nescirem aliquem ex doctioribus communem sententiam, quam amplectebar & amplector, improbare.

§. 1. Hesselij & discipulorum eius argumenta fuere. primò, cùm signum amouetur; sanitas exspectatur non à Deo vel sanctis, per miraculum; nec ab humana voluntate, nec à causa naturali. ergo à diabolo. Sed hoc est superstitiosum. ergo non licet amouere.

2. Qui signum tollit ea spe, vt nocumentum cesset, miscet se pacto, quod malefico cum diabolo itercedit; quia diabolus cum malefico pactus est, vt signo posito ipse noceat, signo remoto nocere desinat. ergo talis societatem quandam cum diabolo init, cui coniungitur, & communicat in pacto conuento eius.

3. amouere signum, est colere diabolum, quia est protestari, quod possit nocere quibus & quando voluerit, quasi ab alio non pendeat; item quod sit fidelis & verax, qui pactum seruet cum suis: sed diabolum honorare vel colere non licet. ergo nec amouere signum licebit.

4. Non licet declinare ad magos, vt scripturæ docent: sed qui amouet signum, declinat ad magos. ergo. Min. probatur, quia petit à malefico vt signa tollat, vel vt sibi tollenda ostendat.

5 Qui amouet signa ostendit se maleficos & dæmonem timere: sed S. S. iubet nos solum Deum timere.

6. Non tantùm res quæ ponitur vel amouetur, est signum diaboli, sed & actio circa rem, vt positio eius ad nocendum; permanentia eius ad nocumenti perseuerantiam, amotio eius ad nocumenti cessationem: sicut non tantùm aqua est Sacramentum Christi; sed & ablutio per aquam facta. ergo sicut qui ponit signum, exercet sacramentum Diaboli, sic & qui amouet. Exercet enim vterque actionem ad eum effectum consequendum, ad quem aliter non valet, nisi ex Diaboli institutione.

7. Diabolus nunquam spontè cessabit à nocumẽto corporali, nisi vt grauiùs noceat in anima: cum sit hostis noster capitalis, semper cupiens quã maximè nocere. ideò, iuxta D. Leonem, *beneficia eius cunctis sunt nocentiora vulneribus:* ergo per cessationem nocumenti, quæ fit amoto signo, grauius infert nocumentum vel amouenti, vel maleficiato, vel vtrique.

8. si licet signa maleficij amouere, vel ad ea implorare opem malefici: igitur quoties quis maleficiũ patitur, nec aliud superest remedium quo adiuuetur, tenebitur procurare signi amotionem: sicut tenetur homo ægrotus licito ac possibili remedio procu-

rare, vt sanitati restituatur: peccaret enim si sic sanitatem à Deo exspectaret, vt interim medici consilia reijceret. Atqui nemo eorum, qui sunt in contraria opinione hoc docet, videlicet hominem aliquando ad amouendum vel destruendum maleficij signũ ex conscientia obligari.

9. Si id licet, ergo illi rectè faciunt, qui maleficis ad quæstionem vocatis abradunt omnes pilos corporis, ne quo maleficij signo corpori adhærente, reddantur insensibiles, ideoque ad confessionem cogi non possint, quod tamen videtur satis manifestè superstitiosũ. Vnde Frã. à Victoria *in relec.12. de arte magica:* si (inquit) ad expulsionem dæmonum radũt pilos aut capillos, aut aliquid eiusmodi: est magia manifesta. Nam veri sancti, qui gratiam Dei habent, nunquam vtuntur talibus ritibus aut obseruationibus.

10. Probari posse videtur ex eo, quod Dominus dicit in Euang. *hoc genus dæmoniorum non eijcitur nisi in oratione & ieiunio.* sensus enim est non aliter rectè eijci. ergo si quis dæmon eiusmodi intrasset in aliquem per maleficium, non liceret egressum eius procurare per signi amotionem.

11. probatur ex eo quod D. Hieronym. commemorat *in vita S. Hilarionis;* ad quem cùm adducta esset puella à dæmone obsessa, & dæmon clamaret; se inuitum in puellam ingressum fuisse, vtpote vi maleficiorum coactum; nec se posse eam relinquere, nisi priùs ablatis signis sub limine positis: vetuit vir sanctus signa perquiri, & orationis virtute dæmonem expulit: *ne* (inquit Hieron.) *aut solutis incantationibus recessisse dæmon videretur, aut ipse sermoni eius accommodasse fidem.* igitur, ex Hieronymi sententia, perquirere & tollere signum, vt nocumentum cesset, ad incantationem pertinet: alioquin ad miraculum diuinum non rectè confugisset Hilarion; sed remedium facilè ac promptum de signis amouendis, si licitum erat, præscribere debuisset; ne Deũ tentare videretur.

12. apud Gratian. *ca. si per sortiarias 33. q. 1.* vbi enumerantur legitima remedia maleficij, nulla fit mentio requirendi & destruendi signi: nec quisquam alius veterum Ecclesiæ patrum reperitur, qui de remedio hoc tanquam licito loquatur. Si respondeas esse argumentum negatiuum ab auctoritate negata: Vrgent, non esse ab auctoritate negata, sed ab auctoritate negante. quia cùm remedium tollendi signi sit facilè & cuique obuium, eius maximè mentio fieri debuisset, si licitum illud concilia & patrum decreta censuissent.

13. Diabolus non est alligatus signis; potest enim nocere sine signis, & positis signis liberum illi adhuc est non nocere, vt & amotis adhuc nocere & non desinere. ergo frustrà tolluntur signa, nisi pactum malefici & Diaboli intercederet. ergo remouens consentit in hoc pactum.

14. Diabolus non potest diutiùs nec fortiùs, nec breuiùs, nec leniùs hominem affligere, quàm & donec ei Deus permittit, qui pactis huiusmodi non astringitur: ergo absurdum est exspectare remedium ab huiusmodi remotione signi, aut curare talia diaboli pacta: sed recurrendum est ad Deum, in cuius potestate est Diabolus. His illi argumentis vtuntur, quæ verbis ipsorum retuli: ne quis suspicetur me minus bona fide agere.

§. II. Nihilominùs sit conclusio, K *signa maleficij etiam spe cessationis morbi seu mali licet quærere & inuenta remouere & tollere.* dico, *spe cessationis,* quia fatentur opinionis contrariæ assertores, in contemptũ & detestionem Magiæ superstitionis, ipsiusq; Diaboli, licere maleficij signa tollere, destruere, atque abolere: immò sanctum id esse, si ex solo odio totius artis, & intẽtionis Diabolicæ id fiat: sed negant, id licere ea spe, & intẽtione, vt nocumentũ cesset. *Notandum primò,* quod omnes fatemur, signi ablationem nullam habere vim naturalem neque supranaturalem mali auferendi seu sanandi; sicut nec eius

positio

positio vim ullam huiusmodi habuit, ad malum inferẽdum. sed sicut, posito signo dæmon fuit, qui nocumentum intulit; sic ablato signo, dæmon est, qui malum aufert, quia cessat nocere. cessat autem, quia sic cum mago pactus fuit; non quod pacto se ligari putet, sed quia hoc sibi iudicat expedire ad animarum perniciem. *Notandum* 2. aliud esse uti peccato alterius ad bonum, aliud cooperari peccato alterius. nam peccato alterius vti possum ad commoditatem meam; quando ille potuit peccatũ vitare, & licito mõ mihi gratificari, vt dictum de vsurario *præcedenti q.* ipsius enim malitia mihi nocere non debet. Cooperari verò peccato alterius nunquam licet, quia nũquam peccare licet; cooperor uerò quotiescumque peto ab alio, id quod quod alias sine peccato nequit præstare. Quando ergo peto, vt maleficium maleficio, vel nouo pacto inito, tollat; cooperor peccato: quando peto vt id faciat, destruẽdo signum iam ante initi pacti, seu sine maleficio, & ipse me nolente adhibet nouum maleficium; ego illi non cooperor, sed vtor tãtum eius peccato. Est doctrina Soti, & Pet. Ledesm. & alior. mox citandorũ. *Notand.* 3. Signum tolli vel ab ipso qui posuit, vel ab alio qui non posuit. Si ab eo qui posuit; vel ille inierat duo pacta cum dęmone, vel vnum tantum. duo quidem, quando conuenerat, vt dæmon permanente signo debeat nocere; & sublato signo teneatur nõ nocere. nam hic vnum pactum fit de positione signi, alterum de ablatione. Vnum tantum fit, quando simpliciter conuenitur, vt signo permanente teneatur dæmon lædere. huius pacti vis includit, non vt sublato signo teneatur non nocere, sed vt, si velit, possit non nocere. Quando duo sunt pacta, tunc considerãda est duplex, quę potest accidere, malefici intentio. Si maleficus cũ tollit, vult sibi seruari pactũ; illud secũdũ non licet tollere: quia hoc est confirmare illud pactũ. Si vero maleficus ex pœnitẽtia pacti initi mo tus, vult pactum suum cum dæmone initum cessare; & ideò, vt rescindatur, tollit signum, quod est pacti vinculũ, & tollit nõ quatenus ablatio signi est signum secundi pacti; sed quatenus est destructio primi pacti; potest tollere, quia sic non confirmat secundũ pactũ, sed rescindit. Quod si sit alius qui tollit: hic non fecit vllum pactum cum dæmone, nec potest dici cõfirmare primum malefici pactum; quia illi non cooperatur. Sed si gnarus secundi pacti quod maleficus fecit, illud tollat, quia vultã malefico seruari secundum pactũ; ille quantum in se est pactũ confirmat, & sic malo cooperatur, quare hoc non licet; si verò vel ignarus vel gnarus, illud tollat dũtaxat, vt maleficiũ destruat, vel vt pactũ rescindatur, sperans dæmonem libere cessaturũ à nocendo; nullo modo cooperatur pacto: non primo, quia iuxta illud non operatur: nõ secundo, quia illud nõ curat, sed vult facto suo destruere primum. Deniq; si vnicum maleficus fecit pactum; tunc tollendo signum, primum pactum destruitur, nec nouũ initur: nec ipse maleficus vllo modo cõfirmat, vel operatur ex primo: quare nec ei alius tollens cooperatur. *Notand.* 4. si scandalum sequatur, non posse tolli. quare sic ista peragenda, vt scãdali occasio iusta detur nulla.

His positis *probatur* 1. cõclusio, quia quotquot auctores excusi de hac egerunt quęstione, illi ad vnum omnes, ex quo ea quęstio discuti cępit, in hac conclusione conueniunt: eos autẽ loqui, de eo qui spe cessationis signũ remouet, clare patet ex verbis & rationibus, quib. vtuntur. Ante tẽpora D. Thomę, & ipsi D. Th. ac D. Bonauẽturæ, & eorũ præceptoribus, puto plane certum fuisse hoc licere; & ideo de hac re nihil expresse proditũ; nisi q̃d maleficia sine maleficio tolli posse cẽsuerint; quod etiã Tho. de Argentina *d* 34. Abul. *in* 19. *c. D. Matth. q.* 90. & alij communiter tradiderunt. Quod vero Durand. hoc non dixerit parum refert: omisit, quia nõ habebat, quod ea in re contradiceret D. Thomæ; ad cui contradicendum, commentarios suos elucubrauit. Primus quẽ inuenio ex professo quæstionẽ discussisse, qui tẽ- *Anno* 1290

ille fol. 180. colum. 4. Consentiunt Iuristæ, non tantum qui tenēt posse nos maleficiis in bonum finem vti; & alij, qui dicunt per superstitiosa posse tolli maleficium, quos supra citaui. sed & qui hoc reijciunt, *vt Turrecrema. in d. capitu. monet te, Nauarr. in Manual. capitul. 11 num. 29. & Pet. Binsfeld. in l. eorum quæst. 5. Cod. de malef. & mathemat.* Inquisitores quoque Germani, *Sprenger. in malleo, & Nider. in Formicario, supra citati, & Ioan. Chappeauuille Vicarius & Inquisitor Leodiens. in tracta. de casibus reseruatis.* Vnde patet hanc esse sententiam planè communem, Hispanorum, Germanorum, Italorum, Gallorum, Britannorumque; Theologorum quidem Scholasticorum omnium, Nominalium, Scotistarum, & Thomistarum; ex quibus multi Cardinales & Episcopi & Magistri Sacri Palatij fuere, ceteri dignitatibus alijs, aut eruditione saltem, & pietate conspicui. Quare cum sit incredibile, tot academiarum præcipuarum professores, in hoc dogmate ad mores pertinente, vsque ad Hesselium errasse; & hodie quoq; errare, tum in lectionibus publicis, tum in confessionibus audiendis tum in ipsa praxi quotidiana, idque errore tam periculoso: sanè non videntur carere temeritate, qui hos omnes inscitiæ & erroris condemnare audent; & puniendos putant; quotquot, sola etiam auctoritate talium adducti, maleficij signa remouerunt. Accedit, quòd auctoritatem hanc rationes validissimæ comitantur; quibus contrariæ opinionis defensores nondum satis efficaciter responderunt.

Probatur primum hæc sententia exemplis illis superiore capite narratis B. Godoleuæ, & B. Theodori archimandritæ. & quodam quod Ill. Cardinalis ex Societate nostra Rob. Bellarmin. *in publicis prælectionibus* narrauit, cum ante multos annos Louanii sententiam illam Hesselii solidè, sed breuiter refelleret. Concionator (*verbis eius vtar*) quidam *Prædicatorum: quod me puerum vidisse memini; in monte Policiano in XL. cum vellet concionari, loqui non potuit. accidit id secundò & tertiò. videns id nō esse rem naturalem, in concione tantum sibi vocem præcludi; votum vouit Sanctæ Agneti, quæ erat loci patrona; inuenitque signa in suggestu, capillos inter se ligatos, & similia. combussit ergo illa, & vox ei restituitur. concionem postea habuit.* Quod si peccatum hoc fuisset, Deus à pio concionatore inuocatus, & voto sollicitatus eum non sanasset; neque signa illi ostendisset, quæ tollere nō liceret. his accedat simile æquè contestatum. Anno 1589. *Genuæ adolescens quidam pius, ex imprudenti aspectu, ita effusè in amorem mulieris exarsit, vt diuinum excluserit: mittebantur vltra citroque munera, & furtiuæ litteræ, idque trimestri spacio. Post quod, is graui morbo affli ctus decubuit. Mirum certè, quàm immundas sordes, & varias ante ora astantium euomuerit: muliebres crines, ouium villos, linum bombycem, crinales acus, & sutorias, vnguiū segmina, ossium fragmina, & ferramētorum, non paruo numero, vna cum sanguine. Quidam è nostris hortatur eum, ne amplius illigari se patiatur amore pestifero. Quærit deinde, num quæ essent ab eo munera aut litteræ? litteras acceptas aiebat, sed deinde laceratas; nostter non credens, admonet familiares, ut eius arculam, scrutentur, &, si quid sit amatoriū, tollant. Ea res cum ægre occulta voce quadā innotuisset, arcula clauem horrendis clamoribus postulat, & acceptam eadem voce admonente, iniecit in os voraturus, nisi prohibitus fuisset: eam puluino supponit: oculorum vsum amittit: admonet mater, ut doctus malo reddat clauem; eam cum quærens non inueniret, furto ablatam credidit: tunc incipit magis vociferari, nec tamen reperta in toto lectulo diligenter excusso: ui tandem cum arcula esset reserata, binæ litteræ amatoriæ inuentæ, & igni traditæ sunt, quo facto restitutus ei sensus videndi, & clauis non sine admiratione apparuit antè oculos quærentis exposita. Melius interea habere cœpit & corpore & animo, & paullò post sanus omnino factus est.* Hæc Franc. Bencij nostri verbis perscripta & Romæ excusa in anni illius litteris descripta. facilè videt hic unusquisq; signum maleficii litteras fuisse, quod ne tolleretur dæmonem conatum; eo que amoto & cremato, nocere desiisse. Sprengerus *p. 2. Mall. quæstio. 1. capitu. 1.* narrat historiam sequentem, *Comes quidam præclarus genere VVestrasiensis-*

territorij in confinibus Argentinensis diœcesis iuuenculam simili genere praeclaram duxit uxorem; quam tamen post celebratas nuptias usque ad tertium annum, carnaliter cognoscere non poterat maleficiali impedimento, ut rei probauit euentus, impeditus, animi, & quid auerteret ignorans, & sanctos Dei iugiter interpellans. Accidit, ut ad ciuitatem Metensem, ob negotiorum quorumdam expeditionem applicaret; in qua, dum per uicos & plateas seruis & familia uallatus incederet, quandam mulierem: quae ante illos annos concubina sua fuerat, obuiam habuit; qua uisa, dum super maleficia sibi illata minimè cogitaret: improuisè eam blandè, ex amicitia contracta antiquitus; alloquitur; & qualiter se haberet, ut ualeret, inuestigat. At illa cernens Comitis pietatem, vice uersa, de ualetudine sui corporis & status, diligenter inuestigat. quae respondenti quod benè & prosperè cuncta sibi succederent, illa attonita paulùm siluit. & Comes cernens illam attonitam, amplius uerbis blandis eam aggreditur, ad collationem inuitando. At illa de statu uxoris interrogando simile responsum accipit, quod benè in omnibus se haberet. Tum illa anne pueros etiam generasset, inquisiuit. Et Comes, tres mihi (ait) sunt pueri masculi, quolibet anno unum genuit. Tum amplius illa stupefacta paululum siluit. Et Comes, rogo te, carissima, cur tam diligenter inquiris, indica, nec enim dubito, quin meae felicitati congratuleris. Tum illa, uerè congratulor, sed maledicatur illa uetula: quae obtulit se uelle corpus uestrum maleficiare, ut carnalem actum cum uxore uestra minimè haberetis. In cuius signum puteus, qui est in medio curiae uestrae, continet in fundo ollam, certas res maleficiales continentem; quae ea de causa ibidem posita fuit, ut quamdiu ibidem contineretur, tam diu coeundi impotentia uobis adesset: sed ecce omnia uana sunt, de quibus gaudeo. &c. Nec Comes diu distulit, ad domum regressus, puteum exhauriri fecit, ollam reperit, & cuncta concremando, potentiam illam perditam subitò recuperauit: Haec ille. Sufficient haec tria exempla certissima in diuersis malefici generibus: & quod ad tertium istud, posset quis suspicari continuas ad Dei sanctos preces, ut haec ei rei benè gerendae occasio fortuitò offerretur, à Deo impetrasse: quamuis, quae hominum inconsulta est calliditas, media illicita (*nempe mendacium*) alijs licitis (*aequiuoca locutione, & maleficij signi remotione*) miscuerit. Si uelis plura uide sup. libr. 3. *Par. 1. q. 4. sect. 3. in princ. & sect. 5. litt. C.*

Hoc probum

Hoc improbum quia mendaciũ.

Aliud ponit exemplum Caesalpinus *in Disquisit. de Daemonib. c. 17.* quod alibi exhibui. Sed plura Bapt. Codronchius, cuius haec sunt verba: *Vincentius Carrarius 2. p. de medico & eius officio, meminit cuiusdam suae sororis, quae maleficio affecta inuentis ac crematis facti maleficij signis ueneficij conualuit. Hieronym. Mengus scribit, quandam nobilissimam uiduam ueneficio lethali ac insanabili morbo affectam; dum ageret de extrema unctione instrumentis maleficis combustis, spiritualibusque remedijs adhibitis, quasi repentè, omnibus admirantibus recepisse sanitatem. Narrat & quidam auctor de quodam presbytero: qui cum ipse maleficio affectus, plurimis mensibus lecto decubuisset, nec innumera remedia à medicis adhibita quicquam ei profuissent, inuentis in lecto plurimis signis ueneficis, & combustis; quouis mense luna reuoluta alia & alia diuersa instrumenta reperiebantur, quibus semper igne consumptis Dei auxilio, & Ecclesiasticorum remediorum tandem pristinam sanitatem adeptus est. Annis superioribus Francisca filia mea, decem mensesnata, apud nutricem insigne maleficio est affecta; saepe ac saepius magna suspiria edebat; & quando defasciabatur semper plorabat, aegrèque se ferebat defasciari praeter puerorum morem; qui quamuis sint male affecti uel dolore aliquo detenti, cum fascia soluuntur quiescere, ac delectationem tum capere solent. Nulla inuenta causa supra naturalis effectus, nutricique mutato, cum in deterius haberetur; subijt suspicio uxori meae, quod, cum esset puella admodum uenusta; inuidentia causa, uel odio cuiusdam uetulae ueneficio esse affectam. Quapropter culcitram inquirens, nonnulla ueneficij signa reppererit: cicercs namque, grana coriandrorum, fructum carbonis, & ossis defuncti, rem quandam compactam mihi incognitam, quam fieri ab his improbis foeminis ex quibusdam cum sanguine menstruo mixtis retulit quidam peritus exorcista: Praeterea quasdam plumas ita quibusdam filis artificiosè inser-*

tali,

tas, ut pileo ut moris est applicari facile possent: quibus omnibus igne benedicto combustis, & adhibitis per triduum exorcismis & alijs nonnullis remedijs sacris, cœpit melius se habere, & carnem assumere: ita ut curatam fore existimaremus. Sed elapsis transactis quidam diebus, cum esset valde morosa, & multum ploraret; eodem lectulo denuo explorato, inuenta sunt nonnulla alia instrumenta, quibus crematis sanitati restitui uisa est. Attamen in plenilunio mensis, cum plorabunda noctem totam insomnem duxisset, mane colore cineritio fuit affecta, & ita mutata facie ab ea quæ uesperi erat, ut esset uos lacrymis magis quam admiratione digna. Explorato denuo lectulo inuenta sunt frustula duo nucis siccæ, & ossis albi, nouem uel decem ossa piscium quæ erant fabricata instar pectinum quibus capilli pectuntur, cum quibusdam corollis mira arte ex uarijs rebus paratis. Quib. igni traditis, mutata domo, & pluribus alijs, & ualidioribus per exorcistam peritum adhibitis auxilijs; Dei beneficio absque ullo remedio naturali conualuit. Sic ille lib. 1. de morb. ueneficiis c. 8. Eo lubentius verba adscripsi, quòd in ijs quædam notabilia. Primo recurrere malum, de nouo signis positis, & ideo de nouo sæpius ac sæpius tollendum. Secundo ignem benedici, quo res istæ comburendæ, & simul adhiberi exorcismos. Tertiò mutatio domus, quæ valde utilis.

2. probatur conclusio communi praxi cunctorum ferè ubique etiam bonæ conscientiæ: & scientiæ, qui hoc modo maleficiatos sanant: & forte alius modus sanandi, uix unquam occurrit.

Ex Sprengero & Niderio quædam exempla *lib.* 3. retuli, vnum nunc addam de equo, sic mirè magico maleficio cruciato. & sola nodi solutione sanato, quod narrat, quadam epist. insignis medicus Balduinus Ronsseus, *a* his verbis; *Iam ad aliud digrediar, quod consulari huic uiro contigit. Is in suburbanum profectus, ceruisiariam quandam tabernam prætervectus, uidit aliquot multis nominibus sibi addictos; statuit igitur eosdem admonere debiti, atque ut persolutum curarent, in ius uocaturum minatur: excusant alij quibus ingenium hominis mite prorsus perspectum esset, rogabant aliquantulum temporis concederet, atque inter hos prorupit quædam toruo uultu fixis in terram oculis; quæ, calcitrantem cui insidebat equum admirata, sicuti uidebatur, rogat quonam pergat; atque interim monet, ne quid nimis equo suo confideret. Subridens ille, ecquid (inquit) putas mihi incognitam equi huius indefessam uirtutem; qui ea ad decem & eo amplius milliaria citra ullam defatigationem uehi consueuerim? Respondit illa, uereri tamen se, ne ferendo sit.*

Vir autem subesse fabulam suspicatus, subdit equo calcaria; qui præter consuetudinem iam primùm admotum pigrior, progreditur quidem, sed labascentibus quodam modo, ac titubantibus pedibus. Admiratus igitur hanc subitam equi debilitatem, domum redit, equum manu pedetentim ducens, accirique iubet ex tempore Veterinarium, qui is cum sudore madentem uideret equum, rogat numquid defatigatus fuerit, utrum post diuturnam quietem subitò exstimulatus ad cursum, & num à concitatiore cursu confestim biberit, & alia huiusmodi; quæ iumentis morborum origo esse solent: & cum nullam euidentem causam ad morbi huius generationem facere animaduerteret, rogat ut suæ fidei committatur equus, pollicetur interim, se suo non defuturum officio, atque omnem moturum lapidem; ut cognito tandem morbo, eidem auxiliares adferat manus. Conceditur Veterinarij fidei equus, atque ad eundem in stabulum deducitur; ubi equus doloris uehementia exagitatus, pedibus humum scalpens, protinus in terram deuoluitur crebra trahens suspiria. Veterinarius consilij penè inops, animo uoluens quot quantisque casibus morbosis impetantur equi, uenit illi in mentem eosdem, aut propter emphraxim ut uocant, aut quoties suo tempore lotium non reddiderunt, grauissimis subiacere periculis: experiendum igitur censuit, num quod uitium in ano aut uesica esset. manum ergo in anum ingerit, perscrutaturus num qua materia in eo contineretur, quæ huiuscemodi accidentia parere posset. consueuerunt namque equi; quibus durior est aluus, & quorum anus scybalis quibusdam præcluditur, ex qualibet causa uolutare, ac sudore perfundi: &, cùm nihil tale reperisset, equi membrum genitale aut penem attrectare cœpit; quem manu eductum uidit

a *medica uenatienis. ep.* 50.

vidit artissimè, atque intricatissimè colligatum esse: tentat igitur primum nodum unguibus dissoluere, sed frustrà. nexuum enim capita cum occulta essent, obliquisque inuolucris variè inter sese abdita, ferro tantum dissolui poterant. Erat autem nodus hic malefica arte, vt suspicantur omnes, contextus ex cannabis radicibus; in hoc Gordium superans nodum, quod hic ex corni papyro plicabili, & in omnem partem flexili connexus esset, ille etiam ex ipsa radice dura, & ad complicationem rebelli. Nodo igitur dissoluto prosilijt protinùs equus, atque per lotium maxima copia concreti sanguinis reiecta, conualuit quidem: uerum ita ut ad pristinum illum suum vigorem nunquam redierit.] Arbitror hanc maleficam, intempestiua in compotatione interpellatoris molestia in bilem prorupisse, & obmurmurato carmine, per dæmonem curasse, equi membrū sic vinciri; idque sentiente equum ita calcitrasse: mox obscænam illam prodijsse in publicum, & quæ narrata mi fuisse colloquia. Neq; hic vllum erat naturale remedium aliud, quam si nodus ille dissecaretur. sic etiam in maleficio lactis furaculo, nō aliud ferè præsentaneum occurrit, quàm si vtres coriaceos; in prata uel stabula missos, vbi armenta vaccarum degunt; deprehendas, & remoueas, dissecesque. Monet me series epistolæ illius Ronslei, vt adijciam quod ille præcedenti historiolę subiecit: *Quid* (ait) *hic commemorem vtres illos emissitios, ad anatis similitudinem ex corio consutos, quos vulgus, Lite latas uocat, quibus ad emulgendum in pratis lac è uaccis utuntur? nam quantumuis eosdē hactenùs, pro anili quadam fabula atque meris nugis æstimauerim; Neostadij tamen ad Lenum, quod nunc Landstrostium appellatur fortuitus quidam euentus docuit rem esse nimisquàm ueram, & in hominum perniciem excogitatam; quando sub annum ni fallor 1553. miles quidam probè potus ex pratis in ciuitatem per Leni pontem sese uolutātem utrem unum obuium habens, nescio quid antea stomachatus, educto gladio medium dissecans totam plateam lacte repleuerit: adeò ut facti rumor per totam ciuitatem dispersus, omnes quotquot essent ciues rei nouitate obstupescentes ad spectaculum alliceret: atque id ita factum esse multi fide digni ciues mihi retulere, qui suis oculis ea se uidisse testati sunt. Huc accedit, quod audiuimus Godelam quodam KuKers palam confitentem, utrem hunc emissitium à se consutum atque emissum fuisse, ac non rarò magnam lactis copiam ad se detulisse.*] quis asseueret non licere tales vtres perdere, ne fructum vaccarum perdant armentarij? si vtrem perdere licet, cur non & nodum illum soluere? si nodum, cur non & ollam subliminarem effodere.

3. *probatur* conclusio valida ratione. nulla in hac amotione illicita intercedunt: licita itaque est amotio. Antecedens probatur enumeratione omnium actuum; qui hic reperiuntur. hi actus uel sunt interni animi, vel externi verbi & operi. Animi interni actus sunt tres, primus desiderij vt sanitas reddatur & cesset nocere dæmon: & ad hunc finem; vt tollatur conuentio malefici & dæmonis de nocendo; & quia hæc pactio dependet à signo, cupere proinde ipsum signum tolli ac destrui. proximus actus est opinionis, siue credulitatis humanę, quod videlicet opinor seu credo probabiliter, cum sublatione signi pactum cessaturum, & cum pacto noxam, & sic noxa cessante sanitatem reddendam. Tertius est. spes sanationis & cessationis. Verbi externus actus, rogare maleficum vt signum tollat, & nocere per dæmonem desinat. Operis externus actus est, ipsa signa tollere et destruere. Sed omnes isti actus, siue singulos spectes, siue cunctos simul copulatos, sūt liciti, & superstitionis expertes. licita igitur, & superstitionis expers est, tota hæc amotio cū spe tollendæ noxæ. Maior probatur, quia nihil aliud intercedit in re tota. Minor verò, *de desiderio*; quia licitum, immò & meritorium est desiderare suam & aliorum sanitatem; quare & desiderare impedimentorum ablationem, & mediorum ad id vtilium adhibitionē. Medium verò ad hunc finem, est maleficij cessatio; ad cessationem, medium est causa aliqua cur dæmon velit à noxa inferenda cessare: ad hanc causam auferen-

auferendam, mediū est, infringere pactum, ex quo nocet; & quod, nisi fuisset cum malefico initum, non nocuisset. pacti illius duratio, commensurata est, dæmonis voluntate, ipsius signi durationi; quare medium destructionis pacti, est destructio seu amotio signi: atque ita, á primo ad vltimum, destructio signi, est medium necessarium sanitati recuperandę. quare sicut licitum est sanitatem desiderare: sic & licitum est signi destructionem desiderare. Probatur etiam minor, *de opinione* quia opinari cessaturum maleficium cessante pacti signo, non est illicitum nec vanum. non illicitum, quia id fidei non repugnat; nec vlla lege prohibitum est. non est vanum, quia nititur rectæ rationis coniecturis. valdé enim verisimile est dæmonem tum cessaturum; primò quia ad nocendum impulsus fuit pacto, quod iam cessat. secundo, quia nihil superest, quur hac in re a malefico honoretur. tertiò quia si promissis steterit, maleficum arctiùs sibi deuinciet: & plures alliciet, *De spe* quoque probatur. quia hæc nihil est aliud, quam desiderium boni cum opinione euentus. quare quod meritò opinor euenturum mihi bonum, id licitè spero; si bonum sit ex rerum numero, quæ licitè desiderantur. Ex his patet de actibus externis. nam quod licet cogitare, licet loqui; & quod licet concupiscere, id licet petere. quare si possum desiderare a mago sanitatē, & opinari me ab illo consecuturum, possum etiam ab eodem illam petere: & quia desidero consequi modo licito, possum petere sub tali modo, vt manifestum est. Denique quo ad actum externum, res quoque aperta est. actus iste est amotio signi: sed in hac amotione nihil illicitum est, ex parte intentionis, nec ex parte petitionis, vt probatum; ergo nec ex parte executionis. Consequentia probatur, quia executio nihil addit illiciti, nec superstitiosi, quia nec ratione intentionis, nec ratione operis, quando scandalum abest, de quo non est quæstio; sed abesse præsupponitur.

Dicunt aduersarij, *noti vere operis id fieri*; quia semper fit tacita quædam honoratio seu inuocatio dæmonis. Quod falsum esse, sic ostenditur. opus illud amotionis signorum: nec est dæmonis inuocatio uel honoratio ex natura rei, vt per se patet; neq; etiam ex intentione maleficium amouentis, quia non intendit hac ratione dæmonem honorare uel eum inuocare: sed intendit inuocationem per magum signo posito factam impedire: nec etiam intendit, comprobare pactum magi cum dęmone, uel quicquam operari ex illo pacto; nec dæmonem inducere ut illud pactum cum mago seruet, sed solummodò intendit pactum illud nocendi rescindere, & annihilare. neque etiam dici potest esse honoratio, uel inuocatio dęmonis ex pacto aliquo præcedente eius qui petit amoueri, quia iste nihil expresse uel tacitè cum dæmone pactus fuit, ne id quidem vt sublato signo desinat damnū dare: neque etiam ex errore opinionis, quia non tollit idcirco quod putet illis rebus vim inesse sic nocendi, sed quòd existimet quamdiu hæc posita manebunt, dæmonem, Deo permittente, nocere posse; & propter pactum cum mago initum nocere uelle, & eadem ex causa signo sublato á nocendo desistere velle; quæ omnia docet experientia esse verissima.

Dices fortè, dæmon idcirco nocere definit, quia sic existimat se honorari. *Respondeo*, etiamsi ille putaret se honorari; quamdiù, nec res talis est quæ natura sua honorem tribuat, nec adest vlla intentio honorandi, in eo qui remouet, parùm refert; nec propterea dici quis potest dæmonem honorare. Deinde nec verum est ideò dęmonem cessare; potiùs cessat, ut pactum cum Mago seruet, & sic eum sibi deuinciat, & alios alliciat, & alias ob causas ut dixi.

Probatur conclus. 4. Maleficus malè facit ponendo, ergo benè facit tollendo. Respondent non sequi, quia etiam in tollendo est superstitio, propterea tacitum pactum; quod cum iterum confertur inire cum diabolo. propterea quia tollit cum spe cessationis. Sed

contar

contra: res ipsa sine spe non includit pactum, (verbi gratia, si rusticus uel puer tollat omnino ignarus positum ad nocendum à magis, iste nullum tacitum haberet pactum, vt patet: attamen dæmon cessaret à nocendo.) nec spes ista (vt probatum) per se superstitiosa uel illicita est.

probatur 5. Licet declinare à loco, vbi positum est signum, spe euitandi malum: licet etiam uitare personas, à quibus quis metuit lædi maleficio. ergo licet etiam remouere signum cum eadem spe. Nec satisfacit solutio negãtium consequentiam; eò quòd fuga à loco noxio sit naturaliter ordinata ad euitationem mali, in quod quis incideret, si eum locum pertransiret: signi autem amotio ad hoc naturaliter nullomodo sit ordinata, nihilò magis quã signi positio ad malum. Non, inquam hoc satisfacit. quia ratiocinantur à naturali causa ad moralem, argumentũ verò procedit de eadem causa in vtroque. ideò sic confirmo argumentũ. si sciam posito veneno aliquo naturali locum esse noxium, licet mihi ab illo declinare, vt effugiam. ergo licebit etiam mihi venenum illud ab illo loco tollere, ne quem amplius lædat. Valet hæc consecutio? progredior. igitur similiter, si scio sub limine positum maleficium, ut quicumque limen illud calcauerit, moriatur; licebit mihi per aliam domus portam egredi & limen vitare: ergo licebit mihi quoque maleficium illud sub limine positum amouere. Omnino enim similes sunt hæ consecutiones. nam sicut in priore vtraque res naturaliter ad salutẽ ordinatur: sic in posteriore vtraque æquali modo moraliter ad eandem ordinatur: & sicut se habent amotio & fuga, naturalem ad causam; sic etiam se habent amotio & fuga, ad causam moralem, quale est signum. ideò si rectè argumentamur à fuga causæ naturalis ad eius amotionem, etiam rectè argumentamur à fuga causæ moralis ad eius amotionem: neq; in eodem causæ genere vllum discrimen est fugæ & amotionis. sicut enim fuga personam remouet à loco noxio, sic & amotio rem remouet: ne persona in illo loco queat nocere.

5. Licet maleficos de medio tollere, ea spe & desiderio, ne hominibus amplius noceant per Diabolum, ut eius uiua instrumenta: licet ergo signa quoque maleficorum tollere, ne per diabolum illa amplius noceant, vt eius muta et fictitia instrumẽta moralia. sicut enim tubæ, & tympana, & vexilla in bello, sunt quædam moralia instrumenta militiæ; sic huiusmodi signa sunt quædam quasi nequitiæ & malitiæ diabolicæ instrumenta, non operantia, sed eam ad operandum excitantia. Huic argumento nondum responsum est, ab ijs qui contra sentiũt. Nam quod uim argumenti & similitudinis positam putant, in ratione tantum signi; & maleficos dicant non occidi, vt signa diaboli: hoc est παρέργον.

6. Posuit maleficus signum? quid est facturus? si tollit, secundum vos peccat: si non tollit, verè & grauius peccat; quia relinquendo manet causa damni proximorum, perplexus ergo futurus est, quem contra religionem, iustitiamuè peccare necesse. *Respondent*, relinquere debere & pœnitere. nec peccaturum relinquendo. quia relinquendo non est causa nocumenti, sed eius causa fuit ponendo illud & paciscendo cum dæmone. Restare ergo illi, ut pœnitens Deum oret, reprimere dignetur Diaboli potestatem. *Contrà*: sicut peccauit causam dando, cur inciperet alius lædi; sic adhuc causam dando, cur pergat eum Diabolus lædere; & sicut positio vel ligatio fuit causa inchoati damni; sic relictio ligaminis siue non amotio, causa est continuati damni. ergo sicut tenebatur impedire, vel tollere causam ne damnum inciperet inferri, sic etiam tenetur ne illud vlteriùs proferpat, uel diutiùs duret. Quod sanè clarissimum est in maleficio, quod effectum habet sæpiùs renascentem. verbi gratia, maleficium sterilitatis primo anno nocuit tot equis, tot vaccis &c. 2. anno iterum nocebit fortè pluribus, ergo si tenebatur impedire damnum primi anni, cur non & sequentis?

tis? Confirmatur, in foro exteriore damnaretur ad omnia damna illata restituenda, quamdiu illa inferrentur & tam de damnis annorum sequentium quam primi; si diuersis actionibus ageretur de singulorum annorũ damnis. sed hoc, quia peccat contra iustitiam, & est efficax adhuc causa damni. Ergo in foro etiam interiore adhuc peccat; quia tenetur facere, quod probabile illum est posse facere probabile autem est illum tum tollere debere, ut proximi damnum impediat. quia communis hæc est sententia optimis fulta rationibus, ut ostendimus.

7. Si duo reges sic inter se pacisꝭantur, vt columna seu turricula quapiam stante erecta, ipsi sibi mutuò auxiliũ ferant contra tertium regem aliquem si tertius iste pacti gnarus, vt illi desinant ipsum bello infestare, turriculam illam uel columnam deijciat, & demoliatur; non dicetur ille tertius propterea consentire in illorum fædus, neque cum ipsis, vel eorum altero; qui fortassis illum admonuisset; pactum vel societatem inire. Igitur nec maleficiatus dicendus est cum malefico vel dæmone propterea societatem inire, quia destruit signum, quod illi depacti, vt à nocendo cesset dæmon. Nec quicquã habet verisimilitudinis quod respõdent, etiam hunc tertium cum prioribus pactum inire; quia beneficium ab illis exspectat. Nec enim vsquam vel apud Iurisconſ. vel apud Theologos, inuenias talem pacti vel societatis ineundę formulam aut genus. deinde destruendo turriculam illam, potiùs pactum prius inter duos initum soluitur, adimpleto termino; sic etiam remoto signo pactum dæmonis & magi conditione sublata expirat. soluit ergo iste remouens pactum alienum, nec ipse nouum init.

8. si quis cum hoste foret pactus, vt suspensa de muro flammula candida, accurrat, & portam occupet, vrbeque potiatur: & tertius quispiam ciuium hoc resciscat: nonne tollere licebit, immò merebitur si fecerit? quis quæso illum proditoribus consentire di cat? rectè æstimantes iudicabunt, eum pacta conuenta eorum non stabiliuisse, neque approbasse, sed abominatũ ea rescidisse. Cur igitur non eadem ratione & iure, qui resciuit pactum dæmonis & malefici de olla in familiæ perniciem defossa; poterit illã tollere, & tollendo censendus erit ab eorũ pacto alienus? an cũ ille nõ cõsentiat, proditioni, qui illã destruit: hic cẽsendus cõsentire maleficio, qui illud destruit?

Denique vt semel finiam (tædet enim tam multas soli faces admouere) licet omnes conatus similes dæmonis impedire. si incantamentis aliquis dæmonem ad nocendum inuitaret; rectè faceret, qui murmuranti os pugno obturaret: si per scripturam & characteres id conaretur, laude dignus esset, qui dissiparet & conscinderet membranulas. cur non idem ius cõceditur in signis positis, quę similiter dæmonem ad nocendum pelliciunt; sicut ergo possũ impedire, ne verbis vel characteribus magus consequatur effectũ à dæmone, potero etiam signi alterius destructione id ipsum perficere.

§. III. Restat respondeamus obiectionibus, quæ quod multæ sunt, & prolixæ, cogent nos etiam, quam vellemus, esse prolixiores.

Ad 1. *Respond.* non fieri sufficientẽ enumerationem partium. sanitas enim exspectatur a morali causa, nempe amotione signi. sicut in exemplo proditorum (de quo egi in probatione. 8.) liberatio nõ exspectatur a Deo, uel Sanctis, uel natura, uel proditoribus immediatè; sed à signi amotione. Sed vrgent, saltẽ mediatè exspectatur à proditoribus; ergo & sanitas hic mediatè exspectatur à dæmone. Sed hoc est superstitiosũ quia est perinde facere ac si dicas; pręsta quod promisisti pactus es amoto signo te cessaturũ. ecce amoueo: teneris cessare. *Respond.* negando minorem, & eius probationẽ. immò perinde est facere, ac si diceres: pactum tuum primum cum malefico conuentum extinguo; signum quod nocumento inferendo præstituisti cõminuo, & perdo; non est quod noceas amplius nocere non teneris. Si pergant

gant instare, saltem exspectant media tè sanitatem à dæmone. *Respond.* exspectat, non à positiua aliqua dæmonis actione, sed à priuatione actionis eius siue à cessatione. non enim expectat, vt dæmon aliquid faciat, sed vt desinat facere. ad faciendum alliciebatur signo, sperat illo sublato, nō allectum ampliùs, desiturum nocere: vt amoto obiecto concupiscibili, quis vt plurimùm desinit concupiscere. Effectum ergo exspectat priuatiuum; quem à dæmone nō est illicitum exspectare. alioqui non liceret exspectare dæmonis fugam ex obsesso, cessationem à tentatione, & similia, ad quæ piè vtimur aquæ lustralis aspersione, reliquiarumque & agni Dei gestatione. Dumtaxat ergo illicitum est, exspectare effectum priuatiuū à dæmone, ui alicuius pacti conuenti cum dæmone: quod hic nullum est.

Ad 2. negatur antecedens; ad probationem eius dico; si maleficus vnicum fecerat pactum; tollens, miscet se destructioni illius pacti, non conseruationi. quia destruendo signum, facit ut pactum cesset. si duo fecerat pacta, non immiscet se secundo, quia non petit, ut Diabolus vi secundi pacti desinat; sed destruendo primum pactum, virtualiter (vt dici solet) etiam destruit secundum, de quo non cogitat. si vi secundi pacti vellet dæmonem cessare, valeret argumentum. *uide* 3. *Notabile*.

Ad 3. dico & antecedens, & probationem eius dissentire à verò. non tollere signum, tantùm est protestari, quod Diabolus; qui Dei permissione, & non aliter, potest nocere; speretur non nociturus ampliùs, postquam causa ad nocendum alliciens (nempe signi positio) cessauerit; item quod aliquando stet pactis conuentis, non quia sit verax aut fidelis; sed quia censet hoc sibi esse vtile ad homines decipiendos. sicut solent decoctores minus debitum exsoluere, ut in grandiori summa creditoris simplicitate abutantur.

Ad 4. *Respond.* Minorem falsam esse. non enim declinat ad Magos ut magi sunt: sed ut sunt homines gnari eius rei, quæ uel adspectu uel auditu potuit resciri, & petitur ab ijs, non vt ex magica operentur arte; sed vt id faciant, quod quiuis rusticus & idiota posset facere; saltem quod ipsi, sine vllo nouo cum dæmone pacto, possunt perficere, & perficere tenentur, ad commodum proximi. Potest ergo distingui maior, scriptura enim vetat declinare ad magos, tanquam ad magos; non verò tanquam ad alios homines à quibus licitum auxilium quis exspectat.

Ad 5. *Resp.* aliter timeri Deum solum, aliter timeri creaturas. Deus solus timeri debet, ut omnipotens & auctor omnium, & quem nemo potest impedire, nec uoluntati eius potest resistere; creaturæ timentur, tanquam quæ Dei permissione nocere valent; & quia malignæ sunt etiam interdum uolunt; & sic scriptura sacra non prohibet eas timeri. dæmon verò inter omnes creaturas hoc timore maximè timendus, quia & cunctis hominibus animantibusque potentior est, & nobis maximè infestus, &, exigentibus peccatis nostris, sæpissimè permittitur a Deo nos grauiter lædere, vt constat de Iobo, maritis Saræ, Achab rege, & alijs. Nonne licet timere sicarios, latrones, calumniatores? nonne licet fugere à domo dæmonibus infesta? cur talis fugit, nisi quia dæmones timet? tolle timorem, fugam sistet.

Ad 6. Negatur antecedens. impropria enim & falsa locutio est; amotio signi est signum. non magis certè quā homicidij actio est homo. sicut enim homo erat, ante occisionem; sic signum erat ante amotionem. nec iuuat comparatio illa baptismi. nā nec ipsa aqua est Sacramentum, nec ipsa ablutio; sed Sacramentum fit, quando ad elementum, uerbum cum actione accedit. ablutio materia proxima sacramenti est, non Sacramentum. *Dicas;* saltem est aliquid Sacramenti. ergo & amotio est aliquid pacti. *Resp.* sicut ablutio non est aliquid Sacramenti, nisi abluens intendat baptizare; sic,

nisi

nisi ponens uel tollens signum, intendat ex condicto ponere, vel tollere, nunquam positio vel sublatio erunt aliquid pacti.

Ad 7. Negatur consequentia, idcirco enim desinit nocere signo sublato, non quia per hanc amotionem grauius vulnus infligit animæ tollentis: sed quia sperat uel maleficum in aliū sortem (vt vocant) translaturum, cum nouo suo lucro; uel sic plures se sibi adiunctum, uidentes eum promissis stare. Præterea esto hoc Diabolus speraret; sæpè spes illum fallit, & vnde compendium exspectabat, dispendiū patitur. Denique D. Leonis illa autoritas parum aptè adducitur. cessatio enim à nocendo beneficium non est Diaboli, sed Dei & hominis tollentis signum; sicut non est beneficium proditoris, quando ablato signo desistit à proditione peragenda; neque qui tollit vllo modo dici potest, hoc beneficium à proditore exspectare.

Ad 8. Concessa maiore, quæ verissima est; Negatur Min. omnino enim hoc volunt, quotquot nobiscum sentiunt: & quia hoc ex eorum doctrina sequebatur, ideò non dixerunt expressè. Neque enim putabant quenquam adeò moralium rerum fore rudem; ut negaret, primò ipsum maleficum qui posuit teneri, signum, quod nocet, tollere; si nequit aliter damnum impedire: sicut, qui Diabolo inuocato verbis vel scriptis nocet, tenetur cessare ab hac inuocatione, non tantum quia superstitiosa est inuocatio; sed etiā quia proximo perniciosa est. Nec vllo modo puto tolerabilem esse contrariam sententiam in praxi, nec absoluendū qui nollet cessare, vel signum tollere. sicut non est absoluendus, qui alicubi malleolos, reposuisset, incendiū sparsuros, nisi illos velit amouere. Eadem namque ratio est. sicut malleoli efficaciter sunt nocituri ui naturali; sic etiam signa hæc æque efficaciter nocitura sunt ui morali, siue ui pacti conuenti. Neque hic quærendum qua ui damnum inferendum, sed an inferendum? & æque iniusta est illatio per vnam uim, atque per alteram. sicut malleolis inest vis ignea; sic censetur signis alligata uis siue actiuitas diaboli, multo promptior & fortior ad nocendum. Si verò tenetur maleficus tollere, quod posuit ex lege iustitiæ, tenebitur secundò alius qui positum resciuerit, id tollere, saltem ex lege charitatis.

Ad 9. Resp. id, si fiat seruatis circumstantijs, quas requisiui *supr. lib.* 5. nec superstitiosè, nec impudenter; sed sapienter & honestè fieri, à iudicibus etiam maximè timoratis. Victoria verò loquitur de expulsione dæmonis ex energumeno, quod non facit ad rē vt nec totum argumentum, quia depilatio illa non est ablatio signi, cùm pili non sint signa maleficij, sed lambula.

10. *Argum.* multis peccat. primò quòd contradicit sententiæ, quam eo nituntur probare. Nam si defensores contrariæ sententiæ censent; non esse licitam amotionem vllam, ut eos sentire patet; ex argumento sequitur, dumtaxat aliquam esse illicitam, nempe destinatam huiusmodi dæmonijs eijciendis; quia tales dæmones aliter eijci nequeunt. Si ergo eijci possent per amotionem, licita foret amotio. iam non ergo omnis amotio illicita foret. Sin verò dicant se non contendere Vniuersalem negationem; (Nullam amotionem signi eum spe cessationis esse illicitam:) sequitur non omnem amotionem huiusmodi esse superstitiosam; quod ceteris omnibus argumentis suis probare nitebantur. repugnat ergo hoc argumentum alijs omnibus, quia subuertit commune ceterorum fundamentum. Secundò sensus verborum Christi non est, non aliter eijci, sed non aliter rectè eijci efficaciter. Nam Apostoli non querebantur se vsos malis medijs, quod non est credendum; sed se eijcere non potuisse. conatus enim Apostolorum non fuerat illicitus, sed fuerat irritus. & hoc scire uolebant; cur efficax nō fuisset in hoc energumeno, quemadmodum solebat esse in ceteris. responsū illis, id accidisse, quòd orationem & ieiunium non adhibuissent: quæ ta-

lium

lium dæmoniorum pessimorum, quorum inueterata possessio, generi expellendo necessaria ipsis erant. Tertio, dæmon non exit ad signi amotionem, nisi quando erat ingressus ad signi positionem: quod Deus nonnunquam permittit. Quando autem propter hominis peccata Deus permisit opera malefici dæmonem ingredi; tunc licebit signum tollere, non secùs ac in reliquis maleficijs. Quartò plus probat, argumentum quam opus sit; immò & illud; (si valeret) nec exorcismis eijci licitè posse; si tantum ieiunio, & oratione tales licet eijcere. Denique non potest nobis constare, an ex hoc genere sit dæmon, an ex alio: ideò, durante hoc dubio, licebit signum amouere.

Ad 11. dico exemplum illud S. Hilarionis, dumtaxat probare, quòd, qui Hilarioni sanctitate & dono miraculorum sunt similes; aut quando aliquod scandali, uel superstitionis augendæ subest periculum; debeant id facere, quod ad maiorem Dei gloriam tendit; ut est dæmonem oratione eijcere: non uerò probat quod eo periculo cessante, aut quando quis non est certus de dono miraculorum (vt hodie certi nulli sunt, in his partibus, vbi fides propagata) non liceat illi vti remedio quod ad manum est, & experientia frequenti comprobatum nouit. Metuebat autem D. Hilarion, non, ne dæmon hoc pacto solitis incantationibus recederet; sed ne populo uideretur ijs recessisse: immo neque hoc simpliciter verebatur, sed alternatiuè; vel hoc, vel ne uideretur ipse dictis Diaboli fidem habuisse; qui negabat aliter se expelli posse, nisi signo priùs ablato. Quod falsum erat, vt D. Hilarion ostendit, & quia sponte ingressus, sponte remanebat; nec eum cogendi vim vllam magica illa signa ob tinebant.

Ad 12. Resp. vere hoc argumentum esse nullum, & ab auctoritate negata, non ab auctoritate negante. Nam si vel Hincmarus (cuius ille est Canon) vel alij patres cēsuissent, hoc remedium esse illicitum, non fuissent contenti silentio prætermittere, quod vsu sciebant frequentissimum: sed diserte prohibuissent, ut solent similia. sic enim, quia purgationes per monomachiam, per ferrum candens & similes, erant in frequenti vsu: ideò expresse illas prohibuerunt, summaque semper Ecclesiæ cura fuit, vsitatas superstitiones nominatim damnare. Inter licita uerò remedia non meminerunt amotionis: quia de remedijs Ecclesiasticis & diuinis agebāt: illud autem est merè humanum remediū, & quod ipsa ratio ac natura vnumquemq; docet. nā & bruta norunt abijcere & repellere, quæ noxia sibi nouere.

Ad 13. Respondeo Diabolum signis non esse alligatū naturaliter: sed moraliter ex hypothesi, quod vult stare pactis cōuentis. Nec verum est semper illum posse nocere sine signis magicis. sæpe enim, immò ordinarie Deus permittit illū multa facere per maleficos, & signa malefica: quæ non permittit illum immediate facere. a Vnde non est absurdum existimare, quod quādo Deus illum permisit, mediante signo nocere: non possit Dæmō nocere signo destructo. quia Deus tū videtur permissionem suam sic limitasse. Non tamē hinc sequitur Deum habere pactū cum dæmone, sicut nec Rex pactum haberet cum rebellibus, si ijs non resisteret cum filio suo rebellionem mouentibus. præsumptio quidem aliqua hinc in foro, ut vocant, fori nasceretur: reuera tamen pactum conuentum propterea nullum intercederet, sed permissio dumtaxat & cōniuentia probaretur.

a *Victor. relect. de Magia circa fin*

Ad ult. Resp. Negatur consequentia. quia nemo scit an Deus Diabolo permiserit nocere post signum destructum; & quia possumus ex frequenti experientia colligere, uel Deum id ei non permisisse, uel saltem reliquisse eius arbitrio ut adhuc noceat, uel cesset nocere, si uelit; ideò possumus hoc experiri & signum amouere. Recurrēdum quidem ad Deū; sed nō propterea prohibita sunt remedia humana.

SECTIO

SECTIO II.

De remedijs naturalibus contra maleficia. §.1.

MVlta de his more suo Grillãdus *q.2.à nu.3.* in cuius sententia q̃d vitandum docebunt sequentia. Theologi quidam vim omnem adimunt naturalibus medicamentis: medici plerique magnam nimis tribuũt; & quædam memorant, vt naturalia, quæ quibusdam queant esse suspecta, mihi pronunciãdum vetus N.L. de multis. Nõ assentior ijs qui omnem omnino efficientiam rebus corporatis in dæmones tollunt; nec ijs etiam, qui directã vllam vim naturalem in dæmones cõcedunt, vt videntur concedere Faius, Pet. Gregorius & alij: *a* sed ijs assentior, qui secundariam & indirectã tantum tribuunt, quæ sententia peritiorum medicorũ & Theologorũ fuit, vt

a *Faius in Energum. Pet. Gregor. in Synt. iur. Fran. Georg in Problema.*

Parif. lib. de vniuerf. Dionyf. Cartufiani in Tob. cap. 8. Franci. Victor. relect. de Magia q. 6 Lulli lib. 2. de quinta effent. Leuini Lemnij lib. 2. de occult. nat. mirac. Francif. Valef ca. 28. facr. philofoph. Bapt. Codronchi, Cafalpini & aliorum mox citandorum: nulla enim naturalis corporeæ rei vis est, quæ dæmoni possit præualere, aut directè in illum aliquid agere; *cui nulla fuper terram poteftas eft qua comparetur: qui factus eft, ut nullum timeat.* teste sacra scriptura. *b*

b *Iobi 41. v. 24.*

Sed concurrente naturali agenti causa supernaturali Deo vel Angelo; agere res corporea potest in dæmonẽ, eũque pellere & etiam cruciare: verum tum agens primarium & directũ, est supernaturalis illa causa; secũdarium verò & indirectũ est, corporeæ rei vis naturalis, illi à Deo initio creationis insita. Hoc ergo in sequẽtibus remedijs semper ante oculos habendum, nec eorum vis vlterius extendenda. Adscribam autem illa, ut mihi colligẽti occurrent. *Lapidibus & herbis* vim aliquam tribuit canon. *dæmonium, 26. q. 7.* Et sane de multis mox subiungam. radices varias commendat Ioseph. & in his *baaras*, sed modus euellendi, & alia quædam quæ addit suspectam rem reddunt, *lege lib. 8. antiqu. cap. 2. & lib. 7. belli Iudai. cap. 23.* à *Thapsia* dæmones fugari scribit apostata fidei Amatus Lusitanus *in Diofcor. lib. 4.* Plinius dæmonum ludibrijs arcendis *pæoniam* cõmendat, sed *nigram lib. 25. c. 4.* Veneficia depelli *rhamni* ramo ad valuas & fenestras posito, vt fama celebre, scribit Dioscorides *lib. 1. c. 100.* confirmat Bionis exẽplum, sed *lauri additis folijs*, apud Illustrium *in eius vita*. *Verbafcum* valde commendat botanographus Apuleius, *lib. de virtutib. herbar. c. 71.* Ouidius, lib. 6. Fastor.

Spinam, quia triftes pellere poffet
A foribus noxas (hæc erat alba) dedit.

Moly seu *rutam agreftem* multi ad hoc cõmendant, *Homerus in Odyff. x. & ibi Didymus. Scholiaft. in Plutum Ariftophanis li. 25. c 4.* Scyllam in limine ianuæ suspẽsam Dioscor. laudat *lib. 2. c. 168.* pellẽ capitis lupini affixam villæ valuis vel lupi rostrum Plinius *li. 20. c. 9.* Alyssum in domo appensum idẽ *li. 13. c. 4.* Alij (apud Codronchium) plurimas alias herbas, rutam *Ariftotel. Problem. 34. Diofcor. & Plin.* Hypericon, quod ideo vocant fugam dæmonum: *verbena*, quam ideo herbam sanctam veteres dixere, *Diofcor. lib. 4. c. 56.* Herbæ Paridis semen non minus XX. diebus in pondere drachmæ quotidie illitum, *Pandectarius*. Antirrhini seu Lychnis fagriæ ad collum appensio, *Matthiolus li. 4. c. 129.* Artemisia, *auctor lib. fimplicium 25. c. 10.* Abrotanum, *Plinius lib. 21. c. 2.* Mythridatium, Scordites, Cẽtaurium, Sabina, palma Christi, Asterricum quæ & Bubonion, Aristolochi, tussilago; *Diofcoridi & recentioribus*, & ijsdem saluia, anethum, marrubiũ, fæniculum, chamæpytis, quæ & iua, cyclaminum, allium, ruta capraria, & cupressus. Quinetiam in *humano fanguine* vis aliqua naturalis indirecta inesse potest. vt menstruata muliere agros circumeũte noxia vermina necari censuere Dardani sectatores apud Columella. & Lud. Banairolus scribit, *Ennead. muliebri. c. 2.* si menstruo cruore domus alicuius postes inungãtur, dæmoniacis Magorum artibus & insidijs aditum omnem præcludi: & apud

Histor. continuationis Surij. apud Mich. Isselt. anno 1586. legitur, in Liuonia fuisse locũ, vbi nymbis, tonitruis ac tẽpestatib⁹ dæmonia truculẽter grassabantur, nisi in lacũ quẽdã innocuus infantulorũ cruor à rusticis infunderetur. Posterius hoc apertè Satanicum; priori aliquid physicũ inesse pot est, sed indirectè agẽs. Sed nõ iniucũdũ erit si adscribam, ex Balduini Ronsæi venatione nonnulla, quæ vel carminis elegãtia, vel raritate materiæ, queant curiosum lectorem delectare; &, si naturæ genius faueat, ægrũ iuuare. *De lupo*, cecinit;

Nec rostrum virtute caret, nam munere quodam
Natura arcano depellit fascina dira;
Plinius lib. 20. cap. 9. *Si prius exuccum fuerit: mos hinc fuit olim*
Antiquis villæ portis præfigere.
Quid? quod dura cutis rigida ceruice reuulsa
Tristia dicatur depellere fascina posse?
Restat adeps pinguis celebrem Saturnia Iuno
Quem fecit populis, dũ uincla iugalia curat,
Et linit obductos vittis hoc unguine postes,
Ante uenit sponsus quàm optata ad limina sponsa:
Hinc quondam iuuenes illi, innuptæq; puellæ
Instituere lusus festos atque annua festa:
Quòd lamijs, strigibusq; feris quoq; sustulit ansam
Turbandi nouiter nuptos, noxamq; ferendi,
Nomen & à facto sortita est Vnxia Iuno.
Quid referam cædes, aut quid data vulnera ferro?
Quid uè cibis alijs dicã noua toxica mixta?
Dæmon homo est homini. sic nos uæsana libido
Exagitans, semper trahit ad genus omne malorum:
Sic Styx dira oculos, & totos fascinat amens
Hæc de hyena sunt superstitiosa propter conditiones requisitas licet præscribat Plinius 28. c. 8. *Artus, ac lento consumit corpora tabo.*
Horrendum facinus nimium, nil tale uerentes,
Promeritosuè hoĩes uiolentæ obtrudere morti,
Et spoliare bonis. sed magni rector olympi
Antidotos homines docuit. Nam frontis hyenæ
Noctiuaga pellem perhibent arcere uerenda
Fascina si gestet quisquã, tacitusuè reseruet:
Stercora quæ reijcit uiolenta & morte perempta,
Ossaque creduntur magicas depellere fraudes.
Et confert catuli nigri tinxisse cruore
Interiora domus, murosque obducere rubro
Incrustamento, uel fel suspendere tignis.
Lichenes tumidos celeris dromadæ & resecare
Conuenit, & siccos seruare tubilibus amplis,
Quod Strygibus fraudes adimant, & fascina pellant:
Atque oculus dexter mustelæ inclususq; auro,
Post teneris digitis aptatus, reddere tutos
Dicitur à diris Lamijs Strygibusq; ligatos.
Creditus à multis torus seruata leonis
Pars caudæ prodesse uiris, quos fascina uexant:
Fertur quod simili ui polleat vngula pardi.

Idem Ronsseus *epist. 22.* conatur ostẽdere cur asini siluestris seu onagri, nec non domestici, nulla nigredine aspersi, vngula ad effascinationem faciat; idque tribuit salaci animalis eius naturæ, & ad illud maleficium restringendum censet, quo viri velut ligati ad venerem inutiles redduntur. contra hoc maleficium hyenæ neruos in vino cum thure potos præscribit Plinius *d. cap. 8.* item rubetæ officulum in potu additum *lib. 32. c. 5.* & Lentopodij radicem appensam Dioscorid. *lib. 4. c. 126.* Q. Sammonicus Serenus, medicinæ c. 58.

Præterea si fortè premit Strix atra puellos
Virosa immulgens exsertis vbera labris:
Allia præcepit tundi sententia Vecte,
Qui ueteri claras expressit more Togatas.

Euonymus *in Thesauro Medico cap. de solidis quibusdam* &c. docet confectionem electuarij ex argenti viui pulueribus conficiendi, quod fascino aduersetur. Marbodeus Gallus *a* multa de lapidibus differens, inter cetera, de ADAMANTE. *a in Dacti lotheca.*

Et noctis lemures, & somnia uana repellit.

Thetel Iudæus *lib. de sculpturis* eandem vim tribuit *Chrysolitho* mulieris figura naturaliter formato: sed & Marbodeus, de eodem,

Esse phylacterium fixus perhibetur in auro,
Contra nocturnos fortis tutela timores,
Pertusus setis si traijciatur asellæ,
Dæmonas exterret, & eos agitare putatur,
Traiectum læua docet hunc gestare lacerto.

Quid corallium?

Vmbras dæmoniacas & Thessala monstra repellit.

Quid

Quid gagates?

Idem dæmonibus contrarius esse putatur,

Vincit præstigias & carminis dira resoluit.

Contra maleficos omnes morbos prodesse tradunt Dioscor. *lib. 3. c. 103.* Plinius *lib. 25. cap. 10.* & Mesue ad hoc laudat oleum quoddam ex Gagate, quod *sacrum* vocant.

Quid iaspis?

Et, sicut perhibent, phantasmata noxia pellit.

Quid onyx?

Insomnes lemures, & tristia cuncta repellit.

Sic vulgò legitur, sed sensum membranæ contrarium exhibent:

In somno lemures, & tristia cuncta figurat.

Sanè maleficā eius vim ipsemet indicat Marbodeus *cap. de* Sardio; cum scribit pręsente Sardio Onycem nocere non posse. de Aetite, & smaragdo, Codronchus idem probat. Georg. Vallichius, *a* de Cameleonte;

a in παντόπλιω.

Cammeleontis hepar tostum nicromantica pellit.

Appensum collo. De asino,

Infantum cunas pellis uillosa defendit,

Horrificosq; metus pellit & ista simul.

In Nili flumine lapillum inueniri, qui quam primùm energumeni naribus apponitur, dęmonem extrahat, ex Thrasyllo scribit Stobæus.

Marcellus Empir. *lib. de medicina cap. 20.* potionem præscribit contra cuncta in cibo & potu sumpta maleficia; quæ ab illo peti potest; contra equorū fascinationes quasdam suffumigationes præscribit Renat. Vegetius *lib. 3. Veterinaria cap. 74.* Sanè suffitibus dæmones expelli de corporibus, censuere Iudæi & Gentiles; *teste Iustino mart. cont. Triph. & Thargum. Chal. Cant. 4. v. 6.* De hyperici suffitu id testātur Lullus *lib. 2. de quinta essent.* & Mathiolus *in Diosco.* & factitant nostri exorcistæ teste Mengo *Flagel. dæmon ex. 3. 4. & 6.* cetera à reliquis, qui Aesculapidarum de gēte. nos medicinam corporum nō profitemur. Animarum medici vtinam simus, summi illius archiatri qui viuificat mortuos idonea instrumēta. Theologis placuit eliq; verissimū, corporeas res in naturā intellectualē & immortalē, qualis est dæmonū, nihil posse. quarę ccēntaū Angelo, *b* lapides, herbas, particulas animantiū, & alias medicinas directè, & proximè nihil in dæmones operari; indirectè tamen & mediatè iuuare cōtra eius conatus maleficos, eo quòd impediunt vel auferunt dispositiones illas, quibus dæmon vsus fuit; ob naturalem habitum corporis illius quem vexat, vel saltem inuitatus aut aditus ratione influxus astrorum, vt de Lunatico euangelico Origenes & Hieronymus censuere; *c* vel ratione cōplexionis atrabiliariæ, & similium causarum. consideratio ista dispositionum vel amicarum, vel odiosarum dæmoni (odiosæ fuere in his duabus Iosephi, & Tobiæ narrationibus) magis consentanea est philosophiæ, quàm quod Drusus opinatur dæmonem fugatum dūtaxat ratione symboli & significationis p hepat & cor illud repræsentati. si dæmon dūtaxat vsus fuit efficacitate agentis naturalis, nec de suo addidit malitiæ aliquid artificiosa commixtione, vel industria sibi nota & hominib⁹ incognita, vel fractura & continui solutione, vel detorsione occulta; tunc posset fieri, vt totū maleficiū naturalibus, quæ medicorū ars approbat, remedijs tolleretur. Sic interpretor sententiā Richardi Mediauillani, qui censet maleficium naturalibus remedijs aliquando in totum superari posse. *d* Si verò quid huiusmodi immiscuit (vt solet) remedia hæc naturalia ex parte poterunt iuuare, in totum iuuare non poterunt. ratio diuersitatis est, quia priore casu poterunt illæ dispositiones in totum tolli, quibus dæmon vtebatur: posteriore possunt ex parte tantum tolli, vel ad tempus impediri, & sic etiam actio dęmonis priore casu in totum tollitur, posteriore remittitur dumtaxat & ad tempus impeditur. Deinde dæmon, etiamsi vsus sit solis venenis naturalibus, solet nonnūquā, vt potest, vim remediorum naturaliū debilitare, & impedire, quādo Deus permittit: raro etiam medici possunt conijcere quibus medijs naturalibus ille ad nocendum sit vsus: ita fit vt rarò, imò vix vnquam maleficia naturalibus remedijs penitùs tollantur.

b in uerb. superstitio. q. 6.

c Orige. in Matth. 17. tractatu 3. Hier. cap. 4.

d in 2. di. 3. q. 8.

Hęc causa est, cur plerique Doctores communiter negarint morbos ex maleficio naturalibus remediis tolli; sed communiter affirment a magis alio maleficio sanari. a Et propter hāc dispositionum alterationem canones permittunt energumenis lapides vel herbas portare, absque incantatione *c. vlt. 26. q. 27.* Propterea etiam in adhibendis naturalib. remediis hoc obseruandum, vt consideretur; an contra dispositiones, quibus dæmon gaudet, et uti consueuit, in hominibus lædendis vexandisque; viriū aliquid obtineant: quod si deprehendatur, (vt constat de poeniæ radice, ruta, et musica, et callyonimi piscis iecinore) tum iudicandum, ijs citra superstitionem vti licere. Vide quæ de his non omnino indiligenter dicta *lib. 2. q. 30. sect. 3.* §. 2. Sed quia post priorem editionem quędam didici in libris Hippocratidarum, ea nunc exhibebo publicæ omnium vtilitati.

a *sic Alber. Mag. l. Luc. c. 9. Paullus Burgē. in 1. Reg. 16. Pelbertus, Guilh. Pari. Angl. quos citans sequitur Sinsf p. 1. Dub. 3. & Grillan. q. 2. nu. 4 & 5.*

Naturalia hæc remedia vel pertinēt ad morbi indagationem, vtrum sit maleficus nec ne? et vocatur hæc pars, *de signis seu indicijs*: vel pertinent ad morbi sanationem, & nūcupatur propriè *de remedijs*. ideò nobis de vtraque agendum.

Priorem quæ ad indicia spectat, ex parte discutiunt exorcistæ quidam, sed plenius medici. Exorcistarum indicia proponit liber sacerdotalis Sammarini; Medicorum Bapt. Codronchus.

Sammarinus 1. *p. Sacerdotalis tract. de exorcismo*, sic scribit, *c. 3. De signis quib. alis quis cognoscitur esse dæmoniacus; Legitur, quod si quis non potest continuare esum carnis hędinæ per dies triginta, quod talis iudicatur dæmoniacus.* Hęreo. nam hoc indiciū probum ad epilepticorum affectionē detegendam, non verò energumenorum; qui plerique epileptici non sunt. Addit; *aliqui dæmoniaci habent oculos terribiles; & dæmones eorum & corpus destruunt miserabiliter, & interficiunt, nisi citò eis subueniatur. Aliqui fingunt se esse fatuos & semper augentur. Sed discooperiuntur & cognoscuntur; Si nolūt dicere psalmum,* Miserere mei Deus, & Qui habitat *aut Euange. Sanct. Ioann.* In principio erat verbum *& similia sancta. Est etiam magnum signum quādo loquuntur sermonem alienum a patria sua si non fuerunt extra patriam* (clarius diceret, quem ante morbum non didicerant) *& quando personæ illiteratæ idiotæ loquuntur liberaliter, et congruenter, aut etiam cantant musicaliter, aut quando dicunt aliquid, quod ipsæ nunquam dicere sciuissent. Aliqui etiam dæmoniaci sunt muti & stupidi. Aliud quoque signū est, quod eis superueniāt terrores: & citò recedunt. Potissimum autem cognoscitur quis esset dæmoniacus: si quando leguntur exorcismi, cōturbatur: et hoc signum est præsentis Diaboli.*

Cetera signa etiam ante coniurationem seruiunt, hoc vltimum inter coniurandum, quo tempore alia quoque animaduertenda, vt idem scribit capitu. sexto. Quando sacerdos ponit manum super caput energumeni, tunc aliqui *sentiunt sub manu rem frigidissimam, tanquam glaciem. Aliquibus descendit ventus per humeros & renes, qui est frigidissimus. Aliquibus caput in immensum aggrauatur. Aliquibus cerebrum constringitur, & perforatur: sicut si gladio percuteretur. Aliquibus inflammatur caput & facies, & aliquando tota persona, ac si esset vapor ignis. Aliquibus febris immensa cum dolore capitis euenit & totum corpus extenuatur, & tangitur: Sed omnia ista accidentia parum durant, quia coniuratio tollit dæmonis vigorem. Aliquibus constringitur guttur, adeò quod videntur strangulari, aliquibus ad orificium stomachi mouetur quædam res ad modum pilæ, ac si essent vermes, ac formicæ, aut ranæ: quibusdam accidit vomitus magnus stomachi. Aliquibus maxima tortura in visceribus: Nonnullis venter vehementer inflatur. Quibusdam constringitur cor, ac si intolerabiliter feriretur. Ostenditur etiam dæmon in aliqua corporis parte palpitando, sicut pisces, aut in modum formicarum. Aliquando pertransit a capite vsque ad digitos pedum, sicut ventus, & è contra. Vltra ista signa, complura alia practicando videbis. quia diuersi dæmones faciunt diuersa signa.*

Quoad signa quo quis aliter dignoscitur esse maleficio læsus, hæc scribit *capite. 4. Aliqui maleficiati habent colorem faciei cedrinum, aliqui oculos constrictos, & om-*

omnia eorum membra uidentur ligata: & habent humeros defectos. Duo autem potissima signa sunt, constrictio cordis, & oris stomachalis, & quando uidetur eis quod habent unum bolum super stomachum. Aliqui habent puncturas in corde, tanquam si acubus esset punctum. Aliqui uidentur sibi cor corrodi. Aliqui habent magnum dolorem in corde aut renibus: & uidetur eis, quòd talia membra à canibus lacerentur. Aliquibus uidetur bolus in gutture ascendens & descendens. Quibusdam ligata est uena generationis. Aliqui habent stomachum ita dispositum, quod emittũt per uomitum quicquid comedunt & bibunt (hoc signum leuissimum est, & nullum, nisi alia accedant) *Aliquibus per uentrem discurrit uentus frigidissimus, aut tanquam flamma ignis. Aliquibus signum est ex indigestione cibi, & potissimum quando medicina applicata nihil prosunt infirmo. Aliquibus est circa collum continua pulsatio, quæ uidetur tremorem inferre.*

Verum ista & alia longè exactius collecta, & experientia comperta fuerunt a Codronchio *lib. 3 de morb. uenef. cap. 13.* docet signa hæc uel communia esse cunctis maleficiis, uel peculiaria quibusdam. Communia ducit a causa morbi, & a concomitantibus morbũ. Signa à causa tradit, ut si morbus coeperit ex intensissimo alicuius amore; vel irrationali seu iniquo in aliquem odio; si ex maledictis uel minis alicuius malefici; si instrumenta maleficij sunt inuenta, qualia nos multa commemorauimus, & refert Andr. Cæsalphin. *de mauestigat. dæmon. c. 22.* A concomitantibus morbum sunt paroxismi, & remedia iuuantia uel lædentia: & communia signa sunt: primò quod morbi maleficio illati ægerrime cognoscuntur, ita vt medici in ijs hæsitent, & ambigui huc illuc animo agitentur, nec certi quidquam de illis audeant proferre. 2. quod remediis ex arte adhibitis, morbus se non remittat, sed potius exasperetur & augeatur. 3. quod more naturaliũ morborum, non crescat paulatim; sed frequẽter statim ab initio, nullis peccantibus humoribus in causa existentibus, cum grauissimis symptomatibus & doloribus se morbus prodat. 4. quod valdè inconstans sit morbus, & licet periodicorũ naturam referat, rarò tamen periodos seruet: & licet similis uideatur naturali. morbis, in multis tamen discrepet. 5. multoties, licet ægrotans grauissimè doleat, in qua tamen parte doleat, nequeat referre. 6. interdum ægri suspiria (quæ luctuosa uocant) absque manifesta causa emittunt. 7. aliquib. appetitus reijcitur, aliqui cibos reuomunt & uentriculum ita malè affectum habent, ut & sæpius astrictione laborẽt, vel etiam pondus in ipso quoddam, quin & rem aliquam per oesophagũ modò adscendere, modò descendere percipiant; &, si in superiorem partẽ delatum deglutire conentur, omnem operam ludant, re ipsa mox sponte desiliente. 8. in regione cordis punctorium dolorem percipiunt. adeò ut ipsum aliquando lacerari afferant. 9. In quibusdam circa collum arteriæ manifestè pulsare, & quasi tremere deprehenduntur. 10. alii sæuo coli seu renũ dolore cruciantur; vel circa uentrem inferiorem torsiones acerbissimas, et sæpè flatum quendam frigidissimum per uentrem permeantem, et citò redeuntem, uel vaporem uti flammam ignis calidissimum, simili modo illos infestantem percipiunt. 11. Quidam ad uenerem impotentes redduntur. 12. consueuere quidam leuibus sudoribus præcipuè circa noctem corripi, quamuis tempore & aura frigidiore. 13. alii uidẽtur habere particulas corporis ueluti nexib. deligatas. 14. morbi quibus laborant ueneficio læsi, sunt ut plurimum totius corporis quædã extenuatio, & macies, & uirium imbecillitas, cum summo languore, mentis stupiditas quædam, uaria melancholica deliria, diuersa febrium genera medicis multum negotii exhibentia; motus quidam cõuulsiui; unde epileptici uideantur; membrorum quædã rigiditas speciem cõuulsionis præ se ferens. aliquando omnes capitis partes tumefiunt; aut talem circa totum corpus lassitudinem percipiunt, ut uix ullo pacto mouere se possint. Plerumque tota cutis, sed ut plurimum

faciei, flauo seu cinereo colore suffunditur. Aliqui habent oculorum palpebras ita adstrictas, ut eas uix aperire possint. oculi sunt perlucidi & trāsparentes, sicut cercopithecorum. Nonnunquam quædam spectra vel nubeculam inspicere videntur, & nonnulli toruè intuentur.

15. cognoscuntur experimētis quibusdam. Nam ueneficio affecti faciem Sacerdotis uix adspicere ualent, nec oculis intentis vllo modo. album oculorum variis modis mutatur. Aegrotantes, cum instrumenta comburuntur, solent in deterius mutari uel noxam quandam recipere maiorem uel minorem, pro ratione leuioris uel sæuioris ueneficii; ita ut quandoque formidabiles clamores & mugitus cogātur emittere: quod si nullam mutationem, uel læsionem percipiant, erit de salute ægri benè sperādum, paruo negotio bonæ ualetudini restituendum.

Adde si fortè ueneficus ad uisendū ægrotum accedat, statim infirmus ingenti molestia afficitur, aliquo terrore seu tremore corripitur; si sit puer, statim plorat; oculi ad fuscum colorē mutantur, uel alia notatu digna in ægrotis mutatio obseruatur. Denique quādo pro curatione morbi, quædam linimenta sacra ad oculos, aures, frontem, & quasdam alias partes sacerdos adhibet; si in partibus illis sudor, uel aliqua alia mutatio appareat, signum est ueneficii.

His subdit Codronchius, non esse necesse ut omnia hæc signa in ægro inueniantur, sed sufficere si aliqua, pro diuersitate morbi, seu maleficii.

Hæc cōmunia; peculiaria uerò possessionis dęmonum maleficio inducta signa esse difficilia cognitu, quando dæmon maleficio immissus immiscet se substantiæ alicui immundæ aliunde in corpus ægri intromissæ, uel ex propriis ægri humoribus genitæ: nā quamdiu hæc substantia in aliqua corporis parte latitat, sæpè, præter illius particulæ affectum naturalem functiones lædentem; nihil aliud se manifestat. Plerisque tamen horum prauæ sunt imaginationes, præcipuè in somnis, quæ dæmonem produnt: quod tamen indicium solum non sufficit; quoniam hæc eadem sæpe melancholicis accidere consueuerunt.

Verum spiritu locum mutante quē prius insedit, res paullo clarius deprehendetur. primò, si tanquam animatum quid corpus res illa perambulet: ita ut obsessi sentiant sibi ueluti formicas sub cute reptantes. secundò, si partes, quas petit, quadam palpitatione commouet. tertiò, si puncturis quibusdam molestiam grauem infert. quartò, si uelut flatus a capite ad pedes descendit, & iterum a pedibus ad caput ascendens resilit. quintò, si vesicula in lingua excitetur, quæ confestim euanescat: uel pluros appareant minutis granulis similes; ex quibus etiam multitudo inhabitantium spirituū arguitur. sextò, si ad gulam dumtaxat ascendens, eam tumefaciat, & siccam tussiculam excitet. septimò, si linguam petens, aut contorquens, inflat, uel impellit ad loquendum non obsessi sed dæmonis ipsius conceptus; uel si ingēti oris hiatu linguam exerat. octauo, si in dorso sensum præbeat aquæ frigidissimæ, quasi confertim per dorsum defusæ, & sursum ac deorsum percurrentis. nonò, certiora adhuc signa sūt, quādo alienis ęgro incognitis linguis loquuntur, vel alios talia loquētes intelligūt; vel cùm rudes sint, de arduis, & sublimibus quæstionibus disserūt; vel renunciant occulta, aut iampridē oblita, futura, uel arcana conscientiæ ut peccata imaginationesuè assistentium; vel eos conuicijs sine causa proscindunt: aut ita furiis agitantur, ut a multis ualidis hominibus nequeant ligari uel coerceri. Quidam etiam cum a defatigatione uexationis conquiescunt, narrant se uocem quidem dæmonis intra ipsos loquentis sentire, sed sententiam uerborum percipere non posse; ut pote quibus mentis functio sit quasi ligata. Alii si interrogentur, quid egerint, vel dixerint; fatentur se nihil eorum postea meminisse. Quidam censent signum esse indubitatum & inseparabile, cum ægri arceantur a diuino cultu; ita ut

nul-

nullatenus aqua benedicta seipsos aspergere, neque audire, neque proferre diuina verba queant: si verò ui adigantur cæremonias Ecclesiæ peragere vel diuinis officijs, ac potissimùm in sanctissimo altaris sacrificio, interesse, tūc vehementiùs longè vexantur: & ijdē cum mente constant, testantur optare se quidem hæc omnia facere, & interesse, & sacrarum rerum auxilium desiderare; sed esse quiddam in ipsis quod magnopere impediat. Sunt deniq; qui propter incontinentiam dæmoni omnino parent, & ideò vexari quidem desinunt; sed ministri fiunt & patratores multorum facinorū. Quin etiam sunt, qui sic ad desperationem aliquādo inducuntur, vt nonnunquā sibi ipsis manum iuferant. 10. Prætermitto effectus, qui pro signis esse possunt, qui in S. S. habentur, vt cunctis notos; nempe quod aliquando ægri fiant lunatici, muti, surdi, cæci; stridēant dentibus, illidantur in terram, exarescant, discurrant nudi, se & alios lacerent, habitent in sepulcris, proijciantur in aquam vel ignem, & alias grauissimas & incurabiles affectiones perpetiantur.

11. Ad deprehendendum vtrum æger sit energumenus, solent facere sequentia: schedulam aliquam sacra Dei verba continentem, reliquias sanctorum, vel agnum cereum benedictum, uel quid aliud sacratum latēter ægro applicant. Sacerdos capiti energumeni manum & stolam imponit, sacra profert verba: ad ea æger tremere & horrere incipit; & præ dolore multos motus inconditos edere, multaque inusitata & dicere, & facere. Si dæmon caput petierit, grauantur & punguntur acrius in capite, vel caput vna cum facie rubore & calore quodā igneo perfunditur; si oculos petijt; eos distorquet; si dorsum, conuulsiones membrorū, antrorsum & retrorsum adducit; aliquando toto corpore rigentes & inflexibiles adeò reddit, ut nulla ui allata flecti possint; aliquādo velut mortui corruunt, ac si laborarent tertia epilepsiæ specie, aura quadam in caput irruente, & ad imperiū sacerdotis eleuantur aura remeante unde discessit. Si fauces petat, adeò cōstringuntur, vt strangulari videantur. Si in partes nobiliores feratur, ut prope cor aut pulmonem, anhelationes, palpitationes ac syncopas excitat. Ad ventriculum si tendat, mouet singultus ac vomitus, vt aliquādo cibum assumere nequeant, uel assumptum cōtinere: motum eiusdem rei ad instar paruæ pilæ circa os uentriculi, nec non rugitus & alias uoces absonas excitat, & circa præcordia torsiones vel flatus. Cognoscuntur etiam aliquando quibusdam suffitibus ex sulphure, aut alijs rebus fortis odoris (de quibus postea.) Sunt qui scribant eos odore rosarum adeò offendi, vt ne cogi quidem possint, iuxta rosarium transire. Interrogandi quoque sunt ægri, nū illis dæmon ante obsessionem in aliqua forma se conspiciendum præbuerit? Etenim *antequā* (ait Sanmarinus) *Diabolus humana corpora ingrediatur, quasi semper, primò apparet eis in effigie alicuius hominis, qui mala morte est defunctus, aut rēpræsentat aliquem suum consanguineum; aut apparet illi in effigie alicuius animalis terribilis, uel horribilis. & si uidetur quod subitò dispareat, ingreditur tamen subitò in eum. & hoc vt plurimum accidit in nocte; & in locis opacis & obscuris: Aliqui etiam intrant per os & nares in modum uentriaut per modum unius maris. Aliquibus etiam dormientibus dæmones tale somnium immiserunt: quod uidelicet eis uidebatur, quod dæmon post eos currebat, qui euigilantes sunt inuenti cum talibus signis dæmoniatorum. Aliquando etiam ingrediuntur, percutiendo collum, aut alia membra eorum.* d. p. 2. de exorcism. in princip. & hæc eadē alijs verbis tradit Codronchius d. loco.

§. 3. Posteriorem partem quæ de remedijs est naturalibus ab ijs petere cogor quorum hæc professio est, medicos dico. Inter quos primò loco occurrit Codronchius, qui quædā prius communia contra omne maleficium proponit, postea ad peculiaria quędā descendit. Principio (vt eius dicta summatim comprehendam) docet quosdā præscribere vomitoria, balnea

linimenta, suffumigia, & similia: Sed in his facile offendi, & periculum ægris creari nisi nonnulla obseruentur, quæ exsequitur sigillatim. Nam de vomitorijs agens *lib.4. c.4.* præ ceteris commendat florum genistæ drachmas duas in decocto quodam sumptas vel seminis lathyris decem duodecim uè grana à putaminibus delibrata, tusaque & in ouo sorbili deuorata. Vel hellebori albi quantitatem non maiorem drachma, decoctam vsq;ad medietatem fermè; quæ omnia præparandi modum docet ibidem.

De balneo differit *cap.5.* & ostendit vsum eius non rarò noxium esse, nec adhibendum nisi seruatis seruandis, quæ illic exsequitur.

De suffumigatione agit *c.6.* & hanc docet non adhibendam, nisi caput & corpus ante expurgatum fuerit; & non nisi tempore matutino, quando ventriculus à cibo vacuus est, laudat suffimentum Berenices, quod Aetius immundos spiritus ex quorundam sententia scribit arcere *ser.13. c.119.*

De linimentis differit *c. 8.* & ea uidetur habere pro tutiore remedio, quàm suffitum, balnea, aut vomitoria. Denique *c. 9.* disputat de simplilibus, ac nonnullis compositis medicamentis sua facultate ueneficium curantibus, eorumque qualitates explicat, quæ nos hac ipsa sectione iam recensuimus.

Circa hæc alexipharmaca non est contemnendum, quod And. Cæsalpinus *in Peripatetica inuestigat. dæmonum capit. vlt.* admonuit his verbis; *Quoniam quæ uehementer excedunt in qualitatibus (frigoris, calorisque) corporis nostri sunt corruptiua, non minus quàm venena: ideò ea selegerunt medici aduersus ueneficia, quæ aliquam partem haberent naturæ nostræ familiarem, qua corpora nostra tuerentur, dum uenena depellerent. Quæ huiusmodi facultatem habere comperta sunt, amuleta & alexipharmaca appellata, ut totius substantiæ proprietate id consecuta. plurima per experientiam inuenta, & longo vsu confirmata. Ex his autem ea maximè opportuna sunt censenda, quæ spiritnosiam & multam efflant huiusmodi num:tùm quia intimius penetrant, tum quia cum spiritibus conueniunt. Sic enim & permisceri, atque eos alterare possunt aut pellere.*] in quibus verbis quædam inuolutiùs dicta. Nam non omnia alexipharmaca totius substantiæ proprietate venefìcio repugnant; nec etiam credendum quæ magis spirituosa sunt, idcirco magis cũ spiritibus (h. dæmonibus. nam de his loqui docent sequentia) conuenire. quod enim pellantur illis, potiùs argumento est pugnare cum spiritibus illis. Nec dæmonum ista expulsio directè fit physica operatione in ipsum spiritum agente, ut & ego iam ostendi, & de hac re disputans Bapt. Codronchius *d. li.4.c. 9.* eruditè explicuit, cuius summatim hæc est sententia: pharmaca huiusmodi antidæmonica efficacitatem nonnullam habere contra maleficia & ipsos dęmones, etiã vsque ad eorum expulsionem. Sed non conuenire medicos, in reddenda modi ratione. Quatuor enim modos solere adferri. 1. etsi res sensibiles, vt fumus, herbæ &c. sua virtute nequeant vexationem à dæmone homini illatam repellere, mitiorem tamen ac leniorem posse reddere: ita vt si molestia, quæ à dæmone infertur, sit parua ac leuis, eam penitùs res exteriores queant auferre (*intellige, si noxa dumtaxat à causis naturalibus, quibus solis dæmon vsus, profluxerit*) non in dæmonem, sed in dæmoniacum agendo; eo ipso quòd ex rebus illis adhibitis, opposita dispositio introducatur illi quã dæmon expetit, aut indidit. (*sic Richard. de Mediavil. quodl.3.q.8.*) 2. quòd quæcũque fiunt circa corpora obsessa, dæmones accipiunt vt facta & vergentia in ipsorum despectum ac ludibrium; maximè si sint irrisiua vel afflictiua, vt sunt flagra, item omnia fætida & amara & similia. quare cum sint intolerantes iniuriæ, malunt fugere, & à molestia inferenda desistere. 3. quòd cum ista interdum sint signa recordatoria & pœnarum, quas luunt, memoriam ingerant, ab iis dęmones valde abhorrent, eaque vehementer detestantur: ideoque in fugam facilè per hæc conuertuntur. verbi gratia, sulphur cum igne

signum

signum est carceris infernalis, ruta amari cruciatus Christi: thus in igne positum repræsentat orationes ex charitate accensa nascentes. 4. modus quem iudicat magis consentaneum ueritati, est; quod res huiusmodi piè ac religiosè adhibitæ, tanquam instrumentum diuinæ iustitiæ, in dæmones agunt, illosque ab humanis corporibus detrudunt, & eorum effectus, eorumque opera uenefica destruunt ac remouent. Quibusdam enim rebus, DEVS dedit uirtutem ut si piè adhibeantur, tanquam instrumentum diuinæ iustitiæ, dæmonum effectus, & opera uenefica destruant ac remoueant: quibusdam enim rebus DEVS indidit uim et qualitatem quandam moralem dæmones compellendi & eijciendi, & energumenos iuuandi; quia consentaneum est iustitiæ diuinæ, pro infligenda malis spiritibus pœna, eos rerum sensibilium actioni subijcere, qua pœna, dempta pœna diuinæ uisionis, nulla queat illis acerbior contingere. Debent tamen res istæ antequam adhibeantur benedici & exorcizari. precibus enim impetratur aliquid peculiaris energiæ, ob CHRISTI Sanctorumque merita; ne quantum uelint, hi spiritus in exitu ac pulsione sua noceant obsessis. *Hactenus ex Codronchio.*

Verum à me per epistolam rogatus Federic. Iametius uir musices, poetices, & medicinæ laude unus hoc æuo clarissimus, in quem simul Hippocrates, Homerus, Pindarus, & Orpheus renati uideantur; humanissimè, & doctissimè respondit, anno superiore M.DC. Cal. Augusti; è cuius litteris ea decerpenda duxi, quæ ad hoc institutum nostrum faciunt; quę ille longo usu tanquam comprehensa habēs, & è liquidissimis Medicinæ fontibus hausta, paucisque theorematis explicata, deprompsit.

Remediorum naturalium, quæ deleterijs & maleficijs obsistunt, duæ sunt differentiæ: alia enim manifestis qualitatibus id præstãt, alia totius substãtiæ proprietate, quæ neque ab elementorum qualitatibus, neque ab illorū mistione, sed à se una uires adipiscitur. Eorum porro, quæ totius substantiæ qualitate (nam de manifestis qualitatibus paullò post agemus) occultos & maleficos morbos oppugnant, alia communi, alia peculiari dote uigent. Communi quidem sphragis Lemnia, Bolus Armena, Lapis Bezoar, Dictamnus, Theriace, *Mithridatium, & cetera eiusdem generis Alexiteria: peculiari uerò, quęcumque sunt abs te toto illo peculiari capite* de remedijs naturalibus *plenè & luculenter descripta. Quibus adde, si placet, herbam* Paridis, *quam nonnulli* Solanum *tetraphyllum appellant quod ex eius caule medio quatuor folia erumpant decussatim digesta. Si enim huius herbæ semen in puluerem redactum, uiginti continuis diebus, drachmæ pondere ieiuno propinetur: mentis alienationem & insaniam, non solùm ex morbi diuturnitate & saeuitia, sed etiam ex maleficio ueneficioque contractam discutit: auctore Matthiolo Dioscoridis interprete, Baptista Sardo, & Conrado Gesnero qui in librum Galeni, uel (ut alij uolunt) Dioscoridis,* De paratu facilibus, *Antidotum ex acinis herbæ Paradis, & alijs simplicibus medicamentis, à Moibano paratam sibiq; ab eo missam commendat, aduersus omnia uenena & maleficia præsentissimam. Aristolochiam rotundam ceteris uenenis resistere: longam uerò aduersus angues & ueneficia drachma pondere ex uino bibi, & illini, testis est Dioscorides. Recentiores medici tradunt huius siccæ radice suffitam domum cacodæmonas fugare, & hilares infantes reddere. Idem ferè Dioscorides asserit de uerbenaca specie altera, quam ispà Co]árlcu, hoc est, sacram herbam nominant. Ait enim, si aqua spargatur per tricliniũ, in qua sacra herba maduerit, lætiores conuiuas fieri: eamque sacram uocari, quoniam in expiationibus ad amuleta plurimum commendatur: quod à Plinio quoque refertur. Quid? quod & recentiorum plerique, uerbenacæ decoctum peste laborantibus exhibent, ijsq; conferre credunt: quod Dodonæus tamen improbat, existimatq; hanc technam, hoc inuẽtum esse dæmonis, qui falsa pro ueris, insalubria pro salutaribus, suo more supponat & obtrudat. Iam uerò Hypericon, quam nonnulli fugam dæmonum appellant, emplastri modo admota, frigidos & maleficio deuinctos soluere dicitur. Pythagoras Scillam in limine ianuæ suspensam, mali medicamenti na-*

xam

xam arcere memoria prodidit, teste Plinio & Dioscoride. Sanguis canis nigri parietibus illitus pellit maleficium. Idem efficit cor leporis pelli inuolutum & gestatum: & lupi dexter oculus. Quinetiam radix Bryonia siccata & collo appensa, & ricinus seu palma CHRISTI à maleficis & veneficis hominibus securos reddunt. Nec minùs est ad id efficax argentum viuum appensum, vel gestatum, vel puluinari subiectum. Lapis Aquilæ, quem Aetitem vocant, inclusus annulo & gestatus, malefica tollit. Berillus & Magnes vxorem & virum inter se conciliant. Corallium item odia domestica & discidia componit, venenatis poculis vinculisque medetur, incantamenta dirasque deprecationes amouet. Cuius rei testis est locupletissimus siue Orpheus, siue quis alius auctor est libelli de lapidibus, qui sub ipsius nomine circumfertur. Eodem auctore & Galactites lapis collo subnexus fascinationes prohibet: & Gagates suffitu ac nidore serpentes abigit. Quod Nicander & Nicandrum secutus Dioscorides confirmant. Hinc Marbodeo fortassis occasio data est scribendi Gagatem dæmonibus contrarium esse: quoniam Cacodæmon humani generis hostis infestus, serpens etiam in sacris litteris nuncupatur. Hæc igitur sunt quæ peculiari & occulta proprietate maleficis & occultis affectibus resistunt; quemadmodum & in manifestis morbis, pæonia comitiali morbo, hirundinum vstarum cinis anginæ, calculo hircinus sanguis, colico dolori cingulum è lupi intestino compactum, vulpecula pulmones asthmati, totius substantia dissidio & discordia, quam ἀντιπάθειαν nominant, aduersantur. Sed ea demùm remedia vsurpanda erunt si simplex & solitarius morbus fuerit; hoc est, si cùm occulta pernicies inuaserit, purum fuerit corpus & integrè sanum. Sin verò vel intemperie vel plenitudine, quam πληθώραν vocant; vel humoris vitio, quæ κακοχυμία dicitur, vel obstructione, vel alia causa præter naturam corpus laboret, non ante adferenda sunt remedia, quæ totius substantiæ contrarietate maleficia profligant; quàm vitia illa summoueris ijs remedijs, quæ manifestis qualitatibus, de quibus dictum est supra, morborum vim & acrimoniam hebetant & obtundunt. Siquidem præsentibus his malis, occulta medicamentorum facultates, quasi sepultæ franguntur & hebescunt: præclusisque & impeditis vijs, quibus iter est ad affectam sedem, eò non possunt integris viribus peruenire. Quapropter hæc mala statim per initia tollenda sunt, neglectisque propemodùm maleficijs proprijs indicationibus vnicuique illorum conuenientibus remedijs medicandum. Ac intemperiem quidem curabimus calidam refrigerantibus, frigidam calfacientibus; humidam siccantibus, siccam humectantibus: seruata semper contrariorum lege: sicut in libris methodi medendi præceptum est. Obstructionem verò expediemus detergentibus, incidentibus, & tenuantibus medicamentis: Humoris vitiosi exuperantiam purgatione vacuabimus. Quod si plenitudinis signa apparuerint, nec quicquã eorum repugnet, quæ sunt in vena sectione obseruanda: sanguinem etiam per initia mittemus; nisi veneni suspicio adsit. Tunc enim non ipso statim initio vena secanda erit (alioquin venenum in venas traheretur, à quibus omni studio arceri atque excludi debet) sed post vomitus, & deiectiones, atque vbi nihil ipsius veneni in ventriculo & intestinis reliquum esse coniecerimus. Præterea reuellendis noxijs humoribus, quos dæmon vel maleficus homo in principes partes traduxerit; conuenient clysteres acres, & sudores prolecti balneis, æstuarijs, guaiacina ebeni, Sarca Parilla, vel China decocto. Denique si fractura vel luxatione instrumentorum structura permutata fuerit: fracta vel luxata pars quàm primùm erit in naturalem formam, sedemque propriam reducenda. His ita constitutis, & vt vniuscuiusque status conditioque feret, accommodatis: tum demum erit ad occultarum proprietatum opem confugiendum. Hæc habui (Vir clar.) quæ de remedijs naturalibus, quo modo mihi per mea occupatissima tempora licuit, differerem; quæ si via & ratione stabilita confirmataque fuerint, non mediocriter conferent ad integram perfectamque cuiusuis maleficij curationem. Hæc ex doctissim. viri epistola instituto nostro commodissima nolui lectoribus non communicare; quibus hoc, qualecumque opus nostrum, quam vtilissimum esse magnoperè desidero.

Porro quod illis addam non habeo quæ ad amussim cùm dedolata & exasciata. Adscribam dumtaxat de frequentissimo

quentissimo nostris temporibus male ficio paucula, ex eo quem paullò priùs laudaui Codronchio; qui de curatione sterilitatis & impotentiæ agens, præmittit quoddam spirituale & sacrum remedium: deinde subdit physica nonnulla. Prius ex Arabum schola desumptum, sed pium ac Christianum. Nempe quod Isaac Arabs consuluit, ut coniuges peracta peccatorum suorum confessione, sacratissimum CHRISTI Corpus, diebus solemnioribus potissimùm sumant reuerenter, & postea osculentur inuicem in osculo pacis, & sacerdos illis benedicat; & postquam exemplo Tobiæ triduò sese à uenere abstinuerint, debitum coniugale persoluant. Quod si occulto DEI iudicio, vel aliqua coniugum culpa, ueneficium non soluatur; orationibus sedulis, ieiunijs, aliisque operibus piis uacare debent, ad missam sæpiùs confugiant, peregrinentur ac sanctissimæ Virginis, uel aliquorum sanctorum limina uisitet, frequenterque peccata sacerdoti confiteantur, ac sacra uescantur Eucharistia, & exorcismis ab Ecclesia huic rei peculiariter dicatis religiosè utantur. Quoad naturalia prorsus remedia, sciendum scribit; si aliqua manifesta qualitas in maleficio appareat, pharmacis aduersus eam efficacibus, & benedictione munitis tutò ac utiliter uti posse. *Ideo(inquit) Cleopatra prodidit fel coruinum cum oleo sesamini mixtũ, si ex eo vniuersum corpus liniatur, ligatos iuuare. Isaac scribit; quod si coniuges fel Zan garini piscis secum habuerint in pictopfido iu niperi & antequàm somnum capiant, eo super carbone posito fumigentur, omnia uenesicia euanescere. Nicola. Florentinus laudat theriacam cum succo hypericonis exhibitam, & hypericon ad formam emplastri renibus appositum. Ioannes de Vigo ait quod picus auis assata vel elixa habet uirtutem soluendi maleficiatos. Alij cum Plinio uolunt abrotonum oleo illitum, & cum uino sumptum non parum prodesse. Denique generalia remedia hic prosunt quoque ferè omnia.* quibus ego omnibus illud Isaaci Christianum monitum semper præmittendum censeo. Nam quanta sit tutis, & vtilitas remediorum Ecclesiasticorũ sequens sectio demonstrabit.

Morale remedium uideatur, quod Dionysius musicus AEgyptius prodiderat, Magiæ in rudes & malè moratos uim esse aliquam, in philosophiæ studiosos nullam. Sed hoc refellit Origenes *libr. 6. contra Celsum*. nam (ut scribit Maeragenes) Apollonii Thianæi magicis præstigiis & ludibriis multi philosophorum capti fuere, etiam ex nobilioribus, & inter hoc Ophitarum parens Euphrates.

SECTIO III.

De remedijs supranaturalibus, diuinis seu Ecclesiasticis.

HAec sola carent omni peccato & à Christo, uel Apostolis eorumque successoribus fuere instituta: his antè omnia ut utantur homines, docendi monendique sunt. Hæc animę prosunt semper, corpori nunquam nocent; sępenumerò à morbis & alijs maleficiorum noxis liberant, aut preseruant. Hæc sapientiores medici & Catholicè sentientes approbant ut Ioan. Fernel. *li. 2 de Abdit.* & Cornel. Gemma *in Cosmocrit.* Bapt. Condronchius *li. de morb. venefic.* And. Cæsalpinus *Disquis. de nat. dæmon.* & alij. Nec rarò cogitur dæmon à Deo, mendaci ex ore ueritatem promere, & ablegare homines, ad hæc Ecclesiastica remedia, quibus ipse vapulet. *In ualle quadam Cisalpina diœcesis Nouariensis destituebatur puella sensibus, sed & vmbrarum spectris, quas sibi uidere uidebatur, reddebatur attonita, ac similis stupentis uersabatur in ultimis finibus huius, de qua loquimur, uallis; mulier ueratrix & saga, quæ carminibus profitebatur sanare, quæ apud alios insanabilia essent. Magni ad eam cõcur sus hominum consilij gratia & auxilij; & quanquam reclamarent nostri & scelus ostenderent, tamen illis abeuntibus adolescentulæ genitrix, affectu materno, filiam mittit, consulitque mulierculam de umbris, & remedium petit laboranti. Tum maga, adducito puellam ad illos (homines Societatis intelligebat)*

telligebat) qui nuper apud vos versabãtur: ab ijs petite opem. paret mater filium adducit itinere octo millium. idem exponit, ac responsum venefica: vtranque peccatorum confessione, sacro se corpore Christi communire præcipiũt nostri: quo facto melius habuit adolescẽtula] *Ex eius litteris Prouinc. Mediol. Anni* 1591.

PRIMVM est remediũ in hoc genere *Vera & viua fides*, hoc est caritate Dei & proximi vallata. hoc scutũ nobis præfert & præbet D. Paullus ad Ephesios scribens, *a* hanc loricã vt Thessalonicenses induant vrget; *b* hãc discipulis suis commẽdat magnus ille Antonius; Magna, *inquit*, dilectissimi aduersus dæmonem arma sunt, *vita sincera & intemerata in Deum fides*. Ioan. Nideri⁹ *c* ex Petri cuiusdã dictis quinque remedia, vt efficacissima laudat. 1. *habere fidem integrã & Dei præcepta in charitate seruare. 2. se signo crucis & oratione munire. 3. ritus & ceremonias Ecclesiæ colere. 4. publicam iustitiam bene exsequi. 5. Christi passionem verbo vel memoria ruminare*. de alijs postea dicendum. de primo, cõfirmat exemplo huiusmodi: *Cum (inquit) quidam maleficus, me inuocaret, ut quẽdam inimicum suum uita priuarem, aut in corpore læderem grauiter, fulminis ictu, aut alio modo: uocaui ego magisterulum, id est dæmonem; qui mihi respondit, quod neutrum facere posset: Habet, inquit, fidem bonam, & diligenter se signo crucis munit. idcircò non in corpore, sed in undecima parte fructuum suorum in campo, si libet, ei nocere possum.* Sic Cipriano Mago dæmon respondit, *se Christi fide munitis nocere non posse*. *d* In B. Ambrosiũ Iustina Aug. quendam maleficum nomine Innocentium immisit. hic postea palàm fassus, delegasse se dæmones qui Ambrosium interficerent, sed ne ad fores quidẽ domus, vbi manebat Episcopus, accedere potuisse, eò quòd ignis insuperabilis omne illud ædificium communiret, à quo adhuc remoti vrerentur. Atque ita victas artes suas, quibus cõtra sanctum Dei Sacerdotem se aliquid efficere posse arbitrabatur. *Lege Paulinum in uita D Ambrosij*. alia refert ad hoc probandum Thomas Bosius *li. 15. de Eccles. Notis c. 1. uers. 5.* Sed sunt apud Patres alia magis accommodata. Narrat Cassianus, duos philosophos magicis præstigijs & circumuẽtione dæmonum conatos D. Antoniũ perturbare; sed cùm irrito labore nihil penitùs præualerent: *eo profecerunt*, ait, *tales tantaque eorum insidiæ, tanta magica arte quæsita, vt per hæc euidentissimè cõprobarent, magnam professioni Christianorũ inesse uirtutem; quibus illa tam sæua tamq; potentes umbræ; quas existimabant solem lunamque, si ad eas directæ fuissent, obducere potuisse; hunc non solùm nihil lædere, sed ne ad punctum quidem, de monasterio suo ualuerint * perturbare*. Epiphanius *in heresi Ebionæorum quæ est* 30. scribit conat⁹ magorum, vt feminam quandã Christianam in amorem pellicerent, & tandem quo pacto per crucis signum, & Christi fidẽ superarit mulier: & claudit narrationem hoc epiphonemate; *quod non ualuit incantantis uis, ubi erat nomen Christi & signaculum crucis*. Confirmat experietia, fide Christiana in Indiam, inuecta, dæmonũ præstigia, spectra, oracula vel planè, vel magna ex parte vbique sublata. Et quid Indiã memoro? proxima nobis Frisia est, scribit de illa Cornel. Kempẽsis *lib. 3. de orig. & situ Frisiæ, c. 31.* Circa tẽpora Lotharij Imp. *erant passim in Frisia multa laruarum infernalium spectra; quæ, in paruo quodam supereminentis collis supercilio, subterraneum habebant specum, absque humana ope artificio præstigioso exstructum, in quo residebant quas antiqui uocabant, Albas Nymphas, siue uulgari gentis sermone* Vuitte Vuyvven. *harum speciem adumbratã, non ueram fuisse constat: quæ solebant nocturnos uiatores, gregumque & armentorum intentos excubijs, & puerperas cum infantibus sæpissimè in abdita sua, & subterranea antra clanculum abducere; in quibus subinde subterranei murmuris sonus, atque etiam uagitus infantium audiri sunt, & præterea etiã ingens fletus & gemitus hominum, & quandoque Musarum concentus & uoces dubia aure colligebantur. Qua de causa magna fiebat custodia prægnantium mulierum, & paruulorum infantium, ne ab istis Nymphis infernalibus clàm abriperentur. Quæ omnes dæmonum illusiones, post agnitum syncerum Dei Euangelium (erant enim tum Frisij Sabellij & Arij erroribus dementati) euanuerunt*,

a ad Ephe. 6. v. 16.
b 1. Theß. 5. v. 8.
c in Epito. Formicar. cap. 4.
d Nazian. orat. in Cypri.

* Nũ legend. proturbare.

runt, & in nihilum redacta sunt. Scripsit enim S. Odulphus contra eiusmodi illusiones dæmonum chartam de S. Trinitate, quàm per Ecclesias & Parochias Frisiæ sacerdotibus misit, vt in populo frequenter publicè legeretur chartæ exemplar, quod est Catholicæ fidei quædam explicata professio, mox subdit idem Cornelius. *De mandatorum Dei obseruantia & vita innocentia*, quàm sint efficax remedium docere possunt D. Cyprianus ad Fortunatum, *de exhortatione Martyrij*, Lactantius *libro secundo, capitulo* 16. & Ambrosius Ansbertus *libro quinto, in Apocal.* 11.

SECVNDVM, est *legitimus in Ecclesia Catholica Sacramentorum vsus*; Vt pro nondum initiatis *baptismus*. Nam docet experientia, eos quos cōstat nondum baptizatos à maleficijs liberari, per baptismum absolutè collatum; eos quos probabiliter putamus non baptizatos, per baptismum sub conditione idem consequi. dixi probabiliter putamus nō baptizatos: nam ex leuibus coniecturis id putare non sufficit, ne ad conditionale quidem lauacrum, a verbi gratia, tantū quia quis noctu somniās ambulat, vel maleficiatus est; hæc enim etiam baptizatis contingunt.

a *Vide Sotū in 4. di. 3. a. 9.*

De baptismo, docet Ecclesiastica historia; Tyridatem Armeniæ regem, cūm Christianos Diocletiani tempore varijs cladibus & damnis affecisset, & Gregorium quidem in lacum luto & altitudine molestissimum fame enecandum misisset; Ripsimen verò virginem, recusantem illi obsequi, & socias eius Sanctimoniales plurimas, crudelissimè necari iussisset; mox Dei vindictam consequutam. inuasit enim eum insania, qua planè dæmoniacè furebat, & mutata corporis figura in porcum, mentis emotæ, dentibus suas absumebat carnes. ceteri quoque; qui eius facta approbarant, milites, magistratus & alij; in furorem redacti similia designabant, & ipsi in sues conuersi, vt vult Nicephorus, vel mente tantùm ab alienati, vt censet Metaphrastes: tandem baptismi lauacro abluti corporis formam, & animæ mentisque sanitatem receperunt, ipso illos baptizante, & hortante ad pœnitentiam Diuo Gregorio Martyre; non quidem illo Thaumaturgo, vt putat Scholiastes Nicephori; sed alio, vt docet Metaphrastes. Neque hoc malum vlla arte magica (vt eruditus vir censuit) fuerat illatum, sed Deo vindictam per angelos malos exsequente: vnde patet, cum ea vis fuerit baptismi, in dæmones maleficiorum auctores; maiorem in ipsos maleficos & eorum opera futuram. Non est dissimilis narratio, Ioannis Villanei apud Thomam Bosium; b *Anno* (inquit) 1298. *Rex Tartarorum Cassanus, quem vocant alio nomine Magnum Cham, cum ducentis equitum millibus Syriam cœpit, & finitimas regiones: omnibus itaque formidandus, petijt sibi vxorem filiam Regis Armeniæ, quod audisset esse pulcherrimam. Rex Christianus, tanti Regis viribus exterritus, dedit. Illa post aliquod tempus è viro suo Cassano edidit in lucem partum tantæ deformitatis, ut rex maritus nullo modo illum veluti suum voluerit agnoscere; quòd monstrum videretur. Vocat ad consilium primarios: de ipsorum sententia vxorem velut adulteram, partum veluti ex adulterio susceptum, vltimo supplicio adiudicat. Innocens mulier infelicitatem suam deplorans, ad preces confugit: ignara consilij, petijt ut sibi liceret baptizare, quem pepererat, data illi facultas: ita tamen, vt adessent baptismo aliqui spectatæ fidei uiri una cum rege, ne qua fraus fieret. Mira res. vbi baptizatus est puer, adeò uenustus ac formosus apparuit: ut Rex, tanta re permotus, cum plurimis, nomen Deo dederit, & maximum Christianæ res factum fuerit incrementum. fusius idem narrat D. Antoninus p. 2. hist. tit. 20. cap. 8. §. 9.*

b *Villaneus lib. 8. ca. 35. Bosius lib. 1. de Notis Eccle. c. 16.*

Veniamus ad recentiores narrationes æquè certas. Pet. Chieza de Leon *p. 1. Histor. Peruanæ cap.* 118. miraculi plenam de spectris victoriam huic Sacramento à Deo tributam describit, ex quo fideliter narrabo. Prope Anzermam, loco, cui nomen Pirsa, imperabat regulus cui frater florenti ætate erat, què nominabant Tamracungam. Iuuenis hic mirè baptismum sitiebat: ea

ea causa Christianos adire cupiebat; sed miris eum visis dæmones perterrefaciebant. Offerebant se soli videndos olidarum auium specie, quas Auros, nuncupant. cernens iuuenis dæmones sæuire, accersiri Christianum in vicinia degentem iubet. venit ille non segniter, & intellecta reguli voluntate, crucis signum fronti eius impressit. hoc magis irritari hostes illi, & sæuiori specie se inferre videbat solus Indus; Christianus nihil nisi saxa cadentia, & dæmonum sibila sentiebat. Aduenit tum commodè eo loci Pachecus quidã Hispanus, & se socium addidit Christiano alteri in discrimen. His cernentibus Tamaracunga trepidabat vehementius, & exalbescebat metu, quin & per aerẽ raptabatur: id omnes videbant, & ipsum quidem querentem gementemque, illos vlulantes sibilantesq; excipiebant auribus. Semel cũ Indus poculum vino plenum manu teneret; en tibi vas in aera efferri, & vino vacuum reddi; mox vinum in illud exalto refundi; & formidine plenum Indum veste vultum faciemque cooperire, ne horrenda illa spectra in oculos incurrant. Sic tecto faciem, non remotis vestibus, nihilominus cretã in os ingerebant, vt obstructo spiritu fauces præfocarent. Tandem Christiani, qui continuè interea Deũ orarant, statuere in vrbem Anzermam eum deducere, vt ibi salutari lauacro tingeretur. Dedere se comites viæ plus trecentis Indi, sed adeò pauidi, vt ad Principem baptizandum propius accedere non auderent. Venere simul omnes ad iter impeditũ & præfractum; ibi hostes humani generis nitebantur abripere in aerem, vt præcipitarent; sed ille valida voce Christianos orabat, vti suppetias venirẽt, accurrere, & in mediũ agmen suum, recedẽtibus metu Indis, recepere, & cingentes eum funibus, funes cingulis suis alligauere; atque ita medium stipantes simul incedebãt, manu tres cruces præferentes, nunquã intermissis pro liberatione & salute miseri precibus. Ne sic quidem omni molestia liberi processere. Sæpe illum terræ adfixere hostes; & in viæ cuiusdam accliui ascensu, vix manibus eleuare in aera volentiũ & necare nitentium extorserunt. Vt vẽtum Anzermam, in Pachieci domum; Christiani, quotquot in oppido, cõuenere; ibi omnes cernere crebro grandine de tecto lapides deijci, & audire sibilantes, clamãtesque dæmones, solemne illud quo soliti Indi Martẽ lacessere; HV, HV, HV, ferociter, & crebrò celerrimè ingeminatũ. Mortem dæmones intentabant, nisi voluntatem baptismi abijceret: contra Christiani Deũ obsecrabant, ne dæmones permitteret erepta corporis vita Indo animæ vitã impedire. Gliscente deinde saxeo imbre, templum petiere. Ibi, quia stramineum erat, Eucharistia non asseruabatur. Aiebant nonnulli, se ante ingressum nescio quos inambulãtes audiuisse. Vbi templum apertum, & cũ Indo ingressi ceteri, cernebat Indus dæmones terribili specie, sed capite deorsum terram spectantes, pedibus surrectis cumque Frater Ioãnes ordinis Beatæ Mariæ, pararet eum baptizare, non visi vlli Christianorum dæmones, in omnium oculis, Indum eripiunt, sustollunt in altum, & capite deorsum, vt ipsi erant, statuũt. Christiani tum fide freti, alta voce, IESV CHRISTE ADIVVA NOS inclamantes Indum extorquent retẽtantib⁹, & iniecta collo eius sacra stola aqua lustrali aspergunt. attamen adhuc in templo sibila, fremitusque audiebantur; Tamaracunga dæmones cernebat, & alapis frequentibus cædebatur, adeò vt & pileum quem obtendebat oculis, ei excusserint; in & faciẽ ab ijs conspuebatur saliua fætida. Hæc nocte accidere. Orto mane monachus sacris vestib. induitur, vt incruentũ offerat Sacrificiũ. Vix missam inchoarat, cessarunt sibila, fremitus, vlulatus, strepitus, desijt Indus vexari. Peracto Sacrificio, Tamaracũga cũ vxore & liberis baptismũ flagitat, eoque percepto, fide robustior & audacior factus; se iam Christianũ asserit, experiri velle, qd hostes possent.

Solum

Solum finerent periculum facere. solum non ausi aggredi. lætus ter quaterue per templum obambulans clamabat, gaudium non capiens, *Christianus sum, Christianus sum.* vt vidit se immunem, & victorem, domum rediit: nec quicquam amplius molestiarum sensit. Tanta vis baptismi fuit.

In Bungo anno 1596. *erat fœmina gentilis a dæmone obsessa huic indicatum est à dæmone liberari non posse, nisi fiat Christiana: cum illa annueret, & iam se ad baptismum compararet, nocte insequenti dæmon ei dissuasit, ne fieret Christiana, dicens: hactenus tanta familiaritate, tanto tempore mihi es coniuncta, & nunc me deseris? nō abibis profecto inulta. dormienti itaq; nec sentienti, abscidit capillos, vno tantum capillorū floc co relicto. Illa verò cùm summo mane deprehenderet ademptum capillum, & arundini tecto opposita implexum; calcar ea fraude sibi additum putauit, vt citius aduolaret ad baptismi antidotum: quod & factum est: atq; eo suscepto mansit ab omnibus dæmonis molestiis immunis. sic P. Lud. Frois in litt. Iapon. illius anni.* Ex eodem sunt sequentia.

In Ciazzurana insula gentili adolescentulo octodecim annorum se crebrò visendum offerebat canis ingens, horribilis, & rufus: qui eum alloquebatur, & per montes in loca abditissima deducebat, detinens eū ibi biduò, vel triduo, atque impellens, vt se manibus sublatis adoraret, aliaque scriptione indigna faceret. Adolescens miser, videns se tantas molestias à capitali humani generis hoste perpeti, tandem profugium habuit ad Ecclesiam, doctrinā CHRISTIANAM *audiuit & didicit, baptismi Sacramento* CHRISTO *deuinctus; ac de cætero nunquam a Tartareo illo cane diuexatus.*

Bungi circa annum 1549. *quidam ancillā habebat dæmoni familiarem. Nam dæmon ad eam accedens vulpis figura singulis noctibus domo educebat. verum per baptismum suscepta fide, ab hoc spectro liberata est. Littera Iaponica illius tēporis.* Tantum dæmoni detrahitur veræ fidei susceptione. cui rei firmandæ adijciam ex Rhenanæ prouinciæ gestis aliud.

Anno 1583. *Herbipoli ædes erant cuidam parocho non procul ab vrbe, siue malo dæmone, siue præstigijs infesta. Narrabat ipse parochus domesticiq; propinqui, quidquid erat in ædibus magno impetu ad terram adfligi, ardentes præterea faces, easq; plurimas in conclaui, quo nulla aspirabat aura, conclusas, anhelitu vno restingui; lectos cubantibus, puluinos ceruicibus vi summa subtrahi; plerisque domesticorum sic præcludi fauces, vt præfocari viderentur: denique multa & ad spectu & auditu tetra in ea domo fieri solita. Parochus tristis, consilijq; inops nostros adijt, commemoratisq; quas pateretur iniurijs, Sacerdotem aliquē cuius præsidio tueri se posset, à Rectore poposcit. Datum est vni negotium, qui cū ieiunus sub uesperam eo se contulisset; vix intra limen pedem intulerat, cū ea ipsa quæ audiuerat intuetur, ipso cū comite inspectante parieti est impacta scutella, tā ta ui tantoq; impetu iaculātis, ut eos qui aderant metu propemodum exanimarit. Pater omnes bono animo esse iussit, hortatusq; parochum, ut ad expādū animū se compararet: ipse superpelliceo stolaq; indutus in superiore ædium parte, ubi plerumq; tumultuari assueuerat dæmon, ascendit. Hic usitatis Ecclesiæ religionibus ad dæmones fugandos adhibitis, cum responsum daretur nullum, nemoq; Sacerdotis uoce prouocatus adesset: redit ad exhortandos domesticos, præcipueq; ad hæresim abijciendam, expiandaq; confessione peccata: tum lustratis ritè sedibus, ad collegium non sine magno animorum fructu reuertitur. constat enim multos ab hæresi restitutos Ecclesiæ, & ædes illas omni superiori molestia, ut testatus est postea parochus, liberatas.* fuit eodem tempore Monachij in Bauaria quidā adolescens Iudæus, XXII. natus annos, communi omnium gratulatione in ipsa Gymnasij aula baptizatus. *huic miras sæpe dæmon instruxit insidias & quo magis vrgebat ille baptismum, eò hic impugnabat uehementiùs: nudum penè de nocte eiecit ex ædibus, interdum etiam fauces illi premere, nonnunquam eū uisis spectrisq; terrere, ut de mente illa deijceret, consueuit. Vultus dæmonis adeò fœdi, ut negaret adolescens parem sibi ullum uideri ijs imaginibus cruciatum. Pridie eius diei, quo baptismate lustrandus erat. quoniam eo demū die de uictoria dæmonis agebatur, multò etiam uehemētius immanis hostis extremuit; ita ut is ne à pluribus quidem contineri loco posset. Ut autem ui baptismatis Christi membrum effectus est, continuò fractus & debilitatus dæmon fuit.*

Non

Non dissimilis vis est *Confirmationis.* testatur enim Lactantius gentilium sacra litare non potuisse, si assisteret Christian⁹ aliquis sacro chrismate delibutus; & sic huius virtute Sacramenti dæmones fugari solitos, ne possent in visceribus hostiarũ futura depingere, vel cõsulti responsa reddere *a* Et narrat Prudentius ipsi apostatæ Iuliano id accidisse, & omnes magicas ei⁹ artes, sic irritas factas, vnius Bataui spiculatoris Chrismate signati præsentia:

a li.4.diu. inst. c.27.

Principibus tamen è cunctis nõ defuit vnus
Me puero, ut memini. & postea
Fortè litãs Hecatẽ placabat sanguine multo,
Cùm subitò exclamat, media inter sacra, sacerdos
Pallidus. en quid ago? maius, rex optime, maius,
Nescio quod Numen, nostris interuenit aris.
Accitas video longè dispergier vmbras.
Territa Persephone uertit uestigia retrò,
Exstinctu facibus, fracto fugitiua flagello.
Nil agit arcanum murmur, nil Thessala prosunt
Carmina. turbatos reuocat nulla hostia Maneis,
& postea causam exprimit turbati Sacrificij & artis irritæ.
Nescio quis certè subrepsit Christicolarum
Huc iuuenum. genus hoc hominum tremit infula, & omne
Puluinar Diuum. lotus procul absit & unctus;
Pulcra reformatis redeat Proserpina sacris.
Dixit, & exsanguis collabitur, ac uelut ipsum
Cerneret exserto minitantem fulmine Christum.
Ipse quoque exanimis posito diademate Princeps
Pallet, & adstantes circumspicit. ecquis alumnus
Chrismatis inscripto signaret tempora signo:
Qui Zoroastraos turbasset fronte susurros.
Armiger è cuneo puerorum flauicomantum,
Purpurei custos lateris, deprenditur unus:
Nec negat, & gemino gemmata hastilia ferro
Proijcit, ac signum Christi se ferre fatetur.
Prosiluit pauidus, deiecto Antistite, Princeps
Marmoreum fugiens nullo comitante sacellum,
Dum tremefacta cohors, dominique oblita, supinas
Erigit ad cœlum facies, atque inuocat IESVM.

Nec ocio multo, nec labore opus Scholiastæ Prudentij, ad narrationis huius de Iuliano confirmationem apud varios inueniendam: quam illi suggerebat vnus *Orat. 1. in Iulianum* Greg. Nazianzenuus:

Aliud accipe narratum à Cantipratensi his verbis: *venerabilis Bonifacius quondam Lausannensis Episcopus, me audiente, tale quid recitauit. Erat in quadam villa cæcus quidam, qui vaccas totius villæ in pascuis custodiebat, repellebat à frugibus, & ad certa loca pascuis uberiora ducebat: &, quod maioris erat prodigij colores, & statum singularum uaccarum specialiter discernebat. v. g. ut si uaccam coloris talis ab eo petiuisses, sine difficultate uaccam talem tibi apprehensam in cornibus attulisset. Ad locum autem cùm quidam Episcopus aduenisset, & de cæco audisset talia, & probasset, quæsiuit ex eo, si confirmationis sacramentum ab Episcopo suscepisset. at ille: non inquit. Nec mora, Episcopus cæcum confirmauit, & mox ab eo uaccarum discretio est ablata. quoniam dæmonum operatione & ministerio hoc fiebat.* lib. 2. Apum cap. 57. par. 33. vides vim sacræ vnctionis in disijciendis Satanæ machinamentis. R

De *exomologesi & peccatorum confessione*, breuiter hæc accipite. Circa annum 1591. Pontimussi *puer erat nobili magis pollens genere, quam domo opulenta: compingitur in aulam parentum iussu à gymnasio abstractus: sed mobilitate ingenij, cùm recursaret desiderium uitæ prioris, statuit inter lixas calonesque uersari potius in castris. iter ingresso alia uiri species occurrit in serica ueste: qui interrogans causam tristitiæ, pollicetur remedium. Verùm, ubi ego te adiuuero, ecquid erit præmij? At puer. Vt totum (inquit) me excutias ne teruncium quidem reperias. subijcit alter. da tè mihi modo: nulla tibi cupiditas frustra erit. existimauit puer se in seruitium expeti: postulat tempus deliberandi. ille contra, onerare promissis ingentibus, ut uel puero tanta*

iam

iam vaniloquentia mira esset. suspectare capit, num in figura hominis lateret cacodæmon. Mox cum tacitus totum eius corpus emetitur oculis, sinistrum pedem animaduertit cum bifida ungula ac deformi: statim coborruit, & (qui mos rectè institutis in metu repentino) IESUM ingeminans CRUCIS signo armat frontem: eodemque puncto sana species euanuit. Tertio post die ad suos reuertenti eadem imago se offert, & proditur pedis eadem nota. Quærenti utrum captum esset consilium, respondit puer sibi domino opus non esse. rogatus quo iret, urbem nominauit. tum dæmon ante eius pedes crumenam iacit sonantem, in qua triginta quadragintauè Flandrici nummi (ex his reperti postea inaurati duodecim, recentes diceres & asperos, ueluti ab adulterantibus monetam: nam æreos fuisse ignis ostendit) tum puluerē in linteo perniciale tradit, cuicumque subita morte tollendo. addit consilia ad turpes libidines, & admonita, ab Piacularis vsu aquæ, *& ab adoratione* consecratæ hostiæ (*quam contemptim placentulam appellabat*) *abstinendi; eam blasphemiam dum auersatur puer animo pio, simulque ueretur, ne obtorto collo stranguletur à monstro, salutarem crucem imprimit pectori, statimque magno impetu allidi*tur *ad terram: nec nisi post semihoram exsurgit: mox matri redditus scholæque, &* sacra confessione *expiatus, è laqueo nexantium, metuq; ereptum se esse diuina ope gratulatur. Beneus in litteris Prouinc. Franc.* Si quis malit vetusta: sic scribit Hector Boethus *lib. 8. rerum Scoticarum*, Anno Christianæ salutis sexto supra octogesimum millesimum & quadringeutesimum, *nauigātibus è Phortea æstuario in Flandriam negociationis causa, tanta suborta est uentorum uis, ut uelis, malo, armamentisq; ruptis, nauique fadè inter tumentes undas iactata, certissimam mortem cuncti exspectarent. Nauicularius tantam, tamq; insolitam aeris inclementiam eo temporis demiratus (suberat enim solstitium æstiuum) cum id non siderum; sed malorum dæmonum, qui hominibus semper sunt infesti, insidijs, magnis tribueret clamoribus; reddita est uox ex ima naui mulieris se miserè incusantis, quod incubo humana sub effigie, qui cum per multos anteactos annos habuisset consuetudinem, iam tum fuisset commixta, & ab eo subacta: mari ergò celerius se tradendam, ut ipsa pereunte, quæ tanti mali imminentis causam præstitisset, ceteri Dei benignitate permanerent incolumes. Accedens ad lacrymantem fœminam iubente nauiculario sacerdos, eius atque ceterorum saluti consulendi causa, crimen iam palam fatentem, horrentem scelus, uehementer alto ex pectore suspirijs indicibus, pœnitentemque facti, piè est hortatus, ne sibi deesset; cui certò cognosceret Numinis fauorem adesse. crimina lacrymis ac animi pœnitudine deleri. Tantam miserentis Dei clementiam esse erga mortales, ut, altius uel in malorum profundum lapsos, resipiscentes, nonnunquam ad maiorē longè, quàm unquam ante habuissent gratiam, recipiat. Media pij Sacerdotis adhortatione; cùm, multis suspirijs, mulier admissum facinus deploraret, cunctis uisa est atra nubes è nauis sentina prosiluisse, ingentiq; sono, flamma, fumo, atque fætore, sese deiecisse in mare. Sedatum est inde cœlum.* &c. Aut si ne hoc quidem satis vetulū: audite Hincmarū Archiepiscopū Rhemensem, qui his vtitur verbis; *a si per sortiarias, ait, aut maleficas, occulto, sed nūquā iniusto, Dei iudicio permittente, & diabolo præparante, concubitus non sequitur, hortādi sunt, quibus ista eueniunt, ut, corde contrito & spiritu humiliato, Deo & Sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciāt, & profusis lacrymis* &c. a Beda quoq; illud Christi dæmonem interrogantis explicans; *Quod est nomen tibi?* sic scribit; *sed & nostri temporis Sacerdotes, qui per exorcismi gratiam dæmones eijcere norunt, solent dicere; patientes non aliter ualere curari: nisi inquantū sapere possunt, omne quod ab immundis spiritibus uisu, auditu, gustu, tactu & alio quolibet corporis uel animi sensu, uigilantes dormientesuè pertulerint, confitendo patenter exponant. Et mox hoc idē exēplo confirmat ex relatione cuiusdam sibi uicini presbyteri; quendam religiosam feminā à dæmonio curare cæpisse, sed quamdiu rei latebat, nihil apud eam proficere potuisse. Confesso autem, quo molestabatur, phantasmate, mox & ipsum orationibus, ceterisque, quæ oportebat, purificationum generibus effugasse.* b *Ioannes Diaconus* tria narrat exempla eorum qui à dæmone possessi, mox vt peccatum B. Gregorio confessi; pœna peccati se liberatos sensere: & eorum quidem vnum cum octies negasset, o-

a cap. si per sortiarias. 33. q. 1.

b in cap. 8 Lucæ colum 315.

ties sic à dæmone, renouata vexatio ne tortum, nona demũ vice, qua furium fassus, percepta pœnitentia peni
a li. 1. vita D. Gregorij c. 11. 12 & 13. tus fuisse redditũ immunẽ. *a Petrus Venerabilis*, abbas Cluniacensis, cùm narrasset horrendã monachi cuiusdã à dæmone vexationem, neque eã oratione, & aquæ lustralis aspersione tolli potuisse, grauiter & vere subiũgit; *sed ne miretur aliquis, benedicta aqua aspersione dæmonem non fugatum, agnoscat tabe interius latente, vnguenta exteriùs adhibita nihil proficere posse. Tabem autem voco lethale peccatum, quod quamdiu in interioribus quibuslibet latuerit, nullius externus sacramenti perceptio ei prodesse poterit. b* Hor
b l b. 1. miracul. c. 6 tatus illum ad cõfessionem omnium peccatorum faciendam Abbas: postquam confessus, vexatio prorsus desijt. Cæsarius narrat, Bonnæ quendã Sacerdotem pessimæ vitæ, laqueo eã abrupisse: eo mortuo concubinam pœnitentiæ desiderio, monasteriũ ingressam: sed, Dei permissione, ab Incubo dæmonem sæpius ad flagitium importune sollicitatam; *crucis signo* & *aqua benedicta aspersione* repulisse: sed cum redijsset, *Angelica salutatione* deuote recitata, longius velut sagitta ictũ fugisse. Neque adhuc dum finis: donec pure omnib. vitæ maculis *confessione* expurgatis, abijt importunus
c li. 3. miracul c. 13. procus nunquam rediturus. *c* Eadẽ pefacta Leodiensem quendam, mole stissimis succubi dæmonis ludificatio nibus testatur ereptũ Niderius *in Formicarij Epitoma*. Sed illustri⁹ est, quod
Theo. de Apold. li. 6. vita D. Domin. Auctor Anonymus, sed fidei certæ de B. Catharina S. Brigittæ filia tradidit; eam cum Neapoli versaretur, cuidã Nobili viduæ narranti, filiã ab nocturno dæmone grauissime infestari, optimè consuluisse. *His auditis* (ait) *valde illarum vicem dolebat Catharina, & tacite legens secum semel Salutationem Angelicã* (*vt semper erat solita; cum de rebus spiritualibus consuleretur*) *saluberrimum eis consilium impertijt. Primò, vt puri sua peccata confiterentur. Aiebat enim ob peccata in cõfessione celata, plerumq; id genus illusiones accidere. Deinde vt nudis pedibus, & absq; lineis indusijs cũ omni humilitate continuis octo diebus irent ad templũ S. Crucis, & ob reuerentiam passionis Christi coram imagine ipsius à cruce pendentis legerent septies Dominicam orationem & Angelicam Salutationem. Addebat verò se quoque, licet indignam, ex commiseratione libenter pro ipsis Deum rogaturam.* Fecerunt illæ quod iussæ. & octauo die liberatæ fuerunt. *Sur. tom. 2. Mart. 22.* vbi Nota Lector dierum continuationem petitam, quia continua pœnitentia solet esse feruentior, quam interrupta: numerum verò additum; non fiducia numeri; sed vt feminæ illæ certi aliquid per modum spontaneæ pœnitentiæ ex Sanctæ consilio susceptæ præstarent: sic etiam D. Dominici tempore Reginaldus. *Confessionis* beneficio quendam fratrem, quem dæmon pede apprehensum per templum raptabat, liberauit. *Theodoricus de Appoldia lib. 6. vita D. Domin. cap. 3.* Sic & S. Athanasia abbatissa mulierem eripuit a vexatione mali dæmonis. *Metaphr. 14. August.* sic abs quodam ob cupiditatem vindictæ, dæmonum à legione vexato, dirã hanc pœnam S. Arnulph⁹ Episc. Suessionẽsis depulit, vt elegãti stilo describit successor eius Lisiard⁹ *vita Arnulphi capit. 24.* Sed subdamus iterum quædam recẽtiora. In Austria (nondum anni sunt decem) *uir nobilis magno quodã & furori proximo amore distinebatur, ut nullum eius, neq; humanis neque diuinis admonitis, faceret finem: ita uesano completa igne torrebantur tota præcordia hac ratione furere desijt, terrore diuinitus incusso. Leuicula correptus febri, cum iaceret noctu lecto affixus, ante se uidere uisus rhedam flammiferam, subiectumq́; equum flagrantẽ igne: tum rhedarius, informe monstrum, tetrumq; atq; ipso (utar uerbo ipsius) malo dæmone truculentius, quo nihil terribilius mortalium timori est. Quid cessas, inquit? quin conscendis currum dignũ promeritis tuis: horruit miser sub. to pauore defixus: tandẽ recepto animo corripit gladiũ proximum lecto, uibratque, ut subuentatur interim magna uoce domesticos inclamans. trepidi accurrunt famuli, domusq́; tota sopore discusso: quinetiam exciti uicini nonnulli, quærentes clamoris causã. dein prætexentes impositũ fuisse auribus oculisque formidini alleuandæ. Verum cum fremeret adhuc esse in cõspectu, nec finiretur metus, insinuaret

aret se potiùs in pectora aliorum, intempesta licet nocte venitur ad collegium: mittuntur duo, qui lustrali aqua, crucis signo, & in cera consecrata imagine agni timorem tantisper leniunt, dum affirmaret æger dæmonem abscessisse in præsens minaci vultu, seuaq; ira manifestum: detectis deinde peccatis, turpi per inde amore; quàm tristi animum terrore liberauit. Littera Austria 1591.

Eodem tempore in Bauaria, *mulier ærumnosa, leuitate naturæ, siue grauitate ærumnæ, implorato dæmone sese deuouit, vt opem ferret: & tum quidem non sensit præsentē verum in potestatem vt rediјt ex mœrore, dedit pœnas iacti verbi, terroribus non tantum pauida, sed & verberibus tunsa: ut etiam ab aditu nostri templi prohiberetur, virgarũ quas sola ipsa conspicabatur intentu. Cùm rem narrasset matrona cuidam adducta ad sacerdotē nostrum, ab eoq; Confessione purgata est, omniq; molestia liberata. cerea cælestis agni imagine ad collum appensa. Idem remedium alteri fuit eodem morbo laboranti. Vetum alia virginitatis & monasticam vitam, cum incestis nuptijs mutarat propinquorum impulsu. non impunè. nempe coniuncta est, cum viro nequam neque deserebatur vnquam ab angore conscientiæ: ita miserè viuebat. cùm affligaretur aliquando his curis, & careret solatio, domo egreditur: mox dæmonem cum ingenti terrore conspicit, fugatque Cruce obiecta. sed confestim tamen, non secus ac fureijs icta, quoduis facinus immane meditatur. intermicabat in his tenebris aliquid lucis. confugienti ad preces, vt ad exortum Solis nebula, timor abscessit subit cogitatio confessionis, & recordatio fidei violatæ: nimirum hoc seminarium mali cum accessisset ad ædem, multò magis cum perrumpere conaretur ad Sacerdotem à confessionibus retrahebatur quasi manu iniecta; donec tandem aliorum auxilio exemploq; & seipsam & malum dæmonem vicit.* Littera German. super. in iisdem & illud expressum; *in Vindelicis malefici quidam homo ingenij & audacia prompta, multa de morituris, distantibus, quantumlibet locis, vaticinabatur, ludificante diabolo; à quo cum singulis penè noctibus exerceretur, incitabatur interdiu oblata specie augustiore, ad grauiora flagitia. Fluctuabat miser, & iam vulgò miserandus: sed, Deo adspirante, miseriarum tandem perfugium in portu confessionis inuenit. Ibidem.* Vide etiã dicta ex Gaufrido *sup. tō. 2. p. 45. c. 2.*

De Venerabilis *Eucharistiæ perceptione* reuerenti ac debita, vetusti quoque patres id vnanimiter contestantur. Cassianus de quodam à dæmone, nocturnis illusionibus, grauiter infestato meminit; qui cum, Seniorum consilio, medicina huius salutaris remedij vsus fuisset; *ita omnis Diabolica tentationis scena detecta est, ut mox uirtute Dominici corporis protegente, illa præterita illusionis consuetudo cessaret.* a B *Prosper*; Nostris quoque temporibus (inquit) Aspere VI. Cos. *Carthagini constituto, hoc signum diabolicum monstrosumque, quod illic accidit, quis illius patriæ ciuis ignorat? Quædam iuuencula Araba natione, ancilla Dei habitum gestans; cum in balneo lauans simulacrum quoddam Veneris impudicè aspiceret & seipsam, eique se consimilans, domicilium se Diabolo præbuit. Statim ille leo qui rugiens circuit quem quærebat inuenit. Meatus igitur gutturis eius occupans, nullum cibum, nullumque potum traijciens per septuaginta fermè dies totidemque noctes, ieiunium sibi Diabolus ex capto possessoque uase exhibuit. Hoc monstrum parentes puellæ, per tot dierum spacia auferri posse sperantes, dum iuge malum ulterius tolerare non possent, simul cum filia sese ingesserunt sacerdoti, quæ acta erant fideliter intimantes. Hoc tantum puella fatebatur, auem quandam noctis medio apparere, quæ sibi ore, nescio quid, infunderet. Stupor tunc inerat cunctis uidere puellam nullis indicijs diuturni ieiunij fœdatam, nullo pallore, seu tabe, uel debilitate confectam: quin potius robustam succo uiscerum, moleque membrorum. Cumque e incredibilia uiderentur, quæ dicebantur, habito consilio, in monasterio puellarum, in quo reliquiæ S. Stephani sitæ sunt, sacerdos puellam simul & præposito commendauit Illic primò tantum die apparuisse illam auem asseruit, sibique increpasse: quòd neque fame neque siti compulsa illum appeteret locum, quo sibi accedere non liceret. Per duas sanè hebdomadas nihil cibi uel poculi sumens in monasterio mansit. Accidit autem ut quintusdecimus Dominicus illucesceret dies, ascendente nobiscum Sacerdote, ut matutinũ illic sacrificium solitè offerretur, puellam præpositus ad altare perduxit, eo incessu & habitu quo solent rubore perfusæ ex epulis poculisque mulieres aduenire. Sed ut se illa prostrauit altari, clamore fletus sui cunctis astantibus*

a Collat. 22 c. 6.

gemitus lacrymasque induxit; quibus tantum malum auferendum plebs Dominum exorabat. erat enim iam indecens murmur in populo. Peracto itaq; sacrificio, cum eadem inter cæteras, breuem particulam corporis Domini tinctam à sacerdote perciperet, semihora mandens traijcere non ualuit, nōdum illo fugato, de quo dicit Apostolus, Quæ consonantia Christi ad Belial? & iterum; non potestis calicem Domini bibere & calicem dæmoniorum. non potestis mensæ Domini participare, & mēsæ dæmoniorum. Manu igitur faciem eius sustentante Sacerdote, ne Sanctū proijceret, à quodā Diacono suggestum est, ut calicē salutarem gutturi eius Pontifex applicaret. Quod ut factum est, statim ut locum illum, quem Diabolus obsederat, Saluatoris imperio reliquit, Sacramentum, quod ore gestabat, cū laude Redemptoris transglutisse puella clamauit. Hinc lętitia, hinc uoces in gloriam Dei, quod post octoginta & duos dies, Diabolo expulso, puella de potestate fuerit eruta inimici. Hactenus *a* Prosp. D Bern. *b* aliam personā super caput eius posita Eucharistia liberauit ab eodē hoste generis humani. Mediolani in Ecclesia S. Ambrosii adducta ad eū fuit mulier multis annis obsessa sicq; deformata, ut monstrū, nō femina, videretur. Cōuersus ad populū, iussit omnes attentius orare: *Missamqꝫ iussa propè altare constituta fœmina teneri, auspicatus; quoties de more sacro salutarem hostiam signabat toties ad mulierem quoque conuersus, eodem signo crucis edito Spiritum nequam athleta fortis impugnat. Expleta autem oratione Dominica efficacius hostem aggreditur. Patenæ siquidem calicis sacrum Domini corpus imponens, talia loquebatur: adest ille, qui pro nostra salute passurus: nunc, inquit, princeps mundi eijcietur foras. Hoc illud corpus, quod de corpore uirginis sumptum est, quod in stipite crucis extensum est, quod in tumulo iacuit, quod de morte surrexit, quod uidentibus discipulis ascendit in cælum. In huius ergo maiestatis terribili potestate, tibi spiritus maligne præcipio; ut ab hac ancilla eius egrediens, contingere eam deinceps non præsumas. Cumque eam inuitus deserens, & manere ultrà non ualens atrocius afflictaret, tam magnam iram, quàm modicum tempus habens: rediens pater sanctus ad altare, fractionem hostiæ salutaris rite compleuit, diffundendamq; in populo pacem ministro dedit, & confestim pax & salus integra reddita mulieri.* Hactenus Guilhelm. Abbas *d. lib. 2.* Ioan. autem Molinetus *in Chron. Belgicis anni* 1490. describens molestissimam multorum annorum vexationē, quam propter vnius (quæ diu dęmonis succuba fuerat) Nonnę peccatū in innocentes virgines socias eius Quercetenses Deus satanæ permiserat: narrat multos ex illa legione, quę religiosas inuaserat, & se Hierarchię Seraphinorū fuisse gloriabatur, hoc remedio pulsos ex Energumenis. Cū enim Decanus Cameracensis, vir doctus & probus vnà cū alijs exorcistis accederet, *peracta sacra communione. viuificam hostiam non ferens, subito Dæmon exclamabat Ah, satis probè armati acceditis; panemnè illum sumsistis. Quē panem ais improbe? inferebat Decanus. Si nihil est aliud, quā panis; maneto in hoc corpore obsesso. sin autem ut nos credimus, uerum est corpus IESV CHRISTI, Saluatoris nostri; iubeo, confestim fuge ex hoc corpore, nec vllā ei amplius molestiam aude exhibere. Quo dicto (rē miram) energumena ut magno leuata fasce molesto, confestim respirare, & alta voce IESVM uocare cœpit. Quod idem omnes faciebant cæteræ, quando dæmone expulso liberabantur.* Hæc Molinetus scriptor eius temporis. Cui simile nostris tēporib. Laoduni in Belgica accidisse, tā norunt Caluinistæ, quorum aderant multa millia; quam fremunt & rumpuntur. *c* *B. Auxentius Abbas* discipulum habebat nomine Basilium: hunc dæmones adeò malè multarūt, ut proexanimi, corpore toto saucius & cōfractus ad Auxentiū curru delatus fuerit. *Abbas iussit eū surgere, & uenerandū corpus & uiuificū sāguinē Domini nostri IESV Christi sumere. & statim reuertit in locū suū. abijt, nec amplius tentator eum aggressus.* *d* Superat omnē admirationem, quod de Guidone de Lachia memorat Ber. Luxēburgicus *in Catalogo hæreticor litt.* G. hunc in Episcopatu Brixiensi ita simulasse sanctitatē ut pro altero S. Ioanne Baptista à populo haberetur. sepultus itaque fuit perhonorifice. Post mortem certis testimonijs inquisitores deprehenderunt hæreticum fuisse quare de Consilio Episcopi & aliorū pruden-

a de dimid. temp. c. 6.

b li. 2. eius uitę c. 3.

c liber extat de Nicolaa Obry obsid. & dæmonis per venerabilem Eucharistiam expulsione olim non semel Parisiis nunc hoc anno 1597 Leodij apud Houium editus testatur & Taius in Energumeno.

d Sim. Metaphrast. in uita S. Auxentij. 14. Febr.

prudentium assessorum, sententiam tulerunt, cadauer exhumandum comburendumque. Exhumatur adstante populo & ossa proijciuntur in ignem sed ecce tibi statim illa dęmones (quia nullis cernebantur) illa ex rogo eleuãt & in aere suspensa tenent. Inde nata populi indignatio. exclamant, occidãtur Episcopus & Monachi, qui stimulati liuore sancti uiri ossa comburere conati. Quid cessamus? Deus id sibi nõ placere demonstrat. Extimuit Episcopus: sed Inquisitores eum adhortati sunt, Ad missam celebrandam ipse se accingeret; Deum potiùs miraculum facturum, quam fidei causam sinat in periculo versari. Missa fuit, de B. virgine: vbi ventum ad corporis Dominici eleuationem, dæmones in aere clamare cęperunt: *Guido de Lacha nos defendimus te, quantum potuimus: sed modo nõ plus possumus quia adest mater nobis.* Confestim ossa in rogum recidere, & incendio in cineres redacta fuere. Hic perpende primò dolũ diaboli, quo pacto defuncti hęretici Magi, memoria tueatur, ut plures animas illaqueet. Secundo, vide potentiam præsentię Dominici corporis, & hostiæ in B. Mariæ Missa consecratæ. 3. fidem Fratrum non irritam, et studium Quæsitorum fidei tã præsenti à Deo ope confirmatum. *Pet. Martyr.* nauigationis Columbi texens Historiam, in Occidentali illo Indiarum tractu testatur, commune miraculum fuisse; quòd si Eucharistię sacramentum per Christianos alicubi collocabatur, continuò dæmones obmutescebant. Ante annos fermè quadringentos vixit *Cesarius Cisterciensis*, eius a hæc sunt verba; *Tempore illo quando manifestari cœperunt hereses Albienses, quidam maligni virtute diabolica suffulti, quadam signa atque portenta ostenderunt, quibus & easdem hereses roborauerunt, & multos fidelium in fide subuerterunt: super aquas ambulauerunt: & non sunt submersi. Cernens hoc sacerdos quidam fide catholicus, & vita religiosus, sciens vera signa cum falsa doctrina esse non posse; corpus Domini cum pixide ad flumẽ, vbi illi populis suas ostensuri erant virtutes, deportauit, dixitque in audientia omnium; adiuro te diabole per eum, quem in manibus porto; ne in hoc flumine, ad huius populi subuersionem, per hos homines tantas exerceas phantasias. Post hec verba illis super undas fluminis ambulantibus, ut prius; sacerdos turbatus, corpus Dominicum in flumine iactauit. Mira Christi potentia. mox enim ut elementum tetigit sacramentum, phantasia veritati, & pseudo illi Sancti, quasi plumbum descendentes in profundum, sunt submersi. pixis uero cum sacramẽto statim ab angelis sublata est. Videns sacerdos hec omnia, de miraculo quidem exsultauit; sed de iactura sacramenti doluit: totam uero noctem in lacrymis & gemitu transigens, manè pixidem cum sacramento reperit super altare. Hęc nobis eo tempore relata sunt.* Thomas Brabãtinus, vulgo vocatus à *Cantripato*, eodem sæculo vixit; anno 1231. *predicante, inquit, in Teuthonia M. Conrado contra hereticos, & ab eisdem felici morte perempto, hereticus quidam (ut per fratrem Conradum, Prouincialem Predicatorum per Teuthoniam, ante multos annos accepi) seductus à demonibus, fratrem quendam ordinis Predicatorum ad heresim inuitabat. Quem cum uideret instantissimè renitentem, dixit fratri: pertinax ualdè in fide tua, nec tamen de hac nisi per scripta quadam, aliquid certius inspexisti. Crederes autem si uelles dictis meis, Christũ tibi & matrẽ eius, & Sanctos oculata fide monstrarẽ. Mox ille illusionem dęmonum suspicatus, uolens tamen probare quid esset: non immeritò (inquit) tibi tunc crederem, si promissa duceres ad effectum. Gauisus hereticus, diem fratri statuit. Frater uerò pixidem cum Sacramento corporis Christi clam secum sub cappa portauit. Duxit ergo fratrem hereticus in specu cuiusdam montis in amplũ ualdè palatium, quod claritate mirabili relucebat. Nec mora, ubi in inferiorem partem palatij peruenerunt, uiderunt thronos positos, quasi ex auro purissimo; in quibus sedebat rex fulgore corusco circumdatus, & iuxta eum regina sereno uultu pulcherrima; & ex utraque parte sedilia, in quibus seniores quasi Patriarche, uel uelut Apostoli, adstante permaxima multitudine Angelorum, & hi omnes luce siderea coruscantes: ut nihil minus quàm demones putarentur. Hos, mox ut vidit hereticus, cadens in faciem adorauit. Dictus autem frater immotus stetit: sed tanto spectaculo uehementer obstupuit, & mox ad eum conuersus hereticus: quare, inquit, Dei filium intuens non adoras?*

a li. 9. Mirac. c. 12.

pronus accedens adora quem vides, & ab ore eius fidei nostræ secreta suscipies. Tunc frater accedens propiùs extraxit pixidem, & obtulit reginæ in solio sedenti, dicens: si regina es mater Christi, ecce filius tuus: quem si susceperis, et uelut matrem Dei recognoscam. Cum hac protinus uoce totum illud phantasticum euanescit, & annihilato fulgore, tantæ tenebræ densuerunt, ut uix frater cum ductore suo ad montis exitum regredi potuerint. Conuersus ergo hæreticus ad fidem rediit, & miram dæmonis astutiam stupefactus expauit. a Eadem alio tempore eodē remedio patefacta fuit & dissipata. accipite *Pici Mirandulani* verbis; b *Fuit in Alpibus Rhetijs sacerdos quidam probus ante annos duodecim; cui cum foret opus, ad agrotum quendam graui oppressum morbo Eucharistiam deferre, cum longius ille abesset, videretque se non ita, vt oporteret, celeriter ad eum pedibus posse peruenire, ascendit equum, colloque Sanctissimum Christi corpus pixidi inclusum satis honorificè alligauit, iter suum quanto ocius accelerans. Cum nonnihil processisset, obuium habuit quendam: qui, ut equo descendens secum pergeret ad spectaculum quoddam mirabilissimum inuitauit. Imprudens homo, & cupiditate rei iam stupendæ ductus paruit: vix equo se demiserat, cum sensit se per aera una cum comite deferri, & breui tempore in altissimo montis cacumine statui. ibi amplissima, & amœnissima planicies erat arboribus undique excelsissimis obsepta, rupibusque horrendis circumcincta. In medio choros innumeros ac uarios ludos cuiusuis generis, mensas lautis ac diuersis ferculis instructas erat uidere; audiebantur etiam concentus quilibet omni suauitate affluentes. denique aderant, quæ animos hominum iucundissimis delinimentis tenere possent, & dulcedine perfusos interna demulcere solent. Obstupefactus improuisa re simplex bonusque sacerdos, neque eloqui præ admiratione aut hiscere audens, penè extra se positus, attonitusque, hærebat. Tum socius, qui eum adduxerat, petijt ab eo, uellet ne Reginam quæ ibi aderat, supplex uenerari, & munus illi aliquod offerre. In alto quodam solio Regina adsidebat, effigie formosissima, regio cultu, & ornamentis mirificis ornata. Accedebant ad eam prosternentes se humi cunctis, qui aderant, bini, quaterniue, ordine pulcherrimo, & humi se prosternentes eam colebant, uaria munera offerentes. Ad mentionem Reginæ homo, cum uideret eam sic fulgentem, & ministris plurimis cinctam, putauit esse matrem Christi, cœlique & terræ Reginam. neque enim suspicabatur ullas præstigias; dæmonumque spectra, alioquin eò non appropinquasset. Reputans igitur secum, quid illi dono daret; existimauit nihil ei gratius aut iucundius futurum in munus, quàm filij corpus. accessit & ad pedes accidens in modum supplicis, arculam, in qua erat augustissimum Sacramentum, è collo detractam, in gremio mulieris illius posuit. Mira res, omnia continuò euanuere. Perculsus huiusmodi nouitate homo rudis, & præstigijs irretitum se uidens, & in horroribus densissimis & lustris destitutum conspiciens, opem diuinam tremens implorare, ut e tantis ipsum amfractibus expediret. cumque diu per loca inuia siluasque uastissimas errasset, uix tandem pastorem reperit; à quo in uiam ductus didicit, se millia centum à loco abesse, quo Eucharistiam deferre cupiebat. Ad suas tandem sedes reuersus rem totam detulit ad magistratus. contigit hoc imperante Maximiliano.*] Hactenus Comes Mirandulan. Quare propter hæc & similia innumera semper Catholici credidere, hoc uiuificum corpus, mortiferi hostis præstigias discutere, & noxas ab eo inferendas arcere ac repellere. Sētiebat hoc Prædicatorum Neapoli Prior, hac se Panoplia muniens contra horrendam visionem, circa annum 1370. *Ibi in conuentu S. Dominici accidit, ut post completorium* (inquit *Fr. Antonius Senensis*, c) *refectionis locum ingrederetur, cui erat illius cura commissa; qui mox in ingressu uidet illum fratribus circumquaque refertum, & illi cappas habebant indutas, &, tanquam hora foret collationis faciendæ, & illum exspectarent sedebant. Accurrit ille sine mora ad Priorem, & illud ei aperit Prior fratrem delirum putat, uel somnia narrantem: attamen dum urgetur, uadit, uidet & credit; & ille quoque turbatur, & rem mox confert cum monasterij grauioribus Patribus & prudentioribus: de quorum consilio sacras uestes assumit, & sacrum Christi corpus deferendo, toto conuentu comitante se illuc confert, & ad illum sermone directo; qui honoratiore loco sedebat: eos adiurat, ut aperiant quinam sint, & ad quid uenerint,*

a Cantipra. li. 1. Apum. c. 23.

b li. de Strigibus.

c in Chrō. Ordinis. Fratr. Prædicat. in Cōmun. fol. 199.

rint, & quid velint: &, ut ad hæc respondeant, illis præcipit in nomine illius Domini, quem gestabat in manibus. Vt autem quando Prior coram illis comparuit cum venerabili Sacramento, illi omnes assurrexerunt quidem & capita inclinarunt, caputia tamen taliter demittentes, ut eum minime viderent, & hoc facto iterum sederunt: ita iussi à Priore ut responderent ad proposita, inclinarunt. Tandem, qui inter eos videbatur præcipuus, respondens dixit: quòd ipsi omnes fuerant eiusdem ordinis religiosi, & pro maiori parte Magistri, Priores, Superiores, Baccalaurei, Lectores, & alijs officijs donati, & quod omnes damnationis sententiam acceperant: quoniam ambitio multa, superbia, inuidia, & alia huius generis vitia eos fecerant damnatione dignos. Sed quod diuina permittente clementia, iussi fuerant illuc venire, ut eos & vniuersos ordinis cultores commonefacerent, ut suæ vocationi satisfacerent satis Nam illi, quia minimè id præstiterant, omnes damnati erant, & flammis cremabantur æternis. Et in signum huius cuncti in eos aspicerent. Et hoc dicto omnes illi cappas aperuerunt, & singuli eorum flammis circumcincti & incensi visi fuere, & nunc idem præcipuus manu in mensa signum dedit, & sic illa visio euanuit, & totus conuentus mansit timore consternatus.] Vah; quàm timenda pestis hæc ambitio, quæ tanto cum damno Sáctorum etiam in cætus se ingerit; Huic rei probandæ aliud testimonium, non minoris fidei adscribam obiter, nunc recens ex litteris cuiusdã fidei dignissimæ sacerdotis hoc anno Neapoli perscriptum in hęc ver
1599 ba; *Casu accidit, ut acceptis tuis proximis litteris loquerer cum Fr. N. philosophiæ Professore qui in Salernitano Monasterio fuit superior. is mihi narrauit F. Tiberium hominem Sanctimoniæ laude præstantiss. qui sæpius hoc Sanctitatis titulo fuit superior, sibi coram rem ita narrasse. cum quadam die sub noctē Fr. Tiberius inuiseret fratres, an in lecto de more accubuerint, transiuit per triclinium: ubi vidit plena flumina, & vocē audiuit hominis de superiore loco legentis, vidit plerosq; ministrantes. tandem qui superioris locum tenebat, facto super mensam signo sic locutus est. Ambitio, & crapula, duxerūt nos ad tartara Et nunc etiā superest velut cicatrix in mensa, proinde ac si igne tacta esset.*[Hęc visio confirmat pręcedentem. Ceterùm cùm tam efficax fit sola præsentia; quid sumere, & ei vniri? docet id D. Macharius, historiā narrat Palladius; *a* tradens, vxorem cuisdam AEgyptij maleficis carminibus sic affectam fuisse, vt adspicientibus equa videretur, cùm tamen sermonis humani vsum retineret. adducta mulier à marito ad D. Machariū: hic eam liberauit, & dixit; tantùm dæmonibus in misellam licuisse, eò quòd multum temporis ab Eucharistiæ perceptione se abstinuisset. frequentiùs itaque in posterum ad IESV corpus sumendum accederet: cuius quàm utilis frequentatio, docet recenti exēplo Leonardus Vairus; *b* quod, defectu Codicis, nūc ascribere mihi non licet.

Separari non debet ab hoc remedio *Incruentum Missę Sacrificium*; cuius oblationis eosdem effectus sæpè docuit experientia. *Vir tribunitius* (inquit B. Augustinus *c*) *Hesperius, qui apud nos est, habet in territorio Fussalensi fundū Zubedi appellatum: ubi cùm afflictione animalium & seruorum suorum, demum suam spirituum malignorum uim noxiam pe peti comperisset; rogauit nostros me absente presbyteros, ut aliquis illorum eò pergeret, cuius orationibus cederent. Perrexit vnus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi, orans quantùm potuit, ut cessaret illa uexatio; Deo protinùs miserante cessauit.*] idem confirmat exemplū illud D. Bernardi paullò antè narratum; & aliud à Gaufrido narratū in vita S. Petri Tarētasii sup. *tom. 2. pag.* 73. & aliud apud Metaphrastem de B. Theodoro Archimandrita; qui precibus & Sacræ missæ oblatione multitudinem locustarum immensam, nebulę instar Mazaniæ locum occupantem, interemit. *d* Possent ex Tilm. Bredebachio addi nonnulla; *e* sed vnius D. Augustini sufficere debet auctoritas. Fatentur hodie maleficæ se dum missam audiunt, ab omni dæmonis vexatione liberas esse; ideoq; se diutiùs ad horam vsque meridianam in Catholicorum templis, in quibus plures missæ dicuntur, moras trahere.

De *oleo* quoque *infirmorum* per Episcopum benedicto: quo in extremæ vnctionis vtimur Sacramento, ex diuina institutione; *f* dubitari nequit, cū

a. *in Lausiaca c. 19.*

b *li. 3. de fascino c. ult.*

c *li. 22. de Ciu. Dei c. 8*

d *Metaphrast. 1 Apri. in vita Theodori.*

e *li. 9. collat c. 5. & alijs eodem li.*

f *Marci 6. v. 13. Iaco. 5. v. 14. c. ad abolendā ext. de har.*

etiam ad corporis sanitatem sit instituturn, & quouis oleo à viris Sanctis etiam-non Episcopis, & non solemniter, sed obiter, vt se res offerebat, benedicto, id non semel legamus effectum. Exempla huius rei plurima habemus. Beda; cum ageret de monialis cuiusdam obsessæ à varijs, quæ dæmon inflixerat, vulneribus, sanatione, & narrasset uno excepto ceteris sanatis, hæsitâti Sacerdoti ipsammet consiliû dedisse, *a si (inquit) oleum pro infirmis cõsecratum, eidem medicamento asperseris, sicque me perunxeris, statim sanitati restituar. Nã vidi quondam per spiritum in quadam longiùs posita ciuitate, quam nunquam corporalibus oculis vidi puellam quandam pari calamitate laborantem taliter à sacerdote curatam. Fecit ut illa suggesserat, statimque huleus remedium, quod ante respuerat, accipere consensit.* Hoc oleo S. Theodosius cænobiarcha bruchos pellebat, *b* morbos grauissimos S. Launomarus abigebat. *c* Eucheria vxor Agapij veneficio attentata, cùm ei roderentur intestina, adlata est ad S. Partheniû; qui triduò orans, & oleo Sanctorum ei propinato sanam remisit: *d* idemque hic ipse Sanctus beneficium, eodem oleo inungens, impendit cuidam Lesbo Oano. Erat hoc ordinarium B. Auxentij Archimandritæ contra dęmonis obsidiones, morbosque ab eo illatos remediû *e* Nec minori successu vsi eodem contra serpentis ictû virulentum Sanct. Vu invvalocus Abbas; *f* &, qui malum pictoris à dæmone inflammatû sanauit; et qui energumenum ei sanandum obtulerat, & aliu m quoque energumenum ferocissimum liberauit; & hydropicæ, cæcoque sanitatem restituit, S. Eutychius Patriarchia: *g* & contra virulentos morsus S. Paternus Abrincensis. *h* Contra dæmonis obfidentis ferociam nõ rarò præualuere priores digiti Sacerdotales consecratione chrismatis in ordinis susceptione sanctificati. Scribit Ioann. Molinetus Chron. Belgici anno 1490. AEgydium Netteletum Decanum Cameracensem, cùm exorcisaret Quercetenses Energumenas, quæ loqni, labra claudente dęmone, nolebant; solitum digitis illis labra deducere, & increpitare hostem; si uales potesque digitos hos oleo sacro imbutos mordere vel lædere, en illos tibi permitto; si nequis os aperi, impero. Mox autem Energumenas visas liberari magna molestia, cæpisseque Decano parere, eique respondere ad quæsita.

Tertium remedium est, recurrere ad Sanctos viros, & auxilium ab ijs petere, quos constat habere donum miraculorum (quod donum, etsi rariùs, etiam ijs potest competere qui vitæ sunt non probatę, *i* dum tamen fidem rectam habeant) hoc remedium, quia vix vlli tales hodie, saltem in his Europęis regionibus; vix vsui hic fit; olim frequens fuit. sunt enim plenæ vtiliter ad Sanctos confugientium exẽplis omnes sacrę historię: neque tum quotquot dæmonia eijciebant, erant pręditi Ecclesiastico ordine Exorcistarum, vt constat: *k* erat tamen etiam primis temporibus in Ecclesia hic ordo, vt statim ostẽdetur. Sanè olim SS. viri dęmones fugabant & vincebant sola interdũ pręsentia sua, vt legimus de B. Macario Alexandrino, apud Palladium, & de Ægyptio apud Sozomenum, & de S. Guthberto apud Bedam & de Rustico apud Cassianum *l* vel verbis dumtaxat vt B. Basilius & Paphnutius, *m* vel litteris vt de S. Eugendo legitur *in eius vita*, & de S. Gregorio Thaumaturgo scribit Gre. Nisse. vel percussione & verbere, vt S. Paulus Simplex apud Palladiũ et Theodorus apud Gregorium presbyterum eius vitę narratorem, & B. Vrsmarus, apud Ratherium *in Surij tomo.* 2.

Quartum est *exorcismus ecclesiasticus.* Nota hunc ordinem exorcistarum in Ecclesia iam antè 1300. annos seruatum fuisse. patet ex B. Ignatij epistola ad Antioche. & ep. Cornel. Papę ad Fabianum, quam Eusebius conseruauit; *n* &, ex Firmilia ad Cypria. *o* & ex alijs Patribus Consilijsq; *p* cõstatijs, quibus in Ecclesiast. Histo. constat aliquid fuisse verò exorcismos qui bus vtebatur, certas orationes ab ecclesia cõprobatas ex Cõcilio illo Carth. 4 probat & quia Microlog᷒ obseruauit solos

Conc. Florenti. in Decreto unionis, Con. Tridentino sess. 7. can. 1. & sess. 14 de extrema unctione. can. 1.

a *in Luc. c. 8. fol. 315.*

b *Metaphr. in eius uita mense Ianuar.*

c *Surius Ianuar. 19.*

d *Metaphr. 7. Februar.*

e *Metaphrast. 14. Februar.*

f *Surius 5. Martij.*

g *Eustathius in eius uita. April. 9*

h *Anonymus in eius uita 16. April.*

i *Matth. 7 v. 22. Mar. 9. & Luc. 10.*

k *Clemens. Roma. li. 8. const. c. 32. Iustinus Martyr dial. con. Tripho. Tertullia. in Apolog. cap. 32.*

l *Pallad. c. 19. & 20. Sozome. lib. 6. c. 20. Socra. l. 4. c. 19 Beda in uit. S. Gutberti c. 15. Cassiã. collat. 14. c. 7.*

m *Rufin. l. 1. Eccl hist. c. 4. & Ambrosi. in uit. S. Basilij.*

n *li. 6. histor. Eccles. c. 35.*

o *li. 4. epist. 7.*

p *Clemens ep. ad Iacob. Anaclet. ep. 3. Caius ep. ad Felicem episc. Cõcil. Rom. sub Silnest. can. 3. Antiochenũ can. 10. Carthaginense 4. can. 4. & sequ. cui interfuit & subscripsit D. August.*

ſolos exorciſmos; *per Chriſtum Dominũ* &c. ſicut ceteras orationes non finiri; ſed, *Per eum qui uenturus eſt iudicare viuos & mortuos* &c. cuius diuerſitatis cauſa eſt, quoniam nihil magis dæmones exhorrent, quam extremi iudicij memoriam, quo omnes in æternam gehennam detrudentur. *a* Flebant autem initio exorciſmi non in domibus priuatis, ob metum; neque in templis ob reuerentiam; ſed ſubſidio: *b* ſed hoc exoleuit. petebatur ſignum egreſſionis a dæmone, *c* & nomen dæmonis; *d* quæ duo adhuc hodie retinentur: ſed & cibos omnes quibus maleficiati veſcuntur, exorcizari vtile putabatur, formulam nobis ſuggerit Sacerdotale Romanum: alia quoque in his obſeruanda collegerunt alij; *e* Nobis non vacat iſta hic perſequi. ſolum addo cauẽdum exorciſtis, ne cum dæmone iocentur, & curioſa, nugaciaue miſceãt colloquia. Vidi (*inquit Niderius in Formicario*) in Conuentu Colonienſi *fratrem, verbis ſatis iocoſum, ſed in gratia expellendis dæmones ualdè famoſum. Hic cum in terminis conuentus Colonienſis dæmonem in obſeſſo corpore arctaret: dæmon petiuit à fratre locum recedendi: quo gauiſus frater ait in ioco, In cloacam meam uadas. Exijt igitur dæmon, & nocte cum frater uentrem purgare uellet, dæmon tam dirè eum torſit propè cloacam, ut uitam cum difficultate ſaluaret.* Sancta res eſt dæmones eijcere, ſanctè tractanda. ſic fecere quotquot olim hoc exorciſmi remedio tam efficaciter vſi fuere. Vixit B. Vrſmarus Epiſcopus ante annos octingentos, vitã eius Raitherius ſcriptis mandauit; *f* memoratu autem memoria dignum, quod hic referã; Malbodienſis monaſterij quandam monialem Diabolus inuaſerat, & vehementer laniabat: eam ſibi Epiſcopus iuſſit exhiberi. quod cum factum fuiſſet, *ille non de ſua, ſed de Domini præſumens uirtute, accepto libro, cœpit legere exorciſmum ſuper caput eius. Dehinc benedicto oleo nares, oculoſque, & os eius leniuit, & protinus immundum ab ea ſpiritum fugauit. Liberata tamen puella, pauor quidam, qui præſentia diaboli ſeminatus fuerat, adhuc pectoribus uicinorum inerat. At uir Domini præcepit ſibi aquam cum ſale deferri: quib. benedictis, iuſſit ſpargi per cuncta monaſterij loca: et ſic omnis pauor, cum auctore ſuo Satana diſceſſit.* audiſtis exorciſmũ ex libro lectũ, & capiti impoſitum vt fit hodie; audiſtis illitum oleum ſacrum, audiſtis ſalem & aquam benedictam, & horum omniũ audiſtis efficaciã. Sed & Adelelinus Sagienſis Epiſcop. in energumenę Osburgis liberatione, aquam benedictam, ſignum crucis, & preces quæ ſolent, *inquit ipſemet*, *g* adhiberi feliciter adhibuit. S. Maurilius Andegauenſis Epiſc. latronem, quem ob furti crimen diabolus occuparat, per exorciſmi (ait Fortunatus *h*) gratiam a dæmone liberauit: at Maurilius B. Martini tempore vixit. Sed iſta ſufficiant de exorciſmo. Si quæras cur non ſemper dæmon pellatur; res clara eſt, id peccatis vel obſeſſi, vel adiurantis poſſe cõtingere, vel ob maiorẽ ipſius ægri vtilitatem, Deique gloriam. Notandum quoque quod verè & prudẽter Toſtadus monuit, nõ ſolere exorciſmis omnes moleſtias & vexationes, quas dæmones inferũt hominibus, repelli: ſed ſolum illas, ad quas repellendas exorciſmi ab Eccleſia ordinantur, vt ſunt moleſtię quas inferũt manẽdo in corporibus, & illa vexando; ſiue dum interius manent, ſiue dum exterius obſident; *& illa* (inquit) *regulariter ſanantur per exorciſmos: maleficia autem dæmonum, et alia mala, quæ nobis inferunt, contra quæ non ordinantur directè exorciſmi, non curantur per exorciſmos, niſi rarò.*

Porro qm̃ Dei opera reuelare & cõfiteri honorificũ eſt; iõ his adhuc ſubiungã illuſtre diuinæ benignitatis, & tyrannidis dęmonicæ argm̃, planè recẽs; & vt is cui accidit ore proprio faſſus, res in facie Eccleſiæ hic Grætii geſta, narrationem noſtri in collegio ſeruãt propria manu ipſius ſubſcriptã, et nunc cũ hęc ſcriberẽ penes me habui.

Igitur anno 1600. die Martii 22. N. Prutenus, vt aiebat nobilis, annos natus 22. ipſa Hebdomadæ ſanctæ feria quarta, collegium noſtrum (cuius impulſu, quoue fine, incertũ) cumq; uno è noſtris ſpectante & audiente, in porticu inferiori collegii deambulás, articulatius geſticularetur, et cũ crebra capitis

a *Microlo de obſer. Eccl. c. 7.*
b *Concil. Laod. c. 26.*
c *Pallad. in Lauſia. c. 77. et Ioſep. li. 8. antiq. c. 2.*
d *Lactan. li. 2. diuin. inſt. & Beda in ca. 8. Luc.*
e *Pet Greg. to. 2. de repub. fol. 315 Sprenger. p. 2 Mallei. q. 2. c. 6. Ananias li. 4 de na. dæmon. à fol. 156. Sed copioſius & ordinatius P. Thyræus noſter integro de dæmon. opere p. 3.*
f *Apri. 18. Surij to. 2.*
g *Adelelin. in uita S. Oportunæ 22. Apr.*
h *in uita S. Maurilij c. 10.*

pitis quassatione verba in Deum blasphema, & plena disperationis audacius euomeret; monetur iterum ac sæpius, sese vt habeat modestius, ac linguæ frenum iniiciat: sed frustra. proficiebat enim in peius, & per omnia anxij afflictique animi signa præbebat. Quamobrem accedens eum noster, quęrit benignè, ecquid habeat? cui rei vacet? & cur adeo creber in Dei nomine irreuerenter vsurpando? Refert ille; Perij miser, Diaboli pedicis sum irretitus; nec tamē quas promisit, & opto delicias frui datur. Quibus auditis noster, graue quidpiā subesse veritus, manu prehensum in collegium introducit, & blandè rogitat; quid hoc rei sit, ne sibi grauetur aperire. Tum N. cum lacrymis ordine, tū quidem perturbato, sed sequenti die tranquillius, eo ipso quem referam, narrare cœpit: se nobilibus ortum parentibus & re ampla, educatum lautè ac delicatè: & certis de causis (quas prudens reticeo) parentis gratia excidisse, & lare patrio profugere coactum; & pecunia, quam discedens copiosam secū acceperat, absumpta, in extremam egestatem decidisse: tandem in via dæmonem cum vehementi vento ad se nocte quadam sub arbore iacētem accessisse; &, recensitis ijs ipsis quæ patiebatur, quæque perpessurus esset incommodis, opem & auxilium, pristinamque parētis gratiam promisisse: si modo se dato chirographo vellet ad paucula quædam obligare. Se quidem suggestioni, quam perniciosissimam sciret, ea vice non obtemperasse; dæmonem eodem, quo cum venerat vento ac fragore recessisse; prædixisse tamen fore, vt eum aliquando non acceptæ conditionis pœniteret. Quæ cum non procul à Vvratislauia pone quendam pagum accidissent, inde se Vvratislauiam contulit, vbi breui uictus incommodis, die quodam sub vesperam oppidum egressus, seipsum quod fidem dæmoni nō dedisset coarguentem, defleuisse animo conditionem qua exciderat, in quam inciderat, nulla sibi reliqua consilii, auxiliiuè spe affulgente. Nox erat intempesta; cùm illi se dæmon gygantæa mole offert cōspicuū, & insultans ait; Nonne verò dixeram futurum, meam vt opem supplex expeteres? Iure quidem tibi illam, vt indigno, possem quantumuis supplici denegare; verùm vt intelligas, quàm tibi ex animo velim benè; en promitto auxilium, parentis gratiam pristinam, veteres delitias, iocunditatis annos solidos numero. XII. quibus expletis plena mihi sit in corpus animāque tuam potestas; tu vicissim stipulāti sponde, quæ exigo; & nunc inprimis Deum, Deique matrem, Cælites omnes, & fidem quam docuere veteres eiura: insuper fidem da, mortaliū te nemini hoc pactum manifestaturū, in nullum vnquam templum ingressurum, precarium codicem non lectu rum, ac demum homines omnes, & eos potissimum, qui te ad pietatem incitare, hortarique voluerint, odio implacabili prosecuturum; te vxorem non ducturum, sed concubinis pecunia conductis vsurum. Cumque in tā perniciosam legem consensisset iuuenis, iamque sola superesset syngrapha proprio sanguine describenda; dæmō illi porrectam vltrò sinistram tanta vi compressit, vt sanguine è trium digitorum extremitatibus expresso, manum impleret, subministrauit etiā scriptioni materiam (nescio quam) pergameno molliorem sed charta duriorem, & calamum; scribentique conceptis verbis præiuit, quæ sibi præstari vellet; & quæ se vicissim præstiturum polliceretur. Conscripto traditoque chirographo, miram se dicebat omnis generis instrumētorum harmoniam audiuisse, & ad sonum obdormisse adeo pacato & alto sopore, ut sequenti die, nullo per vias publicas prætereuntiū strepitu percepto, in multam lucē sterterit. tandem euigilasse, & ilico patrati facinoris pœnituisse, profectumque Vvratislauia Olomutium, & inde Viennam, Vienna Grætium. ibi diuertisse ad doctorem Venediger; ab eo se ad Dominum Strabergerum directū & commendatum. Postremò venisse Marpurgum ad Doctorem Homeliū. ibi exilii pertæsum, se rursum indo-

luisse,

uisse, quòd pactum cum dæmone initum non custodisset: adfuisse sibi noctu denuò in lecto iacenti dæmonem, ac de pacto renouando in hunc modū actum esse; vt nimirum proprio sanguine nouum dæmoni chirographū cōscriberet, ac in templo quodam nuper diruto, non procul Marpurgo, noctu deponeret. Post paucos dies iterum se facinus damnasse, manus sibi violentas desperatione actum inferre voluisse: tandem suasu cuiusdam venire Grætium, vt quæreret remedium, statuisse. Pridiè tamen quàm Marpurgo discederet noctu adfuit dæmon, & certum hic Grætij, propè Carlaum tuguriolum descripsit, in quo 30. Martij compareret; fore, vt tum fiat voti compos, & pristino statui ex pactis restituatur: caueret interim etiam atque etiam ne Iesuitas adiret vnquam, alioquin grauissimas eum pœnas daturum.

Hæc omnia nostro iuuenis eo ipso narrabat die, quem illi dæmon præfixerat, ad suum in illo tuguriolo congressum. &, quamuis illo die à tali congressu fuerit à nostro deterritus, nihilominùs postridie (quæ fuit die Veneris sancto) post meridiem, nemine cōsulto, assignatum sibi à dæmone locum infælix adijt. Adest dæmon, exprobat perfidiam, quod contra suum præceptum nebulonibus Iesuitis adfuisset. petit tertiò renouari pactum hac ratione, vt medium sinistræ manus digitum in pignus ei offerat. deinde recensitis ab adolescentia peccatis, ostendit animæ salutem esse desperatam; allegatis è S. S. testimonijs. quamobrem ducat in bonis dies. Simul libellum offert iuueni, quo omnium dæmonum nomina continebantur, & modus quemlibet pro arbitrio euocādi: nihil tamen horum iuuenis acceptauit.

Sabbatho sancto, vbi rescitum quod contigerat, maior iuuenis cura haberi cępta, & cautum ne vnquam solus esset: & ex eo tempore ab vno patre, cui peculiariter eius cura commissa fuit, in rebus catholicæ fidei est institutus. Sub finem Aprilis sese ad confitē-dum generaliter præparauit. Quo die confessurus erat, visum vt in præsentia Patrum aliquot Diabolo renunciaret, & malè pacta benè rescinderet: dum recitantur Letaniæ ad verba; *Pater de cœlis Deus*; corruit penè exanimis. hominem erigimus totis artubus contremiscentem. Ad gloriosum *Dei parentis* nomen denuò corruisset, ni titubãtem vtrinque sustinuissemus. Tandem facta ægrè renunciatione, & dæmonis abiuratione, cibo refocillatus (destitutus enim erat viribus, & contremiscebat ita debilis, vt consistere nequiret) post meridiem ductus ad tēplum vt confiteretur, recitatis de Nomine I E S V, & de Angelis Litanijs, cùm peccata recensere cæpisset, ei dæmon in aurem insusurrat; Huic nebuloni (confessario scilicet) ne credas, nisi velis ab eo improbè circumueniri. Totus Maius impensus, tum vt in fide confirmaretur, tum vt crebra confessione vniuersos conscientiæ recessus perpurgaret. non fuit dies, quo pater designatus cum eo nō ageret. optima iam sperari posse videbantur. Patiebatur tamen dæmonis insultus varios. nam & nocte quadam ter est ad spacium trium passuum lectulo eiectus, absque vlla tamen vllius membri læsione. Et alias se illi exhibuit dæmon, & magnam præ se ferens beneuolentiam, suasit, Marpurgū ut rediret: quid hic sese affligeret? Miror (inquit) qd' cùm noris te damnatum esse non maiorem des operam, vt vitam hanc ducas hilariorem, reuertarisque ad pristinas, quibus excidisti, fortunas. Pudet me tui, & miseret, quod meus cùm sis, vitam hic ducas adeò acerbā. Et quoniam eo ipso tempore quidam studio suo obierat in domo pauperū (in qua etiam ipse degebat) pro quo nonnulli in valetudinario per totam noctem ad Deum fundebant preces, subiunxit; se nec posse, nec velle manere diutius, viuis canibus inferius (*in valetudinario*) apud canem mortuum latrantib. Quamobrem rogat etiam atque etiā, vt vel semel ad dictum tuguriolum reuertatur: fore, vt ibi ea audiat noua quæ antea nunquam.

Die.

Die. 28. Maij, Dominica Sanctæ Trinitatis, cùm nostri Deo negotium assiduè commendassent, aliaque nonnulla pietatis exercitia mortificationesque in hunc finem Deo obtulissét, dispositus est ad sacram Synaxim. Et primû in multorum è nostris & Congregationis Sancti spiritus præsentia, in templo S. Catharinę, ex charta conceptis uerbis dæmonem eiurauit, & pacta se rescindere nefariè contracta est protestatus, sed incredibili difficultate, dæmone sie sensus impediente, vt nec legere, & ægrè tardèque præeuntem sequi posset. Fecit deinde professionem fidei Catholicæ iuxta formulam in Bulla Pij. IV. relatã. Vbi ad hęc verba ventum est (*Ecclesiasticas traditiones, obseruationes, & constitutiones firmissimè admitto & amplector*; Et; *Septem esse vera & propria sacramenta noua legis*. Et; *in sanctissimo Eucharistiæ sacramento esse verè, realiter, & substantialiter corpus & sanguinem* &c. Et; *hæreses ab Ecclesia damnatas, ego pariter damno* &c.) omnibus corporis viribus prorsus est destitutus, ereptus illi oculorum, aurium, & linguæ vsus in tantum; vt sibi aliquantulum restitutus diceret, vereri se ne sibi eo loco sit moriendum. Cùm in illa esset sensuum estasi; frustraque vrgeremus ut quod corde credebat, exprimeret ore: credere videlicet se CHRISTI in Eucharistia præsentiam; placuit illi venerabile sacramentum propius admouere; ad cuius præsentiam ita sibi restitutus est, vt, velut è graui somno experrectus, diceret, & credere se, & experiri copiosè CHRISTI præsentis virtutem. Licet etiam diuersum euenerit, vt Eucharistia in altari collocata, loqui posset & audire; accedente vero sacerdote, tanquam iuueni sacramentum porrecturus esset, sensib. omnibus destitueretur, dentesque tanta vi comprimerentur, vt nulla ope reserari posse viderentur; & recedẽte rursum cum Eucharistia sacerdote, videret, loqueretur, & audiret. Dicebat uerò se inscium eorum omnium, quæ illi in aurem inclamassemus solùm animaduertisse veluti forcipe sibi os claudi, atque ut nihil relinqueretur intentatum, idem sacerdos relicta in altari Eucharistia, digitum consecratum ori imposuit; postmodû uerò vbi Eucharistiam ori admouisset, & veluti sumẽdam obtulisset, tum demùm inimicus eum ore patenti exagitare, & multis renitentibus eum in aerem attollere cœpit. Cumque adiuraretur, eum vt quietum esse sineret, & chirographa restitueret; ea tertiò ex ingenti fune dependentia in fastigio templi iuuenis solius repræsentauit obtutibus, ceteris nihil omnino tale videntibus. Eo die nihil aliud actum, præterquam quod & mulræ ibi ad Deum pro salute eius preces fusæ, & maxima recuperandarum syngrapharum spes iuueni fuerit relicta.

Die. 3. Iunij iuuenis templum ingrediebatur, cû hostis inopinatò vultû eius quasi pallio diuerberauit, & simul manû sinistram miserû in modum dilacerauit, vt sanguis copiosus deflueret, nemine tamen qui hæc inferret viso: sensit quoque ibidem collum sibi ab aliquo torqueri, nihil tamen incõmodi passus est; præterquam quòd diebus sequentibus remanserint in manu cicatrices, cum maiore dolore quam senserat, dum illi manus laceraretur. Eodem die multa fecerunt nostri, vt, ad Dei gloriam, felicem res tota sortiretur exitum. Excitatus ea nocte ventus ingens, absque omni omnino pluuia, auditaque iuueni vox velut in vento miserabiliter lamentantis.

Die 4. Iunij, Dominica infra octauam corporis Christi, in eodem templo D. Catharinæ, post sacrû & Litanias ad singulas sanctissimæ Trinitatis personas habitas, iussus ex charta detestari sua peccata, profiteri fidem, & coram Deo, Angelis, & hominib. protestari catholicum se esse, nunquã se de misericordia Dei diffisurum, fecit id aliquamdiu adiutus a nemine. Cùm ei visus deficeret, prælegit alius, ipse tardè, ægre, & cunctanter verba effe rebat, dæmone linguam impedien te. Ventum vt diceret, *Quapropter ò bone IESV*, & cet. nec legere id potuit, nec alios audire suggerentes. Adiuratur dæmon,

mon,eique virtute Dei præcipitur,ne iuueni in hoc opere sit impedimento. Exagitatur ilicò iuuenis ac si foret ob sessus, & inter hæc vnico velut momẽ to linguam Germanicam dedidicit; beneficio dæmonis loquebatur satis eleganter; natiuo retento idiomate. Hoc animaduerso aucta omnibus fiducia. In gratiarum actionem recitatur, *Te Deum laudamus*. Iubetur progredi, nequit dicere, *Confiteor* &c. *Domine non sum dignus* &cet. frustra. Accedit sacerdos cum Eucharistia, dæmonique in virtute Dei præcipit, hominem vt missum faciat &c. Tanta vi iuuenis attollitur in aera, vt decem duodecimuè è nostris vix eum retinerent. Ad crebram nominis IESV, & Beatissimæ Virginis MARIAE inuocationem dæmon fractus abscessit. Exclamat iuuenis idiomate suo; *Aufugit a me*. Quare illico flectit genua lætus, & magna alacritate, altaque voce progreditur; *Quapropter ò bone IESV* &c. Oratione finita his ipsis verbis subdit; *Laus Deo. iã sum alius homo*. Præparat se ad communionem, dicit *Confiteor* &c. *Domine non sum dignus* &c. Occurrit peccatum cõfitendum, confitetur. Adiuratur deinõ non solum iuueni posthac negotium ne facessat, sed chirographa vt restituat. Iterum confitetur. Demum tantę debilitatis fuit, vt nec sedere posset, liber tamen iam ab omni dæmonis incursu. Nihilominus genua flectit, recitat *Confiteor* &c. *Domine non sum dignus* &c. & alta voce profitetur; *credere se totis animi viribus Christum in Eucharistia esse præsentem, & sperare se, ipsum sibi propitiũ futurum*. sumit Eucharistiã magno animi sensu, flexis genib. aliquandiu agit gratias: & tantas illicò vires recuperat, vt templo egressus, nullam sensisse debilitatem videretur. Iam demum (inquit) dæmonem non timeo & contemno ex animo: quod hactenus a me ipso ut facerem vix impetrare poterã. Iam paratus sum centies pro fide Catholica sanguinẽ profundere: & multa subiunxit in commendationẽ charitatis nostrorum, qui de hominis nunquam visi salute adeò essent soliciti: horum apud Lutheranos nihil esse, aliaque quæ uerecundia non sinit referre.

Decima die Iunij ipso D. Barnabæ Apostoli peruigilio, nostri domi se rursum contra inimicum armant, qui bus modis nouit Societas. Iuuenis quoque ne sibi deesset tota die ciliciũ gestat, & se sub uesperam sponte flagello acriter diuerberat. Ingens rursũ tum eo vespere, tũ noctis magna parte ventus collegium impetit. Ante. xi. noctis adest inimicus alio aliauè comitatus, & per cubiculum, in quo cum alijs trib. iuuenis cubabat, deambulãs Cernis (*inquit ad sociam. nam saga quapiã existimatur*) vt iacet hic nequam? & rursum, ò si aliter rem meam instituissem non esset hũc sortita finem. Ante octiduum penè me abegissent (*Patres intelligebat*) Interim tibi hominem commẽdo. eum quantum licuerit assiduè diuexa; & conuersus ad iuuenem fremebũdus; Perfide nebulo, homoque leuissime & inconstantissime, nunquam fidẽ mihi seruasti. ò pectus ignobile ac degener. Maiores tui maluissent centies corporis animæque facere iacturam, quam vel semel datam fidem violare. En tua habe, quę mihi dederas: ego vicissim, quod meũ est reseruabo. Et hoc dicto, bis aut ter iuuene audiẽte strepitũ fecit, velut cuiuspiam aliquid è charta eradentis. Et rursum sociæ. Pergam ad locum mihi cõstitutum, tu interim curam habeto. Rursumque iuueni: Et existimas perdite nequam fore, meas manus ut euadas? coactus nũc tibi tua restituo. Tu interim & Iesuitæ nebulones me posthac a stultis, confictisq; cæremonijs vestris liberum esse finitote quod enim tuum sit, nihilomnino habeo, licet plura lõgè posthac ex te sim accepturus. Fides enim quam suscepisti iniqua est, & per Papas (quos uos velut sanctissimos colitis, ego autem in inferno tractò pro merito) cõficta. Quib. dictis & manu frigidissima iuuenis collo sine oĩ læsione contrectato, euanuit. Ad oĩa hæc iuuenis nihil rñdit, excepto hoc unico; videlicet, ut abiret, habere se Deũ propitium. Inter hęc iuuenis ceteros in cubiculo altum dormientes suscitare conabatur, eorũ nomi-

nomina inclamans; quorum vnus æger vocem audit, prosilit in pedes, & ad alterius sani lectum accedens eum excitat. Hic ignem excudit è silice, sulphur accendit, sed, priusquam candelæ admoueret, violenter ab aliquo extinguitur, idque secundò; accedit tertiò, iamque candela lumen conceperat, cū simul & semel materia sulphurata candelaque restinguuntur. Tandem venit homini in mentem vt cereum benedictum accenderet; accendit, nec amplius valuit exstingui. Habito lumine inimicus euanuit, & quãuis semel ac iterum dixisset, se iuueni restituere omnia quæ ipsius essent, nihil tamen ab eo iuuenis receperat. Cõponunt igitur se ad orationem, & qui lumen accenderat, ante imaginem B. Virginis Litanias recitat. Post mediã circiter horam surgens videt humi iacere chartam sanguinolentam, attollit, eique porrigit, cuius erat chirographū. Hic agnito suo chirographo gestire lætitia, exosculari illud & pectori admouere: & illicò Deo omnes simul agunt gratias, & quatuor simul (tot enim erant) recitant, *Te Deum laudamus*. Et, ne forte dæmon illud recuperare posset, signo crucis muniunt, aspergunt aqua benedicta, & corona B. Virginis circumligant.

Dominica mane vocatur Pater, cuius curæ iuuenis erat commissus, ostẽdunt & tradunt ei recuperatum chirographum, quod Marpurgi postremo conscripserat; in eoque erasum e priori, cuius materiam dæmon suppeditarat, sanguinem. Ne tamen doli mali quidpiam subesset, & fortè non omnia integrè restituta essent, quæ iuuenis erant in priori chirographo: iterū de more a nostris ad S. Catharinę templum fusæ ad DEVM preces, recitatæ Litaniæ, porrecta iuueni Eucharistia; adiuratus & solicitatus Dæmon, ut si quidpiam residuum esset, quod ad iuuenem spectaret, illud Dei omnipotentis virtute restitueret. Sed quoniam iuuenis dicebat sibi satis constare, Quod omnia integrè essent restituta, suumque animum esse per omnia quietissimum; placuit nihil amplius attentare. Quare actis diuinæ bonitati ob tam grande beneficium acceptum gratiis, recitatoque *Te Deum laudamus* regredimur læti vniuersi. Placuit tandem Sereniss. Principi Ferdinando Archiduci, & Reuerendissimo Secouiẽsi, vt series tota & processus pro concione populo proponeretur; quod factum est 18. Iunii a meridie, & ipsum chirographum una cum sanguine, quo alterū descriptum erat, in templo nostro per Parochum Græciensem, iussu Episcopi, in magno hominum concursu & frequẽtia combustum fuit. Hæc historia rei gestæ verissima, in qua vides (Lector, canę fidei tenax) omnium fermè & singularum Catholicarum cærimoniarum efficacitatem. de quibusdam, alia subdamus.

QVINTVM remedium petitur à *misericordiæ operibus* satisfactoriis, ieiunio, eleemosyna, & oratione; *Eleemosynas* commẽdat Canonum auctoritas, a vt & duo reliqua. *De ieiunio*; inuenio id præcepisse cuidam comitissæ S. Auxentium Abbatem, b & S. Procopius Monachus hoc vsus sæpè uictoriam contra dæmonem obtinuit, c & aliis idem imperauit. Sed & Christi Domini testimonio accedente, (*Matth.* 17. *v.* 20. *Marci* 9. *v.* 29.) quid addendum? *De oratione* versus quidam anonymi sed veteris versificatoris reperitur; *Dæmones aduersus magna est oratio virtus.* & sūt de eadem sequentia exempla, quędam nostrorum hominum litteris, certa fide contestata. Anno 1549. *quidam vni è nostris confessus; media circiter nocte; dum pœnam pro delictis sibi irrogatam persoluit, repentè vidit feles, muresque & alias bestias colore atras aspectuque terribiles tam multas, vt totum occupare cubiculum viderentur: quo ille viso perterrefactus, timere cœpit ne viuus a bestiis abriperetur. Anxius & trepidus accurrit ad Domini nostri imaginem, magna voce opem implorans: quare omnium animalium species subitò euanuerunt, tanto cum impetu, strepitu, & fragore, vt domus ruere videretur.*] Bungi in Iapone Anno 1555. familia fuit, quã iam a 100. annis dæmones infestabant, & molestia in pastores quasi hæreditaria transibat.

a *d. c. super sortiariis.*
b *Metaph. in eius vita Feb.* 14.
c *Nic. Salius in eius vita.* 4. *In-lit. c.* 1. *et* 5.

Paterfamil. opes omnes placãdis idolis insumpserat. potius auctum ijs, q̃ cessauit malum. Triginta annorum filium dæmon occupauit, ita vt nec patrem nec matrẽ agnosceret, nec quindecim dieb. quicquam cibi sumeret: sub horum finem Patrum Societatis vnus eum accessit, iussitqee vt D. Michaelem nominaret. dum Diuum nominat vehementi tremore cœpit concuti, & varios motus membrorum edere, ita ut circumstantibus terrori fuerit. Inuocante uero Patre DEVM PATREM & FILIVM, & SPIRITVM SANCTVM, subito à dæmone liber extitit. Huius soror, paucis post diebus molestijs dæmonis agitata est, qui etiam in ea loquebatur. Certis temporibus patris nostri concionibus auditis, Christianam fidem suscipere uoluit: cum uerò sacro fonti esset admouenda, conareturque principio se sacro signo crucis munire, tremere uehementer ac concuti cœpit. Pater preces fundebat sollicitè, ipsa uerò sacrum IESV nomen & D. Michaelis proferre nitebatur, sed magis ipsam tunc dæmon irritauit obstringendo os & comprimendo. Tandem uerò in cantum prorumpens exclamat: si idola Xacam & Amidam, sectarum Iaponensium auctores reijcimus, nullus superest qui adorari debeat, aliaque huc spectantia protulit; nec esse, quod in ijs reprehendere quisquam posset. Quadam die innumeris Christianis præsentibus Pater sacrum fecit; cui quoque intererat dæmoniaca. quo finito, rogat, qui ualeret? optimè, ait, iussa uerò D. Michaelis nomen pronunciare, tremere ac dentes stringere cæpit, & dæmon se nolle exire dixit: sed quoniam iam à tot annis ea familia pro hospitio uteretur, non libenter migrare. Iubet iterum pater S. Michaelis nomen proferre. Respondit illa, id permolestum esse, & lacrymas fundens & conquerẽs; quo, inquit, me uertam? Christiani itaq; omnes in orationes corruunt, dumque satis diu orant, dæmon occupatam hactenus prædam deseruit: ipsa uero subitò potum petijt. Admonita ut IESVM & MARIAM inuocaret, tanta suauitate utrumque protulit nomen, ut angeli uocem uiderentur sibi audire. Anno 1588. Brunæ in Morauia, mulier erat in Nosocomio acerrima diaboli oppugnatione sic oppressa, ut nunc aquis sibi uitam extinguere, nunc cultro, quem gnarus nocendi porrigebat in manus, eripere molitetur, prohibentibus cunctis qui erant in ualetudinario: post illam triennij uexationem apoplexia corripitur, obligatione linguæ loquendi usu adempto: mittitur ad nostros, ut pro concione populi preces efflagitent: & exoratũ fuisse Deum, solutus primum linguæ nodus, deinde animæ, post sacram confessionem peractam, ostendit. Hector Boethus quoque Scotorum res describens lib. 8. In Marrea regione testatur se ab ijs qui conspexerant accepisse, quod eius uerbis adscribam; Puella Natalibus altis forma conspicua, complurium nobilium auersata connubium in nefandam cum dæmone incidit consuetudinem; quæ cum uterum ferret, parentum rigore coacta edere stupratorẽ, adolescentem mira pulchritudine frequentius secum noctu, interdiu nonnunquam conuenisse: unde uenisset, quoue abysset, nescire se, respondit. Parentes, tametsi filiæ parum crederent, accuratius rem aduertentes, consilio, quis esset qui gnatæ expugnasset pudicitiam, explorandi: cognito tertio post die indice ancilla stupratorem adesse reclusis foribus, accenso thedarum ingẽti numero, cubiculũ ingressi, horrẽdum monstrũ, figura supra humanã existimationẽ terribili, in filiæ amplexibus sunt conspicati. Cucurrere ocyus cõplures ad fœdũ excitati spectaculum. Inter eos sacerdos probata uita, sacra disciplina non ignarus, ceteris aut trepidè a' euntibus, aut pauore terra illisis, cum Christi Apostoli Ioannis euangelij initium recitare orsus, ad eum locum, VERBVM CARO FACTVM EST, perduxisset; malus dæmon horrendo sublato clamore, cubiculi tectum secum asportans, omni supellectili incensa a' ijt. Femina periculo seruata, enixa est monstrum undequaque fœdum aspectu, quale nusquam antea (ut ferunt) inter nostrates uisum. Id obstetrices, ne obseruatum contumeliæ esset familiæ, accensa ingenti pyra citissimè concremarunt. Idem paullo ante docuit dæmonem quoq; succubam oratione fugatum, In Gareotha (inquit) regione, vico quatuordecim vix passuum millibus ab Aberdonia, adolescens multa formositate, coram Aberdonensi Antistite questus est palam, sese à dæmone succuba (ut dicunt) gratissima omnium quas uidisset forma, multis antea mensibus infestatum, eandem occlusis foribus noctu ad se ingredi, blanditijs in sui amplexus compellere: dubia luce abire sine strepitu penè: nullo se posse modo, cum

plures

attētasset, à tanta ac tam turpi vesania liberari. Iubet continuo optimus Episcopus adolescentem aliò se conferre, & vt Christiana religione magis laudatis ieiunijs & orationibus plus solito accommodaret animum: fore vt pijs operibus intento victus cacodæmon tandem esset terga daturus. Euenit adolescenti, salubre consilium religiose exsecuto, paucos post dies vti venerandus Antistes erat præfatus.

In litteris Iaponicis anni 1569. ita scribitur; *Multis in locis Bungensis regni, vbi quidam erāt ab hoste humani generis obsessi, Christiani facto conuentu sola recitatione Dominicæ orationis & salutationis Angelicæ clara voce instituta, dæmonem sæpe repulerunt.* De *oratione* notior res, *a* in confesso est etiā hæreticis: sed qualis ista esse debeat, non æquè. Inprimis maximè salutarē esse communem Ecclesiæ orationē Patrū testimonijs cōstat, Chrysostomi, Augustini, aliorumq; *b* deinde & priuatā hominū Sanctorū, vt cōfirmat Glycas, Eugyppius, & Metaphrastes.. *c* Si quæras quid orandū? præcipua dignitas & efficacitas est, *symboli Apostolici & orationis Dominicæ*, nō modo ex Canonū præscripto. sed & veteris æui nostriq; experientia, vt docet multis D. Augustinus *lib. 2 de symbolo ad Catechumenos c. 1. & lib. de vtilitat. cred. cap. 22.* exēplis astruit Nicol. Remigius *lib. 1. dæmonolatr. c. 13. & lib. 2. c. 4.* Nec dubito proximā his facere, *Salutationem Angelicā*, eiusque iterationem illam ad orarios globulos, quā *Rosarium* appellamus; cui licet Heidelbergensis aliquis anonymus *d* suum bimonstrē partū *Antirosarium* obiecerit, calumnias tamen & apinas meras, sub alieno nomine Ioā. Busæus pari & lepore & robore, ante annos iā decē disiecit: & quia Gelasimus quidā lepidè sibi visus ludere in nostrorū hominū apud Indos rosaria, describā quod Satyricus legat, rideat, si lubet. In litteris Lud. Frois è Iaponia scriptis anno 1569. hæc narratio exstat, Moguntiæ his verbis Latinè excusa, fol. 179. *Nobilis quidam homo, olim magna auctoritate in hoc regno Fingano pollēs, habebat filiam matrimonio cum gētili copulatā, cuius mater cū tota familia quoque erat gentilis, nullus verò Christianus nisi dictus nobilis, vir bonus & religiosus. Accidit filiā ex improuisò infirmari, & quidem intra sex dies vsq; ad mortē: quidā aiebāt à dæmone obsessam, propterea quòd tā furiosos & insolitos gestus ederet, vt agrè à duobus vel tribus hominibus teneri posset. Maritus & socer implorarūt opem Bonziorū, sed suis illi ritibus & nugis superstitiosis ne hilū quidem eā iuuare potuere. Verum quia femina impēdebat mors, certiorē reddidere eius parentem, octodecim milliaribus inde disiunctum. Is celerrimè aduolat, inuenit filiā quidē spirantem, sed mentis impotē, vt patrem suum non agnosceret. Pater ilicò mandat submoueri oēs Bonzios, aliosq; Ethnicos lectum stipantes: ipse vero accepto rosario, ter Dominicam orationem & salutationē Angelicam aggreditur pronuntiare: femina interim nihil mutatur, sed horribiliores prius gestus, & prius edit, vt à multis teneri vix possit. Pater redit ad præsidium rosarij, eo verberat tergum filiæ dicens: tu videre mihi dæmon aliquis, excede ex hoc corpore. Et respondit dæmon: non exeedam. Pater, vt erat homo virtute præstans, rosarium inijcit in eius collum, dices: uelis nolis, excedes. Tum dæmon; Tollite, inquit, rosarium, quia absterdit mihi collū, & tunc recessero. Respōdit pater, minime tollā, immo funes quosdā arripiens, minatus est se eū diuerberaturū: & sic dæmon excessit.* &c.

a *Tobiæ 6. & 8. Matt. 20.*
b *D. Chrysost. hom. 5. de incomprehensib. Dei Natura Augus. li. 22. de ciu. Dei. c. 8. Theodoretus li. 4. Hist. Eccles. cap. 21. Sozo. l. 6. ca. 28.*
c *Glycas p. 4. Annal. f. 354 Eugyp. in uita S. Seuerini mense Ianua. Metaphrast. in uita S. Auxentij Abba.*
d *Fran. Iunium ferunt fuisse: sed incerta fama.*

En quid in Indijs rosaria per Iesuitas inducta. Subsannat tamen falsus poeta verbosissima Elegia cōtra Iesuitas, q̄ ipse primū Parisijs, post Lugduni Batau. iuuenculus quidā *in Odæporico* edidit. Quot doctissimorū poetarū de Societate IESV edita testimonia de gestis in India & perlatis ardore fidei, possent opponi nupero isti poetæ? quē etsi mirer tàm calidè, Patris sui, viri optimi, clarissimi, laudatissimi Iustitiæ Sacerdotis, iudicium dānare, vt, nescio quibus, placeat; miror tamē minus, quia vix est vt Iesuitæ talibus ambiguæ fidei hominibus placere possint. dici solet lupū beneuolum esse canibus gregarijs nō posse. fors etiam id à quodā insito petulantis bilis vitio cacoethes natū. Quibus Archilochus ille, seu Hipponax, pepercit? lege quæ olim Cæsaroduni

Tu-

Turonum edita. Mittam quę in Hispaniæ Regem, *a* Sabaudiæ ducem, *b* & MARIAM STVARDAM laudatissimam fœminam & Scotiæ Reginam fidei caussa capite truncatam, *c* virulentissimè, & calumniosissimè chartis illeuit. uide quid de sua ipse patria? *d*

a fol. 28 pa. 1.
b fol. 9. p. 1.
c fol. 23. & 23.
d fol. 4. pag. 2. Electa ha ret. ex libro prophanorū carmin. Augusl. Thua. Emerij.

Musarumq; tribunal
Quondam, cara Lutetia,
Nunc spelunca Cyclopum, arx Polyphema,
Antei latebra, Antiphata teges,
Et Lastrygonis antrum,
Bebrycisq; Amyci specus.

ò pium filium; quid de cunctis religiosis ordinibus? sic ait fol. 27. p. 2.

. . . scelera & examina mille
Monstraq; sub rigidis latitantia bardocucullis,
Virtutum regnare loco, & sibi sumere nomen?
Denique prostibulum, & spurca impietatis asylum,
Nostra Dei tandem factum per crimina templum.

Sed dicat se forte malos tātum perstringere; Erasmi & commune maledicorum refugium hoc semper vnicū fuit. Quid de ipsa Romana fide? fol. 6. pag. 1.

. . . Animus nocentis
Crimina Roma.
Improbos mores, & adulterinos
Numinis cultus, tragicasq; fraudes
Odit, & totum Deus vltor armis
Concutit orbem

Ergo Romanæ Ecclesiæ ritus colendi Numinis huic sunt adulterini? coruum crocitatu, ranam coaxatu; Caluinistam uerbis, agnoscas. Ne dubita; dabit plura indicia. Quid enim de Pontifice Maximo? liberalissimus est conuiciator, non uno symbolo contentus. primū pa. 2. fol. 3. ore blasphemo euomit non in vnū, sed in multos, ut pestilēs ructus latius diffundatur; sequētia:

Tu septifrontis cornua belluę;
Et quicquid audent hinc socer, hinc gener;
Huiusq; debellare sacli
Monstra pijs inimica natus.

Alloquitur eū, qui tum adhuc Caluinianus, & capiti Ecclesiæ conuitiū Caluinianum de Apocalyptica bellua ingerit; & Catholicos Principes *huius saculi monstra* uocat *inimica pijs*. qui pij isti? nonne hæretici quotannis in Bulla Cœnæ Domini excommunicari soliti? sed pergit fol. 6. pag. 1. linguam sacrilegam in Cælum armare, dum canit;

frustrà pandet aperta
Cœli templa uicarius
Vanis pollicitis callidus artifex
Vulgi stulta leuis pascere pectora.

Per sarcasmum uocat, *Cœli uicarium*; qui uerè talis, Dei gerēs locū in terris: Petri successor. cetera de Indulgentijs hæreticum cor poetæ huius manifestant. Nondum finis blasphemiarum. fol. 28. pag. 1.

. . . licet inuida contra
Bellua Vaticana fremat.

Bellua nunc, qui paullò ante cæli uicarius. facile tamen antilogiam expedio. illud ironicè abs te, hoc serio dictum. ò merito utroque linguam eradicandam. Non contentus in solum Pontificem Max. incurrisse, fœdè maledicit Purpurato concilio, & toti Senatui Vrbis æternæ. nam subdit,

Romanumq; apicem pulsis tibi Roma cinadis
Restituat, ciuesque tuos, priscumque Senatum.

Quid tu fies nescio, Deus scit. Nullus uir probus talia uiris talibus obijciat, scio. Optas etiam idololatriā, & Paganismum Romam reduci? parcior Symmachus, qui retinere conabatur: modestior Gentilis, qui conuitijs abstinebat. Quid his tam maledicis, tam uirulentis queat adijci? vnum est, ut

orbem ferè totum, qui Catholicus, lo ligine suo perfundat fo. 29. unico disti cho, inuoluit.

Ad predam accitis (nam sat Lotharingia non est
Vna) Quirinalis prædo, Sabaudus, Iber.

Multum remisisti de iniuria, qui ex *septifronti uaticana bellua* saltem hominem, licet improbum, nempe *prædonem* fecisti *Quirinalem*. Et cum hæc scripseris, cùm hæc in lucem Turonis emiseris, audes oculos in coelum tollere? putas te latere posse, vel tam sceleros os versiculos ætatem laturos speras? Qui. parcas paruulæ Societati, qui talibus Principibus, qui vrbi æternæ; qui patriæ tuæ, qui fidei Catholicæ ritibus; qui Dei. vicario non pepercisti? ringe re, freme, frende, spuma. *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Non ego tuam illam elumbem elegiam flagellabo, non tanti est. non quisquam tibi respondebit. conuitiandi palmam retineto. Considerabunt Antistites Catholici (ceteros non moramur, quibus laus est displicere) quid aut quantum tam virulentæ, tam impudenti calumniandi licentiæ sit credendum, quo camo & fræno tales maxillæ coercendæ; quibus petulantia tam noxia sit Ecclesiasticæ disciplinæ flagellis vindicanda. Quibus mentes rectè stant, nondumque odio, inuidia, hæresi deuiarunt, credent potius Læuino Torrentio Episcopo Antuerpiensi *in odis*, credent Petro Angelio Bargæo *Syriados lib. 6.* poetis clarissimis, credent Frederico Iametio, credent Iusto Lipsio (cui hac in re quoq; te foret æquum credere) credent aliis viris eruditione, pietate, & sapientia ornatissimis; quorū exstant elogia tuis conuitiis contraria; quę posse hic tuis opposita repræsentare: sed nec tu tanti, nec me sinit uerecundia, nec defensoribus illis ueritas eget. Quod ille dicebat in tragœdia.

Vitæ Vlyssis nota Danais est satis,
Nec usq; Phrygibus.

Id tibi dictū puta. Danaos esse bonos & Catholicos, Phrygas Caluinianos & Atheos. Virtutem Dei quæ se hominum nostrorum labore, studio, industria, per quatuor orbis plagas exeruit; (Deo sit laus & gloria) tibi tuique similibus inuidiosam potius, quā ignotam aut imitatu facilem esse. Sed non uacat pluribus diem verbis conterere: ut anchoras legam, monet me institutum, ad quod redeo.

De recitatione AVE MARIA, & SALVE REGINA multa poteris (si lubet) exempla reperire apud Cantipratensem *lib. 2. Boni uniuersalis ferè toto cap. 29.*

Nō dissimile illi Fingano, apparuit in eiusdem Iaponiæ insula Scichina, *quod ibid. fol. 195. narratur*, de virtute Litaniarum: Mos est operatiorum illius ditionis tempore pluuio, vasis aquam excipere, qua sudo cælo irrigare possint hortos & agros. Quonia uerò aliquando contigit (*haut dubiè maleficio dæmonis*) vasa, licet plena, nullam reddere, etiam post impedimenta omnia remota, aquam; vocarūt veneficum, qui suis ritibus diabolicis, & inuocationibus superstitiosis effecit, ut defluxerit idq; in multos annos perdurauit. (*En maleficium maleficio pulsum*) Hoc verò anno cùm rustici in Beatissimæ virginis confraternitatem adscripti essent, & anteactæ vitæ lapsus errores que cum dolore animi patefecissent: ac statotēpore ad excipiendam aquā necessariā reuersi, animaduerterent more suo nō defluere: (*en tertiam fraudem dæmonis iterum aquam sistentis, vt iterum ueneficus adiretur*) non iam amplius ad magos, sed ad Ecclesiam confugere, certioremq. ea de re fecerunt senem quendam optimum Christianum, qui in Ecclesia Futaiana solus diū omnium fidelium personam sustinuerat; eumque etiam atque etiam rogarunt, vt ipse preces aliquas supra uas aquæ recitaret: se iā Magicis superstitionibus nuncium remisisse. Senex purgauit se quantum potuit; & re considerata secum in hūc modum est ratiocinatus. Si aqua Deo annuente fluxerit, Christiani fortiores, robustioresque in fide reddentur: si autem ob mea peccata non fluxerit, mul-

ti in fide refrigescent, & pluris faciẽt fraudes, & veneficia Satanæ, quam ritus & preces sacras. Tandem tamen existimauit eorum voto satisfaciendũ multisque eo loco Christianis comitantibus ad locum contendit, & primum flexis genibus *Litanias de Sanctis*, deinde *Symbolum Apostolicum* recitauit, ac mox nulla difficultate aqua per canalem effluxit. Igitur his addenda Catholica *Litaniarum* recitatio. Volunt nonnulli etiam a Claudiano Mamerto hoc remedium institutum cum Viẽnenses in Gallia horribiliter a dæmonibus diuexarentur. Vnde Mãtuanus in 4. Fastorum.

Vrbs sedet ad Rhodanum, Galli dixere Viẽnam;
Quæ tulit aduersos ea sus, pastore Mamerto,
Et longum vexata fuit. nam fulmine crebro
Arsit, & horrificis terrarum motibus arua
Scissa dehiscebant, rimis penetrantibus vsque
Ad stygios amnes, vbi sunt Ionis antra profundi:
Adde lupos, qui Tartareis agitantibus vmbris
In furias acti, ne dum iumenta per agros,
Audebant laniare homines & in vrbibus ipsis.
Casibus his perculsi omnes, diuina coacti
Quærere subsidia; & Diuos excire precando.
Hinc traxit Litanea ortum: transiuit in omnes
Relligio similis paruo post tempore gentes.

Exstant Litaniarum uaria genera, in libro, quem P. Thomas Salius collegit; sed plures longè in eo, qui Monachij excusus curante *Serenissimo VVilhelmo Bauariæ Duce*; qui hoc æuo Caroli V. Imp. exemplũ imitatus, curis Principalib. filio relictis, totum se pietatis studio addixit. reb. alijs sapientissimè gestis, hunc feliciter omnib. laudatissimũ addens colophonem; gnarus, quid illud vnum porrò necessarium, & quæ pars melior esset eligenda. Ceterũ Litania olim tum contra cetera mala oĩa tum nominatim contra ludificationes & vexationes dæmonum, semper utilissima fuit, a ut plurimis testimonijs & argumẽtis egregiè probauit ex nostris Nic. Serrarius, erudita sua Disputatione de Litanijs, Herbipoli edita: cuius etiam sunt illæ aliæ piæ & eruditæ Litaniæ de Sacrosancta Trinitate, nõ semel iam excusæ. De hoc remedio trium satisfactoriorum operum non pauca nec leuiter Tyræus *p. 3. de locis infestis cap 66.*

a *uide Io. Diaco. li. 4. uitæ D. Gregor. c. 93. et Sigiber. an. 858. Iacobum Rabũ libr. contra Marbac. ca. 26. Eisingrinium li. de exorcismo Oetingensi. Thyrçum de dæmonia. p. 8. nu. 654.*

SEXTVM est inuocatio deuota nominis *Saluatoris IESV*, vel *Christi*, vel B. *Deiparæ uirginis*, vel petita opitulatio ab *angelo custode*. De *Saluatoris nomine* docẽt uetustissimi quique Ecclesiastici scriptores, tam constanter, tam frequẽter vt putidum sit verba eorũ hic coaceruare. b Tot etiam exempla reperiuntur efficacitatis, ut fastidiũ mihi lectoris cauendum potius, quàm quærendi labor sit subeundus. Indicabo loca, vnde qui uolet petat. *recens unũ refert Ananias lib. 4. de Natura dæmon. fol. 152. vetustiora duo de B. Auxentio in eius uita Metaphrast. aliud auctor uitæ S. Euphrasiæ uirg. mẽse Martio; aliud de S. Theodoro archymandrita Grego. presbyter. 22. April. apud Surium, et apud eundem alia quinque uel sex, to. 4. pag. 154 & 513. to. 5. pag. 827. & 892. tom. 6. p. 671. tom. 7. pag. 567. uide præterea Gretzerum libr. 3. de Sancta cruce capitul. 27.* & egregium exemplum illud, quod superius litt. R. retuli de Mussipontano iuuene. De *B. Virgine* docet exemplum illud notum Theophili, de quo præter alios egit Honorius Augustodunẽsis, in *Sigillo Mariæ*; & nobilis cuiusdã Eburonici, de quo ex Cæsario egimus *lib.* 2. & addi potest exemplũ nobilis puellæ quod ex *Mori lib. 1. Dialo c. 16.* narrat Bredenbachius *lib. 2. c. 27.* itẽ quod narraui *tom. 2. pag. 55. A.* De *Angeli custodis* ope testis est *lib 6 contra Celsum ubi eius XIIX. calumniam exagitat*: & de eadẽ satis clarè Paullinus *in uita* S. Ambrosij; & de eadem ope satis clara, etsi nõ petita, capio miram narrationem Salisberiensis

b *D. Iustin. aduers. Triphon. Orig. lib. 1. contra Cels. Tertul. de corona mili. ad Scapulam, et in apolog. Cypriã aduers. Demetria. D. Athana. de incarna. uerbi, Climacu gradu. 20.* IESV nomine cædi inimicos: neq; n. in cœlo aut in terra potẽtiora sunt arma.

beriensis *li.2.polycra.cap.11.* his uerbis; *Dum puer vt psalmos addiscerem Sacerdoti traditus essem, qui fortè speculariam magicã exercebat; contigit vt me, & paullo grandiusculum puerum, præmissis quibusdam maleficijs, pro pedibus suis sedentes ad specularia sacrilegium applicaret, vt in vnguibus sacro nescio oleo an chrysmate delibutis, vel in exterso & leuigato corpore peluis, quod quærebat, nostro manifestaretur indicio. Cùm itaque prædictis nominibus, quæ ipso horrore, licet puerulus essem, dæmonum uidebantur, & præmissis adiurationib. quas Deo auctore nescio, socius meus se nescio quas imagines tenues tamen & nebulosas, vidgre indicasset: ego quidẽ ad illud ita cæcus exstiti, vt nihil mihi appareret nisi vnguis & peluis, & cætera quæ antea noueram. Exinde ergo ad huiusmodi inutilis indicatus sum, &, quasi qui sacrilegia hæc impedirem, ne ad talia accederem condemnatus. Et quotiesrem hanc exercere decreuerant, ego quasi totius diuinationis impedimentum arcebar. sic mihi in ea ætate propitiatus est Dominus.* (*vtique ad litror per Angelum custodem: sed addit.*) *Cùm verò paululum processissem, & flagitium hoc magis & magis exhorrui, & eò fortiùs confirmatus est horror meus, quòd cùm multos tunc nouerim, omnes antequam deficerent, aut defectu naturæ, aut manu hostili, beneficio luminis orbatos uidi, ut cætera incommoda taceam, quibus in conspectu meo a Domino aut prostrati, aut perturbati sunt, exceptis duobus, Sacerdote uidelicet, quẽ præmisi, & Diacono quodam; qui speculariorum videntes plagam, effugerunt, alter ad sinum canonicæ, alter ad portum cellulæ Cluniacensis sacris uestibus insigniti. Eosdem tamen prӕceteris in congregationibus suis aduersa plurima postmodum perpessos esse misertus sum.* De implorata uero & impetrata eiusdem custodis Angeli ope testis est S. Golauduch, cuius mentio apud eius coætaneum Euagrium; a sed quod adscribam, apud eum non habetur, sed ex Stephano Hierapolitano retulit Nicephorus *Histor. lib.18.capit. 25.* eam grauissimè varijs Persicorum Magorum verberibus, cruciatibusque affectam; semper absque ullo medicinæ præsidio, angeli ductoris opera sanatam fuisse. Quæ ad vtrumque, Angeli nempe, & Dei genitricis simul auxilium apprimè pertineat, dabo narrationem aliam, certa totius Lusitaniæ traditiõne notissimã; & a rerum D. Dominici Ordinis Historiographo Ferdinãdo del Castillo memoriæ proditam, *1.p. Hist. Gener. ordi. prædicator. lib.2.c.72. ut ex eo refert Alph. Villegas Flor. Sanct. p.3 uita.* 173. Boncela municipium Conimbricense est; ibi nobilib. parentib. natus quidã Ægidius. hic, vix dum adolescens, industria & fauore tres Canonicatus & Prioratum vnum adeptus, omni uitio diffluebat, nõ indoctus humaniorum litterarum, & philosophiæ, & medicinæ; cui, quam sibi oportuniorem ad nequitiam rebatur, totũ se dare, & Lutetiam eius addiscendæ causa cùm cogitaret, iter aggressus dæmonem obuium humana in specie habuit. Malus ille viæ comes, a noto sibi sed ignotus, paulatim uaria quærere. ut audiuit profectionis cõsilium, quin tu (inquit) me potius audis. scientiam indicabo, quæ & adeptu facilis, & usu prӕcipua ad dignitates voluptatesque; ipsius etiam, quã sitis, medicinæ summa perfectio est. Necromantiam dico. dixit & persuasit, abducit Aegidium, & adducit in uastum specum, propè Toletanam ciuitatem. ibi occurrere læti, & excepere uenientem uiri, dæmonesque humana effigie. itur in specum. exigitur nõ secreti tantum, sed & ligiæ fidei siue homagij perpetui Sacramentum. uolens adigitur, & scedula proprio consignata cruore, promissum cõfirmat. Septennio illic tetris artibus, & caliginosa scientia imbuitur. post Lutetiam profectus, miros breui inter Hippocratis sectatores progressus facit, & Doctoratus laureã adeptus: gliscebant enormia magis magisque peccata: ruebat de scelere in scelus; ambiguum erat, fama eruditionis, an nequitiæ infamia maior. Sed, ò Dei bonitatem; vi, quem lenitate nequiuerat, statuit trahere. Ecce tibi equitem hoplomachum, lanceam uibrantem, & intentantem misero, irato vultu, minaci voce clamantem; *Vitam hanc moresque deseře, ad frugem reuertere.* Subitus Aegidiũ terror occupauit, sed ueloci motu cum terrore institutum pristinum displicere

a lib.6.cap. 19.

plicere

placere desiit. ad volutabrum luti reuerso, post triduum idem ille eques iam terribilior nō solum minatur, eadem verba repetens de mutando vitæ instituto sed lanceam pectori infigit, & vulnus, etsi non graue, imponit. Fractus animo noster: *Dedo*, inquam, *me, faciam Domine quicquid iusseris*. Saulum diceres in terram deiectum. Statuit seriò, se totū Deo dicare, & quo intus impelli se sentiebat (vrgēte, sic opinor, angelo custode, qui apparuerat) religiosæ alicuius instituto familiæ se addicere. Hoc animo Lusitaniā repetens, dum per Pallentiam iter habet, vbi tum Monachi Dominicani monasterium moliebantur; subit cupido cernendi operis. vidit viros sanctitate & eruditione claros, quosdā etiam viribus & ætate defectos, delicatè olim nutritos, calcem subigere, ligna dolare, lapides parare, & onera humeris portare; summa lętitia & alacritate. Optat se illis iungere, petit instanter admitti, impetrat. Tirocinio defungitur, magna spe Sāctitatis futuræ excitata post aliquot annos missus Santarenū in Lusitaniam, ibi crescebat oratione, & victoria sui. Vnus angebat scrupulus, quòd penes dæmonem hæreret scedula illa obscæna, & intestabilis. igitur ardentius Reginæ cælorum se commendabat, mali huius remedium aliquod postulabat, non sine lacrymarum imbre, & continuo suspiriorū concentu. Quid neget misericordiæ Mater sic postulāti? Die quadā, cum in sacello templi prolixius oraret, apparuit illi dæmō formidabili aspectu, deteriore vlulatu, conuiciū facit, & præstitam fidē, acceptaque beneficia petulanter exprobrat. tandē post multa minaciter, & proteruè, & impotenter obiecta, *faxo* (inquit) *huius te monachismi, & violentia qua me tibi syngrapham hanc cogit restituere, nūquā satis pœniteat.* simul abijcit eū ad pedes Aegidij, & videri desiit. Aegidius chartulā accipit, & lacerat minutim. Nec vanæ dæmonis minæ fuere. admirandis illū modis plus septennio postea vexauit. mitto vexationes alias. assumebat monachi cuiusdā qui in eodem degebat monasterio similitudinē, & nihil non, quod excogitari inter domesticos posset, molestiæ Aegidio inferebat. patiebatur hic, sed tandē dolens malitiam illā serpere; & fratrem, vt putabat, illum, Deū sic semper offendere; rem defert priori, & petit alio mitti, causamque aperit. accersito fratre, deprehensus calūniator; & insolens ab aliis, solitus ab Aegidio vinci, desijt victori negotiū facessere. Viuus tandem clarus multis non virtutibus tantum, raptibusque; sed & miraculis varijs, anno. 1265. mundo denascitur, vt cælo nasceretur. sepultus Santareni, vt sanctus colitur. Habetis & Deiparæ virginis vno in exemplo efficacissimum contra dæmones præsidium, & (quæ dixi alijs locis) præterea de scholis Magicis Hispaniæ, *a* de homagio præstando *b* & chirographo cruento, *c* de repræsentandis innoxijs, *d* de apparitione dæmonum & etiam angelorum. *e* Ioannes Molinetus *f* narrat Energumenarum illarum Querceten siū, de quibus egi non semel, possessores dæmones inter cetera quæstos; sibi à *Misericordiæ matre* manubias animarū plurimas quot die eripi, necnon ab illo gigante pueri baiulo, & ab alia rotæ, & alia turris gestatrice. sic enim illos sacratis *Maria Cristophori, Catharina, & Barbara* nominibus abstinentes, ad Ecclesiasticam picturam allusisse.

a li. 2. q. 1. supr.
b libr. 2. q. 4.
c li. 2. q 12. num. 5.
d libr. 2. q. 27. sect. 2.
e libr. 2. q. 26. sect. 3.
f Chr. Belgia anno 1490.

Quid verò prohibet me, PATRONAE virginis DEIPARAE memoriam & venerationē, alia quoque certissima narratione recolere, vt quā efficax semper eius inuocatio contra tartareā tyrannidem fuerit Lectores intelligant? Horatius Tursellinus Historiæ Lauretanæ scriptor, pari elegātia, & fide, rē gestā proponit: *g* *alium porro iuuenem Lauretana virginis tutela seruauit, quem in præcipitem locum libido insana prouexerat. Hic, ut erat proiecta cupiditatis audaciaque, in vetitas se effuderat voluptates. Expugnato multarum matrū familias pudore, immodico cuiusdam mulieris amore flagrabat: quā cū nec prece, nec precio, nec vi, de loue potiri liceret; vltima experiri statuit. Igitur conciliatum magicis cātionibus dæ*

g libr. 4. et 33.

nem regitat, ut se noti cōpotem faciat, ad omnia se descendere paratam ostendens, si eo, quod expeteret, frueretur. Diaboli ergo iussu a Christo deficit: seque totum illi dedit, traditque. Super hæc omnia iurat conceptis ab illo verbis, & chirographo suam obstringit fidem: usque eo impuras mentes voluptatis amor excæcat. Cæterum, ut potius est, quod cupierat; fecit, ut fit, fastidium copia: & cælesti luce oborta, magnitudinem sceleris sui sera æstimatione perpendit. Ergo postquam animum curis anxium pœnitentia subijt, ad ueniam spem erectus, cælestem opem spectare, Deum Deique parentem implorare cæpit. Inter hæc occurrit animo uirgo Lauretana, eiusque ædis Sacerdotes amplissima facinorum expiandorum authoritate præditi. Protinus Deo authore hoc duce Lauretum petit, haud dubius quin inibi esset tantis malis remedium inuenturus. Nec sua illum frustrata spes. Lauretum ut uenit, Sacerdotem idoneum nactus, rē omni exposita consulit, ecqua sibi spes sit reliqua salutis. Ille primò sceleris atrocitate exterritus paulisper hæsit: deinde immanitate facinoris demonstrata; ita spem illi salutis ostendit, si precibus, ieiunijs, uoluntariaque corporis uexatione Deum placare penitus insistat. Cūm ille nihil omnino pœnarum recusaret; promisit Sacerdos si imperata fecisset, se faciles aures ei daturum; & tantum piaculum Deo propitio utique expiaturum. In digressu hominem monet, ut per triduum inedia, cilicio, flagris corpus affligeret, B. Virginis opem implorans: per eam a Deo ueniam exposcat: se eodem triduo rem diuinam pro ipsius incolumitate facturū. Et utrinque exstitit fides. Ita triduo extracto, sacerdos optimum ratus est ante absolutionem chyrographum à dæmone extorqueri, nè quid omninò iuris in illum haberet. Proinde hominem ab se dimittit monitum, ut angustissimū sacellum ingressus precibus lacrymisque Deiparam usque eo fatigaret, dum chyrographum a diabolo extortum reciperet. Morem gerit ille, suæ salutis, securitatisque auidus, haud dubia spe, id se deprecatione Deiparæ uirginis impetrare posse. Ergo prostrato ante Virginem corpore, lacrymans obnixè eam precatur; ut recepto illo nefario chyrographo, saluti incolumitatique suæ consultum uelit: ingenti miraculo cō pos uoti efficitur. Versiculos illos ex animo iterabat; M O N S T R A T E E S S E M A T R E M. S V M A T P E R T E P R E C E S, Q V I P R O N O B I S N A T V S, T V L I T E S S E T V V S. Talia precatus subito chyrographum in manus suas delapsum conspicit. Itaque uix sibimet ex inopinato gaudio credens, integrato fletu grates Virgini enixius agit. Inde sacello egressus, lætitia exultans ad Sacerdotem accurrit: receptum Deiparæ beneficio scriptum ostendit. Id erat tot tantisque in Christum, atque in ipsam qui scripserat, diris & exsecrationibus refertum, ut facile appareret, a sempiterno humani generis hoste dictatum. Verumtamen tantum uinculum omni diabolica fraude potentior uis diuina dissoluit; ita deuotum illud inferis caput, Deiparæ benignitate asseritur in libertatem filiorum Dei: nè quisquam omnino, quamuis facinorosus ac perditus, si modò ipse perire nolit, de sua salute desperet, neu unquam in dubium ueniat Dei clementia, quæ ultrò M A T R E M suam reis P A T R O N A M dederit ad salutem. Hoc exemplum gratius futurum spero, eò quòd simul praxim quandam iuxta tutam & facilem Confessarijs, pœnitentibusque proponat; cuius normam ductumque in similibus admodum perplexis consultationibus imitari possint: quod libri huius sexti institutum vel maximè flagitabat, a me non præteriri. Alia duo valdè illustria refert Cæsar. miraculor. libr. sexto capitul. 26. & 27. ex quibus quam efficax contra dæmonum præstigias remedium sit, nominis M A R I A E deuota cum fide pronunciatio, clarissimè uidetur. Alia suggerit Historia miraculorum B. Virginis montis serrati, in qua multi traduntur dæmonum tyrannide, quibus se deuouerant, consecratæ B. Virgini, & eius imagine insignitæ candelæ partim solo aspectu, *ut narratum Mirac.* 156. *fol.* 138. partim contactu, *ut miraculo* 172. *fol.* 147. *& miraculo* 237. *fol.* 215. partim sola inuocatione S. nominis & petitione auxilii, ut *miraculo.* 45. *fol.* 60. partim promissa ad hanc ædem sacram peregrinatione, ut miraculo 289. *folio* 256. liberari. sed claudat hunc §. sanctus uir, & bonus poeta Prudentius de sacratissimæ Dei genitricis contra dæmonas potestate agens; Cathemer. hymn. 3.

Au-

Auctor & ipse doli coluber
Plectitur improbus, vt mulier
Colla trilinguia calce terat:
Sic coluber muliebre solum
Suspicit, atque virum mulier.
Ecce venit noua progenies,
Aethere proditus alter homo,
Non luteus, velut ille prior:
Sed Deus ipse gerens hominem,
Corporeisque carens vitijs.
Fit caro viuida sermo Patris:
Numine quem rutilante grauis
Non thalamus, neque iura tori,
Nec genialibus illecebris,
Intemerata puella parit.
Hoc odium vetus illud erat,
Hoc erat aspidis atque hominis
Digladiabile dissidium,
Quod modò cernua femineis
Vipera proteritur pedibus.
Edere namq; Deum merita
Omnia virgo venena domat;
Tractibus anguis inexplicitis
Virus inerme piger reuomit
Gramine concolor in viridi.
Quæ feritas modò non trepidat
Territa de grege candidulo?
Impauidas lupus inter oues
Tristis obambulat, & rabidum
Sanguinis immemor os cohibet.
Agnus enim vice mirifica
Ecce leonibus imperitat,
Exagitansque truces aquilas
Per vaga nubila, perque notos
Sidere lapsa columba fugat.
Tu mihi Christe columba potis,
Sanguine pasta cui cedit auis;
Tu niueus per ouile tuum
Agnus hiare lupum prohibes,
Sub iuga tigridis ora premens.

SEPTIMVM, est *signaculum Sanctæ crucis*; de cuius præconijs liber esset solidus contexendus ex Sanctorum Patrum scriptis, & rerum gestarum exẽplis. *Vide D. Cyprianum serm. de passione Christi, Origenem lib. 3. in Iob, Lactant. li. 4. cap. 24. D. Antonium, apud Athanasium, ipsum D. Athanasium de Incarnat. verbi*: (vt ait: signum crucis tollit omnem Magiam.) *D. Greg. Nazianz. orat. 1. in Iulian. & ad Nemesium, D. Chrysost. hom. 8. in epist. ad Coloss. & homil. 50. in Matthæ. D. Cyrill. Catech. 4. de ascens. Nissenum in vita Taumaturgi. Hieronymum in vita S. Hilarionis. Augustinum lib. 2. de symbolo ad Catechum. & serm. 81. de temp. Theodoretum in vita Macedonij, & lib. 3. hist. c. 3. & lib. 5. ca. 21. D. Gregor. lib. 2. Dialog. cap. 10. Ioann. Diaconum lib. 2. vita D. Greg. c. vlt. Thomã Cantiprat. lib. 2. cap. 57. a part. 34.* apud quos exstant memoria dignissimę de hac re historiæ; nec minus illustres aliæ, vna de incendio sæuissimo quod Rhemis Diabolus excitarat, & S. Remigius signo crucis exstinxit, habet Hincmarus *in eius vita*. aliud de B. Vedasto qui crucis signo maleficium aliud aboleuit, teste Albino Flacco historico vitę eius; eodem dæmonibus præualuit signo D. Auxentius, teste Metaphraste: vt & S. Albinus teste Fortunato, & S. Suibertus teste Marcellino; & B. Caluppanus, teste D. Gregorio Turonẽsi, qui memoria dignum rem narrat, *a* vt & de S. Niceta Theocteristus eius discipulus apud Metaphrastem in Aprili; & de B. Vincentio Ferrerio Rauzanus; *b* & de Eutychio Patriarcha Eustachius eius discipulus: qui & signum crucis vocat *telum dæmonib. formidabile*: hoc signo Macarius Patriarcha Antiochenus in Bauaria morbos pepulit, Mechliniæ incendium exstinxit, Tornaci seditionem compescuit, vt tradidit Anonymus, *in eius vita*, qui ante quingentos annos scripsit. benedictione huius signi Theodorus archymandrita veneficiũ Theodori Magi vitauit, sæpè dæmones expulit, solitas frugum calamitates auertit, & dæmones certis locis includebat, & signo crucis locum obsignabat, ne cui nocerę possent, teste Georgio eius discipulo. Eodẽ gladio vtebatur B. Godefrid. teste Nicolao eius æquali, *capi. 13. eius vitæ*, & S. Portianus, teste Greg. Turonico *de vita Patrum c. 5.* & S. Maximus Rhegiensis, teste Dinamio Patricio (*apud Sur. in Nouembri*) qui & miras dæmonum præstigias, & unico hoc telo partam narrat victoriam. Docebat hoc S. Eligius Nouiomensis suos his verbis; *Christiano nec auguria, nec alia quælibet figmenta possunt officere: quia ubi signũ crucis cum timore & fide Dei præcesserit, nihil*

a in vita Caluppani apud Surium to. 2.

b lib. 1. eius vita c. 10. et lib. 2. c. 7.

ibi inimicus nocere poterit. a Fatētur hoc dęmones expulsi à S. Patapio apud Metaphrast. *mense Nouemb.* clamantes; *verè terribilis es, ò Nazarene, verè terribilis es, & ubique in omnes obtines imperium. Quo ergo proficiscar? si in desertum, si in ciuitatem, si ubicumque duxerit aliquis, tu illic prauenis: sola crucis figura, solo tuo nomine nos expellens.* Merito itaque S. Daniel Stylites, ad effugandos dęmones, ubique *crucem, ut arma inexpugnabilia* (ait Metapharastes) *inferebat.* Hoc in signo tam feliciter vincebat S. Maurilius, vt narrat Fortunatus; *b* necnon S. Aichadrus, vt refert Fulbertus scriptor eius vitæ; item S. Nicetius Treuirensis, vt prodidit Turonensis Gregorius; *c* item ex consilio B. Nonni pœnitens illa famosa Pelagia, teste Iacobo Diacono Heliopoleos; item S. Iacobus Alemannus, teste Antonio Flaminio *uita illius cap.* 11. item S. Gallus Abbas & confessor, teste Vualafrido Strabo *lib.* 1. *uita S. Galli.* 7. & innumeri alij. eadem enim Sanctorum omnium semper de hoc signo ac trophæo salutis nostræ sententia fuit, eadem sęculorum omnium experientia. Nolo plura addere, velim dumtaxat legi, quod de Diacono à S. Vvulfranno misso vt præstigiosum palatium Ratbodo ostensum viseret, narrat Ionas Senonēsis, qui eo tempore vixit, & id se accepisse ex oculati testis Ouæ Presbyteri Frisij ore scribit, in *uita S. Vulfrāni, apud Surium mense Martio.* Quod cur in dubium vocet Corn. Kempensis *li.* 3. *Hist. Fris. c.* 11. non satis intelligo. Multa enim passim talia à grauiss. scrip. prodita. Legite quod de Cabade Persarum Rege narrat Glycas *p.* 4. *Annal. fol.* 370. & his addite quę Thomas Bossius collegit, *lib.* 2. *de signis Eccles. c.* 8. *& sq. & libr.* 15. *cap.* 1. & Sprengerus *cap.* 3. *q.* 4. *p.* 2. *mallei.* denique Societatis nostræ Iacob. Gretzerus *lib.* 3. *de S. cruce cap.* 18. *&* 19. *cum aliquot sequentibus,* & Pet. Thyræus *p.* 3. *de dæmoniac. c.* 44. *& lib. de locis infestis p.* 3. *cap.* 68. Sed vnum nolo prętereluerę, notatum à Franc. Bencio litteris Mediolonens. *Anno* 1591. *Sacerdos quidam Arona agens pollicitus erat Deo, aditurum nostram societatem idque uni è nostris aperuit. Indignè hoc tulit dæmon seque ad solita arma conuertit. Impuris cogitationibus hominem aggreditur, ita infestis ut adimerent somnum: surgit è lectulo miles Christi, & lectitandis piorum historijs noctes ducit insomnes, neque hoc tulit aduersarius, suspensam lucernam ad parietem sic deijcit, ut effuso oleo totum uolumen fœdè proluetet. neque hoc satis: inter canandum inuadit immundo afflatu: hic à mensa statim in cubiculum, humiles ad Deum preces effundens humi proiectus, & pro cibo corpori flagra ingerere: cùm sic quoque caco igne carperetur, nudatis pedibus terram insistit binas horas uel ternas, dum importunus calor deferuèsceret: dein conijcit se in cubile fessus: uisus in eodem strato uidere mulierem & attingere eius comam manuum extentu: desilit repentè attonitus, & ad lectulum conuersis luminibus nihil uidet: donec bis, ternò agnouit, timuit ludibria oculorum: idque pluribus noctibus accidisse testatus est: tandem eores processit, ut miser s'uris cubitū, brachia sib. manusque artè colligaret, inditis uinculis, ne in somno attrectarent quicquā manus errantes. frustrà. simul enim sopor & ligabat sensus, breue ad tempus, & brachia soluebat. Sed nimirum, qua est Dei clementia, diaboli tentatio est infra hominum facultatem: fugauit illum qui pro castitate pugnabat, cùm fortiter obstitisset. Redijt tamen uictus ad pugnā admirabili arte. Egressus aliquando sacerdos idem ex oppido, leuandi æstus, iuxta lacum inambulat persoluens horarias preces Mariæ uirginis. Vix ducentos passus processerat, cùm assecutus est eum uir quidam, cum rutila barba & promissa, ueste que magni pretij: insidebat equo pulcherrimo atri coloris, qualis nullus illis regionibus: famuli erant à pedibus duo: cùm accessisset propiùs perhumaniter salutauit, numquid ad* iubila:e, *inquit, peruenisti? recitabat fortè Sacerdos illum psalmū, & quod magis mirum, ita pressa uoce, ut exaudiret tantum se ipse tum uerò equitē inter & sacerdotem sermo institutus; hoc ordine. Prior eques specie rimantis, quæ est animo tibi infixa cura? quæ sollicitudo mærentē exedit? at ille dissimulās, mihi benè est ac bellè: frustrà tibi huius rei quæstio fuit. Cui eques. Mi homo, mihi dare uerba difficile est; cui datum olim à Deo, ut introspiciam, quid tacitis cogitationibus uoluant homines, agitentque: cùm stetisset Sacerdos admiratione defixus,*

a refert S. Audomenus eius æqualis libr. 2. vita Eligij ca. 26.

b vita S. Maurilij c. 3. & 6. & 21.

c vita patrum c. 17.

& stu-

& stupens loquentis habitum, corpusque totũ lustraret luminibus, sumpto animo. Quod, si tibi ea est virtus, effare, qua me angit molestia? si quid fortasse tu plus scis de rebus meis quàm ego ipse. Cui ille: Votum Societatis Iesuitarum · hic stimulus cor vellicat, hoc te quietum esse non sinit. Sed tu alias res agas necesse est: ad illam tibi aditus nõ patebit: me uide. Suspicatus alter, ne aliqua ratione inaudisset à nostris. Non certum satis uotum illud fecerim, necne: sed ut ita sit, si certum est Patribus me excludere, non abijciam animũ, nec me discruciabo: neque enim una est tantùm piè ac sanctè Deo inseruiendi via. Rectè istud quidem, ait eques, mitte illam de pectore curam: est tibi ea indoles ingenij, is trũcus corporis, & hac, super, ea, voluntas: ut uel in ista qua nunc uteris ratione uitæ, possis innocentiam tueri, quod si me audis, aliam terram vide, vbi Deo viuas & tibi, Arona relicta. iã me sequere, nec temerè erit consultum rationibus tuis: optima apud me eris conditione non lacto inanibus promissis. huc respice. hæc cùm diceret, crumenam prægrandem manu percutiebat crepantem argento. egit gratias sacerdos non possum ad præsens uti liberalitate tua, ut fidem meam præstem Ecclesiæ Aronens. & subitò interfatus eques, qua isthæc fides, sine publica ulla sponsione aut chirographo? Ante. LIII aris libra (neque enim plures accepisti) addictum habebunt. Assentiebatur hæc audiens non sine admiratione: sed cõiectura ducebatur ad suspicãdum, ad illius aures permanasse omnia ab aliquo Aronensi. Tum paullo fidentior, Tu uerò quo iter intendis? ubi habes? Pallantiæ respondit (nomen est oppidi ad lacum Verbanum) & qui ad nos appellat linter meus est ad uicinale usum paratus. agebatur ab uno atq; altero remige, utroque pullato. aspicit sacerdos, & miratur non antea uisum. Nunc, si accipis conditionem, Pallantiæ mecum eris quamdiu uoles. si stat religiosam uitã cõplecti, ut in unã admittaris insignem & Sanctitate præstantem, curabo. Laudo egregiam humanitatem tuam, qua spontè uteris in hominẽ ignotũ: sed habeo causas remittendi. Hac sermonum uice cùm paullùm subsistere cogeretur Sacerdos. Prai, Domine, inquit, post paulò sequar, nec aliter fecit ãc dixit. Tum salutare crucis signũ in frõte exprimens, atque in loco cordis, & pensilem corollam baccis consertam sacris, queis preces numerantur, manu prehendens præcedentem

subsequitur. desiere ad crucem subitò apparere, eques, famuli, cymba remigesque. Quis non miretur tot contortuplicatas colubri tortuosi fraudes, vnico Sanctæ crucis signo nebulæ instar dissipatas? Et si non sis (Lector) præoccupatus aut mente vana, nihil dubito, quin Vvieri impudentiam, virulento & tortuoso sermone conantis eleuare, quam ipsemet prodiderat narrationem, sis vehementer detestaturus. Illud quoque velim notes, & in memoriæ sinum recondas, quod B. Fortunatus disertè prodidit, aliquando Sãctos hisce diuinis remedijs quædam alia adhibuisse, dicis tantum causa: ut miraculorum gratiam, hoc quasi naturalis remedij velamento (quæ illorum erat humilitas) obumbrarent, & humanam laudem effugerent vt de B. Radegunde Regina idem prodidit, eam crucis signo folium pãpini addere consueuisse. *a*

Octauum præbent *Sanctorum* qui in cælis beatitudine perfruuntur æterna *reliquiæ*: de quibus illud, ut in cælis sic in terris uerum, *Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum*. fremant ut lubet Vigilãtiani nostri, in eorum illos Principe D. Hierõymus iam iugulauit. damnauit eos Nazianzenus, damnauit Chrysostomus, dãnauit Ambrosius: dãnant Ecclesiastici Annales, damnant gesta Sanctorum omnium; damnat, quæ errare nõ potest in fidei rebus, Ecclesia Catholica. *b* de innumeris pauca memorabo. Quotannis ad D. Philippi Apostoli sepulcrum in Sicilia plurimos energumenos liberari; adeò ut anno 1541. plusquã ducentæ feminæ huiusmodi fuerint numeratæ, auctorẽ habeo Thomam Fasellum *lib. 10. de rebus Siculis c. 2.* idem cernimus in Brabantiæ Gela, ad S. Dympnæ sepulcrum; in Flandriæ Rothnaco, ad reliquias S. Hermetis. scribit Turonensis puerum ægrotum, cùm hariolo traditus fuisset sanandus incantationibus, sortibus, ligaturis; pro vita morti mãcipatum: alium eadem lue laborantẽ, sumptis de sepulcro S. Martini pulueribus sanitati restitutum. *d. c. 45.* idem

narrat,

a Fortunat. li. 2. uita S. Radegund.
b D. Hierony. contra Vigilantiũ

D. Naz. orat. de B. Cyprĩ. circa fin. D. Chrysõ. in orat. contra Gentiles de sancto Babyla, et homil. 26. in 2. ad Corin. Ambros. ser. 77. et 91. Rufin. li. 2. hist. c. 25. Socrat. lib. 3. c. 16. Euagr. li. 1. c. 18. Sozom. lib. 7. c. 26. Nicepho. li. 10. c. 8. Grego. Turonẽ. li. 2. de glor. mart. c. 45. plures alios citat ex nostris Io. Gibonus erudita Disputat. de Sanctis à nu. 319. excusa Treuiris: & Bosius lib. 15. de signis Ecclesiæ ca. 7. 11. & 12. & Thyr. p. 3. de dæmonia c. 43. & ad huc accuratius p. 3. de locis infestis. ca 67. Hi multos citant, quibus addo Theofri. Abba. ser. de ueneratione sãctorũ, & ser. de Sanctorũ reliquijs.

attētasset, à tanta ac tam turpi vesania liberari. Iubet continuo optimus Episcopus adolescentem aliò se conferre, & vt Christiana religione magis laudatis ieiunijs & orationibus plus solito accommodaret animum: fore vt pijs operibus intento victus cacodæmon tandem esset terga daturus. Euenit adolescenti, salubre consilium religiose exsecuto, paucos post dies vti venerandus Antistes erat præfatus.

In litteris Iaponicis anni 1569. ita scribitur; *Multis in locis Bungensis regni, vbi quidam erāt ab hoste humani generis obsessi, Christiani facto conuentu sola recitatione Dominicæ orationis & salutationis Angelicæ clara voce instituta, dæmonem sæpe repulerunt*. De *oratione* notior res, *a* in confesso est etiā hæreticis: sed qualis ista esse debeat, non æquè. Inprimis maximè salutarē esse communem Ecclesiæ orationē Patrū testimonijs cōstat, Chrysostomi, Augustini, aliorumq; *b* deinde & priuatā hominū Sanctorū, vt cōfirmat Glycas, Eugyppius, & Metaphrastes. *c* Si quæras quid orandū? præcipua dignitas & efficacitas est, *symboli Apostolici & orationis Dominicæ*, nō modo ex Canonū præscripto. sed & veteris æui nostriq; experientia, vt docet multis D. Augustinus *lib. 2 de symbolo ad Catechumenos c. 1. & lib. de vtilitat. cred. cap. 22.* exēplis astruit Nicol. Remigius *lib. 1. dæmonolatr. c. 13. & lib. 2. c. 4.* Nec dubito proximā his facere, *Salutationem Angelicā*, eiusque iterationem illam ad orarios globulos, quā *Rosarium* appellamus; cui licet Heidelbergensis aliquis anonymus *d* suum bimonstrē partū *Antirosarium* obiecerit, calumnias tamen & apinas meras, sub alieno nomine Ioā. Busæus pari & lepore & robòre, ante annos iā decē disiecit: & quia Gelasimus quidā lepidè sibi visus ludere in nostrorū hominū apud Indos rosaria, describā quod Satyricus legat, rideat, si lubet. In litteris Lud. Froisė Iaponia scriptis anno 1569. hæc narratio extat, Moguntiæ his verbis Latinè excusa, fol. 179. *Nobilis quidam homo, olim magna auctoritate in hoc regno Fingano pollēs, habebat filiam matrimonio cum gētili copulatā, cuius mater cū tota familia quoque erat gentilis, nullus verò Christianus nisi dictus nobilis, vir bonus & religiosus. Accidit filiā ex improuisò infirmari, & quidem intra sex dies vsq; ad mortē: quidā aiebāt à dæmone obsessam, propterea quòd tā furiosos & insolitos gestus ederet, vt agrè à duobus vel tribus hominibus teneri posset. Maritus & socer implorarūt opem Bonziorū, sed suis illi ritibus & nugis superstitiosis ne hilū quidem eā iuuare potuere. Verum quia feminā impēdebat mors, certiorē reddidere eius parentem, octodecim milliaribus inde disiunctum. Is celerrimè aduolat, inuenit filiā quidē spirantem, sed mentis impotē, vt patrem suum non agnosceret. Pater ilicò mandat submoueri oēs Bonzios, aliosq; Ethnicos lectum stipantes: ipse vero accepto rosario, ter Dominicam orationem & salutationē Angelicam aggreditur pronuntiare: femina interim nihil mutatur, sed horribiliores prius gestus, q̄ prius edit, vt à multis teneri vix possit. Pater redit ad præsidium rosarij, eo verberat tergum filiæ dicens: tu videre mihi dæmon aliquis, excede ex hoc corpore. Et respondit dæmon: non excedam. Pater, vt erat homo virtute præstans, rosarium inijcit in eius collum, dicēs: uelis nolis, excedes. Tum dæmon; Tollite, inquit, rosarium, quia abscindit mihi collū, & tunc recessero. Respōdit pater, minime tollā, immo funes quosdā arripiens, minatus est se eū diuerberaturū: & sic dæmon excessit. &c.*

En quid in Indijs rosaria per Iesuitas inducta. Subsannat tamen falsus poeta verbosissima Elegia cōtra Iesuitas, q̄ ipse primū Parisijs, post Lugduni Batau. iuuenculus quidā *in Odæporico* edidit. Quot doctissimorū poetarū de Societate IESV edita testimonia de gestis in India & perlatis ardore fidei, possent opponi nupero isti poetæ? quē etsi mirer tàm calidè, Patris sui, viri optimi, clarissimi, laudatissimi Iustitiæ Sacerdotis, iudicium dānare, vt, nescio quibus, placeat; miror tamē minus, quia vix est vt Iesuitæ talibus ambiguæ fidei hominibus placere possint. dici solet lupū beneuolum esse canibus gregarijs nō posse. fors etiam id à quodā insito petulantis bilis vitio cacoethes natū. Quibus Archilochus ille, seu Hipponax, pepercit? lege quæ olim Cæsaroduni

Tu-

a Tobiæ 6. & 8. Matt. 20.

b D. Chrysost. hom. 3. de incomprehensib. Dei Natura August. li. 22. de ciu. Dei. c. 8. Theodoretus li. 4. Hist. Eccles. cap. 21. Sozo. l. 6. ca. 28.

c Glycas p. 4. Annal. f. 354 Eugyp. in uita S. Seuerini mense Ianua. Metaphrast. in uita S. Auxentij Abba.

d Fran. Iunium ferunt fuisse: sed incerta fama.

Turonum edita. Mittam quę in Hispaniæ Regem, a Sabaudiæ ducem, b & MARIAM STVARDAM laudatissimam fœminam & Scotiæ Reginam fidei caussa capite truncatam, c virulentissimè, & calumniosissimè chartis illeuit. uide quid de sua ipse patria? d

a *fol. 28 pa. 1.*
b *fol. 9. p. 1.*
c *fol. 23. & 23.*
d *fol. 4. pag. 2. Electa habet. ex libro prophanorū carmin. August. Thua. Emerij.*

Musarumq́; tribunal
Quondam, cara Lutetia,
Nunc spelunca Cyclopum, arx Polyphemi,
Antei latebra, Antiphatæ teges,
Et Lastrygonis antrum,
Bebrycisq́; Amyci specus.

ò pium filium; quid de cunctis religiosis ordinibus? sic ait fol. 27. p. 2.

. . . scelera & examina mille
Monstraq́; sub rigidis latitantia bardocucullis,
Virtutum regnare loco, & sibi sumere nomen?
Denuq́; prostibulum, & spurca impietatis asylum,
Nostra Dei tandem factum per crimina templum.

Sed dicat se forte malos tātum perstringere; Erasmi & commune maledicorum refugium hoc semper vnicū fuit. Quid de ipsa Romana fide? fol. 6. pag. 1.

. . . Iuimus nocentis
Crimina Romæ.
Improbos mores, & adulterinos
Numinis cultus, tragicasq́; fraudes
Odit, & totum Deus vltor armis
Concutit orbem

Ergo Romanæ Ecclesiæ ritus colendi Numinis huic sunt adulterini? coruum crocitatu, ranam coaxatu; Caluinistam uerbis, agnoscas. Ne dubita; dabit plura indicia. Quid enim de Pontifice Maximo? liberalissimus est conuiciator, non uno symbolo contentus. primū pa. 2. fol. 3. ore blasphemo euomit non in vnū, sed in multos, ut pestilēs ructus latius diffundatur; sequētia:

Tu septifrontis cornua belluę;
Et quicquid audent hinc socer, hinc gener;
Huiusq́; debellare sacli
Monstra pijs inimica natus.

Alloquitur eū, qui tum adhuc Caluinianus, & capiti Ecclesiæ conuitiū Caluinianum de Apocalyptica bellua ingerit; & Catholicos Principes *huius saeculi monstra* uocat *inimica pijs*. qui pij isti? nonne hæretici quotannis in Bulla Cænæ Domini excommunicari soliti? sed pergit fol. 6. pag. 1. linguam sacrilegam in Cælum armare, dum canit;

frustrà pandet aperta
Cœli templa uicarius
Vanis pollicitis callidus artifex
Vulgi stulta leuis pascere pectora.

Per sarcasmum uocat, *Cœli uicarium*; qui uerè talis, Dei gerēs locū in terris: Petri successor. cetera de Indulgentijs hæreticum cor poetæ huius manifestant. Nondum finis blasphemiarum. fol. 28. pag. 1.

. . . licet inuida contra
Bellua Vaticana fremat.

Bellua nunc, qui paullò ante cæli uicarius. facile tamen antilogiam expedio. illud ironicè abs te, hoc serio dictum. ò merito utroque linguam eradicandam. Non contentus in solum Pontificem Max. incurrisse, fœdè male dicit Purpurato concilio, & toti Senatui Vrbis æternæ. nam subdit,

Romanumq́; apicem pulsis tibi Roma cinædis
Restituat, ciuesque tuos, priscumque Senatum.

Quid tu fies nescio, Deus scit. Nullus uir probus talia uiris talibus obijciat, scio. Optas etiam idololatriā, & Paganismum Romam reduci? parcior Symmachus, qui retinere conabatur: modestior Gentilis, qui conuitijs abstinebat. Quid his tam maledicis, tam uirulentis queat adijci? vnum est, ut

orbem ferè totum, qui Catholicus, loligine suo perfundat fo. 29. vnico disticho, inuoluit.

Ad prædam acciti (nam fuit Lotharingia non est
Vna) Quirinalis præda, Sabaudus, ibet.

Multum remisisti de iniuria, qui ex *septifronti vaticana bellua* saltem hominem, licet improbum, nempe *prædonem* fecisti *Quirinalem*. Et cum hæc scripseris, cùm hæc in lucem Turonis emiseris, audes oculos in cœlum tollere? putas te latere posse, vel tam scelerosos versiculos ætatem laturos speras? Qui parcas paruulæ Societati, qui talibus Principibus, qui vrbi æternæ; qui patriæ tuæ, qui fidei Catholicæ ritibus; qui Dei vicario non pepercisti? ringere, freme, frende, spuma. *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Non ego tuam illam elumbem elegiam flagellabo, non tanti est, nemo quisquam tibi respondebit: conuitiandi palmam retineto. Considerabunt Antistites Catholici (ceteros non moramur, quibus laus est displicere) quid aut quantum tam virulentæ, tam impudenti calumniandi licentiæ sit credendum, quo camo & fræno tales maxillæ coercendæ; quibus petulantia tam noxia sit Ecclesiasticæ disciplinæ flagellis vindicanda. Quibus mentes rectè stant, nondumque odio, inuidia, hæresi deuiarunt, credent potius Læuino Torrentio Episcopo Antuerpiensi *in odis*, credent Petro Angelio Bargæo *Syriados lib. 6.* poetis clarissimis, credent Frederico Iametio, credent Iusto Lipsio (cui hac in re quoque te foret æquum credere) credent aliis viris eruditione, pietate, & sapientia ornatissimis; quorū exstant elogia tuis conuitiis contraria; quę possē hic tuis opposita repræsentare; sed nec tu tanti, nec me sinit verecundia, nec defensoribus istis veritas eget. Quod ille dicebat in tragœdia:

Victor Vlyssis nota Danais est satis,
Nemini ĳ lbei gebus.

Id tibi dictū puta. Danaos esse bonos & Catholicos, Phrygas Caluinianos & Atheos. Virtutem Dei quæ se hominum nostrorum labore, studio, industria, per quatuor orbis plagas exeruit; (Deo sit laus & gloria) tibi tuique similibus inuidiosam potius, quā ignotam aut imitatu facilem esse. Sed non uacat pluribus diem verbis conterere: ut anchoras legam, monet me institutum, ad quod redeo.

De recitatione AVE MARIA, & SALVE REGINA multa poteris (si lubet) exempla reperire apud Cantipratensem *lib. 2. Boni uniuersalis ferè toto cap. 29.*

Nō dissimile illi Fingano, apparuit in eiusdem Iaponiæ insula Scichina, *quod ibid. fol. 195. narratur*, de virtute Litaniarum; Mos est operariorum illius ditionis tempore pluuio, vasis aquam excipere, qua sudo cælo irrigare possint hortos & agros. Quoniā uerò aliquando contigit (*haut dubiè maleficio dæmonis*) vasa, licet plena, nullam reddere, etiam post impedimenta omnia remota, aquam; vocarūt veneficum, qui suis ritibus diabolicis, & inuocationibus superstitiosis effecit, ut defluxerit idq; in multos annos perdurauit. (*En maleficium maleficio pulsum*) Hoc verò anno cùm rustici in Beatissimæ virginis confraternitatem adscripti essent, & anteactæ vitæ lapsus erroresque cum dolore animi patefecissent: ac stato tēpore ad excipiendam aquā necessariā reuorsi, animaduerterent more suo nō defluere: (*en tertiam fraudem dæmonis iterùm aquam sistentis, vt iterum ueneficus adiretur*) non iam amplius ad magos, sed ad Ecclesiam confugere, certioremq. ea de re fecerunt senem quendam optimum Christianum, qui in Ecclesia Futaiana solus diù omnium fidelium personam sustinuerat; eumque etiam atque etiam rogarunt, vt ipse preces aliquas supra uas aquæ recitaret: se iā Magicis superstitionibus nuncium remisisse. Senex purgauit se quantum potuit, & re considerata secum in hūc modum est ratiocinatus. Si aqua Deo annuente fluxerit, Christiani fortiores, robustioresque in fide reddentur: si autem ob mea peccata non fluxerit, mul-

ti in fide refrigescent, & pluris faciét fraudes, & veneficia Satanæ, quam ritus & preces sacras. Tandem tamen existimauit eorum voto satisfaciendũ multisque eo loco Christianis comitantibus ad locum contendit, & primum flexis genibus *Litanias de Sanctis*, deinde *Symbolum Apostolicum* recitauit, ac mox nulla difficultate aqua per canalem effluxit. Igitur his addenda Catholica *Litaniarum* recitatio. Volunt nonnulli etiam a Claudiano Mamerto hoc remedium institutum cum Viēnenses in Gallia horribiliter a dæmonibus diuexarentur. Vnde Mãtuanus in 4. Fastorum.

Vrbs sedet ad Rhodanum, Galli dixere Viĕnam;
Quæ tulit aduersos casus, pastore Mamerto,
Et longum vexata fuit. nam fulmine crebro
Arsit, & horrificis terrarum motibus arua
Scissa dehiscebant, rimis penetrantibus vsque
Ad stygios amnes, vbi sunt Iouis antra profundi:
Adde lupos, qui Tartareis agitantibus umbris
In furias acti, ne dum iumenta per agros,
Audebant laniare homines & in vrbibus ipsis.
Casibus his perculsi omnes, diuina coacti
Quærere subsidia; & Diuos excire precando.
Hinc traxit Litanea ortum: transiuit in omnes
Relligio similis paruo post tempore gentes.

Exstant Litaniarum uaria genera, in libro, quem P. Thomas Salius collegit; sed plures longè in eo, qui Monachij excusus curante *Serenissimo VVilhelmo Bauariæ Duce*; qui hoc æuo Caroli V. Imp. exemplũ imitatus, curis Principalib. filio relictis, totum se pietatis studio addixit. reb. alijs sapientissimè gestis, hunc feliciter omnib. laudatissimũ addens colophonem; gnarus, quid illud vnum porrò necessarium, & quæ pars melior esset eligenda. Ceterũ Litania olim tum contra cetera mala oĩa tum nominatim contra ludificationes & vexationes dæmonum, semper utilissima fuit, *a* ut plurimis testimonijs & argumẽtis egregiè probauit ex nostris Nic. Serrarius, erudita sua Dispu tatione de Litanijs, Herbipoli edita: cuius etiam sunt illæ aliæ piæ & eruditæ Litaniæ de Sacrosancta Trinitate, nõ semel iam excusæ. De hoc remedio triũ satisfactoriorum operum non pauca nec leuiter Tyræus *p. 3: de locis in festis cap. 66.*

a uide Io. Diaco. li. 4. uita D. Greger. c. 93. et Sigiber. an. 858. Iacobum Rabũ libr. contra Marbac. ca. 26. Eisingrinium li. de exorcismo Oetingensi. Thyręum de dæmonia. p. 8. nu. 654.

SEXTVM est inuocatio deuota nominis *Saluatoris IESV*, vel *Christi*, vel B. *Deiparæ uirginis*, vel petita opitulatio ab *angelo custode*. De *Saluatoris nomine* docēt uetustissimi quique Ecclesiastici scriptores, tam constanter, tam frequẽter vt putidum sit verba eorũ hic coaceruare. *b* Tot etiam exempla reperiuntur efficacitatis, ut fastidiũ mihi lectoris cauendum potius, quàm quęrendi labor sit subeundus. Indicabo loca, vnde qui uolet petat. *recens unũ refert Ananias lib. 4. de Natura dæmon. fol. 152. vetustiora duo de B. Auxentio in eius uita Metaphrast. aliud auctor uitæ S. Euphrasiæ uirg. nẽ se Martio; aliud de S. Theodoro archymandrita Grego. presbyter. 22. April. apud Surium, et apud eundem alia quinque uel sex, to. 4. pag. 154 & 513. to. 5. pag. 827. & 892. tom. 6. p. 671. tom. 7. pag. 567. uide præterea Gretzerum libr. 3. de Sancta cruce capitul. 27.* & egregium exemplum illud, quod superius litt. R. retuli de Mussipontano iuuene. De *B. Virgine* docet exemplum illud notum Theophili, de quo præter alios egit Honorius Augustodunẽsis, in *Sigillo Mariæ*; & nobilis cuiusdã Eburonici, de quo ex Cæsario egimus *lib. 2.* & addi potest exemplũ nobilis puellæ quod *ex Mori lib. 1. Dialo c. 16.* narrat Bredenbachius *lib. 2. c. 27.* itē quod narraui *tom. 2. pag. 55. A.* De *Angeli custodis* ope testis est *lib 6 contra Celsum ubi eius XIIX calumniam exagitat*: & de eadē satis clarè Paullinus *in uita* S. Ambrosij; & de eadem ope satis clara, etsi nõ petita, capio miram narrationem Salisberiensis

b *D. Iustin. aduers. Triphon. Orig. lib. 1. contra Cels. Tertul. de corona militi. ad Scapulam, et in apolog. Cypriã aduers. Demetria. D. Athana. de incarna. uerbi, Climacus grad. 20. IESV* nomine nec di inimicos: neq; en. in cœlo aut in terra potētiora sunt arma.

beriensis *li.2.polycra.cap.* 11.his uerbis; *Dum puer vt psalmos addiscerem Sacerdoti traditus essem, qui fortè speculariam magicã exercebat; contigit vt me, & paullò grandiusculum puerum, præmissis quibusdam maleficijs, pro pedibus suis sedentes ad specularia sacrilegium applicaret, vt in vnguibus sacro nescio oleo an chrysmate delibutis, vel in exterso & leuigato corpore peluis, quod quærebat, nostro manifestaretur indicio. Cùm itaque prædictis nominibus, quæ ipso horrore, licet puerulus essem, demonum uidebantur, & præmissis adiurationib. quas Deo auctore nescio, socius meus se nescio quas imagines tenues tamen & nebulosas, videre indicasset: ego quidẽ ad illud ita cæcus exstiti, vt nihil mihi appareret nisi vnguis & peluis, & cetera quæ antea noueram. Exinde ergo ad huiusmodi inutilis indicatus sum, &, quasi qui sacrilegia hæc impedirem, ne ad talia accederem condemnatus. Et quoties rem hanc exercere decreuerant, ego quasi totius diuinationis impedimentum arcebar. sic mihi in ea ætate propitiatus est Dominus.* (*vtique arbitror per Angelum custodem: sed addit.*) *Cùm verò paululum processissem, & flagitium hoc magis & magis exhorrui, & eò fortiùs confirmatus est horror meus, quòd cùm multos tunc nouerim, omnes antequam deficerent, aut defectu naturæ, aut manu hostili, beneficio luminis orbatos uidi, ut cetera incommoda taceam, quibus in conspectu meo a Domino aut prostrati, aut perturbati sunt, exceptis duobus, Sacerdote uidelicet, quẽ præmisi, & Diacono quodam; qui speculariorum videntes plagam, effugerunt, alter ad sinum canonicæ, alter ad portum cellulæ Cluniacensis sacris uestibus insigniti. Eosdem tamen præceteris in congregationibus suis aduersa plurima postmodum perpessos esse misertus sum.* De implorata uero & impetrata eiusdem custodis Angeli ope testis est S. Golauduch, cuius mentio apud eius coætaneum Euagrium; a sed quod adscribam, apud eum non habetur, sed ex Stephano Hierapolitano retulit Nicephorus *Histor. lib.* 18.*capit.* 25. eam grauissimè varijs Persicorum Magorum verberibus, cruciatibusque affectam; semper absque ullo medicinæ præsidio, angeli ductoris opera sanatam fuisse. Quæ ad vtrumque, Angeli nempe, & Dei genitricis simul auxilium apprimè pertineat, dabo narrationem aliam, certa totius Lusitaniæ traditione notissimã; & a rerum D. Dominici Ordinis Historiographo Ferdinãdo del Castillo memoriæ proditam, 1.*p. Hist. Gener. ordi. prædicator. lib.* 2.*c.* 72. *ut ex eo refert Alph. Villegas Flor. Sanct. p.3 uita.* 173. Boncela municipium Conimbricense est; ibi nobilib. parentib. natus quidã Ægidius. hic, vix dum adolescens, industria & fauore tres Canonicatus & Prioratum vnum adeptus, omni uitio diffluebat, nõ indoctus humaniorum litterarum, & philosophiæ, & medicinæ; cui, quam sibi opportuniorem ad nequitiam rebatur, totũ se dare, & Lutetiam eius addiscendæ causa cùm cogitaret, iter aggressus dæmonem obuium humana in specie habuit. Malus ille viæ comes, a noto sibi sed ignotus, paulatim uaria quærere. ut audiuit profectionis cõsilium, quin tu (inquit) me potius audis. scientiam indicabo, quæ & adeptu facilis, & usu præcipua ad dignitates voluptatesque; ipsius etiam, quã sitis, medicinæ summa perfectio est. Necromantiam dico. dixit & persuasit, abducit Aegidium, & adducit in vastum specum, propè Toletanam ciuitatem. ibi occurrere læti, & excepere uenientem uiri, dæmonesque humana effigie. itur in specum. exigitur nõ secreti tantum, sed & ligiæ fidei siue homagij perpetui Sacramentum. uolens adigitur, & scedula proprio consignata cruore, promissum cõfirmat. Septennio illic tetris artibus, & caliginosa scientia imbuitur. post Lutetiam profectus, miros breui inter Hippocratis sectatores progressus facit, & Doctoratus laureã adeptus: gliscebant enormia magis magisque peccata: ruebat de scelere in scelus; ambiguum erat, fama eruditionis, an nequitiæ infamia maior. Sed, ò Dei bonitatem; vi, quem lenitate nequiuerat, statuit trahere. Ecce tibi equitem hoplomachnm, lanceam uibrantem, & intentantem misero, irato vultu, minaci voce clamantem; *Vitam hanc moresque desere, ad frugem reuertere.* Subitus Aegidiũ terror occupauit, sed ueloci motu cum terrore institutum pristinum dis-

a lib.6.cap. 19.

plicere

placere desiit. ad volutabrum luti reuerso, post triduum idem ille eques iam terribilior nô solum minatur, eadem verba repetens de mutando vitæ instituto sed lanceam pectori infigit, & vulnus, etsi non graue, imponit. Fractus animo noster: *Dedo*, inquam, *me, faciam Domine quicquid iusseris*. Saulum diceres in terram deiectum. Statuit seriò, se totû Deo dicare, & quo intus impelli se sentiebat (vrgête, sic opinor, angelo custode, qui apparuerat) religiosæ alicuius instituto familiæ se addicere. Hoc animo Lusitaniã repetens, dum per Pallentiam iter habet, vbi tum Monachi Dominicani monasterium moliebantur; subit cupido cernendi operis. vidit viros sanctitate & eruditione claros, quosdã etiam viribus & ætate defectos, delicatè olim nutritos, calcem subigere, ligna dolare, lapides parare, & onera humeris portare; summa lętitia & alacritate. Optat se illis iungere, petit instanter admitti, impetrat. Tirocinio defungitur, magna spe Sãctitatis futuræ excitata post aliquot annos missus Santarenũ in Lusitaniam, ibi crescebat oratione, & victoria sui. Vnus angebat scrupulus, quòd penes dæmonem hæreret scedula illa obscæna, & intestabilis. igitur ardentius Reginæ cælorum se commendabat, mali huius remediũ aliquod postulabat, non sine lacrymarum imbre, & continuo suspiriorũ concentu. Quid neget misericordiæ Mater sic postulãti? Die quadã, cum in sacello templi prolixius oraret, apparuit illi dæmõ formidabili aspectu, deteriore vlulatu, conuiciũ facit, & præstitam fidê, acceptaque beneficia petulanter exprobrat. tandê post multa minaciter, & proteruè, & impotenter obiecta. *saxo* (inquit) *huius te monachismi, & violentia qua me tibi syngrapham hanc cogit restituere, nũquã satis pœniteat*. simul abijcit eũ ad pedes Aegidij, & videri desiit. Aegidius chartulã accipit, & lacerat minutim. Nec vanæ dæmonis minæ fuere. admirandis illũ modis plus septennio postea vexauit. mitto vexationes alias. assumebat monachi cuiusdã qui in eodem degebat monasterio similitudinê, & nihil non, quod excogitari inter domesticos posset, molestiæ Aegidio inferebat. patiebat hic, sed tandê dolens malitiam illã serpere; & fratrem, vt putabat, illum, Deũ sic semper offendere; rem defert priori, & petit alio mitti, causamque aperit. accersito fratre, deprehensus calũniator; & insolens ab aliis, solitus ab Aegidio vinci, desijt victori negotiũ facessere. Viuus tandem clarus multis non virtutibus tantum, raptibusque; sed & miraculis varijs, anno. 1265. mundo denascitur, vt cælo nascere-tur. sepultus Santareni, vt sanctus colit. Habetis & Deiparæ virginis vno in exemplo efficacissimum contra dæmones præsidium, & (quæ dixi alijs locis) præterea de scholis Magicis Hispaniæ, *a* de homagio præstando *b* & chirographo cruento, *c* de repræsentandis innoxijs, *d* de apparitione dæmonum & etiam angelorum. *e* Ioannes Molinetus *f* narrat Energumenarum illarum Quercetensiũ, de quibus egi non semel, possessores dæmones inter cetera quæstos; sibi à *Misericordia matre* manubias animarũ plurimas quot die eripi, nec non ab illo gigante pueri baiulo, & ab alia rotæ, & alia turris gestatrice. sic enim illos sagacitas *Maria Cristophori, Catharina, & Barbara* nominibus abstinentes, ad Ecclesiasticam picturam allusisse.

a li. 2. q. 1. supr.
b libr. 2. q. 4.
c li. 2. q 12. num. 5.
d libr. 2. q. 27. sect. 2.
e libr. 2. q. 26. sect. 3.
f Chr. Belgia anno 1490.

Quid verò prohibet me, PATRONAE virginis DEIPARAE memoriam & venerationê, alia quoque certissima narratione recolere, vt quã efficax semper eius inuocatio contra tartareã tyrannidem fuerit Lectores intelligant? Horatius Tursellinus Historiæ Lauretanæ scriptor, pari elegãtia, & fide, rê gestã proponit: *g* *alium porro iuuenem Lauretanæ virginis tutela seruauit, quem in præcipitem locum libido insana pronexerat. Hic, ut erat proiecta cupiditatis audaciaque, in vetitas se effuderat voluptates. Expugnato multarum matrũ familias pudore, immodico cuiusdam mulieris amore flagrabat: qua cũ nec prece, nec precio, nec vi, de loue potiri liceret; vltima experiri statuit. Igitur conciliatum magicis cãtionibus dæ-*

g libr. 4. et 33.

nem rogitat, vt se uoti cõpotem faciat, ad omnia se descendere paratum ostendens, si eo, quod expeteret, frueretur. Diaboli ergo iussu a Christo deficit: seque totum illi dedit, traditque. Super hæc omnia iurat conceptis ab illo verbis, & chirographo suam obstringit fidem: usque eo impuras mentes voluptatis amor excæcat. Cæterum, ut potius est, quod cupierat; fecit, vt fit, fastidium copia: & cælesti luce oborta, magnitudinem sceleris sui sera æstimatione perpendit. Ergo posteaquam animum curis anxium pœnitentia subijt, ad ueniæ spem erectus, cælestem opem spectare, Deum Deique parentem implorare cœpit. Inter hæc occurrit animo uirgo Lauretana, eiusque ædis Sacerdotes amplissima facinorum expiandorum authoritate prediti. Protinus Deo authore et duce Lauretum petit, haud dubius quin inibi esset tantis malis remedium inuenturus. Nec sua illum frustrata spes. Lauretum vt uenit, Sacerdotem idoneum nactus, rè omni exposita consulit, ecquæ sibi spes sit reliqua salutis. Ille primò sceleris atrocitate exterritus paulisper hæsit: deinde immanitate facinoris demonstrata; ita spem illi salutis ostendit, si precibus, ieiunijs, uoluntariaque corporis uexatione Deum placare penitus insistat. Cùm ille nihil omnino pœnarum recusaret; promisit Sacerdos si imperata fecisset, se faciles aures ei daturum; & tantum piaculum Deo propitio utique expiaturum. In digressu hominem monet, ut per triduum inedia, cilicio, flagris corpus affligeret, B. Virginis opem implorans: per eam a Deo ueniam exposcat: se eodem triduo rem diuinam pro ipsius incolumitate facturū. Et utrinque exstitit fides. Ita triduo extracto, sacerdos optimum ratus est ante absolutionem chyrographum à dæmone extorqueri, ne quid omninò iuris in illum haberet. Proinde hominem ab se dimittit monitum, ut angustissimū sacellum ingressus precibus lacrymisque Deiparam usque eo fatigaret, dum chyrographum a diabolo extortum reciperet. Morem gerit ille, suæ salutis, securitatisque auidus, haud dubia spe, id se deprecatione Deiparæ uirginis impetrare posse. Ergo prostrato ante Virginem corpore, lacrymans obnixè eam precatur, ut recepto illo nefario chyrographo, saluti incolumitatique suæ consultum uelit: ingenti miraculo cõpos uoti efficitur. Versiculos illos ex animo iterabat; MONSTRA TE ESSE MATREM. SVMAT PER TE PRECES, QVI PRO NOBIS NATVS, TVLIT ESSE TVVS. Talia precatus subito chyrographum in manus suas delapsum conspicit. Itaque uix sibimet ex inopinato gaudio credens; integrato fletu grates Virgini enixius agit. Inde sacello egressus, lętitia exultans ad Sacerdotem accurrit: receptum Deiparæ beneficio scriptum ostendit. Id erat tot tantisque in Christum, atque in ipsam quæ scripserat, diris & exsecrationibus refertum, ut facile appareret, a sempiterno humani generis hoste dictatum. Verumtamen tantum uinculum omni diabolica fraude potentior uis diuina dissoluit; ita deuotum illud inferis caput, Deiparæ benignitate asseritur in libertatem filiorum Dei: ne quisquam omnino, quamuis facinorosus ac perditus, si modò ipse perire nollit, de sua salute desperet, neutiquam in dubium ueniat Dei clementia, quæ ultrò MATREM suam reis PATRONAM dederit ad salutem. Hoc exemplum gratius futurum spero, eò quòd simul praxim quandam iuxta tutam & facilem Confessarijs, pœnitentibusque proponat; cuius normam ductumque in similibus admodum perplexis consultationibus imitari possint: quod libri huius sexti institutum vel maximè flagitabat, a me non præteriri. Alia duo valdè illustria refert Cæsar. miraculor. libr. sexto capitul. 26. & 27. ex quibus quam efficax contra dæmonum præstigias remedium sit, nominis MARIAE deuota cum fide pronunciatio, clarissimè uidetur. Alia suggerit Historia miraculorum B. Virginis montis serrati, in qua multi traduntur dæmonum tyrannide, quibus se deuouerant, consecratæ B. Virgini, & eius imagine insignitæ candelæ partim solo aspectu, *ut narratam Mirac.* 150. *fol.* 138. partim contactu, *vt miraculo* 172. *fol.* 147. *& miraculo* 237. *fol.* 215. partim sola inuocatione S. nominis & petitione auxilii, ut *miraculo.* 45. *fol.* 60. partim promissa ad hanc ædem sacram peregrinatione, ut miraculo 289. *folio* 256. liberati. sed claudat hunc §. sanctus uir, & bonus poeta Prudentius de sacratissimæ Dei genitricis contra dæmonas potestate agens; Cathemer. hymn. 3.

Au-

Auctor & ipse doli coluber
Plectitur improbus, ut mulier
Colla trilinguia calce terat:
Sic coluber muliebre solum
Suspicit, atque virum mulier.
Ecce venit noua progenies,
Aethere proditus alter homo,
Non luteus, velut ille prior:
Sed Deus ipse gerens hominem,
Corporeisque carens vitijs.
Fit caro viuida sermo Patris:
Numine quem rutilante grauis
Non thalamo, neque iure tori,
Nec genialibus illecebris,
Intemerata puella parit.
Hoc odium vetus illud erat,
Hoc erat aspidis atque hominis
Digladiabile dissidium,
Quod modò cernua femineis
Vipera proteritur pedibus.
Edere namque Deum merita
Omnia virgo venena domat:
Tractibus anguis inexplicitis
Virus inerme piger reuomit
Gramine concolor in viridi.
Quæ feritas modò non trepidat
Territa de grege candidulo?
Impauidas lupus inter oues
Tristis obambulat, & rabidum
Sanguinis immemor os cohibet.
Agnus enim vice mirifica
Ecce leonibus imperitat,
Exagitansque truces aquilas
Per vaga nubila, perque notos
Sidere lapsa columba fugat.
Tu mihi Christi columba potis,
Sanguine pasta cui cedit auis;
Tu niueus per ouile tuum
Agnus hiare lupum prohibes,
Sub iuga tigridis ora premens.

SEPTIMVM, est *signaculum Sanctæ crucis*; de cuius præconijs liber esset solidus contexendus ex Sanctorum Patrum scriptis, & rerum gestarum exẽplis. *Vide D. Cyprianum serm. de passione Christi, Origenem lib. 3. in Iob, Lactant. li. 4. cap. 24. D. Antonium, apud Athanasium, ipsum D. Athanasium de Incarnat. verbi: (vt ait:* signum crucis tollit omnem Magiam.*) D. Greg. Nazianz. orat. 1. in Iulian. & ad Nemesium. D. Chrysost. hom. 8. in epist. ad Coloss. & homil. 50. in Matthæ. D. Cyrill. Catech. 4. de ascens. Nissenum in vita Taumaturgi. Hieronymum in vita S. Hilarionis. Augustinum lib. 2. de symbolo ad Catechum. & sermo. 81. de temp. Theodoretum in vita Macedonij, & lib. 3. hist. c. 3 & lib. 5. ca. 21. D. Gregor. lib. 2. Dialog. cap. 10. Ioann. Diaconum lib. 2. vita D. Greg. c. vlt. Thomã Cantiprat. lib. 2. cap. 57. a part. 34.* apud quos exstant memoria dignissimæ de hac re historiæ; nec minus illustres aliæ, vna de incendio sæuissimo quod Rhemis Diabolus excitarat, & S. Remigius signo crucis exstinxit, habet Hincmarus *in eius vita.* aliud de B. Vedasto qui crucis signo maleficium aliud aboleuit, teste Albino Flacco historico vitæ eius; eodem dæmonibus præualuit signo D. Auxentius, teste Metaphraste: vt & S. Albinus teste Fortunato, & S. Suibertus teste Marcellino; & B. Caluppanus, teste D. Gregorio Turonẽsi, qui memoria dignum rem narrat, *a* vt & de S. Niceta Theocteristus eius discipulus apud Metaphrastem in Aprili; & de B. Vincentio Ferrerio Rauzanus; *b* & de Eutychio Patriarcha Eustathius eius discipulus: qui & signum crucis vocat *telum dæmonib. formidabile:* hoc signo Macarius Patriarcha Antiochenus in Bauaria morbos pepulit, Mechliniæ incendium exstinxit, Tornaci seditionem compescuit, ut tradidit Anonymus, *in eius vita*, qui ante quingentos annos scripsit. benedictione huius signi Theodorus archymandrita veneficiũ Theodori Magi vitauit, sæpè dæmones expulit, solitas frugum calamitates auertit, & dæmones certis locis includebat, & signo crucis locum obsignabat, ne cui nocere possent, teste Georgio eius discipulo. Eodẽ gladio vtebatur B. Godefrid. teste Nicolao eius æquali, *capi. 13. eius vita*, & S. Portianus, teste Greg. Turonico *de vita Patrum c. 5.* & S. Maximus Rhegiensis, teste Dinamio Patricio (*apud Sur in Nouembri*) qui & miras dæmonum præstigias, & unico hoc telo partam narrat victoriam. Docebat hoc S. Eligius Nouiomensis suos his verbis; *Christiano nec auguria, nec alia quælibet figmenta possunt officere: quia vbi signũ crucis cum timore & fide Dei præcesserit, nihil*

a *in vita Caluppani apud Surium to. 2.*

b *lib. 1. eius vita c. 10. et lib. 2. c. 7.*

& stupens loquentis habitum, corpusque totũ lustraret luminibus, sumpto animo. Quod, si tibi ea est virtus, effare, quæ me angit molestia? si quid fortasse tu plus scis de rebus meis quàm ego ipse. Cui ille: Votum Societatis Iesuitarum · hic stimulus cor vellicat, hoc te quietum esse non sinit. Sed tu alias res agas necesse est: ad illam tibi aditus nõ patebit: me uide. Suspicatus alter, ne aliqua ratione inaudisset à nostris. Non certum satis notum illud fecerim, necne: sed ut ita sis, si certum est Patribus me excludere, non abijciam animũ, nec me discruciabo: neque enim una est tantùm piè ac sanctè Deo inseruiendi via. Rectè istud quidem, ait eques, mitte illam de pectore curam: est tibi ea indoles ingenij, is trũcus corporis, & hæc, super his ea, voluntas: ut uel in ista qua nunc uteris ratione uita, possis innocentiam tueri, quod si me audis, aliam terram vide, vbi Deo viuas & tibi, Arona relicta. iã me sequere, nec temerè erit consultum rationibus tuis: optima apud me eris conditione non lacto inanibus promissis. huc respice. hæc cùm diceret, crumenam prægrandem manu percutiebat crepantem argento. egit gratias sacerdos non possum ad præsens uti liberalitate tua, ut fidem meam præstem Ecclesiæ Aronensi. & subitò interfatus eques, quæ ista hæc fides, sine publica ulla sponsione aut chirographo? Ante. LIII æris libra (neque enim plures accepisti) addictum habebunt Assentiebatur hæc audiens non sine admiratione: sed coniectura ducebatur ad suspicãdum, ad illius aures permanasse omnia ab aliquo Aronensi. Tum paullo fidentior, Tu uero quo iter intendis? ubi habes? Pallantiæ respondit (nomen est oppidi ad Lacum Verbanum) & qui ad nos appellat linter meus est ad uicinalẽ usum paratus. agebatur ab uno atq; altero remige, utroque pullato. aspicit sacerdos, & miratur non antea uisum. Nunc, si accipis conditionem, Pallantiæ mecum eris quamdiu uoles. si stat religiosam uitã cõplecti, ut in unã admittaris insignem & Sanctitate præstantem, curabo. Laudo egregiam humanitatẽm tuam, qua spontè uteris in hominẽ ignotũ: sed habeo causas remittendi. Hac sermonum uice cùm paullùm subsistere cogeretur Sacerdos. Præi, Domine, inquit. post paulò sequar, nec aliter fecit ac dixit. Tum salutare crucis signũ in frõte exprimens, atque in loco cordis, & pensilem coronam baccis consertam sacris, queis preces numerantur, manu prehendens præcedentem *subsequitur*. desiere ad crucem subitò apparere, eques, famuli, cymba remigesque. Quis non miretur tot contortuplicatas colubri tortuosi fraudes, vnico Sanctæ crucis signo nebulæ instar dissipatas? Et si non sis (Lector) præoccupatus aut mente vana, nihil dubito, quin Vvieri impudentiam, virulento & tortuoso sermone conantis eleuare, quam ipsemet prodiderat narrationem, sis vehementer detestaturus. Illud quoque velim notes, & in memoriæ sinum recondas, quod B. Fortunatus disertè prodidit, aliquando Sãctos hisce diuinis remedijs quædam alia adhibuisse, dicis tantum causa: ut miraculorum gratiam, hoc quasi naturalis remedij velamento (quæ illorum erat humilitas) obumbrarent, & humanam laudem effugerent vt de B. Radegunde Regina idem prodidit, eam crucis signo folium pãpini addere consueuisse. *a*

Octauum præbent *Sanctorum* qui in cælis beatitudine perfruuntur æterna *reliquiæ*: de quibus illud, ut in cælis sic in terris uerum, *Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum*. fremant ut lubet Vigilãtiani nostri, in eorum illos Principe D. Hierõymus iam iugulauit. damnauit eos Nazianzenus, damnauit Chrysostomus, dãnauit Ambrosius: dãnant Ecclesiastici Annales, damnant gesta Sanctorum omnium; damnat, quæ errare nõ potest in fidei rebus, Ecclesia Catholica. *b* de innumeris pauca memorabo. Quotannis ad D. Philippi Apostoli sepulcrum in Sicilia plurimos energumenos liberari; adeò ut anno 1541. plusquã ducentæ feminæ huiusmodi fuerint numeratæ, auctorẽ habeo Thomam Fasellum *lib. 10. de rebus Siculis c. 2*. idem cernimus in Brabantiæ Gela, ad S. Dympnæ sepulcrum; in Flandriæ Rothnaco, ad reliquias S. Hermetis. scribit Turonensis puerum ægrotum, cùm hariolo traditus fuisset sanandus incantationibus, sortibus, ligaturis; pro vita morti mãcipatum: alium eadem lue laborantẽ, sumptis de sepulcro S. Martini pulueribus sanitati restitutum. *d. c. 45*. idem

narrat,

a Fortunat. li. 1. uita S. Radegund.
b D. Hierony. contra Vigilantiũ

D. Naz. orat. de B. Cyprĩ. circa fin. D. Chrysõ. in orat. contra Gentiles de sancto Babyla, et homil. 26. in 2. ad Corin. Ambros. ser. 77. et 91. Rufin. li. 2. hist. c. 25. Socrat. lib. 3. c. 16. Euagr. li. 1. c. 18. Sozom. lib. 7. c. 26. Nicepho. li. 10. c. 8. Grego. Turonẽ. li. 1. de glor. mart. c. 45. plures alios citat ex nostris Io. Gibonus erudita Disputat de Sanctis à nu. 319. excusa Treuiris: & Bosius lib. 15. de signis Ecclesiæ ca. 7. 11. & 12. & Thyr. p: 3. de dæmonia c. 43. & adhuc accuratius p. 3. de locis infestis. ca 67. Hi multos citant, quibus addo Theofri. Abba. ser. de veneratione sãctorũ, & ser. de Sanctorũ reliquijs.

narrat, Iustinum magicis præstigijs ac laruis mirè infestatum, supposuisse capiti frenum Cōstantini, in quo claui Dominici vnius virtus intexta, & tertia vexationis nocte quietem recepisse. *de gloria Mart. libr. 1. cap. 6.* Georgius Monachus scribit oleo sanctarū reliquiarum, addito ieiunio & oratione, multos dæmoniacos à B. Auxentio sanatos. Hanc virtutem sepulchro S. Hereberti Coloniēsis Episcopi, tribuit etiam Rupertus Tuitiens. *ca. vlt. eius vitæ*; de sepulcro Lutgeri Monasteriensis Episcop. referunt Monachi VVerdenenses *libr. 3. vita eius c. 6.* de lipsanis capillorum S. Vincentij Ferrerij Petrus Rauzanus, *li. 4. vita illius ca. vlt.* de S. Guthlaci zona Felix Crolandiensis *in eius vita*; de S. Richarij corpore Albinus Flaccus, *in eius vita*. Apud Cappenburgum quidam multas malignorum dæmonū infestationes patiebatur; vt adijt sepulcrum B. Godefridi omnia dæmonum phantasma ta euanuerunt. *a* Merito itaque S. Bano Misnensis Episc. toto uitæ suæ tempore religiosè reliquias sanctorū colens, eas tanquā cælestem quendā thesaurū venerabatur. *b* Meritò B. Ioā. Damascenus sanctorum reliquias vocauit, *fontes salutiferos, ex quibus plurima ad nos beneficia manant, suauissimūq; unguentum profluit.* *c* Meritò tot olim & hodie ad eorū sepulchra institutæ fuerūt peregrinationes, et suspensæ tot corollæ, atq; anathemata. Cauendum dumtaxat, ne quas in hoc cultu Sāctissimo superstitiosas cærimonias misceamus vt monet Siluest. *verbo reliquiæ.* Sanctis enim odiosa superstitio, grata religio Testata id fuit B. Glyceria martyr, ex cuius corporeis exuuijs vnguentū sua uissimum, & saluberrimum morbis omnibus medicamentum fluere solebat: quadam uerò die, cùm Episcopus Perinthi inscienter argenteum quoddam Vasculum emisset, quod Magicis ministerijs impensum fuerat, continuò desijt sacri fluor vnguenti. *Re nona perculsus Antistes ad preces confugit, diuinoque impulsus spiritu uas nouum amouit, & antiquum reposuit, ac protinùs unguentum sicuti prius scaturire cœpit. Quocirca rem diligentius inquirens, comperit uas illud nefandis rebus seruijsse, quod simul atque ad Imperatoris aures peruenit, habita quæstione, tanti criminis reum, uti par erat, supplicio affici iussit.* Narratur à Nicephoro libro 18. *cap. 32.*

a *Surius tomo. 7. ex Anonymo coætaneo S. Godefri.*
b *Emserus c. 25. eius vitæ.*
c *li. 4. de orthod. fid. ca. 1.*

NONVM, in Ecclesia quoque vetustissimum, & miræ efficacitatis est, *aqua benedictione sacra & sollemni ritu ad id instituta*; eaq; duplex, una baptismalis in vigilia Paschæ & Pētecostes cō secrari solita, quæ iure Canonico cō probatur *d* altera lustralis, singulis Dominicis initiò primi sacri cōsecrā ta, nominatim ad dæmonis impetū reprimendū, & alia pericula auerruncā da; iam in usu ante Alexandri primi tempora, & semper à Catholicis omnibus, magno cum fructu, retenta honorataque. *e* Meminit *in vita D. Gregorij Magni* Ioannes Diacanus monasterij, per eius aspersionem, à dæmonibus liberati: hodie miraculum istud apud Indos sæpè renouatur. *f*. Plura referunt alij exempla. de Iosepho quodam Epiphanius scribit, cùm ad huc ille Iudæus esset, insanum quendam ab eo per aquam cruce signatam, sanitati restitutū: de femina, quæ magicis præstigijs in equam transformata putabatur Palladius testatur, cū B. Macarius aquā benedixisset, superque caput eius precatus fudisset, fecisse: vt, quod erat, omnibus vidētibus femina uideretur. *g* Apud Theodoretū Marcellus Episcopus Iouis Apamini fanū cū dirueret, atrum dæmonis spectrum flammę uim ne materiam lignea depasceretur, impedire cernens aquā signaculo crucis muniuit (*h. benedixit*;) & ea iussit flammam aspergi, contactum non ferens improbus ille aufugit, & aqua quasi oleo excitatus ignis, momento temporis fanum consumpsit. B. Theodorus Archimandrita noxas omnes aqua benedicta solebat repellere: etiam morbos à dæmonijs illatos, vt *à Pheutino illo apud Tantum diam: qui obuius dæmoni in forma canis solo illius hiatu in grauissimam ægritudinem inciderat: ut à Theodori cuiusdam tribuni domo: in qua homines & animantia omnia à dæmonibus cruciabantur: & cum domestici*

d *c. in Sabbato, & ca. nec quenquam. de consecr. d. 4*
e *Alex. I. ep. 1. Concil. Nannetens. cap. 5. Rheginolibr. 1. de discipl. Ecclesi. cap. 210.*
f *li. 2. epist. de reb. Iapō. ep. 1.*
g *Epiphan. heres. 30. Pallad. Lausiac. c. 19. Theodoret. lib. 5. hist. cap. 21.*

aut

aut trāderēt, aut cenarēt, lapides super mēsas iaciebātur. Ex quo magnus omnes terror inuadebat, & mulierū tela rūpebantur, & tāta serpētum & muriū multitudo domū occupabat: ut præ formidine in eā ingredi nemo auderet. Domum igitur Dei seruus ingressus, totam noctem psallendo & Deum obsecrando traduxit: & aqua, cui benedixerat, totam domum aspergens, eam à spiritibus immundis liberauit. Hactenus Georgius presbyter sæpius iā citatus. Idē postea hoc quoq; recenset illustre miraculum; *Apotomensis uici incola bouem occiderunt, ut carnibus eius uescerentur. Contigit autem ut omnes, qui ex illis carnibus comederant, in morbum inciderent, & iacerent ut mortui. & quicquid carnis reliquum fuit, nigrum euasit ac fœtidum. Qui igitur ex carne illa non gustarāt, id, quod acciderat, uiro sancto nuntiauerunt. Qui respondit, exitium istud à phalāge dæmonum, qui per lebetes pertransierāt, prouenisse. Et cum eo tempore non posset cum illis discedere, benedixit aquæ, quam per unum è fratribus misit, ut periclitantes conspergeret, eisque bibendam propinaret. Quo facto, cuncti tanquam è somno surrexerunt, præter unum, qui mortuus est. Ioannes enim procurator, cuius fratri ea calamitas contigerat, nō exspectans uiri sancti benedictionem, accurrit ad mulierem ueneficam, & dum eius incantationes adhiberet fratri, ille animā egit.* S. Huberti Episcop. Leodiensis, veri dæmonomastygis, habitaculum multiplices catervæ dæmonum inuaserant: id animaduertens uir Dei, puero dixit; *Vade, aqua quæ Sacerdotali cōsecratione sale admixto benedicta, & ad effugadam inimici nequitiā orationis virtute impregnata est, liquorque olei itidem (en chrisma) Apostolica auctoritate benedictus, huc deferatur: quorum aspergine atque litura, mox ita effugabuntur hinc inimici virulenta phantasmata, ut amplius sua non audeat inferre machinamenta.* Hactenus Anonymus D. Huberti discipulus vel familiaris scriptor uitæ illius. S. Eligius Nouiomensis Episcopus, quinquaginta amplius energumeno simul, porrecta eis aqua benedicta liberauit, vt refert æqualis eius S. Audoenus *a* Sed & S. Laurentius Dunelmēsis in Britānia, & S. Annon Archiepiscopus in Germania, et S. Maclouius in Gallijs, alijque duo apud Petrū Cluniacensem, sæpè dæmones hoc rore fugauerunt. *b* nonnè cōtumaciores dæmone Germani, Galli, Britanni Caluinistæ; qui tā sacram vndam, vt hydrophobi atque lymphatici auersātur? horū vnus è numero Vvierus scribere fuit ausus, in Græcorū Ecclesia hanc aquæ benedictionē, vt superstitiosam damnari. quæro in qua? nō veteri. quomodo Theodorus, Theodoretus, Palladius approbarent? Agnoscit aquæ bñdictionē D. Dionysius Areopagit. *c. 2. de Eccles. hierarch.* & in Scholijs ad eū agnoscit Pachymer. *fol.* 128. An ergo in adhuc recentiore Schysmatica? nihil miror hæreticotales placuisse duces. Sed accedāt & certæ fidei quædam narrationes. *Rigæ anno 1583. Ruthenus quidam, cum sæpius moneretur, ut cum Ecclesia Romana rediret in gratiam, semper autem obsurdesceret sine pœnitentia decessit. Ex eo die varia se in eius domib. spectra domesticis offerebant. assidentibus auferebantur mensæ, nemine comparente: cubiculorum fores, non modo pessulis verum etiā sera pensili obfirmata, totæ cardinibus euerrebantur. è summis ædibus lapides ingentes iaciebantur pice fœdati, quos se tractasse perhibet Sacerdos è nostris: quidam autem Polonus, quem pater idem se uidisse affirmat adeò grauiter est uulneratus in uertice, ut dies aliquot iacuerit semimortuus. in eadem domo cum multum straminis esset, id totum in minutissimas partes comminutum est. Denique hæc & id genus alia cernebantur plena terroris: quæ nō obscurè quantum sibi ius in ijs ædibus sumpsisset Satanas, indicabant. ingressus in eas is, quem dixi, Sacerdos cum comite altero aqua benedicta thureque adhibitis expiauit; quo exorcismo omnis tumultus dæmonum conquieuit, id quod multis deinde gratijs aditum Domini testati sunt. ita litteræ Collegij Rigensis illius anni.*

In Mexicana prouincia sedes etiā Pascuaræ Societas nostra posuit, ibi circa annum 1587. (*ut litteris prouinciæ illius accepimus*) erat *Inda fœmina puer, quem cunctis noctibus cum cubaret, eripi sibi à latere sentiebat; deinde reponi, quò raperetur ignara, ipse puer interea uitali spiritu in dies egesto lenta tabe properabat ad finem. huic puero salutare fuit in ædem sacram deduci, & lustrali aqua, ad-*

hibitis

a *li. 2. uita S. Eligij. c.* 20.

b *uide Surium in uitis borum Sanctorum. & Cluniacens. li. 1. c. 7. & 14. & plura recensentem de ui aquæ benedictæ Gretzerum li. 4. de Cruce c.* 36.

bibitis comprecationibus sacris, adspergi.

Sequenti anno octuagesimo octauo *Viro cuidam Treuiris mulier rustica nescio quid ouorum offerebat, excepit pileo pedissequus, mox pileum ouis expositis imponit capiti, & statim usqueadeò uexari capit dolore, ut penè desiperet. confugit nesciens quid ageret in ædem sacram, incensum caput immergit in uas promptum aquæ lustralis, conualescit: maga comprehensa in quæstione dixit, oua sic fuisse uenenata, ut gustantibus interitum, extuberationem tangentibus essent paritura. Littera Treuirenses anni* 1588.

Mussiponti anno 1593. *Virgo ætate prouectior, tot incita furijs, ut obsessa diceretur, recitatis à Sacerdote nostro Litanijs; infecta altera maleficijs, epota salutari aqua; alia uexata à maligno spiritu, appensa ad collum sacra cera cælestis agni, ad se redierre, mox & confessa decessere è uita, cum essent precibus intenta. Sic Littera Prouinc. Franciæ illius anni.*

Franciscus Lopezius Gomara quoque testatur dæmonum ludibria & apparitiones apud Indos tribus potissimùm remedijs discuti & depelli solita efficacissimè; Venerabilis Sacramenti Eucharistiæ præsentia, Crucifixi imaginibus illatis, & aquæ benedictæ aspersione. idque non semel ipsos cacodæmones Indis confessos. *lege Hist. Mexicana cap.* 235.

DECIMVM exhibent remedium res aliæ Catholico ritu solitæ benedici ad hunc effectum, ut cereæ formæ orbiculares *Agnos Dei* vocamus; propter agnum vna in facie impressum; de quorum effectibus liber exstat Vincētij Bonardi. multa quoq; Petrus Matthæus in 7. Decretal. cùm consecrantur à Pontifice Maximo, postulat ille à Deo, ut deuote gestantibus Deus tribuat, quæ breuiter his versibus cōplexus fuit Frusius noster;

Postulat in primis sacrati aspectus ut agni
Agnum ad cælestem cōcita corda leuet;
Vtque salutifera memores uitaque, necisq;
Criminis & uitii noxia uincla terant.
Hostis ut insidias Stygij, ac certamina uincant,
Decipulas mundi, carnis & illecebras,
Corpereos nobis morbos, casusque repelli,
Præsertim horriferos, mortificosq; petit.

Item *grana benedicta, ceres benedicti, sal benedictum, & panis benedictus.* Inter quæ panis benedictio tum ob antiquitatem, tū ob crebra miracula, celeberrima sanè videtur. Etenim & meminit illius nō uno loco C. Paullinus in Epistolis: *a* & eo vsi contra dæmones varij Sancti viri, vt B. Elphegus Cantuariensis in Danis sanandis (*auctor Osbernus in eius uita*) & S. Vuolphelmus Abbas in morbidæ feminæ curatione (*auctor Conradus eius discipulus in uita S. Vuolphelmi*) & B. Hildegardis, cū improbo amore nobilem puellā Treuirensem liberauit. *Theodoricus Abbas l. 3. de uita S. Hildegardis c. 9.* & S. Marcellus Abbas Eugenij cuiusdam ex ipso mortis limine in uitam reduxit, vt narrat mense Decēbr. Metaphrastes. Sed ista satis multa pijs impijs nihil satis, ut credant: quiduis plus satis, ut nause et *Lege si lubet, Gretzerum li. 3. de S. cruce c.* 37. Accipite & ista ex Epistolari Historia paucis nota; *Drepani fuit anno 1585. paterfamilias quidā, cuius in ædibus, uaria dicebātur aliquot iā mēses ex occulto uoces existere. familiaris is erat dæmon, qui uarijs modis conabatur hominibus illudere. iaciebat saxa pregrandia, nullius tamen capitis detrimento: uasa quoque domestica altè iaculans, non frangebat. eūq; in his tectis fidibus caneret adolescens, dæmon, cunctis audientibus, la sciuis cantibus prosequebatur testudinis sonū aperteq; dæmonē se esse iactabat. cumq; adiū Dominus una cum coniuge quoddam in oppidum, ad sua negotia discederet, comitē sesē dæmon adiunxit: cūm autem ille madefactus aqua pluuia rediret, nequam spiritus anteuertit, sublatisq; de uia clamoribus, præmonere domesticos capit, ignem ut exstruerent, herum iam esse in ianuis, totum imbribus madefactum. Verū cùm ita se illudi Dominus adiūum intelligeret, minitatus est dæmoni adductūrum se patrem de Societate; qui è suis eum sedibus exturbaret. ille uerò, ne id faceret clamitare, minitarique inimicitias & odiū, & quamdiu Pater in ijsdem ædibus versaretur fore, ut sese conderet & occuleret. Venit tamē herus ad patrem, & rem illi narrat ex ordine domum etiam mutat, & se illis molestijs liberet obtestatur. Pater, ne imperita multitudo elata cupiditate uidendi, id quod fore uidebatur, accurrer, & ad eū sibi proficiscen dum non censuit.*

a vide Stepha. Duranti lib. 2. de ritibus Eccles. Cath. cap. 58.

censuit: tantum monuit ut ipse, & tota eius familia, ablutis generali cōfessione peccatis, cælesti pane se confirmarent, caverentq; ne quis aut ex domesticis, aut ex externis, sermonem cum hoste misceret: neuè ex eo, ut antea fecerant, occulta perquirerent; riderent potiùs, quæ ab eo dicerētur, & ut orta ex mendacij patre planè contemnerent. Illi cùm se facturos recepissent omnia, dedit eis pater ex consecrata cera agni cælestis simulacrū; quod filiæ ceruicibus, ut quæ omniū maximè à dæmone uexabatur, insererent. Hic terrere dæmon capit clamoribus filiam, minitarique ni ceram illam abijceret, fore ut ei obtorto collo animam eriperet. Sed illi patris monita & consilia secuti; cùm loquenti responsa non redderent, sesequę inuicem contra hostem Sacramentorum telis armarent, facilè se ab eius insidijs molestijsque tutati sunt.

In Treuirensi ditione hoc ipso tempore, vt sunt plurimæ illic sagæ; quędā puerum octo circiter annos natum, suis præstigijs ac carminibus circūuentū, in eas sedes solita erat abducere, vbi per licentiam noctis ac tenebrarum nefarijs lusibus indulgerent, hic sua quoque partes puero dabantur, ut dum illa choreas cōsertis manibus inter se duceret, is earum saltationē tympano prosequeretur. nec modo ludorum erat chorique spectator, sed sæpè etiam præstigiarum quibus illæ humanis corporibus uitisque nocent. Hunc Archiepiscopus deductum in aulam custodiri iussit, ut Catechismo, cuius erat planè rudis, imbueretur: cui cum sacerdos noster effigiem cælestis agni de ceruicibus suspendisset, noctu adfuit dæmō grauiterq; puerum increpans, quòd tam facilè se decipi passus esset, iussit ceram illā, ni uapulare uellet, abijcere: territus puer imperata fecit, continuoque dæmon, eo quod iam metuebat amoto, ad muros urbis eum abripit, nigroque imposítum hirco, ad impurissimas sagarum regiones momento transfert. Qui cùm aliquamdiu inter ueneficas latitasset, restituitur iterum in Palatium, fracta implicitaque nodis resticula, unde cera illa pendebat. Is puer Archiepiscopi & Ciuitatis petitione in Collegio nostro inclusus seruatusq; donec doceretur quę ad disciplinā Christianam necessaria, vt cū postea redisset in aulam, Sacramentis religiosè munitus à dæmonū laqueis eriperetur. quod & deniq; factum. etsi postea relapsum criminis post aliquot annos pęnas dedisse debitas inaudiui.

Anno subsequente in eadem ditione fuit adolescēs rusticus, sed peracri ingenio intra quintum decimum annum. Hic non semel accesserat ad feralem locum vbi permisti feminis mares, & ætatis teneræ maioribus dæmone magistro epulabantur, noctis licentia discrimine pudoris exstincto. ipse tamen nondum Deo Deiparaque renunciarat, execrandas nondum precationes fecerat dæmone præeunte. Felis tantùm cerebrum cùm sumpsisset in cibum, decrescente luna sentiebat sibi mentem imminui. Vbi Treuirensem ingressus est vrbem, quam nunquā antea uiderat; eò nimirum ducente ad supplicium, qui duxerat ad maleficium; uti fanaticus deductus est in ædes Principis, ut, seorsim ab alijs certa in domus parte curatus à nostris, dæmonem excuteret. Sed cùm ei nulla à dæmone nocte daretur quies: coniuratisque à quibus diuerberabatur, vel cerea effigie sacri agni, quam ad collū habebat, auulsa; Archiepiscopo placuit mitti in Collegium Societatis. nec hic quidem fuit misero pax, nisi solemni ritu cubiculo expiato, pretium erit quadam ex ijs memorare, quæ ab ipso narrabantur. ita enim ipsimet Antistiti ille: cùm exerceretur nostra comessatio, fuit unus è tua cohorte, qui gloriatus est quadā nocte (indicabat enim eam quæ fuisset) dormienti tibi potionem pestiferam ingessisse, reperto ad te aditu ex occasione agni Dei, quem iturus cubitum reliqueras imprudenter in mensa, quod si paullo capacior fuisset calix, mortē non effugisses. Certè ipse Archiepiscopus dixit, se post illam noctem ita infirma fuisse valetudine, ut per aliquot dies decumbere cogeretur. Cùm hæc dicens in magna corona nobiliū nō faceret fidē; ad Præfectum Vrbis, quin & te, inquit, nostræ Lamiæ bis inuaserunt, sed ab ea pixidula quam fers continenter, vbi sunt imagines binæ, & nescio quid consecratum (agnū Dei intelligebat) sunt à conatu repulsæ. de harum gestatione rerum confessus est præfectus.

Alius à dæmone obsessus, canem magis ringendo & latrando, quam ratiocinando & loquendo hominem, se esse ostendebat: hic à Burgundia vsque ad nos adductus, viqua summa compulsus in templum; non priùs desiit canem agere, quam agnus Dei in collum insertus est: tum demum obmutuit, & humanitati redditus, salutari animum confessione purgauit, idem amuletum alteri fuit eodem

dem morbo laboranti.] *Ex litteris Germaniæ superioris, collegij Friburgensis.* Anno 1590. ex eadem Prouincia in hæc verba Oenipontani; *vt grauitati morborum medicamentorum respondet vtilitas, terriculis diaboli opponitur multis in locis* sacrarum planguncularum *vsus, ex eo genere nonnulla ponentur. Affirmabat se quidam inferis destinatum ob scelera commissa, furijsque agitatus inuocabat dæmonem subinde, quem & adesse monstrabat, pauentibus alijs, indiciis intentu: hunc persanauit vnus è nostris mollibus primò delinitum verbis, mox etiam ad confessionem adductum; donata, quam piè demitteret in pectus,* bulla agni cælestis. *Corpus quidam animamque diro animarum prædoni deuouerat tempore præstituto: hora ferè instante, (vt sæpè praua consilia, & nimiùm calida reputantur post factum) mæstus atque anxius adit sacerdotem: eum dum consulit trementibus labris, oberrantibus oculis, repentino pauore; Opem, exclamat, infelici, opem quin tu expedis, pater, auxiliare aliquod sacrum. Quærenti nostro, ecquid noui? Astat, inquit, ante ostium hostis, operiens abeuntem & hostili vultu minitans raptum ex condicto. ergo huic quoque simile remedium allatum est. Neque hæc sunt fama incognita. Rusticus cùm inaudisset Oenoponti agere viros; qui veneficia & præstigias cerijs medicaminibus abigerent, in collegium venit, medicinam (hoc verbo vtebatur) petens aduersus diabolum, interrogatus quid intelligeret nomine medicinæ: haud scio, respondit: nihil enim præter auditum habeo, sed istud quidquid est, quod diabolum fuget. Data igitur particula cerea, quam salutarem sensit adeò, vt paullo post vni è nostris per ipsius oppidum iter facienti, cum propterea obsideretur à pluribus, septuaginta ampliùs fuerint dispertienda.*]

Tum etiam è Turonensi collegio perscriptum: *Puella recens nuptui collocata, post horarum trium irritam luctam cum horrendo spectro, sono vocis motuque corporis energumenam referebat: mox breui gestatione sacrata agni imaginis, quam à nobis acceperat, est in pristinum restituta.*

Sub idẽ tempus Auenioni mulier maligno vexata spiritu, *cui suaserat vnus è nostris vt conueniret sacerdotem (date interea parentibus cælesti agno, quem ignaræ insuerunt in vestem) cum consilium obliuiscitur, aut differt; à quatuor quasi felibus per fenestram raptata est supra domesticum tectum: mox audiuit humana voce minantem præcipitium, nisi ceream imaginem abijceret, quam in veste habebat. Intellexit illa quid esset, & agnouit suasores mali, ergo magno animo negauit facturam, statimque conuersa ad preces, relicta est (vt eam inuenit maritus excitatus clamoribus) de tecto suspensa.*]

Anno 1590. Treuiris *acceptam adolescens iniuriam, cum insigni rerum iactura, à quibus minimè debebat, ferebat iniquiùs quã Christianum deceret: ita dolore atrox & mœroris immodicus, cùm sub crepusculum solus obambulat, dæmonem haut occasionum ignarum, aut segnem, obuium habuit, effigie viri nobilis, atro colore: exhorruit primùm, sed salus dicta timorem dempsit. Quærenti causam tristitiæ, respondet quod erat: tum dæmon præcisam omnem spem recipiendæ pecuniæ per ualidiorum potentiam interuersa: prænse sequatur: compensaturum omnia lem negotio: Cui adolescens. A notis mihi & ab amicis imponitur, & habebo fidem ignoto, & quẽ nunc primùm adspexi? bene Deus. Hoc extremo dicto uelut fulminatum monstrum hominis in auram cessit. postridie eadem hora idem agitanti, offert se mulier amœna cultu, erat breue spacium secreti recessus: abnegat iuuenis: instantem repellit: Exin suadet illa, proferat è cubiculo gladiũ, & in aduersum parietem impingat: recusat principio: demùm, ne scius quid ageret (aut cura abstulerat mentem) morem gerit: inter feriendum parietem, Deus bene uertat, exclamat: hoc quoque secundum fulmen dæmonem abegit. Rediyt & tertiò (hærebat enim adhuc infixa animo solicitudo, & pellax non deserebat) mulierem assimulat pollentem ætate ac forma: in stuprum illicit lasciua uoce gestuque, nec se continet intra uerba, uim adfert renitenti: uociferatur iuuenis opem implorans: accurrentibus subitò domesticis, improba facies euanuit: at ipse confectus lassitudine linquente animo repertus: rogatus timoris causam, & clamoris, ne hiscere quidem: adeò iacebat rigentibus oculis exanimatus, per metum etiam uoce amissa: igitur collocatur in lecto ac refouetur, simulque reuocatur animus aspersu aquæ piacularis, postridie rem omnem exponit, & nostrorum suasu sacris mysterijs, consecrata cera, cæterisque armis formidatis diabolo, instructus, ita perterrefecit aduersarium, ut apparere desierit.*

En unum remedium.

En Secũdũ. Tertium. Quartum.

Bencius in litteris Rhenanis d. anni. Fit tamen aliquando Dei permissu, vt hoc remedium non iuuet, maximè quando per aliud gloriosius vincere decreuit Deus, vt per nudum nomen Iesu, vel Mariæ. verissimo id euentu comprobatum Augustæ Vindelicorum anno supra millesimum, & quingentesimum nonagesimo primo. *vbi adeptio consecratæ ceræ cum imagine agni, multis præsens remediũ in horrificis à diabolo monstris, & terroribus nocturnis fuit: alteri tamẽ, quasi contemneret dæmon, palàm apparens, & magna oblata vi argenti ad flagitia impellens, retinaculo perrupto, abiectoq; inuolucro; Iesu, & Mariæ inuocata nomina saluti fuere.* Idem in litt. Germaniæ Superior.

Anno 1589. mulier quædã quæ chirographo, quod proprio sanguine cõscripserat, se dæmoni deuouerat; *cùm resipiscenti illud dæmon sæpiùs ostentaret; freta* diuini agni *præsidio, cuius imagine pectus munierat, cùm reddi chirographum sibi iussisset; tandem vidit illud in cinerem, & fauillam conuersum ad pedes sibi abijci.* Ita litteræ Coloniens. & Treuirensis Collegij.

VNDECIMVM sunt *pia scripta, seu amuleta sacra* ad collum appensa, *vt symbolum Apostolicum,* Initium Euangelij D. Ioan. *In principio erat,* &c. vel Psalmi alicuius particula; quo & olim vsi multi, & scribit Eman. Costa *a* Hormutij nostris temporibus, hoc pacto dæmonem ex energumena pulsum. Sed vt hoc remedium sit licitum, duas conditiones D. Thomas exigit *b*; Prima est, vt pijs verbis nihil superstitiosum admisceatur; verbi gratia, si fideret quis figuræ, coloriue litterarum, vel modo scripturę, vel materiæ membranæ, vel atramenti. secunda conditio, vt recta sit gerentis intentio, veluti si pius verborum sensus obseruetur, spes verò figatur in Deum, idque fiat, vel ad professionem fidei veræ, vel ob alium pium, & sanum finem, effectusque à diuina potentia, sub eius beneplacito, exspectetur. Vide quæ diximus lib. 1. *q. de Periaptis, & periammatis.*

a Commẽt. rer. Indic.

b 2.2. q. 96 a. 4.

VLTIMVM accedat *pulsatio Campanarum Ecclesiæ Catholicæ* (nam hæretici magis oblectantur tonitruis bombardarum) quam docet experiẽtia quotidiana dæmonibus adeò infestã, & inimicã esse; vt ab ijs excitatæ tẽpestates, vel ingruẽtes impediantur, vel iã ortæ sedẽtur, & aliò auertãtur, vt rectè docuit Cõcil. Coloniẽse *c*; & cõfirmat exẽplo quodã Venerabilis Petr. Abbas Cluniacẽs. *d Cùm aliquando* (inquit) *frater quidã, Ioannes nomine, natione Italicus, regularis disciplinæ seueritatẽ fastidiens, etiã fugere de monasterio cogitaret: ipse ei Diabolus, Abbatis specie assumpta se obtulit. Nã duobus dæmonibus in specie monachorũ se comitãtibus, fratri in quodã monasterij loco secreto soli residẽti, multaq; secũ voluenti, opportunũ fallendi tẽpus se inuenisse credens apparuit, eiq; assidens dixit: Ego (frater) modò quo hospitandi causa diuerti, sed casu te conspiciẽs, agnoui multa te sollicitudine laborare, multosq; in corde tuo cogitationũ æstus versare. Quorum causa, licet quibusdã referentibus mihi ex parte nota sit: si tamen eam pleniùs indicaueris, potero forsitan utile tibi dare consilium. Vnde, quis sis, & quare mæstus sis, amico quærenti expone. Cumq; frater ille ignoto, vt putabat, homini secreta cordis sui aperire formidaret, & se tantummodo natione Italicum esse respõdisset. dæmõ, qui monachus videbatur, adiunxit: & ego ipsius regionis abbas sum, & tibi benè in cũctis auxiliari possum. Noui enim, licet taceas, q Abbas Monasterij huius, et cæteri malè te tractant, neq; vt dignũ esset honorãt, insuper multis sæpè iniurijs vexãt. Vnde admoneo te, vt tibi consulas, & locũ hunc omnimodis perniciosum derelinquas, & mecũ recedas: Paratus enim sum te ab his malis eripere, & Abbatiã meã, quæ Cripta ferrata dicitur, perductũ, omni te ibi honore sublimare. Ad hoc frater respondit. Ego hinc exire nullo modo possũ, quia et clausura monasterij prohibeor, & fratrũ me multitudo circumdat. Tũc diabolus; Nec ego, inquit, quãdiu hic fueris, te in aliquo iuuare potero: sed fac qualibet arte, vt septa monasterij transgrediaris: quod postq; feceris, ego statim adero, teq; ad locũ meũ, vt dixi perducã. Sed misericors Deus; qui nõ permittit nos tẽtari suprà q ferre possumus, nõ vltrà passus est hostẽ procedere: sed sicut scriptũ est,* qui fecit illũ, applicauit gladiũ ei. *Quãdo namq; hoc agebatur, fratrũ conuentus in refectorio, ex cõsuetudine hora cænãdi residebat: qua expleta, à Priore, secundũ morem, vno ictu scilla percussa est. Quo sono audito*

c Cap. 24.

d lib. 1. de mirac. c. 13.

mox

mox dæmon, qui Abbatem se fingebat, actus diuina virtute, à fratre cui loquebatur se abripuit, & præcipiti cursu ac maximo impetu ad latrinas, quæ proximæ erant, tendens, vidente fratre iam dicto in earum se inferiora demersit. Idem quotidie fatentur maleficæ, si, quando à dæmone ad conuentus feruntur, vel inde domum referuntur, signum campanæ audiatur; confestim dæmones ipsarum baiulos spurcum onus in solum deijcere, & fuga trepidos dilabi. Recentiores historias ex actis iudiciarijs fidelissimè depromptas, cum Martino de Arles, & Grillando, non paucas nec illepidas suggerunt Binsfeldius, & Nicol. Remigius *a*; qui sapiẽter nos admonet cauere à duabus technis Lamiarũ, mẽdacio consutis: dum inquiunt primò hunc sonitum campanarum inefficacem esse, postquam tẽpestas se in territorij, vbi campanæ sunt, terminos penetrauit: quasi vero aliquæ potentiæ diuinę fini metę ponẽdę, vel Deus nõ semper paratus sit nos à maleficijs cũ expedit, eruere. alterum, dũ aiunt, nõ prodesse sonitũ campanæ, cui dum lustrabatur, cõcubina Sacerdotis nomẽ imposuit, quo quid magis ridiculum.

a *Arles, tract. de super stit. Grilland. lib. de sortileg. quæst. 7. Binsfeld. de confess. Malefic. post concl. 2 lt. dub. 6. Remig. libr. 1. dæmonolat. c. 26.*

Obserua hic (Lector) quæso duo. primò vulgus censere campanas baptizari, quod & Maximilianus I. Imp. putauit, vt patet ex grauaminibus sedi Romanæ ab eo propositis: arripiũt hæretici, & acerbissimè in hunc morem Brentius, Caluinus, VVierus, quẽ vocant *campana baptismum*, inuehuntur. Sed hic mos illorum est, affingere Ecclesiæ errores idiotarum, vt transfugio & schismati suo nefario & monstruoso colorem aliquẽ inducant. Verissimum est, quod rectè docuit Cardinalis Hosius *b*; campanas non baptizari, sed benedici. Legant ipsum Pontificale Romanum; de baptismo nihil inuenient. Legant Alcuinũ Flaccum, & reperient hæc verba; *Neque nouum videri debet campanas benedicere, & ungere, & eis nomen imponere.* En tibi verè & integre ritum totum. an hoc est baptizare? Sed ecce, inquiat aliquis, tibi in Capitulari Caroli Magni prohibetur, *ne qui clocas (h. campanas) baptizẽt.*

b *lib. 5. contr. Prolegom. Brenty.*

Sed (quod Vitus Amerbachius etiam non diffitetur) non benedictio illa, de qua eius præceptor Alcuinus, sed quæ fortassis tum irrepserat superstitiosa quæpiam baptizatio, & intinctio campanarum in aquam, prohibetur. Alioquin etiam benedictionem alibi à Gallis scriptoribus baptismi nomine scio nuncupari. Iuo *serm. de Sacr. dedicat. Ipsum, inquit, templum suo modo, & ordine baptizamus.* quid hoc, nisi benedicimus, vel consecramus? Hanc benedictionem etiam Greci olim nouerant. Nam apud Gregor. presbyterum lego, B. Theodorum archimandritam tintinnabulis benedixisse. vixit autem ille D. Gregorij Magni temporibus. Nolę in Campania inuẽtas campanas Strabus est auctor, *lib. de rebus Eccles.* inde à Nolis nolę, à Campania campanę. putatur ante mille annos D. Paullinus Nolanus Episcopus instituisse, vt tubis veteris testamenti argenteis, & corneis *c* succederent; & populum ad festorum cultũ, missarum sollemnia, & horas Ecclesiasticas cõuocarent: quid hic Deo displiciat? benedicũtur, vt fragore suos spirituales hostes terreãt, & repellãt. quid hic superstitiosi? Nomen illis in Beati alicuius honorem imponitur, vt illius quasi commendetur tutelæ vas metallinum, diuinę laudis instrumentũ. quid dignum reprehensione? Effectus illos non tribuimus formę, seu arti, vel naturæ metalli. Nõ obtusa adeò Catholici pectora gestamus, nec Sol veritatis ab Ecclesia tam procul auersus radios suos elongauit. Non asserimus, quod Petr. Mexia, *d* discuti has procellas vi sonitus aerem dissipãtis. fecerit hoc efficaciùs sulphurea belli machina. poppysinis foret velle Iouis fulmen dispellere. foret in Gentiliũ opiniones deliras incidere, de æris sonitu dæmonum fugatore; de quibus videndi Alexand. Aphrod. & Macrobius *e*. Tribuimus ergo vim efficientiamq; omnem consecrationi, siue benedictioni, sic diuino iussu, seu dispositione operanti. Dei virtus, Dei digitus agnoscẽdus. talia Deus diuinæ suæ protectionis, & potẽtiæ suauiter omnia

c *Num. 10 & 29. Leuit. 23. Sophon. 1. Ioseph. lib. 3. antiq. c. 15.*

d *In Silu. var. lect. lib. 2. c. 9.*

e *Alexan. Problem. 43 lib. 2. Macrob. li. 5. c. 19. vide Magii miscel. l. 4. cap. 14*

nia disponentis, & fortiter operantis signa notasque Ecclesiæ sponsæ suæ tribuit. Serui nequam dæmones hunc sonum, quasi Dei viui imperantis fugam, recognoscunt præconium: haut aliter quàm subditi omnes, etiam inuiti, regij salui conductus signum reuerentur. a

a uide de his Guilh. Parisiensem libr. de legibus fol. 44. & Stephan. Durant. li. de ritibus Eccl. 1. cap. 21. Binsfe. sup.

Obseruandum prætereà, Non semper Ecclesiastica ista remedia esse efficacia, neque semper homines per ea maleficijs liberari: duas verò huius rei causas præcipuas videri. alteram peccatum maleficio læsi, vel medicinam adhibentis, maximè si ea non vacet superstitione, vel si modicam spem fidemque habeât; propter quæ, indignos effectu se præstant: causam censeo alteram, maius bonum ægri seu læsi. nam afflictio & ægritudo solent à multis peccatis homines abstrahere, aut præterita peccata expiare, aut patienti meritum adaugere, & spectantibus patientiæ aliarumque virtutum specimen præbere. Quid? quod & Gentiles intellexerunt, præstabilius & felicius esse, patienter aduersa tolerare, quàm illæsum nihil omninò aduersæ fortunæ degustare.

b uide D. August. lib. 22. de ciuit. Dei c. 22. & libr 83. qq. q 79 & Chryso. homil. 8. in c. 4. ad Roman.

CAPVT III.

Quorundam remediorum Ecclesiasticorum contra calumnias hæreticorum defensio.

SOllennia semper insaniunt; qui ex Ecclesiæ matris gremio, ab eruditione & pietate implumes pulli euolarunt; quotiescumque vel rei tractatio, vel mala illos mens adigit de cærimonijs ritibusque Ecclesiæ Catholicæ differere. Ferunt tamen inter eos furoris & maledicentiæ palmam, qui Theologiam vix, ac ne vix quidem, à limine salutarunt; impudentes quidam medici, arrogantes grammatici, & litigiosi leguleij. absit Iurisconsultos vocem, & sanctum augustumque nomen rabulis prostituam; qui diuinæ sapientię, cui vera iuris disciplina innititur, tam sunt expertes, quàm maledicentiæ virulentæ periti, & superbia hæretica turgidi. Lumi-naria iuris duo vnum sæcularis, alterum Ecclesiasticę iurisprudētiæ sunt: hoc Soli, illud Lunæ non abs re simile dixeris. iubar vnum fudit radiatus apex Imperatorius, alterum Pontificius. Solem hunc è mundo tollere conantur hi rabulę, quia Pontificum; qui B. Petro, in clauium, & legislationis potestate, successere; sanctiones ignibus traditas, ex hominum memoria, & tribunalium subsellijs excutere obstinatè nituntur. Diuinum ergo ius ignorant, quod non agnoscunt: quare nec Iurisconsulti, sed leguleij merentur audire. Vnus de hoc grege caninam suam facundiam ante aliquot annos, in rabiosi fori iurgiis vænalem, scriptis vno in capite satis παρέργως prodidit; sed & inscitiam suam & antiquitatis omnis ignorationem, quin & cerebri lęsi vęsaniam simul orbi propalauit, Godelman *lib. 1. de Lamijs c 6. à num. 21.*

Reprehendit primò *Exorcismos* Pontificiorum; & dicit annumerandos exorcistas Pontificios incantatoribus. cur quæso? *primùm, quia Aretius scribit, hos ut plurimum esse Magos.* scribit Aretius? vah; quantæ fidei? quantæ ni mirum hostis Pontificiorum, hæreticus Suinglianus. idoneum testem, cui credas iniurato. hoccine est Iurisconsultum esse, tales testes adducere? sed video addi multos alios, & quos honoris (credo) causa nominabat. Chēnitium, Lauaterum, Peucerum, Bodinum, & Vvierum. benè quod eiusdem farinę. benè quod hæretici aperti cæteri, vnus vel hæreticus, vel fidei nullius status. intestabiles omnes; & vna linea inducenda nomina. vno verbo reijciendi: *inimico iurato contra hostem non creditur.* Addit probationem secundam, *ut incantatores diris euocationibus diabolos ab inferis euocat: ita exorcistæ malignos spiritus ex hominibus & animantibus certis precibus recitatis & usurpatis, additisque aliquibus cærimonijs, characteribus, execrationibus, & sæpè repetito Dei nomine, Maria & Sanctorum eijcere conantur.* vide comparationem & ride, incantatores diris carminibus dæmones ex inferis euocant; & cæt. inprimis

Pro exorcismis.

falsum illud, Incantatoris ex inferis dæmones elicuisse: aerij tantum fuere, & nondum in inferni malam mansionem compulsi. inde nullis patet exitus ad Magorum carmina. Soli Deo hæc potestas eos emittendi competit. Sed ignosce hoc erratum Leguleio, & qui ex Chemnitio, Aretio & Lauathero lectis obiter, subitò Theologus. Deinde non qui conatur pellere de corporibus dæmonem idcirco Magus, quia conatur. Sed si magico ritu conatur. idcircò (inquiet) dixi id eos *conari certis precibus, characteribus, execrationibus*, &c. de *characteribus*, quod ait mendacium est: Pontificij exorcistæ ijs non vtuntur. de *precibus* respondeo, illas quæ in Pontificali Romano præscribuntur Sanctas & pias esse, nihilque continere quod sapiat superstitionem: vel, cedo, quid illud? *Execrationes* Diabolo ingeruntur non vt hosti conuicia tantum, quod magicum tamen non foret; sed ab vtentibus auctoritare, à Deo, Apostolis & successoribus eorum concessa, in pœnam criminis Diaboli, & pœnæ illius à Deo inflictæ commemorationem. quid hic magicum? Dei nomina repetuntur, quia Dei potentia his declaratur; eaque declaratio dæmoni admodum odiosa, Deo honorifica est. nam Dei virtute se exorcista dæmonem expulsurum sperat, & cõfitetur. quando tamen B. Virginis & Sanctorũ nomina adiunguntur, (nec enim id frequenter fit) idcirco adiunguntur, vt sit quod dæmonem mordeat; qui se ab his sæpe victum, sæpè triumphatum meminit, & tali nominatione vehementer cruciatur: prę terea, vt hi Sancti & præsertim Deipara virgo MARIA (quàm contemptim caninum illud os *Mariam* nu de nominat) intercessione sua energumeni à Deo liberationem obtineant. Quis (o caput insanum) queat hoc incantationi ascribere? multi vestrum Sanctorum inuocationem, quàm calumniose, tam ineptè ac frigidè, in hunc vsque diem impugnarunt: non eò tamen insaniæ prouecti, vt Magiam in hac inuocatione vllam causarentur. Fatetur postea *in Ecclesia primitiua peculiare donum fuisse, voce humana & potestate diuina de corporibus obsessorum exigere Diabolum vel compescere: & hi (ait) dicebantur Exorcistæ, propterea quod manus vexatis à cacodæmone imponebant, & solemnibus quibusdam imprecationibus & obtestationibus dæmones eijciebant.* Igitur te ipso (mi homo) teste in Ecclesia primitiua *Exorcistæ* fuerunt; qui quo nunc nostri eodem & nomine dicebantur, & eadem ex causa, & eodem ritu ac munere fungebantur. Quid igitur in nostris culpas? an idem culpas in veteribus? illosne incantatores etiam facis? non opinor. Si non facis, cedo discrimen: cur nostri incantatores & nõ illi, qui quod nostri faciebant? si discrimen nullum ostendere potes; nõne mortalium ineptissimum te calumniatorem meritò pronunciemus? Sed ecce discrimen. *olim hoc in primitiua* (inquit) *Ecclesia fuit peculiare donum: cum autem hoc donum eijciendi dæmonia in Ecclesia desiisset; κακοζηλία illa ad superstitiosos exorcismos, & ad Magicas verius incantationes transiit, vt Chemnitius ait.* Pergit nobis Oraculum suum ex Chemnitij cortina depromere. Nos Chemnitium ceteris, quibus eius libri referti sunt mendacijs, hoc inprimis illustre adiecisse contendimus, nec simplex illud, sed in vno multiplex mendacium. Primo mentitur, cum ait, hoc donum eijciẽdi dæmones in Ecclesia desijsse: quando enim desijt, quod quotidie videmus per totam Europam, vbi Cãtholica viget, vigere: quod in vtramque se Indiam propagauit? Indicarum rerum Annales euolue, ad templa Catholicorum per Italiam, Germaniam, Gallias, Hispaniam; frequentius nihil inuenies narrationibus verissimis eiectorum dæmoniorum. Desijt hoc donum in Protestantium Synagogis, fateor: [a] sed illæ, partes Ecclesiæ esse, schismate nefario, desierunt. Secundò mentitur κακοζηλίαν vocans hanc obseruationem Catholicorum. Obtemperãt illi diuinæ iussioni, & ritũ ab Apostolis per manus acceptũ retinent: sibi promissum sciunt; *In nomine meo dæmonia eijcient*. fidei, quã mor-

[a] *vid. Thyræum de dæmoniac. p. 3. cap. 49.*

mordicus tuentur, hâc promissionem annexam fallere sciunt non posse. hac illi fiducia, & proximorum iuuandorum caritate inducuntur ad suscipiendum cum dæmone certamen: hac freti, diuina eos iuuante gratia hostem occupatis sedibus etiamnum expellunt.

Tertiò mentitur, cum ait ad superstitiosos exorcismos deflexisse & Magicas decantationes. Proferant exorcismum aliquem superstitiosum, ex Ceremoni. Eccles. Roman. quod nominant. Proferant, inquam, si possunt. non protulere, quia non potuere. In re tam graui, tam capitali, nudis assertionibus vtendum non fuit. non fuissent vsi, nisi mentirentur. Ex Mengi libello video illos quiddam frustulatim intexuisse de Nominib. Deiparæ: quæ nomina illi sanè, vereque tribuuntur: si pietas ac deuotio Mengi illa sibi censuit adijcienda ceteris; quibus Dei virtus Dæmoni obijcitur, quaque ille iubetur egredi; quid magnoperè culpandum, nisi illis oui Deiparam vilis mancipij loco habet; qui eius laudes, & præconia non ferunt? Sed nec nos omnes priuatos exorcismos à diuersis exorcistis, pro cuiusque deuotione compositos, defendimus: solùm Ecclesiæ Catholicæ ritum, & publica Ecclesiæ auctoritate introductos exorcismos, tuemur: hos ab omni superstitione vacuos, & expertes incantationum asserimus: neque hoc certamen subire contra quemuis aduersariorum detrectamus. hinc in nos tela torqueant, si quæ inuenient: hoc ipsi scuto facilè illa depellemus, ne latus hauriant. Probandi onus illis incumbit. nondum probauere. Nec probabunt. quid enim queant idoneum mendacio proferre probando? Veritas mendacio nequit suffragari. molestia nos liberasset Godelmannus, si quid in Cærimonia exorcismi Magicum sit, attulisset. Non rusparemur, nec singula persequenda forent in exorcismo, *persona*, *res*, *verba*, *intentio* reperitur. Personæ culpa nulla; non obsessi, cui licet ab Ecclesia remedium petere, quam nouit pharmocopeiian à Christo morbis spiritualibus institutam. non exorcistæ: nam institutus hic ordo iam ab Apostolorum fermè temporibus, *vt doctum cap. præcedenti*. a non eorum ornatus. Nam stola cinguntur, eamque energumenis inijciunt, qua meminere feliciter sic vsum Pontium Boneuallensem Abbatem: b sciunt hac dæmonem quasi ligari, & memorem fieri, eum esse Christi captiuum, & à Christo subiugatum. superpelliceum induunt, quia hoc ordinis & officij eorum est signum; sicque significant se in pugnam non priuata temeritate, sed ab Ecclesia stipendiatos auctoratosque procedere. Rerum quæ adhibentur vltium nullum inuenias, si adsunt accensi cerei; testantur lucis aduentum exspectari à vera luce Christo, & fugam potestatis tenebrarum: si flagella, & alapæ accedunt, moderatæ; fit, non vt corpus obsessi lædatur, sed vt contumeliæ impatiens obsessor diffugiat. vsum hoc remedio, D. Gregorium, & D. Hubertum, & alios fœliciter, docuit, qui de his ritibus egregiè Petrus Thyræus, cuius tantum nunc vestigijs insistimus. c Manum exorcizandis imponere, docuere Apostoli, & vir Apostolicus B. Martinus, cum Tetradij seruum Treuiris expulso dæmonio liberauit. Eucharistiam in hunc finem energumenis & ostendere, & sumendam præbere: quam efficax semper & frequens fuerit; legere potuistis capitulo præcedenti. d nec opus repetere.

a *sect. 3. re. med. 4.*

b *Vita S. Bern. lib. 4. cap. 7.*

c *d. p. 3. c. cap. 46. cum adi, Lector.*

d *sect. 3. re med. 2.*

De uerbis res æquè expedita. Verba exorcismi (vt rectè Thyræus) vel ad Deum diriguntur, vel ad Sanctos, vel ad dæmonem. si non sufficiens ista diuisio, ostendant quid desit; equidem nihil inuenio. Ad Deum dirigitur petitio, vt peccata remittat, vt misereatur obsessi, vt potentia sua dæmonem comprimat & exire compellat. Hoccine Magicum dicent? tollant igitur orationem omnem, vt tenmia sustulere. Negent fidem historiarum omnium: quibus efficacitas orationis in dæmonu expulsione contestata.

a *vide supra sectio. 3. reme. 5. & Thyre. supra n. 649.* testata. *a* respũãt Christi Domini auctoritatem, id in D. Lucæ Euangel. *ca. 9.* asserentis. Ad Sanctos quæ diriguntur vt ad Dei familiares amicos & cœlestis regiæ intimos Palatinos, gratia valentes; vt nobis impetrẽt, qđ a Deo obtinere cõtendimus; petimus, vt ipsi intercedãt. Eorũ adiungimus interdũ merita - nõ vt æqualia Christi meritis (per hæc.n. illa efficacia sunt, & sine his illa nullius meriti forẽt penitus separata) nec.n. vt meritũ Christi deminuãt: sed vt primũ & præcipuè Deus filij merita adspiciens, & oculos vltra porrigens ad ijs tincta imbutaque merita Sanctorũ, fructũ meritorũ filij tã longe patentẽ, & per omnia membra corporis sui influentẽ considerans; citius moueatur, seque à nobis exorari patiatur. Sic ergo per Christi & famulorũ Christi merita, interdũ exorcistæ obsecrant. Nec ociosa est Sanctorũ nominatio; quorũ olim nomẽ dæmones nõ tulisse constat; ex ijs quæ de B. Antonij nomine Athanasius; & de Litaniarum recitatione alij tradidere. *b*
b *vide sup. d. sect. 3. re- remed. 5.* Nihil ergo Magicũ in his ad Sanctos verbis. Dæmonẽ exorcista alloquitur, increpando eũ seuere, & comminatoriẽ, & per modum imperij, sicut habens auctoritatẽ a Deo: quo modo loquẽdi & eijciendi dæmonẽ Apostoli vtebantur, secuti exemplũ Christi: sic etiam solitos increpare dæmonia primitiuę Ecclesię sanctos viros docet B. Cyprianus ad Demetrianum, *Adiurãtur à nobis & torquẽtur spiritualibus flagris, & verborũ tormentis de obsessorum corporibus eijciuntur dæmones.* & omnium optimè Prudentius;

In Apotheosi.

Intonat antistes Domini. fuge callide serpens,
Exue te membris, & spiras solue latentes.
Mancipium Christi fur corruptissime vexas?
Desine. Christus adest, humani corporis vltor.
Non licet vt spolium rapias, cui Christus inhæsit.
Pulsus abi, ventose liquor. Christus iubet, exi.

Nec Christi IESV nomẽ solum inculcatur, sed & alia Dei nomina, & cuncta Christi miracula. idem Prudentius;

. . . *torquetur Apollo*
Nomine percussus Christi, nec fulmina verbi
Ferre potest. agitant miserum tot verbera linguæ
Quot laudata Dei resonant miracula Christi.

Addunt *adiurationi* (qua voce vsus Cyprianus) dum *exorcizant* (sic etiam Tertullianus locutus) alia nonnulla: petunt nomen dæmonis, quod Christi faciunt exemplo (*Marci. 3.*) & fieri solitũ superius docui. *c* & si hoc licet, c *d. remed. 4.*
cur etiã non liceat petere vt socios indicẽt, vt sciamus cũ quibus confligendum? petunt causam ingressus: vt a similibus peccatis alij caueant, & eo vitato vel expiato facilius sanetur energumenus. signum expressionis petũt, vt constet iam vere liberatũ ægrũ. Mẽdax quidem est Diabolus; sed exorcismi verum inuito extorquent. Deinque iubent illum in certum locũ proficisci, verbi gratia, infernũ, quẽ ei De⁹ ab æterno præparauit; vel desertum aliquod, vbi nequeat hominibus nocere. Hunc illi locũ exorcista tantum definit, sub spe diuinæ ratificationis: eiectionis enim habemus promissionem, exilij exempla quædam, non tamen promissionem. Restat mens siue intentio exorcistæ; illa Magica nõ est: quia sperat & cupit dumtaxat, pro officij sui ratione ac munere, diuina potestate sibi cõcessa & promissa, dæmonem in Dei nomine eijcere, & suæ cõsortem naturę hominem ea miseria eripere. Si ergo nec in mẽte, nec in verbis, nec in rebus, nec in personis Catholici exorcismi, quicquam est vel superstitiosum, vel incantatorium: eãt nunc Nouatores nostri, & toties in hac lyra delirent.

Pergamus ad impij hominis reliquas inaniloquentias. Ait; *Salem quoque exorcizant vt sit omnibus sumentibus salus animæ, & corporis, & fuget Diabolum.* hic iterum nugatur. Salem exorcizamus, & quidẽ formula quæ exstat in Romano Missali; inde petat qui volet. Exorcizare licet, vt iam probauimus. Creaturis benedicere licet. nã & Christus pani benedixit, & aquæ & alijs creaturis primi Christiani benedixerunt. Multa testimonia protulimus ca- d *sect. 3. rem. 9.*
pite pcedẽte; *d* & alia cõtexuit Thyræus

a d p. 3. c. 45. reus noster. a Addo nunc solum testimonium B. Dionysij Areopagitæ, qui in Baptismi ritibus & olei benedicti (seu chrismatis) & crucis signi, & benedictionis seu sanctificationis aquæ simul meminit, his verbis, ut b de Ecclesiast. hierar. c. de sancto Sacramento illustrationis. Perionius vertit; b Cum ei (*baptizando*) planè vestes ministri detraxerunt, tum sacerdotes sacrum vnctionis oleum afferunt: ipse cum inungendi ac perfundendi ter exprimendo signum crucis initium fecit, virumque deinceps perfundendum toto corpore Sacerdotibus tradidit, ad Matrem adoptionis venit: eiusque sacra appellatione inuocationeq; sanctificatis aquis, cùm eas trina vnguenti perfusione &c. fol. 117. edit. Morelliana. Græcè clarius; καὶ τελείως ἀπαμφιεσάντων αὐτὸν τῶν λειτουργῶν, κομίζουσι μὲν οἱ ἱερεῖς τὸ τῆς χρίσεως ἅγιον ἔλαιον. ὁ δὲ, τῆς χρίσεως διὰ τῆς σφραγῖσαι τρὶς ἀπαρξάμενος, τὸ λοιπὸν τοῖς ἱερεῦσι τὸν ἄνδρα χρίσαι παντοσώμως παραδοὺς, αὐτὸς ἐπὶ τὴν μητέρα τῆς υἱοθεσίας ἔρχεται, καὶ τὸ ταύτης ὕδωρ ταῖς ἱεραῖς ἐπικλήσεσι καθαγιάσας, καὶ τρισὶ τοῦ παναγεστάτου μύρου σταυροειδέσι χύσεσι &c. Exponit Pachymer. τὴν κολυμβήθραν ne de Deipara dictum putes: sic etiã Maximus, fol. 75. In formulis aũt quid reprehẽdi meritò põt. En illas bona fide. Salis hæc est; *Immensam clementiam tuam, omnipotens æterne Deus, humiliter imploramus, ut hanc creaturam salis, quam in usum generis humani tribuisti, benedicere & sanctificare digneris; ut sit omnibus sumentibus sanitas animæ & corporis, & quicquid ex eo tactum uel aspersum fuerit, careat omni immunditia, omnique impugnatione spiritualis nequitiæ, per Dominum nostrum IESVM* &c. Ecce totam quam fraudulenter truncatam exhibuit aduersarius: neq; in ea dicitur; vt fuget Diabolũ, quod ille fingit: nec mens illa nobis ea dicentibus, credere salem efficientem fore causam effectuum illorum: sed illo sale vtentibus, oramus, vt per IESV merita Deus petita largiatur. Eadem mens formularum sequentium:

Pro aquæ bened. *Aqua huiusmodi; Deus, qui ad salutem humani generis maxima quæque sacramenta, in aquarum substantia condidisti: adesto propitius inuocationibus nostris, & huic elemento, multimodis purificationibus præparato, uirtutem tua benedictionis infunde: ut creatura tua mysterijs tuis seruiens, ad abigendos dæmones morbosque pellendos diuinæ gratiæ sumat effectum* &c. Vbi hic illud, quod crepant aduersarij, *aqua benedicta deleat tibi tua delicta?* Vides effectum non tribui efficacitati aquæ, sed diuinæ gratiæ, quam sibi concedi postulat, qui aquam sumit: vt illi Ecclesia gratiam diuinam orauit. Herbas quoque benedicimus, & ramos palmarum: & cum benedicimus rogamus, *vt quicunque ex eis acceperint, accipiant sibi ad protectionem mentis, & corporis &c.* De herbarũ & palmarum benedict. Mentitur autem Leguleius dum scribit hæc verba: *Herbis quoque à se exorcizatis certa & concepta uerborum forma has uires affingunt: quòd omnes qui utuntur, ex eis benedicantur & sanctificentur, & sit eis sanitas animæ & corporis. Et omnibus hominibus pecoribus siue qui ex eis gustauerint, ei in putredinem & omne phantasma diaboli, & omnem morbum, & omnem pestilentiam, & dolorem expellant.* In his verbis primum mendacium est nos herbas exorcizare: tantum enim illas benedicimus, quòd quantum discrepet ab exorcizatione, vel pueri norunt. alterum est, quod nos has vires ipsis herbis sic benedictis tribuimus: hoc falsum est. nam tribuimus ipsi Deo, per illas herbas, vt per morale instrumentum, sanitatem & alia illa reliqua operanti. Tertium est, quod his putemus homines iustificationem consequi. Nihil enim tale vnquam Ecclesia Catholica somniauit; non modò non dixit, vnde colligatur eam iustificationem alteri rei quàm quibusdam sacramentis tribuere, vel vt putarit hæc esse sacramenta. Sed pergit mentiri & maledicere; *De agno Dei ex cera & lana confecto, aquæ à se consecrato asserunt; peccatum frangit, ut Christi sanguis & angit.* De agni cærei benedict. ò impudentem insaniam? Tunè vnquam agnum Dei vidisti, qui ex lana confectũ putas? si non vidisti, vbi legisti? si nec legisti; vel finxisti, vel audiuisti. ex auditu solo narrare talia, leuis est cordis, & nimis creduli: fingere, dignum hæretico, dignũ filio Diaboli; qui mendax ab initio & in veritate non perstitit. disce materiam. cõstat cera virginea, chrismatis balsamo, &

aqua benedicta. Benedicit nō qlibet, sed solus Romanus Pontifex; forma hac vtitur, inter alia (longum .n. foret ritum totum ascribere) *Quæsumus Domine, hos agnos, quos de cera virginea in tuū honorem formauimus, sacra & perenni vnda balsamoq; sacri chrismatis perfusos, benedicere, sanctificare, & consecrare digneris: quatenus à te benedicti, uirtutem accipiant, contra omnia diabolica tentamenta, & omnes portantes tuti esse possint, inter aduersa, & prospera: ut tua consolatione accepta nullū periculum timeant, nullamq; formident umbram, nulla sæuitia Diaboli aut uersutia humana illis noceat; sed fortitudine tua uirtutis roborati, tua consolatione glorientur, qui uere paracletus diceris* &c. En materiam, en finem & formæ preces, en cui tribuatur efficacitas. Quid in his carpi dignum aut culpari? quid non pium & sanctum? petitur vt Deus benedicat, sanctificet, consecret ipsos Agnos; dicitur fieri ad Dei gloriam: petitur vt consolatione sua Deus propitius sit hos agnos gestantibus. Vbi hic audis comparationem sanguinis Christi, & agni huius? vbi hic tribuitur agno peccati fractio. Apage calumniator cum tuo versificatore: si quis Catholicorum, auctor versiculorum talium, cur non reliqua adscripsisti? sano ille sensu suspicor aliquid addebat quod fuliginem calumniæ tuæ detergebat. Sed quisquis auctor illius versiculi: id nostra parum refert; qui non quid singuli priuati, sed quid Ecclesia Romana sentiat solliciti sumus. Sequitur apud rabulā; *De balsamo & oleo, dicunt exorcizo te* (*audis uerba Magorum*.) Siste Lector ad hanc parenthesin, censet homo scilicet eruditus; Magicum esse verbum; *exorcizo te*. At ille ipse sui immemor, ex ipsomet Vlpiano paullo ante rectè docuerat, a Christianos olim vocatos exorcistas. Vnde quæso, si nō ab exorcizādo, siue adiurando (nam nihili aliud est exorcizare, quā adiurare, vt patet ex collatione textus Græci Euangeliorum cū Latino) si ergo exorcizo est verbū Magorum: certè qui exorcizant, Magi. certe veteres illi Christiani, Magi fuere. certe Apostoli Magi fuerūt, qui exorcizarūt. nam eos imitati Iudæi illi fuere, qui verbo vsi quod dicentes Apostolos audiuerant, dixere; *Adiuro uos per IESVM quē Paulus prædicat.* b Non vsus fuit adiuratione Christus, sed nuda increpatione; quia, per quem adiuraret, maiorem non habebat. Exorcismos Ecclesiæ agnoscunt; Cæle sti. primus, Cyrillus, Chrysostom. Augustin. Cyprian. & alij Patres: c sed omnium antiquiss. horum D. Iustinus Martyr, in Apolog. *Adiurati* (inquit) *dæmones nobis parent*. Verum dicat aliquis dixit ideo esse Magicū verbum, quia additur; *Exorcizo te creatura olei per Deum patrem* &c. vt fias omnibus, qui ex te vngendi sunt in adoptionem filiorum Dei per spiritum Sāctum. *Item*; vt per hanc vnctionem olei sacrati accipiat vnctus plenam remissionem peccatorum, & fit ad refectionem mentis & corporis, ad euacuandos omnes dolores, omnes infirmitates, omnemq; ægritudinem mentis & corporis. Sed esto nihil hic immutent, sit sane formula sollemnis, quid reprehensione dignum? Exorcizatur inanima creatura verbis, sed re dæmon expellitur vel arcetur: ille se adiurari sentit. notæ huiusmodi locutiones Sacræ Scripturæ. Iubetur cælū audire, idem terræ præcipitur. iubentur elementa & creaturæ inanimæ omnes etiam imperfectiores meteorologicę, benedicere Deo, & laudare creatorem. *Adiurantur per Deum Patrem omnipotentem* &c. hoccine displicet? an m illes adiurari per idolum tuum Islebiense? *petitur adoptio filiorum Dei.* Nonne licet petere, cuius facta nobis potestas, *vt filij Dei nominemur & simus?* non tribuitur hæc vis egeno elemento, quod vt signum adhibetur: non tamen vt signum nudum, sed vt verbi accessione ex opere operato efficax sacramentum. Semper nobis hæc repetenda, quia non desinunt veterem suā in limo ranæ querelam concinere. Vim verò hanc & peccata remittendi, & quæ minora adijciuntur, vt baptismi sacramēto collatam doceā, nolite hic exspectare: seu quia maioris hoc operæ, seū q.a iā ab infinitis, & inter

Marginal notes:

De balsami & olei benedi.

a num. 24.

b Act. 19

c Cyrillus Catech. 21 Chryso. homil. de Adam & Eua August. lib. 1. de Symbo. Cyprian. ad Demetrian. Raban. Maurus, Alcuin. Strabus & alij de ritib. Ecclesiæ Cælestin. l. ep. 1. ad Episcop. Galliæ, Lactant. li. 2. c. 16.

ter ceteros nostris hominibus Bellarmino, Soarezio & Valẽtia præstitum. Damnet aduersarius Origenem: qui *amputari ab hominibus peccata* dixit, *cùm in baptismo donatur remissio peccatorum*: damnet Tertullianum, qui dicere non veritus, *Caro abluitur, vt anima emaculetur: caro vngitur, vt & anima consecretur: caro signatur, vt & anima muniatur: caro manuum impositione adumbratur, vt & anima spiritu illuminetur.*] damnet Cyprianum, nam scribit hæc verba; *in aqua baptismo percipitur peccatorum remissio: in baptismo sanguinis corona datur virtutum.*] damnet Basilium, cui *baptismus est peccatis mors, regni cælestis conciliatio, adoptionis gratia.* damnet Ecclesiam Græcam Latinamque; cui semper hic sensus, cuius hæc semper fides *a*. Verum aliud adiungit reprehensionis caput. *Oleo*, inquit, *infirmorum, unguntur membra humana, quæ sunt organa sensuum externorũ; vt per istam vnctionem expietur quicquid homo istis membris & sensibus vnquam deliquit. Has vires creaturæ istæ non habent ex naturali creatione, neque diuina ordinatione, aut verbi Dei institutione: ideoque mera, verè diabolica, impia, & blasphema Magia, vt rectè scripsit Iacobus Heerbrandus, primarius Academiæ Tubingensis Theologus. De hac consecratione Papistica ita scribunt Augustinus Lerchemer in suo Germanico tractatu & Doctor Iacobus Andreæ in suis Essingensibus concionibus* &c.] Nã verba subdit Germanica vtriusq; ne esset, quod eruditi, linguæ illius ignari, possent reprehẽdere. Ne quid autẽ pręclari in verbis illis inclusum putent Lectores: Lerchemer, benedictiones omnes de quibus iã egimus, abusum Diuini verbi, agyrtarũ & simiarũ opus vocat: Schmidelinus autẽ Confirmationis Sacramentũ merũ diaboli opus appellat; nec aliter probat, quàm ex ipsa chrismatis consecrãdi formula: & ex crucis signaculo, quod Sacerdos adhibet; & ex exorcismo, quẽ adiũgit. Sed, cùm nec exorcismus diaboli opus sit, sed Dei; nec crucis signaculum diaboli opus sit, sed Ecclesiæ ab Apostolis recepta institutio sacratissima; nec in formula quicquã, nisi sanctum & pium, & sacris litteris consentaneum, cõtineatur; rectè sequitur, maledicum, & blasphemum scurram, & Diaboli per os eius loquentis tubam fuisse hunc Doctorem Tubingicum Iacobũ Andreæ; cumq; benedictiones creaturarum nõ in circulis, & agyrtarum, aut hystrionum scenis natæ, sed semper in vsu Catholicæ ecclesiæ fuerint: sequitur Satyri personam, & comicum histrionem agere suis maledictis Lerchemerum; vereq; diabolicam, merè nugatoriam, impiã, & blasphemam censuram esse Primarij illius Theologi Tubingensis. probatum id prius: sed addam nunc quædam, vt horũ inscitia fiat manifestior.

Orig. hom. 4 in Cant.

Tertull. lib. de resurrect. carnis.

Cyprian. li. 4. epist. 7.

Basil. ser. ex hortat. ad baptismum.

a *Chrysost. hom. 40. in 1. ad Cor. Ambr. in 1. ad Cor c. 6. Aug. li. 1. de nupt. & cõcup. Cõc Valent. 3. can. 5. Lateran. sub Innoc. 3 can. 1. Flor. sub Eugenio 4. in forma Sacrament. Trid. sess. 7. c. 1.*

De chrismate, & oleo infirmorum.

De variarum rerũ benedict.

De benedictionibus rerum variarum testis est omnis antiquitas. Species fructuum, quas non licet super altare offerre, à sacerdotibus domi benedici, & benedicta à populis sumi, statuit Eutychianus Papa, *epist. 1. ad Ioann. & Episcopos Bæthica*; & Cõc. Moguntin. 4. ca. 39. Aquæ benedictionẽ statuit Matthæus Apostolus *apud Clementem I. li. 8. constit. Apost. c. 31.* & eum secutus Alex. I. *ep. 1. ad omnes fideles, habes in c. aquam, de consecr. d. 2.* & amplexi sunt Chrys. *in Ioan. hom 24. & 25.* & *in Ps. 22. ad illud, super aquas refectionis*, Ambr. *li. 1. de Sacrament. cap 5.* Varadatus *epist. ad Leonem I. habes in Synodi Calcedonens. act. 16.* Chrismatis conficiendi, & benedicendi rationem præscripsere nobis Apostoli, *apud D. Clementem lib. 7. Constitut. Apostol. c. 42. & lib. 8. c. 35. D. Dionysium Areopagit. de Eccles. hierar. p. 2. c. 2. D. Iustinum, siue alium Ad orthodox. q. 14 Cyprianum orat. de vnctione chrismat. Cyrillum Hierosolym. Catechc. 3. & cæteros omnes.* Panis benedictionẽ, & Salis etsi iam probauimus, accedat tamen auctoritas D. Hieronymi de Sancto Hilarione, à quo benedictum panẽ omnes sumebant; & Nannetensis Conc. can. 9. vbi & formam habes, tantoperè displicentem hæreticis; *Domine sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris hunc panem tua sancta benedictione, vt sit omnibus salus mentis, & corporis, atque contra omnes morbos, & vniuersas inimicorum insidias tutamentum, Per Dominum nostrum Iesum Christum, panem vitæ, qui de cælo descendit*, & cæt. Eadem ratio rerum cæterarum. si v-

nam licet, cæteras licet eodem ritu. Sic censet Ecclesia Catholica, sic concilia sanciuere, sic Ecclesiæ lumina docuere. reclamant Heerbrandus, Schnidelinus, Lerchemerus? qui, quibus? terræ tubera, cœli stellis, apocalypticæ locustæ illis Ezechielis animantibus. suos sequatur hos de puteo abyssi duces, Godelmannus: nos cũ Euangelicis Magis Stellam sequamur cynosuram, quæ nos ad MARIAM, quæ nos ad IESVM perducat tramite inoffenso. Illi benedictionem spernunt, & implentur maledictione; ideò maledicentia os eorum plenum est, ideo in cœlum os suum eleuarunt, & blasphemias ore sacrilego, quas adscripsimus eorum verbis, eructarunt. Vires has res natura sua non habent; sed habent diuina institutione. nam, qui sacramenta instituit Christus, sacramentis vim largiri dignatus fuit: sacramentalibus verò, quæ ab Apostolica traditione recepimus, etiam moralis vis à Deo tribuitur, quam Ecclesia Christi sponsa precibus suis obtinet, in membrorum suorum vtilitatem. Cærimoniarum instituendarum, & curam, & potestatem, Christus Ecclesiæ reliquit, cùm mysteriorum Dei dispensationem Apostolis reliquit. ideò enim Apostolus se ministrum Christi, & dispensatorem mysteriorum Dei dicit. Ecclesia autem eas instituit, quę & honestati, & cultui Diuino sunt accommodatissimæ: quare dubium esse nequit, quin ex se aptæ sint, & idoneæ ad meritum, & vt gratiam Dei mereatur, ad quam poscendam adhibentur. Vnde & illud fatendum, spiritualem aliquem eorum esse effectum: nõ quidem vt habitualem gratiam, ex opere operato tribuant (quod Sacramentorum proprium) nec etiam, vt vim ex opere operato habeant, ad excitandum in nobis aliquem bonum gratiæ motum: sed quando res istæ ab Ecclesia benedictæ in ipsa benedictione specialiter ad hunc motum excitandum sunt ordinatæ, per Ecclesiæ orationẽ; tunc per modum impetrationis, ijs adhibitis, specialiter à Deo aliquando talis effectus tribuitur. dixi *aliquando*, quia nõ est ineffabilis hic effectus, vtpote nulla promissione firmatus, nisi ea quę orationi adiuncta; *quicquid petieritis, accipietis*, &c. Peccata quoque mortalia remittendi vim non habent vllã quia hæc sine infusione gratię non remittuntur: Venialia verò dimittendi vim, si ad hoc specialiter ab Ecclesia fuerint instituta, per modum eundem impetrationis habent. potest enim sic orando Ecclesia bonum motum animi impetrare, per quem hominis veniale peccatum deleatur. Expellendi verò dæmones potestas, harum cæremoniarum, & sacramentalium ad hoc ab Ecclesia institutorum, non est posita in physica, siue naturali efficientia; sed morali duntaxat: eò quòd dæmon percipiat signa, & verba humana, & ijs obedire cogatur; tum quia hoc à Deo impetrat oratio Ecclesiæ, & sic exorcista hoc per modũ impetrationis à Deo cõsequitur; tum quia Ecclesiæ data fuit à Christo specialis potestas dæmonibus imperandi; tum quia dæmon virtutem Christi, vel inuitus agnoscat, & credat, & meminerit se victum, & superatum Crucis trophæo; sit quasi naturaliter, vt non ferat adspectum Crucis, vel mentionem victoriæ Christi, & cladis suæ: ideoque ad hæc timeat, ac tremat, ac fugere malit, quàm hæc videre, & audire. Cæteri effectus, nempe sanitas corporis, & fructuum, temporaliumque bonorum conseruationes, & huiusmodi, per modum dumtaxat impetrationis directè, & per se obtinentur; per accidens tamen, & per modum remotionis obstaculorum obtinentur, coercita dæmonis potestate; vt solet contingere in exorcismis infectorum noxiorum, & tempestatum, vt post Vvaldens. & alios copiosè, & eruditè docuit Fra. Suarez *in 3. par. quæstio. 65. ar. 4. disp. 15. quæ est de Sacramentalibus*. Hæc de effectu sufficiant; quæ necesse fuit addere, vt aduersarij mentiri desinant; *nos tribuere vim per se diuinam his cærimonijs*. Impudens verò mendacium est; *nos vngere, vt expietur per illam vnctionem membrorum quicquid illis membris*

1. Corinth. 4. vide Concil. Tridẽti. sess. 7. can. 13.

F

membris deliquit.] dicimus tãtũ per modum orationis & precis, ex formula in sacrosancta vniuersali Florẽtina Synodo præscripta; *per istam vnctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quicquid deliquisti per visum &c.* & quoad membra quædam, & non alia inungenda, idem illic à Latinis Græcisq; Patribus quicquid agimus, & Nouantes reprehendunt, aperte seruandum definitur, & ratio singulorum additur. Lege, si lubet. Non dicimus per vnctionem peccata remitti, vt est vnctio; sed vt est Sacramentum, gratiam conferre, peccata remittere, & infirmos alleuiare: dicimus a Christo Domino institutum, & à B. Iacobo Apostolo promulgatum *a* Et cum illi præceperint, in firmum vngi; nec nisi in membris vngi queat; dicimus ineptos hæreticos, quod vel nolint in membris vngi, vel alia membra magis vnctioni idonea existimẽt. Postquam sic Godelin. miser in ritus nostros debacchatus fuit, vnum ex Historia depromit argumẽtum. *In prisca* (inquit) *Ecclesia Dæmoniaci in cœtum adducebantur, & populus totus orabat Deum, vt apud Chrysostomum & Clementẽ legimus. Augustinus quoq; li. 22. de Ciuita. Dei & Sozomenus li. 6. c. 28. scribunt, nihil aliud Dæmonicis pellendis olim fuisse vsurpatum, quàm preces coram Deo.* videamus quam hæc vera. bene, quod ad Clementem & Chrysostomum referamur, fatemur in Ecclesiam adduci, vel potius extra Ecclesiam principiò in mediũ ante fores Eccclesiæ produci, Energumenos cõsueuisse, & populum pro ijs orare solitũ. quid tum? an igitur Sacerdotis nullum in hac re officium, nisi quod populi? an non tum quoque exorcistæ? si exorcistæ, erat & exorcismus. Exorcistas salutat Ignatius Martyr? epist. ad Antiochen. ἀσπάζομαι ὑποδιακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας, πυλωρούς, τοὺς κοπιῶντας, ἐπορκιστάς, ὁμολογητάς. Saluto Subdiaconos, lectores, cantores, ostiarios, laborantes, exorcistas, confessores. Quomodo exorcistarum meminit ipse D. Clemens *lib. 8. constit. c. 26?* vbi quod *negat eos ordinatione fieri*; id negat, quia de illis tantum loquebatur, qui per Spiritus sancti gratiam se exorcizandi donum consecutos miraculis comprobabant. Quomodo Cyprianus *b* scribit, *per exorcistas voce humana & potestate diuina dæmonem flagellari, vri, torqueri?* Quomodo scribit Cyrill. Herosolymitan. *in Præfat. Catechef.* exorcistas *per Spiritum sanctum dæmones effugare?* Quomodo Optatus Mileuitan. *lib. 4.* asserit *per exorcismum Spiritus immundos depelli & in desertum fugari?* Quomodo de exorcistis idem affirmat tot locis Augustin'? *c* Quomodo ipse Chrysostomus (quem aduersarius obtrudit) *exorcismis* (inquit) *& exsufflationibus clericorum ab eis immundus abigitur?* *d* Mendacium vero est, quod dicit Augustinum & Sozomenum scribere, nihil aliud præter orationem fuisse vsurpatum. Nam disertè *lib. illo 22. cap. 8.* D. Augustinus narrat dæmonem vim maleficam ex Hesperij domo non sola oratione, sed & missæ lectione, & aquæ benedictæ aspersione, & reliquiarum Sancti pulueris adhibitione pulsam. addit secundo, alium adolescentem ad mortis reliquijs Diuorũ Protasij & Geruasij liberatum. tertio, narrat Hipponensem virginem cum oleo, cui sacerdos lacrymas suas instillarat, se perunxisset, mox a dæmonio fuisse sanatam. Et audet miser Augustinum nobis objicere? Audet confingere huiusmodi, quæ tam clara luce mendacij plena deprehendantur? Sozomenum quoque vel non legit, vel nõ intellexit. asserit ille *lib. 6. cap. 21.* non pulsum Macariorum oratione dæmonem, sed sola increpatione; *vt* (inquit) *Macarij Dæmonium increpauerant, puella ad sanam mentem redijt.* ἐπιτιμησάντων δὲ &c. Et quamuis meminisset solius orationis Hermias, non tamen inde sequeretur alias non solitos vti alijs remedijs. Vide quæ fuse narrauimus, & de Macario, & de alijs *præced. c. sect. 3.* Vnum restat Godelmanni non in nos, sed in ipsum Christũ Dñm telũ; nẽpe ἀρτολατρείας, vt ipse vocat, crimen; qđ explicarat paulò antè *num. 26.* verbis *Ad hæc prolatione* borum

In fine concil. in formula Sacramẽtorum data Armenis

a Innoc. I. in c. illud superfluum. d. 95. D. Clemens d. li. 7. ca. 42. & seq. Beda in ep. Iaco. c. 5. Concil. Cabilon. 2. cã. 48. Senonense can. 10. Augustanum can. 20. Moguntinum 4. can. 34. Coloniense 3. p. 7. c. 49. & 50. Trident. sess. 14 Rabanus li. 2. de Instit. cleric. c. 55.

b li. 4. epist. 7.

c li. 2. de Nupt. & cõcup. ca. 18. & 29.

d domi. de Adam & Eua.

horum quinq; verborum, hoc est enim corpus meum, *cum halitu facta; se panis substantiam mutare, corpus Christi de cœlo detrahere, & in hoc illum conuertere planè magicè sibi, & alijs persuadent*, ò linguã eradicandam stirpitus? os impurum & blasphemias euomens assidue; ergo Christus Dominus Magus? qui asseruit eum quem manu tenuerat panẽ, corpus esse suum. Si caro erat, panis non erat. Si panis erat, Christi dictũ verum non erat. Sed panis, inquies, remanet cum carne. Impanationem vestram insinuas, ò artocrearie: vel sanè Christum velut dolio aut marsupio includis: dignus hoc nomine qui insutus culleo vel dolio in profluentem conijciaris. Refutarunt hoc cõmentum, nostri Theologi, quotquot fuere. Nec nobis nunc vacat de *Transubstantiatione* agere: nec huius loci disputatio est. Videamus ergo quid hic magicum, non illorum verborũ quinque probatio, quæ & Christus protulit, in vltima cœna: & D. Petrus, & D. Iacobus, & D. Andræas, in suas Liturgias seu Missas retulerunt: & tota semper Ecclesia fuit amplexa. Non afflatus, cui nos vim nullam tribuimus; nec etiam alium necessariũ putamus, quam qui in verbis proferendis necessarius. si loqui sine halitus exspiratione possemus, halitu opus non foret: si crederemus halitu species panis contingi debere, superstitiosi essemus: si inhalationi illi vim transubstantiationis tribueremus, stulti excerebratiq; meritò audiremus. nihil autẽ tale Catholici credimus. quare mentitur more suo Leguleius. mentitur etiam, cùm ait nobis & alijs persuadere, quòd corpus Christi de cœlo detrahamus. Nã censemus, etiam sine vllo Christi Domini motu locali, hanc transubstantiationem fieri posse. si potest per motum localem; cur non potest sine motu locali, ille qui est omnipotens? nã potest per se, quicquid per causam secundam potest: motus autem localis tantùm foret causa extrinseca præsentiæ Christi; nihil autem illi intrinsecum est, vel essentiale. Non est etiam Magicum, putare panem in corpus Christi conuerti: immò est fidei articulus, ab initio Ecclesiæ semper retẽtus. dixit Christus, docuere Apostoli, & omnes quotquot per hæresim ab Ecclesia non defecere. sub anathemate hoc credendum statuitur in Concilijs Romanis tribus, duobus contra Berengarium, & 3. maximo sub Innocent. 3. item Turonensi contra Berengar. item in Cõstantiensi contra Vviclephum, in Florentini decreto vnionis, in Tridentini sess. 13. can. 2. Patres commemorare longum foret, omnes ad vnũ pro nobis sunt: omnes veram Christi carnẽ in Eucharistia crediderunt, omnes adorarunt. D. Iacobus in Missa sua, rogat *ut Spiritus sanctus faciat hunc panem corpus Christi &c.* quod etiam in Liturgijs D. D. Basilij & Chrysostom. habetur. D. Ignatius Epist. ad Roman. ἄρτον του θεοῦ θέλω, ἄρτον οὐράνιον, ἄρτον ζωῆς, ὅ ἐςι σάρξ τοῦ χριςοῦ quid; apertius? sed & D. Dionys. Areopagita, *a* hunc panem viuificum dicit habere vim maximã perficiendæ Sanctitatis, τῆς ἱεροτελεςικωτάτης εὐχαριςίας. vocat sacratissimam Eucharistiam ἱερωτάτην εὐχαριςίαν. addit *b* Christi Domini sentẽtia iudicatum hoc Sacramentorũ Sacramentum, siue mysteriorum mysterium, hoc est augustissimum & præcipuum. καὶ γὰρ ἐςι κατὰ τὸν κλεινὸν ἡμῶν καθηγέμονα, τελετῶν τελετή, accumulat præterea similes laudes multas, & magnificas D. Pauli discipulo dignissimas. Hunc Galliarum Apostolum, cur Gallici Caluinistæ non audiunt? video, quòd nequeant eludere testis auctoritatem, eò illos confugere, vt negent esse libri auctorem. Sed quo id negãt auctore? nullo quod sciã vetustiore. Quamuis quidã olim dubitarint, statim tamen eorum error ab æui illius scriptoribus fuit cõfutatus. Quæ dubitandi quæso causa idonea; cùm & res verbis, & verba rei respondeant, & vtraque primitiuum illũ spiritum Ecclesiæ penitùs redoleant? vide (*Lector*) malitiam dicam, an impudẽtiam? ipsam phrasis antiquitatem, quę maximè idonea esse debuit persuadẽdæ veritati, contra veritatem intorquent.

a ca. 2. Eccles. hier.

b ca. 3. de Eccles. hier.

Negant Beza in N. T. Schalig. & quidam alij de hoc genere.

a *Illyric.* & *Schalig. F.* quent. a si hoc argumento vti licet, cui veterum libri relinquetur sui? pro eliue semper fuerit dicere recentiorū aliquem sic scripsisse, vt affectet antiquitatem. cùm duo sint ad dignoscendos scriptores idoneæ indicia, stylus & testificatio scriptorum aliorū: vtrūque fauet nobis. Stylum negare non possunt prorsus eruditum & antiquarium. auctores ferè innumeri contestantur Græci Latinique. Scilicet, isti ignorassent hoc opus post Valentiniani tempora conscriptum; vt asserit nuperus quidam temporum emendator, qui suo se suffragio claui figendi Dictatorem constituit. profert auctorē? coniecturam suam, immò potius veterem Illyricianam cauillationem. *Is* (inquit) *ut affectet antiquitatem*, μοναχοὺς κοινοβίους *uocat* θεραπευτὰς *Monachos autem* μονοβίους *uocat* ἰταίους, *ne uideretur sui sæculi uocibus uti*. Non credimus hosti Monachorum, & illis tam antiquam institutionem inuidenti, &, vt auertat, hæc omnia comminiscenti. Quomodo probas, ideo sic vocasse, ne sui sæculi vocibus vteretur? Potius credendum sui sæculi vocibus vsum, quam alieni hac etiam in re, cum toto reliquo libro cetera vocabula antiquoris illius, cuius, quibus nunc vsus, erāt sæculi, retinuerit. Puerilis planè illa hariolatio, & acumine isto, quod quæ nec sunt, nec fuere, videre se credit, & alios sibi credere Manlianis iubet imperijs, digna: multoque magis quod de *Mandris* & *Mandritis*, lepidum scilicet apophoretum apponit: cuius meritò statua inaurata in Cōsistorio Lugduno Batauico; vel potius, quod in Miscellaneis Lugdunensibus victi solebant, λείχειν imperetur. Vnde etiā probat Dionysium hūc (*quem Simium*, honoris causa, pro sua innata modestia, vocat) θεραπευτὰς monachos nominare; idcirco quòd apud Eusebiū, sic vocatos ex Philone, legisset? credo in bifido Parnassi vertice cum Ennio somniantem didicisse. quasi iam probarit, Eusebio hunc scriptorē esse recentiorem: quamdiu hoc nō probat, frustra conijcit, nec optimus vates audiet, quia conijciet pessimè. Quæ hæc temeritas est, somnia nobis sua obtrudere, & pro oraculis Delphicis mera coniectanea? Sed profectò tali in veteres quosque scriptores petulantia, & (quæ cum ætate augescit, in ceteris solita decrescere, fitque amicissimis et grauior) iactantia, præclaras ingenij, & eruditionis dotes mirum in modū dedecorat. Verùm quid illi facias, habet hoc hæresis omnis, Caluiniana præsertim. cunctos spernit, sibi soli sapere & scire videtur; monitoribus aspera; reprehensiones etiam iustissimas contumelijs & conuitijs munerat. Tollātur isti næui de corpore pulcro, placebit omnibus labor ille, & feret æuum. Dionysium Areopagitā auctorē operis Hierarchici agnoscūt ex Græcis, non tantùm B. Maximus, & Georgius Pachymerius, & Ioan. Sycopolitanus; qui commentarijs illustrarunt; & *in Encomio* Michael Syngellus, Photius, And. Cretensis, Ioan. Damascenus, Suidas; sed & antiquiores his Anastasius Sinaita, & Anastasius Nicenus; & B. Chrysostomus, cui hæc Areopagitæ scripta cognita fuisse, testatur Anastasius Bibliothecarius *epist. ad Carolum Caluum*: eadē nō nouisse tantùm, sed & explicasse commentarijs Dionysium Corinthium, laudat Maximus, *in scholijs*, auctorē suū Anastasium Antiochenum ἐν τῷ ὁδηγῷ: & ex his testimonia desumpsisse contra sui temporis hæreticos Cyrillum Alexandrinum narrat Liberatus *in Breuiario*, & multa huius scriptoris verba suis inseruisse libris D. Gregorium Nazianzenū scripsit, Billius Prunæus, *Sacrarum obseruationum lib.* 1. Billius ille Nazianzeni lectioni apprimè deditus, idoneus, si quis alius, & locuples huius rei testis. Hilduinum etiā Francum, & Gregorium Magnū, Martinum Papam & Martyrem, Agathonem, & alios PP. Romanos prętermitto; quibus horum librorum fides indubitata fuit, & ab alijs citatos inuenias; vt & illud inprimis notatu dignum, quòd *in Bibliotheca sua* Photius commemorauit; Theodorum Presbyterum Græcum ex professo hac de re librum composuisse, vt conuinceret,

ea quæ habemus S. Dionysij Areopagitæ opera, non esse pseudepigrapha, & tot ante sæculis quattuor præcipua, quibus nunc hæretici nostri abutuntur, vt ea impugnent; argumenta luculenter dissoluisse. Ἀνεγνώσθη Θεοδώρου πρεσβυτέρου, ὅτι γνησία ἡ τοῦ ἁγίου Διονυσίου
βίβλος. διελύοντο δὲ ἐν τῷ λόγῳ ἐνστάσεις τέσσαρες: μία μὲν ὅτι εἰ ἦν γνησία:
πῶς οὐκ ἐμνήσθησαν τῶν ἐν αὐτῇ ῥητῶν
τε καὶ χρήσεων τινὲς τῶν μεταγενεστέρων
πατέρων; δευτέρα δὲ, ὅτι Εὐσέβιος ὁ
1 Παμφίλου ἀναγραφὴν ποιησάμενος τῶν
συγγεγραμμένων τοῖς μακαρίοις πατράσιν ἡμῶν βιβλίων, οὐδεμίαν ταύτης μνή-
2 μην ἐποιήσατο. Τρίτη δὲ, ὅτι πῶς τῶν
κατὰ προκοπὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ διὰ
μακροῦ τοῦ χρόνου αὐξηθέντων παραδόσεων, ἡ βίβλος αὕτη λεπτομερῆ τὴν ἐξή-
3 γησιν ποιεῖται; ὁ μὲν γὰρ μέγας Διονύσιος σύγχρονος ἦν, ὡς δῆλον ἐκ τῶν
πράξεων, τοῖς ἀποστόλοις: ἃ δὲ ἡ βίβλος
περιέχει, τὰ πλεῖστα τῶν κατὰ προκοπὴν
[καὶ] ἐς ὕστερον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐξηθέντων παραδόσεών ἐστιν ἀναγραφή. ἀπίθανον οὖν φησί, μᾶλλον δὲ κακόπλαστον, τὰ μετὰ πολὺν χρόνον τῆς τελευτῆς μεγάλου
Διονυσίου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐξηθέντα Δι-
4 ονύσιον ὑπολαμβάνειν ἀναγράψαι. Τετάρτη δὲ, πῶς μέμνηται τῆς τοῦ θεοφόρου
Ἰγνατίου ἐπιστολῆς ἡ βίβλος; ὁ μὲν γὰρ Διονύσιος τοῖς τῶν ἀποστόλων ἐνήκμασε χρόνοις; Ἰγνάτιος δὲ ἐπὶ Τραϊανοῦ τὸν διὰ μαρτυρίου ἤθλησεν ἀγῶνα, ὃς καὶ πρὸ βραχὺ τῆς τελευτῆς ταύτην ἐπιστολὴν, ἧς ἡ βίβλος μνημονεύει, γράφει. ταύτας οὖν τὰς τέσσαρας ἀπορίας διαλῦσαι ἐπαγωνισάμενος, βεβαιοῖ (τό γε ἐπ' αὐτῷ) γνησίαν εἶναι τοῦ μεγάλου Διονυσίου τὴν βίβλον hactenus Photius.

Si quid aduersari⁹ nouit, quod nec Valla, nec Erasmus, nec Flaccus Illyricus obiecere; amabo, proferat in mediũ. Veritatis amator sum, vt qui maximè audiri cupio, & audire; docere & discere amo. eãdem serram reciprocare non amo: abstineat velim, quæ iam alij illi præoccuparunt, & recẽti memoria, à Matthæo Galeno Belga, & Cæsare Baronio, validè calcata protritaque. Dignus fortassis, cui potius, quàm tot Græcis doctissimis antiquissimisque Patribus credamus,

Gale in Areopagi. Baron. Annal. tom. 2.

quem doctiorem, acutiorem, sapientioremque arbitremur. opponet os columnatum tot Ecclesiæ luminibus, tot fidei columnis. dicat se vnum melius nosse characterem Dionysianum discernere, quàm Chrysostomum, Cyrillumque: passos sibi peringenij stuporem imponi. Græcæ linguæ ignaros fuisse Marsilium Ficinum, Ambrosium Camaldulensem, Perionium & tot sæculis priorem Ioannem Scotum illum; alium à Dunsio & Maiore; qui quatuor pro Areopagiticis libris, cùm verterent, agnouere. Occalluimus ad similes Pyrgopolynicis Nitiobrigis Thrasonismos. Qui saxorum nouus epigrammatarius Lucano sculponeis os batuit; qui Manilium docet astronomiam, qui in Geometricis adhuc discipulus, & malè calculi subducti à Lanista deprehensus, supra Euclidem, & Archimedẽ sapit; qui Tacitum, Suetonium, eius quo vixerunt temporis, & quod ex tabulis publicis didicerant, rationem dedocet: cui Eusebij aniles & puériles alucinationes manifestæ, & Eusebium ceteri patres puèriliter sequuti; præ quo vno ceteri vt vmbræ volitant, simioli, fanatici, furiosi, hostes veritatis, stupor: cui omnes ludibrium debent: quem nemo reprehendit, nisi qui ignorat; qui in hominibus studiosis huius sæculi, in alijs studium, in omnibus sensum bonarum rerum desiderat, (*vtor eius verbis, nec adfingo quidquam.*) Quẽ nullus hactenus reprehendit (*blatrasse dicit*) qui nõ furiosus, aut flagitiosus, aut indoctus, aut ẽt tribus his virtutibus simul exornatus fuerit. Et hic bonos nullos insectatus est; cui illi agyrtæ, scurræ; vel Sophistæ, si quid mutire contra hunc Temporarium Dictatorem ausi. Hic nullis obtrectatus, lenissimè, & absque omni penitus ambitione scripsit, quæ scripsit, huic à sapientia inoderatio imperata est. Mauult iste mo destiam eius omnes, quàm iustam irã pauci sentiant: *benè & verè, hoc quia iniquam vult omnes perpeti, iustam vix scio an in quenquam hactenus calamo strinxerit.* Istius virtutem euitari non potest,

Ex Libb. de emend. Temporis, & epi. de vet. Iulij Scalig.

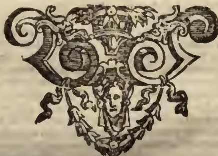
test, quin tanquam vmbra, gloria & inuidia sequantur. Ecce, quocumque se confert, inuenit rupices & Marrucinos; quibus eius virtus statim subolet, vt suibus Amaracinum. Quocumque it, mittit signa sui. Quisquis perditus est, insanus, virtutum, & bonarum litterarum hostis, vestigijs eius eum colligit, & capitali odio prosequitur.] Quam hic de se demissè, quam de alijs omnibus sentit magnificè? Nonne se præbet omnibus, modestiæ scriptionis, & humilis animi exemplum illustrissimum? Quanta hæc ignoratio est sui? quantus stupor, his animis cùm sis, eos litteris seræ posteritati notos velle? quæ insania arbitrari, adeò omnes hebetes, vt, talium verborum vestigijs, in animi arcana se iudicando non penetrent? vt hæc humanitate tinctos, & amantes Christianæ pietatis & officij, non offendant? Nec contentus grassari in singulos, stringit acumen stili in integras Sodalitates & religiosos ordines, à Tridentina Synodo Oecumenica laudatos; quodque audaciæ intolerabilis est, Ecclesiam vniuersam à multis iam sæculis errasse, nec verum vidisse; fretus leuiculis rationibus, graui supercilio contendit. Quas qui legunt futiles deprehendunt; cùm alias ob caussas; tum quia fingit ipse sibi periodum & præfigit, quam commentus potiùs, quàm validè probauit: &, cùm æquiùs fuerit normam suam, Ecclesiæ scitis, & veterum placitis accommodare; ipse contra, vult omnem vetustatem edicto noui Dictatoris parere, & eadem confidentia præceps ingenium, quicquid non est ad amussim illam suam; id damnat erroris. Quid verosimilius; an errasse vnum, qui cum nullo veterum, nec cum Ecclesia consentit; an errasse veteres omnes & Ecclesiam, eo quòd in plerisque ad illam amussim nouam non conueniant? scio cum quo errare malim, scio quem potiùs errasse credendum. Verùm tamen fruatur iudicio suo, quia monitioni locus nõ est: incurrat in omnes vt lubet, qui

ἀναβῶ. ειπεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διέθετο; non illas Regij Vatis; sed illius, superborum Regis, qui posuit in cælum os suum, vt thronnm figeret in Aquilone, & similis esset Altissimo. Se vitij omnis expertem profiteri, estne similem se Christo profiteri? Soli tibi IESV optime licuit dicere; *Quis vestrum arguet me de peccato:* mortalium nemo expers vitiorum est. Hic tamen permisit calamo chartis illinere: *Quid mihi obijcere possunt, præter virtutem, quam non habent? Nullius mihi conscius sum, cuius me apud homines pudere debeat.*] Apostolum puta Paulum loqui. an idem illi licet, quod *vasi electionis?* non sanè. non quia dissimilis res, sed is qui dicit. Si de grauibus flagitijs, & publicè vindicandis loquitur, egregiam sanè laudem, cur id opus tantoperè iactare, quod cum plerisque commune? Quamuis & Caluinianismus, quem profitetur, certè tale tantumque crimen est, vt si sanæ mentis foret, eius illum perpetuò & pigere, & pudere, & pœnitere oporteret. Si de alijs animi vitijs, quæ hominem dedecorant, & Deo hominibusque minus gratum faciũt, sensit; vt sensisse reliqua, quæ addidit, satis ostendunt: nihil arrogantius, nihil à veritate alienius dici potuit. fastuositas, iactantia, contemptus aliorum, virtutes credo sunt, non vitia: q̃ ab his immunis, quàm integer, si philautia non excæcasset oculos, ipsimet iudicium permitterem. Sed fruatur, inquam, suo iudicio, sibi plaudat, placeatque: vel potiùs (fac, qui potes Deus, & hoc animo me ista nosti scribere) resipiscat, & in posterùm infrunitæ linguæ, calamoque infreni, desinat tam laxas habenas permittere. Quod ad me, puto licere mihi, qui ex omnibus vnus sum, in eum aliquid, qui sibi cuncta in omnes voluit licere. Licuit homuncioni in diuinum Dionysium petulanter; cur mihi non liceat pro Diuo constanter? Mentem saniorem illi opto. conuitia nec curo, nec metuo: ista cessare æquum est,

est, rationes compulsandæ. Quod sperare non audeo. consueuit vel silentio, si quando nequit respondere, dicta transmittere: vel contemptu, & maledictis certare. Fors ista nec limis dignabitur. audiet certè, quod legisse dissimulet, & aliquem vel ex Armoricis substituet.

Incubuit nunquam cœlestis flamma salictis,
Nec parui frutices iram meruere Tonantis,

Causa certè non mereor, qui hæc animo non malo: sin aliter, noui cœlestia à Claudianis tonitruis, & à Ioue Salmonea discernere.

ANACEPHALAEOSIS DVODECIM SALVBRIVM MONITORVM, QVAE CONFESSARIIS IN PROMPTV ESSE DEBENT.

MONITIO I.

Dæmones esse.

L
vide libr. 2. q. 2.

CVM in homines atheos inciderint, dubitantes an sint dæmones? proponant illis 1. id doceri apertis S. S. verbis passim occurrẽtibus: 2. hûc perpetuum Ecclesiæ sensum fuisse. 3. hæresim esse contrarium defendere: quæ tria probantur à Theologis in materia de Angelis. 4. conuincit ratio: effectuum quorundam mirabilium experientia. vt v. g. subitò montem vnum loco mouere: bruta loqui: defunctorum simulachra oculis spectanda proponere: linguis incognitis loqui: res ferreas (sine magnete) argenteas pateras, aut similia magni ponderis super mensa locata, sine funiculo aut simili instrumento, attrahere, ab vno extremo ad aliud, subsultantia: quod quis foliolũ chartæ inter multa sit electurus certò prædicere: chartam ab aliquo ex toto chartarum ludo extractam, in manibus extrahentis manentem, noua inducta figura, ter facere immutari: facere vt tres vel plures diuersæ personæ de vna eademq; re cogitent: vim imaginatiuæ alterius facere, vt de alia re vix cogitet, quam ea quæ cogenti nota: (*vix*, dico, nam omnino vel voluntatem vel intellectum cogere, seu necessitate quadam absoluta ad id adigere, nec dæmon potest) facere specula, in quibus, quæ in decẽ milliaribus fiant, videri possunt: trium horarum spacio arbusculam verã spitamæ longitudine ex mensa facere excrescere: facere certæ lucernæ lumine accenso, vt quotquot adsunt mulieres, vestibus se nudent, & quæ natura docet tegenda oculis obijciant, & sic nudæ tripudiare non desinant, quamdiu ardeat in medio apposita lucerna leporis adipe plena, & certis characteribus insculpta, & huiusmodi alia; quæ nobis circulatores ex Baptistæ à Porta scriptis & disciplina obtrudunt; quorum cum nec naturales nec artificiosæ causæ proferantur idoneæ, spiritualibus causis effectricibus tribui debent; quæ sunt angeli, & dæmones.

MONITIO II.

Non licere vllum pactum vel amicitiam cum dæmonibus inire.

QVI putant non esse mãgnũ peccatũ cũ dæmonibus fœdus, pactũ, aut familiaritatem habere, doceantur primò; quanta sit vis & dignitas primi præcepti prioris Decalogi tabulæ. Nempe illud vt ordine, sic & dignitate primum esse. Nam digniora esse, ratione obiecti, tria primæ tabulæ septem alijs tabulæ secundæ: & inter illa tria, præcipuum esse primum. Tertiũ enim potissimũm agit de

vide li. 2. q. 4. & lib. 4. part. poster. q. 4. sectio. 8.

de cultu externo, secundum de verborum honore, primū de amore & fidelitate animi Deo exhibenda, & virtute religionis seu Theosebias, seu Latriæ. quare cùm hæc virtus Deo gratissima sit, etiam illi contrarium vitium est odiosissimum, nempe idololatria & infidelitas. nam est quædam apostasia, proditio, & trāsfugium ad hostium Dei Principem Diabolum: quod peccatum est omnium vitiorum moralium grauissimum: & ideo huic præcepto a Deo pœna fuit addita, cùm Deus testatur se fortem & zeloten esse, & hoc peccatum vsque in tertiam & quartam generationem vlcisci, & vocat hoc peccatum odium sui, eo quòd transgressores vocat osores suos a. Secundò doceantur omne cum dæmone fœdus aut amicitiam contra hoc primum præceptum esse. Cùm enim inter Deum & dæmonem sit quasi perpetuum bellum, seu odium (Vnde de dæmonibus legimus; *Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper:* & Diabolus vocatur *Satan*, hoc est aduersarius) tenemur nos, vt vasalli Dei, perpetuum quoque & capitale odium cum dæmone exercere, hoc bellum vt Paterpatratus initiò mundi Deus indixit, cùm dixit Serpenti; *Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semē tuum & semen illius.* b quibus verbis prohibemur vllas cum dæmonibus inducias aut commercium habere. Idem nos docet Apostolus; *Nolo*, inquiens, *socios vos fieri dæmoniorum.* c Idem nos in baptismo promisimus, Sacramento adstricti, Ecclesiæ nomine rogante Sacerdote, & patrinis pro nobis respondentibus non semel, Nos abrenunciare Satanæ & pompis eius. Cùm itaque hoc bellum initiò mundi conditi indictum, & initiò Ecclesiæ Christianæ tuba Apostolica renouatum, & à nobis cùm in Ecclesia fuimus regenerati iureiurando votiuo sit susceptum ac promissum; sequitur eum, qui cum hoste pactum vllum aut familiaritatem colat; perfidiæ, transfugij, & apostasiæ reum non minùs esse; quàm vel monachus votiuam deserens professionem, vel miles ad hostem transfugiens, vel Christianus Mahumetismo se addicens. Tertiò moneantur non tantùm hoc Deo displicere, sed ipsis quoque perniciosissimum esse. Dæmonum enim in homines odium est inexplebile, & á sui lapsus tempore nunquam illud remiserunt, nec vnquam remittent aut minuent: si permitterentur á Deo, omnes mortales interimerent; quod quia vident sibi non licere, ideò assiduè hominibus animæ mortem moliuntur adferre per varias & multiplices peccandi illecebras; ne, qua excidere beatitudine, homines potiantur. Odij magnitudo patet ex vehementia & acerbitate cruciatuum aut vexationū quas iut ulere, quotiescumque Deus illis permisit, vt testantur Iobus, Saræ mariti, D. Antonius & alii inumeri. Pertinaciam odij docent, Iobus dicens; *Cor eius indurabitur tanquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus* d. & Christus Dominus; *vos*, inquit, *ex patre Diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere: & ille homicida erat ab initio: & in virtute non stetit & non est veritas in eo. cùm loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia mendax est, & pater eius* e. cùm dicit homicidam esse ab initio, significat hunc eius perpetuum esse conatum, animas necare: circuire instar leonis rugientis & quærere quem deuoret, vt ait D. Petrus. cùm addit veritatem in eo non esse, docet frustrà quem cum illo pacisci, qui totus ex perfidia conflatus est. Ideò cum semper velit nocere; certò tenendum nobis, illum nullis blandicijs, obsequijs, aut cultu homini reconciliari, placari, aut deliniri: sed quando se beneuolum aut amicum fingit, tum maius malum hominibus moliri. Origenes *lib. 8. cont. Celsum*; Probabile est (inquit) dæmones, cùm sint improbi, ne cultoribus quidem suis dexteram, datamque fidem seruaturos.

MONI-

a *Exo. 20. v. 5.*
b *Gene. 3. v. 15.*
c *1. Corin. 10. v. 21.*
d *Iob. 41. v. 15.*
e *Ioan. 8. v. 44.*

MONITIO III.

Ne iudices hos negligant punire, aut dissimulent.

Pro l. 5. sectio. 4. QVando cõfessarij incidunt in Prælatos, Principes aut Iudices, nimis lenes, & remissos, & negligentes in sectæ huius exstirpatione: Monere illos debent, quòd sint à Deo constituti ad vindictam malorum, & sine causa gladium non acceperint: quòd mala quæ ex eorum negligentia orbi & Ecclesię inferuntur & gliscunt quotidiè, seuerissimè ab illis exigentur: quod ad damnorum restaurationem teneantur. hoc peccatum directè & immediatè contra Maiestatem Dei tendere; & idcircò non magis licere principi diuinam iniuriam remittere aut dissimulare, quàm Prætori licet sui Principis, vel militi sui Imperatoris. Legem illam veteris Testamenti; *Maleficos non patieris uiuere*, a non esse dumtaxat iudicialem positiuam, sed iudicialem iuris diuini & naturalis, & ideo non esse per legem Euangelij sublatam. Iudicibus inferioribus non licere vitæ securitatem rei huius delicti promittere, vt crimen spontaneè confiteantur & socios detegant: licere id solo summo iudici, qui lege superior & ex causa iusta, & quando hoc euidens necessitas vel vtilitas reip. postulat. Meminerint, si qua damna per eorum conniuentiam aut negligẽtiam a maleficis subditi patiantur, si qui necentur, aut ad consortium criminis pertrahantur; sanguinem hunc a manibus eorum Deum requisiturum. Non hominis illos, sed Dei iudicia iudicare. Cauendum ne fiant socij furum; & ne dum, vt Iosaphat, his qui oderunt Dominum amicitia iunguntur, iram Domini mereantur. b videant ne audiant terrificum illud Prophetæ dictum Regi Achab; *Quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius.* c Qui denique falsis opinionibus, & erronea sua existimatione decepti, conantur iudices abducere à cognitione, & vltione criminis huius; vel auctoritate, vel calumnijs; illi monendi vt resipiscant; ne & se conscios eiusdem delicti, vel fautores delinquentium, vel iustæ & Canonicæ contra hanc hæresin inquisitionis disturbatores & impedimenta præbeant, cum periculo incurrendę excommunicationis. *c. vt inquisitionis, de hæret. in 6.* Denique hos omnes honorem Dei negligere, & proinde solere a Deo negligi, & in maximas calamitates, & ignominias abijci iuxta cõminationem Heli. Sacerdoti factam, 1. *Reg.* 2. *v.* 30. Quam hoc Babylonijs exitiale dixi lib. 5. *sect.* 16. in fi.

a Exo. 22.

b 2. Paral. 19. v. 2.

c 3. Reg. 20. v. 42.

Nahum inter præcipuas causas excidij Niniuæ memorat, quod in ea Magi & malefici magni fierent *cap.* 3. *v.* 4. Eandem ob causam minatur Ierosolymæ Michæas *c.* 5. *v.* 10. Propterea Cananæi deleti & pulsi sedibus suis. *Deut.* 18. *v.* 10. Nunquam id impunè Regibus cessit; Saul non excidit regno nisi postquam Magiæ præsidia quæsiuit: tunc (ait Blesensis) *dum Pythonissam consulit in montibus Gelboe cum filijs meretur interfici. Sic Ochozias, qui ceciderat per cancellos, dum de vitæ diuturnitate scrutatur, vita eius tanquam tela texenda succiditur.* ob maleficorum imitationẽ Manasses specimen fit Regis calamitosissimi, 4. *Reg.* 21. & 25. cuius peccatum etiam posteri luerunt, nec pacari Deus potuit Iosiæ pietate 4. *Reg.* 23. Iezabelis veneficia nota, sed & præcipitatam de fenestra, laceratam a canibus. Longum sit aliòs recensere, Zoroastrem fulmen occidit Magiæ inuentorem. *Plin lib.* 30. *c.* 1. *lib.* 11. *c.* 42. De Ferrando Comite Flandriæ, de Guilhelmo Iuliacensi, de Scotiæ Regibus aliquot, de Principe quem memorat Gerson, actum superioribus libris. de Muleasse Tunetano Rege, non paucis egit Paulus Iouius; de Vortigerno Rege Boethus *lib.* 8. De Græcorum multis memorat Petrarcha *lib.* 4. *rer. memorandar. c.* 1. 2. 3. Si Romanorũ Annales voluas, occurrent tibi plurimi, quibus hæc licentia exitij miserrimi occasio fuit. de Numa Põphilio, Plutarchus, *in Numa.* de Tullo Hostilio, Dionysius, & Liui° *li.* 1. De Nerone Plini. *lib.* 20. *Nat. histo. c.* 1.

1. Reg. 28. v. 8.

4. Reg. 1. v. 2.

c.1. & Suetonius *in Nerone*. De Valeriano Nicephorus *li. 6. c.* 10. de Iuliano Apostata idem Nicephor *li.*10.*c.*29.de Licinio Niceph.*li.*7.*c.*45. De Fl. Ruffino Tyranno, Claudian⁹ *li.* 1. *de laud. Stilichon.* de Maxentio, de Heraclio & alijs alij. Quid referã recentiora? Leopoldum Austriæ ducẽ Friderici. III. fratrem, nimis familiarem Magis, qui dam narrat, ita a spectro perculsum fuisse, vt paucis post diebus obierit. Vvenceslaus Bohemiæ rex summo in pretio voluptatis causa Zytonem & alios habuit; cui quæso Principi cumcta regni negotia infælicius cessere? Crespetus *disc.7.* scribit cuidam ætatis huius Principi mortuo inuentam ad collum appensam imaginem Theurgico ritu deuotam, qua se fælicem fore sperabat: quo tamen vix vllus calamitosior fuerit. Vltimus e gente Valasia Rex quam inopinata, & crudeli, & inaudita nece de medio sublatus fuit? memini me in *li. de gestis eius Lutetiæ excuso* legere; nullum apud eum in maiore gratia fuisse, quam illum ipsum; qui his artibus instructus ad honores grassabatur, & Regem suum hisipsis initiare conatus, fecisset, nisi horror præsentiæ dæmonum illum abegisset. Cõcludam cum Rege, Reges alloquens; *Nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinam; ne quando irascatur Dominus & pereatis de via iusta.* Monet vt disciplinam apprehedant. Hebraicè est NASSEKV BAR נשקו־בר quod etiam significat osculamini filium. osculari vero idem quod honorare. Nimirum optime CHRISTVM honorantibus is ei honorant qui hostus Diaboli partiarios in uirga ferrea regũt & flagellãt; qui Deũ non parcunt, hoc enim est apprehendere disciplinã; quia hoc est CHRISTI doctrinam pure venerari & sequi.

Camerar.operæ succisiuæ c.70.

Psal.2.v.10

MONITIO IIII.

Superstitionibus vti quam noxium & execrandum.

QVI parui faciunt discere ritus superstitiosos & eos exercere; moneantur omnium superstitionum & vanarum obseruationum inuentorem esse Diabolum; qui principio mundi statim in idololatriam fere totum genus humanum pellexit. Sed cum hoc eius imperium Dei filius destruxisset; *ad hoc enim apparuit filius Dei vt opera Diaboli destrueret;* a & paucis ante passionem diebus dixit: *nunc mundus iudicabitur, & Princeps huius mundi eijcietur foras;* b & hic fuit scopus Apostolicæ per totum orbem prædicationis: & tamen cum imperio non fuisset imminuta vetus illa ambitio diuinitatis: pro illa aperta & clara idololatria pene extincta, tectam quandam specie pietatis & vtilitatis idololatriam inuexit, artium superstitiosarum cupiditatem & cultum. hanc ergo diram curiositatem inuenit, & propagauit, primò vt sic possessionẽ animarum, qua vi crucis deiectus fuerat, clanculum dolo malo recuperaret. Secundò vt homines hoc pacto primũ & maximũ præceptum, & votum religionis quo se Deo adstrinxerunt in baptismo, violare assuescerent. 3. vt spem, quam homines in Deo habere debent, amittãt, & eam collocent in rebus istis vanis, & ideò sint Deo maledicti; qui *c odit obseruantes vanitates superuacue.* 4. vt sic in lethale peccatum pertractos, leo rugiens *d* deuoret, & decipiat hominem draco venenatus, quem Deus formauit ad illudendum ei. *e* Hæc sunt cõmoda superstitiosarum obseruationũ, & qui eas colunt, aut amant docent se non CHRISTI, sed diaboli discipulos esse, & eius magisterium amare, in eius ludo doctos esse, & alienos à doctrina Ecclesiæ Catholicæ.

Mirum est aliquem posse his præstigijs se dare, qui norit exitum infelicem Magorum & præstigiatorũ. Inuentor Magiæ Cham seu Zoreaster, fuit

Confer. cũ li.3. parte posteriore.

a *1. Ioan. 3. v. 8.*

b *Ioann. 12. v. 31.*

c *Psal. 30. v. 7.*

d *1. Pet. 2.*

e *Psal. 103 26.*

fuit tandem ab ipso dæmone, quẽ importunius sollicitabat, igne succensus & concrematus, teste Clement. *in libb. recognition.* de Simone Mago notissima res, quòd in aerem a dæmonibus sublatus præcipitatisque fractus cruribus cum ignominia & dolore interierit. Quæ de Cynope Mago, Prochorus; & de Zaroe & Arphaxat Abdias *li. 6.* tradidit prætermitto, vt & ea quæ de Oddone, Hollero, Metothimo Magnus Olaus *in Historia Septentrionali*; & de Sopatro, Eunapius *in Aedesio*: de Orpheo, Mopso, Amphiarao, qui omnes magi fuere, Ouidius, Seneca, Statiusq;: de Pythagora Samio Laertius *in eius vita* & Cælius *lib. 19. Antiquita. c. 7.* Hẽricum Cornel. Agrippam moriturum, a se canem suum Paredrium abegisse, cum hoc dicto; *Abi mala bestia, tu me perdidisti*; tritum est ore omnium. Ioannis Portantij obitus in Antuerpiensi carcere qualis, norũt ciues mei. Apud Gulhelm. Tyrium *lib. 8. belli sacri c. 15.* duo magi volentes machinas Christianorum incantare, primi illis interfecti. Apud Polydor. Virgilium anus saga coram omnibus a dæmone abripitur, vt alibi narraui. Apud Dubrauium *lib. 23. Hist. Bohem.* Zyto nobilis ille præstigiator ad extremum a diabolo viuẽs, cum corpore & anima de medio hominum fuit sublatus. Ioan. Faustus famosus magus his tẽporibus in Germania tandẽ a cacodęmone lecto extractus noctu, & strangulatus, inuersa in tergum facie, domoq; tota concussa & penè euersa, vt scribunt Vvierus, Camerarius, alijq;. Francisc. Picus *lib. 5. de prænot.* auctor est ex relatione sociorum qui adfuerant, Magũ quendam a dæmone viuum ablatum, nusquam vnquam comparuisse; dum curioso cuidã, & non satis sano Principi pollicetur, se Troiæ expugnationem & Hectoris cum Achille duellũ, quasi spectandum in orchestra, exhibiturum.

Tam hæc factoribus sunt periculosa: nec minus ijs qui spectandi talia sunt auidi. duo tantum exempla adscribam, vetus vnum, & nouum alterum. Scribit Lucianus *in Philopseude*, de quodam Encrate; quod *cum vidisset Pancratem quendam Magum Aegyptium, multa mira facientem, se paulatim in eius amicitiam insinuasse, adeò ut omnia ei propemodum arcana communicaret. Tandem autem magũ hũc ei persuasisse: vt omnibus famulis in Memphi derelictis, se solus consequeretur: neq; enim defuturos ministros, atque ex eo tempore, inquit, sic vitam duximus. Cum in diuersoriũ quodpiam veniremus, homo accepto pistillo, scopinaue, aut pessulo, vestibus implicans, cum in id carmen quoddam dixisset, efficit, ut ambularet, utq; alijs omnibus homo uideretur. Illud ergo abiens, & aquam hauriebat, & cœnam parabat, instruebat atque in omnibus cõmodè subseruiebat ministrabatq; nobis. Deinde, ubi iam satis huius ministerij fuit, scobinam rursus scobinam, ac pessulum, pessulum, aliud recitans carmen, reddebat. Hoc ego vehementer conatus, non inueniebam quo pacto ex illo expiscarer. Nam id mihi inuidebat, quamuis esset in alijs facillimus. At quadam die in angulo quodam tenebricoso delitescens clam illo, subauscultaui propius incantationem illam, erat autem trisyllaba. Tum ille cum pistillo mandasset qua curanda erant, abijt in forũ. At ego postridie illo apud forum occupato, acceptum pistillum cum ornassem, syllabas illas simils modo pronuncians, aquam iussi ut hauriret. Tum impletum amphoram cum tulisset; desiste, inquã, nec amplius aquã haurito, sed rursus esto pistillum. At illud mihi haud amplius obtemperare uolebat, sed aquã hauriebat continuè, quoad hauriẽdo totam domũ nobis impleret. At ego cum resistere huic rei non ualerẽ (timebã autẽ ne Pancrates reuersus, id quod ẽt euenit irasceretur) correpta securi pistillũ in duas partes disseco. At utraq; pars amphorã sumens hauriebat aquã, iamq; unius loco duo ministri mihi esse cœperant. Interea Pancrates superuenit, ac re intellecta illas quidẽ in ligna rursus, quemadmodũ ante carmen erant, mutauit: at ipse me relicto clanculum nescio quo se subducens abijt.* Vides huic curiositatem ferè causam fuisse, vt aquis submergeretur. Cur vocas fabellam? cum potuerit in pistillo Paredrus aliquis Mago famulari. Sed capo alterum, de iis quibus periculum præsentaneum fuit, ne se ipsos denasarent. Philippus Camerarius *li. Operæ succisiua c. 70.* ita scribit; *Cum aliquando Ioannes Faustus apud notos quosdã diuerte-*

 ret;

ret; qui de ipsius præstigiatricibus multa audiuerant, ij petierunt ab eo, ut aliquod specimen suæ Magiæ exhiberet. Hoc cum diu recusasset, tandem importunitate sodalitij nequiquam sobrij victus promisit, se illis exhibiturum quodcumque expeterent. Vnanimi itaque consensu petierũt, ut exhiberet illis vitem plenam uuis maturis. Putabant autem propter alienum anni tempus (erat enim circa brumam) hoc illũ præstare nullomodo posse. Assensit Faustus, iã iam in mensa conspectum iri quod expeterẽt: sed hac conditione, ut omnes magno silentio immoti præstolarẽtur: donec illos iuberet vuas decerpere: si secus facerent, instare illis periculum capitis. Hoc cum se facturos promisissent, mox ludibrijs suis huic ebriæ turbæ, ita oculos & sensus præstrinxit; ut illis tot vuæ miræ magnitudinis, & succiplenæ in vite pulcherrima apparerent, quot ipsorum adessent. Rei itaque nouitate cupidi, & ex crapula sitibundi sumptis suis cultellis exspectabant, ut illos iuberet rescindere vuas. Tandem cùm istos leuiculos aliquandiu suspensos, in ipsorum vanissimo errore tenuisset, subitò in fumum abiẽte vite cum suis vuis, conspecti sunt singuli tenentes loco vuæ, quam vnusquisque apprehendisse videbatur, suum nasum opposito superne cultello: ita ut siquis immemor præcepti dati vuas secare voluisset, seipsum naso mutilasset.

Quid plura? nihil ferè vnquam præstigiatores faciunt, quin aliquid factu facile, sed quod difficile sit non facere, a spectatoribus aut Magiæ studiosis postulent. Veluti, ne personas quę apparent alloquatur, vel manum porrigãt; ne circulo pedem efferant, & similia, quę tamen, vt faciant, post illos illecebris dęmones, aut varijs terriculamentis, quasi compellũt: Vt de Bauaris adolescentibus apud Cæsarium legi, et duobus Aremoricis bono loco natis Gentiliaci, cum puer Lutetiæ degerẽ, accidit, qui ab archihomicida ambo tunc præfocati, eo quod circulo pedem extulissent.

I nunc atque animam fraudi committe dolose.

MONITIO. V.

Vnde poterunt cognoscere an a dæmone effectus exspectetur, an a natura, an à Deo?

Monendi sunt rerũ istarum ignari Vanitatem et mendacium omne Deo displicere qui veritas est: dęmoni verò placere, qui mendax est et pater mendacij. *Beatus vir* (ait Psalmista a) *cuius est nomen Domini spes eius, et non respexit in vanitates et insanias falsas.* Vanitatẽ verò dici quotiescunque homo facit vel dicit aliquid, boni consequẽdi, vel vitandi cuiuspiam mali causa, quod vim nullam neque naturalem, neque supernaturalem obtinet, ad effectũ intentum, v. g. si quis in flumine seminet vel litus aret, dicendus est vanitatem operari; eo quòd arandi et seminandi finis seu effectus est messis et fructus perceptio, quem finem hęc eius actio nequit consequi. ita si quis At capitis dolorem pellat, fascia linea, vel cartula alba cingat tibiam, aut ęgrũ inter sarmentũ dississum perducat, vel palmo cingulũ ęgri metiatur, clarũ est has actiones esse vanas et superstitiosas, quia nullam vim habent ad humorem noxium capiti molestũ inde expellendũ. Contra si applicetur capiti aqua rosacea, vel ad bilis expulsionem rubarbarum prębeatur, vel ad flegmata capite educenda per sternutationem comedatur sinapi, nõ erit vana obseruatio, sed licitum remediũ, quia natura ad hoc vim hisce rebus inseuit. Sic etiam verba nulla vim naturalem habẽt aliquid efficiendi more agẽtis physici: sed quędam verba vim habent operãdi ex instituto Dei, et iste effectus est supernaturalis; quędam non tam vim habent supernaturaliter operandi, quam putãtur ab imperitis habere. Prioris generis sunt verba Sacramentorum, nẽpe collationis baptismi, consecrationis Eucharistię, absolutionis peccatorum etc. hęc verba licitè vsurpãtur a Sacerdotibus ad effectum, cuius causa Saluator noster illa instituit. Verum si quis hęc verba alio ad aliã intentionẽ siue finem

vide li. 3. q. poste. q. 1. 3. et 4. sect. 1.

a Ps. 30. n. 5.

nem proferens transferret; eorum vsurpatio sacrilega, vana, & superstitiosa foret; quia ad hūc effectum vim supernaturalem ea verba nō acceperunt. Vana quoque est prolatio aliorum verborum, quæ non ex vsu Catholicæ Ecclesiæ recepta. Si quis itaque vana huiusmodi vel verba vel facta adhibet, superstitiosus est, & diabolicus est effectus operis; quod probatu non est difficile. Effectus iste non est naturalis, quia quæ adhibita sunt media naturalem vim ad eum non habent; nec est miraculosus, & à Deo, quia testimonium illi nullum perhibet sacra scriptura, nec Ecclesię Catholicę consuetudo aut doctrina. Procedit itaque ex occulta quapiam spiritualis creaturę operatione: non Angelicę, quia Angeli semper faciūt Dei voluntatem, & cum Deo mendaciū ac vanitatem omnem detestātur: restat, vt operētur hic cacodęmones, superstitionis inuentores & amatores. Quare, *qui hec faciunt, Deum deserūt, & dæmonis doctrina, atq; imperio se subijciūt, cuius auxilium exposcunt, & opera utuntur.*

MONITIO VI.

Quæ remedia tutissima.

SI quis afflictus vel vexatus sit à maleficis seu à dæmonibus eorum opera, & pro remedio vel consilio cōfessarium consulat: is illum inducat ad remedia Ecclesiæ consueta, maximè ad emendationē malæ vitæ. Theologi monent *a*. duo consideranda, Deum qui hęc mala permittit, & diabolum qui mala infert; nam nihil hic inferre posset, nisi ille permitteret, nec nocere potest, nisi in quē vt sæuiat Deus permittit; nec plus illi ipsi nocere, quā quātū Deus permittit. Minus longè potest, quam vult, aut iactat se posse. Pręclarè D. Antonius Magnus. *Nos nec eius pollicitationibus credere, nec eius minas formidare debemus. fallit enim semper, nihilq; uerum promittit. Nam si non in omnibus mentiretur, quomodo talia, & tam infinita promittens, hamo Crucis ut draco inuncatus à Domino est, & capistro ligatus ut iumentum, & quasi mancipium fugitiuū uinctus circulo, & armilla labia perforatus, nullum omnino fidelium proferare permittitur? Nunc miserabilis ut passer ad illudendum irretitus à Christo est, calcaneo Christianorum substratus gemit, ille qui uniuersa maria à se absorpta plaudebat: ille qui manu sua terrarum orbem teneri gloriabatur, ecce à nobis uincitur: ecce me aduersum se prohibere non potest disputantem.* Nimirum ligatus est à Deo, mucro latronis retusus ab eo per quē, cum quo, & in quo facta, quæ fiunt, omnia. Tibi homo imputa quod in te vt possit; quòd in te vt possit Deus finit. *Si alligatus diabolus est* (inquit B. Augustin. serm. 197. de Temp.) *quare tantum adhuc praualet? Verum est fratres carissimi, qui multùm praualet sed tepidis; & negligentibus, & Deum non timentibus in ueritate, dominatur. Alligatus est enim tanquam cathenis innexus canis; & neminem potest mordere, nisi qui illi se mortifera securitate coniunxerit. Iam uidetur fratres, quia stultus est homo ille, quem canis in cathena positus mordet. Tu te illi per cupiditates, & uoluptates seculi* (addo pacta, superstitionesve) *noli coniungere, & ille ad te non præsumet accedere*. eadem habet Cæsarius *lib. 5. miracul. cap. 52.* Certe quoad Deum, causę cur permittat, esse solent, vel peccata, vel probitas famulorū eius; propter peccata permittit vt puniat præterita, vel vt arceat à futuris alioqui: probitatis verò gratia permittit, vt magis humilietur, vel vt probetur eorum cōstantia & fides. ob has causas Deus dæmone vtitur, tanquam lictore aut carnifice bonorum. dæmon autem alium longè finem sibi proponit, & Dei voluntatem gnarus exsequitur non cogitans hęc ad salutem humanam & gloriam diuinam à Deo dirigi, sed conatur exsaturare malitiā suam, & odium explere nocēdo hominibus, & simul si queat in superstitionem aliquam illos pertrahere. Itaq; non potest salubrius consiliū iniri, quàm quo quis & Dei voluntatem perficiat, & dęmonis proteruiam atque odium eludat. hoc autem præstant remedia Ecclesiastica. vt exempli causa, si qua domus spectris aut alia dęmonum infestatione sit inquieta;

a Cyrulus lib. de super stit. p. 2. c. 1

ta; statim inquilini conscientiam excutiant, conterantur, & de peccatis confessionem instituant, & omnia de domo remoueant, quæ Deo queant displicere; deuotè insuper se Deo commendent, & Deiparæ, & Sanctis: & interea dum durat vexatio, quotidie mane, ac vesperi Sacerdos quispiam habitu Sacerdotali indutus, cum stola, Cruce, & aqua benedicta accedat, & lustret omnia domus cubicula, & loca alia, recitans deuotè, Psalmum; *Qui habitat in adiutorio altissimi*; & Euangelium Sancti Ioannis, *In principio erat verbum*, & alias precationes pias; & exorcismos; qui Dominicis diebus in benedictione aquæ contra dæmonum vim, & insidias leguntur: ponantur per singula præcipua domus loca rami Palmarum benedicti, & candelæ benedictæ; iubeantur dici Missæ à varijs pijs, & Deū timentibus pro quiete familiæ illius, & vt Dei ira cesset, & mittat custodem Angelum suum, qui domo illa dæmonem exturbet: caueat autem ne cum dæmone sermonem vllum misceant, vel loquenti quidquam respondeant: multoq; magis caueant ne quem Magum, aut vlla superstitiosa vexationi reprimendæ remedia accersant. Sed magna spe, & fiducia in Deum, misericordiam eius summa cum patientia præstolentur. *Sic Cyrnelus d.c.1. in fine.* Sed hæc remedia fusiùs nobis nunc non sunt probanda, quia id præstitimus supr. lib. 6.

MONITIO VII.

Pro ijs qui curiosi sunt diuinationum, & secretorum.

Vide lib. 4. q. 4. & seq. TAles moneantur, etsi desiderium sciendi (teste Philosopho) cunctis naturale sit; tamen id moderandum esse habenis legis Dei, & rectæ rationis; quibus nisi frenetur, infrenis equi more nos cupiditas hæc in præceps abripiat. Legi diuinæ, & rectæ rationi consentanea regula est, Non velle, aut conari scire quæ lumine naturæ scire non possumus, & diuina solummodo reuelatione sciri queunt: & in illis ipsis quorum scientiam possumus labore nostro, aut industria consequi, rectum, & probum discendi modum tenere; ne regiam tutamque viam deserentes inani labore quærendi defatigemur, & per inuia, ac deuia ablati optatam metam nunquam cursu contingamus. hæc docemur à Spiritusancto, cuius sunt ista; *Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: sic qui scrutator est maiestatis opprimetur à gloria* a. & alio loco; *Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris; sed quæ præcepit tibi Deus illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. non est enim tibi necessarium, ea quæ abscondita sunt videre oculis tuis. In superuacuis rebus noli scrutari multipliciter. Plurima enim super sensum hominum ostensa sunt tibi. Multos enim supplantauit suspicio illorum, & in vanitate detinuit sensus illorum* b. Mysteria fidei, & salutis, fide nobis credenda sunt, & à Deo reuelata fuerunt Ecclesiæ suæ. Alia occulta quædam Deus nulli reuelat, sed sibi reseruat, vt secreta cordium, futura mere cōtingentia, &c. & hæc citra reuelationem sciri arte, vel scientia vlla nequeūt. Et hæc conari scire est vanū & inane; & artes ad hoc nitentes sunt superstitiosę. Alię res sciri possunt studio, disciplina, & experientia; in his cauendum ne sine labore, aut vsu, vel doctore, ea conemur scire per media illicita, vt sunt ars Notoria, & similes diuinationes, de quib. egimus toto li. 4. Harum rerum talem scientiam à dæmone infundi, seu tradi patet, ex reb. quas prædicunt; quas cum nequeant scire luce naturę, nec acceperint diuina reuelatione; consequens est ea discere à dęmone: qui (vt foueat superstitionem) eo quòd vtatur signis ab ipso institutis, etiam ignaris, nec sentientibus illis phantasiam mouet, vt hoc, vel illud dicant, vt docet D. Augustinus *lib. 2. de doctr. Christiana.* vnde sequitur eum qui vult huiusmodi scire, consentire in magisterium diaboli, seque eius disciplinæ tradere, & Deum doctorem, atque Dominum deserere, & à fide apostatare. stulti sunt qui dæmonum responsis credunt, quia fallere

a *Prou. 25. v. 27.*

b *Eccles. 3 v. 22.*

dæmo-

dæmonum est. Sic fefellere Cræsum, & Pyrrhum, testibus D. Hieron. *in c. 41. Esai.* L. Augustino *3. de ciuit. Dei*, Lactantio, & alijs; Manfredum teste Pico *li. 4. de Praenotio. c. 9.* Indos apud Osorium *lib. 2. histor. Lusita. c. 15.* Ferrãtem Comitem Flandr. & alios quos *lib.* 4. memoraui.

MONITIO VIII.

Pro ijs qui scientiam infusam affectant certis ritibus sine labore, &c.

MOnendi primò, curiositatẽ scien di non necessaria, non modò non vtilem, sed valdè noxiam esse solere. Spiritum sapientiæ, & intellectus à solo Deo exspectandum; quo non qui volunt, sed quos placet, solet implere. *Melior est homo*, ait Ecclesiasticus,
c. 19. v. 21. *qui minuitur sapientia, & deficiens sensu in timore; quam qui abundat sensu, & transgreditur legem altissimi.* Et verissimum illud D. Hieronymi, nescio vbi; *Melius est nescire aliquid quam cum periculo* (scilicet animæ) *discere.* vt & illud D. Prosperi;
de gent. vocat. *Non sunt scrutanda, quæ Deus occulta esse voluit; quæ autem manifesta fecit, non sunt negligenda: ne & in illis illicitè curiosi, & in his damnabiliter inueniantur ingrati. De altitudine discretionis Dei non conturbabitur cor humilitatis nostræ, si firma & stabili fide tenebit; omne iudicium Dei iustum esse secretum: ut ubi inuestigari non potest, quare ita iudicet; sufficiat scire, quis iudicet. Lauda & venerare quod agitur, quia tuum est nescire cur agitur.* Sanè scrutatores huiusmodi diuinorum secretorum, mergi solent inuadabili profundo. Nec minùs periculosum est nouos sciẽdi modos, quã nouas doctrinas inuenire, de quibus
1. Timot. 4. v. 1. ab Apostolo præmoniti sumus fore, qui sectarẽtur *doctrinas dæmoniorũ.* quid aliud faciũt qui doctoribus dæmonib. vtuntur? Audiant Chrysostomũ expli
Mar. 1. v. 21. cantem illud Saluatoris, *obmutesce & exi ab homine; Salutiferum hoc nobis* (ait) *dogma datur, ne credamus dæmonibus, quantũcunq; denuncient ueritatẽ.* caueant ne *ir*
Ps. 105. u. 28. *ritent Deum in adinuentionib. suis, & multiplicetur in eius ruina.* caueant ne; quod deplorat Richardus Victorinus; *Veritatem quærant non in ueritate, sed in uanitate: quæsitam inueniant non ad ueritatem, sed ad uanitatem, & quod miserrimum est, in uerbis uitæ lucra mortis negotientur.*

Præterea tales admonendi sunt, subesse periculum superstitionis, & tentationis Dei. Nam qui scientiam quærunt, modis insolitis, vtrique se periculo exponunt. Naturaliter scientiæ paullatim, successu temporis, lectione, auditione, & experientia acquiruntur (vt rectè Aristoteles a) petere à Deo vt infundat, sicut Danieli & Salomoni fecit, est petere vt sine necessitate miraculum edat; quod est tentare Deum. Adhibere orationes, aut alia, ad hoc non instituta à Deo aut Ecclesia, est vanitatem quærere & mendacium diligere (vt ait Psalmista) & proinde superstitiosum. Orandus itaque Deus, & nobis simul naturali conatu elaborandum. Nam facientes Deus adiuuat. Periculum magnum est, ne *arti memoriæ* (quæ tradi potest præceptis locorum & cellularum ad hoc accommodatis) aliquid superstitionũ *artis Notoriæ* admisceatur: hoc ergo, vt caueant, monẽdi.

a *libr. 4. physic.*

MONITIO IX.

Pro ijs qui sunt cupidi corporea salutis, honoris, aut pecuniæ, aut gratiæ acquirendæ uel recuperandæ, & ad hoc utuntur medijs suspectis Salmatorum, seu Salutatorum, de quibus actum *li. 1. c. 3. quæst. 4. uel etiam Periapterũ,* de quib. *ibid. c. 4. q. 5.*

INculcanda diligenter illis est hæc regula; *In omni ægritudine, aut iactura bonorum fortunæ uel corporis, quæ solent hominibus à Deo, ut flagella peccatorum, & mala pœna infligi; seruos Dei ad duo debere præsidia confugere. Primò* quærere & inuestigare modos, & remedia cuncta, quæ naturalis ratio hominem docet, vt se hoc periculo vel noxa liberet. *Secundò*, sedulò & feruenter commendare Deo & sanctis personam suam, familiam, & bona, & orare; vt cælesti sua ope & liberalitate suppleat, & præstet, id quod humana imbecillitas nequit consequi. Quoad primum ergò

Iunge hæc ijs quæ dicta libr. 6. cap. 2. libr. 3. sect. 8. q. 4 & lib. 4. part. 2. q. 4. sect. 3.

gò moneantur adhibere humanam naturalemque diligentiam, ipsi per se sibi non deesse; & prudentiores consulere; quoad valetudinem, pharmacopolas, medicos, chirurgos: quoad iacturam aliorum bonorũ, amicos, & alios qui prudentia, & vsu, experientiaq; pollent. Quoad secundum, seu spiritualem diligentiam; confugiant ad orationes, ieiunia, & charitatis opera; cõfidant in Deo, sperent ab eo remedium; curent orari à personis pijs, religiosisque; missas ad eam intẽtionem dici; denique omni studio conentur Deo quàm maximè placere. *talibus enim hostijs placatur Deus*. docet nos hoc ipsum S. S. in Ecclesiastico; *Honora Medicum propter necessitatem. Etenim creauit illum altissimus. A Deo est enim omnis medela, & à Rege accipiet donationẽ. Altissimus creauit de terra medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam. Ad agnitionem hominum virtus illorum. & dedit hominibus scientiam altissimus, honorari in mirabilibus, in his curans mitigabit dolorem, & unguentarius faciet pigmenta suauitatis, & unctiones conficiet sanitatis.* En primum quòd diximus de diligentia naturali: de altero, nempe morali diligentia, sequitur; *Fili in tua infirmitate non despicias te ipsum, sed ora Dominum, & ipse curabit te. Auerte à delicto, & dirige manus, & ab omni delicto munda cor tuum.* Hoc intelligendum de omni damno quorumcunque bonorum. Igitur cùm hæc homo præstiterit, patienter ferat, & voluntatem suam diuinæ subijciat, certus, se, si magis expediat, liberandũ; si non liberetur, id sibi vtilius esse. Moneantur, si alijs illicitis remedijs conentur vti, tũ illos à Deo, quo inuito conãtur sanari, ad dæmonem confugere. Malè etiam sibi cõsulunt, quia perdunt fructum patiẽtię, qui maior est, & melior cunctis corporis, aut fortunæ bonis. stulti sunt, quia vt corpus sanent, animam necant. Quid stultius, & impudẽtius, quàm si Deo dicerent; Quia tu me sanare non vis, transfugiam ad hostem tuum, & ab illo salutem petam? hoc non verbis, sed pertinaci conatu dicũt. Hi tandem adeò diuinam iram inflammant pertinaci cupiditate, vt Deus, vel sinat illos à dæmone necari, cuius rei exempla dedi *lib. 6. c. 2. sect. 3. remedio. 8. & 9.* vel, quæ grauior adhuc est pœna, ad eorum summum malum sinat illos, quod experunt, ope dæmonis consequi. Sed dies veniet, quando intelligẽt longè sibi vtiliùs fuisse morbo affligi, immò & per summos diuturno tẽpore cruciatus emori, quàm superstitiosis artibus sanari.

Eccles. 28. in princ.

MONITIO X.

De exorcizatoribus, seu coniuratoribus energumenorum.

QVoniam nonnullis in locis multi abusus irrepsere in exorcismos legitimos, & Catholicos, contra Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ consuetudinem; quædam monendi sunt, quibus harum rerum inspectio, & cura incũbit. Suppono, Saluatorem nostrum dedisse sponsæ suæ Ecclesiæ potestatẽ dæmonia de corporibus pellendi, *Luc. 10. n. 10. & Mar. 16. n. 17.* hanc potestatem verò ab Ecclesia concessam duntaxat clericis; & nõ omnibus, sed Episcopis, Sacerdotibus, Diaconis, Subdiaconis, & exorcistis tantùm. Vnde apparet ijs, qui saltem *Exorcistarum* in gradu non sunt, hanc facultatem non competere iure ordinario: ideoq; necesse esse, vt qui illam velit cõtendere sibi datam, & concessam à Deo, is extraordinarij iuris, seu priuilegij documenta debeat ostendere talia, vt iudicio Ecclesiæ idonea censeatur. Quoad eos verò, qui hoc officium iure ordinario acceperunt, non plùs potestatis vni competit hac in re, quàm alteri; nisi quod honestas, & recta Ecclesię cõsuetudo postulat, vt coram superioris ordinis clerico, minoris gradus clericus, ipso id inuito, non attentet.

Vide li. 6. c. 2. q. 3. sect. 3. litt. Y. & li. 2. q. 30.

Ex his sequitur suspectos esse pacti dæmoniaci, primò laicos, seu clericos non præditos ordine Exorcistarum; qui hoc munus quasi ex officio, aut peculiari gratia, donovè Dei vsurpãt: illos quoq; clericos, & religiosos, qui quasi sibi peculiare vindicant; dicentes, ad exorcizãdũ, plùs virtutis naturali

ralis uel supernaturalis sibi esse, quam ceteris eiusdem ordinis, aut gradus.

Solent huiusmodi, peculiares exorcizandi formulas & ritus habere, diuersos a communis Ecclesiæ ritibus & formulis, quæ sunt diligenter ab Episcopis examinandæ, & non permittẽdæ facilè, nisi iudicio piorum & Doctorum virorum sint approbatæ. Vehemens suspicio est, his esse pactum cum dæmonibus, vt talibus obseruantijs se fingant compelli exire. Causa dæmoni est, quia dum isti sic publicè coniurant, semper in frequenti corona adstantium aliquid lucri facit. Accedunt multi, vt sermones, quos vltro citroque miscẽt exorcizator & diabolus, audiant: gaudet dæmõ, quia solet aliquos fidei aut morum errores spargere, aut saltem impetrare vt faciant aliqua superstitiosa, vana, ociosauè; diffamat innocentes, nocentium occulta crimina reuelat, vt malè de illis suspicentur ceteri; instigat quosdam ad carnalia, quosdam ad auaritiam dictis suis; bonos fingit se timere, vt impellat in superbiam. Monendi ergo vt abstineant exorcizatores superfluis colloquijs; & terminis illis actuum iudiciariorum, quibus iubent dæmonẽ nũc exire, & iterum se iudicio postea tali die sistere. 2. vt abstineant formulis illis nouis & insolitis ac secretis, & non approbatis Ecclesiæ iudicio. 3. vt ad exemplum CHRISTI *a* paucis iubeat Dæmonem tacere & exire, nec garriendi præbeant vel causam vel potestatem. Videntur autem monendi quoque Prælati & Iudices Ecclesiastici, ne in diocęsibus suis permittant esse aliquos priuatos; qui quasi ex officio & virtute peculiari exorcizent. Nam hoc est officium proprium pastorum Ecclesię; & in eorum absentia cunctorum qui saltem ordine exorcistarum præditi sunt; qui non vim naturalem, sed supernaturalem ad hoc, in Sacramento Ordinis acceperunt. Priuati verò monendi sunt, vt a pseudoexorcistis huiusmodi sibi caueant, neque accedant ad eorum conuentus; quia cùm Deus prohibuerit ne pythones audiamus, *b* hoc etiam prohibuit ne energumenorum huiusmodi in corporibus loquentes dæmones auscultemus: item si fortè accesserint, monẽdi sunt omnes, ne quam mendacij patri fidem præstent, neue quid faciant eorum; quæ ille præcepit faciẽda, quia ipse præcepit, maximè quando mentitur se defuncti animam esse: quod semper est falsum. Si iubet faciamus aliquid, ad quod faciendum lege iustitiæ, vel charitatis astringebamur, id faciendum etiam illo nihil dicente fuit, si aliquid boni, ad quod non tenebamur, quod facere sit meritorium, licebit facere, quia natura sua licitum & meritorium erat. Tutius tamen foret aliquando ista secundi generis cõmutare in alia, vel prætermittere, ne quid fraudis insit in dæmonis consilio uel iussu, quod non videamus. Moneatur ipse exorcista non minus quam ceteri, nihil curiositatis aut discendi causa dæmonem interrogare, aut ab eo exquirere, licet id honestissimum sit & utile uideatur: quia non licet familiaritatem cum eo instituere, vel eius discipulum esse, uel eius consilium, aut auxiliũ petere. Nisi si fortè, virtute Christi, vi cogatur & iubeatur dicere ueri aliquid, quod ad spiritualem salutem adstantium prudens & pius exorcista merito iudicet pertinere, vt uidemus CHRISTVM *Luc. 8.* nomen dæmonis interrogasse: vnde consuetudo inualuit nomen dęmonis exquirendi.

a Luc. 4. v. 35.

b Deut. 18. v. 11.

Quoad ipsum exorcismi modum, moneantur sequi *Pastorale suum*: sed prius medicorum iudicium audiant, an uideatur uerè energumenus.

Hęc quę dixi de energumenorum exorcistis, pleraque locum habent etiam in exorcistis nubium, quæ tempestates & procellas, grandinesque adductu rę uidentur, item ijs, qui coniurant seu exorcizant locustas, et alia insecta agris damnosa: de quibus quę peculiaria sunt proximo monito expediam.

MONITIO XI.

De coniuratoribus nubium & insectorum.

QVoad nubium coniuratores, qui iactitant se vim habere nubes a certis locis expellendi, repellédique; eorum iactantia facile côuincitur. primò, si interrogêtur, an nubes illę sint naturalibus ex caussis ortæ, an ex maleficio & opera dæmonis? si dicant ex naturalib. caussis; ergo exorcismus fertur contra Naturæ auctorem Deum; quod blasphemum & sacrilegum; & vim habeat naturalem contra nubes necesse est, aut supernaturalem. Supernaturalem non accepit a Deo, qui sibi contrarius non est; nec a bonis Angelis: ergo a dæmonis ope vis illa prouenit: si nubem dicant ex maleficio ortâ & moueri a dęmone. Vnde sciunt, nisi ex pacto? Secundò interrogêtur, si notitiam habent & potentiam pellendi malas nubes, cur non etiam norunt & possunt adducere & euocare, tempore squaloris ac siccitatis, in agros nubes bonas & salutares? Tertiò cur nô etiam fulmina & ignem de cœlo cadêtem, ac incendijs domos absumentem valeant arcere aut exstinguere? 4. cur non sciant etiam coniurare ventorum turbines, & aquarum eluuiones, quibus sata & domus, & arbores, sternuntur & abripiuntur? nam vt nubes illæ aliquando a malis Angelis, permittente Deo, formantur & immittuntur; sic & alia ista, vt ex Iobi sacra historia docemur. cur igitur, si ad hominû cômune bonû hęc ars aut potestas a Deo illis tributa, beneficêtia Dei ad vnum hoc ab illis restringitur? Vnde apparet illos hæc ex pacto operari. Moneâtur itaque ceteri, vt ab eorum consortio abstineât, & ne tales exorcistas suspectos, vel pretio, vel prece conducant: sed vtantur contra nubes huiusmodi armis consuetis Ecclesiæ, nempe benedictiones, preces, letanias, vitæ emendationem, & opera pia, ac satisfactoria, ieiunij, disciplinarum &c. adhibeant; quę remedia etiam sunt vtilia contra cetera illa quæ diximus mala & pericula. Parochi locorum indicant & celebrêt processiones, & sacrû canât pro serenitatis & fertilitatis impetratione, & ira Dei auertenda. Cantentur in templo deuotè Psalmi accômodati, *vt Câticû graduû, Miserere mei Deus Qui habitat in adiutorio altissimi, Libera me de inimicis Deus meus, & Deus misereatur nostri*, & similes. Legantur Euangelia accommodata, vt de sedata a Christo maris têpestate; fiat processio per claustrum Ecclesiæ; canantur Letaniæ, & recitentur collectæ proposito seruientes; inuocentur Sancti loci patroni, & quorû illic reliquiæ honorantur: quas tamen tutius fortassis & honestius sit foras in tempestatem & pluuiam non proferre; præsertim Venerabile Sacramentum (quanquam deuotionem id citra irreuerentiæ & iacturæ periculû facientium, pro more regionis, putem seruâdum) & hæc omnia intra templi ambitum perficere, vbi & minor distractio, & deuotio maior esse solet; nec minus audiet Deus in templo, quâ foris: cauêdum uerò maximè, ne cum nubib. colloquia instituantur; sed sermo omnis cum Sanctis & Deo sit. Mêsibus autem quibus solent hæ noxiæ nubes esse frequentiores, vt Vernis & Autumnalibus; ascendât parochi quotidie manè turrim templi, vnde agros parochiæ queant intueri, & non côiurent aerem; sed benedicant agris & terminis suæ diocœsis; recitent psalmos aliquot, euâgelia, & collectas, & aquâ benedictam more solito in aerem, & terram iaciant: & meridiano tempore campanam pulsent; ut parochiani ad templum ueniât Deum oraturi: ut fructus terræ Deus conseruet. Campanę quoque pulsentur: qua de re, actum *lib. 6. cap. 2. q. 3. sect. 3. FF.*

vide li. 6. c. 2. litt B. & lib. 4. p. 2. q. 4. sect. 8. & vide Mart. de Arles li. de superstit. paullo ante med.

Alij sunt, qui vindicant sibi artem quandam aut potestatem peculiarem vt à Deo concessam, expellendi, necâdique campi bruchos, locustas, cantaros, & alia insecta atque uermina, quę fructus, & radices, & semina depascûtur, & spem agricolarum deludunt: et tales multis in locis solent à rusticis quotannis magno pretio acccersiri. Praxis esse solet huiusmodi. Impostor iste se iudicem constituit, comparent coram

coram eo duo procuratores, vnus cau sam populi agens fungitur vice accusatoris: alius a vicario Episcopi, uel regio officiato loci cõstitutus, vicem subit rei, pro locustis seu aliis insectis. li tem contestantur, & seruantur processus ordinarij omnes tricæ, & moræ, ac dilatorij termini: tandem in causa concluditur, & bellus Iudex fert sententiam, qua insecta illa iubet intra certũ dierum spatium terminis illius territorii excedere, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ &c. Superstitio hic apertior est, quã ut queat tegi. Qua re monet Ciruelus (è quo pleraque superiora monita ferè desumpsi) una nimiter omnes sanctos Doctores hæc damnare; eo quòd lis instituatur cum creatura irrationali, quæ quid agatur nec scit, nec sentit, nec potest intelligere; & cũ illa insecta naturaliter nascantur, iniusta est excõicatio, nec mortaliter nec venialiter peccãtium; blasphemum uero est hanc sacram Ecclesiæ censuram sic derisui & ludibrio habere, non secus ac si quis sub pęna excõmunicationis iuberet canib. ne latrarent, & lupis ne vlularent, aut vulpem absolueret a rapinis gallinarum &cet. dentque constat omnia hæc acta iudiciaria nec naturalem, nec supernaturalem uim habere contra huiusmodi insecta. *vide quæ fusius disputata contra Maldeolum lib. 3. p. 2. q. 4. sect. 9.* Moneantur uti potius remediis tum Ecclesiasticis, tum naturalibus. Naturalia docent libri Geoponicorum, ut v. g. solũ vinearum sæpe expurgare euulsis omnibus herbis uineæ innascentibus; ipsos trũcos & ramos vinearum diligenter putare, & aliquando decorticare, & falculæ, aliorumque ferramẽtorum, quibus utũtur, ferrum inungere ursi pinguedine, aut saltem aceto forti contusis aliis cõmisto, excutere insecta, suppositis lãcibus uel testis, aceto alliato plenis; folia præscindere in quib. sunt semina verminum; & si iam in folliculis sunt semina, folliculos ablatos extra vineas cremare; caprifici radices appendere uitib. suffumigare vites & arbores cera & sulfure accensis, & uẽto capto qui dispergat fumum per vineam & agros; vel aliis etiam similib. uti acribus & grauibus suffitibus: sepelire in horto, uel uinea, trib. aut pluribus locis intestina pecorum, ita ut pars non exigua emineat supra terrã: & cum eò confluxerint insecta, simul illic igne exurere, & alia quæ norunt boni olitores, vinitores, & agricolæ. Pro Ecclesiastico remedio, licebit illud desumere ex sequẽti historia, quã idem Ciruelus memorat. Multis olim annis, Cantabriam, totamque Hispaniam Tarraconensem infestatam a uermibus fuisse, qui quotannis fructus omnes terrę absumebant. Misere itaq; Cantabri, & Celtibri ad Sedem Apostolicam petentes consilium, quid facto foret opus. Motus eorum precib. Pont. Rom. eo misit Legatum Episcopum Ostiensem nomine Gregorium, uirum eximia prudentia & sanctitate: Qui, ut in Hispanias aduenit, crebris concionibus populos illos a uitiis uarijs ad seriam pœnitentiam perduxit, præsertim publicorum flagitiorũ: postea instituit fieri processiones publicas sæuientium in tergum flagellis: indixit aliquot dierũ eleemosynas ieiunia, precesque: demum vestitus ornatu Pontificio Missas in altari portatili in ipsis agris dixit, qui magis erant calamitosi. sic fugauit necauitque multitudinem insectorum, adeo ut multis post annis immunes omnino agri fuerint. Solent in his partibus Sancti huius op em implorare: consultumq; fuerit aliis quoque locis hanc eius methodum & exemplum sequi.

p. 3. de superstit. c. 10.

MONITIO XII.

Quæ cauenda in precibus & orationibus vana obseruantia?

ORationum quoque Sanctitatem Diabolus multis superstitiosis circumstãtijs solet violare: aliquando violat malo fine proposito, vt cũ quis orat aut celebrari curat missam ad exitium alicuius; aut vano, ut ad sciendũ aliquid boni successus &c. Moneãtur ergo in orationib. attendere ad sequẽtia axiomata.

vide li. 6. c. 2 q. 3 sect. 3. litt. Z. & li. 3. p. poste. q. 4. sect. 2. & sect. 8. et 9.

Pri-

Primũ peccatum orationis est ratione materia, quando petuntur res illicitæ aut noxiæ; quæ repugnant honori aut præceptis Dei, aut caritati proximi; aut quando res indifferentes (verbi gratia diuitiæ, honor, doctrina &c.) petũtur absolutè, aut pertinaciter, nimisque instanter; aut quando petũtur instanter res, de quibus iustum dubium est, an sint homini ad salutem profuturæ.

Secundum est ratione formæ, quando cõtinent uerba vel sensus verborum aliquid falsum, mendax, fidei, uel naturali rationi contrarium; vel nomina barbara, & ignota, aut nugas & ineptias: quia hæc omnia sapiũt blasphemiam.

Tertium peccatum est ratione modi seu ceremoniarum, quæ adhibentur; quando illæ sunt uanæ & præter vel contra cõmunem Ecclesiæ consuetudinem, ut si necessario debeant fieri certo statu corporis, certis horis vel diebus non interruptis, brachijs certo modo expansis, oculis in certum locum defixis, cũ tot candelis talis vel talis coloris: & similibus, existimando circumstantias has ad effectum aliquid naturalis uel supernaturalis virtutis, conferre.

Cõtra hæc peccata adhortandi sunt homines, ut firmiter apud animum suum statuant, nec uelle malum vllum vitare, nec uelle boni quidquam consequi vel retinere, per vlla media illicita, vana, aut superstitiosa. 2. Postquam diuinum auxilium serio implorarũt, conentur suam uoluntatẽ diuinæ prorsus conformare, sibique certo persuadeant quicquid eis acciderit, id a Dei prouidentia procedere, & ipsis esse lõgè utilissimum. 3. certo credant, quando Deus illis non concedit, quod postulant, id paterno Deum pium & misericordem animo facere; quoniã hoc illis expediat. sicut solet medicus ęgro multa subtrahere & denegare, non inuidia nec seuitia, sed beneuolẽtia & sapientia. 4. Non apponant missis, quas ad intentionem suam dici curabunt, vllum numerum aut determinationẽ, loci, diei, candelarum &c. ex hoc capite damnantur Missæ quas uocãt *tricenarias reuelatas, & clausas, missas Comitis; missas S. Amatoris*, contra quas differit D. Vincentius Ferrerius *hom. 4. Dominica. 4. in Aduen.* Ex dictis etiam damnantur orationes, in quarũ titulis præscribitur certus dierum numerus, quo exacto sint exoraturi; contra illud præstantis viduæ Iudith. 8 v. 12. *Qui estis vos qui tentatis Dominum? Non est iste sermo, qui misericordiam prouocet: sed potius qui iram excitet, & furorem accendat. Posuistis vos tẽpus miserationis Domini, & in arbitriũ vestrum diem constituistis ei.* necnõ orationes, quibus petunt a CHRISTO, Deipara vel sanctis reuelationes, aut apparitiones, quia hoc est plenum periculi ac deceptionis, audaciæ, curiositatis ac præsumptionis; quemadmodũ etiam orare vt significent eis diem & horam obitus, & istis insuper inculcãdum illud Thomæ de Kempis; *Quid faceres si scires? nunc ita viue vt securus horam illam exspectes.* Hęc sufficiant: sunt enim cataplasmata contra superstitionum præcipuos fontes, causasque reliqua ex toto petenda sunt opere.

In Quoquæcumque scripsi; ea cuncta S. A. & C. R. Ecclesiæ Iudicio, & Piorum Theologorum censuræ subijcio: si quid ignaro elapsum, quod Ecclesię minus probetur, Improbo, damno, & pro non scripto haberi volo,

MARTINVS DELRIO,
Societ. Iesu presbyter.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM LIB. V. ET VI.

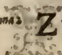
A

Car-

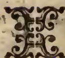
L

M.

T

INDEX LOCORVM QVIBVS LVCIS NON NIHIL IN HOC TOMO III.

Sacræ Scripturæ.

Patrum & Theologorum.

Canonum.

Cap.

FINIS.

OREMVS.

De quaesumus Domine populo tuo diabolica uitare contagia, & te solum DEVM pura mente sectari. Per dominum nostrum Iesum Christum, &c. Amen.

Sarcienda In Tomo Primo.

In margine pro Actor 7.lege 7.pag. 6.co lu.1.pro Muscas,lege, Mascas pag.8.colum.1.lin.3.pro gramina,leg. graciula, pag.41.col.2.pro Helatypiæ,leg. Zelotypiæ ibidem in Margin,post Hebraic. dict.adde Numer.5.pag. 49.in Margin. leg. Matth.21.v.5. pag. 49. vers.fin.pro ..., lege .... pag.114. col. 1.in marg. pro Gen.16.lege,Gen.19.ibid.col.2.lin. 8.pro Sedidites lege Sedicites pag.135. col.1.lin.21.leg.schiltachio.pag.139.co. 2.ad fi.pro Nariano,lege, Mariano.pa. 141.col.1.pro Manilibus,lege,Manilius pag.144.col.1. lege QVAEST. XIIII. pag.190.col.1.pro Achemenidon, lege Archemenidon pag.192.col.2.ubi dicitur Io.Nider.adde in marg. Formicarij lib.5.pag.242.col.2.in marg.lege Lucæ v.26.p.244.co.1.lin.29.pro Athanasius enim,leg. Anastasius enim.pag.279.c.2 lege,liber Baro.

In Tomo Secundo.

Pag.36. colu.1. Belgici versus ita legendi. Hier snyd ick eenen spaen in molleKês gevvaen Ende eenen anderdaer toe, so neem ick het melcK van deser koe.pag. 54.col.2.lin.35.pro flamma, lege flammæ.ibi.li.18.pro ignsum,lege,ignitum pag.67.col.1.lin.13. pro temporum,lege,templorum pag.72.col.1.lin.10.pro sic sit vna,lege sic vana,delēdo uerb. sic. pag.80.pro,quia verè, lege, quia verò, pag.17.colu.2.lin.8.adde: Apoc.1.v.19. pag.152.col.2.pro teto,leg.toto.ibidem pro Audeaant,leg. Audebant. pag.158. pro vistimariam,lege victimariam pag. 160.c.2.li.28.pro vaurei iami,lege laurei rami.pag.163.col.2.pro Protinus,lege Petronius pag.162.col.1 pro ...: lege ... pag.165.col.1.lin.26. lin.29.pro, Omnia, lege Omina. 192.co.2.lin.17.adde hæc: Multas curæ sequuntur somnia.pag.213.col.2.lin. pro ..,leg. ... pag.2... col.1.in margine lege, ... 1.eiusdem 9.3. Duodecestibus.

In Tomo tertio.

Pag. 75.colum.1.lin.49.pro quia,lege,qui.

Si quæ erunt leuiora, & a nobis non animaduersa, Lector ipse corriget ac nobis ignoscet,pro suo iudicio & benignitate. Notet etiam,quod auctor voluerit, vt in lib. 1.ca.4.q.4.pag.48. verba hæc: Vnus tamen, & quæ ad capitis eius finem porrigūtur, delerētur omnia.Sed nos seruius id cognouimus.

19301

II. IW. BAS 58

Periapta,

Q

R

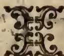
T

R.

Vita

Z

INDEX LOCORVM QVIBVS LVCIS NON NIHIL IN HOC TOMO III.

Sacræ Scripturæ.

Patrum & Theologorum.

Canonum.

Cap.

Legum.

Prophanorum scriptorum.

FINIS.

OREMVS.

De quæsumus Domine populo tuo diabolica uitare contagia, & te solum DEVM pura mente sectari. Per dominum nostrum Iesum Christum, &c. Amen.

Sarcienda In Tomo Primo.

In margine pro Actor 7. lege 17. pag. 6. colu.1. pro Muscas, lege, Mascas pag. 8. colum.1. lin.3. pro gramina, leg. granula, pag.41. col.2. pro Helotypiæ, leg. Zelotypiæ ibidem in Margin. post Hebraic. dict. adde Numer.5. pag. 45. in Margin. leg. Matth.27. v. 5. pag. 49. vers. fin. pro ὑπὸ, lege ἀπὸ. pag. 114. col. 1. in marg. pro Gen.16. lege, Gen.19. ibid. col. 2. lin. 8. pro Secidites lege Sedicites pag. 135. col.1. lin.21. leg. schiltachio: pag. 139. co. 2. ad fi. pro Nariano, lege, Mariano: pa. 142. col.1. pro Manilibus, lege, Manilius pag.144. col.1. lege QVAEST. XIIII. pag.190. col.1. pro Achemenidon, lege Archemenidon pag.192. col.2. ubi dicitur Io. Nider. adde in marg. Formicarij lib.5. pag.242. col.2. in marg. lege Luc.16 v.26. p.244. co.1. lin.29. pro Arhenasius enim, leg. Anastasius enim. pag.279. c.2 lege, liber Baro.

pag.67. col.2. lin.13. pro temporum lege, templorum pag. 72. col.1. lin.10. pro sic sit vani, lege sic vana, delēdo uerb. sic. pag. 80. pro, quia verè, lege, quia verò, pag.17. colu. 2. lin.8. adde: Apoc.1. v.10. pag.152. col.2. pro tero, leg. toto. ibidem pro Audeaant leg. Audebant. pag.158. pro vistimariam, lege victimariam pag. 161. c.2. li.28. pro vaurei iami, lege laurei rami. pag.163. col.2. pro Protinus, lege Petronius pag.162. col.1 pro ἀγατοῖδες lege ἀλαττοῖδες pag.165. col.1. lin.26. lin. 29. pro, Omnia, lege Omina pag. 192. co.2. lin.37. adde hæc: Muleas cur sequuntur somnia. pag.213. col.2. lin.1. pro ὁ, leg. καὶ pag.230. col.1. in margin. lege, a l. eiusdem §.3. Duodecestibus.

In Tomo Secundo.

Pag.36. colu.1. Belgici versus ita legendi: Hier snyd ick eenen spaen in mollekês gevvaen Ende eenen anderdaer toe, so neem ick het melcK van deser koe. pag. 54. col.2. lin.35. pro flamma, lege flammæ. ibi. li. 18. pro ignilum, lege, ignitum

In Tomo tertio.

Pag. 75. colum. 1. lin.49. pro quia, lege, quæ

Si quę erunt leuiora, & a nobis non animaduersa, Lector ipse corriget ac nobis ignoscet, pro suo iudicio & benignitate. *Notet etiam*, quod auctor voluerit, vt in lib. 1. ca.4. q.4. pag.48. verba hæc: Vnus tamen, & quæ ad capitis eius finem porriguntur, delerentur omnia. Sed nos seruius id cognouimus.

19301

D. IW. BIS 58

Digitized by Google